NAZIONALE
12
30
25

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
55
12 B
15
ROMA

B
13 n

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

Dal Giunta [illegible] . [illegible]

Enarratio breuis APHORISMORVM HIPPOCRATIS: MONSTRANS,

QVAM CONCINNO AC BONO ORDI-
ne ſententiæ iſtæ Aphoriſticæ diſpoſitæ ſint atq; inuicem con-
nexæ: & quòd verus ac genuinus Aphoriſmorum
ſenſus atq; ſcopus ex perpetua horum
ſerie poſsit optimè
elici.

*PRAELECTA OLIM A IOANNE VI-
SCERO VVEMDINGENSI, Doctore Medico, ac pu-
blico in Academia Tubingenſi Profeſ-
ſore:*

NVNC STVDIO HIERONYMI
VISCERI F. DOCTORIS ET
Medici Norlbergenſis in lucem e-
miſſa.

Cum INDICE *rerum & verborum copioſiſſimo.*

TVBINGÆ
Excudebat Georgius Gruppenbachius.

M. D. XCI.

ILLVSTRISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO LVDOVICO, DVCI VVIRTENBERGICO ac Teccenſi, Comiti Mompelgartenſi,&c. Domino ſuo clementiſſimo.

CVM tot Viri arte Medica excellẽtes, Illuſtriſsime Princeps, libros Aphoriſmorum Hippocratis Coi (qui poſt Æſculapium ceu alter Medicinæ inuentor & cultor habetur) doctiſsimis ac prolixis commentarijs illuſtrârint: arbitror non defuturos eſſe Sciolos quoſdam, qui Patrem meum p. m. exiſtimaturi ſint actum egiſſe, nihilq́ potuiſſe dicere, quod non ſit dictum priùs. Attamen re penitiùs perſpecta, ac verborum breuitate conſiderata, cui Hippocrates & Lacedæmonij inprimis Philoſophi ſtuduêre, non poterunt inficiari hoſce Aphoriſmorum libros, vt Suidas dixit, ἀνθρωπίνην ὑπερβαίνειν σύνεσιν. *Nam placitum fuit Hippocrati ſummam ſcientiæ*

Medicæ doctrinam breuibus ac cõciſis verbis proponere: vt non modò memoriæ legentium conſuleret, ſed vt potiùs mentem eorum acueret, atq; inertes à diuino hoc ſtudio arceret. Id quod vel maximè in dictis Aphoriſmorum libris (quos compendium Medicinæ Hippocraticæ non ineptè dixerim) præſtitit, multaq; paucis doctè tradidit, vt omnia breuiter doceret, quæ cognitioni, prædictioni ac curationi morborum inſeruiunt.

Nõnullis igitur libitum fuit, phraſin Auctoris rectè interpretari: alios iuuit ſenſum ac mentem eius aſſequi: quibuſdam etiam licitum fuit, ſeriem ſententiarum rimari ac commutare: vt ſinguli pro ingenio & eruditione ſua laborarent in principe hoc veterum Medicorum interpretando, exornando atq; perpoliendo. Nam digniſſimus cenſetur, vt ſcripta eius prima & antiquiſſima, tanquam veriſſima optimaq; complectamur, exoſculemur atque retineamus: cùm primum quodq; veriſſi-

veriſſimum ſit, vt cum Tertulliano loquar.

Proinde vniuerſos Hippocratis interpretes ſemper honos, nomenq́ ſuum, laudesq́ manebunt. Siquidem in monumentis veterum Auctorum rectè exponendis & defendendis non minor laus & gloria comparari poſſit, quàm in nouis adornandis.

His rationibus ſubductis, deſinent iſti mirari, Patrem quoq́ meum hanc Aphoriſmorum enarrationem conſcripſiſſe, meq́ eam in lucem iam emittere. Nulla enim ingenij oſtentatione, aut amore alios reprehendendi ſuſcepit hoc opus commentandum.

Verùm enimuerò Illuſtriſſimo Principe CHRISTOPHORO, Patre CELSITVDINIS TVÆ ſapientiſſimo, memoriaq́ ſempiternâ digniſſimo, conſentiente, cùm ſucceſſiſſet in Clariſſimi Medici LEONHARDI FVCHSII (quem honoris causâ nomino) locum & cõditionem: Medicinam in celeberrima iam

TVÆ CELSITVDINIS Academia TVBINGENSI annos decem & nouem ſtrenuè docuit: Vtque ſtatutis Collegij Medici ſatisfaceret, libros Aphoriſmorum Hippocratis enarrare, interpretari atq; elucidare ſæpiùs aggreſſus eſt. Ac præcipuè ordinem et nexum ſingularum ſententiarum haud inelegantem adinuenire atq; commonſtrare ſtuduit, vt ex eo animus quoq; & mens Auctoris faciliùs intelligi ac percipi poſſet. Propterea conſilio iuuandi iuuenes ſtudioſos, ad quod ſemper alacer fuit, cogitauit hanc Aphoriſmorum enarrationem à ſe concinnatam, & à pluribus toties deſideratam, in lucem proferre: niſi morte præuentus, ſuum ante quadriennium diem obijſſet. Poſtmodum onere hoc ad me delato, laboraui omni modo opus hoc maturare. Vtinam voluntate Typographi commoda abſolui citiùs potuiſſet.

Ac cùm intelligerem, opus nobis eſſe

Principe

Principe patrono, ſub cuius gratia & virtute hæ lucubrationes paternæ in lucem prodirent, vt ab omni obtrectatorum iniuria tutiores forent: CELSITVDINEM TVAM ſubmiſſè & humiliter rogare non erubui, vt patrocinium atq; defenſionem nomini noſtro, laboribusque paternis, clementer promitteret.

TVÆ enim CELSITVDINI exiſtimaui eos omni iure deberi, vt non tàm rationem officij paterni redderem, quâm vt animum gratum pro magnis in nos collatis beneficijs ſignificarem publicè.

Quum igitur, Princeps Clementiſſime, Patrem tot annos docentem in inclyta tua Academia hõneſtiſſimo ſtipendio honoribusq; affeciſti: eius iam vitâ defuncti nomen laboresque tuearе ac defendas: munusq; hoc medicum benigno animo accipias, etiam atq; etiam peto humiliter. Quo impetrato, TVÆ CELSITVDINIS gratia id conſe-

quar

quar vnicè à me exoptatum, vt boni ac docti Viri hoſce patris commentarios approbent ac collaudent: maleuoli verò obmuteſcant. Etenim nō ignorant, CELSITVDINEM TVAM non ſolùm ſyncero veræ pietatis ſtudio addictam & deditam eſſe: ſed etiam Medicinam primam & veriſsimam adamare atque defendere. Cùm certum cognitumq́ ſit, TVAM CELSITVDINEM clariſsimorum ſolùm Medicorum, qui in lectione Hippocratis plurimùm deſudârunt, operâ vti: neq́ Paracelſicis Medicinæ veræ corruptoribus in laudatiſsimo ſuo Ducatu, vel Gymnaſio locum vllum concedere. Quanti porrò CELSITVDO TVA Medicinam faciat, vel hortus Celſitudinis tuæ magnificentiſsimus luculenter demonſtrat, copia & varietate ſtirpiū florumq́ lectiſsimorum, quos ſumma ſæpè animi voluptate conſpexi, longè celeberrimus. Quæ omnia mihi confirmant, TVAM quoq́ CELSITV-

SITVDINEM Munus hoc noſtrũ Hippocraticum eiusq́ defenſionem liberaliore clementioreq́ voluntate eſſe ſuſcepturam. Idq́ vt facere dignetur, ſubmiſſo iterum animo rogo: meq́ ad humilima pariter debitæ obedientiæ officia ſemper quàm paratiſſimum ſubijciens. Ac Deum Opt. Max. precor, vt CELSITVDINEM TVAM, Illuſtriſſimamq́ familiam VVIRTENBERGICAM, ad gloriam ſui Nominis, Eccleſiæ Reiq́ pub. vtilitatem ac tranquillitatem, in annos Neſtoreos incolumem ac florentem conſeruet, protegat atq́ tueatur, Amen. Noribergæ: ipſis calendis menſis Martij, anni Salutis per Chriſtum natum humano generi reparatæ 1591.

TVAE CELSITVD.

Obſeruantiſſimus ac ſtudioſiſſ.

Hieronymus Viſcerus I. F. Doctor & Medicus Noribergenſis.

):( ):(IMAGO

IMAGO

CLARISSIMI VIRI, IOHANNIS VISCERI WEMDINGENSIS, PHILOSOPHIÆ & Medicinæ Doctoris excellentiſsimi, & huius in inclyta Tubingenſi Academia Profeſſoris celeberrimi: anno ætatis 63. Salutis humanæ 1587. die 28, April. Tubingæ piè mortui.

IOhannes tali Viſcherus imagine vixi:
Quæ mihi vita; breui carmine, Lector, habe.
Vuembdinga in lucem ſub bellum natus agreſte:
Hîc didici ſtudij poſt elementa mei.
Hinc Neroberga colit, colit Argentina, Tubinga,
Parriſij ſtudijs me coluere ſuis.
Hinc Vviteberga facit magna me laude Magiſtrum,
Ex quater vndenis quando ſecundus eram.
Hinc artis Medicæ fundamina pono: Tubingæ
Hoc ſtudium Autumnos continuoq; duos.
Hinc adeo Italiam: doctos hîc audio: clari
Quotquot in his Medica cognitione locis.
Hiq; Theoriam, praxinq;, artemq; ſecandi,
Hi me ſimplicia, & cætera multa docent.
Doctorem poſtquam me clara Bononia fecit;
Patria me recipit: me Neroberga fouet.
Mox Ingolſtadium vocor, accedoq; Profeſſor:
Obq; fidem ſtatio non placet iſta mihi.
Sic Nördlingenſi ſuccedo Practicus vrbi,
Hironymumq; mihi docta Sibylla parit.
Hinc vocat Onſpachius me poſt ſex Marchio meſſes,
Ac aulæ Medicum præficit inde ſuæ.
Huic mea ſex annos cùm ſeruiuiſſet opella,
Diſplicet aula, aliam mî placet ire viam.
Tunc igitur viuis cùm Fuchſius eſſet ademptus,
Mî dedit ipſius celſa Tubinga locum.
Hîc vixi: hîc docui quarti ad confinia luſtri:
Hippocratis libros, atq; Galene, tuos.
Hîc commiſſa mea cura Reſpublica: quantùm
Magnificus magno Rector honore fui.
Integritas, pietas, ſemper conſtantia, corde
Vera fideſq; fuit, relligioq; mihi.

De ſtudijs, libri: de ſedulitate docendi,
Deq́ fide, Auditor, tu mihi teſtis eris.
De praxi noſtra, noſtra ſanata ope poſſet
Teſtari illæſa plurima turba fide.
E vita tandem me Climactericus annus
Suſtulit, & mentem vexit in aſtra meam.
Hac oculos igitur quoties in imagine figis,
Si merui, ſtudij ſis memor inde mei.

Erhardus Cellius Profeſſor Poet. & Hiſtor.
in Acad. Tubingenſi a. e. f.

ΕἸΣ ἸΩΑ'ΝΝΗΝ ΤῸΝ ΦΙΣΚΗ-ρον Βεμδιγγέα, ἰατρὸν πρώην Τυβίγγης.

Οὐ θάν' Ἰωάννου Φισκήρου πάντα θανόντος:
Ὅστις ἰητροσύνῃ πολλῶν προφερέστερος ἦεν:
Παιδεύσει τε διδασκάλιον κόσμησκε Τυβίγγης:
Ἀλλ' αὐτοῦ τρίχ' ἔτι ζῇ μνῆσις: ἔναντι θεοῖο,
Εἵνεκεν εὐσεβίης: ἀγαθοῖσί τ', ἐν ἀνδράσι βίβλοις:
Καὶ δι' ἀκεστορίῃ τεῦχονθ' ἹΕΡΩ'ΝΥΜΟΝ υἱόν.
Νέστορος εὐποτμίην Ἱερώνυμος εἰσαφίκοιτο.

Μαρτῖνος ὁ Κρούσιος, ἀ φ ϛ ά. Μαρτ. ιγ'.

Inuida mors Ianum Viſcerum non tulit omnem:
Ianum, Pæoniâ multis qui præſtitit vnus:
Quo claro gauiſa fuit Doctore Tybinga:
Tripliciter ſed viuit adhuc: pietate ſerena,
Ante Deum: Scriptis ac Laude, per ora virorum:
Et nato, medica qui par HIERONYMVS arte.
Viuat Neſtoreos felix Hieronymus annos.

Martinus Cruſius, annorum LXIIII.
& VI. menſium.

PRÆ-

PRÆFATIO.

PRVDENTI CONSILIO A MAIORIbus noſtris, qui Scholas medicas conſtituerunt, ſancitum eſt, vt enarratio libri Aphoriſmorum Hippocratis crebrò in Scholis repetatur: complectitur enim, vt ipſa inſcriptio docet, præcipuas ſentẽtias ex reliquis hyppocraticis libris ſelectas, quæ integram medendi methodum tradunt. Appellatio ſiquidem Aphoriſmi deriuata eſt à Græco verbo ἀφορίζειν, quod tria ſignificat, vt Budæus monet. Primùm quidem idem eſt, quod ſeparare, diſtinguere ac ſecernere, ſic Matth. 25. ſcribitur: ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων. Et vna ex pœnis Eccleſiaſticis olim nuncupata eſt ἀφορισμὸς, qua rei à publicis ſacris arcebantur, ita vt ſeorſum à reliquo cœtu ſegregati, in loco ſolitario templi cõſiſtere cogerentur. Hinc recentiores, qui libros Arabum tranſtulerunt, Aphoriſmos vocant ſermones diuiſos. Et Gal. 6. Epid. 1. com. ſtatim ab initio ait: ἀφορισμοί τινες εἶναι φαίνονται, κατὰ περιγραφὴν ἕκαστος ἰδίαν γεγονότες.

Secundò, ἀφορίζειν etiam ſignificat ſtatuere aliquid ac rectè definire, & breuiter diſtincteq; rem circumſcribere, aut deſignatè dicere. Sic Ariſtoteles loquitur in 3. Ethic. inquiens: περὶ ποίας οὖν τῶν ἡδονῶν νῦν ἀφορίσωμεν, id eſt, conſtituamus ac definiamus. Idem in 7. Ethic. πότερον τὸν ἀκρατῆ θετέον περὶ πᾶσαν ἡδονὴν, ἢ περὶ τίνας ἀφορισμένας. In hunc ſenſum Philotheus Aphoriſmum definit his verbis: ἀφορισμὸς ἐστὶ λόγος σύντομος, αὐτοτελῆ διάνοιαν ἀπαρτίζων. λέγεται δ' ἀφορισμὸς διὰ τὸ περιορίζεσθαι ἐν αὐτῷ τῷ νόσηκη, ἀφορίζεσθαι δὲ καὶ διΐστασθαι ἀπό τε τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ τῶν κατ' αὐτό. Similiter Gal. 1. Aph. 1. ait: Aphoriſmum eſſe λόγον, ὁ διὰ βραχυτάτων ἅπαντα τὰ τοῦ πράγματος ἴδια περιορίζει. Ac in alijs locis docet, doctrinam aphoriſticam penes breuitatem conſiderari, vt Aphoriſmus non tam ſit ſeparatus, quàm breuis, conciſus & compendioſus ſermo.

Tertiò, Præterea ἀφορίζειν idem eſt, quod ſeligere. Sic Ariſto-

nit, monſtrans, vnde ſumantur indicationes curatrices in præſcribenda victus ratione in morbis acutis & euacuandis humoribus morbificis, nam hos vt morborum cauſas medicamentis tollendos eſſe docet. Deinde in ſecundo libro explicat, quæ & quot ſint cauſæ morborum, primùm quidem loquitur, de omni immoderantia ſex rerum non naturalium, vitia tamen regionum, temporum anni, ætatum explicat in tertio libro. Interim inculcat, quæ futuros in morbis euentus pronuncient, & quæ diæta conualeſcentibus à morbo ſeruanda ſit. Et quia omnis immoderantia tollenda eſt, vt morbus curetur, ideò in quarto libro magis ſpecialem methodum euacuandi humores morbificos inſtituit, agens de vniuerſis excretionibus, quas natura vtiliter molitur, & quas medicus iuuare atq; imitari debeat. In quinto de cauſis ac remedijs immoderantiæ differit, primarum qualitatum commoda & incommoda enarrans. In poſterioribus tractat de omni ſymptomatum genere, quæ nos tanquam ſigna in morborum cognitionem deducunt.

IN LIBRUM PRIMUM APHORISMORUM HIPPOCRATIS.

APHOR. I.

Ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς, ἡ δὲ πεῖρα σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή. Δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑαυτὸν, παρέχειν τὰ δέοντα ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα καὶ τοὺς παρεόντας, καὶ τὰ ἔξωθεν.

Vita breuis, ars verò longa, occaſio præceps, experientia periculoſa, iudicium difficile. Oportet autem non ſolùm ſeipſum præſtare, vt opportuna faciat, ſed & ægrotum, & aſtantes & externa.

PRIMVS *Aphoriſmus eſt procemium totius huius operis, quo rationem reddit, cur medendi artem, quam propè immenſam eſſe conſtat, breuibus præceptionibus ac ſententijs tradendam eſſe exiſtimet: Simul hortatur, vt in iſta vitæ noſtra*

breuitate ſummo ſtudio longæ artis doctrinam neceſſariam addiſcere ſtudeamus, relictis ijs, quæ ad opera artis minùs pertinent: Tertiò proponit, ſe traditurum, quod ſit medici officium. Eſt itaq; ſententia enthymematica, omiſſa namq; eſt hæc propoſitio maior: Vita breuis non poteſt ſufficere ad perdiſcendam artem longam & difficilem. Sed ars medica eſt valdè longa, vitaq; noſtra breuis. Quare ea per doctrinam aphoriſticam & compendioſam docenda eſt: nec quiſquam artem tàm longam aſſequi in tanta vita breuitate poterit, niſi ſummam diligentiam & aſſiduum ſtudium adhibeat. Probat deinde artis huius difficultatem, quia ad hanc acquirendam & exercendam, inquit, tria ſunt ſummoperè neceſſaria. I. Occaſio, quæ momentanea, lubrica & præceps eſt in omni actione medica. Temporibus medicina valet, vt ait poëta, data tempore proſunt, Et data non apto tempore vina nocent. Fieri ergo non poteſt, vt præcepta firma & ſtabilia tradantur, quoniam cuncta per occaſionem fiunt, ſic enim ipſe lib. περὶ τόπων inquit: Ἰατρικὴν ὐ δυνατόν ἐςι ταχὺ καθεῖν διὰ τόδε, ὅτι ἀδύνατόν ἐςι καθεςηκός τι ἐν αὐτῇ σόφισμα γενέσθαι. Plurima quoq; occaſionis obſeruantur commoda, eiuſdemq́; neglectæ incommoda recenſet, lib. 1. de morbis, idq́; Gal. 6. Eped. 6. com. 1. explicat copioſè, vt & 1. ad Glauc. II. Experientia, quæ fallax, & periculorum plena eſt in ſubiecto tàm nobili. Falluntur experimentatores, quia opportunum tempus, naturam corporis ægrotantis, occultasq́; medicamentorum vires non ſatis callent. III. κρίσις, iudicium, quod ait eſſe difficile. Vt enim in captanda occaſione, ſagacitate & vigilantia, ita in metienda quantitate qualitateq́;, ac in reliquorum indicationum contemplatione, ſolertia & prudentia opus eſt, ſummaq; iudicij dexteritate, vt rectè quis dijudicet, quæ ad hominu tutelam facienda ſint. Et omnium operum medici difficillima eſt ἐυςοχία τῶν ποσῶν, inquit Gal. 1. ad Glauc. & in lib. de puero epileptico occaſionem & quantitatem remediorum exæquat, quoad difficultatem attinet. Et 1. alim. ait: Ratione res iudicare, non omnibus promptum eſt, nam naturâ ſagaces eſſe oportet, & à pueris ingenium exercuiſſe. Difficilimum itaq; eſt, vt vnus aliorum inuentis ac præceptis non adiutus, ſuo tantùm iudicio artem tàm amplam conſtituat: nec hominis viuaciſſimi vita ſufficiens eſt, vt ſolis experimentis, totam artem addiſcat: occaſio autem quæ in omnibus agendis magnum habet momentum, non dat inducias, nec ſpatium cõcedit cauſam morbi diligentiùs excutiendi & explorandi, niſi quis antè inſtructus præceptis, ad ægrum acceſſerit. Omninò itaq; opus eſt doctrina, iuxta quam medicus opportuna agat. Sed eam compendioſam eſſe oportet, ne florem

rem

rem ætatis noſtræ in condiſcendis præceptis conſumamus, & nunquam artis finem aſſequamur.

Aptum itaq; eſt exordium, nam lectorem primò attentum reddit, propoſita artis difficultate: deinde beneuolum, dum pollicetur, ſe hominum ſaluti atq; artis incremento conſulere has ſuas commentationes conſcribendo, artemq; breuibus quaſi regulis tradendo.

Altera pars aphoriſmi eſt ἐπιβόλευσις *quædam, quâ primùm docet, quod ſit medici officium, nempè facere* τὰ δέοντα *ad rectè curandos morbos, id eſt, auxilia morbis curandis idonea tempore opportuno adhibere. Id verò præſtabit is ſolùm, qui artem integram didicit, occaſiones agendi diligenter captat, fideliſq; naturæ miniſter & imitator eſt, quæ res poſtulat ingenij perſpicacitatem & ſolertiam, vſumq; longum, quo medicamentorum vires & naturarum diuerſitates ſint exploratæ. Verùm vt medici eruditi & circumſpecti opera ſit proſpera, neceſſe quoq; eſt, vt æger imperata faciat, non voluptati indulgeat: vt adſtantes fideliter, ſedulò atq; prudenter curam ægrotantis gerant. Senſus ergo eſt: Medicus non ſolùm debet eſſe peritus artis, diligens ac ſolers occaſionis captator, exercitatus, & naturâ prudens, verùm etiam apud ægros, & adſtantes morum honeſtate elegantiaq;, vitæ grauitate, humanitate, fide, taciturnitate, temperantia, pietate, induſtria,* φιλοπονίᾳ, *vitæ integritate & caſtitate, omniumq; officiorum promptitudine authoritatem ſibi conciliare ſtudeat, vt ipſos ad omnia conſilia & iuſſa habeat obedientes ac beneuolos: curet quoq;, vt externa vniuerſa ægrotanti ſint grata, & quàm maximè commoda: cautus ſit & circumſpectus, ne clandeſtinis adſtantium machinationibus decipiatur: deſperatis non temerè ſpem ſalutis polliceatur, néue inani ſpe impleat, aut ægrotantes deſerat leuiter: non quicquam inconſideratè præcipiat, memorq; ſit eorum, quæ antè mandauit: corporis habitu maieſtatem quandam, faſtu ac ſuperbia carentem, ſeruet: vultu ſit hilari erga ægros, ſuæ nobilitatis non immemor, ne dum ſe ægris gratioſum præbeat, illis mancipij ritu obſequatur præter decorum, adulatorum more: Sermones non ſint fatui ac inſulſi, nec de alienis: veſtes habeat non ſordidas, nec tamen ſumptuoſas: vulgi & imperitorum iudicia non animo effæminato pertimeſcat, ſed infracto & forti fabellas mulierculárum contemnat, conſcientia rectè actorum fretus, accuratè de ſingulis accidentibus ægrotantium quærat, vt ipſorum ſalutem ei curæ eſſe intelligant. Deniq; operam det, vt omnis medicatio ſit tuta, iucunda ac celer, ne tamen nimia feſtinatio periculum creet. Quare feſtinet lentè, pro vt morbi natura, virium conſtantia, ætas, ſexus & ſimilia requirere videbuntur.*

Donatus à mutijs, vir iudicij acerrimi, aliam huius aphoriſmi interpretationem ſatis concinnam affert, nempè, Hippocratem his verbis oſtendere, quid toto hoc opere tractare velit, nimirum, quod medici officium ſit facere τὰ δέοντα, id verò vt praſtet, neceſſe eſſe, vt artem diligenter didicerit, ac ſtudio indefeſſo breuitatem vitæ compenſauerit: Item vt ſit vigilans, ac in omnes occaſiones bene agendi intentus: diu in operibus artis exercitatus: ingenio perſpicaci, iudicioq́ ſagaci præditus, naturaq́ prudens. Hippocrates itaq́ lectorem inſtituit, vt rectiùs in occaſiones opportunæ agendi poßit eſſe intentus, vt cùm inquit: Inchoantibus morbis, ſi quid manendum videtur, moue, &c. atq́ totus primus liber agit de morbis acutis, in quibus occaſio plurimùm valet: Iudicium quoq́ informat, vt morbos dexteriùs agnoſcat, & curationem iuxta indicationes ritè inſtituat: feliciùs quoq́ in vſu artis verſabitur, qui experimenta ſua regulis artis moderari nouit.

APHOR. II.

Ἐν τῇσι ταραχῇσι τῆς κοιλίας, καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι τοῖσιν αὐτομάτως γινομένοισιν, ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθέ καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν, ἢν δὲ μὴ, τοὐναντίον. Οὕτω δὲ καὶ ἡ κενεαγγείη ἢν μὲν οἵη δεῖ γίγνεσθαι, γίγνηται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν, ἢν δὲ καὶ, τοὐναντίον. Ἐπιβλέπειν οὖν δεῖ καὶ χώρην καὶ ὥρην, καὶ ἡλικίαν, καὶ νόσους, ἐν ᾗσι δεῖ, ἢ οὔ.

In perturbationibus ventris & vomitionibus ſponte factis, ſi qualia oportet, purgentur, confert & facilè ferunt: Sin minus, contrà. Sic & vaſorum inanitio ſeu repletio, ſi qualem fieri oportet, fiat, confert & facilè ferunt, ſin minùs, contrà accidit. Proinde & regionis, & temporis anni, & ætatis, & morborum habere rationem oportet, in quibus conueniat, vel non.

Hippocrates medicam doctrinam per breues ſententias traditurus, optimo conſilio orditur eam ab arte rectè euacuandi & cibandi ægros: nam medicina, eodem authore, non eſt niſi ἀφαίρεσις τῶν ὑπερβαλλόντων & πρόσθεσις τῶν ἐλλειπόντων. Fit autem ἀφαίρεσις ſeu detractio per euacuationes quaſcunq́: Appoſitio autem per victum commodum. Adhac quum in proœmio dixerit officium medici eſſe, facere, quæ oportet ac decent, inprimis docere voluit, qualem ſe medicus præſtare debeat in euacuando corpore, quæ eſt vna ex præcipuis medici actionibus, & quam natura ipſa ſponte ſæpenumero exercet. In hoc autem Aphoriſmo docet, an medico

dico ſit euacuandum, & quæ vacuatio ſit ſalutaris, nempè 1. quæ naturam rectè operantem imitatur, ſed natura ſolet ea, quæ corpori moleſta ſunt, educere, modò id cum ſpe commodi & emolumenti alicuius fieri queat. 2. Et quæ iuxta indicationes therapeuticas rectè ſuſcipitur. Tùm ergo ſolùm medicus euacuationem inſtituat, quando humor aliquis prauus ac noxius adeſt in corpore, qui commodè poteſt educi, amota ſiquidem cauſa, morbus ſoluitur & aboletur.

Sunt autem duo enthymemata, quorum alterum additum habet rationem: In fine appendicis loco eſt addita propoſitio quinta, præceptumq́; therapeuticum. Argumentatur autem ab exemplo ſumpto à natura rectè operante ad hunc modum: Salutaris ac proſpera vacuatio eſt, facta à natura iuxta leges ſuas agente, purgatis ijs, quæ purgari oportet: Talis ſiquidem confert, eamq́; corpus ægrum fert facilius. Si verò non conuenientia purgantur, æger ex hac deteriùs habet, nec morbus leuior redditur. Quapropter & vacuatio, quam medicus molitur, (ipſe κενεαγγίαν vocat) fœlix & induſtria erit, ſi ea eduxerit, quæ oportet, nam & hanc æger benè tolerabit, & morbo conferet. Sin non ea quæ oportet, prodierint, grauiter eam ferunt ægrotantes, nec ad ſalutem ægrotantibus cedit inſtituta purgatio. Ratio conſequentiæ alibi ab Hippocrate eſt expreſſa, conuenit ſiquidem medicum in operibus artis ſuæ ſedulum ac prudentem naturæ rectè operantis miniſtrum eſſe atq; imitatorem. Rectè autem operatur natura, humores noxios iam euictos & concoctos tempeſtiuè, per loca conferentia expellens, idenim cum corporis ſalute contingit. Nam purgationis ritè factæ, ſignum certiſſimum eſt εὐφορία, id eſt ferendi facilitas, & tranquillitas ſequens, quando ſcilicet æger alacriùs morbum fert, atq; ex ea leuiorem ſe factum percipit. Contrà malæ purgationis nota eſt δυσφορία, ita vt vires deijciantur, & cum grauiore moleſtia diſſoluantur, abſq; vlla morbi diminutione. Quare εὐφορία diſcernit vacuationes ſymptomaticas ab ijs, quas αὐτομάτως appellat, quæ à natura & liberè agente, non irritata medicamentis, atq; robuſta fiunt. Hæc autem non excernit humores, niſi quos concoxit & ſeparauit: Illæ verò fiunt, à natura coacta aut oppreſſa, multumq́; irritata à maligna & virulenta materia. Quando ergo dixit, οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, intelligit, quæ ſua vel copia vel qualitate, vel tota ſubſtantia, aut alio quocunq; modo corpus noſtrum infeſtant, à natura tamen ſunt euicta concoctaq́;, debita verò quantitate, & vna cum alijs conditionibus infrà traditis purgata, nam paulò aliter loquitur Hippocrates in altera propoſitione, ἢν μὲν οἷα δεῖ γίγνεσθαι γίγνηται.

Natura vacuat, quæ ex venis iã in ventrem deuenerũt. Medicus verò, quę in vaſis adhuc unt.

q.d.ſi

q. d. ſi à medico inſtituatur vacuatio iuxta omnes conditiones bonæ euacuationis, quas paulò pòſt monſtrabit, nempè quæ educit humores noxios & redundantes, concoctos aut turgentes, per loca conferentia, quantum vires tolerant. Quando itaq; purgantur humores innoxij, æger nunquam benè fert medicationem, nec confert: at ſi purgentur noxij ac λυπῶντες, *vt Gal. 4. aph. 2. exponit, attamen crudi aut alijs conditionibus carentes, etiamſi conferat, non benè tamen eam feret æger, nam* ξυμφέρειν *ad morbum:* εὐφόρως φέρειν, *ad vires refertur. Scopum ergo quid ſit agendum, indicat id, quod eſt præter naturam, quod lædit corpus, eiq; moleſtum eſt, ſiue id qualitate, ſiue quantitate, aut ipſa humoris ſpecie aut loco peccet, nam per qualitatem intelligunt authores aliquando ſpeciem & eſſentiam humoris moleſtantis, qui aut bilioſus, aut pituitoſus, &c. dicitur.*

Porrò ne medici iudicium ex euentu ſolùm pendeat, verùm etiam à priori rectiùs cognoſcat, qui nam humores potiſſimùm corpora ægrotantium moleſtent, adeoq; vacuandi ſint, & num purgatio futura ſit toleratu facilis, hortatur in fine, vt medicus curationem inſtituat, iuxta indicationes ab ijs, quæ præter naturam & ſecundum naturam corpori inſunt, ſumptas: attento animo ſecum expendens regionis, temporum anni, ætatis, deniq; ipſius morbi & reliquorum annexorum conditiones, num per has liceat, & tutò & cum fructu moliri euacuationem aliquam. Morbus docet, an chalagogis vel phlegmagogis vtendum ſit, an pharmaca, vel venæ ſectio locum habeat. Senes & pueros non facilè purgamus, nec ſanguinem educimus. Sub cane & ante canem ſunt difficiles medicationes: Quin & ætas & regio, & anni tempus indicant, qui humores in corpore ægrotante potiſſimùm abundent. Vniuerſalem itaq; doctrinam de bona & ſalutari vacuatione in hoc aphoriſmo tacitè complexus eſt, quam deinceps in ſequentibus explicabit & euoluet. Nam mox in ſecundo agit, de humore, qui quantitate etiam moleſtat. In tertio iuſtam humoris vacuandi quantitatem definit: In vigeſimo primo loca conuenientia: In vigeſimo ſecundo tempus opportunum præſcribit, &c. Quæ de cauſa iiſdem verbis eandem ſententiam repetit, vt Epilogus congruat propoſitioni. Deſumptus eſt ex 6. Epid. 4. com. 12. & lib. de hum. 2. com. 17. repetitur 1. Aph. 23. & 25. & 4. Aph. 2. & 3.

APHOR. III.

Ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραί, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν

ἔωσιν, οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὐδὲ ἀτρεκέειν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀτρεκέουσι, οὐκ ἔτι δύνανται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι. λείπεται οὖν ἐπὶ τὸ χεῖρον. τουτέων οὖν εἵνεκα τὴν εὐεξίην λύειν ξυμφέρει μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψιος λάβῃ τὸ σῶμα. μηδὲ τῆς ξυμπλώσιας ἐς τὸ ἔσχατον ἄγειν. σφαλερὸν γὰρ, ἀλλ' ὁκοίη ἂν ἡ φύσις ᾖ τοῦ μέλλοντος ὑπομένειν, ἐς τοῦτο ἄγειν. ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κενώσιες, αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἄγουσαι σφαλεραὶ, καὶ πάλιν αἱ ἀναθρέψιες, αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι, σφαλεραί.

Athletarum habitus corporis ad ſummum plenitudinis gradum perducti, periculoſi ſunt, neque enim in eodem conſiſtere, neque quieſcere poſſunt. Cùm verò non quieſcunt, in melius proficere non poſſunt: reliquum igitur, vt in deterius recidant. Quamobrem pleniorem illum corporis habitum ſine mora ſoluere prodeſt, vt corpus rurſus nutriri incipiat. Non tamen extenuationes ad ſummum ducere oportet, hoc enim periculoſum eſt, ſed quatenus natura corporis perferet, eo vſque progrediendum. Pari modo vacuationes extremæ, periculoſæ: & viciſsim refectiones, extremæ ſi fuerint, periculoſæ.

IN præcedente Aphoriſmo docuit, quæ nam ſit bona & ſalutaris euacuatio, nempè quæ confert, ac toleratur facilè. Deinceps explicat, qualis nã conferat, & feratur faciliùs. In hoc quidē aphoriſmo, duas conditiones bonæ vacuationis tradit, vna, quæ educit onere ſuo corpus grauantia, et quocunq; modo naturæ actiones impedientia, talis quippe confert. Item quæ exceſſu ſuo vires ægrotantis corporis non proſternit, hæc enim eſt toleratu facilis. Definit itaq; menſuram omniu euacuationis, eſſe conſtãtiam roboris virium. Vtq; in præcedente ſcopum quid ſit agendum, ita in hoc, quantum ſit agendũ, explicat, ac ſimul tamen etiam quid agendum, nempè vt multitudinem minuamus, quocunq; tandem remedio. Sunt autem duo enthymemata vnâ cum additis rationibus, etſi prioris concluſio non eſt expreſſa, verùm in ratione primi, & concluſione poſterioris enthymematis ingenioſè inuoluta & implicita. Senſus enim eſt: Summè bonum habitum in corporibus athleticis, ita vt omnia vaſa ſanguine referta ſint, carne adipeq; oppleta, citò per euacuationem ſoluere confert, idq; promptiſsimè per venæ ſectionem fieri poteſt. Niſi enim id fiat, omnis nutritio corporis ceſſat, omneſq; naturales facultates opprimuntur, idq; cum ſummo vitæ periculo, quia ob ſummam vaſorum repletionem ebullienti ſanguini, qui authore Hipp. de flatibus, πνευματοῦται, ſpiritibuſq; vitalibus, quos in perpetuo motu eſſe neceſſe eſt, liber tranſitus ac refluxus intercluditur. Quo fit, vt mors inſperata & repētina ſubſequatur, nimirùm calore natiuo copia ſanguinis ſuffocato, aut magnis vaſis effractis, immodica ſit

ſanguinis vacuatio: aut impetu quodam ſanguis ad partem aliquam principem relabitur, fiuntq́; palpitationes cordis, ſyncopæ, vertigines, conuulſiones, phrenitides, anginæ, pleuritides, pulmonum & epatis inflammationes, &c. vt Gal. copiosè id explicat, cap. 37. ad Thraſybulum, & in libro περὶ εὐεξίας *& 2. Epid. 2. & 4. de vict. acut. 23. 24. & 82. vbi docet, quid ſit* ἀπόληψις τῶν φλεβῶν καὶ πνευμάτων. *His periculis tantis vt occurramus, citò ſanguis ex vena cubiti exhauriendus erit, vt leuata copia admiſſoq́; aëre metum ſuffocationis adimamus, flatibus viam aperiamus, caloremq́; periclitantem excitemus. Iſtam largam & copioſam euacuationem, quæ confertim fit, hic* ξυμπτώσιας φλεβῶν *vocat, nam ad iſtam vaſorum latera concidunt & collabuntur, quæ antè multa humorum & ſpirituum copia valde diſtenta fuere. Nullam ait quietem eſſe, in* εὐεξίᾳ *corporis athletici, in quo omnes vires ſunt robuſtæ, ac indeſinenter agunt materiam aptam nactæ, concoquunt chylum & ſanguinem. Et quia multo & boni ſucci cibo veſcuntur, ex quo nouus ſubindè generatur ſanguis, nec tamen ſolidis partibus multum poteſt amplius adijci: Quare calidus cum ſit, & feruescat, in flatus vertitur, nec vno loco quieſcit, agitatur à flatibus, inſtar muſti feruentis, aut aquæ in lebete ebullientis. Quapropter vias ſibi parat per venas ruptas, aut faciendo* ἀπόληψιν *venarum calorem ſtrangulat, non aliter quam ignis in fornace obſtructo eius orificio, ſuffocatur & extinguitur.*

Quamobrem, quum bonorum ſuccorum redundantia tanto cum periculo ſit coniuncta, non minùs conferre docet alias euacuationes, quibus humores praui redundantes auferuntur, quæ certe non minus corporis nutritionem impediunt, ac deteriorem reddunt. Celſus lib. 2. cap. 2. priorem aphoriſmi partem his verbis expreſſit: Si plenior aliquis, & ſpecioſior, & coloratior, quam ante factus eſt, ſuſpecta habere ſua bona debet, quæ, quia neq; eodem ſtatu ſubſiſtere, neq; vltrà progredi poſſunt, ferè retro, quaſi ruina quadam reuoluuntur.

Alterum enthymema eſt argumentum à maiori ſumptum. Corpora athletica, quæ robuſtas admodum vires obtinent, largas & confertim factas euacuationes non facile ferunt, multo itaq; minùs imbecilliora corpora immodicas inanitiones bene tolerant. Præceptum ergo Hippocratis hoc eſt, vt medicus quantitatem eius, quod euacuari debet, non tam penes morbi magnitudinem, quàm iuxta ægrotantis vires metiatur.

Rationem conſequentiæ addit in fine: Quia inquit, & refectiones ſummæ ſunt periculoſæ, nam vt 2. aph. 51. dicitur, omne nimium naturæ

eſt ini-

eſt inimicum, & 2. aph. 4. non ſacietas, non fames, neq; aliud quicquam bonum eſt, quod naturæ modum exceſſerit. Omnis quoq; repentinus ab vno extremo ad alterum tranſitus naturam grauiter offendit. Immodicæ euacuationes exhauriunt ſpiritus, lædunt facultates, atterunt partes ſolidas, langueſaciunt coctionem, inducunt cachexiam, tabem, & ſæpè mortem accelerant.

Μὴ ἐς τὸ ἔσχατον ἄγειν) *Hic inuoluta eſt concluſio primi enthymematis, vacuandum eſſe repletionem quamcunq;: ſimulq́; ponitur antecedens ſecundi enthymematis: In ſoluenda athletica euexia non eſt tentanda immoderata vacuatio.*

Σφαλερὸν γὰρ) *Ponitur ratio antecedentis: Sicuti ſummè bonus habitus, calorem natiuum & ſpiritus ſtrangulat per σβέσιν, ita viciſſim ad ſummum progreſſa euacuatio vires, exoluit per μάρανσιν.*

Ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ) *Eſt concluſio alterius enthymematis de euacuatione humoris cuiuſcunq;, qui vel copia, vel alia ratione nutricationẽ, aliaſue naturæ operationes impedit, ſiue ea pharmacis, vomitu, inedia, ſudore, &c. fiat.*

Sciendum quoq; duplicem eſſe ſanitatem, vna eſt καθ' ἕξιν, *altera* κατὰ σχέσιν. *Illa dicitur firma conſtansq́; ſanitas, iterumq́; ſubdiuiditur in mediocrem, & in perfectam, quæ ſola appellatur* εὐεξία, *Cicero firmam conſtitutionem corporis. Conſiſtit verò in optima partium & humorum* εὐκρασίᾳ *& organorum* συμμετρίᾳ: *Huic opponitur* καχεξία, *quæ eſt deprauatio partium ſolidarum, quæ alimentum ſuum corrumpunt, ideò comitem habet cacochymiam aut atrophiam. Porrò* εὐεξία *duplex eſt, vna vera,* ἁπλῶς *ita dicta, quæ eſt* τέλεια & παντελὴς ὑγίεια, *ſeu* ἡ τελειότης τῆς ὑγιεινῆς ἕξεως, *abſolutiſſima ſanitas, in qua eſt partium* εὐκρασία, εὐχυμία, *ſanguinis ſpirituumq;, molis corporeæ* συμμετρία. *Hæc etiamſi ad extremum bonitatis progrediatur, non tamen vitioſa aut periculoſa eſt, imò quò magis in gradu excellit, eo eſt præſtantior & tutior, vt virtus eximia & præclara. Altera eſt* εὐεξία [illegible] *athletica appellata, ſtudio enim acquiritur, & morbis grauiſſimis eſt obnoxia expoſitaq;, & quo plùs creſcit, eò eſt periculoſior. In hac eſt* πολυσαρκία, πολυαιμία, *deniq; omnium humorũ* ἀμετρία. *Ergo exceſſum mediocritatis actionibus opportunæ, facultates naturales opprimens. Signa eius* τεκμήρια *ſunt, facies rubens, tumidaq́;, venarum tumor, pulſus arteriarum vehementior, ſegnities ad motum, vſus ciborum craſſiorum* πολυτροφῶν, *vita tranquilla & ocioſa præcedens, &c.*

APHOR. IIII.

Αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται, καὶ ἐν τοῖσι μακροῖσιν ἀεὶ πάθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσιν, οὗ μὴ ἐπιδέχεται, σφαλεραί. καὶ πάλιν αἱ ἐς τὸ ἔσχατον λεπτότητος ἀφιγμέναι δίαιται, χαλεπαί, καὶ γὰρ αἱ πληρώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἀφιγμέναι, χαλεπαί.

Victus tenuis & exquiſitus, in longis ſine morbis ſemper, in acutis verò, vbi non conuenit, periculoſus Et ruſus victus, qui ad extremam tenuitatem peruenerit, grauis eſt, nam & extremæ repletiones graues ſunt atque moleſtæ.

PErgit in doctrina, de quantitate euacuationis, nam vt venæ ſectione fortis, & repentina ſit vacuatio, ita per victum tenuem moderata & tardior. Probat verò ſpectandum eſſe medico, non ſolùm quæ euacuatio morbo conferat, verùm etiam quam æger abſq; periculo, roboris virium ferre & ſuſtinere queat, id quod in præcedenti Aphoriſmo docuit, exemplo ſummæ repletionis. Nam victus tenuis quoq;, inquit, in morbis acutis, quibus tamen indicatione à natura ipſius morbi ſumpta, ciborum ablatio maximè confert, ſæpè plenus eſt periculis, metus enim eſt, ne ex virium defectu morbus ſuperet, ægerq; moriatur. Argumentatur autem à minori ad hunc ſenſum. Summè tenuis victus toleratu difficilimus eſt, Quare & et euacuationes ad extremum ductæ, difficillimè feruntur. Iſtam verò concluſionem, vtpote iam notam, non repetit. Antecedens autem probat duplici argumento, vno quod à ſimili, altero quod à contrario ducitur. Primum eſt: Victus ſimpliciter tenuis pene in omnibus morbis eſt periculoſus, multò ergo magis exquiſite tenuis: quippe nec in longis morbis, neq; in acutis, niſi qui per mutationem tales ſunt, vel in quibus vires non ſufficere videntur, locum habet. Nam dubium eſt, an vires laborantis poſſint hunc ſuſtinere, quibus longo adhuc tempore aduerſus morbum eſt pugnandum. In alijs verò acutis, non ſolùm periculoſus, ſed etiam neceſſarius eſt. Nam per victum pleniorem vires morbi augentur, ſupra corporis vires, quæ per hunc à pugna aduerſus morbum diſtrahuntur.

Alterum argumentum: Summæ repletiones in morbis difficulter feruntur, vt in antecedente eſt dictum, periculum enim eſt, oppreſsionis roboris virium: Quare & extremæ tenuis victus, grauis eſt. Idq; iam repetit, quaſi iſtud axioma, omne nimium naturæ eſſe inimicum, ſedulò velit inculcare. Tacitè quoq; tradit, quæ forma victus, cuiq; morborum generi competat: & quòd victus ratio, ex collatione dextra virium cum morbi longitudine pendeat.

deat. Iſta porrò occaſione generalem doctrinam, de victus ratione in morbis acutis inſtituenda, per ſedecim aphoriſmos ſequentes pertexit. Verùm differentiæ morborum & victuum, quarum hîc ſit mentio, pauca exponenda ſunt.

Morborum quidem differentia ſumitur partim à tempore, partim à motu. Nam πολυχρόνιοι, ſeu longi morbi appellantur, qui non niſi longo temporis ſpatio deſinunt, nempè diem quadrageſimum tranſcendentes, quales ſunt, qui pendent ab humoribus frigidis, craſſis ac lentis, hi enim partibus impacti, non facilè ob contumaciam concoqui poſſunt. Breues contrà dicuntur, qui intra 40. dies deſinunt: Non omnes tamen breues acuti ſunt, acuto ſiquidem motu morbus tardiq́; motus opponitur, non longus, licèt quilibet acutus ſit breuis, non autem contrà. Nam acutum telum latini appellant, quod acie ſua in profundum citiſſimè poteſt adigi. Sic medici morbos acutos vocârunt, qui citò cum grauitate & vehementia ſymptomatum finiuntur, hoc eſt, qui breues ſunt & magni ſimul, vel, qui cum vehementia ſymptomatum properant ad terminum, mortem vel ſalutem. Duo ergo iſta, motus velocitas, & magnitudo ſymptomatum, acuti morbi eſſentiam conſtituunt. Sed duorum generum acutos morbos faciunt recentiores: Aliquos ſine febre, ratione dignitatis & præſtantiæ loci, in quo morbus exiſtit, vt ſunt Apoplexia, Epilepſia, tetanus, voluulus, cholera, &c. quos etiam materia frigida progenerat: Alij ſunt cum febre continua, à materia calida tenuiq́; exiſtentes, cuius acrimoniam ſubtilem natura non diu poteſt tolerare, nam inſignem ſui ſenſum infert, citò ergo periculum parit, niſi mox à natura vincatur & diſcutiatur. Hac de cauſa Galenus ex Hipp. ſententia deſinit, morbos acutos febris continuitate, tanquam ſigno maximè omnibus acutis morbis communi: Et omnes febres acutu coniunctæ, continuæ ſunt, omniſq́; morbus habens continuitatem febris coniunctam, eſt acutus. Porrò acuti morbi, pro diuerſa motus celeritate varias accipiunt appellationes, atq; magis & minùs acuti dicuntur. Qui velociſſimi motus ſunt, non vltra quartum diem producuntur, hiq; extremè ſeu exquiſitè & exactè peracuti, vel peracutiſſimi perperacuti dicuntur. Horum notæ ſunt, continua inquietatio, inſigniſq́; vehementia & continuitas doloris capitis, vigiliarum, delirij & aliorum ſymptomatum, quæ ſumma ſunt & vltima, 1. aph. 7. & 1. de cris. 10. 2. Qui minùs velocis motus ſunt, hi in ſeptimo die mutationem faciunt ad ſalutem, aut ad mortem, ad melius aut peius atq; hi peracuti non exactè, acutiſſimi, κατοξέα νοσήματα nuncupantur: In his ſumma illa ſymptomatum vehementia & continuitas non-

 nihil

nihil deſicit. 3. Qui adhuc minùs celeris motus ſunt, appellantur acuti. Hiq́ rurſus ſubdiuiduntur in exactè acutos, nempe qui labores habent ad vndecimum vſq́ diem, ſed minùs moleſtantes, nec ita continuos, ſed ſolùm in die inquietiore: & in acutos ſimpliciter, qui ad 14. diem terminantur, niſi vel corporis habitus, vel tempus anni, vel error aliquis medici, aut ægri impedimento ſit: In his ſymptomata in die quietiore ferè omninò euaneſcunt. Et nulla febris continua hunc terminum tranſgreditur citra aliquam quatuor priùs dictarum mutationum. Nec impedit, quòd hi ſæpè apud vigeſimum aut quadrageſimum, integra terminatione, ad ſalutem aut mortem finiunt, tum enim non ſunt verè acuti, ſed nominantur acuti ἐκ μεταπτώσεως, ex decidentia, priùs videlicet imperfectè iudicati, confracta eorum vehementia tam longo tempore poſt diſſoluuntur prorſum, vt ſi pleuritis tranſit in ſuppurationem. Hi iidem dicuntur quoq́ παρεξηυμένοι, adaucti. Aliqui etiam ad quadrageſimum finiuntur, non tamen ab initio acuti fuerunt, ſed diu poſt cœperunt fieri acuti, aut non habent motus æquales: Hos recentiores tropicos nuncupant, eò quod modò ad vehementiam, modò ad remiſſionem ſe conuertant.

De differentiis quoq́ Diætæ ſeu victus dicendum eſt. Hippocrates qui primus atq́ exactiſſimus Diætæ præceptor eſt, duplicem habet Diætæ diuiſionem. In libro de priſca medicina, & de victu acut. quadrifariam victum totum diuiſit, nempè in ea, quæ commeduntur, ſorbentur, bibuntur, & in omnimodam cibi ac potus abſtinentiam: vel quod idem eſt, in cibos ſiccos, ſorbitiones, pocula, atq́ inediam. Sorbitionem partiuntur in craſſam & tenuem, atq́ ita quinq́ erunt victuum genera. In iſto aphoriſmorum libro, hac diuiſione, quæ diuerſas ciborum formas reſpicit, non contentus addit, aliam diuiſionem, ſecundum varias vires & facultates ciborum, quas corpori addunt: conſtituens tria genera, craſſum, tenuem & mediocrem.

Craſſus ſeu plenus victus, ἁδρὰ δίαιτα, qui vires corporis augere poteſt: Hic ſubdiuiditur in pleniſſimũ & in plenum ἁπλῶς. Pleniſſimus [illegible] ſanis, qui valida ſuſtinent exercitia, fitq́ per carnes ſuillas & alia [illegible]τροφά. Plenus ἁπλῶς debetur ſanis, moderato exercitio vtentibus, aut otioſam vitam degentibus, per carnes hœdinas, vitulinas, volucres, panem, vinum, oua ſorbilia.

Mediocris, σύμμετρος eſt, qui vires in ſtatu priſtino conſeruat, non auget. Piſces in copia ſumpti, ad plenum victum, ſi in mediocritate, ad mediocrem poſſunt referri.

Tenuis

Tenuis victus, λεπτὴ δίαιτα, dicitur qui vires ſani corporis comminuit, quum eas nec roborare, nec conſeruare queat: ægrotantis verò vires debilitatas auget, aut conſeruat victus etiam tenuiſsimus, ſiquidem & cremor ptiſanæ & melicratum, authore Hippocrate, parum nutriunt. Quæ verò ſanos parum nutriunt, ea per accidens imbecillitare videntur, eò quod non ſufficienter roborent: vires ægri tamen augent citra noxam, id eſt, facile à natura imbecilli ſuperantur.

Cibus ergo craſſus conuenit ſanis: Mediocris, morbis chronicis: tenuis, acutis, quia ſano corpori vires ſeruare nequit: attamen acute febricitanti augebit eas, vtpote per morbum factas debiliores. Sed minor victus pauciore ac tenuiore cibo ſeruari & augeri poteſt. Medicus itaq; per tenuem victum, partem ſolum virium reſarcire ſtudet, nec id totum reponere, quod à morbo abſumitur, vt in chronicis facere cupimus. Sana corpora maximum virium ſuorum detrimentum paterentur, ſi per paucos dies huiuſmodi tenuem alimoniam ſuſciperent. Nam victus ſemper proportione reſpondere debet viribus. Validis ergo viribus plenior victus competit, imbecillibus verò non, quia hunc non poſſunt concoquere. In ſanis quantò calor natiuus eſt robuſtior, tanto plenior cibus exhibendus: ægrotantibus vero tantum, quantum ad vires ſuſtentandas ſufficit.

Virium vero conſeruatio ſequitur caloris natiui conſeruationem.

Porrò vt acutorum morborum, non par omnium neq; vis, neq; duratio eſt, ita alia atq; alia in ijs ratio eſt & forma victus tenuis: qui ſane quadruplex eſt.

I. Tenuis ἁπλῶς, qui fit per ſorbitionem craſſam, hoc eſt, per ptiſanam integram ſeu non colatam, quæ paratur ex hordeo optimo, ab vniculis ſeu cortice externo mundato, & tantiſper cum aqua cocto, donec ius repræſentet ſpeciem tenuis pulticulæ, tùm enim in pila tunditur, vt non percolatur. Huc etiam pertinet ius gallinæ cum mica panis: panis ter quaternè in aqua lotus, & cum iure pulli mixtus: alæ auium elixæ, hepata gallinarum, vitelli ouorum: Aut ſi aliquid conſuetudini eſt tribuendum, apud populos ſeptentrionales cibi craſſæ materiæ adſuetos, tranſeat medicus ad alimenta plenioris materiæ, quæ ad victum συμμετρὸν ex veterum ſententia pertinent, vt ſunt carnes auicularum montanarum & campeſtrium, pullorum, turdorum, perdicum, non tamen caponis, aut vituli bœdinæ, niſi vires id maxime expoſtulant.

II. Tenuis exquiſite, ἀκριβῶς, dicitur, qui fit per ſorbitionem tenuem, nempe cremorem ſeu ſuccum ptiſanæ, quando hordeum tantiſper decoquitur,

donec

donec aqua flaueſcentem quendam colorem accipiat, dein decoctum ab igne tollitur, ac mora interpoſita per tenue inceruiculum percolatur, abſq; magna preſſura: vel quando pars hordei medulloſa ad crepaturam in aqua decocti, cum liquore aliquo miſcetur, atq; per leuem coctionem incorporatur. Huc pertinet quoq; Ius pulli abſq; pane, amygdalarum tenue, ſorbitiones nutritoriæ tenues factæ, ex carnibus volatilium percoctis, & cum ſuo iure contuſis & percolatis: quidam iuſcula colatilia, & carnes infriatas vocant: Iſta ῥοφήματα alterant ſucco mali punici, citrij, aurantij, ſeminibus frigidis, lactuca, aqua roſata, bugloſſa, &c: fiunt quoq; ex decocto iure carnium commemoratarum liquores concreti, ſeu galatinæ, addito pauculo vino, aqua roſarum, zaccaro corallis, ſantalis, & momento cinamomi, &c. huiuſmodi enim grata ſunt palato, ac in ventriculum laborantem in appetentia facilè deſcendunt.

Aqua frigida puta nihil nutrit, humectando tantùm, & refrigerando reficit vires. Secundum quendam loquendi modũ dicitur victus, non quatenus nihil datur, ſed quia poſt quartum diem datur cibus.

III. Tenuiſſimus ἁπλῶς, qui fit per pocula, exhibitione ſolius melicrati aut hydroſaccari, aqua hordei elixi, aut alia ὀξυγόρροφα, quæ bibuntur.

IIII Tenuiſſimus ἐσχάτως, qui fit per inediam, locumq; habet in morbis peracutiſſimis.

Ignorandum tamen non eſt, quod Auicenna & alij recentiores tenuem victum appellant, attenuantem, aut paucum.

APHOR. V.

Ἐν τῇσι λεπτῇσι διαίτῃσιν ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον βλάπτονται. πᾶν γὰρ τὸ ἁμάρτημα, ὁ ἂν γίνεται, μέγα γίνεται μᾶλλον ἐν τῇσι λεπτῇσι, ἢ ἐν τῇσιν ὀλίγον ἁδροτέρῃσι διαίτῃσιν. διὰ τοῦτο καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσι, σφαλεραὶ αἱ πάνυ λεπταὶ καὶ καθεστηκυῖαι καὶ ἀκριβέες δίαιται, ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσι. διὰ τοῦτο οὖν αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται σφαλεραὶ ἐς τὰ πλεῖστα τῶν σμικρὸν ἁδροτέρων.

In tenui victu delinquunt ægroti, quo fit, vt magis lædantur, omnis ſiquidem error grauior in hoc fit, quàm paulò pleniore victu. Propterea etiam ſanis periculoſus exiſtit valde tenuis, ſtatus & exquiſitus victus, quoniam errores grauius ferunt. Quapropter tenuis & exquiſitus victus, maxima ex parte periculoſior eſt, eo qui paulo plenior.

R*Epetit & probat præcedentis aphoriſmi propoſitionem, attamen per collationem, cum paulo pleniore prolatam, nempè victum tenuem in*

plaruq;

plerunq; morbis magis periculoſum eſſe, quàm paulò pleniorem, atq; ita etiam pleniorem ſignificat non carere periculo. Addit verò rationem iſtam, quòd ægrotantes tenui victu vtentes, grauiùs ferant errata, ſi quæ ipſis ſuperueniant, quàm paulò pleniore victu vtentes, atq; par delictum committentes. Error ſiquidem ſuperueniens vires iam antè cibi parcitate debilitatas & fractas euertit prorſus, vt noxas, quæ ex delicto ſequuntur, emendare haud valeant: præterea ſubitus tranſitus, ac repentina mutatio lædit quoq; vires. Neq; nunc docet, vtrum grauiores per ſe noxæ ſint, huius vel illius diætæ, hoc eſt, vtrum maius peccatum committatur exhibitione tenuis, an verò craſſioris victus, ſed potiùs, quòd errata grauiora ſint, quæ in tenui, quàm quæ in paulò craſſiore victu committuntur, ideoq́; aſſerit, illum minùs tutum eſſe, quàm hunc, idq́; magna ex parte.

Scopus ergo eſt: primùm vt hortetur, in hoc victu, quàm maximè delicta eſſe cauenda: deinde vt ſuæ ætatis medicos commonefaciat, qui vt ex libro de victu acutorum patet, circa diætam plurimum delinquebant, vt diligenter perpendant, in quibus morbis, & quo morbi tempore victus tenuis ex vſu ſit, intempeſtiuus ſiquidem eius vſus, magnas poteſt parere noxas, proſternendo corporis vires: locum quidem habet, admodum tenuis diæta ſolùm in peracutis morbis, ac in ea ſolùm acutorum parte, quæ acuta exiſtit. Quare ſi in morbo minùs acuto medicus ante tempeſtiuum tempus victum tenuem inſtituat, cum quo æger ad vigorem vſq; perdurare non poſſit, tùm aut inedia ipſum enecabit, aut magno poſtmodum detrimento circa ſtatum cibum dare cogetur, quem virtus ex inedia morboq́; fracta, non poteſt conficere. Quare cibo oppreſſa, & à concoctione materiæ morbificæ diſtracta, morbo ſuccumbet, agerq́; morietur. Idem accidet, ſi ex caſu aliquo fortuitò, vires ante ſtatum collabuntur, vt victum ad pleniorem mutare cogamur, vt viribus conſulamus: aut æger ſponte pro ſua libidine, recedit propè ſtatum à præſcripta tenui diæta, aut quid aliud præter opinionem patitur, ob affectum aliquem animi, vigilias, euacuationes medici intempeſtiuas, ſponteué factas, aut ob aliud quoduis ſymptoma ſuperueniens, vires ægri offendens. Nequaquam verò ſimpliciter victum tenuem in omni morbo damnat, niſi enim errent hoc victu vtentes, non magis læduntur, imò prorſus non læduntur. Nam etiam tenuiſſimus debito tempore cum præmeditatione inſtitutus, non ſolùm non noxius eſt, ſed etiam, ſi quis eius loco paulò pleniorem inſtituat, maximè lædet naturam, eam morbo antè adflictam opprimendo & ſuffocando. Verùntamen quia rari ſunt morbi, in quibus citra periculum erroris victum tenuiſ-

 ſimum,

ſimum, quis inſtituat, rectè dixit Hippocrates, eum vt plurimum eſſe periculoſiorem: etſi interdum neceſſarius ſit, nam 2. de vict. acut. 37. & 49. periculum præſens minatur ægris, ſi paulò plenior Diæta in morbis nonnullis inſtituatur. Hinc etiam ſequitur, paulò pleniorem quoq; eſſe periculoſum, nam comparatiuus includit poſitiuum.

Maiores errores grauiùs feruntur, in tenui victu maior ſit error, ergo magis læduntur.

Senſus Aphoriſmi iſto ſyllogiſmo complecti poteſt: Omnis error ſanis, aut ægris accidens, vires corporis tenui victu nutriti grauiùs lædit, quàm ſi paulò pleniore cibo nutritus ſit, nam viribus per illum diminutis augetur morbi proportio: Præterea ſanitatis tempore non vtimur tenui victu, inſuetus ergo eſt hic tranſitus ad tenuem, ab inſuetis autem fit paſſio, vt vulgò dicitur. Sed errores ſæpè contingunt tenui victu, in morbo vtentibus, dùm vel temerè iſtã victus tenuitatem vſurpãt, vel intempeſtiuè inchoatam, rurſus deſerunt, aut quid aliud aduerſi patiuntur. Quare fit, vt tenui victu vtentes, grauiùs ex errore afficiantur, deteriusq; habeãt, quàm qui paulò pleniore victu vtuntur, ideoq; magna ex parte, victus tenuis & exquiſitus periculis plùs eſt obnoxius, quàm paulò plenior, non tamen plenus ſimpliciter. Maiorem propoſitionem declarat ſanorum exemplo: Hi enim ſi tenuem , ſemperq; vnam conſtitutam viuendi rationem ſeruare conſueuerint, occaſione verò aliqua ab ea diſceſſerint, vt ſi quis præter conſuetudinem liberaliùs conuiuatus, aut Solis æſtum diutiùs perpeſſus fuerit, &c. grauiùs errorem huiuſmodi ferunt, quàm ſi pleniore victu, eoq; non ſtato vſi, ſed inordinatæ vitæ adſueti fuiſſent. Sanos ergo non offendit, exacta illa Diæta, niſi caſibus inopinatis ac inſuetis ſe exponant. Pulchrè in hanc ſententiam dixit Celſus lib. 1. cap. 1. Sanus homo, qui & bene valet, & ſuæ ſpontis eſt, nullis obligare ſe legibus debet: hunc varium oportet habere vitæ genus, nullum cibi genus fugere, quo populus vtatur, modò plus iuſto, modò non ampliùs aſſumere, &c.

Verùm excutienda eſt, argumenti huius firmitas, non enim videntur cuncta, quæ ægris obſunt, aut conducunt, eadem & ſanis noxia aut ſalutaria eſſe, nec è contra. Non enim valet , helleborus ſanis nocet, ægrotantibus ergo magis nocet. Quin & experientia docet, non omnem mutationem moleſtiorem eſſe, ægrotantibus quàm ſanis, hi etenim prandium conſuetum dimittentes, moleſtè ferunt, quod febricitantibus facilè eſt, ſicq; in morbis, ſæpè quis per decem dies, cum exiguo virium detrimento, abſq; omni cibo perdurat, qui ſanus, nec per biduum, aut triduum manere poſſet: id quod accidit, ob paucitatem caloris natiui, depaſcentis partem materiæ peccantis, quàm concoquere ſtudet: quemadmodum animalia φωλεύοντα per totam hyemem

ſine

ſine cibo durant, eò quòd calor innatus occupatus eſt in coctione humorum crudorum, quos per æſtatem ſua ingluuie collegerunt, & iam ſibi vtiles reddere ſtudet. Minùs itaq; vires reſoluuntur, quia exiguus ille calor non agit in humores vtiles, nec in humidum innatum. Magis autem moleſtatur ſanus, prandium conſuetũ omittens, quàm febricitans, quia mutatio iſta in ægro magis eſt proportionalis: In ſola autem diſſimili ſeu diſproportionali mutatione peiùs habent ægrotãtes, quàm ſani, vt eruditè docet Brudus Luſitanus, in ſuo de victu acutè febricitantium libro, hoc eſt, æger peiùs tolerat mutationem ab vnius aut trium dierum inedia ad craſſa cibaria, quàm ſanus. Econtra mutationem à craſſo cibo ad inediam peiùs fert ſanus, quàm æger, nam hæc diſſimilis eſt mutatio, mutatio ſiquidem prior ad maius fit, quamobrem maiore opus erat robore virium: At ægrotantes diſſimiliter mutantur, nimirum à maiore virium robore ad minus: quare moleſtiùs eam mutationem ferunt. Omnis enim mutatio diſproportionalis naturam non parùm aggrauat tàm in ſanis, quàm in ægrotantibus. Repentinæ mutationes etiam vtriuſq; ſunt moleſtæ, ſi fuerint diſproportionales. Nam in morbis quando corporis diatheſis maximo interuallo à naturali ſymmetria diſceſſerit, vt fit in peracutis morbis, repentina victus mutatio non offendit ægros, quia victus iam longè diſtat à prioris ſanitatis virtute. Idcirco mutatio ad tenuem victum, etſi repentina ſit, fit ſecundum mutatam diſpoſitionem morbi, cum quo naturæ luctandum eſt.

Dextrè itaq; accipienda eſt ſententia Hipp. 2. de vict. acut. 20. vbi ſcribit: oportet diſciplinam, quæ conferat, ex ſanorum victu facere: In cuius loci expoſitione Galenus ait: Si ſanis læſionem afferunt repentinæ victus mutationes ad contraria, multò maiorem ægrotantibus. Et rurſum: Detrimenta ſanos minùs, quàm ægros afficiunt, quia hi imbecilliores, illi validiores.

Non valet hoc argumentum: Sani ægrè ferunt exquiſitum & tenuem victum. Quare multò grauiùs illum ferent ægrotantes, non enim eadem eſt vtrobiq; virium proportio: nec etiam antecedens verum eſt. Sana corpora robuſtiora ſunt. Rectè tamen argumentatur Hipp. in loco dicto: Inſueta lædunt corpora ſana & ægra: Quapropter ægros magis lædunt: vt & in hoc Aphoriſmo: tam ſani quàm ægri grauiter ferunt errores poſt tenuem victum: Quare ægri adhuc grauiùs tolerant. Procedit enim argumentatio à ſanis ad ægros in his ſolùm, quæ ægris æquè, ac ſanis prodeſſe & obeſſe poſſunt.

Tenuis victus non perpetuò eſt periculoſus, nempè, ſi non cōmittitur error. Videturq́; Hipp. excipere morbos aliquos, cùm ait: ἐς τὰ πλεῖστα, in quibus ſcilicet tutiùs eſt ad victus tenuitatem declinare, quales ſunt phlegmonæ & abſceſſus viſcerum, tales quippe tenuiſſimè nutriendos eſſe docet Gal. 12. meth. 5. & 17. & Hipp. 1. de vict. acut. 44.

Nec pugnant cum hoc Aphoriſmo ea, quæ ſcribit Hipp. 2. de vict. 37. vbi inquit: Ciborum adiectioni multò minùs vacare oportet, ſubtrahere verò omnino ſæpè prodeſt, cùm æger ſufficere poterit, donec morbus matureſcat. Nam in Aphoriſmo loquitur de forma victus, illic verò de quantitate ciborum. Adhac in neutro loco vniuerſaliter loquitur, nam hic addit: ἐς τὰ πλεῖστα: Illic ſæpè prodeſt, cùm ſcilicet æger ſufficere poterit. Sic non pugnant hæ propoſitiones: phlebotomia ad animi deliquium facta, eſt periculoſa, & phlebotomia ad animi deliquium, in morbu magnis ſæpè confert, quando videlicet virtus ferre poteſt.

Contentioſè hoc in loco agitatur quæſtio hæc, vter victus melior ſit, tenuis an paulò plenior. Vt verò res magis eluceſcat, quæſtio illa in plures reſoluenda eſt, quarum prima eſt: An deteriùs ſit à tenuiore victu intempeſtiuè ad pleniorem tranſire, quàm à pleniore ad tenuem? Hîc reſpondeo, quòd deterior ſit tranſitus à tenuiore victu ad pleniorem, quia ſit mutatio ad maius: plenior ſiquidem victus vires maiores poſtulat, quæ iam per tenuem ſunt debiliores redditæ, id Hipp. docet 2. de victu acut. 53. multiplex in ventre læſio ſit, quando ex multa inanitione repentè plus iuſto aliquis offerat, &c.

Secunda: An victus nonnihil tenuior ſit per ſe melior, quàm paulo plenior? Hippocrates de priſca medicina vtriusq; errorem grauem eſſe dicit. Nam ſi æquali gradu recedunt à mediocritate, victusq́; & morbus æquè vrgent, æqualis ex vtroq; accidit noxa, ſi non in loco adhibeatur. Noxa tamen, quæ ex tenuiore accidit, faciliùs emendatur, formam enim victus pauliſper poſſumus mutare, quàm primùm vires dilabi ſenſerimus, idq́; in altera ſtatim oblatione fieri poteſt, neq; id in ſtatum eſt differendum. At ſi morbus magis vrget, ad tenuiorem victum eſt declinandum: Sin victus, ad pleniorem, modò vires non ob acumen morbi laborent, nam aliâs etiam tùm præferendus eſt tenuior. Sēper enim periculoſius eſt addere in id, quod vrget, quàm quod non vrget, aut minùs vrget, craſſior autem victus addit in morbum vrgentem. In acutis itaq; magis periculoſum eſt, craſſiorem cibum offerre, quàm magis tenuem, ſi virtutis imbecillitas non vrget. Et quia morbi acuti, vt plurimùm iuuenibus & conſiſtenti ætati accidunt, quorum vires robuſtæ ſunt: manife-

ſtum

ſtum eſt, quòd in iȷs magis vrgeat morbus, quàm virtutis imbecillitas. Verùm quando dubius eſt medicus, an morbus vel virtus plus vrgeat, tutiùs eſt declinare ad pleniorem victum. Hoc dubium doctè admodum diſſoluit Burdus, inquiens: In benè morigeratis morbis, quorum materia parùm à naturali ſymmetria diſceſſerit, credendum eſt morbum, non virtutem, tenui victu defecturam. In iȷs enim natura ob cibi tenuitatem magis morbo incumbente, futuras coctiones, ante præfinitum terminum ſperabimus, ob materiæ morigerantiam, & ſic morbus obtundetur ac bebeteſcet, id eſt, non perueniet ad vltimam incrementi magnitudinem, ſed ante ſtatum ſoluetur. At in malè morigeratis morbis, quorum materia valenti putredine eſt affecta, tenuiorem victum medio miniſtrare caueto: nam virtus potiùs, quàm morbus ante terminum præfinitum deficiet, materia non cedente, ſemper autem victum exhibere oportet, qui ſeruare ægrotantem ad ſtatum vſq; poſſit, &c.

Tertia quæſtio: Vter victus ſecurior ſit ac tutior, differunt enim remedia ſecura & vtilia ſeu bona? Ex Hippocratis ſententia, paulò plenior magna ex parte magis ſecurus eſt, tenuis verò periculoſior, ob errores qui in eo committi ſolent, etſi per ſe maxime vtilis ſit, præcipuè autem in phlegmone viſcerum, vt dixi.

Quarta: An meliùs ſit, plùs dare, quàm minùs? non de forma victus, ſed de eius quantitate quæſtio eſt. Grauior autem error eſt ſemper, qui in id, quod magis vrget, addit. Cùm itaq; morbus, ob ſuam vehementiam magis vrget, minùs exhibentes non peccamus, vt plærunq; rectè ſit in morbis peracutis: Quare Hipp. 2. de vict. acut. 37. & 48. docet, ciborum adiectioni multò minùs intendendum, magisq; nos ſollicitos eſſe oportere de morbi acumine, quàm de virtute, præcipuè in morbis breuibus. At ſi virtus magis vrget, vt in ſenioribus, plus exhibendum: Præterea id quod minus eſt, faciliùs emendatur.

Quinta: An maior ſit error in forma, an in quantitate victus? Reſpondet: Difficilius fert natura, ſi adſuetam victus formam mutes, quàm ſi ab adſueta quãtitate detrahas: ventriculus ſiquidem eadẽ facilitate mediocrem conſuetamq; quantitatem concoquit, imò aliquantò faciliùs, quàm exiguam, ſi ſit ex eodem genere cibi, quia in vtraq; cogitur cibum amplecti, paruam verò quantitatem plærunq; deteriùs complectitur. Cæterùm conſuetudo formam victus qualitatemq; eius magis reſpicit, quàm quantitatem.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

APHOR. VI.

Ες τὰ ἔσχατα νοσήματα αἱ ἔσχαται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην κράτισαι.
Ad extremos morbos, exquiſitè extremæ curationes, optimæ.

QVum duobus præcedentibus Aphoriſmis valdè tenuem victus rationem damnare viſus ſit tanquam periculoſam, facilè hinc lector colligat, extremè tenuem victum nunquam in morbis locum habere, tutam ſiquidem medici curationem eſſe oportet. Vt huic obiectioni occurrat, ſuamq; ſententiam clariùs proferat, perſpicuis verbis nunc docet, tenuiſſimum quoq; victum in morbis extremis, id eſt, acutiſſimis vſurpandum eſſe.

Eſtq; ſententia ſimplex abſq; ratione vlla pronunciata: Ad ſummos extremoſué morbos, id eſt, magnitudine, vehementiaq; ſymptomatum & periculo acutiſſimos, exactè ſummæ ſeu extremæ potenteſq; curationes ſunt optimæ, quocunq; tandem hæ fiant inſtrumento medico, Diæta, pharmaco vel manuali operatione, vt eſt phlebotomia ad animi deliquium, amputatio membri, παρακέντησις in hydrope, euacuatio per belleborum, victus exquiſitè tenuiſſimus & omnimoda inedia.

Rationem ſententiæ huius Galenus reddit in arte parua cap. 89. Auxilia debent morbo eſſe æqualia. Cicero in lib. 1. de officijs hunc Aphoriſmum eleganter reddidit his verbis: In adeundis periculis conſuetudo imitanda medicorum eſt, qui leuiter ægrotantes leuiter curant: grauioribus autem morbis periculoſas curationes & ancipites adhibere coguntur. Et Gal. 10. met. 10. inquit: Satius eſſe aliquid nonnulla fiducia, vel cum periculo facere, quàm ſpe adempta certò perire. Et Celſus: Spes dubia certa deſperatione potior eſt. Galenus 5. meth. 15. de ſputi ſanguinei curatione agens, monet minime à paruis, ſed potiùs à maioribus inchoandum, ne occaſio agendi negligatur.

Contrà tamen 2. κατὰ τοπ̀ ait: Valentiſſima non ſtatim ab initio admouere conuenit, ſed ab imbecillioribus auſpicari. Sciendũ itaq;, quòd in morbo, qui ſua natura ſalubris eſt, nullumq; eſt periculum in mora, à paruis inchoandum ſit remedijs, & paulatim ad fortiora progrediendum, ſi finem per leuiora non conſequamur. Verùm ſi morbus periculoſus eſt, & quidem extremè, atq; periculum eſt in mora, tùm ſtatim à valentioribus initium eſt ſumendum. Nec obſtet, quod ſupra 3. aph. dixit, συμπτώσιας καὶ κενώσιας ἐς τὸ ἔσχατον ἄγουσας, σφαλερὰς εἶναι. Extremas enim vacuationes dicit eſſe periculoſas: hìc autem optimas. Sed & periculoſa interdum optime ſuccedũt, rectè vſurpata. Præterea in tertio damnauit extremas vacuationes, quæ inducunt

ducunt affectum contrarium, nempè extremam inanitionem. Hîc verò ſermo illi eſt de plena atq; integra euacuatione, quæ humores noxios totos educit, illæſis relictiſq; bonis. Ars autem ad ſuum extremum perueniſſe dicitur, quando fert, quod potuit. In tertio extremam euacuationem intelligit, quo ad virium tolerãtiam: In hoc verò eam, quæ morbum ſuperat omnino, & materiam noxiam prorſus tollit. In peſte illa magna, quæ ſanè morbus extremus eſt apud Hipp. 3. Epid. narratur omnes interiiſſe, qui tenui victu vſi ſunt, euaſiſſe autem, qui plenè commederint: Quia ob morbi malignitatem vires ſtatim ab initio aut paulò pòſt concidunt, vt remedia ſumma non perferant. Præterea Aphoriſmus non de principio morbi acuti loquitur, ſed de tempore, quo morbus eſt acutiſſimus, in ſtatu ſcilicet, cui victus tenuiſſimus, vt infra docebit, maximè competit.

APHOR. VII.

Ὅκου μὲν οὖν κάτοξυ τὸ νόσημα, αὐτίκα καὶ τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει, καὶ τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι. ὅκου δὲ μὴ, ἀλλ' ἐνδέχεται ἁδροτέρως διαιτᾶν, τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν, ὁκόσον ἂν ἡ νοῦσος μαλθακωτέρη τῶν ἐσχάτων ᾖ.

Vbi itaque peracutus eſt morbus, ſtatim & extremos labores habet, & ſummè tenuiſsimo victu vti neceſſe eſt. Vbi verò non, ſed pleniorem victum exhibere licet, tantum de extremo declinandum ſeu remittendum, quantò morbus extremis mollior ſeu leuior remiſsiorue fuerit.

EXponit tandem, quibus morbis extremè tenuis victus competat: ſuamq; ſingulis morbis acutis formam victus tenuis in genere definit, ſumpta indicatione, ab ipſius morbi conſtitutione ſeu acumine, nimirùm eò tenuiorem ſemper victum porrigendum eſſe, quò morbus eſt acutior: & econtrà, quo minor ſit acuties morbi, eò minùs tenuem victum eſſe oportere. Simul autem deſcribit ſigna propria morbi peracuti, declaratq;, quos morbos extremos appellârit, eos ſcilicet, qui ſtatim extremos ſummoſuè labores habent, hoc eſt, ſymptomata vehementiſſima, perpetuò adſfligentia cum febris continuitate, inquietudine & anguſtia, præter vigilias continuas, ſoporemuè perpetuum, capitis dolorem ingentem, anhelitum difficilem, delirium non ceſſans, vrinæ ſuppreſſiones, alui perfluuium vehemens, vomitus aſſiduos. Morbi cum talibus ſymptomatis noxiis vrgent, ac primo quatriduo ad ſtatum properant: nam ſummi labores ſunt ipſe ſtatus, Galeno definiente τὴν ἀκμὴν eſſe ſummum in morbo, quoad ſymptomata, quæ circa ſtatum omnia ſolent vehementiſſima eſſe: Tùm enim pugna naturæ & morbi ſolet accerrima

ma eſſe, niſi cauſa morbifica antè ſit manifeſtè diminuta. Morbus ergo peracutus ille eſt, cuius ſtatus mox primis quatuor, aut ſeptem diebus expectatur.

Sunt verò duo enthymemata, quorum ratio ex Aphoriſmo præcedente pendet. Morbus peracutus eſt extremus, quia ſtatim intra primos quatuor dies obtinet extremos & ſummos labores. In morbo itaq; peracuto victu tenuiſſimo vti neceſſe eſt, id eſt, nihil dandum eſt, præter aquam puram, aut melicratum. Aliâs enim ægrum iugularemus, quia peracutus morbus totus ferè nihil aliud eſt, quàm vigor, principio & augmento fugaciſſimo exiſtente. At in vigore vtendum eſt victu tenuiſſimo, vt mox docebit. In toto itaq; morbo peracuto victus tenuiſſimus vſurpandus, ne ſcilicet exhibitione cibi, diſtrahatur natura à pugna aduerſus morbum, quæ tùm eſt maxima: Ita enim morbus inualeſceret, ægroq; moriendum eſſet. Et robuſtus quidem homo, abſq; inſigni virium læſione, tàm breui tempore poteſt perferre, quàm ſæpè homini malè ſano vnius aut duorum dierum inedia non noceat. Ratio conſequentiæ ex antecedente perſpicua eſt: Extremis ſiquidem morbis extrema præſidia optima ſunt. Vt autem peracutus morbus eſt extremus, ita & tenuiſſimus victus eſt de genere extremorum auxiliorum. Quapropter morbis peracutis, non immeritò victus tenuiſſimus ſtatim à principio competit, Quod & Gal. 2. de vict. acut. 32. & 1. acut. 33. præcipit.

Alterum enthymema: Morbi molliores, id eſt, minùs acuti, tardius habent extremos labores, & ſymptomata paulò antè enumerata ab initio quidẽ adſunt, ſed quarto primùm die ingraueſcunt, vt ſtatus ſit in ſeptimo, &c. Quare in his non ſtatim ita exquiſito, ſed paulò pleniore victu cibandi ſunt ægrotantes, hac quidem lege, vt quantò longiùs ab extremis abſunt, ac mitiores habent labores, tantò pleniore, id eſt, minùs tenui cibo alendi ac fouendi ſunt, ita quidem, vt ſi morbus, ab vltima laborum vehementia proximè degeneret, vt qui ad ſeptimum terminatur, vtemur victu, qui extremè tenuiſſimo proximus eſt, nempè qui ſit per pocula: nam poſt inediam, hic proximè craſſior eſt, vt docet Hipp. 1. de vict. acut. 43. & 44. Qui autem ad vndecimum terminaturus eſt, & ſymptomata tertio demum die cœperint, quinto autem magis moleſtârint, huic initiò tenues ſorbitiones dandæ ſunt, quinto autem pocula, &c. Atq; hoc eſt, quod Hipp. præcipit tantùm ὑποκαταβαίνειν, ſubdeſcẽdendum verſus craſſiorem victum, quantùm morbus mollior fuerit vltimis. Nam in iſtis natura, non ita totis viribus, occupata eſt, aduerſus ſymptomatum moleſtationem, vtpote minùs ſtimulantium et irritan-

tium

tium. Quare etiam plus poteſt in cibos intenta eſſe. Quòd ſi verò per principium & augmentum maneat eadem morbi conſtitutio, non erit forma victus immutanda, vt cenſet Brudus lib. 2. cap. 9.

Videtur Hippocrates reſpicere ad textum 21. & 22. & 33. primi de victu acut. vbi monet à principio minus ptiſanæ exhibendum, augendamq́; quantitatem apparente concoctione: Attamen ſi mox ab initio vrget dolor, non eſſe dandam ptiſanam ab initio. Et ſi ſymptomata poſtea primùm accedunt, ſemper plùs exhibendum, quò morbus minùs ſæua ſymptomata habet. In 2. de vict. acut. 42. & 43. agit de forma victus: dolore vrgente ab initio non dandam ſorbitionem, ſed pocula, ſed poſtea dolore vrgente, dandam ſorbitionem, nempè poſt criſin.

APHOR. VIII.

Ὁκόταν ἀκμάζῃ τὸ νόσημα, τότε καὶ τῇ λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι.

Quando morbus in ſuo vigore fuerit, tunc tenuiſsimo victu vti neceſſe eſt.

IN iſto Aphoriſmo, vt & in duobus ſequentibus, indicatione à morbi tempore ſumpta, docet victum tenuiſſimum congruere, non ſolùm per vniuerſum in peracutis, ſed etiam in aliorum acutorum ſtatu ſeu vigore, in quorum principio paulò pleniùs alere licet, ex doctrina Aphoriſmi præcedentis. Rationem quoq; reddit prioris ſententiæ, cur ſumma iſta victus tenuitas ſtatim in morbi peracuti principio neceſſaria ſit, nempè quòd morbus huiuſmodi illicò ab ortu ſuo quaſi in continuo ſit ſtatu.

Eſtq́; ſententia ſimpliciſſima, abſq; ratione enunciata: In omni morbo acuto, exiſtente in ſuo vigore, victu ad vltimum tenui vtendum eſt, niſi ſcilicet vires impediant. Ratio pendet ex præcedente Aphoriſmo: Extremis laboribus tenuiſſimus victus competit. In vigore ſunt extremi labores: Quare in vigore morborum acutorum ægri tenuiſſimè cibandi ſunt. Nam eo tempore ſymptomata morbi propria ſunt maxima, quæ vires corporis labefactant: Hæ autem deiectæ non poſſunt cibos oblatos concoquere. Quare ex horum cruditate fit additio in morbi materiam, cruda ſiquidem facilimè corrumpuntur, & vt maximè natura ſqualida ſe ad alimentum conuertat, quo humeſcat & reficiatur, ſicuti ſqualida flamma illicò ad oleum affuſum recurrit, quo refocilletur, diſtracta tamen non poterit coctioni & cauſarum morbi

euacuationi vacare: Sin circa vtrumq; fuerit occupata, neutram coctionem, nec cibi nec morbificæ cauſæ ritè perficiet: Virtus quippe vnita fortior eſt, diſtracta autem imbecillior. Non ſolùm verò coctionem, verùm & ſecretionem expulſionemq́; materiæ noxiæ iam euictæ cibus exhibitus impedit. Quid autem in his morbis nocentius, quàm remorari ac impedire criſes? Accedit quòd non ita euidens eſt periculum lapſus virium, ex victus tenuitate, quum vigorem breuem mox declinatio morbi excipiat. Et quidem de ijs morbis Hippocrati ſermo eſt, quos ſequitur declinatio & natura paulò pòſt euictura eſt morbum. Hos ſiquidem ſolos curare ſtudet medicus, deſperatos prognoſtico relinquens.

Extat eadem ſententia in 2. de vict. acut. 32. his verbis: ὐχ οἷόν τε ἀκμαζόντων τῶν νοσημάτων ϗ ἐν φλεγμασίῃ ἐόντων τῶν νοσημάτων, ϗ ἐν φλεγμασίῃ ἐόντων προσφέρειν, id eſt, neq; cùm morbi vigent feruoremq́; habẽt, cibum dare licet.

Agitatur hoc in loco difficilis et obſcura quæſtio: Num hic Aphoriſmus vniuerſaliter verus ſit, hoc eſt, an in omni morborum ſtatu victus debeat eſſe tenuiſsimus, nam diuerſum docere videtur Hippocrates 1. de vict. acut. 33. præcipiens pleuriticos copioſiùs ac pleniùs nutriendos, quando os madeſcit, id eſt, quando pus concoctum eſt. Et textu 25. ait: Quantò maior expurgatio, tantò magis dare oportet ad criſim vſq; Itẽ textu 22. Si morbus ſiccior, id eſt, magis crudus, non multum dare oportet. Quare argumentando à contrario ſenſu. Quantò humidior, id eſt, quò plus concoctionis recepit, tantò plus dandũ, atq; eò minùs, quantò morbus à cõcoctione ſtatuq́; plus diſtat, contrà quàm in hoc & decimo Aphoriſmo adſtruit. Dubium quoq; eſt, quum Galenus ſtatum definiat ſignis perfectæ coctionis: vehementia autem ſymptomatum magnitudinem morbi ſequens à vehementi humorum putredine oriatur, quomodo coctionis perfectio ſtare poſsit cum maxima putredine, à qua vehemẽtia ſymptomatum exiſtere videtur, qua ratione vno ſtatus tempore iſta fieri poſsint?

Iſtum nodum vt ſoluerent nonnulli docti viri, triplicem ſtatum commenti ſunt. Vnũ quoad ſymptomata, quẽ à Galeno 1. aph. 7. et explicatiùs 2. aph. 30. & 1. de criſ. 1. & 8. deſcribi aiunt, vbi ait: τὴν ἀκμὴν εἶναι τὸ σφοδρότατον μέρος ὅλης τῆς νόσου. Alterum quoad diſpoſitionẽ morbi, vt quando tumor præter naturam ad maximum magnitudinis ſuæ incrementum peruenit. Tertiũ, ſtatum concoctionis, quando hæc maximè completur. Hippocratem aiunt in libris Aphoriſmorum tempora diſtinguere penes ſymptomatum magnitudinẽ: In libris verò de victu acutorum ſecundum ipſas diſpoſitiones: Sed Galenũ in lib. de criſibus penes coctionem materiæ.

Quare

Quare verba Aphoriſmi huius accipienda eſſe volunt de ſtatu eorum ſymptomatum, quæ morbum inſequuntur: nec indicationem formæ victus ſumi à ſtatu coctionis, huius enim nullum eſſe certum definitumq́; tempus, & obſtare Hippocratis in proprio de victu acutorum authoritatem: neq́; etiam à ſtatu penes morbi diſpoſitionem, hanc enim per ſe non afferre noxam niſi læſarum actionum, quæ ſymptomata ſunt, interuentu: præterea triplici ratione augeri ſymptomata, quandoquidem morbi coctiones ad ſummum incrementum ſymptomatum compleatur: Verùm ob materiæ morigerationem, vel ob victum iuſto magis tenuem coctiones ante ſtatũ morbi compleri, id eſt, ſolui morbum ante ſtatum. Sic Gal. in fine libri tertij de vict. acut. ſcribit, magnitudines ſymptomatum & diſpoſitionis ſæpè coniungi, vt in pleuritide & ijs phlegmonis, in quibus pus effluit: Sæpè autem diuerſis temporibus contingere, vt circa ſaniei generationem, cùm tumor imminuitur, dolor verò & febris augentur, etſi in libro de temporibus totius morbi contrarium dixiſſe videatur. Deinde ex 1. Epid. 3. com. 10. probare volunt: ſtatum ſymptomatum in tribus morbi temporibus haberi, nempè aut mox in morbi principio, aut coctionibus maximè completis, aut tempore intermedio. In morbis quidem, qui ſtatim florent, id eſt, ſubinde grauiora habent ſymptomata vſq́; ad materiæ concoctionem, formam victus inſtituendam eſſe iuxta tempora coctionis, ita vt tenuiſſimus ſit victus, dum morbus omninò crudus eſt, deinde plùs miniſtrandum iuxta maiorem concoctionem, id enim Hippocratem docere in lib. 1. de vict. acut. 22. 23. & 25. Euenire hoc in omni phlegmone partium earum, quæ ad motum à natura ordinatæ ſunt, has ſiquidem ob materiæ copiam & grauitatem magis initiò perturbari: Similiter in febribus à materia multa & nimis craſſa ortum habentibus. Sed in phlegmone ad ſuppuracionem ducente, ſumendam victus indicationem à ſtatu ſymptomatum, quæ tùm ſunt vehementiſſima ob auctam putredinem & ob maius naturæ certamen cum materia morbifica. Idem fieri in febribus continuis, quum materia ſeruatur ad vnam criticam expulſionem, id eſt, quæ à materia mitiori ortum habent: Intermedio autem tempore grauiora ſymptomata fieri ob humorum commotionem, quæ à vi morbi fit, mixtis adhuc prauis humoribus cum bonis. Concludunt poſtremò hunc octauum Aphoriſmum intelligendum de ſtatu, in quo tria ſymptomatum genera coincidant.

Hæc ſanè ingenioſè à doctiſſimo viro Br[illegible]do Luſitano excogitata eruditeq́; expoſita ſunt. Verùm quia iſta temporum diſtinctio doctrinam Hippocratis de inſtituendo victu prorſus incertam dubiamq́; reddit, vtpote à tam am-

bigno ac multiplici ſtatu pendentem, multi docti dubitant, verène iſta dicantur: parùm equidem decuiſſet Hippocratem, virum grauiſsimum tradere doctrinam de Diæta, quæ ægros iuxta ſtatum excruciat, niſi clariùs docuiſſet, de quo nam ſtatus genere loqueretur.

Paulò itaq; diligentiùs excutienda nobis eſt hæc tota controuerſia, vtq; aliquid lucis huic accedat: primò tradendæ erunt deſcriptiones ac rationes temporum morbi, in quibus deſcribendis Galeni doctrina nonnihil obſcura & confuſa eſt.

Tempus eſt πάθος & menſura motus. Tempora ergo morbi motum ſeu mutationem morbi menſurant & definiunt. Ea verò mutatio non vniformis eſt, nunc enim augetur, nunc minuitur, nunc in eodem conſiſtit. Principium in genere dicitur, totum id temporis ſpatium, quo morbus iam genitus, id eſt, actionem lædens, nullum ſenſibile incrementum facit. Augmentum, quò morbus manifeſtè creſcit. Vigor ſeu ſtatus, cùm ſummum illud, quod ab incremento accepit, in eodẽ tenore perſeuerat. Declinatio, quando vigor morbi remittitur. Rectiſsimè ſiquidem temporum deſcriptio iuxta ipſam eſſentiam & diſpoſitionem morbi ſumitur. Hoc modo, quum eſſentia febris ſit calor præter naturam in totum corpus ſparſus, rectè principium appellamus, quando calor ille eum tenorem ſeruat, quem ab initio accepit: augmentum, cum idem euidenter creſcit, &c. Principium in vlceribus vocamus, quando tanta fit continui diuiſio, quæ functionem partis labefactare poſsit: augmentum, cùm fit maior diuiſio, quàm antè, &c.

Cæterùm quum non omnes morbi ſenſibus ſint expoſiti, cognitio temporum ex propria eſſentia morborum non adeò ſemper facilis eſt. Quare notas horum ac deſcriptiones deſumunt medici nunc ab ipſis cauſis morbificis, & actione naturæ materiam morbi alterantis: nunc ex ſymptomatibus, nempè ab actionibus læſis, qualitatibus corporis immutatis & ab excrementis tanquam ab effectibus morborum. Ipſa morbi diſpoſitio à morbificis cauſis oritur. Quare auctis harum viribus, ipſa quoq; diſpoſitio maior exiſtit: actiones læſæ qualitatesq; ſecundariò earundem cauſarum actionem ſequuntur. Excrementa verò ex mutua naturæ & cauſæ morbificæ actione reſultant, cocta vel cruda, prauaq;.

Sed redeo ad cauſas temporum morbi, id eſt, iſtius mutationis, iuxta quam creſcit vel decreſcit. Hæ verò ſunt vel cauſæ morbificæ, vel natura cauſas morbificas alterans, eiſq; reſiſtens. In morbis ſuâ naturâ ſalubribus tempora iuxta naturæ actionem morbi in materiam deſcribimus. Quandoquidem princi-

pium

pium appellamus, inſurgente primùm natura aduerſus cauſam morbificam: augmentum, quando ea lucta naturæ ingraueſcit: Statum, quando lucta eſt acerrima & ſumma: Declinationem, quum natura iam vel ſuperauit & euicit morbum, vel ab eodem vincitur. Secus fit in morbis ſuâ naturâ lethalibus aut incurabilibus, quorum ſcilicet materiam natura vix adoritur: Ideoq́ principium nominant, quando cauſæ morbificæ agere incipiunt: incrementum, cùm actio earum augetur: Statum, quando vis earum in eodem perſeuerat, &c. Vires autem mox ab initio acquirunt cauſæ morbificæ iuxta materiæ influentis copiam, vt fit in ſcirrho, vel iuxta materiæ prauitatem, quam tempore ſubinde maiorem à ſuis cauſis acquirunt, vt in cancro, gangrana. Tales verò ad declinationem nunquam perueniunt, ſicuti nec febres lethales. In catarrhis inſalubribus, hoc eſt, quorum cauſa prædominatur viribus, principium nominant, dum humores tenues & acres moderatè fluunt, exempli causâ, ad oculos in ophthalmia: augmentum, aucta copia humorum defluentium: ſtatum, quando vberrimè fluunt, & aliquandiu ſic perſtiterint, ac ſi prorſus ſuperant vires, ægrum in ſummo vigore interimunt, atq; in ophthalmia actionem oculi deſtruunt ac perdunt. At contrà in catarrchis ſalubribus, in quibus nimirum natura valida eſt, nec materia maligna extiterit, aliter definimus tempora, nempè iuxta naturæ actionem, vbi enim natura præualens ſeſe humoribus tenuibus fluere incipientibus mox opponat & nonnihil eos coherceat, principium catarrhi dicimus, Galenum 1. de criſibus ſequuti, in libro enim de temp. totius morbi aliter loquitur: Poſtea quum natura vim ſuam fortiùs èxerit, magisq́ euidentem impreſſionem in humores facit, fit incrementum: Quando cauſæ catarrhi iam quaſi repreſſæ in eodem ſtatu perſtiterint, natura totis viribus pugnam aggreditur, & materiam adfluxam concoquit integrè, antè ab influxu noua materia in augmento impedita. In declinatione paulatim euaneſcit deſtillatio, poſtquam calor natiuus partis intemperiem & materiam eiicit.

Ab actione naturæ alterantis pendet quoq; deſcriptio temporum penes cruditatem & coctionem materiæ, qua Galenus multùm vtitur. Nam concoctio illa æſtimatur per excrementa: hæc verò ex mutua naturæ & cauſæ morbificæ actione reſultant, adeoq́ oſtendunt, qualis ſit naturæ in humores actio. In principio quidem natura partis leuiter reſiſtit, quia leuiter adhuc à cauſa morbifica moleſtatur, ideoq́ excrementa adhuc cruda ſunt. Nam in ophthalmia vlceribusq́ tenuis & aquoſus humor emanat: In augmento natura vehementiùs reſiſtit, quia iam magis moleſtatur. Quapropter excre-

menta manifeſtam alterationem naturæ in humorem monſtrant, vnde emanantes humores ſubindè incraſſeſcunt. In ſtatu, vbi fit certamen vehementiſſimum, natura totam materiam occupare nititur. Excrementa itaq; cocta reijciuntur, victoriam naturæ monſtrantia: aut ſi mors eſt ſecutura, praua aut cruda excrementa euictam naturæ functionem oſtendunt. Hinc conſpicuum eſt, quomodo ſigna coctionis morborum tempora definiant, quia nimirum excrementa ſecernuntur ab eo humore, in quem egit natura, & cum quo erant antè commixta.

Simili ratione & in phlegmone diſtinguimus tempora, ſed quia in hoc duplex eſt morbus, intẽperies cum materia, & alter in compoſitione, ideò duplex conſideratur motus: vnus materiæ fluentis, alter naturæ adfluxam materiam alterantis. Principium nominatur, quando humor in parte colligitur, vt exempli gratiâ, in pleuritide in membrana ſubcoſtali: non autem definitur eò quòd hoc, vel illud reijcitur, interdum ſiquidem ne in ſtatu quidem aliquid expuitur, vt poſtea dicam: nec ceſſante fluxione deſinit principium, nam & in augmento pars adhuc adfluit. Quare digerentibus tum miſcentur repellentia. Statum dicimus, quando tumor ad ſummum magnitudinis gradum deuenit, quia natura tùm maximo impetu inſurgit ad eum tumorem diſcutiendum, reſolutione ſenſibili & inſenſibili, hac quidem per διαφόρησιν, quando tumor prauus eſt ex benigna materia: illa verò per ſaniem tenuem è partibus non craſſo tegmine obductis effluentem, vt in ophtalmia, pleuritide. Verùm ſi natura iſto ſuo conatu fruſtratur ob humoris craſſitiem aut loci denſitatem, tùm vel relinquitur ſcirrhus, vel ſi facultas expultrix valida extiterit, per vrinam aut aluum κριτικῶς depellit, aut ad alias partes conuertit, eaſq; vel nobiles, vt cum pleuritidis permutatio fit in peripneumoniam vel phrenitidem: atq; tùm ſymptomata pleuritidis iam declinantis minuuntur, aliaq; ſigna noui affectus ſe proferunt: vel ad ignobiliores malum reijcit, ſicq; ſalus ægro contingit. Quod ſi autem influxus humor ob ſui contumaciam aut loci ineptitudinem nec reſolui, nec aliò demitti poteſt: tùm natura robuſta aliam viam tentat, vt partem ſeruet incolumem, quia humorem collectum, à partibus continentibus ſeparans, ac in cauitate aliqua ſeruans, abſceſſum facit, quem in pus conuertit. In tali pleuritide ſputum non procedit etiam vſq; ad ſtatum, denuò verò augetur dolor, calor & febris, accedente quoque vigore, cùm maximè fit ſuppuratio: Hac perfecta, omnia ſymptomata minuuntur, parsq; alleuiatur. Aperta deinde vomica fit vlcus cauum, quod niſi noua carne impleatur, deſinit in ſinum. At niſi

pus purgetur, è thorace fit mutatio in empyema, dein' in tabem, 5. aph. 15. atque ita ſemper morbus morbum excipit nouus. Caterùm quando calor naturalis in iſto ſuppurandi conatu vincitur à putrido calore ob humoris contenti malignitatem vel ob externa quędam impedimenta, tum victa facultate coctrice, humor non in pus, ſed in putredinem mutatur, quę corrumpit partem, ac gangrænam inducit. Hic etiam febres & dolores vigent, abſq; tamen rigore, nec minuuntur ſymptomata pleuritica, niſi parte affecta iam emortua: Quo ſanè tempore vis corporis à morbo euicta non ampliùs repugnat. Perſpicuum ergo eſt, ſi victoria eſt penes naturam, morbum vel minui, euicta materia lędente: vel in aliud genus morbi mutari, quando non eſt plena victoria: & tùm hoc quoque ſua tempora habet.

Pari ratione in febribus diſtinguuntur tempora. In horum enim principio minor eſt humorum putreſcentium copia: Hac adaucta vel auctiore reddita, fit febris augmentum, ac ſymptomatum ſimul incrementum: Atque ſi ſalubris febris eſt, calor naturalis putrido ac feruenti calori reſiſtit. Nam in principio antequam natura ſuas vires paululum aduerſus morbum colligit, crudi craſſiq; humores à calore putrido exagitati, confusè in venis cum ſanguine feruntur lotioq; permiſcentur, ita vt vrinę turbida confuſaq; cernantur. Poſtquam calor furorem putreſcentis humoris per coctionem repreſſit (ita enim Hipp. 2. de vict. acut. 37. loquitur, μέχρις ἂν τῆς νόσου ἡ ἀκμὴ πεπανθῇ) ipſum humorem ab excrementis naturalibus ſeparauit, fit vrina laudabilis, id eſt, habens notas perfectę coctionis, quę victoriam naturę luctantis demonſtrat: dumq; ea lucta acerrima eſt, maxima inquietatio laboresq; extremi cernuntur. Quare tum ſe proferunt ſymptomata fortiſſima, quę κρίσιμα appellantur, vt ſunt dyſpnœa, caligo, & oculorum ſplendor, rigor, dolor capitis, hypochondriorumq;, vrinę ſuppreſſio, &c. Quę cuncta à natura mouente humores fiunt: Hos verò non mouet natura niſi iam concoctos & ad expulſionem pręparatos. Id autem ſolùm in vero morbi ſtatu fit, etſi interdum biduò pòſt aut longiùs criticę euacuationes fiant, poſt apparentes perfectiſſimę coctionis notas, quę in principio ſtatus cernuntur, vt illę in fine eiuſdem, ſignaq; critica in ſtatu medio.

Annotandum quoq; eſt, quadruplicia ſymptomata in morbis acutis animaduerti. Aliqua ſunt ab ipſo morbo, vt quę pathognomonica appellantur: quędam à cauſa morbifica, violentia morbi facta, vt quę fiunt à materia turgente, κρίσιμα ἢ κρίνοντα, quę in principio primoq; augmento apparent,

vbi na-

vbi natura expultrix à materia vel multitudine, vel acrimonia irritata, inſurgit quaſi coacta, concoctrice & ſecretrice ocioſa manente. Alia ſunt ab ipſa natura, concoquente humores, ſeparante & expellente eoſdem. Poſtremò ſunt, quæ ſimul à natura & morbo exiſtunt, comitantia naturæ conflictum cum morbo pro apparatu materiæ morbificæ obtinendo, vt eſt perturbatio expulſiones criticas præcedens, caligo & ſplendor oculorum, inquietatio, dyſpnœa, dolor capitis, &c. dolores ac febres in puris generatione, paroxyſmi febrium vehementiores, qui non fiunt ob putredinem maiorem, ſed ob pugnam acriorem naturæ cum cauſa morbifica. Cæterùm ſymptomata, quæ in robuſtiſſimo ſunt ſtatu, ſunt & pathognomonica, & quæ natura ſola, & quæ natura ſimul cum morbo oriuntur.

Redeo nunc ad quæſtionem propoſitam, ac dico primùm quidem, quòd octauus ipſe Aphoriſmus in vniuerſum verus ſit, hoc eſt, in omni morbo circa ſtatum victum debere tenuiſſimum eſſe, ratione nimirum ipſius morbi, cæteriſq; paribus, vt virtus ſit valida, vt ſequens Aphoriſmus docebit. Vt autem hæc ſententia ſit generalior, rectè quidam tenuiſſimum victum intelligendum eſſe monent, non quoad propriam naturam, ſed comparatione ad tempora, quæ præceſſerunt, id eſt, tenuem magis, quàm antè. Galenus quoq; in 2. de vict. acut. 15. ita hæc verba interpretari videtur.

Nutrimus tamen in ſtatu virtute vrgente, vt quando primis morbi temporibus æger ad κενεαγγείαν coactus fuit, 2. de vict. acut. 40. & 48. Item quando æger habens ſtomachum εὐαίσθητον patitur morbum ex bile mordaci: Tùm enim quoq; lapſum virium metuimus. Similiter ſi ſtatus eſt longioris temporis, vt fit in acutis ἐκ μεταπτώσεως. Poſtremò in abſceſſibus pectoris, quando ſputum ob virium imbecillitatem non procedit, de quo Hipp. 1. de vict. acut. 23. loqui videtur: quanquam de augenda ſolùm quantitate cibi ſermonem ibi habeat, vt ſcilicet roboretur facultas animalis, cuius robore opus eſt ad ſputi excretionem, ea ſiquidem fit ope diaphragmatis & muſculorum thoracis.

Diluendæ iam ſunt obiectiones Brudi, qui aliquot adducit loca, quibus contrarium doceat. Monendus tamen priùs lector eſt, quòd Hippocrates idem conſtanter docuerit in libro de victu acutè ægrotantium, vt ex ſequentibus locis eſt conſpicuum. Primùm quidem 1. de vict. acut. 33. de pleuritide vigente loquens, vt Galenus ipſe interpretatur, ait: Si quis in dolore lateris aſſiduo ptiſanam dederit, præcipitem aget in mortem. Et mox: Qui tota ptiſana vtuntur ſeptimo aut celeriùs, moriuntur, alij delirantes, alij præfocati, &c.

Et in

Et in 2. de vict. 32. Cùm morbi vigent feruoremq́; habent, cibum dare non licet. Et 40. Qui pauerit, priuſquam morbus maturus reddatur, mortem plurimis liquidò afferet, niſi morbus omnino beneficus fuerit. Et 43. Sæpiùs à ſorbitionibus ad vaſorum inanitionem tranſire expedit, ſi ita ex morbi acerbatione contigerit. 54. Et Sorbitionibus haud quaquam vtēdum eſt, priuſquam morbus concoctus ſit, &c. Et 37. Subtrahere omnino ſæpè confert, quando æger ſufficere poterit, donec ἡ τῆς νόσου ἀκμὴ πεπανθῇ. Iſta ſanè loca luculenter docent, Hippocratem pleniorem victum ſeuerè prohibuiſſe in ſtatu & ante morbi concoctionem. Brudus circa ſtatum concoctionis pleniùs cibandum eſſe contendit: Ipſum tamen locis ex Hipp. adductis deceptum fuiſſe, ex Galeni commentis manifeſtum eſt. Nec eius interpretatio conformis eſt doctrinæ Hippocraticæ, textum 22. de principio pleuritidis, ſequentes verò duos de ſtatu exponentis, quum Hippocrates ipſe litem iſtam dirimat, textu 23. inquiens: Si lateris dolor aſſiduus eſt, ſputumq́; non procedit, id eſt, non faciliter nec copioſè reijcitur, &c. Has ſanè vigentis pleuritidis notas eſſe ibidem Galenus docet. Textus verò 23. Si os madeſiat, & quæ à pulmone expuuntur, talia ſint, qualia eſſe oportet. Et, quantò copioſior fuerit expurgatio, eò plùs dandum, &c. Hi, inquam, loci vltimam ſtatus partem declinationi cognatam deſcribunt, in hac enim concocta copioſè expuuntur. Adhæc iijdem loci ſunt de mutatione ſolùm quantitatis ciborum, non de forma, quam ante morbi maturationem mutare vetat. Hanc equidem interpretationem Brudus ipſe lib. 2. cap. 3. amplectitur. Et textu 25. monet Hippocrates, per duos dies expectandum poſt criſin, antequam à ſorbitione tranſitus fiat ad cibum pleniorem.

Quamobrem concludo, ægros in ſtatu morbi tenuiſſimè alēdos eſſe, huncq́; ſtatum cum concoctione materiæ morbificæ coniungi, atq; de hoc vniuerſos Hippocratis Aphoriſmos intelligendos eſſe, quia in iſto ſymptomata morbi propria ſunt maxima, virtus ſiquidem valentiſſime tùm agit in materiam fortiter reluctantem, neceſſe itaq; eſt, vt effectus inde fortiores exiſtant.

Veruntamen negari non poteſt, quod Hipp. in lib. de victu acutè ægrotantium formam victus mutet, indicatione ſumpta à magnitudine ſymptomatum quorundam, doloris præſertim. Nam textu 21. ptiſanam in pleuritidis initio concedens, mox textu 43. & 42. interdicit ſorbitionem, vbi dolor aliquis vexauerit: Quia dolor vires maximè proſternit, ideoq́; tùm nulla fit concoctio nec diſtributio cibi exhibiti, nec vlla actio naturæ ritè peragitur, quia natura in id, quod contriſtat intenta, ſanguinem & ſpiritus eò mittit,

cibus itaq; à calore deſertus in ventriculo veniũq;, facilè calorem externum concipit, cauſam ergo morbi adauget. Quo conſilio Hipp. de victu ſanorum ſcribit: Quibuſcunque dolores fiunt in viſceribus vel ex exercitatione, &c. his confert, ſine cibo recreari, potione autem recreari. Et 1. de acut. 33. dolorem ſtatim ſoluendum eſſe præcipit, vel alui ſubductione, vel venæ ſectione. Certum itaque eſt, in dolore magno quocunque victum pleniorem non competere. Et Gal. 6. Epid. 6. com. 15. ex Hippocrate monet, victus rationem ad tenuem mutari oportere, quando malignitas aliqua ſe prodat. Hûc fortè reſpexit Hippocrates in ſeptimo Aphoriſmo, inquiens: Vbi morbus peracutus ſtatim extremos labores habet, victu tenuiſſimo vtendum eſt, vbi ergo non habet extremos labores, initiò cibus plenior locum habet, facta collatione ad vehementiam ſymptomatum maiorem vel minorem. Aliâs etenim ocioſe idem repeteret infra in decimo: Quibus ſtatim adeſt vigor morbi, &c. Videtur itaque appellatione πόνου intelligere ſymptomata, quæ fiunt a materiæ diſpoſitione: vocabulo autem τῆς ἀκμῆς & ἐξ[illegible] ſymptomata partim a morbi ipſius eſſentia, partim a certamine naturæ materiam morbificam alterantis, pendentia, vt ſit ſenſus, magnitudinem ſymptomatum omnium: ſi addant in morbum expoſcere v[illegible] [illegible] mum, quocunque tempore morbi appareant. Hipp. certè 2. de vict. a[illegible]. 47. & 48. diſtinguens inter duas imbecillitatis differentias, quarum vna est à virium diſſolutione, altera ab earundem oppreſſione, mentionem facit & τῶ [illegible], & acuminis: atq; iam propter labores, quam propter [illegible] morbi cibum eſſe ſubtrahendũ monet. Omnes quoq; interpretes in 2. [illegible] 47. πόνους in ſuppuratione dolores exponunt.

Quærat autem aliquis, vnde ſtatim in morborum principijs vehementia doloris aut aliorum ſymptomatum exiſtat, quum ea [illegible] [illegible], quæ tum exigua eſt, comitari videantur [illegible] [illegible] [illegible], quorum cauſa eſt materiæ vel copia, vel acrimonia & mordacitas [illegible] tas, quæ confeſtim naturam moleſtat continuoq; irritat, [illegible] tam comeat, qualis eſt, quam Hippocrate [illegible] [illegible], aut quæ ciet ſymptomaticas excretiones, de quibus Hipp. ait: [illegible] ὀλέθριον. Sæpe quoq; dolores initio ſolent acriores [illegible] flatus diſtendentes, qui generantur, dum calor in [illegible] tim agit: ab eodem iterum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tor. [illegible] [illegible] [illegible] acrimonia [illegible] in [illegible] greſſu frangitur, quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]

[illegible]

humoris minùs acris diluitur: Dempta item copia ſanguinis humorumq́; aliorum per venæ ſectionem, aut exhibitum pharmacum, dolor ſedatior redditur. Et quia verò doloris cauſa eſt ſubita & repentina mutatio atque diuiſio continui: non mirum eſt crudeliores ſæpè dolores excitari ab humore primum in partem impetuoſiùs irruente, vt exempli gratiâ in pleuritide in membranam coſtalem, quæ a ſubiectis coſtis & muſculis non ſine cruciatu auellitur, repenteq́; in maiorem molem diſtenditur: huic diſtentioni ac intemperiei pars affecta poſtea adſueſcit, adeoq́; minùs dolet.

Præterea etiamſi magna interdum ſymptomata in principijs morborum exiſtant, inde tamen commentum illud de triplici ſtatu confi[illegible]ri nequit. Valdè enim ineptum eſſet, tempora morborum iuxta variam m[illegible]riæ [illegible] & accidentia, quæ inde emergunt, deſcribere, quum hæc pro[illegible] ſ[illegible] incerta ſint, nec cum διαθέσει morbi, quæ ipſe morbus eſt, augeantur vel minuantur, ſed nunc hoc, nunc illo tempore accedant. Nec obſtat, quod Gal. 2. aph. 29. & 30. aſſerat, ſymptomata in ſtatu acutiora eſſe, quum tamen [illegible]e διαθέσεις ſint meliores in morbis ſalubribus. Et 3. de acut. 62. ait: πολλάκις μὲν διάθεσις αὐτὴ, καθʼ ἣν νοσοῦσιν, ἐπιεικεστέρα γίγνεται, τὰ [illegible] συμπτώματα αὐξάνεται, *vt in puris generatione fit:* πολλάκις δʼ ἀλλή[illegible] [illegible]ξάνεται. καὶ συμ[illegible] τά τε τῶν συμπτωμάτων μεγέθη, [illegible] διαθέσεων. *&c. Nam etiamſi morbus quoad materiam mitior ac benignior redditur, vtpote concocta & euicta, naturaq́; rectricis motui [illegible], non tamen quoad vera ſymptomata fit minor, cauſa ſiquidem [illegible]ens, id eſt, natura alterans, non eſt imbecillior, imo agit robuſtius, quàm antè. Quare & effectus ſunt maiores ac inſigniores. Phlegmone ad ſuppurationem tendens, in nouum genus morbi tranſit & mutatur. Hic vna cum dolore febreq́; vſque ad ſtatum creſcit, (etſi materia ſubinde [illegible] coctione miteſcat, naturaq́; parti ſimilior reddatur, modo morbus ſit ſalubris) augetur ſiquidem ignea caliditas, parsq́; ipſa plus ex[illegible], vt ait Gal. 2. aph. 47. Non aliter in phlegmone quæ per διαφόρησιν reſoluitur, creſcit tumor ad ſtatum vſque vna cum accidentibus propter [illegible]. In febribus ſalubribus, etſi in ſtatu putredo humoris ſit repreſſa, eu[illegible] tamen grauiſſima ſymptomata, naturam luctantem comitantia, quæ ſ[illegible] & [illegible] & medicum imperitum terrent. Sec[illegible] ſi [illegible] [illegible] ſalubribus & male morigeratis [illegible] ſtatum & [illegible] & [illegible] ſunt, [illegible] patiuntur [illegible]*

minora eſſe videantur, eò quòd natura victa proſtrataq; iacet, nec repugnat: membra ſiunt ſtupida, vt dolorem non ampliùs ſentiant, quemadmodum in gangrana ſit.

Porrò multum differunt morbi ſeuities ſeu malignitas, & magnitudo morbi, vt & manſuetudo paruitasq; morbi: Illa enim ſpectant τὸ ἦθος *ſeu mores morbi, ſicuti magnitudo* τὴν ὀξύτητα τῆς νόσου. *In morbis etenim ſalubribus quantò materia meliorem diſpoſitionem ſuſcipiens, mitior ac benignior fit: tantò morbus fit maior, non minor, quia lucta eſt vehementior, donec prauus humor loco moueatur, ſecernatur. In principio, dum natura minùs agit, morbus quoq; minor eſt, licèt materia crudior ſæpeq; ſæuior exiſtat. In morbis inſalubribus morbo obtinente victoriã, & magnitudo morbi & ſæuities materiæ maxima eſt in ſtatu, ſymptomata verò ſatis leuia ſunt. Galenus quanquam ipſam morbi diſpoſitionem ab ipſis ſymptomatibus diſcernat, nuſquam tamen triplicia morbi tempora deſcribit.*

Animaduertendum quoq; in phlegmone ſuppurante, ſi materia corrupta non eſt ὁμοιομερὴς, *non totam ſimul in pus conuerti, ſed prius partem ſubtiliorem, poſtea paulatim & craſſiorem ſuppurari, verùm abſq; vehementi certamine, quia natura ſemel pleno imperio potita, minore labore reliquam conficit, ideoq; ſymptomata non ſunt magna, eò quòd materia, vt Gal. 3. de acut. loquitur, habet effluxum, id eſt, dum vna pars expellitur, altera primùm coquitur. Idem in febribus nonnullis accidit, noua ſubinde materia adfluente. Quum ergo morbus non ſit ſimplex, ſed partim fiens, partim factus, ideò mixtus quoq; eſt ſcopus in victu inſtituendo, vt naturam expellentem roboremus, concoquentem verò non impediamus: Hoc conſilio Hipp. cibos humectantes ac incidentes exhibet, verùm in quantitate minore. Ceterùm quando materia eſt* ὁμοιομερὴς, *tùm ad vnam expulſionem criticam in ſtatu reſeruatur, non pars poſt partem alteratur, ſed ſimul vt chylus in ventriculo elaboratur & expellitur. Ibi medicus vnicum ſcopum habens, naturam ſecretricem & expultricem in ſtatu tenuiſſimè cibando non impedit, nec remoratur. Hoſce morbos Galenus negat habere* ἀκρὴν.

Verum ſplendidor eſt obiectio Brudi, quam ex 1. Epid 3. com. 10. accipit, probaturus ſtatum morbi interdum mox in principio fieri: Scribit autem Hipp. Αὐτίκα συνεχὴς ἐςὶν, δίοιν ἀρχόμενος ἄνθει καὶ ἀκμάζει μάλιςα, καὶ ἀνάγει ἐπὶ τὸ χαλεπώτερον, περὶ δὲ τὴν κρίσιν καὶ ἅμα κρίσει ἀπολεπτύνεται. *Hunc enim locum putat Brudus non poſſe de ſtatu coctionis & diſpoſitionis intelligi, ſed de ſtatu ſymptomatum. Verum Gal. meliùs commodiusq;*

diuq́ue locum iſtum exponit 1. de criſ. 7. docens, duplex eſſe principium in morbis, vnum latitudine carens, primus ſcilicet inſultus, de quo principio Hippocratem nuſquam locutum eſſe aſſerit. Alterum verò diuiſibile, idq́ue rurſum duplex, vnum ἄτεχνον, *quod prima acceſſione comprehenditur, magnaq́ue ex parte ad tertium vſque diem extenditur: alterum quod* ἴδιον *vocat, pars morbi ſignis coctionis finita, &c. Ibi adducit iſtum locum Hippocratis loquentem de varijs formis & conſtitutionibus morborum, à motu celeri vel tardo ſumptis, & ſcribit continuam febrem interdum incipientem ſtatim florere & ad ſtatum ſuum peruenire: nec verum ac* ἴδιον *principium poſſe intelligi, alioqui enim vnus idemq́ue morbus ſimul & in vigore & in principio foret. Quod ſanè fieri nequit, quum ſint diſtincta tempora diuerſæq́ue morbi partes: Sed de eo potiùs Hipp. ſermonem habere, quod à primo inſultu in tertium vſque diem protenditur. Itaque febrem vel in prima die aut altera vigorem accipere poſſe: etſi nulla febris ſtatim à prima acceſſionis inſultu in vigore ſit, quia id natura rerum repugnat. Cæterùm ſi acceſſio à vigore ad integram vſque ſolutionem extendatur, nec vllam ſenſibilem alterius acceſſionis inuaſionem accipiat: ſtatim vtique ab initio proprium morbi vigorem habuiſſe dicendum (non autem in primo inſultu,) id eſt, in prima planè acceſſione, quæ ad integram vſque febris ſolutionem durârit, vigorem aſſumpſiſſe. Idem ergo Hipp. in hoc loco adducto dicere videtur, quod in 1. aph. 70. vbi morbus peracutus ſtatim extremos labores habet, &c. ait enim,* αὐτίκα συνεχὴς, *id eſt, acuta febris eſt, vbi incipiens floret & viget, ducitq́ue ad* χαλεπώτερον.

Porrò contra iſtam Galeni interpretationem inſtare poteſt Brudus, quòd Hipp. non tantùm principij florentis mentionem faciat, ſed addat: περὶ δὲ τὴν κρίσιν καὶ ἅμα κρίσει ἀπολεπτύνεται. *Et poſtea ait, febres quaſdam leuiter incipere & augeri, atque poſtquam aliquò vſque in* ἀκμῇ *fuerint, ad criſin vſque rurſum remittere: In medio autem genere,* περὶ κρίσιν καὶ ἅμα κρίσει *abunde lucere & florere: circa criſin ergo & extenuatur, & abundè lucet. Sed criſis & ſtatus ex medicorum ſententia coincidunt, non itaque in ſtatu & criſi omnia ſunt ſumma & vehementiſſima: Imò Hipp. 1. de vict. ac. 25. diſtinguit* κρίσιν *à coctione. Quapropter diuerſo tempore videntur, ſtatus, coctio & criſis. Verùm iſtam obiectionem refutat ipſe Galenus 1. de criſ. 7. & 1. de vict. acut. 25. referens vocabulum* κρίσις *ab Hippocrate in generali ſignificatione vſurpari pro integra morbi ſolutione, quæ interdum abſque certamin & ſymptomatum vehementia contingit, etiamſi certamen illud, vt & concoctio materiæ morbificæ, in ſtatu fiat, ſunt enim tres partes* τῆς κρίσιος,

APHOR. IX.

Συντεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὸν νοσέοντα, εἰ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νόσου, καὶ πότερον ἐκεῖνος ἀπαυδήσει πρότερον, καὶ οὐκ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ, ἢ ἡ νοῦσος πρότερον ἀπαυδήσει καὶ ἀμβλυνεῖται.

Simul verò & ex ægroto coniecturam facere oportet, an is cum victu ad ſtatum vſq. morbi perdurare poſsit: an ne prius ille deficiat, nec cum illo victu durare queat: aut morbus prius deficiat & hebeteſcat.

Monet, vt ſi rectam victus formam definire velimus, indicationi quæ à præſenti acumine morbi eiuſdemq́ tempore ſeu diſtantia ſtatus, adiungamus, & eam quæ à robore virium tam præſente quàm futuro, item quæ à morbi conſtitutione futura capitur: coniectura artificioſa æſtimantes, num æger eum victum, quem morbi conſtitutio & diſtantia ſtatus indicarunt, toto intermedio tempore citra ſenſibilem virium læſionem ad ſtatum vſque ferre poſſit: & an morbus ante ſtatum definere ac in augmento fractus miteſcere, ac mox declinare queat. Nam duo iſta victus formam prorſus mutant, quia ſi morbi magnitudo cum virium conſtantia ad ſtatum vſq; permanſerit, ad ſtatum vſq; ab initio morbi per totum incrementum æger tenuiſſimo victu regendus erit. At ſi intellexeris vires ægri non ad ſtatum vſq; duraturas, tùm ne morbo ſuccumbat, nutriendus erit in principio & augmento, ſenſim tamen auferendo, donec in ipſo ſtatu tenuiſſimè minuatur, niſi ſumma virium debilitas vrgeat, proſtrata ſiquidem vis eius non poterit coctiones inchoatas complere, nec cauſas morbificas debellare, aut motibus curſibusque obſiſtere: imo virtus pleniore victu grauata ab opere ſuo arcetur, cibóq; intempeſtiuius exhibito ſuffocatur ſæpè, aut morbus incrementum aſſumit. Recte equidem Gal. in comment. monet: Non morbi, ſed virtutis ſolum causâ nutrimus ægrotantes, hoc eſt, vt idem 1. de vict. acut. 44. explicatius docet. Sola corporis virtus pro ſui cuſtodia cibo indiget, nam ſi cibus morboſam affectionem non offenderet, nos virtuti attendentes, ægros quemadmodum ſanos aleremus. Sed quia ſæpiùs noxam affert addendo in morbum, ob id morboſam affectionem, non tanquam cibi indicatricem, ſed tanquam prohibitricem contemplamur. Virtus itaq; pro ſui cuſtodia cibum indicat, quem conficere poſſit: contra morbus ex ſui ratione omnem cibum prohibet,

ac cum

ac eum ſolùm concedit, qui ægrotantem non fractis viribus ad ſummum vigorem perducat. Cæterùm ſi conſtante virtute magnitudo morbi, antequam ad ſtatum perueniat, minuatur, facta nimirum aliqua materiæ morbificæ vacuatione, ſiue à natura, ſiue ab arte, ibi ſanè quum labores non ampliùs ſint extremi, æger victu tenuiſſimo nequaquam excruciandus erit, formamq́ victus mutare licet, (expectato tamen biduo, ex Hipp. 1. de vict. acut. 25. conſilio) quia morbus ab incremento abſq; ſtatu in declinationem venit. Nec ſine cauſa Hipp. hîc duabus vtitur vocabulis, ἀπαυδήσει ϗ ἀμβλυνεῖται. Nam prius referre videtur ad eos morbos, qui ante ſtatum verè declinant, hoc eſt, qui per largam ſanguinis miſsionem aut aliam euacuationem à natura per criſin, vel ab arte factam, aut materiæ ad alium locum latiorem vel minus principem translationem, fracti, ſtatim ab augmento ad declinationem tranſeunt. Poſterius verò ad illos, qui per paulatinam coctionem miteſcunt, atamen genus mutant, vt etiamſi fiat ſtatus, non tamen acutus ſit: vel habent labores non adeò extremos, ceſſantibus ſymptomatis grauioribus, quæ à materiæ morbificæ copia, vel qualitate infeſtante, naſcuntur.

Duæ ergo ſunt Aphoriſmi huius partes, prior continet præceptum, vt medicus expendat, num æger ſufficere poſſit ad ſtatum? In altera monet inſtituendam collationem virtutis & acuminis morbi, & cognoſcendam eſſe cauſam infirmitatis virium, num externa vel interna ſit, nempè dyſcraſia magnæ partis principis, aut humorum malignitas & temporum morbi: Siquidem morbus ante ſtatum minor fiat, meliùs eſt ægrum non cibare, quàm naturam oblato cibo impedire. Vſus itaq; eſt verbo compoſito συντεκμαίρεσθαι, duo enim ſimul expendenda eſſe vult, diſtantiam ſtatus & robur virium & præſens & futurum, idq́; artificioſa coniectura ſtatum futurum conijcimus, ex genere atq; acumine morbi, ex vehemẽtia & aſſiduitate ſymptomatum, à ſignis coctionum in excrementis, à robore laborantis, à materia morigeratione, victus tenuitate, ab annexis, omni tempore, regione, ætate, temperamento, &c. iuxta 1. aph. 12.

Quòd ſi er-go magnũ forte certa-men vide-rimus inter naturam & morbum, medicus morbum frangere & naturã ro-borare ſtu-deat, ne ſuccumbat. Morbo ſuc-currimus remedijs contrarijs, & naturam conſequẽ-tibus.

Vires ſunt triplices, animales, vitales atq; naturales: poſteriores duæ in his morbis potiſſimùm ſpectandæ ſunt, maximè autem vitales, nam ſine his reliquæ non poſſunt exiſtere. Et vt Gal. 1. de vict. acut. 44. ait: Ob vitalem virtutem ſani bibimus ac edimus, propter hanc & ægri ad cibos potusq́; procedimus. Naturales concoquunt, ſeparant, expellunt humorem morbificum. Quare harum robore opus in morbis à materia pendentibus, animalis virtutis robore quoq; opus eſt in abſceſſibus pectoris, nam ſpirationis vſus omnino eſt neceſſarius.

neceſſarius. Validæ ſunt vires, cùm calor & ſpiritus inſitus viget. Naturalis virtutis vigorem intelligimus ex coctione, excrementis & appetitu, ſingularum deniq; robur æſtimatur ex proprijs earum operationibus. Vitalis virtutis robur cognoſcitur optimè expulſus magnitudine & æqualitate cum reſiſtentia: oppreßionem eiuſdem indicat pulſus inæqualis, interdum interciſus vel deficiens, modò magnus, modò paruus, aut in varios motus diſtractus, compreſſus tamen reſiſtit etiam paruus, diuerſusq; in latere dextro & ſiniſtro: qui ob acumen morbi debilitantur, paruam habent diaſtolem, ac arteriæ digitum quaſi puncto feriunt, feſtineq; contrahuntur, ac ſi intrò ſurripiantur. Sin virtus debilis eſt ob κενεαγγείαν *ſeu reſolutionem, pulſus etiam eſt paruus, ſed languidus & frequens, atq;* συστολαὶ *æquiualentes ſunt diſtentionibus ſeu diaſtolis, aut hæ ſunt maiores. Quòd ſi ergo vires oppreſſæ deficiunt, oblatione cibi magis ſuffocamus eos, ſecus quando ob inanitionem deficiunt: hæ enim non ſufficiunt ad ſtatum.*

Virtutis imbecillitas pendet vel à morbi magnitudine, vel vacuatione: vel alimēti boni paucitate.

Animalis facultatis oppreßionem denunciant grauitas & plenitudo: reſolutionem verò eiuſdem, imbecillis reſpiratio, decubitus ſupinus, prolapſus ad pedes, delirium, motus ac ſenſus debiles.

Quale autem in poſterum ſit futurum robur virium, cognoſcemus ex habitu corporis raro aut denſo, temperamento, humorum tenuitate craſſitieue: conſuetudine ægrotantis, an multum & ſæpè edere ſit ſolitus, vel non: item ab annexis, regione, tempore anni, ætate, genere vitæ, &c.

APHOR. X.

Ὁκόσοισι μὲν οὖν αὐτίκα ἡ ἀκμὴ, αὐτίκα λεπτῶς διαιτᾷν. ὁκόσοισι δὲ ἡ ἀκμὴ ἐς ὕστερον, ἐς ἐκεῖνο καὶ πρὸ ἐκείνου μικρὸν ἀφαιρετέον. ἔμπροσθεν δὲ πιοτέρως διαιτᾷν, ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

Quibus igitur ſtatim conſiſtit morbus, ſtatim tenuiter eos cibare oportet: Quibus verò ſtatus poſtea futurus eſt, ijs & in ipſo & paulò ante ſtatum eſt ſubtrahendum: antea plenius cibandum, vt æger durare queat.

QVia in victu conſtituendo indicationem à diſtantia ſtatus & robore virium ſumi docuit, nec tamen quomodo habita ratione diſtantiæ eius, viriumq; victus forma immutanda ſit, dixerat: ideo nunc optima methodo breuiter declarat, quomodo in diuerſis morbi generibus, quoad diſtantiam, ſtatus ratio victus pro viribus varianda ſit. Nec otioſè repetit eadem, vt qui tumultuaria lectione libros Hippocraticos euoluunt, exiſtimant.

F Nam

Nam in ſeptimo locutus eſt de morbis acutis, in quibus mox ab initio vehementia apparent ſymptomata, qualis in his victus præſcribendus indicatione ſumpta à morbo: Hic verò ſermo illi eſt de acutis, qui primo quaternione vigorem ſuum adipiſcuntur, abſque magna ſymptomatum ſæuitia, quomodo in his cibandi ſint ægri habita virium ratione.

Eſtque ſententia bimembris, cuius pars poſterior rationem annexam habet, ad primam quoque partē referenda eſt. Senſus enim eſt: In acutis quorum quæ ſtatus intra primum quaternionem futurus eſt, toto illo tempore ad ſtatum vſque æger tenui victu eſt nutriendus, & quidem in omnimoda inedia continendus, modò vires validæ ſint. Sin ægri viribus non fidendum putaueris, poculum exbibeto, aut cremorem ptiſanæ, aut ipſam ptiſanam, habita ſemper virium ratione, modò in genere ſit tenuis victus, ideo dixit, λεπτῶς διαιτᾷν, non λεπτοτάτως, vt in ſeptimo: & in fine huius addit, ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

Altera propoſitio: Quorum ſtatus primum quaternionem ſuperaturus creditur, in illis ab initio ac priore incrementi parte æger ἠπιωτέρως, blandiùs & clementiùs cum victu regendus eſt, cibusque plus nutriens exhibendus, (vnde quidam πιοτέρως, pinguiùs legunt) hac tamen lege, vt cibum ſenſim attenuando ac ſubtrahendo, ad ſtatum procedamus, ita vt comparatione ad præcedentis temporis victum, ſemper in ſummo vigore victus ſit tenuiſſimus. Non enim perpetuo in ſtatu & paulò ante vel poſt ſtatum nihil prorſus, ſed minùs quàm antè dare oportet, prout vires tolerant, pane ſiquidem etiam in ipſo ſtatu cibare licet, ſi id virtus expoſcat, vt ſcribit Galenus in præcedenti commento. Quamobrem ſi ſtatus morbi longè abfuerit, initiò vtemur victu ſymmetro: Si propè, tenui: Si proximè, tenuiſſimo: Si iam præſens extiterit, extremè tenuiſſimo, modò æger ſufficiat. Aliqui particulam μικρὸν referunt ad πρὸ ἐκείνου, vt augmenti finis intelligatur: alij ad ἀφαιρετέον, vt ſit ſenſus: In ſtatu & ante ſtatum parum eſt ſubtrahendum, non ſemper totum.

APHOR. XI.

Ἐν δὲ τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρὴ, τὸ προστιθέναι γὰρ βλάβη, ſeu βλάπτει. καὶ ὁκόσα κατὰ περιόδους παροξύνεται, ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή.

In acceſsionibus ſubtrahere cibum oportet, nam apponere noxa eſt. Et qui morbi per circuitus acceſsiones habent, in ipſis acceſsionibus ſubtrahere oportet.

Hactenus

Hactenus quæ victus forma cuiq; morborum generi commoda ſit, docuit, indicatione ſumpta à morbi conſtitutione, temporeq; vniuerſali atq; virtutis robore. In hoc præſcribit, quando cibum, cuius forma iam conſtituta ac definita eſt, innoxiè offerre liceat, ſumpta indicatione à particulari morborum tempore. Id ſanè quàm neceſſarium ſit, Hipp. 4. de vict. acut. 114. his verbis grauiſſimis docet: Maximi momenti eſt circa victus rationem obſeruare ac cauere tùm in acutis, tùm in lõgis morbis intenſiones ac remiſſiones febrium, vt occaſiones temporum ſcias, quando cibos nòn oporteat exhibere, & quando tutò exhiberi poßint, nempe quando plurimum ab intenſione, id eſt, ab acceßionis principio, abſunt.

In tertium vbi æger hiat, & pandiculatur, eſt ἐπισημασία: Quãdo frigus minuitur, & calor augetur, ἀνωμαλία

Sunt verò duæ propoſitiones: Prima eſt enthymemati ſimilis, habẽs quippè adiunctam rationem: In acceßionibus morborum tàm continuorum, quàm intermittentium cibum dare nocet. Quare in his à cibo abſtinere oportet.

Vbi frigus abijt, ἄυξησις, Deinde στάσις: Poſtea παραχμὴ, deinde ἄνεσις in fine declinationis, tandem ἀπυρεξία & mox διάλειμμα.

Noxas huiuſmodi cibationis deſcribit Hipp. 4. de vict. acut. 39. Et ratio eſt hæc, quòd paroxyſmi cauſà non eſt alia, quàm motus naturæ ab humore moleſtante ſtimulata, quo totis viribus natura ad expulſionem humoris irritantis ac quaſi turgeſcentis inſurgit. Idq; aliquandò facit per certas periodos, quando nimirum vna pars noxij humoris poſt aliam partem putreſcit, & tandem turgeſcit. In iſto conatu expulſionis natura in auxilium, calorem, natiuum reuocat ad fontem, id quod extremorum refrigeratio oſtendit: præterea noxij putreſcentis humoris pars in ventriculum vicinasq; nutritorias partes effunditur, qui coctionem ventriculi turbat, labefactat, ciboſq; aſſumptos corrumpit, atq; ita aucta cauſa morbifica inualeſcit morbus, quia febrilis calor omnia exurit & deprauat: adhæc calor natiuus concentratus, intus moratur circa materiam morbificam & cibum exhibitũ detentus, vt metus ſit, ne ſuffocetur, vel ſaltem impediatur, ne materiam ex venis maioribus in minores tranſmittere poßit, atq; ita ex intermittente febre fiat continua.

Cibi exhibitio damno eſt.

In augmento alia accedunt incommoda, quia cibo porrecto impeditur expanſio caloris in totum corpus, qua ſecum feruidos putreſcentium humorum halitus ad cutem propellit, feces autem craßiores ad vias excretioni à natura deſtinatas demandat, prorogatur ergo paroxyſmus, putredoq; & phlegmone augetur.

In ſtatu calor ex æquo iam totum corpus occupans, & aduerſus morbum maximè pugnans, per cibi exhibitionem retrahitur, vt cauſam morbi deſerat, vel cibum incoctum relinquat.

Ex his colligimus commodum nutritionis tempus, nempè tempus inte-

gritatis ſeu ἀπυρεξίας, aut ſaltem declinationis, quia tùm venter moderatiſſimè habet, facultaſq; naturalis eſt quietior, reſumptiſq; viribus aſſumptum cibum poteſt concoquere, qui non concoctus virtutem nihil roborata cuius gratiâ tamen cibum exhibemus. Quapropter alio tempore, nempè in paroxyſmo, porrectus cibus potiùs in morbi durationem aut vehementiam addit: Quia per παρόξυσμον ſeu acceſſionem intelligit totum tempus, quod eſt à principio vſq; ad manifeſtam inclinationem, aut ſaltem deteriorem periodi partem, in quo ſignificatu declinatio excluditur.

Dilucidiùs iſta doctrina traditur in 1. de vict. acut. 46. his verbis: Tempus dandæ ſorbitionis tùm per initia, tùm per omnem morbi decurſum maximè ſeruare oportet. Nam ſi pedes frigidi fuerint, non à ſorbitione modò, verùm vſq; & maximè à potu temperandum. At cum caliditas ad pedes deſcenderit, tunc dare expedit, &c. Ac mox ſequenti textu ſubiungit: Victum in acceſſionis declinatione non ſtatim ſubiungendum ea forma, quam cæteræ indicationes permittunt, ſed initiò magis tenuem, vt ſi ſorbitionibus nutrire ægrotantem decreueris, commodiùs ages, ſi primùm tenui ſorbitione vſus fueris, poſtmodum febre prorſus ceſſante, craſſam ſorbitionem porrexeris. Idem præceptum copioſiùs traditur, additis incommodis, quæ eam oblationem conſequuntur, 4. de vict. acut. 39. vbi inter cætera ait: Sorbitiones in febrium acceſſionibus nunquam cùm adſunt, neq; cùm futuræ ſunt, exhibeas, ſed cùm vel ceſſant, vel quieuerunt, & maximè à principio receſſerunt. Item 2. de hum. 12. In paroxyſmis per circuitus contingentibus cibi dandi non ſunt, neq; cogere oportet, ſed detrahere ante indicationes de ijs, quæ offeruntur.

Altera propoſitio generalior eſt, loquens de omnium morborum, non ſolum febrilium, repetentium paroxyſmis, in quibus dolores recurrunt, quales accidunt in affectibus calculi, coli, podagræ, &c. Hi affectus quando exacerbantur, ob doloris præſentis vehementiam non admittunt cibum.

De commodo cibationis tempore Celſus lib. 3. cap. 5. pulchrè diſſerit his verbis: Perpetuum eſt, ad quod omne conſilium dirigi poteſt, cibum quàm maximè ſemper ab acceſſione futura recedere, & hoc ſaluo, dare quàm integerrimo corpori: Quod non inter duas tantùm, ſed etiam inter plures acceſſiones ſeruabitur. Et paulò poſt: Scire licet, optimum cibo tempus eſſe febre finita, deinde cum deceſſio eius conſiſtit: Tertium ſi neceſſe eſt, quandocunq; decedit, extera omnia periculoſa eſſe. Conſulite quoq; Gal. 10. meth. 5. & 11. meth. vltimo.

Quando

Quando autem quæritur, an nullo alio morbi tempore, præterquam in declinatione offerendus ſit cibus? Et illo conceſſo, in quo cum minori noxa? dico etſi nullum aliud opportunius cibationis tempus ſit, quàm integritas ſeu ἀπυρεξία in intermittentibus, & inclinatio in continuis: inſtante tamen virium lapſu ob ſymptoma aliquod robur ipſarum diſſoluens, in quocunque acceſſionis tempore cibum offerre cogimur. At ſi nullus talis interueniat caſus, coniectura verò ſit, ægros vſque ad acceſſionis inclinationem ferre inediam non poſſe, (vt ſunt corpora habitu gracili, temperamento calido & ſicco) febrisque ſit ob halitus mordentis retentionem, & non à putreſcente humore: his ſanè & cùm inuaſura adhuc eſt, & cùm incipit acceſſio, cibus offerri debet, & quidem humidus, non ſolùm vt nutrimentum, verùm etiam tanquam remedium maximum exiſtens ipſis ſuccis inedia aut laboribus, &c. excalefactis attenuatisque. Nam hac ratione fit, vt minor acrium excrementorum copia commoueatur, ac dulci ciborum halitu mitiores redditi calorem febrilem minùs concipiunt. Idque ſi ab initio neglectum ſit, audacter in ipſo quoque vigore faciendum eſt, ne tales natura vel in febrem ardentem, vel in hecticam, vel ſyncopen aut conuulſionem incidant, modò ne accedat vel phlegmone viſceris alicuius, vel humorum copia, nam vbi ob copiam, plenitudinem, phlegmonem vel obſtructionem, aut humoris alicuius putredinem febris orta eſt, maximo malo eſt cibus, etiam in declinatione, teſte Galeno 10. meth. 5. Et ſiquidem vires debiles ſunt per oppreſſionem, melius eſt cibare ægros in ſtatu, quàm in principio, quia in illo calor eſt expanſus: in hoc magis contractus, vnde ſuffocationis maius periculum. Sique principium acceſſionis ſit cum magna caloris ad interiora reuocatione, idque abſque viſceris alicuius phlegmone aut ſuccorum redundantia accidat, nihil offendes, paulò antè paroxyſmum cibans ægrum.

In ſynochis idoneum nutriendi tempus accipitur à conſuetudine & à facili tolerantia, horaque frigidiore quo nimirum tempore ægrotus morbum faciliùs toleret, atque antè cibari conſueuerit.

APHOR. XII.

Τοὺς δὲ παροξυσμοὺς καὶ τὰς καταστάσιας δηλώσουσιν αἱ νοῦσοι, καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος, καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς ἀλλήλας ἀνταποδόσιες, ἤν τε καθ' ἡμέρην, ἤν τε παρ' ἡμέρην, ἤν τε καὶ διὰ πλείονος χρόνου γίγνονται. ἀτὰρ καὶ τοῖσιν ἐπιφαινομένοισιν, τεκμαίρεσθαι χρὴ οἷον ἐν πλευρη-

τικοῖσι πτύελον, ἢν αὐτίκα ἐπιφαίνηται ἀρχομένῳ, βραχύνει, ἢν δ' ὕστερον ἐπιφαίνηται, μηκύνει. καὶ οὖρα, καὶ ὑποχωρήματα, καὶ ἱδρῶτες, καὶ εὔκριτα, καὶ δύσκριτα, καὶ βραχέα, καὶ μακρὰ τὰ νοσήματα, ἐπιφαινόμενα δηλοῖ.

Acceſsiones verò & conſtitutiones morborum indicabunt, tùm morbi ipſi, tùm tempora anni, tùm circuituum inter ſe collata incrementa, ſiue quotidie, ſiue alternis diebus, ſiue maiore interuallo fiant. Sed & ex ijs, quæ poſtea apparent, indicia ſumuntur, veluti in pleuriticis ſputum, ſi ſtatim initiò appareat, abbreuiat. Si verò poſteriùs appareat, producit. Quin etiam vrinæ, feces alui, ſudores, quum ſuperueniunt, & iudicatu faciles aut difficiles, breues aut longos morbos fore demonſtrant.

CVm in ſuperioribus docuiſſet, formam victus à morbi conſtitutione, hoc eſt, ab eius acumine & diſtãtia ſtatus, idoneum verò tempus cibationis à ſingularibus ſumi acceſsionibus debere: rectiſsimo nunc ordine rationem præſcribit, qua prænoſcamus tùm morbi conſtitutionem, tùm futuras acceſsiones. Forma victus ſiquidem mox ab initio morbi alia atq; alia eſt conſtituenda pro varia ſtatus diſtantia: nec ſolùm in ipſis acceſsionibus cibum exhibere noxium eſt, verùm etiam ante acceſsiones. Scopus itaq; præſentis aphoriſmi eſt, docere modum præcognoſcendi tẽpus futuri & ſtatus, & paroxyſmi, ac ſecundariò qualia futura ſint, & reliqua tempora vniuerſalia & particularia in morbis. In fine tacitè quoq; innuere videtur, eadem indicia monſtrare etiam quales ſint futuræ criſes.

Conſtitutio, κατάστασις, vox eſt Hippocrati familiaris, qua formam tempeſtatum aëris atq; morborum denotat, Gal. 3. Epid. 3. com. in proœmio ait, ſignificare πᾶσαν ἰδέαν ἅπαντος πράγματος. Ita hoc in loco ſignificat morbi ſpeciem, quam definit motus morbi celer vel tardus, iuxta tempora vniuerſalia, idq; vel cum vehementia ſymptomatum, vel abſque hac.

Deſumptus eſt hic Aphoriſmus ex pluribus alijs locis, præſertim verò ex 2. lib. Epid. 1 ſect. cuius ſanè loci collatio magnam huic Aphoriſmo lucem addit. Galenus verò vniuerſam hanc doctrinam, cuius ſumma capita hic paucis verbis Hipp. eſt complexus, fuſiſsimè explicat. 1. de criſ. 3. 4. 6. & 9. atque 3. de criſ. 4.

Senſus eſt: Conſtitutionem morbi tempuſq; futuræ acceſsionis quatuor indicia docẽt. I. Morbi genus, materia ac ſedes, motuſq;. nam qui ſunt de genere acutorum, celerẽ habent motum ac tempora breuia: Item quorum materia eſt calida,

calida, tenuis, acris, biliosa, locusué affectus erit, pars princeps aut exquiſitioris ſenſus breuiores erunt: contra longiores erunt, qui ſunt à materia pituitoſa, melancholica, in parte ignobili aut ſenſus obtuſioris conſiſtentes. Biliosi morbi acceſſiones habent tertio quoq; die, pituoſi quotidie, &c.

Summa ἀνώμαλος fit morbus erraticus, & in hoc difficultas cognitionis eſt. Item ſi plures morbi ſunt cõplicati: Itẽ poſt ſectam venã, pharmaca, pleniorem victum.

II. Anni tempora & alia annexa, æſtiuo ſiquidem tempore redundat bilis, hyberno pituita. In æſtate humores citiùs diſcutiuntur, attenuantur, coquuntur expelluntúrq;: quare æſtas morbis addit celeritatem, hyems verò tarditatem. Nam 2. aph. 25. ait: Quartanæ æſtiuæ magna ex parte breues ſunt, autumnales longæ. Huc ſpectant certorum ſyderum ortus, qualis totius anni decurſus fuerit: laborantis ætas, temperatura, regio, vitæ genus, victus ratio, conſuetudo, qui morbi vulgò graſſentur.

III. Periodorum ſibi inuicem ſuccedentium collatio & viciſſitudo ſeu reciprocatio: id enim ſibi vult vox ἀνταποδόσεις. Eſt autem collatio periodorum in tribus facienda. 1. Num acceſſio anticipet, vel poſtponat. 2. Spectanda eius longitudo. 3. magnitudo ſecundum ſigna pathognomonica, & vehementia moresq́;, iuxta accidentia ἐπιγινόμενα. i. quæ ſuperueniunt morbis malignis. Anticipatio ſiquidem, vt rectè monet Galenus, non eſt ſufficiens ſignum morbi augeſcentis. Aliqui enim morbi, qui dicuntur habere typos προληπτικοὺς, ſemper ex morbi proprietate mox ab initio anticipant: Si tamen acceſſiones in his plùs, quàm proportio exigit, anteuertunt, tùm quoq; eſt incrementi ſignum: Si poſtponunt, declinationis vniuerſalis. Simpliciter verò anteuertere aut poſtponere neutrius eſt indicium. Quapropter ſi magnum ſit incrementum ſecundum omnes tres modos, vicinus erit vigor morbi, morbusq́; breuis & acutus.

IIII. Τὰ ἐπιφαινόμενα, quæ in decurſu morborum apparent. Hæc verò ſunt multorum generum, nam ex his ἐπιγινόμενα appellata ſeu ſuperuenientia, morbi malignitatem aut benignitatem oſtendunt: κρίσιμα verò, naturæ & morbi certamen ac motus criticos. Alia πεπτικὰ dicuntur, de quibus hîc loquitur, horum ſi quidem tãta vis eſt, vt quocunq; tempore apparuerint, celeritatem & ſecuritatem iudicij præmonſtrent, metuq́; recidiuæ liberent: Sicuti cruditatis ſigna longitudinem morbi, recidiuam, non tamen neceſſariò mortem, niſi ex adiuncta virium infirmitate. Sed κρίσιμα ſigna in bonis tantùm numerantur, cùm circa ſtatum & antegreſſis coctionis ſignis ſuperueniunt: in malis verò, cùm feſtinant & ſtatim apparent, id eſt, in prin-

cipio morbi ſine πεπασμῷ, irritata ſcilicet ante coctionis tempus natura humoris copia aut praua qualitate, ideo Hipp. in 2. Epid. dixit: τὰ κρίνοντα ἐπὶ τὸ βέλτιον, μὴ αὐτίκα ἐπιφαινέσθω, id eſt, non debent apparere intra triduum, quo tempore coctio nondum perfecta eſſe poteſt. Hîc pleuritidis
1 de criſ. 5. *exemplo declarat, in qua ſi ſputum coctum (teſte enim Galeno, hoc ſolùm Hipp. vacat πλύελον) apparuerit αὐτίκα, ſeu ἔνδον τριῶν ἡμερῶν, vt in coacis loquitur, vel intra primum quaternarium, vt Galenus in commento interpretatur, tùm breuem fore denunciat. Si verò poſteriùs conſpiciatur, longam. In coacis ſic ſcribitur hæc ſententia: Sputum in pleuriticis, ſiquidem tertia die incipit maturari ac expui, celeriùs abſoluetur morbus: Si poſt tertium diem, tardiùs. Porrò illius celeritatis gradus ita diſtinguendi ſunt, vt ſi coctum ſputum apparuerit, ſine dolore facileq́ exiens intra primum quaternarium, tertio videlicet, vel quarto die, morbus non tranſcendet ſeptimum: Si tenue ſit, ad vndecimum vel decimum quartum perueniet. Anaxion expuere coctum cœpit decimo ſeptimo: trigeſimo quarto iudicatus eſt, qui poſt 20. potentiſſimè iudicat. In coctione autem is ordo eſt, vt negata in totum expectoratio crudiſſimum morbum ſignificet: incipiens verò, ſiquidem quod extuſſitur, liquidum ſit & aquoſum, imperfectam & obſcuram: Si puri ſimile, ſed paucum, manifeſtam: Si coctum & multum, perfectam coctionem demonſtret.*

Quemadmodum verò in pectoris affectibus ſigna coctionis ſumuntur à ſputis, ita in morbis venoſi generis ab vrinis: in affectibus alui & ventriculi, à deiectionibus: in his quæ ad cerebrum pertinent, vt deſtillationibus, ab his quæ per nares, palatum, oculos, aures excernuntur. In vrinis, ſi qua eſt aquoſa colore & ſubſtantia, abſolutam cruditatem ſignificat: Imbecillam verò & obſcuram coctionem demonſtrant, in vrinis turbatio, ad meliorem colorem mutatio, aut rufus color ac tenuis: Manifeſtam coctionem declarant, licet adhuc imperfectam, alba nebula aut ἐναιώρημα æquale, aut rubra nubes cum bono colore & mediocri craſſitie: perfectam coctionem oſtendunt ſedimenta alba, læuia & æqualia. Ex his ſtatum adeſſe, atq; criſim primo quaternario futuram intelligimus: ſicuti declinationem, vbi ſimiliter exquiſitè cocta, & ſine moleſtia educuntur, multitudo tamen imminuitur. In fine ergo concludit, quòd excrementa totius corporis in morbis vniuerſalibus ſtatum futurum indicent breui vel longo tempore: Simulq́; exponit, quid per morbi κατάστασιν intelligat, nempè eius durationem motumq́;, item εὐκρισίαν atq; δυσκρισίαν, nam ſigna critica, apparente coctione, ſalutem celerem denunciant medico perito.

APHOR.

APHOR. XIII.

Γέροντες εὐφορώτατα νηστείην φέρουσι, δεύτερον οἱ καθεστηκότες, ἥκιστα μειράκια, πάντων δὲ μάλιστα παιδία. τουτέων δὲ αὐτέων ὧπερ ἂν τύχῃ, αὐτὰ ἑαυτῶν προθυμότερα ἐόντα.

Senes facilimè ieiunium ferunt. Secundo loco, ætate conſiſtentes: minimùm adoleſcentes, minimè omnium pueri, atque inter hos maximè, qui inter ipſos viuidiores & alacriores fuerint.

HActenus indicationes præcipuas, quæ formam victus monſtrant, ſumi docuit, tùm à morbi conſtitutione & temporibus, tùm verò à robore virium: & in 12. aph. expoſuit, quâ ratione morbi conſtitutionem, & tempora præcognoſceremus. Hic itaq; docet, in præſcribendo victu, & maximè quantitate cibi, & tempore, ætatis quoq; & aliorum annexorum rationem habendam eſſe, & quomodo futurum virium robur, de quo in nono egit, coniectura artificioſa præuidere in morbis valeamus, indicatione ſumpta ab ætate & temperamento ægrotantium, alijsq; annexis, robore ſiquidem futuro cognito, formam victus mox ab initio morbi rectiùs præſcribemus. Tacitè itaq; hortatur, vt victus tenuitatem, ſi quando eam morbus expoſcit, pro ratione ætatis ac temperamenti ita moderemur, ne victus ante morbum euictum deficiat & ſuccumbat. Nam ſenex viuax ὠμαγέρων & non bilioſus, exempli causâ, inediam ad quintum vſq; diem ferre poterit, quam puer aut adoleſcens minimè toleraret, ſed hac temporis ſpatio, ter vel quater plurieſue alendus foret.

Sunt duæ potiſſimùm propoſitiones abſq; ratione adpoſitæ. Prioris ſenſus & ratio eſt. Quò validiores ac celeriores fiunt virium reſolutiones, (propter quas ſolùm cibamus) eò maior eſt neceſſitas ægros alimentis reficiendi: Sed pueri citiſſimè, ſenes tardiſſimè diſſoluuntur, mediæ ætates iuxta proportionem medio modo ſeſe habent: Pueris itaq; refectione citiſſima atq; vberrima opus eſt. Secundo loco, adoleſcentibus, poſtea ijs qui ſunt in ætate conſiſtente, ſenesq; inediam ac victus tenuitatem facillimè ferunt. Ratio minoris propoſitionis ex ſequenti Aphoriſmo eluceſcet. Nam quibus calor natiuus ineſt robuſtior, in ijs validior fit reſolutio, præſertim in corpore, quod humidius ac rarius exiſtit: contrà fit in ijs, quorum calor natiuus minor, corpusq; denſius, durius ac ſolidius, humoresq; minùs ſunt fluxiles. Corpora autem, quò magis ab ortu ſuo diſcedunt, eò ſubindè redduntur ſicciora ac denſiora,

ſiora, & humidum habent magis concretum, & ad diſſolutionem contumax. Accedit & alia ratio, ob quam in ætate puerili maior eſt refectionis neceſſitas, nempe quòd in ea non ſolùm reficere ac reponere oportet, quod per diſſolutionem caloris eſt deperditum, ſed etiam corpus auctius reddendum eſt. Porrò facilè ferre inediam dicitur, qui non ſentit famem, nec multum appetit cibum & abſq; iactura calidi innati diutiùs ſuperuiuere, & vires magis integras ſeruare poteſt. Propter aſſiduam ergo venarum ſuctionem, quæ fit ob inanitionem & diſſolutionem, pueri plùs appetunt, citiùs verò in his calor natiuus noxam accipit, ob corporis humiditatem & raritatem.

Atq; adeò agiliores & animoſiores, (agilitas ſiquidē caliditatis robur arguit) quales etiam ſunt ἀμογέροντες.

Altera propoſitio: Qui in eadem ætate temperamento ſunt calidiore, minùs facilè tolerant ieiunium, nam elementaris quoq; calor intenſior corpus vehementiùs abſumit, humoreſq; citiùs diſſoluit, quàm mitior calor. Quo fit, vt puer iuuenisúe pituitoſus inediam meliùs ſuſtineat, quàm bilioſus. Nam dum vterq; calor in euincendo phlegmate laborat, humidum natiuum in phlegmatico interim manet integrum magis, quod aliâs per abſtinentiam longam abſumeretur. Eadem ratione ſenes ad tolerandam inediam ſunt aptiores, ob temperamentum frigidius, & pituitæ redundantiam. Hippocrates quoq; in 2. de vict. acut. 29. & 30. picrocholos ἀσιτίαν moleſtiùs ferre docet. Nam bilioſus humor, ait ibidem Galenus, per inediam amarior redditur, pituita autem temporis proceſſu coquitur, & ſanguis efficitur, neutra bile in ſanguinis ſubſtantiam redire valente: quum ex ſanguine quidem plùs calefacto flaua bilis generetur, ex eodem aſſato aduſtoq;, atq; etiam ex craſſo, atra, &c.

Hic Aph. videtur loqui de quātitate diſcreta, ſequens de cōtinua: quia ieiuniū eſt, nihil cibi ſumere. Vel vterq; de cōtinua accipiēdus.

Cæterùm vt Hippocrates hîc ex temperamento, ita in 2. Epid. 1. ſectione, ex venarum latitudine coniecturas capiendas eſſe docet, num quis ad λιμαγχίαν ſit idoneus: Id quod Galenus 2. de temper. 4. latiùs explicat, vbi inter cætera ait: οἱ μὲν γὰρ στενὰς ἔχοντες τὰς φλεβὰς, ὀλιγαιμοί τε εἰσὶ καὶ μακρὰς ἀσιτίας οὐ φέρουσιν· ὅσοις δ' εὐρεῖαι, καὶ πλῆθος αἵματος τούτοις ἔνεστι, καὶ χωρὶς βλάβης ἀσιτῆσαι, *&c.*

Celſus lib. 1. cap. 3. Inediam facillimè ſuſtinent mediæ ætates, minùs iuuenes, minimè pueri & ſenectute confecti. Quò minùs fert facilè quiſq;, eò ſæpiùs debet aſſumere, maximeq; eo eget, qui increſcit.

Qui in extrema ſenectutis parte ſunt conſtituti, & decrepiti dicuntur, hi longas inedias tolerare nequeunt: ſed crebrò, paucis tamen cibis reficiendi ſunt.

APHOR. XIIII.

Τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν, πλείστας οὖν δεῖται τροφῆς. εἰ δὲ μή, τὸ σῶμα ἀναλίσκεται. Γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμόν, διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων δέονται, ὑπὸ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννυται. διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες, ψυχρὸν γὰρ τὸ σῶμα.

Quæ creſcunt, plurimum habent calidum innatum: plurimo itaq; alimento egent, alioqui corpus abſumitur. Senibus verò parum calidi ineſt, propterea paucis fomitibus ſeu alimentis opus habent, à multis ſiquidem extinguitur, ob eandem cauſam febres non perinde acutæ fiunt, frigidum enim eorum corpus.

POſtquam hactenus formam victus, cibationisq́; tempus docuit, his duobus ſequentibus Aphoriſmis, menſuram quātitatis ciborum acutis morbis congruam præſcribit, ſumpta indicatione ab ætate. Atq; ſimul confirmat, quod in præcedenti Aphoriſmo docuit, nempè quòd pueri omniū minimè, ſenes autem facilimè ieiunium ferant, quia illi plurimum calidi natiui habentes, reſoluuntur celeriùs, ſenes ob contrariam cauſam, tardiſſimè. Sunt autem duo Enthymemata.

Primum: Aetas creſcens plurimum caloris innati obtinet. Hæc ergo ætas pro ſui nutritione plurimum alimenti poſtulat. Addita eſt ratio conſequentiæ, quia corpus alioqui conſumitur.

Alterum: Senibus parum innati calidè ineſt. Quare paucis egent alimentis ſenum corpora. Probat antecedens: Quia ſenes non ita acutis febribus corripi ſolent. Addit & conſequentiæ rationem: à multis etenim alimentis exiguus ipſorum calor extingueretur & ſuffocaretur. Iſta verò in ſyllogiſmum integrum poſſunt contrahi ad hunc modum: Vbi alimenti quantitas calori natiuo ſubſtantiam corporis diſſoluenti, ac viciſſim alimentum reparanti non eſt ἀνάλογος: nulla fit bona iuſtaq́; nutritio, quum hæc nihil aliud ſit, quàm eius, quod diſſolutum eſt, refectio à calore per coctionem facta. Quamobrem non repoſito alimento ſufficiente, corpus contabeſcere neceſſe eſt, calore humidum natiuum diſcutiente: aut calor copioſiore cibo obtuſus extinguetur. Minor: Pueri plurimum caloris innati habent, qui ſanè mollia teneraq́; ipſorum corpora potenter diſſoluit: Senibus autem parum ineſt caloris, qui nec multum diſſoluit, nec ob debilitatem multum reficere poteſt. Pueris itaq; plurimum alimentum eſt ſubminiſtrandum, ne ipſorum corpora diſſipato humido natiuo abſumantur: contrà ſenes paucis alimentis nutriendi ſunt, copioſiùs enim alimentum exiguum & imparemq; ipſorum calorem ſuffocabit. Minor, quæ bimembris eſt, inde fit conſpicua: caloris copioſi ſignum eſt atq;

effectus auctio molis corporeæ, atq; calor & copioſa corporis diſſolutio: puerorum corpora creſcunt, plurimumq́; & citò diſſlantur, ieiunium enim minimè tolerant: at ſenilia corpora nec creſcunt, nec multùm diſſlantur, nec cibum multum conficiunt, nam inediam optimè ferunt. Quare natiuus calor in pueris plurimus eſt: in ſenibus paucus. Id & alio medio probat: Senes non incidunt in febres admodum acutas, paucus ſiquidem calor non tàm citò, nec ita vehementer accenditur, quemadmodum multus. Ex his dictis & tertia propoſitio colligitur: Quòd corpora, quæ calorem natiuum habent mediocrem, alimenti quoq; quantitate mediocri & proportionata indigeant: & quòd cibus ſemper augendus ſit ijs, qui ad ætatem puerilem propiùs accedunt: minuendus verò eò magis, quò quis ſenectæ vicinior eſt.

In ſenibus calor paruus eſt in mole, & remiſſus in qualitate.

Quid ſit τὸ θερμὸν ἔμφυτον, quæq; eius origo, hoc in loco quæri ſolet. Aliqui eius originem è cœlo deducunt, non ex elementis. Ego ſanè ſtatuo, aut eſſe corpus elementare, puriſſimum tamē ac elaboratiſſimum, ἀνάλογον aſtrorū elemento, vt Ariſtoteles loquitur, hoc eſt, diuinæ ac cœleſtis cuiuſdam naturæ particeps: aut qualitatem calorificam & viuificam, quæ corpori aëreo & ſpirituoſo inhæret. Nam differunt calor innatus, & calidum innatum: Ille enim eſt qualitas temperata, & blanda, partim à calore cœleſti, partim ex temperie primarum qualitatum genita, inſtrumentum animæ pro exercendis eius operationibus, vel eſt propria qualitas humidi primigenij per ſemen in prolem propogata, ac partibus ſolidis σχετικῶς ſeu firmiter infixa, qua animans actu calet primariò, vitam accipit & conſeruat, à primo actu vſq; ad mortem. Calidum verò innatum dicitur corpus illa qualitate inſignitum: Galenus in hoc commento & ad Lycum ſcribit, eſſe ſemen & ſanguinem menſtruum, non quidem formaliter, iſta enim in fœtu non remanent, quia corrumpuntur, ſed cauſaliter, vt ſit portio aërea & pinguis ſeminis & ſanguinis materni, ex quo vtroq; partes ſolidæ ſpermaticæ & ſanguineæ initiò ſunt conflatæ. Huic inhæret vis illa calorifica & viuifica, & πλαστικὴ quoq;. Ortum ergo habet ex elementatis: fouetur quoq; & ſuſtentatur ſanguine ex ſumptis alimentis genito: iuuantur etiam eiuſdem actiones à calore elementari temperato: à frigido autem tanquam ſuo contrario offenduntur: Quibus de cauſis negari haud eſt, calorem hunc innatum elementarem eſſe. Non malè tamen etiam diuinus cœleſtisq́; appellatur, quum ſit author & conſeruator vitæ, & viuentis corporis proprius eſt: & nobiliſſimorum ac diuinorum operum effector: regitur ac iuuatur à calore cœli, vt in ſtirpibus videre eſt. Præterea æqualitate quadam ſua calori cœleſti eſt ἀνάλογος: eſtq́; proximum organum

num

num animæ. Caloris quidem appellationem adeptus eſt à facultate calorifica, quam ab elementis accipit, & qua corpora animantium tactu ſunt calida: quam & aliæ plures actiones conſequuntur, nempè fuſio concretorum, ſeparatio, attenuatio craſſorum, relaxatio, emollitio, rarefactio, diſcuſſio, apertio, &c. Sed quia calor viuentis corporis exiſtit, aliam nobiliorem ac diuiniorem qualitatem accipit ab anima, tanquam à forma, quæ diuinam originem habet, nempè viuificam vim, quâ fit concoctio, nutritio, generatio ſanguinis, ſpirituum, &c. Quas ſanè agendi vires calor non habet in corpore non animato.

Propterea Hippocrates calorem putauit eſſe ipſam animam. Porrò vis iſta viuifica fouetur & iuuatur qualitatis calorificæ συμμετρίᾳ, *labefactatur eiuſdem* ἀσυμμετρίᾳ, *quando ad maiorem gradum in qualitate adaugetur, quanquam abſque vlla ſanitatis noxa, aucta huius ſubſtantiæ mole, creſcat qualitas calorifica & viuifica, quia manet* σύμμετρος *reliquis elementis: deperdita verò illa ſubſtantia, vires corporis decreſcunt. Calor* ἄμετρος *calefaciens, contrarius eſt calori* συμμέτρῳ, *non calori natiuo, niſi ſuo exceſſu tollat ſubiectum commune. Illum enim expellit ac perimit, hunc verò nequaquam, niſi inſigni ſuo exceſſu deſtruat caloris ſubſtantiam ſeu ſubiectum, in quo nimirum eſt qualitas vtraque calorifica & viuifica, & ambæ hæ cum ſpiritu vitali in ſanguine arteriali à corde in totum corpus diſtribuuntur. In corde ſiquidem potiſſima portio ſubſtantiæ caloris reſidet, ideoque ex ſanguine præparat ſubinde* ὑπέκκαυμα *quoddam calori viuifico in ſubſtantia illa aërea & ſpirituoſa. Quare cor eſt ſcaturigo diues vtriuſque qualitatis, quam reliquis partibus communicat, vt calorem ipſis implantatum foueat atque recreet. Nam* ἔμφυτος *calor duplex eſt, vnus* σύμφυτος, *implantatus, & fixus in ſolidis: alter* ἐπίῤῥυτος, *influens à corde. Vterque appellatur* ἀρχέγονος *ſeu* ἀρχαιόγονος, *quia ab initio generationis affuit, imò à prima creatione per ſemen in ſingulis animantium ſpeciebus propagatur.*

Eiuſdem verò ſpeciei ſunt, calor elementaris, innatus & cœleſtis, nam & hic ἄμετρος *comburit, quemadmodum & elementaris, ſicuti vterque moderatus generat & conſeruat, concoquitque. Diſtinguuntur tantùm hi calores ratione diuerſorum ſubiectorum & agentium: nam ab agente cœlo, cuius eſt inſtrumentum, appellatur cœleſtis: ab igne, igneus: ab anima, animatus & viuificus ſeu vitalis, quia eſt in viuentibus & animatis, & organum eſt animæ: naturalis, qui eſt naturæ organum, vt eſt calorificus, hic enim in omnibus mixtis eſt, vitalis verò ſolùm in animatis, quia vt hic vitam, ita natu-*

ralis, quem aliqui σύμφυτον appellant, compagem elementorum conſeruati illius φθορὰ, mors dicitur: huius verò, putredo. Nam conſtituit σύγκρισιν materiæ, ipſamq́; conſtitutionem concrementi quatuor elementorum ingreditur, ideo complexionalem recentiores cognominant. Calor igneus idem eſt, qui ἀλλότριος, & παρὰ φύσιν dicitur, qualis & febrilis eſt, ſolùm accidente à naturali differens, eò quòd συμμετρίαν excedat, ne huius tamen naturam prorſus amittat, actiones verò natiui caloris lædat.

Dubium eſt, quomodo moles corporis cum ætate creſcat, non ſimul tamen calor natiuus ad annos vſq; conſiſtentiæ auctior fiat. Nam ſemen in primo conceptu exigua admodum eſt pars totius corporaturæ hominis adulti: neceſſarium quoq; videtur, vt humidum natiuum ſimul cum mole ſuccreſcat, vt calor ſuſtentari queat. Item quid πλεῖστον in hoc Aphoriſmo ſignificet, tribus enim modis intelligi poteſt, primùm de quantitate molis, de qualitate, & de efficacia.

Reſpondeo: Quod maior ſemper requiratur humidi portio in maiore corporis mole, vnde alatur, nam calor abſq; intermiſſione ex alimento confecto potiſſimam humoris elaborati partem membris addit, vnde humor ille primarius vnà cum corporis mole omninò augeſcit, interim tamen humidum illud natiuum paulatim ſicceſcit, natiuam ſuam humiditatem exuens. Itaq; maior quidem humidi quantitas accedit, ſed qualitas eius viuifica minuitur, & quod reficitur, ſemper eſt impurius, & priori nequaquam ſimile. Vnà verò cum adaucto humido natiuo qualitas colorifica maior fit, vt in maiore mole maior ſit, in minore minor, perpetuò tamen aliquid de ſua natura amittit, magis magiśq; areſcens & refrigeratus. Manet humidum idem numero & ſpecie, ſed non eaſdem ſeruat qualitates: pro ratione nutritionis quantitas humidi poteſt creſcere & decreſcere, & quò concoctio eſt robuſtior, eò plus pabuli reparatur, quo aucto, augetur & humor, calorq́; natiuus vnà cum ſanguine & ſpiritibus, nam morbis diuturnis confectos & emaciatos rurſus refici & pingueſcere cernimus. Quapropter τὸ πλεῖστον non ſimpliciter intelligi debet, ſed in comparatione ad molem corporis, hoc eſt, infantes pueriq́; pro ratione molis corporeæ plurimum calidum innatum humidumq́; habent, quia principijs generationis ſunt proximiores. Hacq́; ratione ſolui poteſt quæſtio Galeni, vtrum pueri, an iuuenes ſint calidiores, ſi dicamus pueros eſſe calidiores extenſiuè, iuuenes verò intenſiuè, hoc eſt, illos plùs habere de ſubſtantia humida & calida, proportione corporis, & plùs quoq; de qualitate viuifica: hos verò minùs habere de ſubſtantia, & qualitatem viuificam minorem,

rem, calorificam verò acriorem & mordaciorem, vtpote in corpore ſicciore exiſtentem, nam vt humidum obtundit, ita ſiccum, tanquam lima, exacuit caloris actiones. Quomodo plus humidi ſit in puerorum corporibus, iſto exemplo declaro: Ex centum libris ligni ſancti veteris, exempli gratiâ, decem vnciæ olei poſſunt elici: ex totidem libris arboris nouellæ quindecim vncias extraxeris: non ex tota tamen arbore nouella, quæ molis exiguæ eſt, tantum olei elicere poteris, quantum ex arbore vetuſta tota: oleum verò ex hac acrius erit, quàm ex nouella. Sic & in pueris calor mitem & tangentibus blandam qualitatem exhibet, quia eſt in plurima ſanguinis ſuſtantia: Ratione quoque efficaciæ, quantum ad veras vitæ actiones attinet, plus caloris natiui pueris ineſt, quia eorum corpora rectiùs concoquunt, & maius capiunt incrementum. Non itaque qualitas caloris natiui augetur cum ætate, ſicuti quantitas.

Præterea τὸ πλεῖστον τῆς τροφῆς *intelligatur ſecundum proportionem Geometricam, id eſt, in comparatione ad molem corporis, cum qua analogicè creſcit humidi natiui quantitas, iuueni quidem ſimpliciter plus cibi, & quidem craſſioris, pro vna vice dandum eſt, quia calor non multo minor eſt in ſubſtantia, in qualitate verò etiam maior.*

Quod autem in fine addit: διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες, *probare voluit, calorem in ſenibus pauciorem exiſtere: Simile quippè faciliùs à ſuo ſimili afficitur, ſenum corpora non ita vehementer à calore febrili afficiuntur, ſunt ergo frigidiora, tùm ob caloris natiui paucitatem, tùm etiam quòd calor ſit remiſſior in qualitate, vbi verò multus adeſt calor, plurimum quoq; qualitatis calorificæ de ſe effundit, quæ nimiùm excedens vehementes calores febriles accendit, febris quippè nihil aliud eſt, quàm caloris natiui qualitas calorifica, limites benè temperati caloris excedens, ac naturæ actionibus officiens. Natiuus calor temperatam habet caliditatem, febrilis intemperatam, gradu tantùm à temperata differentem, atq; reuera febris eſt qualitas accidentalis, quam calidum innatum ab externo ſuſcipit, & quæ à corde per arterias cum ſanguine & ſpiritibus in vniuerſum corpus diffunditur, calorem ſolidis partibus implantatum* σχετικῶς *afficit, non tamen prorſum deſtruit: quare adhuc concoquunt, quanquam imbecilliùs. Atque hoc vult Gal. quum ait:* πυρετὸς ἔστι τροπὴ τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἐπὶ τὸ πυρῶδες: *non eſt* μεταβολὴ, *ſed ſolùm* τροπὴ, *inclinatio & conuerſio non* τοῦ θερμοῦ, *ſed* τῆς θερμασίας, *id eſt, qualitas innati caloris vergit verſus igneum calorem, id eſt,* δυσκρατὸν. Febris quid.

APHOR.

pore omnia animantia ſolent eſſe robuſtiora, alacriora, ad Venerem proniora. Idem ergo gubernat, fouet & conſeruat noſtri corporis calorem.

Deinde caloris copioſioris, & ſignum & cauſa eſt ſomnus longiſſimus hyberni temporis. Nam longi aut breues ſomni fiunt, ob longam aut breuem calidi innati in viſceribus moram, prout illius motus ad ſenſoria plùs vel minùs impeditur ab ijs, quæ refrigerant vel diſſoluunt eius ſubſtantiam, aut ipſum reuocant, aut viam claudunt, aut obiecta remouent. Quò ergo longior eſt ſomnus, eò validiorem caloris influentis ad viſcera reuocationem fieri ſignificat, ſomnus ſiquidem nihil aliud eſt, quàm caloris à ſenſorijs retractio. Frigus externum calorem à capite repellit & arcet, ſicuti contrà calor ad caput eundem allicit à corde. Reuocatio fortis eſt ſignum cordis fortiter calorem ad ſe reuocantis, & calidum influens ſpiritusq́; reparantis, qui vigiliis laboribusq́; diurnis abſumuntur. Somnus quoq; prolixior, eſt cauſa caloris copioſi, quia omnes naturæ actiones per ſomnum fiunt robuſtiores. Quare & melior fit ſanguificatio, ſed aucto ſanguine, ſubſtantia quoq; caloris innati augetur: & à multo bonoq́; ſanguine plures ſuaues cerebroq́; grati vapores in caput attolluntur: & cor accepto robore fortiùs ad ſe calorem reuocat. Athletæ ſomnos habent longos ob otium, & quia plurimo ſanguine & calore redundant, quemadmodum qui ſunt in ætate creſcente. Nam per exercitia calor genuinus augetur & ἀναζωπυρῦται, id eſt, actio eius excitatur, vt meliùs ſe proferat, ſpiritibus ad motum citatiorem excitatis, & partibus craſſioribus humorum attenuatis, ac in ſpiritus conuerſis: qualitas quoq; caloris motu in corpus diffunditur, ſicuti flamma mota & agitata creſcit, ac maior fit, quia ſemper plùs de liquore pingui attenuatur, & in aërem conuertitur, flamma quippe eſt aër accenſus.

Porrò ſi quando hyberno tempore generatur pituita copioſa, non argumento eſt, ventres non calidos eſſe, aut concoctionem non bonam. Illud enim perfectæ concoctionis eſt, vt generet humores nobis familiares atq; vtiles, qui corpus nutrire poſſunt, vt ſunt, ſanguis & pituita, quæ adhuc in ſanguinem conuerti poteſt. Aeſtate ſuper aſſantur humores, & fiunt bilioſi, qui ad benignum ſanguinem redire non poſſunt. Adhæc licèt in æſtate maior fiat à calore externo abſumptiò corporis: fames tamen non eſt tanta, quia calor eſt minùs robuſtus. Qua de cauſa Hippocrates bis aut ter cibum offerendum conſulit in æſtate, ſemel tantùm in hyeme. Sæpiùs in æſtate, vt corpus faciliùs ferat æſtum, & alias æſtatis iniurias: non tamen multum cibum pro vna vice offerre oportet, quia calor imbecillior eſt.

APHOR. XVI.

Αἱ ὑγραὶ πᾶσαι δίαιται τοῖσι πυρεταίνουσι ξυμφέρουσι, μάλιστα δὲ παιδίοισι, καὶ τοῖς ἄλλοισι τοῖσιν οὕτως εἰθισμένοισι διαιτᾶσθαι.

Omnis victus humidus febricitantibus prodeſt, maximè verò pueris & alijs, qui tali victu vti conſueuerunt.

HActenus formam & quantitatem victus edocuit, nunc eiuſdem qualitatem docet, cuius indicationes monet à tribus capiendas eſſe, à morbo, ætate & conſuetudine: per duo poſteriora & temperamentum, anni tempora, regionem ac cœli ſtatum intelligens. Exemplo autem febricitantium generalem doctrinam de omnium morborum curatione tradit, nempè ipſos per contraria tollendos eſſe, non neglecta tamen indicatione annexorum: à febre quidem, tanquam à morbo, contrarij adhibendi indicationem accipit: ab ætate autem & conſuetudine, ſimilium, vt Galenus ipſe lib. 1. de Sanit. 7. & 8. meth. 9. interpretatur. Inprimis autem hortatur Hipp. his verbis: Medico proſpiciendum diligenter, num ætas, conſuetudo, temperamentum & reliqua annexa morbo conſentiant, an verè aduerſentur, ac aliud indicent. Quando quidem iſta in vnum conſentiunt cum morbo, victum talem exhibendum eſſe conſtat, qui morbo qualitate inſigni aduerſetur. Pueris itaq; febricitantibus humidiſſima competit Diæta, quum ipſi ſint naturâ humidiſſimi: nec quicquam incremento corporum magis officit, quàm ſiccitas. Si verò contraria indicant, à potioribus ſumenda eſt indicatio, vt vel media victus qualitas eligatur, ſi pares ſint indicationes: Vel tantum à medio recedamus, quantum ea, quæ præpollent, ſuperant ſua contraria, vt copioſiùs docet Gal. loco priùs allegato, & Brudus lib. 2. cap. 5. Senes ergo quum febricitant, humectandi quidem ſunt, non tantoperè tamen vt iuuenes, multò minùs vt pueri. Dependet ergo Aphoriſmi huius veritas ex duobus iſtis axiomatibus medicis: Contraria curantur contrarijs: Similia conſeruantur ſimilibus.

Eſt autem hic Aphoriſmus vna ſententia copulatiua, abſq; adiuncta ratione: Simplici febre laborantibus, maximè verò ſi pueri ſint, & antè hoc genere victus vti conſueuerint, omnis victus humidus conuenit & prodeſt. Idq; fieri debet non ſolùm alimentis, ſed & potu, balneo, ſomno & quiete, aëre alijsq; potentiâ maximè humectantibus. Conducunt etiam, quæ ſunt magis liquida alimenta, quàm quæ craſſiore ſunt ſubſtantia, illa ſiquidem faciliùs

in partes

In partes minutas diuiſa, celeriùs & concoquuntur & diſtribuuntur. Niſi verò naturalem aut conſuetudine iam acquiſitam temperaturam obſeruemus, nutritionem impediemus corporis, cui alimentum ſimile eſſe oportet, & ſubſtantia & qualitate, taliq; potentia præditum, vt in ſpeciem corporũ nutriendi facilè queat mutari, nec natura plus negotij faciamus. Qui namq; cibis humidis ſunt adſueti, ſiccos vix poſſunt concoquere: & qui ſiccis vti conſueuerunt, faciliùs iſta immutant, quàm humida. Senilis quoq; ætas poſtulat ſicca, nam mel, authore Galeno, ſenibus confert, vt & alia, quæ ſuperfluas humiditates exiccant & conſumunt. At meliùs valent ſenes æſtiuo tempore, quàm hyberno. & Galenus 5. de ſanit. 8 ait: Cibos humectantes maximè prodeſſe ſenibus, non itaq; verum videtur illud axioma: Quòd ſimilia conſeruentur conſimilibus. Dico ergo ſimilia naturalia conſeruari ſimilibus moderatis, nam immoderatis nequaquam ſeruantur. Excedens calor æſtatis lædit iuuenes plùs, quàm ſenes, quibus exceſſus frigoris rationem habet contrarij: etſi moderata hyems ipſis magis conueniat, quàm æſtas, quicquid enim ſubſtantiam humidi natiui conſumit, ſenibus eſt noxium: quanquam quæ qualitatem humidi augent, corpora ſenum reddunt magis excrementitia, vt omnia ſunt, quæ parum habent de humido aëreo pinguiue, vt olera, radices: conferunt verò illis, quæ multum habent de humido aëreo, vt ſunt piſtacia, pinea, mel, amygdala & alia, quæ aquoſa & ſeroſa non ſunt.

Porrò quum febris ſit affectus calidus & ſiccus, expoſcit non ſolùm humidum victum, ſed etiam frigidum. Sed cur Hipp. non meminit refrigerantis victus, quum eſſentia febris in calore conſiſtat? Credo, quòd Hippocrates, vtpote breuitatis ſtudioſiſſimus ſub humiditate ſubaudire voluerit frigiditatem, conditionem ſcilicet magis notam omnibus. Adhæc potior cura eſſe debet humectationis, nam ſiccitas plùs aduerſatur calori natiuo concoquenti, qui in humido repoſitus eſt: & ſiccitas difficiliùs ſemper corrigitur, quàm caliditas. Præterea refrigerantium vſus longè periculoſior eſt in febribus, quàm humectantium: nec in omnibus febribus commodus eſt, ratione materiæ, vt in pituitoſis, quibus conducunt ea, quæ materiam craſſam incidunt & attenuant, quod calida ſolùm præſtant. Quemadmodum in febribus peſtilentibus conueniunt magis exiccantia, ratione nimirum ipſius materiæ, quæ inſigni putredine eſt infecta, cuius contagio meliùs reſiſtunt ſicca & adſtringentia, quæ penetratione in altum corporis ſe mergunt, viasq; corporis conſtringunt, ne contagium ſerpat, & robur virium, quod per ſudores, fluxus alui & alia ſymptomata deijcitur, conſeruant.

APHOR. XVII.

Καὶ οἷσιν ἅπαξ ἢ δὶς, καὶ πλείω ἢ ἐλάσσω, καὶ κατὰ μέρος: δοτέον δέ τι καὶ τῇ ὥρῃ, καὶ τῇ χώρῃ, καὶ τῇ ἡλικίῃ, καὶ τῷ ἔθει.

Spectandum quibus ſemel aut bis, & plura ne an pauciora, & particulatim cibum offerre oporteat? Dandum verò aliquid tempori, regioni, ætati & conſuetudini.

FOrma, quantitate, qualitateq́; cibi ægrotantibus offerendi pro morbi natura, viriumq́; robore definitu: nunc hortatur, vt modus quoq; in eo offerendo diligenter obſeruetur, numerum oblationis cum ipſa quantitate coniungens: ac obiter monens, in definienda quantitate non principaliter ætatis, temporum anni, conſuetudinisq́; rationem habendam, vt in antecedentibus Aphoriſmis docere viſus eſt, ſed primas indicationes tàm quantitatis, quàm numeri oblationis ciborum à corporis morbiq́; conſtitutione petendas eſſe. Plurimùm autem refert, ſcire quando ægrotantibus cibus morbo viribusq́; competens, ſiue is tenuis craſſusué, ſiue humidus vel ſiccus, multus vel paucus ſit, ſingulis diebus vna vice totus dari debeat, an verò in plures vices partiendus, longioribus aut breuioribus interuallis offerendus, vt nimirum à calore confici poßit, nec morbo officiat, viribus tamen interim conſulatur. Quomodo ergo partitio cibi facienda ſit, Galenus in commento à viribus ægrotantis ac morbi diſpoſitione petendum eſſe monet. At in 1. de vict. acut. 20. numerum oblationis, inprimis à conſuetudine & morbi diſpoſitione ſumendum innuit, indicatio ſiquidem à morbo ſumpta nonnihil detrahit à numero cibationis, quem conſuetudo indicat. Nam paroxyſmi præſentia aliquando conſuetum oblationis numerum ſeruare prohibet: quem quoq; augemus, modò per morbum liceat, ſi vires corporis imbecilles ſunt, aut cibus, quem miniſtramus, parùm nutriat, roborare tamen naturam velimus,ægerq́; multo nutrimento egeat. Toties itaq; ægrotantibus cibum miniſtramus, quoties conſuetudo indicauerit, niſi aut facultas ordinis, aut morbus rariùs nutriendum indicauerit. Facultatis verò ſeu caloris natiui robur, ac refectionis neceßitatem monſtrant, ætas, anni tempus, regio temperamentum & alia annexa, à quibus ſecundariò indicatio numeri petitur. Vide Brudum lib. cap. 4. & 19.

De modo itaq; & quantitate alimenti ſtatuendum eſt iuxta indicationes, quæ ſumuntur à natura morbi, atq; virium, ſeu potiùs caloris natiui robore, & humorum in corpore multitudine, aut paucitate, probitate aut corruptela.

ptela. Quòd ſi itaq; calor multus fuerit, ſanguis verò in venis paucus, attamen bonus, hoc eſt, nutritioni aptus, tùm ſæpè atque multum cibi exhibendum, quia tàm calor fortis, quàm ſanguinis boni inopia egent multo alimento. Sin cum robore caloris adſit plethora, dabimus quidem multa, ſed rarò, ne copiâ alimenti ſuffocetur calor. Dandus verò multus ob fortem reſolutionem, quæ fit à multo calore, qui ſemper poſtulat fomentum, quod abſumat, & quo foueatur. Demenda verò inprimis bonorum ſuccorum redundantia, ac tùm pro morbi longitudine viriumq; conſtantia erit alimenti quantitas præſcribenda. Verùm quando calor paucus eſt, ſanguis autem plurimus, tùm rarò & parum cibi offerimus: parum quidem, ob caloris debilitatem: rarò, propter alimenti boni præſentiam. At ſi cum paucitate caloris ſanguis quoq; exiguus eſt, tùm ſæpè & parùm cibamus, quemadmodum nutrire ſolemus hecticos & à morbo conualeſcentes, ac quibus ſanguis copioſus effluxit per nares, vterum, hæmorrhoidas aut vulnus. Cæterùm ſanguis nutriens, paucus eſt aliquando ob cibi ſumpti penuriam, aut ob ſanguinem per hæmorrhagiam exhauſtum, aut primæ ſecundæq; concoctionis defectum, ita vt multi quidem humores coaceruentur, at praui, id eſt, nutrire non valentes, qui aut crudi ſunt, aut prorſus corrupti. Crudi ſanè propriè dicti, poſſunt adhuc à calore euinci, ac in ſanguinem conuerti, vt eſt pituita naturalis ac dulcis. Hac itaq; redundante, exiguo minusq; frequenti cibo opus eſt: contrà qui redundant phlegmate acido, vt ſenes decrepiti, aut ſanguine bilioſo vel atrabilario, iis parùm ac crebriùs cibus dandus erit, quia egent humoribus bonis, qui ſolùm nutriunt. Propterea dicit Galenus corruptelam humorum indicare cibi adiectionem non minùs, quàm eorundem defectum, eamq; διάφθορον tollendam per ἐπικράσιν, id eſt, contemperamentum, quam ipſe 9. meth. definit eſſe euacuationem cum refectione, hoc eſt, adiectione eius, quod vtile, boniq; ſucci eſt, ac humoris malignitatem contemperare poteſt. Loquitur ergo de cibo medicinali, non de alimento ſimpliciter nutriente, de quo intelligendus eſt 2. aph. 16. Impura corpora, quò magis nutries, magis lædes. Hoc conſilio Auicenna in peſte ſumi iubet multum alimenti, boni ſucci, magna putredini reſiſtentis & moderantis, atq; vires roborantis. Iſta eſt τῆς ἐπικράσεως natura & conditio, vt humores noxij, qui corrigi nequeunt, pauliſper vacuentur, ac viciſſim decenti victu laudabiliores apponantur, qui non ex toto corruptos emendare poſſint, nec corpus bono alimento deſtitutum, à calore abſumatur.

Addenda autem harum regularum exceptio, à tempore morbi deſumpta. Quòd ſi enim paroxyſmorum inuaſiones obſtant, multò rariùs ijs omnibus miniſtrare oportet, acceſſiones quippè, non plura cibationi opportuna tempora præſtare ſolent, præcipuè ſi longæ ſint. Præterea definita ciborum quantitas ita eſt in vices plures partienda, vt quoad fieri poteſt, conſuetudo prandendi & cœnandi ſeruetur, nam temerè mutata conſuetudinis incommoda plurima recenſet Hipp. 2. de vict. acut. 22.

Cæterùm non conſuetudinis ſolùm habenda eſt ratio, ſed etiam ætatis, temporum anni, regionumq́ꝫ, nam his quoqꝫ aliquid dandum eſſe in morbis, præcipit hoc loco Hippocrates. In æſtate quidem pauca ſunt danda, ſæpiùs tamen, quum calor natiuus paucus ſit, & exiguus quoqꝫ eſſe ſoleat ſanguis probus & ad nutritionem vtilis, ob reſolutionem ſcilicet ambientis: Hyberno autem tempore multa, rarò tamen exhibenda ſunt. Vere medio, parùm & rarò, vt vitetur plethora: Autumno, ſi vires validæ fuerint, multùm & ſæpè, quia ſimilis eſt morbis, qui fiunt ex humorum corruptela. Idem iudicandum de regione, quod de tempore anni. Regio frigida calidum innatum intra viſcera colligens reddit auctius, non minùs quàm hybernum frigus. Ætas creſcens plus cibi dandum ſuadet, eumq́ꝫ ſæpiùs repetendum: Iuuenes rariùs cibandi, ipſorum enim calor non ita facilè diſſipabilis eſt, etſi ſatis ſit vegetus. Senes crudi parciùs ac rarò cibandi: decrepiti parcè quidem, ſed frequentiùs.

APHOR. XVIII.

Θέρεος καὶ φθινοπώρου σιτία δυσφορώτατα φέρουσι: χειμῶνος ῥήϊστα: ἦρος δεύτερον.

Æſtate & autumno cibos difficilimè ferunt: hyeme facilimè: Vere ſecundo loco poſt hyemem.

DEclarat partem poſteriorem præcedentis Aphoriſmi, nam exemplo temporum anni definit, quòd etiam pro ætate, conſuetudine, ſimilibusq́ꝫ annexis quantitas cibi neceſſaria, per vices ſit partienda, num verò tota cibi quantitas ſimul exhibenda. Eſtq́ꝫ verus hic Aphoriſmus tàm de ſanis, quàm de ægris, vt & ſuperiores: nec tamen otioſè eſt repetitus, vult enim dicere: æſtate & autumno paucus cibus dandus eſt, isq́ꝫ in plures vices diſpertiendus, quia tunc calor natiuus exiguus eſt, quia externus corpore rarefacto illum reſoluit, ſubſtantiam ſpirituoſam atqꝫ humiditatem aëream in ſuperficiem corporis attrahendo. Quare ingeſtus cibus non concoquitur, ſed vel

ſed vel in crudum vel corruptum humorem conuertitur, vnde morbi conſequuntur. Hipp. 3. de diæta, virium reſolutionem, quæ fit, potu aëreq; frigido potiùs, quàm cibo recompenſat, vt caloris qualitatem temperet. Contrà verò hyeme ſumma eſt ferendi cibi facilitas, ita vt rationi tolerantia vna vice etiam multus cibus exhibitus haudquaquam noceat. Nam tùm caloris natiui ſubſtantia plurima eſt, vtpote quæ à ſanguine multo pituitaq; fouetur, nec rurſum ab ambiente reſoluitur. Verno tempore non quidem facilimè, vt in hyeme, ſed faciliùs multò, quàm æſtate vel autumno magnam ciborum quãtitatem ſimul oblatam ferunt, quia caloris natiui robur mediocre exiſtit, ſicuti & mediocris humorum reſolutio fit, ideoq; hoc medio loco eſt poſt hyemem.

APHOR. XIX.

Τοῖσιν ἐν τῇσι περιόδοισι παροξυνομένοισι, μηδὲν διδόναι μηδ' ἀναγκάζειν, ἀλλ' ἀφαιρέειν τῶν προσθεσίων πρὸ τῶν κρισίων.

His, quibus per circuitus acceſsiones fiunt, nihil dare, nec cogere, ſed adiectioni ante indicationes ſubtrahere oportet.

IN præſcribenda victus ratione non ſolùm caloris natiui robur iuxta ætates, anniq; tempora adauctum, verùm etiam mutationes in morbis per criſes factas ſpectandas eſſe docet. Nec tantùm in ipſis morborum paroxyſmis, ac in ipſo ſtatu nullum, aut tenuiſsimum cibum porrigẽdum eſſe, vt in octauo, decimo & vndecimo Aphoriſmo monſtrauit: ſed etiam ante criſes nihil offerendum, aut de cibi quantitate ac numero, quem victus atasq; poſcebant, ſubtrahendum eſſe monet, quando vicina criſis eſt. In morbis ſiquidem minùs acutis vigor interdum ad duos, vel tres, vel plures quoq; dies durat, vbi ſanè ægrotos non omne id tempus inedia ſumma traducere ſinemus, ſed melicrato ſaltem, vel cremore ptiſanæ ex Galeni præſcripto alimus, in extrema tamen vigoris parte, qua potiſsimùm criſes fiunt, cibamus parciùs, tùm enim natura non modò circa coctionem morbificæ cauſæ occupata eſt, ſed etiam magno iam conamine materiam coctam per criſin extrudere conatur. Ne ergo naturam vel impediamus, vel irritemus vehementiùs, adiectioni ciborum ſubtrahendum eſſe præcipit, ac ſi victus tolerat, nihil omninò offerendum, etiamſi æger cibum appetat, multò verò minùs cogendus, qui cibum faſtidit. Si qui morbi non per criſin terminantur, nec futuræ vllius criſis ſigna conſpiciuntur, vberiùs ſanè ægros cibare licet. Meminit autem Hippocrates eorum ſolùm morborum, qui per circuitus exacerbantur, eò

quòd

quòd morbi acutiſsimi, vt febris ſynochus, cauſos ardentiſsima, angina acutiſsima, ſimilesq́; alij, nullam habent periodum, quum ſint quaſi perpetuus ſtatus, ideoq́; in his nihil alimenti prorſus ab initio vſq; ad ſtatum exhibere oportet, iuxta ſeptimum ac decimum Aphoriſmum, multi quoq; alij morbi acuti ſine criſi ad conſumptionem vſq; perſeuerant, & abſque hac finiuntur.

APHOR. XX.

Τὰ κρινόμενα καὶ τὰ κεκριμένα ἀρτίως, μὴ κινέειν, μηδὲ νεωτεροποιέειν, μήτε φαρμακείῃσι μήτ' ἄλλοισιν ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ' ἐᾶν.

Quæ decernuntur decretáue ſunt iuſtè, nec mouere. nec aliud quicquam nouare ſeu medicamentis, ſeu alijs irritamentis fiat, ſed omittere.

R*Eddit rationem Aphoriſmi præcedentis: qui cibos non offerendos præcepit, inſtante iam criſi, ne ſcilicet naturam concoquentem, ac prauos humores à bonis ſecernentem, & ad expulſionem præparantem impediamus. Quia & in criſi, & mox poſt criſin, inquit, non temerè aliquid mouere, nec noui quicquam moliri oportet, ſed totum negotium naturæ permittat medicus, ne eius in ſecernendo expellendoq́; conatum turbet remoreturq́;, aut à ſuo munere diſtrahat, vel ad immoderatam euacuationem irritet, atq; ita ægrotum in periculum mortis adducat. Fit præterea in criſi magna concertatio & lucta naturæ, quo labore conflictata vix medicamentorum irritationem ferre poteſt, vt monet Gal. 2. de hum. 13. vbi eadem hæc ſententia iiſdem verbis ſcribitur. Quin etiam natura quandoq; ſegniùs mouet initio criſis, poſtea tamen viribus acceptis perfectè vacuat & iudicat: Qua in re periculoſa eſt medici præcipitantia.*

Porrò Hipp. iſta occaſione poſt explicatam doctrinam, de inſtituendo in morbis acutis victu, redit ad doctrinam de euacuationibus, ſuprà in ſecundo ac tertio Aphoriſmis inchoatam, vbi docuit, quis humor & quantus purgandus eſſet. Reſtat, vt tradat, quando medicus vacuare debeat. Et primo præcipit, quando ab euacuatione omniq́; auxilio medico ceſſandum, totum naturæ ipſi permittendum negotium: aut natura ceſſans iuuanda ſit, nempè in morbis, qui non per criſin, ſed per coctionem ſenſimq́; factas euacuationes ſoluuntur. Quanquam nec tum ſit neceſſarium, niſi aliunde periculum ex mora immineat: opitulari quoq; debet medicus naturæ, quando minùs integrè ſufficienterq́; facta eſt criſis, verùm id faciat altero demum, vel tertio die poſt criſin non ſalubriter factam; nam per ἀρτίως κεκριμένα *intelligo, quæ nuper ac integrè*

ac integrè apteq; iudicata ſunt: nec particulam iſtam ad κρινόμενα refero, vt ipſemet Galenus exponit 2. de humorib. 16. Nam ſi natura materiam rebellem & contumacem commouere & propellere non potuit, vix eam medicus abſq; ægri detrimento, medicamentis mouebit, quia noua commotione æger eam ex priore lucta debilitatus, virium lapſum patietur. Quare expectet, donec natura ipſa ſuo munere functa ſit: iuuet autem eam in humore contumaci concoquendo, vireſq; ægroto per roborantia addendo: ac tùm præparatum & concoctum educat: aut naturæ iam conanti ac laboranti tanquam manus auxiliares det vſu rerum moderatiorum, quæ naturæ opus non turbent, ſed leuiter eò ducant, quò ipſa ſponte vergit, & vias ſtruunt, vt cùm ſudores parùm fluentes mediocri tegumentorum fotu, quiete, ipſoq; ſomno, ſi fieri poteſt, promoueat: Si materia praua eſt, eam alteret, ſi copioſior, partem eius magis præparatam leuioribus pharmacis expurget, reliquam præparet atq; coquat. Quæ verò ſua ſponte iudicantur, non impediat, nec inhibeat, ſed ſpectator ſit naturæ, donec ſuo munere functa ſit. Sin imperfecta ſit criſis, ſit eiuſdem adiutor atq; miniſter, educendo ea, quæ relicta fuêre, nam iuxta 2. aph. 12. quæ relinquuntur poſt criſin, recidiuam facere ſolent. Metus quoq; eſt, ne materia ruat ad partem nobilem.

Caterùm ἀρτίως κρίνεσθαι, hoc eſt, perfectè ac ſalubriter iudicari dicuntur, quæ concocta, nec ſupra, nec infra modum, in die decretorio per debita, & conuenientia loca plenè & affatim, ſubitò vacuantur, vt nihil ſuperſit materiæ è morbo, idq; per aliquam excretionem, non per abſceſſum, nec per μετάθεσιν, ſeu tranſmutationem morbi vnius in alium. Quòd ſi verò vacuatio critica, infra modum ſubſtiterit, aut tardiùs fiat, vt morbum non poſſit plenè vincere, niſi pluribus diebus, (id quod accidit, vel ratione materiæ, quæ quia ἀνομοιομερὴς & contumax eſt, inæquali tempore & concoquitur, & expellitur: vel ratione virtutis, quæ præ imbecillitate inceptum opus complere & perficere nequit) ibi medicus non ampliùs ſpectator ocioſus eſſe debet, ſed auxilium naturæ offerre, per vias accommodatas educendo, quæ illa educere voluit, vt Gal. in commento huius & 1. de hum. 3. & 2. de hum. 5. & 13. docet, inquiens: Cùm natura criſin moliri aggreditur, ſed eam non abſoluit, auxilium ei offeramus, &c. Et mox: Cùm natura imperfectè mouet, imitanda eſt natura, cùm criſin non aggreditur, & quod reſtat, nos faciamus. Id dicere voluit Auicenna, cùm inquit: Quando natura non mouet, moue tu hora motus eius, tempore concoctionis, die critica, vel per viam, qua ipſa mouet. Quid facere oporteat in criſi imperfecta ob materiæ contumaciam, antè dixi.

Quum etiam in ipſo die critico medicus poteſt vacuantibus vti, ſi quando apparentibus ſignis coctionis, nullum tamen futuræ criſis iudicium in diebus indicatorijs ſuperueniat: præſtat tamen expectare, donec ſe remiſerit contentio morbi, naturaq́ue vires collegerit, tunc enim pharmacis & adiuta, reliquas faciliùs expellet.

At ſi peccet natura per exceſſum, medicus frænare impetum facultatis expultricis debet, vt fit in hæmorrhagijs largis, alui profluuijs ſudoribusq́ue, deriuando, atque aliò flectendo humores, acrimoniam humorum contemperando, tenuitatem corrigendo, ac ſeroſos humores purgando: nec tamen per remedia violenta vllus fluxus criticus ſiſtendus, ne naturam ſuffocet, aut maius malum accerſat. Medicus quoque non otioſus ſit ſpectator, quando natura non per conuenientia loca euacuat, vt in ſequenti docebimus.

Verùm quum natura magno conatu ipſa expellit, aut iam integrè expulit humores morbificos, iurè medicus ab omni auxilio abſtinere, ac nullo modo mouere humores, nec quicquam noui moliri debet, vel per pharmaca purgantia, vel alia præſidia, vt venæ ſectionem, ſudorem, vrinam aut menſes elicientia, ne naturæ actionem turbet, aut corpus iam antè delaſſatum adhuc imbecillius reddat: neque tamen deſerat ægrotantem, ſed attentus in omnes euentus ipſi præſit, atque nihil agendo non ſit prorſus ocioſus ſpectator. Porrò cùm criſes tempore acceſſionum contingere ſoleant in morbi ſtatu, parùm tutum eſt exhibere pharmaca, aut noui quid moliri in ipſis acceſſionibus tempore ſtatus, ac in diebus decretorijs, vt Gal. 2. de hum. 13. monet, multò verò minùs, quum criſis iam præſens eſt.

APHOR. XXI.

Α᾿ δεῖ ἄγειν, ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπῃ ἡ φύσις, ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων.

Quæ ducere oportet, quò maximè natura vergit, eò duci debent per loca conferentia.

IN proximè præcedente Aphoriſmo Hippocrates tacitè etiam docuit, quando medicus naturam euacuando iuuare debeat, nempè, quando nulla ſperatur criſis, vel quando natura vacuationem, quàm criticè tentauit, non compleuit aut perfecit, id eſt, quum parum quid vacuat, reliquum in corpore relinquens: aut molitur quidem vacuationem humores commouendo, quos tamen non prorſus vacuat. Nunc inſtituit quæſtionem, vbi ſit agendum, docens, per quas vias medicus humores noxios poſt criſin relictos educere

tere debeat: in memoriam reuocans generale hoc præceptum, vt perpetuò naturæ motum, ac propenſionem per commodas, & opportunas vias noxia expellere conantis, animaduertat atque imitetur: ita enim & facilis & tuta erit vacuatio. Facilis quidem, naturam enim habet opitulantem: Tuta, quia loca ſunt conferentia. Eſt autem medicus naturæ rectè ac ſecundum leges, non ſymptomaticè agentis, multò minùs ipſius morbi humores mouentis, miniſter & adiutor.

Hoc præceptum alibi ſæpè apud Hippocratem eſt repetitum, nam ſtatim ab initio libri de humoribus inquit: ἀγχλέα ᾗ ῥέπῃ διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων, πλὴν ὧν οἱ πεπασμοὶ ἐκ τῶν χρόνων, *impetus humorum ducendus eſt, quà repit per conuenientes regiones, niſi expectanda ſit concoctio humorum, qui adhuc crudi repunt, q. d. imitanda eſt natura rectè riteque operans, non verò ſi ſymptomaticè moueat, vt fit in principio morbi, materia adhuc exiſtente cruda. Item 2. de humoribus 16.* ἃ δεῖ ἄγειν, ὅπῃ ἂν μάλιστα τῶν συμφερόντων χωρίων, ταύτῃ ἄγειν, *id eſt, quæ ducere oportet, eò ducenda ſunt, quò per locos maximè conuenientes repunt, q. d. non ſequendus eſt naturæ vel humorum motus, niſi per conferentia loca vacuationem moliatur, ac moueantur ea, quæ euacuari confert. Nam cruda, niſi turgeant, ducenda non ſunt, vt mox docebit, verùm ea ſolùm, quæ ducere confert, nempè relicta poſt criſin, aut quæ omnino non iudicantur, aut non ſufficienter iudicantur, concocta tamen ſunt. Ducantur verò ad ea loca, ad quæ humores excernendi ſponte ſua feruntur, id quod docent ſigna critica præmonſtrantia criſin per vomitum, hæmorrhagiam, ſudores, lotium, &c. futuram, maximè ſi quoque rationem cauſæ habuerint, vt ſi iam ſudor erumpere inceperit, aut ſanguis è naribus ſtillare, &c. modò ea loca ſint opportuna & cōmoda, nempè per quæ natura, corpore rectè valēte, ſponte ſe expurgare conſueuit, nec tamen læſa ſunt, aut imbecillia, vt ſunt inteſtina, veſica, vt vterus, hæmorroides, venæ, nariū fauces, palatum, nares, aures, cutis, &c. Singulæ quoque partes certos quoſdam habēt ductus, per quos ob connexum ſitumque faciliùs & commodiùs expurgantur, quemadmodum cerebrum per palatum & nares, epar ac ſplen per aluum ac veſicam, pectus per ſputum. Si tamen vlcus ſit in naribus vel faucibus, naturæ motus conſuetus, aliò diuertendus erit. Quum & ſinguli humores per ſuas quaſdam regiones naturà faciliùs vacuantur, bilioſi ſiquidem ob leuitatem ad partes ſupernas ſponte vergentes, vomitu meliùs educuntur: melancholici per anum: pituitoſi medio loco ſunt; ſeroſi per lotium & ſudores. Imò idem humor diuerſis morbi temporibus in diuerſas repit partes, ideoque iubet Gale-*

nus, vt nullam aliam in paroxyſmis febrium vacuationem moliamur, niſi eam quæ vomitu fit: in remiſsionibus autem per inferiora purgemus: quoniam calor tempore acceſsionis vnà cum humore morbifico ad intima, ſtomachum præcipuè recurrit, à quo remiſsionis tempore ad inteſtina deſcendere ſolet, ad quæ per ſe facilis eſt deſcenſus, quum omne graue deorſum feratur. Loqui itaq; videtur Hippocrates de natura & humoris noxij, & partis laborantis. Illius naturam monſtrant ætas, habitus corporis, conſuetudo & proprietas indiuidualis: huius verò tempus anni, hoc eſt, laborantis partis naturam oſtendunt loci vicinitas, conformatio & conſenſus. Eſt etiam peculiaris quidam purgãdi modus vnicuiq; morbo, vniuerſali quidem, per partes non principes ac nobiles, per ſanas & non dolentes, aut cæcas .i. quæ meatu ſeu effluxu non carent. In particulari ad dictas conditiones accedat oportet connexus ac ſitus κατ' ἴξιν. Pleuritis purgari ſolet per ſputum aut vrinam: καῦσος per ſudores: phlegmone iecinoris per ſanguinis perfluuium: tertiana per vomitũ. Medicus ergo haſce naturæ vias ſequatur, nec aluum temerè moueat, niſi materia in vijs ductuum quieuerit.

At ſi humores noxij ad locum minùs idoneum ferantur, medicus talem naturæ motum ac impetum non ſolùm non iuuare, ſed prohibere, retrahere, reuocare ac deriuare debet, ſicuti Hipp. 6. Epid. 2. com. 28. expreßè præcipit: Reuellere oportet ea, quæ repunt, quò non expedit: Sin quò decet, his oportet viam ſtruere, vt ſingula eò repant. Et 2. Epid. 3. ſect. de tumore lienis loquens, ait: Ipſum ſolui per abſceſſus ad articulos, aut eruptiones ſanguinis è naribus, aut tranſmutationem ad epar, & addit: Abſceſſus igitur procurare oportet, ſi non fiant, eos verò, qui iam fiunt, declinare: alios autem excipere, ſi prodierint iam, & qualia oportet, & qua parte oportet: Qui verò non valdè, eos coadiuuare: Qui omninò incommodi fuerint, eos auertere, maximè iam affuturos, aut iam incipientes. Idem docet Gal. 1. de hum. 2. & 2. de humoribus 16. his verbis: Quando inclinatio humorum noxiorum in loca minùs opportuna fit, tantum abeſt, vt educere & naturam adiuuare debeamus, vt etiam prohibere, ac reuellere humores oporteat. Quod ſi itaque in renibus, aut inteſtinis ſit vlcus vel phlegmone, non purgabimus humores noxios per ea loca, etiamſi natura eam viam affectet. Sin ad locum alium conuenientem repant, medicus ſuppetias ferat, viam illis ſtruendo.

APHO-

APHOR. XXII.

Πέπονα φαρμακεύειν, καὶ κινέειν μὴ ὠμά, μηδ' ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ: τὰ δὲ πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ.

Matura ſeu cocta medicari, atque non cruda mouere oportet: neque in principijs, niſi turgeant: vt plurimùm verò non turgent.

Docet, quæ & qualia purganda ſint, & quo maximè morbi tempore. In vigeſimo mouẽda eſſe ſignificauit, quæ non iudicãtur. Hæc verò aut cocta ſunt, aut cruda: Et ex crudis nonnulla turgentia, alia verò non.

In genere itaq; præcipit, ſolùm concocta pharmacis alijsue auxilijs vacuanda eſſe: Cruda verò nequaquam, niſi turgeant: Importunam quoq; purgationem eſſe monet, quæ in principijs morborum fit. Quinq; autẽ propoſitionibus conſtat iſte Aphoriſmus. Prima eſt: Concocta ſeu maturata, hoc eſt, excrementa, quæ à natura ſunt per coctionem euicta, medicamentis purgantibus ducenda & mouenda ſunt.

Verùm vt cognoſcamus, de quibus Hippocrates ſermonem inſtituat, dicendum eſt paucis de concoctione, quæ quia eſt ex eorum numero, quæ πρὸς τι *dicuntur, difficile eſt tradere definitionem omnibus coctionibus congruentem. In genere tamen coctio eſt actio caloris, quâ humidum cum ſicco per alterationem ad conuenientiorem æquabilitatem & conſtitutionis & qualitatum reducitur. Et cocta dicuntur, quæcunq; iuſtam ſubſtantiæ & qualitatum conſtitutionem ac terminum aſſecuta ſunt. Non enim qualitates ſolas mutat coctio vera, ſed & ipſam rei ſubſtantiam. In omni porrò coctione fit rei euictio, vt fiat obediens naturæ ad nutritionem, vel ad expulſionem meliorem. Differentiæ huius plures ſunt, ratione materiæ, efficientis, ac ipſius finis. Aut enim fit à calore externo, qualis eſt coctio culinaria, in qua ciborum fit alteratio ab ignis calore, humidum ac ſiccum eò reducente, vt à ventriculo euinci atq; in chylum conuerti poßint, excrementis nimirum aqueis & flatuoſis conſumptis, fibrarumq; tenacitate inciſa & diuiſa, ſucco natiuo tamen conſeruato: Huius plures ſunt modi, elixatio* ἕψησις, *aſſatio* ὄπτησις, *frixio, toſtio, &c.*

Alia eſt coctio, quæ à calore intrinſeco partium ſolidarum noſtri corporis fit, quæ & ipſa non vnius eſt modi, vna à fine nuncupatur θρεπτικὴ, *quæ eſt alimenti mutatio in corporis noſtri ſubſtantiam, vt ex cibo fiat caro, oſſea ſubſtantia, &c. Hanc antecedunt aliæ complures alterationes, quæ & ipſæ co-*

ctiones nuncupantur. Quarum prima, quæ in ventriculo fit, χύλωσις dicitur, qua cibus ore ſumptus in cremorem ſeu chylum conuertitur à ventriculo, qui & ſuam propriam qualitatem ei imprimit. Sic panis in ventriculo concoquente non contrariam qualitatem elementarem, ſed aliam ſpecificam aſſumit, veteremq́; formam & naturam exuens in aliam tranſit, acquirens propriam quandam ventriculi concoquentis qualitatem, quæ χυλώδης eſt: & hanc poſtquam adeptus eſt, tùm demum chylus nominatur, quia tùm ad generationem ſanguinis aptus ac idoneus eſt. Alia concoctio in epate ac venoſo genere perficitur, appellaturq́; χύμωσις & αἱμάτωσις, qua epar chylo attracto propriam qualitatem alibilem imprimit, ac partes eius calori analogas in ſanguinem conuertit, reliquis verò ſuam cuiq; formam & ornatum induit, gignendo bilem pallidam & ſuccum melancholicum: Ampliùs poſtea ſanguis in venis elaboratur, pituitoſior excoquitur meliùs, ac vniuerſus ſanguis pro partium ſolidarum nutritione præparatur: in quibus deinceps tertia fit concoctio, nam ſanguini ſuam propriam qualitatem imprimunt, vt poſtea ipſis apponi, adglutinari atq; vniri poſſit. Fitq́; θρέψις, ſeu nutritio, quæ à concoctione differt fine, nam in nutritione fit mutatio in ſubſtantiam concoquentis: In coctione verò ſolùm in qualitatem, propriam tamen & ſpecificam corporis nutriendi, id eſt, quæ ad nutritæ partis ſubſtantiam proximè accedit, vt facilè in eam conuerti poſſit. Huc reſpiciens Gal. 3. de nat. facultat. definit πέψιν, eſſe alterationem ad ſimilem eius, quod nutritur, qualitatem.

Concoctio alimenti, qua inducitur alia natura & ſpecies.

Concoctio excrementi, qua inducitur alia qualitas, vt cùm legumina coquimus pro pulte, inducitur qualitas vtilis ad aliquã rem, & cùm fructus maturantur ſole, aut coquũtur igne, & hic humores, ne ſint corpori inimici, repreſſa acrimonia & putredine.

Cæterùm alia eſt coctionis differentia, à calore quoq; interno proficiſcens, quæ propriè à græcis πεπασμὸς, à latinis maturatio, coctio maturatoria, & analogica, à barbaris concoctio in nociuo, ſicuti πέψις in iuuatiuo vocatur. Et hæc nihil aliud eſt, quàm incipientis putredinis in humoribus euictio, & repreſſio eius, quod nocet, à calore partium natiuo facta, quæ partes in humoribus his ſuam quandam qualitatem imprimunt, non ita perfectam tamen, vt in priore. Finitur autem putredo, eadem manente materia, quæ partim ad meliorem naturam reducitur, partim mitior redditur, vt naturæ obediat, nec noceat corpori, ſed concedat, vt natura humores prauos a bonis ſecernere poſſit. Πέπανσις quoq; dicitur coctio fructuum, quæ à calore Solis obitur, vt germinare ac ſemen gignere queant, tale quid producere potens, quales ipſi ſunt. Galenus quoq; 1. de humoribus 3. πεπασμὸν ſic explicat: Vniuerſa humorum concoctio efficitur in illorum alteratione, eſt enim per ſolidas partes externa natura, quæ facultas illorum eſt: & humorum con-

coctio

coctio à ſolidis partibus benè valentibus proficiſcitur. Et paulò antè ſcribit: Si cauſæ morborum effectrices à natura vincantur, concoctiones fiunt, &c. Et lib. de criſibus: Vbi natura ſuperior euaſit, & vehementiſſimo morbi impetui reſtiterit, nec non ea, quæ offendebant, oppreſſerit, fieri non poteſt, vt poſtea ſuccumbat. Non malè itaq́ Fernelius ſcribit, materiæ febris concoctionem eſſe ſolius putredinis repreſſionem atq́ cohibitionem, vt materia tota ſit in naturæ dominio, ac poſſit humores antè ferocientes reprimere atq́ domare, &c. Nec tamen calor natiuus magnam poteſt emendare putredinem, ſicuti vinum ex toto acidum corrigi ac reſtitui in integrum nequit. Si tamen ſatis validus eſt, qualitates humoris diſſimiles, id eſt, ſibi repugnantes alterando euincit, vt expulſioni ſint accommodi, ſiquidem ſubſtantiam corruptam corrigere prorſus nequeat, nec verum ſuum finem in iſto humore morbifico aſſequi poſſit, propter corruptelam materiæ, quæ nunquam ita poteſt mitificari, vt nutriat, alterat tamen, mitioremq́ reddit, ac per qualitates aſſimulat, ſi ipſam ſubſtantiam vincere nequit.

Iſta verò maturataria coctio ſolùm in morbis à putredine humorum ortis locum habet, nam putredo molitur corruptionem in re quauis, cunctaq́ reddit naturæ operibus diſſimilia in ſubſtantia & qualitatibus. Quapropter natura eam materiam rurſus emendare ſtudens, eam pertinaciùs retinet, vtili humori plerunq́ permixtam, vt prorſus ſibi in ſubſtantia aſſimilet, quod vtile eſt, reliquum verò ſaltem in qualitatibus, quum plus non poſſit propter materiam: Ita enim humores expulſioni fiunt accommodi, qui antè repugnabant. Hoc ergo modo concoquuntur humores ſeroſi putreſcentes, vtraq́ bilis & pituita, dum ſanguini adhuc in vaſis permiſcentur. Huius generis concoctio eſt quoq́ ſuppuratio, quâ humor è vaſis elapſus & corruptus, denuò à natura partis alteratur, putredoq́ cohibito caloris præter naturam impetu reprimitur, qualitates rebelles vincuntur, deniq́ ornatus nouus, qualem materia patitur, inducitur, partiq́ in aliquibus qualitatibus aſſimilatur, vnde & pus bonum fit candidum, talis quippe eſt calor partium fibroſarum & venarum in muſculis.

III. Eſt & alia coctio, quæ πέψις ὀπτητικὴ à nonnullis, ab aliis metaphorica, & πεπασμὸς dicitur, quæuis ſcilicet commutatio, quâ humores tàm putreſcentes, quàm integri, atq́ horum quoq́ excrementa, non in ipſa ſubſtantia, ſed in qualitatibus nonnullis alterantur, quemadmodum fit in vera maturatione. Hoc modo bilis, pituitaq́ tenuior vel craſſior, quàm ſecundum naturam eſſe debet, concoqui dicitur, ad conuenientem ſcilicet ac

debitam

debitam conſiſtentiam reducta. Similiter & excrementa cocta dicuntur, quę mediocris ſunt conſiſtentię & caloris, quia humores ipſos, à quibus emanârunt, coctos eſſe monſtrant, ſiquidem ea per ſolam coctionem gignuntur, ęquabiliterq́ humoribus permiſcentur, donec tandem ſequeſtrentur. Oſtendunt itaq́, qualis ſit actio naturę in humores morbificos, quibus antè fuêre commixta: Quare cocta arguunt, naturę victoriam & dominium, dum enim natura in partes vtiles agit, excrementis quoq́ mixtis aliquam ſimilitudinem & actionem inprimit.

IIII. Impropriè quoq́ coctio dicitur, pręparatio humorum duplex, vna quâ crudi humores ad faciliorem coctionem: altera, quâ humores purgandi pręparantur, vt à natura commodiùs expelli queant, idq́ per attenuantia craßitiem, incidentia lentorem, contemperantia acrimoniam eorum: vel qua vię corporis clauſę aperiuntur, exaſperatę leniuntur, ac ſordes deterguntur. Hanc concoctionem deſiderant morbi quoq́ febrium expertes ante vacuationem. Coctionis ergo finis in vniuerſum eſt quędam aßimilatio, inducens certam formam naturę analogam: Verę quidem coctionis finis eſt nutritio: reliquorum commoda expulſio & facilior concoctio: deniq́ humoris morbifici ad meliorem naturam reductio, aut euictio, ne corpori noceat.

Ex his intelligi poteſt, quę medico ante purgationem ex Hippocratis pręſcripto priùs concoquenda ſint. Propriè quidem coctione θρεπτικῇ concoqui dicuntur, pituita, ſanguis & ſecundę humiditates, eo nimirùm fine vt fiat corporis nutritio. Bilis vtraq́, quę naturam ſanguinis iam exceßit, non verè concoquitur, ſed alteratur ſolùm tunc, quando non eos perfectionis gradus accepit, quam pro ſua natura & materia ex qua fit, portione aſſequi potuit. Quę ergo excrementa facta ſunt, ea non ampliùs nutriunt: Quare ſui expulſionem indicant, nec tamen pharmacis egent, quoniam dum ſunt ſecundum naturã, attrahuntur à partibus, quibus ſunt familiaria, bilis flaua quidem à folliculo fellis, ſuccus melancholicus à liene, ſerum à renibus: Ab his verò rurſum ad partes excretioni deſtinatas demandantur & eÿciuntur: Quòd ſi facultas expultrix ſegnis fuerit, ope medici iuuanda erit. Quando itaq́ Hippocrates concocta medicari pręcipit, non de his loquitur, multò minùs de chylo, pituita naturali, ſanguine aut ſecundis humoribus, iſta enim in corpore retinenda, nequaquam purganda aut mouenda erunt: Verùm ſermo illi eſt de humoribus expulſioni pręparandis, ne partibus ſolidis noceant. Iſto modo ſolùm putreſcentes humores concoquuntur, in his ſiquidem per putre-

dinem

putredinem facta eſt diſsimilitudo, quæ per coctionem tollitur, id eſt, inducitur alia forma & aliæ qualitates, ſpe veræ coctionis, interim enim vtiles portiones in ſubſtantiam corpori concoquenti propriam vertuntur. Quapropter Galenus in febribus ſolùm putridis mentionem coctionis facit, in alijs ſiquidem, etiamſi calidiores, acriores, &c. humores reddantur: non putrent tamen, retinent priorem ſubſtantiam & formam: contrarijs itaq; ſolùm qualitatibus emendantur, non autem concoquuntur verè dicta coctione, quæ non eſt ſimplex alteratio, ſed talis, quæ ad omnium qualitatum ac ſubſtantiæ aſsimilationem tendit, quantum ob materiæ ineptitudinem fieri poteſt. Sed humores prorſus iam putrefacti nullam admittunt coctionem, vt fit in febribus peſtilentibus & in gangrena. Quod enim omninò corruptum eſt, natura vires prorſus ſuperat, nec vllam ei poteſt inducere ornatum, ideoq; partes vicinas quaſuis deſtruit.

In exteris ergo morbis, in quibus humores non putreſcunt, non eſt ante purgationes expectanda concoctio: non negligenda tamen concoctio vera chyli & ſanguinis, neq; præparatoria coctio, id eſt, humores infra ſanguinem ſubſiſtentes, qui perfectam formam nondum adepti ſunt, concoquendi, vt nutrire queant, non vacuandi ſunt. Opera quoq; danda eſt, vt humores iſti educendi ſuo tranſitu non lædant partes, per quas vacuantur, nec facultati expellenti reluctentur. Sic bilem non putreſcentem purgare volentes, non expectemus eius maturationem, feruor tamen eius refrigerantibus temperandus eſt, ne mora vel inſaniam, vel in aliquo viſcere phlegmonem, vel dyſenteriam inducat. Bilis itaq; refrigerantibus concoquitur, ſi putreſcit, quia faciliùs à natura domari, aſsimilari & à bonis humoribus ſecerni poteſt: non putreſcens verò, quia miteſcit, tutiuſq; educi poteſt.

Porrò quærat medicus aliquis iuuenis, quibus auxilijs concoctio humorum iuuanda ſit? Is ſciat, non vnum eſſe modum eorum, quæ eam promouent, quia materia aſsimilationi repugnans non eſt eadem, temperata quidem à calore temperato: intemperata, per ea, quæ illi intemperiei medentur, concoquitur, per contrarias ſcilicet qualitates, calidiores quippè & acriores humores, caliditate refrigerantibus fracta, meliùs aſsimilantur. Cuncta verò, quæ coctionem iuuant, ad duo poſſunt reduci, nempè quæ vel materiam reddunt aptam ad paſsionem atq; aſsimilationem: vel quæ efficientem cauſam roborant, vt faciliùs euincat & aſsimilet.

Cæterùm materia aſsimilationi reluctatur, vel, quia ſua copia exuperat, vt meritò timeat medicus, ne facultas coctrix ſit coquendo: ac tùm quidem

confert, & ſanguinis miſsio quocunq; morbi tempore, & vacuatio per medicamenta leuiora: vel repugnat coctioni propter qualitates aduerſantes: Et tùm in morbis pituitoſis iuuant calefacientia, incidentia, attenuantia & extergentia, ideò Galenus & piper exhibet. In biloſis, refrigerantia & humectantia, quæ ſcilicet humores ferocientes frenant & compeſcunt, qualia ſunt frigida mediocris ſubſtantiæ, cui auſteritatis quiddam adiunctum ſit, vt omphacium, ſuccus acetoſæ, mali punici, citrij, &c. quibus acrimonia bilis retunditur, vt docet Fernel. lib. 5. meth. 2. In melancholicis, proſunt humectantia & moderatè calefacientia.

Efficiens cauſa verò coctionis, eſt ipſa facultas coctrix partium ſolidarum, quæ eſt ipſarum natura & forma. Hæc rectè valens author eſt atq; verum αἴτιον τῆς πέψεως*: inſtrumentum vero eſt calor natiuus, non tantùm influens, qui eſt organum cauſæ, ſed potiùs implantatus ac inſitus, imò vterq; concurrat neceſſe eſt. Facultas coctrix debilis eſt, vel ob partis temperamentum vitiatum, id ergo per contraria corrigendum eſt, nam vt eucrata humores benignos, ita dyſcrata per imbecillem coctionem prauos gignunt, calida quidem calidos, frigida frigidos: nunquam verò partes ſolidæ humores ad ſimilitudinem quandam perducunt, aut ad expulſionem præparant, priuſquam propriam temperiem recuperârint. Imbecillior quoq; redditur facultas concoctrix, conſumpta & diſſoluta ſubſtantia ſpirituoſa: Hæc cibo, potu & odoribus reperatur, cauendum tamen, ne cibi exhibitione calorem ab humoris noxij concoctione diſtrahamus.*

Quantum ad modum concoctionis attinet, ſciendum eſt in omni coctione humores reddi craſsiores, eſt enim humidi cum ſicco certa permixtio, ita vt partes quædam extenuatæ reſoluantur & exhalent. Sed attenuatio antecedit coctionem, quaſi præparatio quædam per fuſionem facta, nec tamen fuſio eſt ipſa coctio, ſicuti nec incraſſatio, licèt verò fuſio quoq; ſit caloris actio, hæc tamen non aliam rei ſubſtantiam inuehit, vt coctio. Partibus inutilibus à calore conſumptis & ſecretis, craſsitudo iuſta inducitur, calorq; partis facilius rebus attenuatis ac diſſectis vim ſuam imprimit. Epar primùm chyli portiones craſsiores attenuat, ac tandem conuertit in ſanguinem, rurſus adepta craſsitie quadam poſt vtriuſq; bilis ſeparationem. Quædam ſanè tenuiora fiunt, per partium craſſarum ab alijs ſeparationem, muſtum ſiquidem fæcibus ſubſidentibus fit tenuius: defæcatum verò ſubinde ætate fit craſsius. Extenuatio iuuat coctionem, non tamen eſt ipſa coctio, nec concoctionis finis, nam hanc præcedit: Semper autem aliquid craſsitudinis opera caloris per co-

ctionem

ctionem acquiritur: concoctumq; ſemper eſt craſſius eo, quod concoquitur, non tamen eo, quod diſſolutum ac fuſum fuit: res coquenda per ſeparationem attenuatur, rurſus verò craſſeſcit per coctionem, aſſimilatur enim partibus ſolidis, quarum eſt vis concoctrix. Quæ ante coctionem ſunt tenuia, in eorum coctione fit tantùm progreſſus incraſſando: Sin tenacia, diſſecando, ita tamen vt vtrinq; moderata quædam æqualitas à natura per calorem inducatur. Bilis coctione craſſeſcit, non tamen idcircò coquitur, vt fiat craſſior, ſed potiùs vt miteſcat, naturæq; obſequens reddatur, & a reliquis ſecernatur. Attenuatio in vtraq; præparatione locum habet, tàm in ea quæ craſſorum coctionem, quàm quæ expulſionem iuuat. Incraſſatio autem in prima ſolùm præparatione, in altera verò nequaquam locum habet, nam quò humores magis tenues exiſtunt, eò faciliùs educuntur: craſſi verò inepti ſunt ad expulſionem. Præparamus ſolùm per inſpiſſationem eos humores, qui per tuſſim expurgandi ſunt: Diſſimili enim omnino ratione partes ſpiritales vacuantur, quàm exteræ, nam ventriculus, vterus, veſica, &c. contrahendo ſeſe in ipſis contenta, per quandam expreſſionem excernunt: aſpera verò arteria, quum dura ſit, non poteſt contrahi. Quare natura in hac abutitur vehementi ſpiritus efflatione, ac per tuſſim propellit, quæ vias iſtas obſtruunt, ſi ſunt mediocris conſiſtentiæ, nam aquoſa & fluida ob tenuitatem à ſpiritu non propelluntur, ſed diuiſa rurſum per guttur delabuntur in pulmones: glutinoſa verò tenaciter arteriæ adhærent. At tenuitas in euacuatione per aluum & veſicam, quæ fit pharmacis, nullo eſt impedimento, imò tenues humores promptiùs à pharmacis attrahuntur. Quare Galenus hus ſtatim adhibet purgationem, nulla præmiſſa præparatione, nam 7. meth. vitioſos humores tenues ventriculum infeſtantes hiera purgat, idem 12. meth. conſulit, agens de herpete, & 3. progn. 23. atq; in libro: Quas purg. oporteat, ait, Omnes humores tenues eſſe aptos excretioni: Craſſos verò atq; tenaces humores priùs attenuantibus, incidentibus & abſtergentibus præparat, intelligens præparationem alteram. Quo conſilio 1. aph. 21. exhibet melicratum, in quo Thymus, origanum, hyſſopus, pulegium, &c. decocta ſint, herbæ valdè calidæ, In morbis acutis. *quæ ſanè in præparatione prima vix tutò vſurpari poſſent ob metum calefactionis ac fuſionis humorum. Bilis non deſiderat inſpiſſari, vt commodiùs excernatur, imò interdum potiùs extenuanda eſt, ſi quando ob caloris exceſſum propemodum aſſata ſpiſſatur, ac expulſioni ob craſſitiem reluctatur. At bilis putreſcens, ſi tenuis fuerit, coctione fit craſſior, ſin ante maturationem craſſa erat, attenuatur, & ad iſtum modum putredo ei impreſſa amouetur, quod*

ſolius natura eſt opus, non medici, qui tamen artis beneficio, quantum fieri poteſt, amouere debet vitia & impedimenta coctionis & expulſionis, vt ſunt obſtructiones, viſciditas ac craſſities humoris, tenuitas nimia in materia bilioſa, hac ſiquidem natura ſui tenuitate eſt inſenſiſſima.

Redeamus nunc ad Aphoriſmi huius verba, quorum ſenſus eſt, vt medicus pharmacu educat, quæ natura ipſa non expellit, & tamen expelli debeat, non priùs tamen, quàm maturata ſint & concocta, atq; ad expulſionem præparata: adeoq; ſemper crudorum concoctionem expectet, modò eius aliqua ſpes ſit. Quædam enim inepta ſunt ad concoctionem, quæcunq; nimirum ob motum inordinatum & furioſum, vel ob quantitatem exuperantem, vel qualitatem contumacem malignamq; calori concoquenti reluctantur, vitæq; diſcrimen aliquod minantur, vt vix ſpes ſit, ea poſſe concoqui ante caſum virtutis, vt in ſequentibus ipſe docebit. Loquitur autem de humoribus expurgandis, qui ſunt excrementitij: hi enim ſolùm expurgari debent, & tamen non purgantur à natura. Hi verò ſemper ſui purgationem indicant: Quæ namq; excrementa non ſunt, ſed in alimentum corpori cedere poſſunt, ea quidem concoquuntur, ſed ſolùm vt nutriant, non ob futuram euacuationem.

Alieni quoq; ſunt à concoctione humores prorſus corrupti atq; ſynceri, hoc eſt, à ſanguine ſecreti: Item humor vitreus, crudus κατ᾽ ἐξοχὴν appellatus. Verus quoq; eſt Aphoriſmus de ſuppuratione, quæ eſt concoctio quædam abſceſſuum, nam ſi quis abſceſſus non benè maturos aperiat, vlcera κακοήθη ſequuntur.

Secunda propoſitio: Cruda nec medicanda, nec alijs irritamentis mouenda ſunt, vel: Mouenda ſunt ea, quæ non cruda exiſtunt. Geminus ſiquidem ſenſus eſſe poteſt, propter diuerſam diſtinctionem verborum, nam particula negatiua μὴ, vel ad vtrunq; verbum, φαρμακεύειν καὶ κινέειν refertur, vt ſit propoſitio negatiua: vel, vt ſit affirmatiua, ſi vocula μὴ determinet ſubiectum ὠμὰ, faciatq; nomen indefinitum, ſitq; punctum poſt φαρμακεύειν: differantq; ὠμὰ, μὴ ὠμὰ, & πέπονα & μὴ ὠμὰ, ſicuti non idem eſt, qui dicit, hic iuuenis eſt indoctus, &, hic iuuenis eſt non indoctus, nam vocula μὴ addita nomini, detrahit de bonitate ac malitia rei, atq; denotat quiddã mediocre, vt & Galenus monet de medicatrina 2. tem. 10. et 2. aph. 19. Eſſet ergo ſententia, ſolùm quidem medicanda eſſe perfectè concocta, ſed mouenda quæ non ſunt prorſus cruda, modò aliqua ex parte cocta ſint, obſcurè vel manifeſtè: Et perfectè cruda, non eſſe mouenda nec medicanda. Sed verior eſt primus ſenſus,

ſus,

ſus, nam in augmento, non in principio, pars materiæ morbificæ cocta eſt, pars adhuc cruda. Vtq; iſta clariora fiant, explicanda erit crudorum natura.

Quemadmodum coctionis, ita & cruditatis plures ſunt differentiæ. Et cruditas, eſt ceſſatio caloris conantis humidum ad æquabilem ſiccitatem reducere: Crudaq; in genere appellantur, quæ nondum eos perfectionis gradus, nec elaborationem acceperunt, quam pro ſua natura aſſequi potuerunt, ob defectum caloris, humidum non rectè definientis, hoc eſt, quæ nondum à calore euicta ſunt, ita vt vel ad nutritionem, vel ſaltem ad expulſionem apta ſint, nec naturæ motui obediunt. Illis quippe pars concoquens nondum ſuam qualitatem propriam perfectè impreſſit, etiamſi aliam ſpeciem ac formam aſſumpſerint: Quæ namq; nondum cœperint alterari, ea veriùs ἄπεπτα incocta, quàm ὠμὰ ſeu cruda dicuntur: Sicuti quæ prorſus inepta ſunt ad coctionem, ἀπέψαντα, incoctilia, quæ vox tùm omnem coctionis actum, tùm potentiam excludit. Cruditas naturam habet στερητικὴν, & ſignificat ſolam abſentiam mixtionis & coctionis perfectæ: opponitur ergo ſpeciatim duobus, τῇ ἀπεψίᾳ ſeu incoctioni, & τῇ πεπάνσει, maturationi: generaliter autem τῇ πέψει, coctioni. Semina viſca dum nondum poſſunt germinare, rectè immatura appellantur, cruda verò nequaquam, ſi propriè loqui velimus: neque poma, quæ rectè marturuerunt, nondum tamen igne cocta ſunt, propriè cruda dicuntur, quemadmodum crudæ carnes nuncupantur, nihil adhuc à calore ignis perpeſſæ, nam poma etiam non elixa, aut aſſa à calore noſtro, poſſunt euinci: ex carnibus verò nondum igne coctis non plenè chylus nutritioni aptus poteſt confici. Cruda verè appellantur, quæ ita ſunt, quo ad nos, id eſt, quatenus à calore vel ventriculi, vel venoſi generis nondum ſatis alterata ſunt, vt poſſint deinceps vel in noſtram ſubſtantiam conuerti, aut à natura commodè expelli. Sic ſanè chylus crudus appellatur nondum perfectè coctus: item ſanguis crudus, omneſq; humores citra ſanguinem ſubſiſtentes, qui vel ob caloris imbecillitatem, vel materiæ copiam aut craßitiem, lentoremq; nõdum ſunt in ſanguinem conuerſi, & conuerti tamen poſſunt. Humiditates quoq; ſecundæ appellatæ, crudæ dicuntur, quando non integrè ſunt in habitu corporis percoctæ, vt poßint apponi & aßimilari. Hæc verè cruda dicuntur, ſed στερητικῶς, nam quæ negatiuè cruda ſunt, rectiùs vt dixi, ἄπεπτα dicuntur, vt eſt crudus humor κατ᾽ ἐξοχὴν ita dictus, nam vix etiam a robuſtißimo calore in ſanguinem poteſt conuerti. Hoc quoq; modo crudi dicuntur humores vltra ſanguinis coctionem, nempè bilis vtraq;, pituita ſalſa, ichores,

quantum ſcilicet ad nutritoriam coctionem attinet, nam omnes hi ad nutritionem ſunt incepti. Alio modo bilis cruda appellatur, quæ nondum ſuam naturalem formam & perfectionem eſt aſſecuta, id eſt, quæ adhuc eſt iuſto tenuior, &c. Iſti enim humores ſuam habent in epate coctionem cum ſanguine. Alio præterea modo ijdem humores ab Hippocrate crudi appellantur, qui iam per putredinem penè formam ſuam amiſerunt, nam in hos quoq; ſanguini mixtos in vaſis calor venoſi generis agit, portionem aſſimilare ſtudens, & qualitates aduerſantes alterans, vt expulſioni fiant commodi, nec naturam moleſtent.

De quibus verò crudis loquitur Aphoriſmus? Intelligit Hipp. cruda στερητικῶς dicta, quæ actu non ſunt concocta, potentiâ verò coctilia ſunt: Fruſtra ſiquidem expectatur coctio in negatiuè crudis. i. quæ concoqui nequeunt. Iſta etenim primo quoquo tempore euacuari confert, modò vires admittant, viaq; ſint apertæ, nec craſſitie ſua lentoreq; naturæ expellenti reſiſtant, niſi enim citò excludantur, inſanabiles morbos concitant, aut celeriter interficiunt. Huiuſmodi ſunt humores vitioſa alienaq; qualitate præditi, prorſus corrupti ac putridi, maligni atq; venenati, item ſynceri omnes, nam in his calor non molitur coctionem, niſi fortè valdè generalem, & impropriè ſic dictam. Ideo Gal. 10. meth. 8. iubet ſtatim aluum ſubducere, ſanguine exiſtente putrido. Huc quoq; pertinent ſeroſi humores, bilis vtraq;, pituita non naturalis, niſi putredine denuò vitientur. Perpetuò verò danda eſt opera, vt quæ priuatiuè cruda ſunt, quàm primùm cōcoquantur, vt putà coctionis capacia. Verùm non vniuerſa eodem modo concoquuntur. Crudus etenim chylus, cruda pituita, ſanguis crudior, ſecundi humores crudiores, omninò concoquendi ſunt, non vt vacuentur commodiùs, ſed vt meliùs nutriant. Sed putreſcentes humores alio fine concoquuntur, nempè vt naturæ expellenti obediant, ac ſine noxa partium educi queant. Atq; hos ante perfectam concoctionem meditari, vetat Hippocrates.

Verè quoq; cruda appellata, id eſt, quæ citra ſanguinem ſubſiſtunt, nequaquam mouenda eſſe præcipit Galenus 4. de Sanit. 4. nam mota rapiuntur in habitum corporis, aut in venas maiores, ibiq; corrumpuntur & putreſcunt facilè, omniúq; generis morbos creant.

Excrementa duplici ratione nominantur cruda, tùm quòd ſunt ſigna cruditatis, qua cauſa morbifica adhuc laborat, monſtrant ſiquidem quid, quantumq; egerit natura concoquens, & cum cauſis morbificis concertans: tùm verò quod re vera nulla ipſis ſit adhuc impreſſa ſimilitudo à partibus, per

concoctionem

concoctionem, acquiritur. In catarrhis ſiquidem humores tenues, acresq́; initiò adfluentes, crudi appellantur, poſtquam autem vis naturæ præualens his ſeſe opponit, ac eos nonnihil coercet, collectosq́; incraſſat, cocti redduntur. Morbus quoq; crudus nuncupatur, cuius excrementa propriè ſunt cruda, hoc eſt, cuius humor morbificus à natura conante ipſum alterare, nondum eſt euictus ac in ſtatum meliorem deductus.

Vocem κινεῖν antiqui pro purgare conſueuerunt accipere, ita enim & Ariſtoteles loquitur 3. πολιτ. 11. καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, inquit, μετὰ τὴν τετρήμερον κινεῖν ἔξεστι τοῖς ἰατροῖς, nam purgationes in principio morborum fuerunt prohibitæ. Verùm ne Hipp. accuſetur ταυτολογίας, iudico ipſum hac voce loqui de cruditate abſoluta, quæ eſt ciborum & chyli: aut de vniuerſis, quæ humores in venis habituq́; corporis exagitant, vt ſit per venæ ſectionem, clyſteres, vomitiones laborioſas, frictiones vehementes, exercitia, balnea, ſudorifica & diuretica, & alia quæ calore ſuo multùm attenuant. Porrò quia in febribus rarò vniuerſa materia febrifica ſimul concoquitur, ſed indies plærunq; aliquid concoquitur, & paulatim à natura ipſa expurgatur, (nam ferè materia eſt ἀνομοιομερὴς) medicus id tutò imitari poteſt, atq; in morbis acutis per mite medicamentum bilioſa, quæ vtcunq; cocta ſunt, iuxta epar eoq́; vicinas venas educere, naturæ relinquens ad proximam criſin euacuanda, aut aliàs digerenda & reſoluenda, quæ in remotioribus locis ſunt. Quapropter & Gal. 4. de ſanit. iubet, vt pars crudi humoris cocti euacuetur, reliqua ampliùs coquatur.

Cæterùm Aphoriſmus iſte non in genere crudam materiam, quamuis non mouendam eſſe iubet, ſed determinatam, nimirum excrementitiam, aliam à ſanguine. Non itaq; venæ ſectionem interdicit, antequam facta ſit concoctio, in morbis acutis, vt eſt opinio Auicennæ. Quæ ſanè vera eſt de cruditate abſoluta in ventriculo, venis, aut habitu corporis. At in febribus acutis de alia cruditate ſermo eſt, in quibus etiam magna ex parte coniunctus eſt feruor & motus vehemens humorum aut plethora. Ibi ſanè locum habet præceptum Hippocratis in 2. aph. 29. Incboantibus morbis, ſi quid mouendum videtur, moue, &c. vbi in genere, ac conditionaliter loquens, non determinat certam materiam, ſanguinis quoq; motum intelligens per venæ apertionem, nam & Gal. 9. meth. 5. ait: Continentium febrium remedia hæc duo ſunt, detractio ſanguinis & potio frigida, verùm illa nullo non tempore, modò vires ſuſtineant: cùm in pulſu & vrinis, concoctionis euidentes cernuntur notæ. Ac ipſe Auicenna lib. 4. de feb. oblitus ſui præcepti inquit: Intentio in curatione febris,

ſanguinis

ſanguinis eſt euacuatio plurimi vſq; ad ſyncopen, &c. & non expectatur vel criſis, vel materiæ concoctio. In continuis itaq; febribus acceleranda eſt ſanguinis miſſio, quia putredo in vaſis maioribus cohercetur, ac plerunq; ex ſuccorum multitudine naſcitur, quæ eſt feruoris ac perturbationis in maſſa ſanguinis cauſa potiſſima. Per ſectam ergo venam copia dempta, calor redditur ἀνάλογ☉ humori relicto, ſpiritibuſq; euacuatis compeſcitur feruor & turgeſcentia, melior fit tranſpiratio, temperies venarum conſeruatur, atq; mitiora fiunt ſymptomata. Præterea per initia morbi vires ſunt firmiores. Adhæc inciſa vena humores cuncti, qui ſanguinis nomine continentur, effluunt, & vnâ quaq; portio eius humoris, qui morbum creat, & in venis inſidet. Non itaq; opus eſt ſequeſtratione humorum per coctionem facta, ſicuti ante vſum pharmacorum neceſſe eſt, quæ ſingula ſibi peculiares & cognatos humores educunt, priùs itaq; impuros à purioribus ſecernere oportet id, quod per coctionem ſolùm fit. In phlebotomia autem non ſeorſum hic vel ille humor motu ſuo perfluit, ſed cuncti pariter & æqualiter promanant, natura nihil, vel minimum vnum præ alio protrudente.

Poſtquam verò morbus multùm increuit, ſanguinis miſſio non ſolùm inutilis eſt, ſed damnum dare poteſt maximum, nam vires propter ingraueſcentia ſymptomata valdè adfliguntur, eas itaq; medicus non debet noua inanitione ampliùs debilitare: præterea natura coctioni & ſeparationi humorum intenta, turbatur, vitioſis venarum ſuccis per miſſum ſanguinem cum bonis denuò confuſis. Summa itaq; quies tùm temporis eſt optima, omniſq; humorum agitatio fugienda: ac putreſcentia iam concocta, nondum tamen à natura expulſa, pharmacis potiùs atq; diureticis, ſudoribuſq; expurganda ſunt. Primis morbi diebus quum natura nondum in concoquendo multùm profecit, leue incommodum eſt perturbationis, quæ fit per phlebotomiam. Itaque & Corn. Celſus primos quatuor morbi dies ſanguinis miſſioni idoneos, poſteriores inutiles eſſe ſcripſit.

Quouis tamen morbi longioris tempore ſanguis poteſt mitti, quando vires admittunt, atq; plenitudinis ac cruditatis ſigna immorantur, nam horum non tàm celeres coctiones, nec tàm atrocia ſymptomata ſunt. Ac in tumoribus phlegmone carentibus, poſterioribus ſæpè diebus venæ ſectio etiam inſtituitur.

Sed quare concocta ſolùm purganda ſunt? Quia tùm demum facilis tutaq; fit purgatio, quando humor morbificus promptè tractum pharmaci ſequitur, natura motum eundem iuuante. Sed hæc ſponte non expellit, niſi

priùs

prius praua ſecernat à bonis, quod fit coctione: poſt hanc itaq; habemus naturam pharmaco adminiculantem. Præterea difficiliùs à medicamentis trahuntur humores crudi, non ſolùm quòd loco affixi immobilesq; hæreant, ſed etiam quòd ſimilitudo ſubſtantiæ, quæ eſt inter pharmacum trahens & humorem purgandum, magna ex parte vnâ cum forma, putredine pereat & euaneſcat: Quælibet autem medicamenta quadam ſubſtantiæ ſimilitudine ſuos peculiares humores ad ſe attrahunt, aut humores ipſi, vt quidam volunt, ſpontè ad locum medicamenti feruntur. Quandocunq; ergò aut vis medicata in pharmaco ob vetuſtatem, aliaúe de cauſa exoleuit, aut humor educendus ſuam formam magna ex parte amiſit, non promptè fit motus purgationis, atq; vel nulla, vel non niſi violenta fit euacuatio, & hoc quidem ob vim pharmaci mordacem, naturæq; infeſtam, quæ facultatem excretricem ad actionem cogit ac compellit, vt abſq; delectu quoſuis humores extrudat. Quamobrem talis purgatio vires valdè deijcit, concoctionem humoris inceptam turbat, humoresq; à pharmaco concitati, ſegniter tamen ſe mouentes, hærent in vijs, atq; tormina vel dyſenterias, febres, phlegmonas excitant, teſte Hipp. 4. de vict. acut. 22. Pharmacum quoq; ipſum ſuo fine fruſtratum, in eum humorem, quem ſua natura trahit, ex Galeni ſententia commutatur, adeoq; cauſam morbificam adauget.

Deinde verò crudus humor, poſtquam iam concoctus eſt, depoſita ſuæ malignitatis portione, aliquam ſimilitudinis naturam recuperat. A pharmaco itaq; motus poteſt ſe ad illud mouere. Quam ob cauſam facilis fit eius euacuatio, maximè cùm natura plenum dominium adepta, humorem euictum potenter & ſequeſtret, & excretioni opportunum faciat.

Promptiùs tamen educitur humor adhuc integer, qui putredinem non eſt paſſus, ob ſimilitudinem enim ſubſtantiæ maior eſt ac firmior mutua illa amicitia. Humores ergo putredine carentes rectè abſq; maturatione purgantur, quia eos pharmacum occulta ſua vi attrahendo ſeparat, vt ſuccinum paleos ab exteris diſcernit: ipſi quoq; humores ſua ſponte ad pharmacum properant, modò ſint præparati, ac meatus interiecti rectè pateant: prorſus autem corrupti ac verè putridi nunquam à purgantibus educuntur, niſi virtus expultrix partium eos expellat, quia perijt ac deſtructa eſt totius ſubſtantiæ ſimilitudo. In ſalubribus febribus putridis non fit omnimoda elementorum diuiſio, ideo concoctio illis mederi poteſt, quæ vniendo, ac nexum elementorum firmando atq; aſſimilando, opus ſuum perficit, calorem natiuum partium tuetur, alienumq; expugnat.

Idcirco Hippocrates hoc Aphoriſmo præcipit, vt purgentur ea, quæ iam concocta ſunt, niſi à natura ipſa vacuentur. Ceſſante natura, medicus inſtituat medicationem, ne ex relictis cineribus noua rurſus ex quacunq; leui occaſione excitetur putredo. Natura ſiquidem poſt completam concoctionem facit excrementum, quod vtpote inutile corpori, ipſi eſt oneri, quare nihil aliud habet quod agat, quàm vt expellat. Quod niſi faciat, in cauſa eſt vel facultatis imbecillitas, vel meatuum, per quos fluxura erat materia, occluſio. Hi itaq; erunt reſerandi, virtusq; imbecilla auxilijs iuuanda, haud enim æquè expellit, vt concoquit humores, nam concoctio multo perficitur tempore paulatim, expulſio autem breuiſſimo: & ſuperatis qualitatibus putreſcentis humoris, natura non ampliùs ita irritatur.

Tertia propoſitio: In morborum principijs neq; medicandum, nec mouendum eſt quicquam. Paucis his verbis Hippocrates, vt Galenus 1. de criſ. 9. & 2. de humoribus 15. interpretatur, declarare voluit, quæ vocet cruda, nempè qualia ſunt in principio. Vel loquitur de principio ipſius morbi, quod nõ ſemper cruditate excrementorum, cuius facta eſt mentio antè, circumſcribitur, ſed etiam motione cauſarum ac ipſa morborum eſſentia, quando morbus iam genitus nullum ſenſibile incrementum accipit, ſed adhuc tenorem quendam ferè ſimilem ſeruat. Nam apud veteres interdicta fuêre purgantia ante quartum diem.

Quo tempore natura morbificis cauſis opprimitur.

Quarta propoſitio: Cruda tamen quæ turgent, mox in principijs pharmacis ducenda atq; mouenda ſunt, nulla expectata concoctione. Hæc eſt prima exceptio præcepti vniuerſalis, quod antè tradidit. Turgere autem ſeu ὀργᾶν *dicuntur humores, teſte Gal. 1. aph. 22. & 4. aph. 1. & 10. & 1. de criſ. 9. & 1. de hum. 20. & 2. de hum. 15. quando motu vehementi agitati, & ab vno loco ad alium inordinatè non ad vnum locum confluentes vexant hominem, atq; dolores & titillationes offerendo, non ſinunt ægrum quieſcere, quemadmodum animalia laſciuientia ac libidine incenſa dicuntur* ὀργᾶν, *cum ad coitum pruriunt & loco ſtare neſciunt: vel quando ſenſus ægroti hominis ab inordinata humorum ſpirituumq; agitatione quodam modo irritatur, humoribus ad excretionem properantibus. Duobus enim modis turgentia iſta à Galeno deſcribitur, vel vt ſit* κίνησις σφοδροτέρα καὶ ἄῤῥυσις *humorum ægros moleſtans: vel* ὁρμὴ τῆς φύσεως ἐν ὅλῳ τῷ σώματι, ἢ κατὰ τὰ χωρία τὰ μέρη πρὸς ἀπόκρισιν τῶν περιττῶν, *4. aph. 10. Sic & Theophraſtus plantas dixit* ὀργᾶν *per* σπαργᾶν, *quando verno tempore optimo ſucco plena luxuriant, & ad germinandum ferendumq; fructum concitatiùs feruntur:*

rantur. Et 3. de cau. τὴν γῆν ὀργῶσαι *dixit, quod Verg. 2. Georg. exprimere voluit, hoc verſu: Vere tument terræ & genitalia ſemina poſcunt. Ariſtoteles dixit vaccas & equas venerem appetentes* ὀργᾶν πρὸς τὴν ὀχείαν, & πρὸς σύλληψιν. *Hippocrates 3. de fract. 18. inter ſigna oſsis abſceſſuri ponit turgeſcentiam vlceris, in tumeſcentibus eius labijs, quando pars tentat expulſionem eius, quod moleſtum eſt. Ita hîc conatum illum ac pruritum naturæ conantis expellere humorem crudum, pharmaco iuuandum eſſe præcipit. Parùm autem referre videtur ſiue* τὸ ὀργᾶν *referamus ad ipſos humores in nulla parte firmatos, ſed vagabundo motu in corpore hinc inde oberrantes: ſiue ad partes ipſas, vel naturam, quæ excretionem humoris moleſtantis auidiſsimè tentat & molitur. Quia cauſa illius impetus naturæ* πρὸς ἀπόκρισιν *eſt ipſa humorum moleſtatio, qui naturam ſtimulant atq; irritant ſua vel copia vel qualitate maligna, mordaci & acri, tenuitate ſubſtantiæ, putredineq;. Quin & humores ipſi multi & copioſi exiſtentes, poſtquam concaleſcunt, attenuatis partibus & concepto ſpiritu efferueſcentes mouentur, vt cernimus in ebullitione muſti, aut aquæ in olla, ac in fermentatione maſſæ farinaceæ, quæ rarefacta intumeſcit, parte ſpirituoſa abſq; motore externo motionem nacta. Galenus quidem in plerisq; locis retulit ad ipſos humores, natura enim crudos humores, de quibus hic eſt ſermo, non mouet, niſi ab his irritata: In ſtatu ſimilis ſit quædam humorum coctorum turgeſcentia, quæ veriùs naturæ adſcribenda videtur.*

Conditiones turgentis ſeu furioſæ materiæ ſunt quatuor. I. motus vehemens in toto corpore, vel in partibus principalioribus. II. Vt æger ex motu illo inordinato varias ſentiat moleſtationes: crebra fiat caloris in facie aliysq; partibus mutatio, pro vario ſcilicet motu ſpirituum, qui præcurrunt humores. III. Vt nondum firmam ſtabilemq; ἵδρυσιν καὶ στάσιν *habeat ad vnam partem, vt docet Gal. 8.* κατὰ τόπ. *3. in fine. nam opponitur humori quieſcenti, ac in parte aliqua impacto. IIII. Aeger non poteſt loco ſiſtere, ſentitq; anguſtias & inquietudines abſq; cauſa manifeſta. Deniq; adſunt verè eadem ſigna, quæ futuras criſes antecedere ſolent, quia & ante hos humores, priùs quieti, moueri & agitari incipiunt.*

Cur verò materia turgens purganda ſit, & quidem ſtatim, aliquot ſunt cauſæ graues. Principiò metus eſt, ne impetu ac motu inordinato calorem natiuum opprimens, aut in partem nobilem procumbens, periculum vitæ afferat. Ideoq; Hipp. 4. aph. 10. humores turgentes in valdè acutis morbis eadem die purgandos eſſe præcipit, & quidem non lenientibus medicamentis, ſed

verè purgantibus vtendum eſſe vult, vtitur enim verbo φαρμακεύειν, niſi enim turgens materia tota euacuetur, æger ex reliquijs in ſimili verſatur periculo: Ac ſi turgeſcentia ſit à copia & feruore ſanguinis, etiam vena erit ſecanda. Præterea tuta eſt vacuatio in principio morbi, virtute adhuc valida exiſtente, & omnia febris ſymptomata tùm mitiora ſunt: at facta iam phlegmone, aut ſolutis viribus, vel aucto febris incendio, non ampliùs liceret purgare, etiam morbo purgationem poſtulante. III. Adhæc facilis eſt turgentis humoris euacuatio, quia eius ſubſtantia tenuis eſt, motuq́ facilis: & naturam habemus adiutricem, quæ omni conatu tentat & molitur materiæ irritantis expulſionem, quam pars vna ad alteram trudit, vt nuſquam locum firmum habeat. IIII. Sed & vtilis grataq́ eſt ægrotantibus, qui mox à moleſtia illa & inquietudine liberantur, flatibusq́ diſcuſsis & materiæ errantis auerſione facta, dolor minuitur.

Quinta propoſitio: Rarò autem euenire ſolet, vt crudi humores turgeant. Sæpiùs ſiquidem accidit, ait Gal. in libello de ijs, quos purg. oportet, vt aliqua in parte corporis quieſcant, ibiq́ tamdiu maneant, donec concoquantur toto morbi tempore, quò ad vſq́ ſoluantur. Ratio eſt, quia non niſi in morbis magnis & valdè acutis fit turgeſcentia, qui rariores ſunt, & rarò natura licentiam iſtam humoribus permittit, niſi ſuperetur, vt ita vagentur, quò ipſi ſuo impetu ruunt. Commouentur quidem & in augmento ſtatuq́, ſed non ita vago moleſtoq́ motu, natura enim victrix humores iam aliquo modo coctos ſeu euictos meliùs cohercere & regere poteſt. Porrò turgens materia duobus nominibus purgationem indicat, tùm quod excrementitia ſit, tùm quòd furore ſuo rationem habet vrgentis: etſi è contra eam prohibeat cruditas, verùm hanc prohibentem ſuperant duæ dictæ indicationes. Magis verò euacuationem ſtatim à principio expoſcit humor peſtilens ac venenatus, quæ rectè magis vrget, vt maturo e corpore eijciatur, certum ſiquidem eſt, hunc ſtatim petere cor, partem maximè principem, quum incertum ſit de humore turgente, num nobilem vel ignobilem partem petiturus ſit. Statim itaq́ humor venenatus vel purgantibus, vel ſudorificis educendus eſt, concoqui enim nunquam poteſt. Nec minùs ceſſare debet medicus, quando humor aliquis, etiam nõ venenatus, iam actu mouetur ad partem principem, metumq́ mortis quaſi præſentis incutit. Gal. 13. meth. 11. inquit, dum materia impetum habet in oculos, partem non ignobilem (nam & cerebrum in conſenſum trahit) illicò faciendam eſſe purgationem. Multò magis id faciendum, quando materia iam in cerebrum ipſum ruit. Et tùm quidem purgatio fit reuulſoria,

Humores efficientes epilepſiam, apoplexiam, &c. non poſſunt cõcoqui, ideò ſtatim vacuādi, quia non ſunt in loco, vbi poſſ. ut cõqui.

quam etiam Hipp. conſulit 2. de vict. acut 10. in pleuritide, in qua dolor verſus diaphragma vergit.

Pro Epilogo dico: In febribus continuis expectanda coctio maturatoria: In alijs morbis, vbi eſt cruditas in primis venis, coctio vera: aut concoctio eius partis, à qua purgare volumus, vt in catarrho expectemus, donec cerebrum ſuum alimentum rectè concoquat, quod ex concoctis excrementis cognoſcitur.

APHOR. XXIII.

Τὰ χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ἐὰν ἂν χωρέῃ, οἷα δεῖ καὶ φέρει εὐφόρως: καὶ ὅκου δεῖ, μέχρι λειποθυμίας ἄγειν, καὶ τοῦτο ποιεῖν, ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

Quæ prodeunt in euacuationibus, non multitudine æſtimare oportet, ſed donec talia prodeunt, qualia oportet, & æger facilè fert: atq; vbi ad animi defectionem vſq; educendum eſt, & hoc faciendum, ſi æger ſufficiat.

Rectè inſertus eſt hic Aphoriſmus, τὰ κριτήρια τῆς ποσότητος *in euacuationibus monſtrans. Cùm enim concocta ſolùm medicanda eſſe præceperit: Sæpenumerò autem copioſæ crudorum euacuationes fiant, prudenter hic monet, iuſtam & legitimam euacuationis à natura vel medico factæ quantitatem, non copiâ eorum, quæ excernuntur, definiendam eſſe, quemadmodum vulgi & imperitorum medicorum opinio fert, verùm potiùs tùm qualitate & conditione materiæ prodeuntis, tùm toleranda facilitate viribuſq; ægrotantis æſtimandam atq; metiendam: ac tùm demum ab euacuatione ceſſandum, quando non ampliùs conuenientia prodeunt, ægerq; non ampliùs fert. Quamdiu verò exeunt ſolùm quæ redundant, & quorum expulſionem natura ipſa tentat, ſiue cruda, ſiue cocta ſint, idq; per vias debitas, tantiſper æger benè tolerat. Ea ſiquidem quantitas æqua & legitima eſt, cum qua vires cõſtare poſſunt, morbuſq; tollitur, hoc eſt, ſi affectus magnitudini reſpondeat euacuatio, modò æger id perferre queat. Videtur quoq; Hippocrates hoc Aphoriſmo rationem reddere, quare turgẽtia, quanquam cruda ſint, rectè purgentur, nempè quòd ægri non minùs facilè ferant turgentium, quam concoctorum quieſcentium euacuationes, id eſt, natura non minùs turgentium euacuatione, quam coctorum leuetur.*

Sunt autem duæ propoſitiones, prior eſt: Laudabilis & recta euacuationis quantitas indicatur, non quæ copioſa eſt, ſed in qua prodeunt ea, quorum expulſionem natura ipſa tentat, nempè redundantia naturæ infeſta, &

Sed quærat quis: Cur Hipp. terminum vacuationis conſtituit lipothymiam, an non idem præſtat larga vacuatio abſq; lipothymia, aut in vires partita? Cauſam arbitror eſſe, quòd incipiente lipothymia calor natiuus & ſpiritus vnà cum ſanguine recurrunt ad viſcera, quò recurſu magna fit humorum omnium antè fixorum commotio & alteratio: calorq; onere leuatus ſe recolligit, rurſumq; nouas vires acquirit, fortimq; contra reſiduum pugnat, ac putridos ſuccos expurgat. Eadem propè ratione & in largis hæmorrhagijs ſanguis ſpontè ſiſtitur ingruẽte lipothymia. Reiterata per ἐπ' ἀφαίρεσιν *miſſio ſanguinis non ita citò refrigerat corpus: ac in febribus feruidis periculum eſt in mora: magnus equidem motus flammam extinguit, paruus tabeſcentem accendit & fouet. Sanguis ad cor reuocatus non diu ibi manet, ſed mox rurſum foràs erumpit, ac vnâ praui quoq; ſucci prorumpentes vacuantur. III.* ἐπὶ ἀλγημάτων σφοδροτάτων, *intelligit autem dolores à calidis humoribus acres, non eos qui ſunt à flatibus & pituita vitrea. Copioſa vacuatio humoris ad dolentem partem adfluxum reuellendo minuit ac ſedat dolorem. Alio conſilio Galenus 2. ad Glauc. 13. vetat phlebotomiam magnam, cùm adeſt dolor intenſus. Et Auicenna ſcribit: Quum euacuare volueris, priùs dolorem ſeda: nam dolor attrahit tanquam cucurbitula, durante itaq; dolore, non fit a parte dolente reuulſio bona; illa enim fortiùs ad ſe ſanguinem trahit, quàm vena aperta, niſi valdè copioſa fiat ſanguinis miſſio: atq; niſi dolor cedat fomentis, ſignum eſt copiæ humoris adfluentis.*

Extat eadem ſententia in 2. de hum. 17. vbi inter cætera addit: ὅκου δὲ δεῖ γυιῶσαι, ἢ λειποθυμῆσαι, ἕως ἂν τοῦτο ποιήσῃς, ἐπ' ἄλλα ῥέψαι, ἢ ξηρῆναι, ἢ ὑγρῆναι, ἢ ἀντισπάσαι, ὅνεκα τοῦτο ποιέεται, ἢν ἐξαρκέῃ ὁ νοσέων. *i. vbi verò opus eſt, ibi etiam debilitare aut animi deliquium inducere oportet, donec hoc feceris, cuius gratiâ hoc fit: interim aliò vertere, aut ſiccare, aut humectare, aut reuellere, ſi æger ſufficiat.*

Loquitur autem Hippocrates de lipothymia, quæ vacuationis ratione accidit, ita tamen vt ducamus ad lipothymiam incluſiuè, ad ſyncopen verò excluſiuè. Differunt autem hi duo affectus cognati, nam in lipothymia vires ſunt tantùm diminutæ. In ſyncope ablatæ & conciſæ: In vtraq; deficit facultas vitalis, & poſt hanc reliquæ quoq; concidunt, ſed minùs in lipotymia, quæ habet cauſas mitiores & minora ſymptomata. In ſyncope facultas ζωτικὴ *agere aliquandiu ceſſat, non tamen prorſus extinguitur & perit, vt in morte repentina, quæ eaſdem ferè cauſas habet, niſi quòd vehementiores ac diuturniores*

Non quæ ex metu orta eſt, aut motu humoris per phlebotomiã aut pharmacũ.

niunt purgantia, quàm in acutis ſimpliciter, quum tamen in illis ſæpiùs turgeat materia, quia ex materia calidiore & tenuiore ortum habent. Docti nonnulli viri hunc Aphoriſmum in tres partiuntur propoſitiones, vt primæ ſenſus ſit: Quanquam in morbis medicamenta purgantia rarò locum habeãt, indicatione ſumpta à morbi magnitudine, quæ ſanguinis miſsionem indicat, interdum tamen etiam pharmaca miniſtranda ſunt, non ſolum quando materia morbifica turget, verùm etiam quando morbus grauis eſt, atq; anceps ob materiæ quantitatem, aut qualitatem, aut ob ipſum locum. Sanguinis miſsio in acutis ſecurior eſt, rectiusq; acumen morbi frangit, corpus refrigerando & rarefaciendo, atq; obſtructiones aperiendo: minùs quoq; erroribus eſt obnoxia. Rarò corpora ad medicamenta violenta ſunt apta: rarò humores ſunt ſatis fluxiles: præterea pharmaca purgantia in acutis periculoſa ſunt multis nominibus, ſuo enim calore febrem augent, & ſua occulta quadam qualitate ſunt naturæ infeſta, eiusq; vires defatigant & frangunt, magnam humorum in corpore faciunt commotionem. Errores qui in his committi ſolent, magnas pariunt offenſas, quas Gal.2.de hum.21. explicat vbi Hipp.dixit: δεῖ δ᾽ ὀλιγάκις ὀξέσι τολλ᾽ ἄγειν, &c.

Adhac morbi acuti frequentiùs excretione critica ſoluuntur, vt artificioſam purgationem non deſiderent. In libello de med. purgantibus ſcribitur: Turpis eſt calamitas, medicamento purgante dato, hominem occidere: Quicunq; igitur à fortibus febribus corripiuntur, his medicamenta purgatoria dare non oportet, donec remiſerit febris, ſin minùs, ſaltem non intra 14. dies, febris enim maior fit, & calor euertitur, & morbi regij ſpeciem præ ſe ferunt.

Secunda propoſitio. In acutis vſus purgantium nullo tempore conceſſus eſt, niſi in principijs, tùm enim robur virium adhuc conſtat, & commotio à medicamentis facta, minus lædit: nam in augmento humores à calore putredinali naturæq; repugnantis actione plùs agitantur, ſi itaq; tum accedat pharmacum, qualitas humoris putridi per huiuſmodi commotionem facilè ſuo contactu reliquos humores quibuſcunq; obuiauerit, afficiet, eos præcipuè qui à calido natiuo haud commodè reguntur: eſt ergo additionis potiùs prauorum humorum, quam diminitionis cauſa: boni cum prauis ſimul educuntur, vires naturæ redduntur imbecilliores, opus naturæ, quæ in concoctione & ſeparatione prauorum à bonis occupata eſt, impeditur. Sed in principio natura nondum eſt aggreſſa actionem, omniaq; ſymptomata ſunt leuiora: calor putridus, nondum tam ſtudioſè materiam putreſcentem fouet, citiùs itaq; à

M medica-

medicamento trahitur. Inchoantibus itaq; morbis humorem quantitate naturæ actionem exuperantem, euacuare expedit, vt infrà expreſſius docet 2. aph. 29. Vide Brudum lib. 4. cap. 14.

Tertia propoſitio: Medicus non niſi diligenti adhibito iudicio in acutis morbis purgationem moliatur, ſed priùs diligenter expendat, pharmacia ne an phlebotomia magis competat: cognoſcat medicamenti naturam & quantitatem, num ſit materiæ euacuandæ proportionatum: exploret robur virium, num ex eductione prauorum humorum per pharmaca maius ſit lucrum, quàm damnum, quo corpus à purgantibus afficitur, nam ſi maior ex purgatione ſequatur morbi, quàm virtutis diminutio, nequaquam ea eſt omittenda, ſæpè enim moles humorum magis frangit virtutem, proſternendo eam, quàm vlla nocumenta, quæ purgans medicamentum ſecum affert, præſertim ſi ſit ex numero eorum, quæ citra magnam moleſtiam euacuant, nec multum calefaciunt. Sin ex medicamenti violentia maior virium noxa expectanda, quàm ea ſit vtilitas, quæ ex euacuatione ſequitur, tum eſt prorſus omittenda. Exploret quoq; corporis & humoris euacuandi conditionem, an corpus ad purgationes ſit aptum, id eſt, fluxile ne ſit, an humores facilè educi queant, an primæ venæ non ſint à craſſis cruduq; humoribus obſtructæ, vel viſcera phlegmone obſeſſa aut diſtenta hypochondria. Periculoſus enim valdè eſt intempeſtiuus purgantium vſus, præſertim in morbo acuto, maiorq; ſemper vtilitas eſt, inquit Gal. 2. de hum. 21 ſi omnis humor moleſtus cum tolerandi facilitate ac ſine inſigni moleſtia euacuetur, &c. Quo in loco Galenus pulchram habet doctrinam huic noſtræ expoſitioni congruam, monens venæ ſectionem in morbis acutis, qui febrem vehementem adiunctam habent, multò tutiorem eſſe. In quam ſententiam & Celſus dixit. Per febres medicamentorum potiones, & aluus duci non niſi rarò debent.

Porro ſi nec concoqui humores, nec euacuari tutò poſſunt, ſola prædictione periculi contenti erimus. Nec tamen ab Hippocrate interdictum eſt, quò minus inter morborum initia leuem aliquam purgationem per clyſteres & noſtra mitiſſima medicamenta: quibus antiqui carebant, ac elaterijs illis ſeu agitatorijs vtebantur, moliamur, præſertim cùm humor quem educimus, in primis venis continetur, nec ipſum morbum facit, vtpote qui putredinem non ſenſerit, vias tamen humori morbifico præcludere poſſit, aut partes nutritorias grauare. Quin etiam vbi natura paulatim & non ſemel totam materiam concoquit, licet partem materiæ coctam vacuare, crudam verò relinquere, & coquere: Sed neceſſe eſt, vt medicamentum materiæ expellendæ ſit

analogon

analogon, nec crudam morbificam etiam ſimul moueat: Id ſanè minoratiuum appellemus, ac in morbis non adeò acutis locum habere poteſt.

APHOR. XXV.

Ἢν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι: τὰ δ' ἐναντία, δυσχερῶς.

Si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert & facilè ferunt: Sin contrà, difficulter.

EST Epilogus, quo omnes legitimæ euacuationis conditiones, quas hactenus tradidit, colligit: nempè vt in ea peccans humor, concoctus ſub Iuſtoque tempore. *debita quantitate, in morbis, in quibus conuenit, per loca conuenientia euacuetur. Et loquitur de ea vacuatione, quam medicus tentat.*

In ſecundo autem Aphoriſmo agit de ea, quam etiam natura molitur. Non ergo eſt inanis repetitio.

IN LIBRUM SECUNDUM.

SCOPVS libri huius patet ex quarto Aphoriſmo, nempè vt oſtendat nihil quod naturæ modum excedit, bonum eſſe, vtpote quod & gignat & ſignificet morbos, intelligens res, nō naturales à medicis appellatas. Poſtquam enim in primo libro, à quibus indicationes curatrices in præſcribenda victus ratione euacuandiſque humoribus morbificis ſumantur, edocuit, monens, vt morborum cauſas mox ab initio ſpectemus, eaſq; purgantibus tollamus: ideò nunc explicat, quæ & quot ſint cauſæ ac veluti ſeminaria morborum: nec non quæ futuros in morbis euentus prænuncient: obiter inculcans qua ratione, quoué tempore medicamenta vſurpanda, & quæ diæta conualeſcentibus à morbo ſeruanda ſit.

APHOR. I.

Ἐν ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει θανάσιμον: ἢν δὲ ὕπνος ὠφελέῃ, οὐ θανάσιμον.

In quo morbo ſomnus laborem facit, lethale eſt. Si vero iuuat, non lethale.

Somnus eſt quies, ſeu relaxatio & ἀδυναμία primi ſenſorij, quo ſpiritus animales inſtaurantur.

QVia Hippocratis ſcopus eſt in hoc libro, latentes morborum cauſas per certa ſigna docere, initium capit à ſomno, qui & ipſe inter res non naturales recenſetur, quomodo ſcilicet hic futuram in morbis perniciem aut ſalutem præmonſtret.

Sunt autem duæ propoſitiones: Prima, morbus lethalis eſt, in quo ſomnus laborem ſeu noxam affert. Altera, non lethalis morbus eſt, in quo ſomnus iuuat ægrotos. Loquitur autem de iuuamento aut nocumento, quod accidit in morbo acuto poſt ſomnum propter ipſum morbum, non propter aliud quoddam accidens: & quidem eo tempore morbi, quò ſomnus prodeſſe debebat. Rectè ſiquidem monet Galenus Hippocratem non loqui de eo ſomno, qui in principijs acceſſionum febrilium fieri ſolet, nam is nunquam eſt bonus & ſalutaris, nec tamen lethalis ſemper, nam quum in ἐπισημασία fiat retractio caloris natiui ad interna, humoresq́; in profundum corporis vergant, periculum eſt, ſi accedat ſomnus, ne calor natiuus in profundo ſuffocetur & conculcetur, ac vix rurſum ad ſuperficiem remigrare poßit, & putridos humores vaporesq́; forâs protrudere: Præterea fuliginoſa excrementa, quæ vigiliarum tempore per relaxata corporis ſpiracula exhalare poſſunt, per ſomnum intùs retenta materiam febrilem augent, atq; adeò febres protrahuntur: Plurimi quoq; halitus craßi à calore vincente excitantur, qui elati ad cerebrum calore influente iam penè deſtitutum, varios affectus pro varia humoris redundantis natura gignunt, adeò vt inde ſæpe mortes naſcantur. Porrò cur morbus lethalis dicatur, in quo per ſomnum æger peiùs habet, ratio hæc eſt: Quòd ſomnus & vigilia fiunt iuxta caloris natiui motiones, vt Galenus ait: Hic verò circa viſcera collectus, ſi cauſas morbificas non vincit, ſignificat naturam ob imbecillitatem fruſtrari victoria, & vinci à morbo, nam per ſomnum calor natiuus & ſpiritus ad interiora ſeſe recipiunt, exhauſtiq́; reparantur: Ab his ergo tùm vnitis, tùm multiplicatis partes interiores magis calent, ideoq́; coctiones præclarè promouentur, per quas materia morbifica mitificatur & temperatur, aut etiam dißipatur in ſomno. At ſi calor per ſomnum, malignitatem humorum frangere nequit, ſed loco concoctionis diffuſionem humorum & prauam euaparationem præ imbecillitate mouet, immò materiam intrò compellit, quæ cruda & vitioſa exiſtens, caput replet: tùm ſequuntur deliria, comata, lapſus virium, augetur febris, aut phlegmone, aut diſtillatio: interdum acredine ſua metum conuulſionis affert, ſi neruoſum genus infirmum eſt. Si quando ergo in morbis ſomnus laborem facit, inquit, morietur æger, ſi ſcilicet alia ſigna lethalia concurrunt, nam ſomnus poteſt adferre

A morbifica cauſa virtus copia vel qualitate.

In peſte quoque ſomnus eſt lethalis, quia natura peſtilens intrò.

adferre laborem, vt non ſequatur mors: ſicuti aliqui poſt ſomnum meliùs habent, & tamen moriuntur, quia affectus principalis manet idem, aut etiam deterior ſit, etiamſi delirium aut ſimile ſymptoma deſinat. Vxori ſanè Philini in 1. Epid. die vndecimo delirium poſt ſomnum nonnihil fuit ſedatum, confeſtim tamen rurſus mente vacillauit, & vigeſima obijt. Ego Hippocratem loqui arbitror de ſomno, qui per totum morbum, aut maiori ſaltem ex parte noxam affert, aut conſtanter iuuat, & maximè poſt ſtatum & in declinatione morbi. Iſte ſenſus in vniuerſum verus eſt, vt non ſit opus illa temporum exceptione.

APHOR. II.

Ὅκου παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθόν.
Vbi ſomnus delirium ſedauerit, bonum.

SCopus Aphoriſmi huius eſt ex Galeni ſententia, vt exemplo delirij alteram præcedentis Aphoriſmi generali ſermone loquentis partem probet ac declaret. Verùm quia Hippocrates alio hic loquendi modo vtitur, magis concinna videtur Montani expoſitio, qui cenſet ipſum voluiſſe quid ampliùs docere, nempè non ſolùm non lethale, ſed etiam bonum ac ſalubre ſignum eſſe, ſi ſomnus delirium ſedauerit, quod de cæteris laborioſis ſymptomatibus ita commodè dici nequeat. Maximè verò ſomnus obeſt, quum pars aliqua tentatur phlegmone, delirium verò aut cum febre acuta, aut inflammatione cerebri coniunctum eſt, vere itaq; bonus eſt talis ſomnus, phlegmonem ſoluens. Simpliciſſimus verò ſenſus hic eſt: Si ſomnus delirium non ſolùm mitius reddit, verùm prorſus ceſſare fecerit, (nam id verbum παύειν ſignificat) ibi ſalutem tutò ſperare atq; prædicere poſſumus: per delirium verò & cæteros labores intelligit. Ratio eſt, quia oſtendit naturæ victoria cauſas morbificas concoctas & euictas, calorem febrilem remiſſiorem factum, cerebri intemperiem correctam, humores bilioſos & vapores acres mitificatos temperatosq; eſſe & abeſſe itaq; ſpirituum perturbationẽ, priùs ab humorum copia eſt cruditate atq; acrimonia factam. In perturbatione verò ſpirituum animalium ac mobilitate ratiocinatio recta fieri nequit. Hac ratione eſt bonum, vt ſignum. Verùm vt cauſa quoq; bonum eſt, quia tollit ſymptoma ingraueſcens cum morbo, lædens vires.

APHOR. III.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα τοῦ μετρίου γινόμενα μᾶλλον, κακόν.
Somnus, vigilia, vtraque ſi modum exceſſerint, malum.

QVomodo futuros morbi euentus ex ſomni effectu præcognoſcamus, prioribus duobus Aphoriſmis docuit: Nunc ipſum ſomnum, quemadmodum & vigilias, ſi modum excedant, futurum euentum in morbis & in ſtatu neutro minùs proſperum ſignificare, atq; adeò morbos creare & augere oſtendit. Nam ſomnus eſt affectio, quæ ex ſenſuum quiete oritur: Quies verò iſta exiſtit propter ſpirituum animalium à ſenſorijs abſentiam. Vt enim multorum atq; ad motum promptorum ſpirituum in omnibus ſenſorijs præſentia cauſa eſt, vt animal vigilet: Ita ſomnus fit, quando libera eorundem expanſio ad primum, & propria ſenſoria impeditur: Idq; fit vitio vel viarum, quæ ſunt à cerebro ad ſenſoria, vel ipſorum ſpirituum, vel cerebri. Spiritus in cauſa ſunt ſuo vel defectu, vel alia ad motum ineptitudine, vt ad ſenſoria liberè diffundi nequeant.

Deficiunt, quando non gignuntur ob penuriam vitalium, quos cor ad ſe reuocat: vel aliò diſtrahuntur, vt per cantilenas ſuaues, frictiones, &c. Vel abſumuntur per longas vigilias, cogitationes ſerias, labores, dolores, mœſtitiam, lætitiam, ſudores, balneum, Venerem, æſtum, adhæc enim vice verſa ſomnus ſurrepit. Inepti ad motum fiunt, per refrigerantia, narcotica, alimenta quæ craſſos frigidosq; vapores exhalant, aut alia quæ ſpiritus ſopiunt, incraſſant, aut ſiſtunt maleue afficiunt, aut perturbant, vt venena quædam. Vitio cerebri non expanduntur ſpiritus in ſenſoria, quando eius ſubſtantia, vaporibus aut humoribus multis craſſisq; & frigidis irrigata, denſior ac frigidior redditur, vt per eam ſpiritus non poſſint iuſta copia ad ſenſoria peruenire: aut quando ob torporem à frigore ſpiritus ad ea propellit: aut malè affectum vel irritatum à maligno halitu eos intrò à ſenſorijs reuocat, vt in epilepſia fieri veriſimile eſt.

Vigiles contrà fiunt, vbi ſpiritus animales copioſiùs ad ſenſoria adducuntur, aut diutius detineri intùs nequeunt, ob affectus cerebri calidos & ſiccos, cogitationes acriores, halitus mordaces & crudos, curas, dolores, &c. quia ob actionis vehementiam commouentur ſpiritus ad partes externas, atq; in perpetuo quaſi motu ſunt, vt fit in maniacis, melancholicis, iratis hominibus, meticuloſis, &c.

Somnus

Somnus verò μᾶλλον τοῦ μετρίου γενόμενος, ſeu vt in ſequenti loquitur Hippocrates, μᾶλλον τῆς φύσεως, appellatur, qui ſupra naturæ neceſſitatem eſt, modum vel qualitatis, vel quantitatis excedens. Interdum ſiquidem morbus longior non eſt malus, vt qui eſt poſt longas vigilias, aut à criſi, cùm natura robuſta calorem per plures horas intùs retinet, donec ſcilicet cauſa morbifica tota ſit euicta. Talis itaq; ſomnus immoderatus malus eſt, vt ſignum & vt cauſa. Vt ſignum, cerebrum refrigeratum & à craſſis vaporibus humoribusue oppletum, aut aliâs debilitatum ſignificat, vt gignat ſpiritus animales paucos, vel craſſos & ad motum ſegnes ac pigros, vel iis non præbeat tranſitum ad ſenſoria. Malus quoq; eſt vt cauſa, quia caput grauat, totumq́; corpus reddit torpidum, multa in corpore excrementa, vaporoſa maximè, coaceruans, quæ per vigilias diſcuterentur.

Sic et vigiliæ malum ſunt, vt ſignum, quia ſiccitatem aut caliditatem cerebri immodicam, vel eiuſdem irritationem ſignificāt ab humoris alicuius, aut vaporis biliosi aut crudi mordacitate: vt cauſa, quia exhauſtis ſpiritibus vires labefactat, ſiccitatem adfert, cruditatem parit, cibi potusq́; concoctionem impediens: inducit tandem deliria, quum cerebrum ſuos ſpiritus, quos & pauciores & imbecilliores impuritatesq́; gignit, moderari atq; regere nequeat.

APHOR. IIII.

Οὔτε πλησμονὴ, οὔτε λιμὸς, οὔτ᾽ ἄλλο οὐδὲν ἀγαθὸν, ὅτι ἂν μᾶλλον τῆς φύσεως ᾖ.

Non ſatietas, non fames, neque aliud quicquam bonum eſt, quod naturæ modum exceſſerit.

ENthymematica iſta ſententia probat Aphoriſmum præcedentem, aſſerens nihil quicquam bonum eſſe, quod naturæ modum excedit, ſanitas quippe eſt quædam συμμετρία: Quæ itaq; ſunt ἀσύμμετρα, vel vt ante dixit, τὰ τοῦ μετρίου μᾶλλον γενόμενα, morboſa ſunt, vt ſigna & vt cauſæ, etſi Hipp. principaliter de ſignis loqui videatur. Hanc propoſitionem maiorem declarat exemplo ſatietatis & famis.

Vt enim ſomnus & vigilia, ſi naturæ limites exuperant, morbos denunciant: ita idem ex fame, id eſt, ex ciborum appetentia immodica, & ex ſatietate, id eſt, alimenti faſtidio & inappetentia conycere licet. Eſt ergo ſyllogiſmus integer: Nihil quod naturæ modum excedit, bonum eſt ſatietas vero & fames excedunt mediocritatem, quemadmodum ſomnus longior & vigilia

vigiliaq́ʒ, de fame & ſatietate. Laßitudo itaq́ʒ ſpontanea, id eſt, quæ ſine vehementi motu facta eſt, morbos nunciat, niſi recto conſilio occurramus, nam oſtendit redundare in corpore humores quantitate, vel qualitate, vel vtraq́ʒ peccantes. Si adſit multitudo crudi humoris, ſiue flatus à cruda materia, aut copia ſanguinis in toto habitu imbibita, dicitur laßitudo tenſiua, in qua ſentitur totius corporis grauitas, vrinæ ſunt turbulentæ, leues fiunt ſudores, crebræ oſcitationes. Vlceroſa verò, in qua ægri ſe velut acubus compungi putant, acribus ſcilicet humoribus in cute vel carne vel vtraq́ʒ contentis. In laßitudine phlegmonoſa peccant humores in quantitate & qualitate, ſiue ſanguis ſit mixtus bili, ſiue crudo humori. Hanc ardentißimæ febres comitantur, niſi venæ ſectione anteuertamus: Sicuti tenſiuam & vlceroſam, febres, ſi auctis obſtructionibus putreſcat materia: medicamentis ergo belioſum humorem & mordacem purgantibus, & crudos coquentibus, incidentibus ac tenuantibus occurrendum.

APHOR. VI.

Ὁκόσοι πονέοντες τι τῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων μὴ αἰσθάνονται, τουτέοισιν ἡ γνώμη νοσέει.

Quicunque parte aliqua corporis dolent, & tamen dolorem magna ex parte non ſentiunt, ijs mens ægrotat.

PErgit docere, quas partes ex læſis functionibus malè affectas eſſe cognoſcamus, læſionem partis animæ cognoſcentis ex deperdito ſenſu partium indagans. Et corrigit quaſi vel explanat præcedentem Aphoriſmum; quòd ægri interdum ſua propria mala corporis non animaduertant, nec percipiant, caueat ergo medicus, ne ab his decipiatur. Interdum enim ipſam mentem ægrotare, hoc eſt, inſtrumentum mentis, ſine quo ipſa officio ſuo fungi nequit. Ipſa enim mens nunquam ægrotat.

Duplici autem modo ſenſus in partibus perit, vno, in partis ſtupore grauiore, neruis vel à frigida intemperie denſatis, vel compreßis, vel obſtructis, aut inſito partis calore extincto. Altero, mente ſeu phantaſia aliò diſtracta, vel aliter læſa. Doloris ſiquidem duæ ſunt cauſæ continentes, affectio ipſa contra naturam, cuius ſpecies repentè ac violenter in parte imprimitur: & eius ſpeciei apprehenſio, quæ fit ab ea animi facultate, quæ iudicare de huiuſmodi affectu debet: Ita in phrenitide non fit apprehenſio, quando in magno æſtu non ſitiunt, mente non apprehendente affectionem oris ventriculi, niſi hæc

valdè vrgeat: In moribundis verò & reſolutis, non fit impreſſio in parte, cuius ſenſus eſt extinctus. Quamobrē vbicunq; aut nullus, aut alius fit ſenſus, manēte eodem principio, neceſſe eſt in ſentiente cauſam læſionis eſſe. Eſt aūt ſentiens duplex, nempè mēs, quæ Ariſtoteli Imaginatio & ſenſus cōmunis dicitur, quæ ad obiectum conuerſa, recipit & apprehendit ſpeciem: & facultas ſentiendi inſtrumēto inſita, vt partibus neruoſis, ventriculo, veſicæ: hac extincta, omnino non fit dolor, aut ſitis, &c. Sed illa non aduertente, apparet ſentiendi, & non ſentiendi viciſſitudo. Quo conſilio Hippocrates cautè dixit, τὰ πολλὰ οὐκ αἰσθάνονται τῶν πόνων, *id eſt, magna ex parte non ſentiunt dolores, non quòd omninò nihil, aut nunquam ſentiant, vt quidā transferunt. Senſus ergo eſt: Si quis intemperiem inæqualem repentè obortam, aut continui ſolutionem vehementem patitur, nec tamen ex his ſemper dolorem percipit, is delirio premitur. Vide Gal. 7. de plac. Hipp. & Platonis. Celſus lib. 2. cap. 7. ſic protulit iſtam ſententiam: Quibus cauſa doloris, neq; ſenſus eius eſt, his mens labat. q. d. mentis ægrotantis indicium eſt abſtentia doloris, præſente tamen doloris cauſa: Quia oportet qualitatem rei dolorificæ organu ſenſorijs impreſſam, communicari ſenſui communi, qui apprehendat & dijudicet paſſiones factas in ſingulis ſenſorijs: atq; hunc ſenſorijs coniunctum eſſe neceſſe eſt. Cognitio verò ſenſus communis duplici modo impeditur, primò quando mens aliò eſt intenta: Deinde, quando cerebrum, quod eſt eius organum, malè afficitur.*

APHOR. VII.

Τὰ ἐν πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα, νωθρῶς ἐπαναστρέφειν δεῖ: τὰ δ' ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως.

Quæ longo tempore extenuata ſunt corpora, lentè reficere oportet: Quæ verò breui, repentè.

DEclarat amplius Aphoriſmum quartum, qui eſt ſecundi huius libri propoſitio, docens cauendum, ne intempeſtiua vel inanitione, vel repletione modum naturæ excedamus. Exceſſus enim huiuſmodi gignit morbos, idq; probat exemplo conualeſcentium è morbo, quorum nonnulli ſpatio paucorum dierum extenuati ſunt, alij autem longiori tempore. Modum verò non ſimpliciter ipſa mole & quantitate ciborum, ſed corporis reficiendi viribus æſtimandum eſſe monet, eam demum ſatietatem ἀσυμμετρον *iudicans, quæ vires corporis ſuperat, ac noxiam eſſe importunam famem.*

Referen-

Referendus itaq; eſt hic Aphoriſmus, vt & ſequentes, ad medicinæ partem ἀναληπτικὴν ſeu ἀναθρεπτικήν, docet enim quo modo corpora morbis præteritis extenuata commodè ac ſalubriter reficere poßimus, nempè vt poſt celerem extenuationem celeriter reficiamus, poſt tardam verò, tardè, ita enim refectio erit analoga viribus, quæ validæ exiſtentes copioſum poſſunt alimentum euincere, à quò tanquam à materia fit refectio.

Oportet verò alimentum non ſolùm quantitate, ſed & qualitate formaq; viribus par eſſe, nam quibus celeri refocillatione opus eſt, ijs exhibenda ſunt ταχύτροφα, hoc eſt, quæ ſuæ naturæ ratione pauco poſt aſſumptionem tempore ſtatim nutriunt, roburq; addunt, ſpiritus & ſanguinem reparando, qualia ſunt εὔπεπτα & εὔχυμα, ſuccum tenuem generantia, vt eſt vinum odoratum & alia aromatica, aqua carnis, ouorum vitella, piſces ſaxatiles, caro perdicum, hœdi, auium paruarum, &c. Qui ſanè cibi conueniunt ijs, qui per ſudores, hæmorrhagias, alui profluuia, aut per inſenſilem vacuationem in febribus colliquãtibus et diaphoreticis ſunt exhauſti ſpiritibus & bonis ſuccis. Et quidem humida ac ſpirituoſæ ſubſtantiæ iactura celeriter eſt reſarcienda alimentis commodis, priuſquam ſcilicet infirmitas ad partes ſolidas peruenerit, & dum robur partium ſolidarum adhuc conſtat, quia ſpirituum & humorum, nondum verò ſolidorum diſſolutio facta eſt, quæ non ita ſubitò fieri poteſt.

Econtrà corpus longo tempore extenuatum ſenſim erit reficiendum, quia calor ſolidarum partium omnium eſt imbecillus, nec poteſt ſimul tantam alimenti copiam conficere, quanta opus eſt ad refectionem & recreationem corporum, præcipua ſiquidem concoquendi & nutriendi vis partibus ſolidis ineſt. Qui ergo poſt longos morbos multum cibi ingerunt, vires non recipiunt, nec edendo proficiunt, ob paucitatem caloris natiui, qui ſolidis maximè viget, nec tamen concoquit: Cruda verò & incocta non nutriunt, imò grauant magis & laßitudines pariunt, imò ſi ſpiramenta obſtruant, calorem extinguunt, aut prauum humorem regenerant, & relictum fouent.

Accedit deinde & alia ratio huius præcepti Hippocratici, quòd ſubita mutatio ab otio facultatis nutrientis ad negotium auget naturæ infirmitatem, vt copioſè docet Hipp. de diæta in acutis. Adhæc ſi virium non eſt in quantitate formaúe alimenti, ſed corpus conualeſcens adhuc ex morbo eſt impurum, tùm priùs hoc purgandum erit, vtq; id commodè fieri poßit, cibis & medicamentis etiam fluidum reddendum, quod ſanè ita breui tempore fieri haud

poteſt. Porrò ad inſtaurandas ſolidas partes opus eſt alimentis corpulentioribus & πολυτρόφοις, quæ cum craßitie & euchymia lentorem aliquem habent, ſed conſule Gal. 4. de ſanit. 10. & 11. & 7. meth. 6. Illa tamen breuioribus interuallis atq; modicè ſunt porrigenda: deinde & reliquis rebus non naturalibus moderatis vtendum.

Hipp. 6. Epid. 3. part. *ſignum extenuationis in ſolidis etiam partibus ſtatuit, cutis primùm laxitatem, deinde diſtentionem cum pallore coniunctam: Illius verò, quæ eſt ſolùm à diſsipatis ſpiritibus & humoribus, cutis tentionem primùm, deinde laxitatem cum pallore coniunctam. Per ſolidas verò partes intelligimus non carnoſas, easq; externas partes, ſed & internas, epar nimirum & interna viſcera: & maximè quidem fibroſam ſubſtantiam ex ſemine ortam, quæ in qualibet parte ineſt.*

APHOR. VIII.

Ἢν ἐκ νόσου τροφὴν λαμβάνων τις, μὴ ἰσχύῃ, σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ τὸ σῶμα χρέεται: ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντος τοῦτο γίγνηται, χρὴ εἰδέναι, ὅτι κενώσεως δεῖται.

Si quiſpiam à morbo cibum capiens non corroboratur, corpus copioſiore vti alimento ſignificat: Sin cibum non capienti hoc accidat, ſciendum eſt, quòd vacuatione egeat.

IN ſequentibus aliquot Aphoriſmis docet, quare non quæuis corporum conualeſcentium refectio conferat, ſed ea ſolùm, quæ decenti viribusq; analoga quantitate & forma alimentorum fit: ac primùm quidem cauſam exponit. Quare poſt tardam extenuationem tardè reficiamus, nam qui cum bono appetitu largiùs cibum capiunt (nam λαμφάνειν τροφὴν, id ſignificat Aſiaticis) nec tamen vires priſtinas recuperant, nec quicquam edendo proficiunt in colore, mole & actionibus corporis, ſignum eſt cibos aſſumptos ſupra vires corporis exiſtere, vt concoqui ac diſtribui nequeant à facultatibus naturalibus adhuc à morbo imbecillibus, quia nulla eſt analogia agentis cum paſſo. i. caloris cum alimenti quantitate vel qualitate. Tales itaq; conualeſcentes lentè reficiendi ſunt, frugaliusq; & partius nutriendi. Interdum tamen etiam cum victus eſt frugalis; nec quis auidè cibum appetit, non fit vera refectio corporis, nempè quando vires conualeſcentis corporis copia humorum noxiorum ac inutilium ex morbo relictorum oppreſſæ ſunt, vt cibos etiam paucos non rectè concoquant, nec quicquam proficiant: Tùm ergo vt

tales

tales firmam ſanitatem recuperent, nec recidiui accidant morbi, primùm excrementa noxia & reliquiæ morbificæ pharmacis educantur, vitiumq́; relictum attemperetur, ne cibus etiam moderatus corrumpatur. Quapropter conualeſcentes ex morbo diuturno (nam de tali intelligendus eſt Aphoriſmus, qui in coacis repetitur bis ad hunc modum: οἱ ἐκ μακρῶν νόσων ἀναλαμβάνοντες, ἐυσιτοὶ, &c.) vel paulatim vires recuperant, & tùm quidem medicus ſit otioſus: vel non recuperant, quia aut ob penuriam probi alimenti non ſumunt ſufficientem cibum: de quibus Hippocrates non habet ſermonem: aut non niſi cum faſtidio ſumunt cibos, atq; hi purgatione egent: aut cibus, quem ſumunt, nimius eſt: hiq́; frugaliùs ac lentè ſunt cibandi. Vitium ergo eſt, vel in alimenti quantitate probitateq́; vel in corpore reficiendo: Et niſi vtrinq; iuſta agentis & patientis analogia ſeruetur, nunquam fit effectus debitus.

APHOR. IX.

τὰ σώματα χρὴ, ὅκυ ἄν τις βύλεται καθαίρειν, ἔυροα ποιέειν.
Corpora vbi quiſpiam purgare voluerit, fluida facere oportet.

QVia corpora conualeſcentium impura purganda eſſe dixit, vt refici queant, nunc hortatur, non temerè ea ſtatim purganda, ſed priùs ad ferendas purgationes præparanda eſſe. Vt enim in morbis non niſi concocta rectè purgantur: ita in conualeſcentibus, vbi materia quidem concocta fuit, natura tamen eam non totam expellere potuit, virtus expultrix deficiens aut impedita, eſt iuuanda, aliàs enim parum commodè conualeſcunt, & laborioſè purgantur. Iuuamus verò ipſam ijs, quæ facultatem imbecillem roborant & ad excretionem excitant: vel materiam purgandam reddunt obedientem, crudam concoquendo, lentam incidendo & abſtergendo, craſſam attenuando: vel quæ vias, per quas fit purgatio, reſerant, primas venas ſcilicet, quæ ſunt in epate & circa epar, liberas reddunt, nec non inteſtina duro ſtercore offarcta, aperiunt atq; emolliunt & humectant, meatus namq́; iſti humectantibus laxantur & extenduntur, ipſiq́; humores calore liquati, fluxiles fiunt, naturaq́; propellenti, atq; pharmaco trahenti meliùs obediunt: ad quem vſum rectè exhibentur ante pharmacum cibi medicinales vi emolliendi præditi, vt ſunt pingues dulceſq; cibi, decoctum prunorum, paſſularum, ſyrupus violatus, &c. Hippocrates in 6. Epid. ſ. 1. com. 29. ante ſumptionem veratri, hoc eſt, vehementium purgantium præparat corpora & humores balneo, cibo humectante & motione corporis, inquiens: Vera-

trum epotum, ſi celeriùs purgare vis, lauare & cibum ſumere oportet: mouere autem in ipſa purgatione. Vtitur autem Hippocrates vocabulo καθαίρειν, non φαρμακεύειν, nam vehementiora illa medicamenta rarò in conualeſcentibus locum habent, ſicuti & vena ſectio.

APHOR. X.

Τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων, ὁκόσῳ ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάψεις.
Impura corpora, quò plùs nutries, eò magis læſeris.

SVbiungit rationem præcepti poſterioris in Aphoriſmo octauo traditi, nempè cur à morbo conualeſcentes, qui cibum non appetunt, euacuatione egeant, vt refici poſſint. Nam iſtorum, inquit, corpora impura ſunt. id eſt, vitioſis humoribus referta, qui ſunt vel à morbi reliquijs, vel primùm à pleniore cibo ſuccreuerunt: Quo fit, vt cibi aſſumpti etiam boni, non ſolùm in corporis nutrimentum non cedant, ſed etiam corrumpantur, atq; etiam vitioſorum humorum quantitatem augeant, vtpote praua humoris relicti qualitate imbuti, ſyncerum enim niſi vas, vt dicitur, quodcunq; infundis, aceſcit. Quare hoc Aphoriſmo hortatur, impuris corporibus non dandum copioſum nutrimentum, ſed ijs purgationem adhibendam, vt excrementa praua exhauriantur, ac felicioris poſtea nutritionis fiant exordia. Corroborari autem conualeſcentes nequeunt, niſi ipſorum corpora priùs pura reddantur. Quod tamen abſq; cibi aſſumptione fieri haud poteſt. Vt itaq; cibos cum fructu aſſumere queant, purganda priùs ſunt, atq; poſteà reficiente victu nutrienda.

Pugnare videtur iſta doctrina cum ijs, quæ Galenus 1. aph. 17. docet, nempè humorum corruptionem indicare cibi adiectionem, non minùs quàm bonorum defectum, eamq; corruptionem per ἐπίκρασιν tollendam eſſe, oblato vberiore alimento. Brudus lib. 2. cap. 19. interpretatur Hippocratis Aphoriſmum de ea ciborum corruptione, quæ fit ob prauam humorum tenuium, qui in ventriculi capacitate, aut in vijs, per quas cibus commeat, continentur, qualitatem: Hi quippe cibos ſumptos corrumpunt, vt corpus nihil inde corroboretur. Qui autem inter ventriculi tunicas craſſitie ac lentore pigri continentur, aut aliàs per corpus ſunt ſparſi, hos putat nihil impedire corporis nutritionem: atque hos velle Galenum copioſiùs nutriendos, vt fiat epicraſis. In quam ſententiam & Celſus ait: Vbi multum eſt materia vitioſæ, optimum

mum eſſe multum materiæ optimæ miſcere, & Hippocrates in Epidemijs teſtatur, peſte infectos priſtinam ſanitatem recuperaſſe, quicunque ſe benè ad cibos habebant, & multum nutriebantur. Quare conualeſcentium corpora impura propter reliquias materiæ morbificæ, ſi nutries, lædes, niſi vtaris epicraſi, niſi vel ſemel reliquias morbi vacues purgantibus medicamentis, vel paulatim ſubiecto bono alimento vitioſam qualitatem temperes, & paulatim vacues. Cæterùm humores crudi, qui tamen corrupti non ſunt, inedia, non purgantibus ſunt conſumendi. Nonnulli ſic conciliant, Galenum loqui de nutritione ægrotantium, qui prauis humoribus per totum diffuſis abundant, & ob virium debilitatem non poſſunt abſq; cibo perſiſtere. Sed Hippocratis Aphoriſmum agere de conualeſcentibus, in quibus nullus metus eſt de virium lapſu.

APHOR. XI.

Ῥᾷον πληροῦσθαι ποτοῦ, ἢ σιτίου.

Faciliùs eſt potu, quàm cibo refici.

HActenus de corporibus conualeſcentium lentè reficiendis loquutus eſt: Nunc ei ſermo eſt de ijs, quæ celeri refectione egent, docens per quæ alimenta minori labore, atq; celeriùs perficiatur ea refectio, nempè per alimenta liquida & potulenta: His ſiquidem iactura humidæ ac ſpirituoſæ ſubſtantiæ citò reſarciri poteſt, faciliùs quippè alterantur & concoquuntur, promptiusq; diſtribuuntur, apponuntur & aſſimilantur, quàm quæ ſolidiora ſunt: græci talia vocant ταχύτροφα, *quæ vt Gal. in 1. alim. ait, tota corporibus promptius apponuntur aſſimilanturq;, vt quæ gignunt ſuccum tenuem, probum & concoctu facilem: Qualia ſunt vina odorata, nam hæc & ſpiritus reficiunt, & bonos ſuccos, quibus aluntur ſolida, reparant. Item iuſcula & ſorbitiunculæ, expreſſa, colata, deſtillata, &c. Nam his partes ſolidæ conualeſcentium diuturnitate aut vehementia morbi debilitatæ, meliùs recreantur & reficiuntur, nam ſanorum partes ſolidiore potiùs, quàm liquidiore cibo replentur & firmiores redduntur.*

Præterea videtur Hippocrates præcedentem Aphoriſmum declarare voluiſſe, nam quis quærere poſſet, ſi impura conualeſcentium corpora alimentorum exhibitione læduntur, num illis nihil dandum eſt? Reſpondet ergo tacitè, non prorſus nihil eis exhibendum, inquit enim, ὁκόσῳ ἂν θρέψῃς, *&c.*

Sed

Sed parcius eos reficiendos, nam hoc eſt πληρῦσθαι, & quidem cibo liquido id eſt, facilioris coctionis & difficilioris corruptionis, quem δυσφθαρτὸν vocant, vt eſt ptiſana, &c.

APHOR. XII.

Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα ἐν τῇσι νόσῃσι μετὰ κρίσιν, ὑποστροφώδεα.
Quæ à morbis poſt criſim relinquuntur, recidiuos morbos facere conſueuerunt.

NON ſolùm ob eam rationem euacuandos eſſe docet eos, qui à morbis cibos non appetunt, quòd corroborari nequeant, verùm etiam, quòd tales niſi tempeſtiuè purgentur, in periculo ſint, ne rurſus in morbum priorem incidant. Simul quoq; oſtendit, quæ læſio ſequatur impurorum corporum nutritionem, maximè ſi ſolidioribus alimentis reficiantur.

Extat eadem ſententia in 2. Epid. in fine ſectionis primæ, & ſectione tertia. Item 6. Epid. 2. com. 22. Recidiuarum ſeu ὑποστροφῶν cauſæ ſunt partim externæ, praua ſcilicet victus ratio, medici error, quum æger plura ſumpſit, quàm conficere poſſit: aëris conſtitutio, quæ corpus imbecillum leui occaſione lædit valetudine nondum benè confirmata. Internæ duæ ſunt, materia poſt morbos relicta, ſeu cacochymia ſuperſtes poſt criſin imperfectam. 2. διάθεσις νοσώδης relicta quoq; recidiuas facere conſueuit, etiam humoribus morbificis prorſus euacuatis, niſi alterantibus & roborantibus anteuertamus, ſicuti vacuantibus tolli poteſt materia relicta. Signa verò recidiui morbi ſunt, ſitis, oris ſiccitas, inſuauitasq;, ciborum faſtidium, vigiliæ, ſomni turbulenti, laſſitudo totius corporis, vrina crudæ, atq; ſi proceſſit criſis imperfecta.

APHOR. XIII.

Ὁκόσοισι ἡ κρίσις γίνεται, τουτέοισιν ἡ νὺξ δύσφορος ἡ πρὸ τῦ παροξυσμῦ, ἡ δ' ἐπιῦσα εὐφορωτέρη ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.
Quibus inſtat criſis, ijs nox quæ acceſſionem præcedit, grauis eſt: quæ verò ſubſequitur, magna ex parte leuior exiſtit.

QVia Aphoriſmo præcedenti mentio τῆς κρίσεως facta eſt, explicat iam ſignum, quo præcognoſcamus, quas criſes ſequi ſoleant recidiuæ, quas verò non. Integram & conſtantem conualeſcentiam pollicentur criſes perfectæ, id eſt, quas nox moleſta difficiliſq; antecedit, leuior autem ſubſequitur. At ſi æger ea nocte, quæ præcedit paroxyſmum, in quem criſis

criſis incidit aut incidere debet, non perturbatur & vexatur, id eſt, ſi nulla præcedunt ſigna critica, | nec poſtera die ſe leuiùs ſentiat, tùm metus eſt recidiuæ, eò quòd corpus non ſit ab humoribus ipſum moleſtantibus ſatis exonoratum. Perturbatio verò præcedit criſin, quòd natura luctans humores bonos à malis ſecernens, vapores ſuſcitat, qui ad varias partes, præſertim cerebrum, feruntur, vel humores huc atq; illuc mouentur. Inde exiſtunt ſymptomata critica, delirium ſcilicet, ſomnus ſtupidus, reſpiratio difficilis, vertigo & caligo oculorum, ſplendores ob oculos, dolor capitis, ventriculi, inquietudo, nauſea, lachrymæ inuoluntariæ, tremor labij inferioris, rubor & inflatio faciei, hypochondriorum contractio, palpitatio cordis, vrinæ ſuppreſſio. Quæ de nocte ſcribit, vera quoq; ſunt de die, quæ noctem in qua fit criſis, antecedit. Noctis tamen potiùs mentionem fecit ob cauſam duplicem, primùm quia æger propter ſomnum interruptum noctu iſtam perturbationem criticam euidentiùs ſentit, & vniuerſos labores exactiùs apprehendit, animo minùs ad alia opera diſtracto: Deinde quia interdiu ſæpiùs contingunt criſes quàm noctu, calor enim natiuus pugnam cum morbo aggreſſurus, colligit prius omnes ſuas vires, fitq; illa perturbatio: mox verò ſequenti die calore ad externa expanſo, fit humorum expulſio, qui præcedenti nocte à calore ſunt euicti & ſeparati.

APHOR. XIIII.

Ἐν τῇσι τῆς κοιλίας ῥύσεσιν, αἱ μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων ὠφελέουσιν, ἢν μὴ ἐπὶ πονηρὰ μεταβάλλῃ.

In profluuijs alui mutationes excrementorum iuuant, niſi in praua commutentur.

E*Xemplo profluuiorum alui commonſtrat, quænam excretiones à natura per criſim factæ morbum perfectè ſoluant, ita vt recidiuæ fames non relinquatur: nempè per quas corpus integrè purgatur, hoc eſt, cauſa morbifica tota, eaq; cocta expellitur. Cuius rei ſignum ſunt excrementorum mutationes & varietates, corpus à pluribus humoribus repurgari ſignificantes. Iuuant verò tùm ratione cauſæ, quoniam leuāt ægros, morbumq; finiunt: tùm ſigni ratione, quia naturam validiorem factam, cauſamq; morbificam minùs potentem oſtendunt.*

Sed videndum, ne mutatio fiat in peius, vt ſi excrementa natas putredinis vincentis, aut colliquationis præ ſe ferant, vt pinguia, liuida, nigra mali

odoris, ramentoſa, æruginoſa, ποικίλα, de quibus Hipp. 2. progn. 21. Item ἄκρατα. Porrò excrementorum mutatio laudatur, quæ fit in fluxu ſpontaneo & critico, in quo materia cocta excernitur. In fluxibus ſiquidem ſymptomaticis, qui in principijs morborum contingere ſolent, magnam putridorum humorum copiam ſignificat, morbumq́ aut lethalem portendit, virtute debili exiſtente: aut longum, ſi virtus eſt robuſta, longius enim tempus ad varios humores concoquendos requiritur. Qua de cauſa nec infrà 4. Aph. 21. deiectiones variorum colorum prauorum laudantur, niſi à medicamento ſumpto tales exiſtant.

Huic conformis ſententia extat in 2. Epid. 3. ſect. ſtatim in principio: Ἴσα τῷ εἴδει διαχωρήματα διὰ παντὸς, κακόν. *Et generaliter in 2. ſectione loquens de vomitibus:* αἱ μεταβολαὶ ὠφελέουσιν ἢν μὴ ἐς πονηρὰ μεταβάλλῃ, &c. αἱ ἐς ἀκρητέστερα τελευταὶ σῆψιν σημαίνουσιν. *Seceſſus alui ſpecie ſimiles ſi perſeuerent, cauſæ magnitudinem ſignificant, corpusq́ prorſum non expurgant.*

APHOR. XV.

Ὅκου φάρυγξ νοσέει, ἢ φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύεται, τὰς ἐκκρίσιας σκέπτεσθαι χρή. ἢν γὰρ χολώδεες ἔωσι, τὸ σῶμα ξυννοσέει: ἢν δ' ὅμοιαι τοῖσιν ὑγιαίνουσι γίνωνται, ἀσφαλὲς τὸ σῶμα τρέφειν.

Vbi fauces ægrotant, aut tubercula in corpore enaſcuntur, excretiones ſpectare oportet. Nam ſi biliosæ fuerint, corpus vnà ægrotat: Sin ſanis ſimiles fiant, corpus nutrire tutum eſt.

CRiſes duplici fiunt modo, aut per ἔκκρισιν, quando peccans humor extra corpus pellitur per deiectiones alui, vel vomitum, vel ſudores, vel vrinas, vel hæmorrhagias: aut κατ' ἀπόστασιν ſeu abſceſſum, idq́ vna ratione, vel enim fit per μετάδοσιν, vbi tantùm pars materiæ morbificæ è corpore toto aut parte nobiliore transfertur in ignobiliorem, vt cùm in febre peſtilenti natura à copia prauorum humorum irritata excitat anthraces, bubones, parotides, petechias, per quas tamen principes partes non ſunt liberæ: vel per μετάστασιν, quando materia tota à partibus principibus κριτικῶς per naturam robuſtam ad externas in ambitum corporis tranſmittitur, fiuntq́ tumores aut tubercula, abſceſſus, exanthemata: fauces partesúe oris ſæpiùs adfliguntur defluentibus à capite humoribus. Et quia ſuperiore Aphoriſmo notas perfectæ criſis per ἔκκρισιν factæ docuit: ita in hoc monſtrat,

ſtrat, qua ratione medicus dignoſcat, num morbus perfectè ſit ſolutus per abſceſſum, & quando conualeſcentes tempeſtiuè nutriri aut purgari poßint. Vbi quidem internum corpus excrementis abundare videmus, purgamus. Sin natura prauos humores vniuerſos ad cutem repoſuit forâs, nec quicquam intùs relictum eſt, quòd denuò morbum reſuſcitare poßit, tutò licet corpus nutrire cibo ſolidiore ac pleniore, atq; ab vſu purgantium deſiſtendum, ne materiam reuocemus in corpus. Vt autem cognoſcamus, num corpus excrementis plenum ſit, nec ne, iubet inſpiciendas excretiones per aluum, vrinas & ſudores, &c. Nam ſi hæ fuerint binoſæ, id eſt, præter naturam, certum eſt, corpus vnâ ægrotare, id eſt, natura nondum prauos humores forâs ad cutem depoſuit totos, ſed adhuc intus hærent, ideoq́; nondum cibos pleniores offerre oportet, ſed potiùs purgandum corpus, maximè ſi adſit cutis ſiccitas & inſuauitas, ſitus, ciborum faſtidium. Sin excrementa è corpore promanantia ſanorũ excrementis fuerint ſimilia, refectioni, non ampliùs purgantibus locus erit, quia totum corpus excremẽtis & vitioſis humoribus vacuum indicatur. Quapropter excretiones, inquit, laudabiles teſtantur, quòd vlcuſcula, tumores et alia quæ è corpore efflorеſcunt, per criſin à natura victrice perfectè fuerint in cutem expulſa, corpus vniuerſum à prauis ſuccis quam optimè expurgatum, & refectioni aptum.

APHOR. XVI.

Ὅκου λιμὸς, οὐ δεῖ πονέειν.
Vbi fames, laborandum non eſt.

REdit Hippocrates ad doctrinam de ratione inſtaurandi ac reficiendi corporis conualeſcentium, ac in genere probat, quòd nihil ſit bonum, quod naturæ modum excedit: præcipiens conualeſcentibus quietem concedendam, non laborem: famemq́; nec ſanis, nec ægris ſatis commodam eſſe, non ſolùm vt ſignum, verùm etiam vt cauſam, eò quòd nullos vel motus vel vacuationes vel alterationes etiam neceſſarias poßint tolerare, nam corpus bis plus iuſto exiccari ac diſſolui, iam antè per inediam viribus exhauſtum: Non itaq; ſimul inedia & exercitationibus vti licet conualeſcentibus. Nam per labores intelligit omnes motus vehementiores tàm corporis, quàm animi. Quare conualeſcentibus, qui cibum non ſumunt, nec vomendum, nec ſanguis vena inciſa mittendus, aut ſudor prouocandus, aut frictionibus & exercitijs vehementioribus incumbendum. Senſus ergo eſt. Quòd etiamſi

Somnus eſt quies, ſeu relaxatio & ἀδυναμία primi ſenſorij, quo ſpiritus animales inſtaurantur.

QVia Hippocratis ſcopus eſt in hoc libro, latentes morborum cauſas per certa ſigna docere, initium capit à ſomno, qui & ipſe inter res non naturales recenſetur, quomodo ſcilicet hic futuram in morbis perniciem aut ſalutem præmonſtret.

Sunt autem duæ propoſitiones: Prima, morbus lethalis eſt, in quo ſomnus laborem ſeu noxam affert. Altera, non lethalis morbus eſt, in quo ſomnus iuuat ægrotos. Loquitur autem de iuuamento aut nocumento, quod accidit in morbo acuto poſt ſomnum propter ipſum morbum, non propter aliud quoddam accidens: & quidem eo tempore morbi, quò ſomnus prodeſſe debebat. Rectè ſiquidem monet Galenus Hippocratem non loqui de eo ſomno, qui in principijs acceſſionum febrilium fieri ſolet, nam is nunquam eſt bonus & ſalutaris, nec tamen lethalis ſemper, nam quum in ἐπισημασίᾳ *fiat retractio caloris natiui ad interna, humoresq; in profundum corporis vergant, periculum eſt, ſi accedat ſomnus, ne calor natiuus in profundo ſuffocetur & conculcetur, ac vix rurſum ad ſuperficiem remigrare poſſit, & putridos humores vaporesq; forâs protrudere: Præterea fuliginoſa excrementa, quæ vigiliarum tempore per relaxata corporis ſpiracula exhalare poſſunt, per ſomnum intùs retenta materiam febrilem augent, atq; adeò febres protrahuntur: Plurimi quoq; halitus craſſi à calore vincente excitantur, qui elati ad cerebrum calore influente iam penè deſtitutum, varios affectus pro varia humoris redundantis natura gignunt, adeò vt inde ſæpè mortes naſcantur. Porrò cur morbus lethalis dicatur, in quo per ſomnum æger peiùs habet, ratio hæc eſt: Quòd ſomnus & vigilia fiunt iuxta caloris natiui motiones, vt Galenus ait: Hic verò circa viſcera collectus, ſi cauſas morbificas non vincit, ſignificat naturam ob imbecillitatem fruſtrari victoria, & vinci à morbo, nam per ſomnum calor natiuus & ſpiritus ad interiora ſeſe recipiunt, exhauſtiq; reparantur: Ab his ergo tum vnitis, tùm multiplicatis partes interiores magis calent, ideoq; coctiones præclarè promouentur, per quas materia morbifica mitificatur & temperatur, aut etiam diſſipatur in ſomno. At ſi calor per ſomnum, malignitatem humorum frangere nequit, ſed loco concoctionis diffuſionem humorum & prauam euaparationem præ imbecillitate mouet, imò materiam intrò compellit, quæ cruda & vitioſa exiſtens, caput replet: tùm ſequuntur deliria, comata, lapſus virium, augetur febris, aut phlegmone, aut diſtillatio: interdum acredine ſua metum conuulſionis affert, ſi neruoſum genus infirmum eſt. Si quando ergo in morbis ſomnus laborem facit, inquit, morietur æger, ſi ſcilicet alia ſigna lethalia concurrunt, nam ſomnus poteſt adſerre*

A morbifica cauſa virtus copia vel qualitate.

In peſte quoque ſomnus eſt lethalis, quia natura peſtilens intrò.

adferre laborem, vt non ſequatur mors: ſicuti aliqui poſt ſomnum meliùs habent, & tamen moriuntur, quia affectus principalis manet idem, aut etiam deterior fit, etiamſi delirium aut ſimile ſymptoma deſinat. Vxori ſanè Philini in 1. Epid. die vndecimo delirium poſt ſomnum nonnihil fuit ſedatum, confeſtim tamen rurſus mente vacillauit, & vigeſima obijt. Ego Hippocratem loqui arbitror de ſomno, qui per totum morbum, aut maiori ſaltem ex parte noxam affert, aut conſtanter iuuat, & maximè poſt ſtatum & in declinatione morbi. Iſte ſenſus in vniuerſum verus eſt, vt non ſit opus illa temporum exceptione.

APHOR. II.

Ὅκου παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθόν.
Vbi ſomnus delirium ſedauerit, bonum.

SCopus Aphoriſmi huius eſt ex Galeni ſententia, vt exemplo delirij alteram præcedentis Aphoriſmi generali ſermone loquentis partem probet ac declaret. Verùm quia Hippocrates alio hic loquendi modo vtitur, magis concinna videtur Montani expoſitio, qui cenſet ipſum voluiſſe quid ampliùs docere, nempè non ſolùm non lethale, ſed etiam bonum ac ſalubre ſignum eſſe, ſi ſomnus delirium ſedauerit, quod de cæteris laborioſis ſymptomatibus ita contendi dici nequeat. Maximè verò ſomnus obeſt, quum pars aliqua tentetur phlegmone, delirium verò aut cum febre acuta, aut inflammatione cerebri coniunctum eſt, verè itaq; bonus eſt talis ſomnus, phlegmonem ſoluens. Simpliciſſimus verò ſenſus hic eſt: Si ſomnus delirium non ſolùm mitius reddit, verùm prorſus ceſſare fecerit, (nam id verbum παύειν ſignificat) ibi ſalutem tutò ſperare atq; prædicere poſſumus: per delirium verò & cæteros labores intelligit. Ratio eſt, quia oſtendit natura victoria cauſas morbificas concoctas & euictas, calorem febrilem remiſſiorem factum, cerebri intemperiem correctam, humores bilioſos & vapores acres mitificatos temperatosq; eſſe & abeſſe itaq; ſpirituum perturbationẽ, priùs ab humorum copia eſt cruditate atq; acrimonia factam. In perturbatione verò ſpirituum animalium ac mobilitate ratiocinatio recta fieri nequit. Hac ratione eſt bonum, vt ſignum. Verùm vt cauſa quoq; bonum eſt, quia tollit ſymptoma ingraueſcens cum morbo, lædens vires.

APHOR. III.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα τοῦ μετρίου γενόμενα μᾶλλον, κακόν.
Somnus, vigilia, vtraque ſi modum exceſſerint, malum.

QVomodo futuros morbi euentus ex ſomni effectu praecognoſcamus, prioribus duobus Aphoriſmis docuit: Nunc ipſum ſomnum, quemadmodum & vigilias, ſi modum excedant, futurum euentum in morbis & in ſtatu neutro minùs proſperum ſignificare, atq; adeò morbos creare & augere oſtendit. Nam ſomnus eſt affectio, quae ex ſenſuum quiete oritur: Quies verò iſta exiſtit propter ſpirituum animalium à ſenſorijs abſentiam. Vt enim multorum atq; ad motum promptorum ſpirituum in omnibus ſenſorijs praeſentia cauſa eſt, vt animal vigilet. Ita ſomnus fit, quando libera eorundem expanſio ad primum, & propria ſenſoria impeditur: Idq; fit vitio vel viarum, quae ſunt à cerebro ad ſenſoria, vel ipſorum ſpirituum, vel cerebri. Spiritus in cauſa ſunt ſuo vel defectu, vel alia ad motum ineptitudine, vt ad ſenſoria liberè diffundi nequeant.

Deficiunt, quando non gignuntur ob penuriam vitalium, quos cor ad ſe reuocat: vel aliò diſtrahuntur, vt per cantilenas ſuaues, frictiones, &c. Vel abſumuntur per longas vigilias, cogitationes ſerias, labores, dolores, moeſtitiam, laetitiam, ſudores, balneum, Venerem, aeſtum, adhac enim vniuerſa ſomnus ſurrepit. Inepti ad motum ſiunt, per refrigerantia, narcotica, alimenta quae craſſos frigidosq; vapores exhalant, aut alia quae ſpiritus ſopiunt, incraſſant, aut ſiſtunt maleúe afficiunt, aut perturbant, vt venena quaedam. Vitio cerebri non expanduntur ſpiritus in ſenſoria, quando eius ſubſtantia, vaporibus aut humoribus multis craſſisq; & frigidis irrigata, denſior ac frigidior redditur, vt per eam ſpiritus non poßint iuſta copia ad ſenſoria peruenire: aut quando ob torporem à frigore ſpiritus ad ea propellit: aut malè affectum vel irritatum à maligno halitu eos intrò à ſenſorijs reuocat, vt in epilepſia fieri veriſimile eſt.

Vigiles contra ſiunt, vbi ſpiritus animales copioſiùs ad ſenſoria adducuntur, aut diutiùs detineri intùs nequeunt, ob affectus cerebri calidos & ſiccos, cogitationes acriores, halitus mordaces & crudos, curas, dolores, &c. quia ob actionis vehementiam commouentur ſpiritus ad partes externas, atq; in perpetuo quaſi motu ſunt, vt fit in maniacis, melancholicis, iratis hominibus, meticuloſis, &c.

Somnus

Somnus verò μᾶλλον τοῦ μετρίου γενόμενος, ſeu vt in ſequenti loquitur Hippocrates, μᾶλλον τῆς φύσεως, appellatur, qui ſupra naturæ neceſſitatem eſt, modum vel qualitatis, vel quantitatis excedens. Interdum ſiquidem morbus longior non eſt malus, vt qui eſt poſt longas vigilias, aut à criſi, cùm natura robuſta calorem per plures horas intùs retinet, donec ſcilicet cauſa morbifica tota ſit euicta. Talis itaq; ſomnus immoderatus malus eſt, vt ſignum & vt cauſa. Vt ſignum, cerebrum refrigeratum & à craſſis vaporibus humoribusúe oppletum, aut aliâs debilitatum ſignificat, vt gignat ſpiritus animales paucos, vel craſſos & ad motum ſegnes ac pigros, vel iis non præbeat tranſitum ad ſenſoria. Malus quoq; eſt vt cauſa, quia caput grauat, totumq; corpus reddit torpidum, multa in corpore excrementa, vaporoſa maximè, coaceruans, quæ per vigilias diſcuterentur.

Sic et vigiliæ malum ſunt, vt ſignum, quia ſiccitatem aut caliditatem cerebri immodicam, vel eiuſdem irritationem ſignificãt ab humoris alicuius, aut vaporis biliosi aut crudi mordacitate: vt cauſa, quia exhauſtis ſpiritibus vires labefactat, ſiccitatem adfert, cruditatem parit, cibi potusq; concoctionem impediens: inducit tandem deliria, quum cerebrum ſuos ſpiritus, quos & pauciores & imbecilliores impuritatesq; gignit, moderari atq; regere nequeat.

APHOR. IIII.

Οὐ πλησμονὴ, οὐ λιμὸς, οὐδ᾽ ἄλλο οὐδὲν ἀγαθὸν, ὅτι ἂν μᾶλλον τῆς φύσεως ᾖ.

Non ſatietas, non fames, neque aliud quicquam bonum eſt, quod naturæ modum exceſſerit.

ENthymematica iſta ſententia probat Aphoriſmum præcedentem, aſſerens nihil quicquam bonum eſſe, quod naturæ modum excedit, ſanitas quippe eſt quædam συμμετρία: Quæ itaq; ſunt ἀσύμμετρα, vel vt ante dixit, τὰ τοῦ μετρίου μᾶλλον γενόμενα, morboſa ſunt, vt ſigna & vt cauſæ, etſi Hipp. principaliter de ſignis loqui videatur. Hanc propoſitionem maiorem declarat exemplo ſatietatis & famis.

Vt enim ſomnus & vigiliæ, ſi naturæ limites exuperant, morbos denunciant: ita idem ex fame, id eſt, ex ciborum appetentia immodica, & ex ſatietate, id eſt, alimenti faſtidio & inappetentia conycere licet. Eſt ergo ſyllogiſmus integer: Nihil quod naturæ modum excedit, bonum eſt: ſatietas verò & fames excedunt mediocritatem, quemadmodum ſomnus longior & vigiliæ

vigiliaq́ꝫ, de fame & ſatietate. Laſsitudo itaq́ꝫ ſpontanea, id eſt, quæ ſine vehementi motu facta eſt, morbos nunciat, niſi recto conſilio occurramus, nam oſtendit redundare in corpore humores quantitate, vel qualitate, vel vtraq́ꝫ peccantes. Si adſit multitudo crudi humoris, ſiue flatus à cruda materia, aut copia ſanguinis in toto habitu imbibita, dicitur laſsitudo tenſiua, in qua ſentitur totius corporis grauitas, vrinæ ſunt turbulentæ, leues fiunt ſudores, crebræ oſcitationes. Vlceroſa verò, in qua ægri ſe velut acubus compungi putant, acribus ſcilicet humoribus in cute vel carne vel vtraq́ꝫ contentis. In laſsitudine phlegmonoſa peccant humores in quantitate & qualitate, ſiue ſanguis ſit mixtus bili, ſiue crudo humori. Hanc ardentiſsimæ febres comitantur, niſi venæ ſectione anteuertamus: Sicuti tenſiuam & vlceroſam, febres, ſi auctis obſtructionibus putreſcat materia: medicamentis ergo bilioſum humorem & mordacem purgantibus, & crudos coquentibus, incidentibus ac tenuantibus occurrendum.

APHOR. VI.

Ὁκόσοι πονέοντες τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων μὴ αἰσθάνονται, τουτέοισιν ἡ γνώμη νοσέει.

Quicunque parte aliqua corporis dolent, & tamen dolorem magna ex parte non ſentiunt, ijs mens ægrotat.

PErgit docere, quas partes ex læſis functionibus malè affectas eſſe cognoſcamus, læſionem partis animæ cognoſcentis ex deperdito ſenſu partium indagans. Et corrigit quaſi vel explanat præcedentem Aphoriſmum; quòd ægri interdum ſua propria mala corporis non animaduertant, nec percipiant, caueat ergo medicus, ne ab his decipiatur. Interdum enim ipſam mentem ægrotare, hoc eſt, inſtrumentum mentis, ſine quo ipſa officio ſuo fungi nequit. Ipſa enim mens nunquam ægrotat.

Duplici autem modo ſenſus in partibus perit, vno, in partis ſtupore grauiore, neruis vel à frigida intemperie denſatis, vel compreſſis, vel obſtructis, aut inſito partis calore extincto. Altero, mente ſeu phantaſia aliò diſtracta, vel aliter læſa. Doloris ſiquidem duæ ſunt cauſæ continentes, affectio ipſa contra naturam, cuius ſpecies repentè ac violenter in parte imprimitur: & eius ſpeciei apprehenſio, quæ fit ab ea animi facultate, quæ iudicare de huiuſmodi affectu debet: Ita in phrenitide non fit apprehenſio, quando in magno æſtu non ſitiunt, mente non apprehendente affectionem oris ventriculi, niſi hæc

valdè vrgeat: In moribundis verò & reſolutis, non fit impreſſio in partè, cuius ſenſus eſt extinctus. Quamobrē vbicunq; aut nullus, aut alius fit ſenſus, manēte eodem principio, neceſſe eſt in ſentiente cauſam læſionis eſſe. Eſt aūt ſentiens duplex, nempè mēs, quæ Ariſtoteli Imaginatio & ſenſus cōmunis dicitur, quæ ad obiectum conuerſa, recipit & apprehendit ſpeciem: & facultas ſentiendi inſtrumēto inſita, vt partibus neruoſis, ventriculo, veſicæ: hac extincta, omnino non fit dolor, aut ſitis, &c. Sed illa non aduertente, apparet ſentiendi, & non ſentiendi viciſſitudo. Quo conſilio Hippocrates cautè dixit, τὰ πολλὰ οὐκ αἰσθάνονται τῶν πόνων, id eſt, magna ex parte non ſentiunt dolores, non quòd omninò nihil, aut nunquam ſentiant, vt quidā transferunt. Senſus ergo eſt: Si quis intemperiem inæqualem repentè obortam, aut continui ſolutionem vehementem patitur, nec tamen ex his ſemper dolorem percipit, is delirio premitur. Vide Gal. 7. de plac. Hipp. & Platonis. Celſus lib. 2. cap. 7. ſic protulit iſtam ſententiam: Quibus cauſa doloris, neq; ſenſus eius eſt, his mens labat. q. d. mentis ægrotantis indicium eſt abſtentia doloris, præſente tamen doloris cauſa: Quia oportet qualitatem rei dolorificæ organis ſenſorijs impreſſam, communicari ſenſui communi, qui apprehendat & dijudicet paſſiones factas in ſingulis ſenſorijs: atq; hunc ſenſorijs coniunctum eſſe neceſſe eſt. Cognitio verò ſenſus communis duplici modo impeditur, primò quando mens aliò eſt intenta: Deinde, quando cerebrum, quod eſt eius organum, malè afficitur.

APHOR. VII.

Τὰ ἐν πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα, νωθρῶς ἐπανατρέφειν δεῖ: τὰ δ' ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως.

Quæ longo tempore extenuata ſunt corpora, lentè reficere oportet: Quæ verò breui, repentè.

DEclarat amplius Aphoriſmum quartum, qui eſt ſecundi huius libri propoſitio, docens cauendum, ne intempeſtiua vel inanitione, vel repletione modum naturæ excedamus. Exceſſus enim huiuſmodi gignit morbos, idq; probat exemplo conualeſcentium è morbo, quorum nonnulli ſpatio paucorum dierum extenuati ſunt, alij autem longiori tempore. Modum verò non ſimpliciter ipſa mole & quantitate ciborum, ſed corporis reficiendi viribus æſtimandum eſſe monet, eam demum ſatietatem ἀσυμμετρὸν iudicans, quæ vires corporis ſuperat, ac noxiam eſſe importunam famem.

Referen-

Referendus itaq; eſt hic Aphoriſmus, vt & ſequentes, ad medicinæ partem ἀναληπτικὴν ſeu ἀναθρεπτικὴν, docet enim quo modo corpora morbis præteritis extenuata commodè ac ſalubriter reficere poſſimus, nempè vt poſt celerem extenuationem celeriter reficiamus, poſt tardam verò, tardè, ita enim refectio erit analoga viribus, quæ validæ exiſtentes copioſum poſſunt alimentum euincere, à quò tanquam à materia fit refectio.

Oportet verò alimentum non ſolùm quantitate, ſed & qualitate formaq; viribus par eſſe, nam quibus celeri refocillatione opus eſt, ijs exhibenda ſunt ταχύτροφα, hoc eſt, quæ ſuæ naturæ ratione pauco poſt aſſumptionem tempore ſtatim nutriunt, roburq; addunt, ſpiritus & ſanguinem reparando, qualia ſunt εὔπεπτα & εὔχυμα, ſuccum tenuem generantia, vt eſt vinum odoratum & alia aromatica, aqua carnis, ouorum vitella, piſces ſaxatiles, caro perdicum, hœdi, auium paruarum, &c. Qui ſanè cibi conueniunt ijs, qui per ſudores, hæmorrhagias, alui profluuia, aut per inſenſilem vacuationem in febribus colliquãtibus et diaphoreticis ſunt exhauſti ſpiritibus & bonis ſuccis. Et quidem humidæ ac ſpirituoſæ ſubſtantiæ iactura celeriter eſt reſarcienda alimentis commodis, priuſquam ſcilicet infirmitas ad partes ſolidas peruenerit, & dum robur partium ſolidarum adhuc conſtat, quia ſpirituum & humorum, nondum verò ſolidorum diſſolutio facta eſt, quæ non ita ſubitò fieri poteſt.

Econtrà corpus longo tempore extenuatum ſenſim erit reficiendum, quia calor ſolidarum partium omnium eſt imbecillus, nec poteſt ſimul tantam alimenti copiam conficere, quanta opus eſt ad refectionem & recreationem corporum, præcipua ſiquidem concoquendi & nutriendi vis partibus ſolidis ineſt. Qui ergo poſt longos morbos multum cibi ingerunt, vires non recipiunt, nec edendo proficiunt, ob paucitatem caloris natiui, qui ſolidis maximè viget, nec tamen concoquit: Cruda verò & incocta non nutriunt, imò grauant magis & laſſitudines pariunt, imò ſi ſpiramenta obſtruant, calorem extinguunt, aut prauum humorem regenerant, & relictum fouent.

Accedit deinde & alia ratio huius præcepti Hippocratici, quòd ſubita mutatio ab otio facultatis nutrientis ad negotium auget naturæ infirmitatem, vt copioſè docet Hipp. de diæta in acutis. Adhæc ſi virium non eſt in quantitate formaue alimenti, ſed corpus conualeſcens adhuc ex morbo eſt impurum, tùm priùs hoc purgandum erit, vtq; id commodè fieri poſſit, cibis & medicamentis etiam fluidum reddendum, quod ſanè ita breui tempore fieri haud poteſt.

tales firmam ſanitatem recuperent, nec recidiui accidant morbi, primùm excrementa noxia & reliquiæ morbificæ pharmacis educantur, vitiumq́; relictum attemperetur, ne cibus etiam moderatus corrumpatur. Quapropter conualeſcentes ex morbo diuturno (nam de tali intelligendus eſt Aphoriſmus, qui in coacis repetitur bis ad hunc modum: οἱ ἐκ μακρῶν νόσων ἀναλαμβάνοντες, εὐσιτοὶ, &c.) vel paulatim vires recuperant, & tùm quidem medicus ſit otioſus: vel non recuperant, quia aut ob penuriam probi alimenti non ſumunt ſufficientem cibum: de quibus Hippocrates non habet ſermonem: aut non niſi cum faſtidio ſumunt cibos, atq; hi purgatione egent: aut cibus, quem ſumunt, nimius eſt: hiq́; frugaliùs ac lentè ſunt cibandi. Vitium ergo eſt, vel in alimenti quantitate probitateq́;, vel in corpore reficiendo: Et niſi vtrinq; iuſta agentis & patientis analogia ſeruetur, nunquam fit effectus debitus.

APHOR. IX.

τὰ σώματα χρὴ, ὅκου ἄν τις βούλεται καθαίρειν, εὔροα ποιέειν.

Corpora vbi quiſpiam purgare voluerit, fluida facere oportet.

QVia corpora conualeſcentium impura purganda eſſe dixit, vt refici queant, nunc hortatur, non temerè ea ſtatim purganda, ſed priùs ad ferendas purgationes præparanda eſſe. Vt enim in morbis non niſi concocta rectè purgantur: ita in conualeſcentibus, vbi materia quidem concocta fuit, natura tamen eam non totam expellere potuit, virtus expultrix deficiens aut impedita, eſt iuuanda, aliàs enim parum commodè conualeſcunt, & laborioſè purgantur. Iuuamus verò ipſam ijs, quæ facultatem imbecillem roborant & ad excretionem excitant: vel materiam purgandam reddunt obedientem, crudam concoquendo, lentam incidendo & abſtergendo, craſſam attenuando: vel quæ vias, per quas fit purgatio, reſerant, primas venas ſcilicet, quæ ſunt in epate & circa epar, liberas reddunt, nec non inteſtina duro ſtercore offarcta, aperiunt atq; emolliunt & humectant, meatus namq́; iſti humectantibus laxantur & extenduntur, ipſiq́; humores calore liquati, fluxiles fiunt, naturæq́; propellenti, atq; pharmaco trahenti meliùs obediunt: ad quem vſum rectè exhibentur ante pharmacum cibi medicinales vi emolliendi præditi, vt ſunt pingues dulceſq́; cibi, decoctum prunorum, paſſularum, ſyrupus violatus, &c. Hippocrates in 6. Epid. 5. com. 29. ante ſumptionem veratri, hoc eſt, vehementium purgantium præparat corpora & humores balneo, cibo humectante & motione corporis, inquiens: Vera-

trum epotum, ſi celeriùs purgare vis, lauare & cibum ſumere oportet: mouere autem in ipſa purgatione. Vtitur autem Hippocrates vocabulo καθαίρειν, non φαρμακεύειν, nam vehementiora illa medicamenta rarò in conualeſcentibus locum habent, ſicuti & vena ſectio.

APHOR. X.

Τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων, ὁκόσῳ ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάψεις.
Impura corpora, quò plùs nutries, eò magis læſeris.

SVbiungit rationem præcepti poſterioris in Aphoriſmo octauo traditi, nempè cur à morbo conualeſcentes, qui cibum non appetunt, euacuatione egeant, vt refici poſſint. Nam iſtorum, inquit, corpora impura ſunt, id eſt, vitioſis humoribus referta, qui ſunt vel à morbi reliquijs, vel primùm à pleniore cibo ſuccreuerunt: Quo fit, vt cibi aſſumpti etiam boni, non ſolùm in corporis nutrimentum non cedant, ſed etiam corrumpantur, atq; etiam vitioſorum humorum quantitatem augeant, vtpote praua humoris relicti qualitate imbuti, ſyncerum enim niſi vas, vt dicitur, quodcunq; infundis, aceſcit. Quare hoc Aphoriſmo hortatur, impuris corporibus non dandum copioſum nutrimentum, ſed ijs purgationem adhibendam, vt extrementa praua exhauriantur, ac felicioris poſtea nutritionis fiant exordia, Corroborari autem conualeſcentes nequeunt, niſi ipſorum corpora priùs pura reddantur. Quod tamen abſq; cibi aſſumptione fieri haud poteſt. Vt itaq; cibos cum fructu aſſumere queant, purganda priùs ſunt, atq; poſteà reficiente victu nutrienda.

Pugnare videtur iſta doctrina cum ijs, quæ Galenus 1. aph. 17. docet, nempè humorum corruptionem indicare cibi adiectionem, non minùs quàm bonorum defectum, eamq; corruptionem per ἐπίκρασιν tollendam eſſe, oblato vberiore alimento. Brudus lib. 2. cap. 19. interpretatur Hippocratis Aphoriſmum de ea ciborum corruptione, quæ fit ob prauam humorum tenuium, qui in ventriculi capacitate, aut in vijs, per quas cibus commeat, continentur, qualitatem: Hi quippe cibos ſumptos corrumpunt, vt corpus nihil inde corroboretur. Qui autem inter ventriculi tunicas craſſitie ac lentore pigri continentur, aut aliàs per corpus ſunt ſparſi, hos putat nihil impedire corporis nutritionem: atque hos velle Galenum copioſiùs nutriendos, vt fiat epicraſis. In quam ſententiam & Celſus ait: Vbi multum eſt materia vitioſæ, optimum

mum eſſe multum materiæ optima miſcere, & Hippocrates in Epidemijs teſtatur, peſte infectos priſtinam ſanitatem recuperaſſe, quicunque ſe benè ad cibos habebant, & multum nutriebantur. Quare conualeſcentium corpora impura propter reliquias materiæ morbificæ, ſi nutries, lædes, niſi vtaris epicraſi, niſi vel ſemel reliquias morbi vacues purgantibus medicamentis, vel paulatim ſubiecto bono alimento vitioſam qualitatem temperes, & paulatim vacues. Cæterùm humores crudi, qui tamen corrupti non ſunt, inedia, non purgantibus ſunt conſumendi. Nonnulli ſic conciliant, Galenum loqui de nutritione ægrotantium, qui prauis humoribus per totum diffuſis abundant, & ob virium debilitatem non poſſunt abſq; cibo perſiſtere. Sed Hippocratis Aphoriſmum agere de conualeſcentibus, in quibus nullus metus eſt de virium lapſu.

APHOR. XI.

Ῥᾷον πληρῦσθαι ποτῦ, ἢ σιτίυ.

Faciliùs eſt potu, quàm cibo refici.

HActenus de corporibus conualeſcentium lentè reficiendis loquutus eſt: Nunc ei ſermo eſt de ijs, quæ celeri refectione egent, docens per quæ alimenta minori labore, atq; celeriùs perficiatur ea refectio, nempè per alimenta liquida & potulenta: His ſiquidem iactura humida ac ſpirituoſæ ſubſtantiæ citò reſarciri poteſt, faciliùs quippè alterantur & concoquuntur, promptiusq; diſtribuuntur, apponuntur & aſſimilantur, quàm quæ ſolidiora ſunt: græci talia vocant ταχύτροφα, *quæ vt Gal. in 1. alim. ait, tota corporibus promptius apponuntur aſſimilanturq;, vt quæ gignunt ſuccum tenuem, probum & concoctu facilem: Qualia ſunt vina odorata, nam hæc & ſpiritus reficiunt, & bonos ſuccos, quibus aluntur ſolida, reparant. Item iuſcula & ſorbitiunculæ, expreſſa, colata, deſtillata, &c. Nam his partes ſolidæ conualeſcentium diuturnitate aut vehementia morbi debilitatæ, meliùs recreantur & reficiuntur, nam ſanorum partes ſolidiore potiùs, quàm liquidiore cibo replentur & firmiores redduntur.*

Præterea videtur Hippocrates præcedentem Aphoriſmum declarare voluiſſe, nam quis quærere poſſet, ſi impura conualeſcentium corpora alimentorum exhibitione læduntur, num illis nihil dandum eſt? Reſpondet ergo tacitè, non prorſus nihil eis exhibendum, inquit enim, ὁκόσῳ ἂν θρέψῃς, *&c.*

Sed

Sed parciùs eos reficiendos, nam hoc eſt πληρῦσθαι, & quidem cibo liquido id eſt, facilioris coctionis & difficilioris corruptionis, quem δυσφθαρτὸν vocant, vt eſt ptiſana, &c.

APHOR. XII.

Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα ἐν τῇσι νούσοισι μετὰ κρίσιν, ὑποστροφώδεα.
Quæ à morbis poſt criſim relinquuntur, recidiuos morbos facere conſueuerunt.

NON ſolùm ob eam rationem euacuandos eſſe docet eos, qui à morbis cibos non appetunt, quòd corroborari nequeant, verùm etiam, quòd tales niſi tempeſtiuè purgentur, in periculo ſint, ne rurſus in morbum priorem incidant. Simul quoq; oſtendit, quæ læſio ſequatur impurorum corporum nutritionem, maximè ſi ſolidioribus alimentis reficiantur.

Extat eadem ſententia in 2. Epid. in fine ſectionis primæ, & ſectione tertia. Item 6. Epid. 2. com. 22. Recidiuarum ſeu ὑποστροφῶν cauſæ ſunt partim externæ, praua ſcilicet victus ratio, medici error, quum æger plura ſumpſit, quàm conficere poſſit: aëris conſtitutio, quæ corpus imbecillum leui occaſione lædit valetudine nondum benè confirmata. Internæ duæ ſunt, materia poſt morbos relicta, ſeu cacochymia ſuperſtes poſt criſin imperfectam. 2. διάθεσις νοσώδης relicta quoq; recidiuas facere conſueuit, etiam humoribus morbificis prorſus euacuatis, niſi alterantibus & roborantibus anteuertamus, ſicuti vacuantibus tolli poteſt materia relicta. Signa verò recidiui morbi ſunt, ſitis, oris ſiccitas, inſuauitasq;, ciborum faſtidium, vigiliæ, ſomni turbulenti, laſſitudo totius corporis, vrina cruda, atq; ſi proceſſit criſis imperfecta.

APHOR. XIII.

Ὁκόσοισι ἡ κρίσις γίνεται, τουτέοισιν ἡ νὺξ δύσφορος ἡ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ, ἡ δ' ἐπιοῦσα εὐφορωτέρη ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.
Quibus inſtat criſis, ijs nox quæ acceſſionem præcedit, grauis eſt: quæ verò ſubſequitur, magna ex parte leuior exiſtit.

QVia Aphoriſmo præcedenti mentio τῆς κρίσεως facta eſt, explicat iam ſignum, quo prænoſcamus, quas criſes ſequi ſoleant recidiuæ, quas verò non. Integram & conſtantem conualeſcentiam pollicentur criſes perfectæ, id eſt, quas nox moleſta difficiliſq; antecedit, leuior autem ſubſequitur. At ſi æger ea nocte, quæ præcedit paroxyſmum, in quem criſis

criſis incidit aut incidere debet, non perturbatur & vexatur, id eſt, ſi nulla præcedunt ſigna critica, nec poſtera die ſe leuiùs ſentiat, tùm metus eſt recidiuæ, eò quòd corpus non ſit ab humoribus ipſum moleſtantibus ſatis exoneratum. Perturbatio verò præcedit criſin, quòd natura luctans humores bonos à malis ſecernens, vapores ſuſcitat, qui ad varias partes, præſertim cerebrum, feruntur, vel humores huc atq; illuc mouentur. Inde exiſtunt ſymptomata critica, delirium ſcilicet, ſomnus ſtupidus, reſpiratio difficilis, vertigo & caligo oculorum, ſplendores ob oculos, dolor capitis, ventriculi, inquietudo, nauſea, lachryma inuoluntaria, tremor labij inferioris, rubor & inflatio faciei, hypochondriorum contractio, palpitatio cordis, vrinæ ſuppreſſio. Quæ de nocte ſcribit, vera quoq; ſunt de die, quæ noctem in qua fit criſis, antecedit. Noctis tamen potiùs mentionem fecit ob cauſam duplicem, primùm quia æger propter ſomnum interruptum noctu iſtam perturbationem criticam euidentiùs ſentit, & vniuerſos labores exactiùs apprehendit, animo minùs ad alia opera diſtracto: Deinde quia interdiu ſæpiùs contingunt criſes quàm noctu, calor enim natiuus pugnam cum morbo aggreſſurus, colligit prius omnes ſuas vires, fitq; illa perturbatio: mox verò ſequenti die calore ad externa expanſo, fit humorum expulſio, qui præcedenti nocte à calore ſunt euicti & ſeparati.

APHOR. XIIII.

Ἐν τῇσι τῆς κοιλίας ῥύσεσιν, αἱ μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων ὠφελέουσιν, ἢν μὴ ἐπὶ πονηρὰ μεταβάλλῃ.

In profluuijs alui mutationes excrementorum iuuant, niſi in praua commutentur.

EXemplo profluuiorum alui commonſtrat, quænam excretiones à natura per criſim factæ morbum perfectè ſoluant, ita vt recidiuæ fames non relinquatur: nempè per quas corpus integrè purgatur, hoc eſt, cauſa morbifica tota, eaq; cocta expellitur. Cuius rei ſignum ſunt excrementorum mutationes & varietates, corpus à pluribus humoribus repurgari ſignificantes. Iuuant verò tùm ratione cauſæ, quoniam leuãt ægros, morbumq; finiunt: tùm ſigni ratione, quia naturam validiorem factam, cauſamq; morbificam minùs potentem oſtendunt.

Sed videndum, ne mutatio fiat in peius, vt ſi excrementa notas putredinis vincentis, aut colliquationis præ ſe ferant, vt pinguia, liuida, nigra mali

odoris, ramentoſa, æruginoſa, ποικίλα, de quibus Hipp. 2. progn. 21. Item ἄκρατα. Porrò excrementorum mutatio laudatur, quæ fit in fluxu ſpontaneo & critico, in quo materia cocta excernitur. In fluxibus ſiquidem ſymptomaticis, qui in principijs morborum contingere ſolent, magnam putridorum humorum copiam ſignificat, morbumq́ aut lethalem portendit, virtute debili exiſtente: aut longum, ſi virtus eſt robuſta, longius enim tempus ad varios humores concoquendos requiritur. Qua de cauſa nec infrà 4. Aph. 21. deiectiones variorum colorum prauorum laudantur, niſi à medicamento ſumpto tales exiſtant.

Huic conformis ſententia extat in 2. Epid. 3. ſect. ſtatim in principio: Τὰ τῷ εἴδει διαχωρήματα διὰ παντὸς, κακόν. *Et generaliter in 2. ſectione loquens de vomitibus:* αἱ μεταβολαὶ ὠφελεῦσιν ἢν μὴ ἐς πονηρὰ μεταβάλλῃ, *&c.* αἱ ἐς ἀκρητέστερα τελευταὶ σῆψιν σημαίνουσιν. *Seceſſus alui ſpecie ſimiles ſi perſeuerent, cauſæ magnitudinem ſignificant, corpusq́ prorſum non expurgant.*

APHOR. XV.

Ὅκου φάρυγξ νοσέει, ἢ φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύεται, τὰς ἐκκρίσιας σκέπτεσθαι χρή. ἢν γὰρ χολώδεες ἔωσι, τὸ σῶμα ξυννοσέει: ἢν δ᾽ ὅμοιαι τοῖσιν ὑγιαίνουσι γίνωνται, ἀσφαλὲς τὸ σῶμα τρέφειν.

Vbi fauces ægrotant, aut tubercula in corpore enaſcuntur, excretiones ſpectare oportet. Nam ſi bilioſæ fuerint, corpus vnà ægrotat: Sin ſanis ſimiles fiant, corpus nutrire tutum eſt.

CRiſes duplici fiunt modo, aut per ἔκκρισιν, *quando peccans humor extra corpus pellitur per deiectiones alui, vel vomitum, vel ſudores, vel vrinas, vel hæmorrhagias: aut* κατ᾽ ἀπόστασιν *ſeu abſceſſum, idq́ vna ratione, vel enim fit per* μετάδοσιν, *vbi tantùm pars materiæ morbificæ è corpore toto aut parte nobiliore transfertur in ignobiliorem, vt cùm in febre peſtilenti natura à copia prauorum humorum irritata excitat anthraces, bubones, parotides, petachias, per quas tamen principes partes non ſunt liberæ: vel per* μετάστασιν, *quando materia tota à partibus principibus* κριτικῶς *per naturam robuſtam ad externas in ambitum corporis transmittitur, fiuntq́ tumores aut tubercula, abſceſſus, exanthemata: fauces partesúe oris ſæpiùs adfligantur defluentibus à capite humoribus. Et quia ſuperiore Aphoriſmo notas perfectæ criſis per* ἔκκρισιν *factæ docuit: ita in hoc monſtrat,*

ſtrat, qua ratione medicus dignoſcat, num morbus perfectè ſit ſolutus per abſceſſum, & quando conualeſcentes tempeſtiuè nutriri aut purgari poßint. Vbi quidem internum corpus excrementis abundare videmus, purgamus. Sin natura prauos humores vniuerſos ad cutem repoſuit forâs, nec quicquam intùs relictum eſt, quòd denuò morbum reſuſcitare poßit, tutò licet corpus nutrire cibo ſolidiore ac pleniore, atq; ab vſu purgantium deſiſtendum, ne materiam reuocemus in corpus. Vt autem cognoſcamus, num corpus excrementis plenum ſit, nec ne, iubet inſpiciendas excretiones per aluum, vrinas & ſudores, &c. Nam ſi hæ fuerint bilioſæ, id eſt, præter naturam, certum eſt, corpus vnâ ægrotare, id eſt, natura nondum prauos humores forâs ad cutem depoſuit totos, ſed adhuc intus hærent, ideoq; nondum cibos pleniores offerre oportet, ſed potiùs purgandum corpus, maximè ſi adſit cutis ſiccitas & inſuauitas, ſitu, ciborum faſtidium. Sin excrementa è corpore promanantia ſanorũ excrementis fuerint ſimilia, refectioni, non ampliùs purgantibus locus erit, quia totum corpus excremẽtis & vitioſis humoribus vacuum indicatur. Quapropter excretiones, inquit, laudabiles teſtantur, quòd vlcuſcula, tumores et alia quæ è corpore efflореſcunt, per criſin à natura victrice perfectè fuerint in cutem expulſa, corpus vniuerſum à prauis ſuccis quam optimè expurgatum, & refectioni aptum.

APHOR. XVI.

Ὅκου λιμὸς, οὐ δεῖ πονέειν.
Vbi fames, laborandum non eſt.

R*Edit Hippocrates ad doctrinam de ratione inſtaurandi ac reficiendi corporis conualeſcentium, ac in genere probat, quòd nihil ſit bonum, quod naturæ modum excedit: præcipiens conualeſcentibus quietem concedendam, non laborem: famemq; nec ſanis, nec ægris ſatis commodam eſſe, non ſolùm vt ſignum, verùm etiam vt cauſam, eò quòd nullos vel motus vel vacuationes vel alterationes etiam neceſſarias poßint tolerare, nam corpus his plus iuſto exiccari ac diſſolui, iam antè per inediam viribus exhauſtum: Non itaq; ſimul inedia & exercitationibus vti licet conualeſcentibus. Nam per labores intelligit omnes motus vehementiores tàm corporis, quàm animi. Quare conualeſcentibus, qui cibum non ſumunt, nec vomendum, nec ſanguis vena inciſa mittendus, aut ſudor prouocandus, aut frictionibus & exercitijs vehementioribus incumbendum. Senſus ergo eſt. Quòd etiamſi*

conualeſcentes ἀσιτοῦντας euacuandos eſſe dixerit, non tamen eos prorſus fameſcentes medicamentis aut quouis labore moleſtandos ac defatigandos, ſed priùs alimentis refocillandos, potu ſcilicet meraciore, cuius mox 21. aph. mentionem facit. Hinc etiam conſtat, ſana corpora poſt exercitationes non oportere diutius ab alimentis abſtinere, aut inedia vti, ne corpus abſumatur: Quanquam nec ſtatim poſt labores cibus ſit aſſumendus, ſed priùs ſedata turbatione, vt præcipit Gal. 3. de vict. acut. 55. Nam cibum aut potum, inquit, protinus ſumere, caput replet, deuoratumq́ interdum facit ὅτι πολάζειν. Rectè etiam Hipp. in 6. Epid. iubet, vt labores antecedant cibos, id eſt, vt corpus ante cibum ſumptum exerceamus, quando ſcilicet non ſuſtinemus famem. Tale quippe exercitium confert ad ciborum digeſtionem, excrementorum diſcuſsionem, calorisq́ natiui augmentum, nam ex concitatiore ſpirituum motu excrementa impetu quodam pelluntur, articuli ad labores ferendos redduntur duriores ac firmiores. Rurſus tamen calor laboribus excitatus exiccat corpus, nam Hipp. 1. de diæta ait: Cibi & labores contrarij ſunt, cibi enim reſtaurant corpus, labores verò abſumunt. Et in tertio: Labor corpus exiccat, validumq́ reddit, abſente ſcilicet fame. Et infrà 7. aph. 60. corporibus carnes habentibus humidas famem adhibere conuenit, fames enim corpora exiccat. Quòd ſi itaq́ ad famem accedat inſuper labor dolorue, augeri & duplicari exiccationem corporis viresq́ frangi neceſſe eſt.

APHOR. XVII.

Ὅκου ἂν τροφὴ πλείων παρὰ φύσιν εἰσέλθῃ, τὴν νοῦσον ποιέει, δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ἴησις.

Vbi cibus copioſior præter naturam ingeſtus eſt, facit morbum: Oſtendit verò id ſanatio.

Reſpicit ad Aphoriſmum quartum & præcedentem, docens in ſatietate non minùs, ac fortè etiam plus periculi ineſſe quàm in fame, non ſolùm in conualeſcentium, ſed & ſanorum corporibus: Et quanquam conualeſcentibus non imperandus labor, niſi priùs cibo reficiantur, (id quod antè tacitè innuebat) non plùs tamen quàm naturæ corporis eius conuenit, exhibendum: additq́ rationem, quia cibus plus quàm ſumentis naturæ modo conueniat, ingeſtus, morbum parit, ſuperans quippè vires à calore natiuo deſeritur, adeoq́ putreſcit, aut copia ſua calorem ſuffocat, aut vaſa frangit & diſrumpit.

Addit

Addit argumentum à poſteriori & à iuuantibus deſumptum, nam morbi tales ſanantur vacuatione per purgantia aut venæ ſectionem, aut frictiones, balneaúe, &c. quæ tollit plenitudinem, ſeu id quod plus eſt ingeſtum. Contraria quippè curantur contrarijs. Hoc ergo poſteriore Aphoriſmi parte docet, cauſas naturamq́ morborum rectè ex curationis modo remediorumq́ qualitatibus inquiri & inueſtigari poſſe. Quod mox aph. 22. manifeſtiùs declarat. Et quanquam morborum dignotiones etiam ab alijs quibuſdam ſumuntur, hac tamen probatione potiùs vti voluit, quæ à iuuantibus capitur, quia propoſito magis congrua eſt, oſtendere volens, omne nimium naturæ inimicum eſſe, morboſq́ parere. Quod aph. 4. propoſuerat.

APHOR. XVIII.

Τῶν τρεφόντων ἀθρόως καὶ ταχέως, ταχεῖαι καὶ αἱ διαχωρήσιες γίνονται.
Eorum quæ confeſtim & celeriter nutriunt, excretiones ſeu tranſitiones quoque celeres fiunt.

QVibus alimentis conualeſcentes ante vel poſt labores reficiendi ſint, ne tamen vires ijs grauentur, hoc Aph. docet, monſtrans ea ſolùm eſſe commoda, quæ ἀθρόως ſeu vniuerſim & confertim nutriunt, hoc eſt, quæ totum de ſe ſuum alimentum quod habent, ſiue id paucum ſit, ſiue multum, ſimul exiguoq́ tempore corpori præſtant & exhibent, ſeu, quorum partes vniuerſæ vnà concoquuntur & aſſimilantur nutriuntq́, non pars poſt partem, vt fit quando ſunt ἀνομοιομερῶς: Deinde quæ velocis ſunt nutrimenti, id eſt, quæ ſua natura ratione citò & pauco pòſt aſſumptionem tempore alterantur in ventriculo diſtribuunturq́, & aſſimilantur, corporiq́ robur addunt. Inepta verò ſunt ad talem refectionem conualeſcentium & aliorum, quæ tardè vires reparant, quia ægros ad vltimam debilitatem perducunt: Item, quæ paulatim nec ſimul ſecundum omnes ſui partes nutriunt, longo enim concoctionis labore ventriculum imbecillem valdè defatigant: deniq́, vires corporis exuperant, & excrementis grauant.

Vt quæ ſubſtantiā habent ſimilarem, aëream & ſpirituoſam.

Vt alimenta craſſa, viſcida, ſolidiora δύσπεπτα.

Sic caro bubula aut ſuilla & nutrit tardè, & poſtquam nutrire cœpit, non ſimul ſecundum omnes ſuas partes nutrit: Econtra ſuccus ptiſanæ & celeriter & vniuerſim nutrit, etſi paucum præſtet alimentum. Porrò ſuprà aph. 11. ſigno ſumpto ab ipſa forma & conſiſtentia: in hoc autem ab effectu, docet, quæ citò & confertim nutriant, nempè quorum celeres fiunt διαχωρήσιες, id eſt, quæ ſunt εὐανάδοτα & ταχύπορα .i. celeris tranſitus atq́ diſtributionis.

Quorum ergo alimentorum partes excrementitiæ, quibus nullus cibus caret, facilè ac ſine mora per aluum, vrinam, ſudores vel inſenſilem tranſpirationem tranſeunt, horum quoq; pars vtilis citò in corpus diſtribuitur ac ſolidis partibus apponitur, neceſſariò itaq; ſunt celeris nutritionis, atq; per conſequens etiam εὔπεπτα, id eſt, facilè à calore natiuo diſſolui ac mutari in chylum, mox in ſanguinem, poſtremò partes ſolidas nutrire poſſunt, poſt factam enim concoctionem fit primùm partium vtilium ab inutilibus ſeparatio: Illas ſanè natura ſtatim ad corporis nutritionem arripit ac diſtribuit: hos autem mox vltrà propellit, ac tandem prorſus è corpore protrudit, niſi impediatur. Præterea quæ εὐανάδοτα, ſunt etiam εὐδιαφόρητα, id eſt, eorum ſuccus vtilis citò in halitus diſſipatur ac digeritur, vt non multò pòſt rurſus alio ſit opus cibo: nec firmum conſtansq; alimentum dant: efficiuntq; vt ſæpè ſit nutriendum. Ad reſtaurandas itaq; vires lapſas opus eſt cibis, qui ἀθρόως & ταχέως nutriunt: ad eaſdem verò præſentes augendas, cibis qui tardè concoquuntur, pluriumq; nutriunt ac tardè ſecedunt vel exhalant, cuiuſmodi eſt caro bubula, limaces, &c.

Rectè autem Interpretes quidam per διαχωρήσιες intelligunt non ſolùm excretiones per aluum factas, quæ rectiùs ὑποχωρήματα & ὑποχωρήσιες dicuntur, ſed illam potiùs deductionem partium tàm vtilium, quàm inutilium per corpus. Et in hoc intellectu Aphoriſmus eſt veriſſimus, nec multis eget diſtinctionibus, quas affert Galenus: Nihil quippè quod concoctu facilè, tardè tranſit: Nec quæ tardè concoquuntur, celeriter per corpus deducuntur. Imò quæ ſua qualitate excretricem facultatem vel retardant vel extimulant, ſunt δύσπεπτα, quare excernuntur, antequam nutrierint. Etiamſi ergo ſalſa, nitroſa & acria mox aluum irritant, non ſtatim tamen vtilium quoque partium, quæ tardè concoquuntur, facta eſt ἀνάδοσις: aut ſi nutriunt, parùm id eſt, & ſecundum aliquas tantùm partes nutriunt, aut vtiles cum inutilibus antè factam ſeparationem excernuntur.

APHOR. XIX.

Τῶν ὀξέων νοσημάτων οὐ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προαγορεύσιες, οὔτε τοῦ θανάτου, οὔτε τῆς ὑγιείης.

Acutorum morborum non omninò certæ ſunt prædictiones, neque mortis, neque ſalutis.

Quo

QVO conſilio Aphoriſmus iſte de morbis acutis loquens, hic ſit inſertus, non ita euidens ac perſpicuum eſt. Videtur autem ſcopus eſſe, vt lectorem moneret, ſigna quæ de criſi alijsq́; morborum euentibus tradidit, non prorſus ita certa eſſe, vt nunquam fallant, ob varios motus materiæ morbificæ, præſertim in morbis acutis, qui ab humore calido tenuiq́; ac mobili dependent, ac ſæpenumero vitium habent latens, ac nullum de ſe ſignum produnt. Vult itaq; medicum non præcipitem eſſe debere in prædicendo morborum quorumcunq; euentu, falli enim quandoq; etiam induſtrios & ſagaces medicos in morborum acutorum iudicio, in quibus tamen mox ab initio certiores notæ eluceſcere ſolent, quàm in diuturnis: quæ tamen & ipſæ fallunt quandoq;, vt ſumma materiæ morbificæ inconſtantiam & mobilitatem, quæ turgens improuiſa ad locum nobiliorem commigratione mortis cauſa fit: aut natura vires colligens ſubitò, per inſperatam criſin ſoluit morbum. Iſtam iudicij incertitudinem augent quoq; cauſæ externæ, errores medici & ægrotantis. Item ſyderum cœleſtium ac tempeſtatum aëris vires & operationes. Habent & Epidemici morbi plerunq; occultam virulentiam, quâ ægri benè habentes ſubitò enecantur. Non itaque tutò præſagire poteſt medicus, niſi humorum motus certus iam & conſtans ſit, atque manifeſta & perſeuerantia vincentis, aut victæ naturæ ſigna conſpiciantur: aliâs prædictionem differat.

Siue materia obſtet in venis, ſiue ſit phlegmone, vel abſceſſus partis latens.

Celſus lib. 2. cap. 6. hunc Aphoriſmum his verbis eſt interpretatus: Neq; ignorare oportet, in acutis morbis fallaces magis notas eſſe & ſalutis & mortis. Et cap. 1. ait, magis ignoſcendum medico eſſe in acutis parùm proficienti, quàm in longis. Hic enim breue ſpatium eſt, inquit, intra quod, ſi quod auxilium non profuit, æger extinguitur: ibi & deliberationi & mutationi remediorum tempus patet, adeò vt rarò, ſi inter initia medicus acceſſit, obſequens æger ſine illius vitio pereat. Iuxta hanc interpretationem prædictiones ſalutis ac mortis in morbis chronicis minus eſſe fallaces conſpicitur, non enim tàm præſens ſubitæ humorum commigrationis periculum imminet, quanquam & has in tàm longo tempore multa poſſint interturbare, vnde & Rhaſis dixit, in chronicis paſsionibus longè minorem ſecuritatem euentus eſſe, loquens nimirum de principio morbi longi, nam in huius ſtatu ſententia certiùs ferri poteſt de euentu morbi, quàm in ſtatu acuti. Sicuti in principio acuti, citiùs præcognoſci poteſt euentus, non autem certiùs.

Fortè & hic erit huius Aphoriſmi ſenſus: Quanquam in acutis non ſemper certa ſint prædictiones, certiores tamen eſſe poſſunt in chonicis, quorum

cauſa

cauſa eſt humor craſſus, ad motum piger. Vel: Quanquam in acutis non ſemper ſalus aut mors certò prædici poßit, alij tamen euentus mutationesq́ poſt finitos morbos prædici poſſunt in ſtatu conualeſcentiæ. Vel: Incidunt interdum impedimenta varia, quò minùs ea quæ velociter nutriunt, non ita citò tranſeant per corpus, ob huius ineptitudinem: Sicuti in morbis acutis minùs certæ ſunt prædictiones ob velocem humoris morbifici motum & varias corporum diſpoſitiones, de quibus mox ſequens Aphoriſmus agit.

APHOR. XX.

Ὁκόσοισι νέοισιν ἐοῦσιν αἱ κοιλίαι ὑγραί εἰσι, τουτέοισιν ἀπογηράσκουσιν ξηραίνονται. ὁκόσοισι δὲ νέοισιν ἐοῦσιν αἱ κοιλίαι ξηραί εἰσι, τουτέοισι πρεσβυτέροισι γινομένοισι ὑγραίνονται.

Quibus adhuc iuuenibus aluus humida eſt, ijs ſeneſcentibus ſiccatur: Quibus verò adhuc iuuenibus aluus ſicca eſt, ijs ſeneſcentibus humectatur.

INcertitudo prædictionum in morbis acutis ſæpè exiſtit ob varias corporis affectiones: atq́ excretiones alui interdum veloces ſunt non ob ciborum naturas, ſed ob ventris humiditatem natiuam aut acquiſititiam ætate, nam huius ratione corporis noſtri diſpoſitiones ſubindè mutari docet, duas propoſitiones affirmatiuas ponens, quarum prima eſt: Qui per iuuentutem habent aluum lubricam, hoc eſt, facilè excernunt fæces, & quidem pro ratione aſſumptorum ſatis copioſas & liquidas, hi in ſenectute tardè & ægrè excernunt. Altera: Qui in iuuentute ventres habent ſicciores, hi in ætate ſenili humidiores ac laxiores aluos habent. Cauſas mollioris & ſiccioris alui Galenus copioſè & perſpicuè in commento enarrat: Ex quibus ratio dicti huius eluceſcit.

In genere tamen iuuenibus temperatis aluus ſemper humidior eſt, ijſdem verò ſeneſcentibus, ſiccior. Celerioris tamen ac copioſioris deiectionis cauſæ plurimæ ſunt, nempè cibus humidior, multus, reſolutionis paucitas, retentricis facultatis inteſtinorum imbecillitas, aut expultricis irritatio facta à copia chyli non diſtributi, multa mordaciq́ bile. Tarda & pauca deiectio fit à contrarijs cauſis. Commutatio ergo temperamenti ventriculi, epatis, inteſtinorum commutat deiectionum formas, vt Galenus explicat.

Bilis in ſenecta paucior & minùs mordax generatur: augetur & ſiccitas ſecundum naturam.

APHO-

APHOR. XXI.

Λιμὸν θώρηξις λύει.

Famem vini potio ſoluit.

VINI meracioris exemplo comprobat tres ſuperiores Aphoriſmos, ſeptimum nimirum, vndecimum & decimum octauum. Cum enim docuerit, eos, qui ex morbo conualeſcunt, priùs eſſe reficiendos, antequam ipſos medicamentis, aut aliter, exerceamus: non ſine periculo tamen illam refectionem per cibum copioſiorem fieri: ideò iam reficiendi rationem magis tutam monſtrat, nempè per potum meraciorem, aliosq; cibos liquidos, qui citò vires reparant, cordiq; robur addunt, thoracemq; incaleſcere faciunt, velociter & confertim nutriunt, citiſſimè per vniuerſum corpus diſtributa. Atq; hoc eſt, quod ſuprà dixit: Faciliùs eſt impleri potu, quàm cibis. Senſus itaq; eſt: Vini generoſi potatio omnem famem non naturalem non ſolùm ſedat, ſed ſoluit prorſus ac tollit, & præcauet. Neq; ſolùm de canina fame loqui videtur Hippocrates, verùm de eadem, de qua antè 4. & 16. Aphor. locutus eſt, quæ videlicet correctionem & medelam expoſcit: quanquam & Galenus interdum famis caninæ appellationem ad alia quoque famis genera traduxerit, vt quæ fit à latis lumbricis chilum depaſcentibus, aut ab inanitione totius corporis, etſi non ſemper ſit oris ventriculi ſymptoma, ſed defectus & penuria alimenti in toto corpore.

Cæterùm vinum meracius ſoluit famem caninam, quæ ſcilicet generatur ab intemperie frigida oris vētriculi vel ſimpliciter, vel cum humore acido, pituitoſo, aut melancholico cōiuncta, faciente corrugationem conſtringente, ac pungente, vt fit fames ſecundum naturam per ſuctionem oris ventriculi, quia vinum tale ob tenuitatem ſtatim penetrat, & præterea calefaciendo intemperiem emendat, frigidumq; illum humorem corrigit, fundendo humores, & laxando tunicas ventriculi, naturæq; eſt amicum & gratum: ſua verò dulcedine ſuccos acidos adæquat, concoquit & diſcutit, corrugationemq; relaxando tollit, vt oleoſa faciunt ac pinguia, quibus Galenus hoc malum curat: præterea reſolutionem virium cauet, ob celerem diſtributionem: Qua de cauſa etiam τῷ βυλίμῳ confert, in quo os ventriculi totumq; corpus penuria cibi, & imbecillitate ſumma, propter vehementem diſcraſian frigidam laborat, cum crebris animi deliquijs: nec vinum meracum cum pane exhibitum neruos offendit, aut delirium inducit, optimè ve-

APHOR. XXIII.

Τὰ ὀξέα τῶν νοσημάτων κρίνεται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι.

Acuti morbi intra quatuordecim dies iudicantur.

Continuatur hic Aphoriſmus cum decimo nono, in quo dixit: Prædictiones in morbis acutis de morte aut ſalute non omnino certas eſſe. Hic itaq; addit correctionem, quòd certò tamen liceat prædicere terminum, quo quilibet acutus ſuam criſin habiturus ſit. Nam intra quatuordecim dies, ait, morbos acutos, qui febris cõtinuitatem habent, iudicari, hoc eſt, aut prorſus ſolui, aut mutari ſubitò ad ſalutem aut mortem, ad melius vel peius, idq; ſumpta indicatione ab acumine morbi & tolerantia virtutis. Natura ſiquidem acutorum eſt, magnis augmentis perpetuò augeri. Neque verò vel partis principis à morbo abeſſe dignitas roburq;, vel vires quantumuis robuſti hominis tantam ſæuorum ſymptomatum vehementiam vltra 14. dies continuos, citra aliquam quatuor diætarum mutationem ferre poſſunt: ſed aut vires proſterni neceſſe eſt, vt æger moriatur: aut ſi ad excretionem humorum natura impetum faciat, & exuperet eos, bonam: ſin exuperetur, malam criſin ſequi. Eſt ſiquidem axioma Phyſicum: tempus generationis æquale ferè eſſe corruptionis tempori. Quod ergo celeriter fit atque mouetur, celeriter quoq; deſinit & mutatur: Ac natura ab humore feruente ac celeriter nato irritata, cogitur quaſi pugnam cum morbo committere, maximè à cœli motu extimulata & adiuta. Neq; verò terminus iſte 14. dierum ad ipſum dierum numerum & totius morbi hiſtoriam eſt referendus, vt in pluribus locis Galenus monet, ſed potiùs ad acumen morbi, id eſt, ad illum temporis tractum, in quo morbus celerrimè & vehementer mouetur cum ſymptomatum vehementia: Hoc enim tempus ampliùs duabus ſeptimanis durare non poteſt. Verùm acumen morbi non ſemper primo die incipit, ſed interdum exacto demum primo quaternario aut ſecundo iſtud naturæ morbiq; certamen elucet. Qui ergò morbi quaternione primo mouentur blandè, perueniunt ad decimum ſeptimum: qui per duos quaternarios, id eſt, ad ſeptimum vſq; mites ſunt, deinde verò vehementer & acutè moueri incipiunt, vigeſimo ſolent iudicari: Qui ſtatim ab initio ſunt vehementiores, decimum quartum non prætergrediuntur. Ita omnes acuti vehementiam celeritatemq; ſuam intra duas ſeptimanas finiunt, vt docuit experientia, cui acquieſcendum eſt: ſunt etenim ſtati ratiq; naturæ motus, tùm in morbis ſuperandis, tùm in omni alia actione.

Non negat tamen Hippocrates, quin criſes citiùs fieri in acutis poſſint: Nam exactè peracuti appellati, & non exactè peracuti, ſunt intrà limites 14. dierum, quia tertio, quinto, ſeptimo, nono, vndecimo, &c. finiuntur. Qui autem ad decimum ſeptimum vel vigeſimum prorogantur, non ſunt acuti exactè, multò minùs qui ad 40. perueniunt, quos acutos ἐκ μεταπλώσεως nominant.

Internus itaq; terminus morborum acutorum eſt decimus quartus dies: extremus verò, vigeſimus. Bis repetitur hæc ſententia iiſdem verbis in Coacis prædictionibus, ac ſemel ſpeciatim de febre ardente, vbi ait: τοὺς καυσώδεις διακρίνουσιν αἱ τέσσαρες καὶ δέκα ἡμέραι, κουφίζουσαι ἢ ἀναιροῦσαι.

APHOR. XXIIII.

Τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος, ἑτέρης ἑβδομάδος ἡ ὀγδόη ἀρχή. θεωρητὴ δὲ ἡ ἑνδεκάτη: αὐτὴ γάρ ἐστι τετάρτη τῆς δευτέρης ἑβδομάδος. θεωρητὴ δὲ πάλιν ἡ ἑπτακαιδεκάτη: αὐτὴ γάρ ἐστι τετάρτη μὲν ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, ἑβδόμη δὲ ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης.

Quartus dies eſt index ſeptimi: octauus ſequentis ſeptimanæ principium exiſtit. Eſt verò & vndecimus ſpectandus, ipſe enim quartus eſt alterius ſeptimanæ. Sperandus ruſum decimus ſeptimus: is enim quartus eſt à quartodecimo: ſeptimus verò ab vndecimo.

SEnſus eſt: Etſi acutorum morborum certus ac definitus terminus ſit decimus quartus: plures tamen ſunt dies critici ante & poſt diem decimum quartum, quare dies futuræ criſis non ita certò prædici poteſt, niſi plura alia ſpectentur, ac diligens dierum indicum & iudicatoriorum inter ſe collatio fiat. Quemadmodum verò κρίσις appellatur, ὀξύῤῥοπος καὶ ἀθρόα μεταβολή, hoc eſt, præceps ac vehemens naturæ in corpore ægroto motus, quo ſubita fit ad ſalutem aut mortem conuerſio, cum quadam euidente excretione aut abſceſſu: Ita dies critici ſeu decretorij vocantur, in quibus huiuſmodi motus naturæ vehemens in morbis ſæpiùs contingere ſolet: Quorum tamen quoad dignitatem & efficaciam magna eſt diuerſitas. Sunt enim aliqui veri critici dies, qui per hebdomadas computantur, inter quos primum locum tenet ſeptimus: ſecundum decimusquartus: Tertium vigeſimus: Poſt hos, vigeſimus ſeptimus, trigeſimus quartus, & quadrageſimus: In his motus fiunt à natura vincente, ac ſuis legibus agente, humores concoctos & ſecretos excernente. Alij ſunt dies indices, ἐπίδηλοι,

θεωρη-

θεωρητικοὶ, *qui prænunciant, quid futurum ſit in veris decretorijs: hiq́ per quaternianos computantur. Tales ſunt, quartus, vndecimus, decimus ſeptimus, &c. Hi tamen etiam aliquam habent vim criticam. Alij nominantur intercalares,* παρεμπίπτοντες, *intercidentes, qui inter præcipuos decretorios & indices interſeruntur: atq; in his criſes fiunt à natura vi morbi acceßionumq́, aut errore aliquo externo ad certamen prouocata, & quaſi coacta.*

Criticorum dierum cauſam duplicem ſtatuit Galenus, non tantùm motum materiæ, ſed etiam cœleſtium corporum motus ac vires: nam pro varia noxiorum humorum conditione citiùs vel tardiùs excitatur facultas expultrix, quæ eſt verum atq; proximum αἴτιον *omnis criticæ vacuationis, ſed ad actionem impellitur ab humoris morbifici copia, vel acrimonia, aut motu & agitatione, quæ exiſtit à violentia morbi aut paroxyſmi, in diebus intercalaribus: vel à cœli motu, Luna præſertim, in verè criticis diebus: nam in his firmiores ac perfectiores fiunt criſes, Luna iuuante atq; regente naturæ motum. Corpora autem cœleſtia diuerſos vires acquirunt iuxta varias poſitiones. Atq; Luna per ſingulos circuli ſui quadrantes nouam poſitionem accipit, ſingulis ſeptimanis ferè dimidiam partem circuli epicycli percurrens, ideoq́ fit vt ſeptimus dies inſignem vim mutationis accipiat, quia Luna ad oppoſitum locum venit. Quare inter omnes decretorios dignitate & poteſtate primum locum tenet ſeptimus: In hunc enim duplex poſitionis mutatio, atq; omnium humorum motus incidit. Dimidijs ſeptimanis corpus Lunæ vnum tantùm acquirit poſitionis differentiam, vt vel ſurſum moueatur, quum priùs deorſum vel in dextram, quum priùs in ſiniſtram. Quare dies quartus conuenit cum ſeptimo, demonſtratq́ quid eo futurum ſit, propter conſentaneum Naturæ ordinem: In hunc quoq; incidit motus ſucci melancholici, ſanguinis & pituitæ. Vndecimus dies eſt ex indicum numero, dignitate ſeptimo & decimo quarto proximus: nam Luna tàm tertiam poſitionis mutationem in ſuo circulo accipit, atq; in hunc incidit motus materiæ in morbis, qui impari dierum numero mouentur. Poſt ſeptimum decimus quartus potentia & dignitate inter decretorios tenet ſecundas: & adhuc terminum vſq; efficaciſsima criſes fieri ſolent: Poſtea enim natura lucta cum morbo, roburq́ eius, & motus morbi langueſcunt. Potentiſsimè verò morbos acutos iudicat decimus quartus: Etſi enim nullus alterutrius bilis motus in hunc incidat, decernit tamen, Luna quippe redit ad priſtinum ſuum locum in circulo ſuo: ad oppoſitum verò in Zodia-*

60. Decimus ſeptimus eſt medius terminus tertiæ ſeptimanæ: atq; in hoc Luna de nouo quadrantem ſui circuli conficit, fitq; motus humoris bilioſi. Vigeſimus inter veros decretorios tertium tenet locum, eſtq; vltimus terminus tertiæ ſeptimanæ iuxta Galenum. In huius finem duplex rurſus poſitionis Lunæ mutatio incidit, quemadmodum in ſeptimum & decimum quartum. Anticipare autem ſolent morbi acuti propter ſui acutiem, & humorũ tenuitatem atq; mobilitatem, & partium, quas tenent, ἰναισθησίαν, maximè ſi accedat regio calida, æſtas, ætas iuuenilis. Luna quoque Aſtra. *interdum velociùs, interdum tardiùs fertur: Conſiderare quoq; oportet reliquorum aſtrorum motus, coniunctiones & oppoſitiones, quæ cuncta virtutem motus Lunæ accelerant, morantur aut immutant. Sæpè etiam criſes ob violentam acceſſionem veros dies criticos præuertunt, ne in præcedentem diem ex intercalaribus incidant, auxiliante vi cœli ſecutura in proximo critico, humore morbifico magna ex parte iam concocto, vijsq; apertis. Simili ratione ob materiæ ineptitudinem aut Naturæ concoquentis imbecillitatem, aut ob errores commiſſos prorogantur criſes in ſequentem intercalarem, adiuuante motu cœli præcedente, Quanquam imper-* A cauſis efficientibus cuncta, &c. *fectæ, ac obſcuræ, parumq; fidæ eſſe ſoleant. Non omnium ergò criſium cauſæ ad cœlum referri poſſunt, quum ab efficientibus cuncta pro materiæ promptitudine fiant: & rectè dierum, quos coincidentes ſeu intercalares vocant, ratio ab ipſo materiæ motu ſumitur, nam in hos bilioſarum febrium periodus incidit. Attamen qui omnia materiæ accepta ferunt, cauſas reddere non poſſunt, qui fiat, quòd decimus tertius & decimus nonus ſint admodum imbecilles, in quos tamen omnium humorum motus incidit, non minùs quàm in ſeptimum: In decimo quarto autem & vigeſimo nullus alterutrius bilis motus incidit. Ex quibus conſtat, dies decretorios vel præcipuos ſolùm materiæ motum non ſequi. Galenus itaque rectè aliam cauſam in motu Lunæ quærit, à qua motus Naturæ iuuetur & regatur, quæ in his inferioribus ac materiatis non ita certa & ordinata eſt conſtantia. Vt Sol eſt πηγὴ τῆς ζωτικῆς δυνάμεως, ita Luna τῆς φυσικῆς,* Luna quid agat. *quare vt ille definit vitam: ſic Luna ipſa coctionem & alia opera naturalis virtutis, præſertim verò motum humoris in corpore: ſuoq; motu in morbis acutis auxiliatur Naturæ, robur addens expultrici & concoctrici: præterea ſua efficacia ciet humores ſuperfluos in venis, qui deinde impetuoſo ſuo motu expultricem irritant, vias occluſas aperiunt, ac commoti faciliùs ac promptiùs expelluntur.*

Luna

Luna itaq; habet rationem τ̃ συναιτίν, quia exorditur motum & humores adauget ac fundit, hos auctos & fuſos motuſq; ac irritantes expellit Natura ſtimulata. Roborat etiam corpus, auctis ſpiritibus naturalibus, idq; non ſemper facit, ſed in recta poſitione. Niſi ergò cœli auxilium accedat, non fit perfecta criſis, ſed ſolùm imperfecta, quam facit Natura irritata & coacta, expellens non totam materiam morbificam, vtpote nondum concoctam & ſecretam. Sciendum quoq; eſt, dies indices omnes eſſe quaternarios vſque ad diem viceſimum: poſt hunc verò, ſeptenarios ad quadrageſimum: poſt hunc, vicenarios ad centeſimum vigeſimum, quia viceſimus eſt dimidius quadragenarij. Hippocrates verò plurimas vires tribuit quadragenarijs, quia eſt tertia pars de 120. quibus Sol trientem circuli ſui conficit, rediſq; ad ſignum ſimile ei, ex quo res initium ſumpſit. Dies verò criticos ad quadrageſimum vſq; diem omnes eſſe ſeptenarios, quod Natura ſuos motus inſignes ſemper per ſeptenarios obeat, ſiue dies, ſiue menſes, aut etiam annos.

APHOR. XXV.

Οἱ θερινοὶ τεταρταῖοι τὰ πολλὰ γίνονται βραχέες: οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ, μακροὶ, καὶ μάλιστα οἱ πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες.

Aeſtiuæ quartanæ magna ex parte breues, autumnales longæ, & maximè quæ hyemem attingunt.

EXemplo quartanæ oſtendit morbos non acutos, non ita certos habere durationis ſuæ terminos iuxta dies criticos: de illorum tamen longitudine coniecturas capi poſſe ex anni tempore & reliquis annexis. Obiter quoq; docet, criſes à calore accelerari: & morbos acutos pro varijs anni temporibus, proq; ætatum ac regionum differentijs celeriùs aut tardiùs iudicari.

Habet autẽ hic Aphoriſmus tres propoſitiones. Prima eſt: Quartanæ non ſymptomaticæ ſcilicet, ſi ratione vitæ intemperantis & qualitatis alimentorum in æſtatem cadant, vt plurimùm ſunt breues, quia cœli beneficio materia citiùs maturatur & excernitur, cutis ſiquidẽ eſt laxior, ipſeq; humor febrificus minùs craſſus, nã calore ambientis attenuatur, & ad coctionẽ motũq; fit paratior. Secunda: Quartanæ, quæ in autumnũ incidunt, magna ex parte ſunt longæ, ob materiæ craßitiẽ contumaciãq;, ac eius motũ ac receſſũ ad centrũ, quæ per æſtatẽ ad corporis ſuperficiẽ mouebatur ac diſcutiebatur.

Tertia:

Tertia: Quartanæ, qui in fine autumni oriuntur, ſunt longiſsimæ natura externum frigus prohibet excretionem, materiam repellendo, & cutem conſtipando. Hyeme verò rariſsimæ ſunt quartanæ, imò ætate declinante ac ipſo autumno genitæ, ſolſtitio hyberno vel deſinunt vel leuiores fiunt. Plurimæ verò apud nos quartanæ fiunt menſe Auguſto ante ortum arcturi, quo tempore dierum canicularium æſtus tepeſcit, & matutina frigora oriuntur, cœlumq́; inæquale eſt: Tùm enim ſupprimi incipit humorum tranſpiratio motusq́; ad exteriora, cuius loco in profundum conuerſi, cohibentur intus ſuperueniente frigore, atq; in penitioribus corporis partibus aſſeruantur ad alteram vſq; mutationem, poſt menſes ſex aut nouem, caloribus incipientibus. Hippocrates de Natura hominis inquit: Autumni tempus omnium ad bilem atram eſt aptiſsimum. Quicunq; autem extra hoc tempus à quartana corripiuntur, pro certo ſcire oportet, eam febrem non fore diuturnam, niſi quid aliud grauioris mali hominem infeſtauerit.

APHOR. XXVI.

Πυρετὸν ἐπὶ σπασμῷ βέλτιον γενέσθαι, ἢ σπασμὸν ἐπὶ πυρετῷ.

Febrem conuulſioni ſuperuenire melius eſt, quàm conuulſionem febri.

VT lectorem in prædicendo morborum euentu ampliùs exerceat, atq; præcedentem & vigeſimum ſecundum Aphoriſmos declaret, conuulſionis & febris exemplo monſtrat, morbos ex repletione ortos euacuatione, ac ſingulos per ſua contraria curari, ſiquidem interdum conuulſionem curat febris, & hæc viciſsim illam: rariùs autem curari ſignificat morbos ab inanitione & ſiccitate ortos, quàm qui à plenitudine naſcuntur, faciliùs ſiquidem eſt de redundantibus ſubtrahere, quàm deficientibus adijcere, ideò dixit, conuulſioni accedere febrem ſatiùs eſt, quàm conuulſionem febri, quia ſolidarum partium humidum primogenium inſtaurari haud poteſt, neruiq́; multum temporis ad emendationem ſiccitatis poſtulant, & reſiccati celerrimè conuelluntur, nec vehementia morbi inducias admittit. Conuulſiones itaq;, quæ febribus ardentibus ſuperueniunt, non curantur, ſed ſolum, quæ ab initio febrium inuadunt, à repletione videlicet originem ducentes, quàm tollunt febres, quia & humidum ſuperfluum, à quo conuulſio oritur, diſcutiunt attenuando, reſoluendo, excretiones per vomitum, ſudores &c. promouendo: & intemperiem frigidam & hu-

& humidam, quæ pituitæ fomes eſt, & origo, ad æquabilitatem reducit. Sic itaq; abſumpta humoris copia & reſtituta neruoſarum partium intemperie, conuulſio ſoluitur per febrem, quæ illi quaſi contraria eſt, dum vi rigoris excretionem promouet, & caloris ſui ratione coctionem humoris craſſi & frigidi iuuat. Illud quoq; iſto Aphoriſmo docet Hippocrates, non tantùm ambientis calorem, de quo paulò antè eſt locutus, ſed & febrilem natiuo calori in euincendis & abbreuiandis morbis opem ferre. Porrò non omnis febris hoc modo in conuulſionibus iuuat, ſed moderata tantùm, id eſt, nec ita debilis, vt nihil vel parùm efficiat, nec ita vehemens aut maligna vt vires exoluat, qualis eſt, quæ à pharmaco excitatur, de qua loquitur Meſue lib. 1. Theorem. 4. cap. vltimo. Vt autem febris calore ſuo conuulſionem ſoluit, ita conuulſio non diu perſeuerans, quæ fit à Natura è partibus nobilibus excutiente, id quod moleſtum eſt, in febribus ſalutaris eſt, quia iuuat tùm motu illo concuſſionis violentæ, tùm translatione humoris è venis in habitum corporis, aut eiuſdem per vomitum, ſudoremq; excretione. Quo modo Gal. 5. Aphor. 1. refert adoleſcentem febre & conuulſione liberatum poſt æruginoſæ bilis orificium ventriculi mordentis vomitionem. Et in 3. Prorrhet. 26. ſcribitur: Paraplegiam & capitis colliq; dolorem motu conuulſiuo ſolui, & 6. Epid. 6. Com. 7. & 5. Aphor. 70. rigore quartanæ epilepſiam ſolui docet. Sic itaq; conuulſio ſoluit febrem, materia è venis in neruos tranſlata: & eadem ſoluitur febre, quæ humores frigidos calefacit, attenuat & diſcutit, modò non diu maneat, nec à ſtabili cauſa oriatur.

Sunt verò duæ propoſitiones implicitæ. Prima: Conuulſiones, quas febris conſequitur, non ſolent eſſe lethales; nam qui à conuulſione aut tetano, vt infra 4. Aphor. 57. ait, tenetur, febre ſuperueniente liberatur. Eadem ſententia in fine libri περὶ κρισίων, *& in Coacis eſt repetita his verbis:* τὰ σπασμώδεα καὶ τετανώδεα πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει. *Cauſa explicata eſt in 6. Aphor. 39. conuulſio fit ex repletione, &c.*

Altera Propoſitio: Conuulſiones, quæ febrem comitantur, rarò ſunt bonæ, quia curationem non niſi rarò admittunt, quando ſcilicet febris initio accidat conuulſio per repletionem, fiat autem translatio materiæ ad partes ignobiliores per violentam motionem & concuſſionem corporis à venoſo genere in habitum corporis. In hanc ſententiam & in Coacis ſcribitur: Conuulſio febre facta, ſiquidem eodem die conquieſcit, bonum. Et mox clariùs: Conuulſio in febre facta febrem ſoluit eadem die, aut altera, vel certè tertia, quod tempus, ſi tranſgrediatur, quo ab initio inuaſit, nec acquieſcat,

malum. Idem docet in fine περὶ κρισίων. *Si itaq; materia vniuerſa è venoſo genere in muſculos continuato motu excluditur, eadem die febris conquieſcit, atq; materia per concußionem motus conuulſiui in habitum ac ſudores diſſoluta, æger liberatur. At ſi materia multa eſt ac valde tenax, vix altera aut tertia die exhalat aut excernitur. Sin ſolutio febris non fiat intra triduum primùm, metus eſt, ne maior ſit vis putrentis materiæ, quàm vt omninò vacuetur conuulſione. Lethalis verò eſt conuulſio febri accedens in morbis ſiccis & magnis ardoribus ex ſiccitate aduenies adultis; maximè in fine febrium acutarum, poſtquam ſcilicet natiuus humor neruorum iam antè per vehementem aut prolixam febrem eſt abſumptus. De tali loquitur Hipp. in Coacis: Conuulſio in febre contingens pernicioſa eſt, minimè verò pueris: quandó nimirum materia transfertur, & vires valent. Pueris quidem promptiùs accidunt conuulſiones, teſte Hipp. 3. Progn. 34. nempe ob neruoſi generis infirmitatem atq; mollitiem. Id tamen minore fit periculo: nam humores imbibiti ea facilitate è mollibus neruis excutiuntur rurſum, qua primùm immerſi fuere. Quare & Hipp. 1. Epid. 2. Com. in ſtatu frigido & humido ſcribit multis conuulſiones, & magis pueris ab initio contigiſſe etiam in febribus: quæ omnia, inquit, pleriq; erant innocua. Iuuare itaq; aliquando conuulſio poteſt, & remiſsionem febris afferre, ſi obſtructio vel copia humorum craſſorum & glutinoſorum, vel impactio fuerit in partibus neruoſis, vel materia in caput & neruos translatio facta ſit, aut critica motio, modò ea celeriter deſinat & materiam tranſmutet. Quanquam igitur tàm febris conuulſionem, quàm conuulſio febrem interdum ſoluat: & vtrinq; ſit periculum, ſiue febri ſuperueniat conuulſio, ſiue conuulſioni febris accedat, frequentiùs tamen lethalis ſolet eſſe conuulſio, quæ febrem ſequitur, idq; hoc Aphoriſmo docere voluit.*

APHOR. XXVII.

Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κυφίζουσιν, οὐ δεῖ πιστεύειν, οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παρὰ λόγον: τὰ γὰρ πολλὰ τῶν τοιούτων ἐστὶν ἀβέβαια, καὶ οὐ πάνυ τοι διαμένειν, οὐδὲ χρονίζειν εἴωθεν.

His, quæ non ex ratione leuant, non oportet confidere: neque multùm formidare mala, quæ præter rationem accidunt: Plurima enim horum inconſtantia ſunt, nec perſeuerare & diutiùs durare conſueuerunt.

Quia

QVia febris conuulſioni, & conuulſio febri interdum cum ægrotantis ſalute, aliâs cum exitio eiuſdem ſuperuenit, ideò nunc generalem exhortationem inſtituit, ne medicus mutationibus morborum tàm bonis, quàm malis temerè, vel credat, vel teneatur, ſed attentè circumſpiciat, num hæ κατὰ λόγον, an verò παραλόγως eueniant, vt videlicet intellecta vera ægrotantis conualeſcentia, de qua in ſuperioribus eſt locutus, victus ratione dextrè mutare aliaq́; opportunè facere poßit: neúe vulgi more, vel ſalutem temerè promittat vel exitium prænunciet, ac de ſalute ægri deſperans, curationem cum infamia prorſus deſerat.

Eſt autem duplex enthymema. Primùm: Mutationes, quæ præter rationem ægros leuant, ſunt infidæ, nec diu durare aut perſiſtere ſolent: Quare his non fidendum. Alterum: Mala, quæ temerè ac nulla ratione in morbis eueniunt, etiam ſolent eſſe incerta, quia cauſam ſtabilem non habent: Medicus itaq; non multùm ea formidare debet. Iſtiuſmodi enim per tranſlationem humoris ad partem ignobiliorem, aut per motionem criticam ſæpè liberant ægrum grauiore affectu. Eadem tamen ſi in principio morbi comparent, materiam turgentem, & Naturam à morbo vinci denunciant. Tertia Propoſitio: Mala quæ κατὰ λόγον fiunt, admodum formidanda ſunt. Quarta: Malis his apparentibus Medicus non ſit prorſum ſecurus, vt omnem ſolicitudinem deponat, & maximè ſi diu durent. In eandem ſententiam multa alibi ab Hippocrate dicta ſunt, quæ iſtum Aphoriſmum pleniùs explicant, vt in 2. Prorrhet. 17. τὰ ὀλέθρια ἀσήμως ῥαςωνήσαντα θάνατον σημαίνει. Et in fine Prorrhet. Dolores circa aures, qui ἀκρίτως paulatim diſſoluuntur, mali. Quòd ergo hic παραλόγως dixit, in illis eſt, ἀσήμως & ἀκρίτως. Eodem propè ſenſu in Coacis bis dixit: Qui in ſignis prauis leuiùs habent, quiq; in bonis non habent meliùs, difficili morbo laborant. Explicatiùs idem docuit in 3. Progn. 22. Quibus febres deſinunt, neq; diebus criticis, neq; cum ſignis λυτηρίοις, in his recidiuam expectare oportet. Suſpecta itaq; omninò eſſe debet morbi remißio, quæ ægros ſine vlla ratione leuare videtur, hoc eſt, quæ non conſequitur materiæ coctionem & excluſionem, ſignificatam & factam diebus criticis, niſi fortè medici artificio morbus acquieuerit. Tuta verò fidaq́; mutatio eſt, quam præcedunt ſigna λυτήρια & coctionis, comitaturq́; excretio aliqua manifeſta, aut abſceſſus effatu dignus, idq́; in die critica, eo modo, ordineq́; & loco, vt oportet. Hæc certam ſalutem pollicetur, atq; libertatem victus ægrotantibus denuò permittit. Quòd ſi autem prægreßis ſalutaribus indicijs, coctione & alijs,

graues accidant caſus, vt ſunt, difficilis ſpiratio, delirium, diſtenſio hypochondriorum, lachrymarum profuſio, dolor capitis ceruicisq́; rigor, &c. (modò nullo ægri aut medici, nullaúe alia externa cauſa commouente extiterint) expaueſcere medicus non debet: neq; enim vi morbi excitantur, ſed Natura ad excretionem cauſæ morbificæ coctæ properante, in perturbatione critica incidunt. Cauſam itaq; ſtabilem non habent: Quare nec diu durant, ſed facta iam criſi, ſponte deſinunt.

Rurſus ſi cum excretione copioſa ac ſignis aliquot bonis non remittit morbus, etiamſi ſymptomata quædam benigna facta videantur, ſignum eſt aut manere adhuc morbi cauſam, quæ ob copiam exhauriri tota non potuit, vel eſt ἀμετάβλητος, vt pituita vitrea, vel ἀτέκμαρτος & pernicioſa, ita vt in corpore latens noxam ἄδηλον καὶ ἄλυτον inferat, cuius ſymptomata ſe paulò pòſt ſubitò proferunt, & ægrum necant: aut errorem aliquem ægri vel medici arguit: aut partium reſolutionem diſſolutionemúe in minima: Sic enim hæmorrhagia non iudicans ſequitur reſolutionem hepatis aut ſplenis, aut ὑπέρκρισιν, dum Natura extremos edit conatus, morbo crudo, & forti Naturæ impetu concurrentibus: aut νέκρωσιν partis & extinctionem caloris natiui, in qua nulla ſit Naturæ & morbi ἴσοδος, hoc eſt, vnâ cum calore extinguitur Naturæ impetus, quo ad coctionem & excretionem incitatur, aut non ampliùs æquabili ratione mouere poteſt: Tùm quidem omnia leuiora videntur, vt & in ſphaceliſmo dolor & febris remittunt. Iſtam caloris extinctionem ſignificant ſymptomata in vrente febre repentè apparentia circa ſtatum, quæ humores frigidos & morſus expertes conſequuntur, quale eſt κῶμα, lingua arida & ſcabra ſine ſiti & delirio, ciborum inuicta auerſio, refrigeratio extremitatum, & ſimilia. Falsò quoq; creditam febris remiſſionem affert animi morbus, id eſt, quando mens ægrotat, vel extincta eſt facultas ſentiendi in ventriculo totoq; corpore. Tribus itaq; modis æger videtur ad meliorem ſtatum redire. 1. Vel enim re vera integra valetudo eſt confirmata, quam colligimus ex perfectæ coctionis ſignis, & conſecuta inde excretione vel abſceſſu, ordinatoq; Naturæ motu ſecundum naturam dierum criticorum. 2. Vel in mediam quandam affectionem facta eſt mutatio, quam oſtendit criſis imperfecta, aut quæ ante ſtatum, aut die non critico euenit ex aliquo irritamento, ideoq; vel ſiet recidiua, eaq; ſalutaris, ſi edita ſint quædam ſigna ſalutaria, non tamen ſequentur τὰ λυτήρια: aut in ambiguo ſalus erit, ſi mediocriter praua ſigna præceſſerint.

ferint. 3. Vel in pernicioſam prorſus mutatur affectionem, quam paulò pòſt grauis interitus excipit.

APHOR. XXVIII.

Τῶν πυρεσσόντων μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως τὸ διαμένειν, καὶ μηδὲν ἐνδιδόναι τὸ σῶμα, ἢ καὶ συντήκεσθαι μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον, μοχθηρόν. τὸ μὲν γὰρ μῆκος νόσου σημαίνει, τὸ δὲ ἀσθένειαν.

Corpus eorum, qui non omninò leuiter febricitant, ſibi conſtare & nihil comminui, aut etiam plus, quàm ratio poſtulat, extenuari, malum: Illud etenim longitudinem morbi, hoc verò imbecillitatem ſignificat.

EST præcedentis Aphoriſmi explicatio, docens primò, quòd interdum in morbis ea, quæ bona eſſe videntur, aliquo modo malum minentur. Etſi enim facies non collapſa in morbis magnis ſignum bonum eſt, vt in 6. Epid. legimus, morbi ſcilicet ſecuritatem roburq́; virium oſtendens: tamen ſi corporis moles, inquit, in febribus non vehementibus, nec paruis, ſed mediocribus, nihil minuitur, nec collabitur, morbi diuturnitatem portendit. Secundò, quòd in morbis formidanda ſint, quæ præter rationem eueniant, id exemplo nimiæ corporum extenuationis in febribus comprobat.

Sunt autem duo enthymemata. Primum: Corpora non omnino leuiter febricitantium in eodem permanere ſtatu, ita vt eius moles nihil minuatur, longitudinem morbi minatur, ergo malum hoc eſt. Ratio conſequentiæ eſt manifeſta, quia morbi longitudo plurima ſolet afferre mala. Omiſſa verò eſt & antecedentis probatio, vt corpus in ſua mole perſtet in febribus, ob materiæ contumaciam atq́; meatuum denſitatem accidit: hæc enim duo prohibent humorum & ſubſtantiæ corporis diſſipationem atq́; extenuationem, morbumq́; in longum tempus producunt: amboſiquidem hi effectus ab vna eademq́; cauſa dependent. Nam longitudinis morbi cauſa eſt tarda diſcuſſio & euacuatio materiæ morbificæ. Tardè verò diſcutitur materia craſſa & lenta, præſertim ſi accedat conſtipatio ac denſitas cutis. Tarda itaq́; diſcuſſio eſt cauſa tàm longitudinis morbi, quàm permanentiæ corporis in eadem mole: atq́; hæc eſt illius ſignum: & perſiſtentia molis corporeæ teſtatur malignitatem ac latens malum cum robore virium ſubeſſe, quod perferendo morbo diutiùs par eſſe poſſit.

 Alterum

Alterum enthymema: Corpora pluſ quàm pro ratione eorum, quæ aliâs corpus ſolent diſſoluere (vt ſunt, caloris febrilis magnitudo, calor ambientis, regio, anni tempus calidum, ætas puerilis, vigiliæ, inedia, curæ, corporis motus, euacuatio quæuis manifeſta per alui profluuium, ſudores, hæmorrhagiam &c.) contabeſcere & extenuari, ſignificat virium imbecillitatem. Nihil verò in morbis peius eſt, quàm virium lapſus. Talis ergò ἄλογος extenuatio mala eſt.

Porrò colliquatio ſubitò ac præter rationem eueniens, non ſolùm humorum tenuitatem corporumq́; raritatem arguit, ſed etiam ſignum eſt feruidi caloris latentis, à febre maligna aut viſcerum phlegmone exiſtentis, qui citò vires corporis deijcit, dum ſpiritus conculcat & ſuffocat, atq; carnis partiumq́; ſolidarum colliquationem parit. In his verò tribus potiſſimùm virium robur conſiſtit.

APHOR. XXIX.

Ἀρχομένων τῶν νούσων ἤν τι δοκέῃ κινέειν, κίνει: ἀκμαζουσῶν δὲ ἡσυχίην ἄγειν βέλτιόν ἐστι.

Cùm morbi incipiunt, ſi quid mouendum videtur, moue: Cùm verò in ſtatu ſeu vigore ſunt, quieſcere melius eſt.

APhoriſmo vigeſimo ſeptimo dixit, non multùm formidanda eſſe mala, quæ παραλόγως in morbis eueniunt: duobus iſtis Aphoriſmis præcipit, medico diligenter obſeruandam ſymptomatum mutationem ad vehementiam, quæ fit κατὰ λόγον. Nam propria morbi ſymptomata ſecundum naturam ab initio ad ſtatum vſq; ſubindè creſcunt, atq; in ſtatu ſolent eſſe maxima & grauiſſima: ſed παραλόγως in ſtatu morbi lethalis fiunt remiſſiora, in principio autem maxima. Hæc ergò formidanda: illis non fidendum eſſe monet. Iſta occaſione inculcat præceptum vtiliſſimum, vt in vigore morborum ab omni remediorum corpus exagitantium vſu deſiſtamus, eò quòd tùm omnia accidentia ſint maxima, Natura ſcilicet omni conatu cauſis morbificis reluctante, quæ eadem in principio fuerint leuiſſima. In principio itaq; veriorem ac commodiorem eſſe medicamentorum vſum, ſi id morbus poſtulare videatur, nec ſalus deſperata eſt, cauſaq; aliqua vrgeat, vt eſt humorum ὀργασμὸς, morbi doloriſq́; acuties & magnitudo, iuxta præceptum in 4. de vict. acut. 19. Quamobrem Aphoriſmus iſte continet præceptum ſpeciale, exceptionemúe quandam regula

gulæ vniuerſalis, quam ſuprà 1. Aphor. 22. tradidit, in principijs morborum non mouendum quicquam. Hîc conſulit, vt mox à principio moueamus pharmaco, aut alijs remedijs medicis, ſed cum hac conditione, ſi morbus poſtulare videatur.

Sunt verò duæ propoſitiones expreſſæ, quæ alias duas implicitas habent. Prima: Dum morbi incohant, vtere remedijs medicis, ſi id facto opus eſſe videatur, hoc eſt, ſi præſente plethora viribusq́; conſtantibus morbus magnus ſit: ſi humor ad concoctionem ineptus fuerit, ob motum furioſum, vel ob quantitatem exuperantem, vel qualitatem contumacem, vel iam antè ſit à ſanguine ſecretus, vel ſi reuulſione aut deriuatione ſit opus. Ratio præcepti huius non vna eſt: Eo enim tempore morbi virtus adhuc valida eſt, nec dum ſymptomatum grauium moleſtia vexatur, nec humorum concoctio, quæ vix iam incepit, turbatur, nec alius Naturæ motus impeditur: nulla enim tùm fit criſis: deniq; virtus, vt monet Galenus, materia morbifica diminuta, rectiùs, quod reliquum eſt, concoquere & expellere poteſt, quia Natura ab humorum copia oppreſſa, peior fit & concoctio & expulſio, continuoq́; ſerpit putredo in vicinas materias.

Secunda Propoſitio: Quando non vrget aliqua cauſa iuſta, nihil in morborum principijs eſt mouendum, ſed expectanda concoctio & Naturæ operatio.

Tertia: In ſtatu morbi à remedijs deſiſtere ſatius eſt, quàm ea adhibere, idq́; optima ratione: nam tùm Naturæ pugna aduerſus cauſam morbificam acerrima eſt: Symptomata morbi ſunt maxima: Natura coctioni humoris noxij & excretioni tota eſt intenta: & tùm temporis criſes potiſſimùm fieri ſolent: facultas quoq; à pugna præcedenti morbiq́; longitudine fracta & debilitata, nullis remediorum irritamentis vexanda atq; ſolicitanda eſt, ne eam iam antè conflictatam omninò proſternamus, & à pugna diſtrahamus, ſecretos iam humores denuò cum bonis permiſceamus, atq; ita criſes impediamus, vt rectè ſuprà 1. Aph. 20. dixit: Quæ iudicantur & iudicata ſunt integrè, neq; mouere oportet, neq; noui quicquam moliri, &c. ne videlicet Natura medicamentorum vi oppreſſa, & proprijs opibus direptis, infirmior reddita, morbo ſuccumbat. Et in libro de humoribus ait: Quæ infrà prodeunt, multùm purgare oportet, & hæc non propè iudicationem, ſed longiùs ab ea. Adhæc vbi fames, laborandum non eſt: In ſtatu verò victus tenuiſſimus inediaq́; competit: locum itaq; pharmaca non habere videntur.

Quarta:

Quarta: In fine morborum, hoc eſt, poſtremò ſtatus tempore & in declinatione licet medico mouere, quando nimirum Natura aut omninò non mouit, aut imperfectè mouit, ne ſcilicet fiant recidiua: aut vbi non ſperatur Naturam aliquid decretoriè mouere. Hanc ob cauſam Hippocrates *in libro de humoribus vacuandum præcipit die decimo tertio, decimo quarto & vigeſimo, vbi Natura non exactè id fecerit (Ita enim ait) ad indicationem conducit. Quod & Auicenna docere voluit, inquiens: Si Natura non mouet, moue tu hora motus eius. Non ignorandum tamen eſt, loqui* Hippocratem *de acutis propriè morbis: in his enim ſolùm fortiſſima ſunt ſymptomata. Deficiente itaq; facultate expultrice, tuta quoq; erit purgatio circa ſtatum morbi ſalubris, ſi omnia tum fuerint remiſſa. Non enim prorſus interdicit remediorum vſum, ſed conſulendo dicit, melius eſſe quietem habere. Impetus ſolùm ſymptomatum in ſtatu febrium acutarum tollit purgandi locum. Et quanquam materia morbifica iam maturata aliàs commodiſſimè poſſet educi, non tamen adſlicta Natura pharmacis laceſſenda eſt. In ſtatu quoq; febrium intermittentium in die interualli ſeu quietis commoda eſt purgatio, quia humor morbificus eſt concoctus, nec Natura vllis ſymptomatibus grauibus premitur, criſesq; rariùs in illis fiunt, maximè in noſtris regionibus. Ceterùm ſanguinis miſſio in ſtatu, aut incremento aut declinatione nunquam cum fructu inſtituitur, quia vires iam antè fractas ampliùs debilitat, Naturam coctioni & ſecretioni humorum intentam turbat, ſuccos venarũ vitioſos iam ſecretos denuò cum bonis confundit, noxios ad venas reuocat, neq; concoctos ſolùm & ſeparatos, vt pharmaca, ſed cunctos pariter abſq; diſcrimine educit, quum pharmaca humores ſibi familiares vacuent: ſudorifica autem & diuretica ſolùm ichores cum ſeroſis humoribus deriuent.*

APHOR. XXX.

Περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη πάντα ἀσθενέστερα, περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς, ἰσχυρότερα.

Circa principia & fines leuiſsima ſunt omnia: circa ſtatum verò, vehementiſſima.

Cauſam exponit, cur morbis incipientibus potiùs quàm vigentibus mouere debeat Medicus: Quia propria morborum accidentia, inquit, cauſæq; morbificæ maximè vigent in ſtatu, Naturaq; morbo proſti-

profligando maximè intenta eſt: circa initia autem & fines omnia hæc ſunt imbecillima: nam tria hæc mutuò ſe conſequuntur: διάθεσις morbi, cauſa morbifica, & Natura cum morbificis cauſis conflictus. Ineuntibus ſiquidem morbis ipſa διάθεσις morbi minima eſt, naturaq́; aduerſus morbificam cauſam adhuc ab ea oppreſſa primùm inſurgit, nondum valdè eſt irritata, nec conſummata putredo: per augmentum hæc ſubindè magis increſcunt ad ſtatum vſq;, in quo omnia ſunt ſumma, pugna eſt acerrima, quia Natura totis viribus materiam aggreditur, donec eam euicerit: maxima eſt putredo. Tùm itaq; inquietatio maxima laboresq́; ſummi cernuntur, proferentibus ſe ſymptomatibus fortiſſimis, quæ κρίσιμα appellant: & partim hæc à Natura ſola vehementer humores moleſtantes mouente & propellente, partim à Natura cum morbo conflictu pro materia morbifica apparatu, obtinendo, proueniunt. Et quia virtus in materiam fortiter reluctantem valentiſſimè agit, neceſſe eſt, vt effectus inde fortiores ac maiores exiſtant. Hæc cuncta miteſcunt rurſus in declinatione, quia victoria iam eſt penes naturam in morbo ſalubri. Etiamſi verò morbus propè ſtatum, quo ad materiam mitior ac benignior redditur, vtpote quæ iam concocta ſit, non tamen minor fit, quoad vera ſymptomata, cauſa ſiquidem mouens ſeu Natura alterans non imbecilliùs, ſed fortiùs agit quàm ante: Quare elucent ſymptomata grauiſſima, quæ ſæpè & adſtantes & medicos imperitos terrent. Si tamen initijs morborum aliquid materiæ morbificæ purgatione & miſſione ſanguinis ante coctionem ſubtrahitur, credibile eſt ſymptomata in ſtatu mitiora fieri poſſe. Porrò ea vehementia ſymptomatum, quæ interdum in morborum principijs cernuntur, non morbi διάθεσιν comitatur, ſed ob materiæ vel copiam, vel acrimoniam, lentorem, cruditatem vel malignitatem eueniunt. Multumq́; differt morbi magnitudo ab ipſius ſæuitia: In morbis enim ſalubribus quantò materia meliorem diſpoſitionem ſuſcipit benigniorq́; fit, tantò morbus ipſe maior fit, quia lucta fit vehementior: in principio autem materia crudior eſt, ac interdum ſæuior, ſed quia Natura minùs in eam agit, morbus minor exiſtit. Secus fit in lethali morbo: nam hoc in ſtatu exiſtente maximo, apparent leuiſſima ſymptomata, quia Natura prorſus euicta nihil agit reluctando.

APHOR. XXXI.

Τῷ ἐξ ἀῤῥωστίης εὐσιτέοντι μηδὲν ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα, μοχθηρόν.

Si cui à morbo benè comedenti corpus nihil proficiat, malum.

Pergit docere, quibus mutationibus corporum ex morbo reualeſcentium Medicus confidere, ſtabilemq́ ac integram ſanitatem polliceri tutò queat, vel non. Cognatus autem eſt hic Aphoriſmus octauo: nam vtrobiq́ damnat εὐσιτίαν, id eſt, immoderatam cibi ſumptionem cum bono appetitu, quia eſt periculoſa.

Duabus verò de cauſis vehementiùs quàm conficere poſſint, cibos appetunt conualeſcentes: Vna ob triplicis ſubſtantiæ deperditionem in morbis diuturnis atque ἀτροφίαν: nam & parciùs exhibetur cibus in morbis, & calor febrilis non ſolùm adſcititiam carnis & adipis humiditatem, ſed etiam ſolidarum partium natiuum humorem progreſſione facta, tandem depaſcit: Altera eſt, excitatus ſuctionis ſenſus in ventriculo ab humore acido ſanguinem in tunicis ventriculi contentum modicè cogente ac conſtringente, vt fit in canina appetentia. Qui ergo multùm ingerunt poſt morbos longos, nec tamen edendo mole corporis, aut viribus, aut colore proficiunt, id contingit vel ob infirmitatem caloris natiui, qui debilitatus in partibus ſolidis vix coquendo & aſſimilando poteſt Naturæ neceſſitati ſufficere: vel latet vitium aliquod interni viſceris, à quo mala fit colliquatio: vel arguit vitioſos ſuccos in venis abundantes, quibus non poſſunt nutriri partes, ideoq́ dixit: Impura corpora quò magis nutries, eò magis lædes. Huiuſmodi itaq́ εὐσιτία malum eſt, inquit Hippocrates, nec ei Medicus fidat, quia aut affert ἀσιτίαν, vt ſequens docet Aphoriſmus: aut malignam minatur recidiuam, vt in Coacis ſcribit, inquiens: Qui ex longis morbis conualeſcunt εὔσιτοι, neq́ tamen proficiunt, ἐπιῤῥίφουσι κακοήθως, malignè recidunt in morbos: alimenta ſiquidem ſuperflua ingeſta, non nutriunt, quia cruda & incocta ſunt, ſed multitudine grauant, atq́ ſpiramenta obſtruendo calorem extinguunt, aut prauum humorem regenerant, relictumq́ fouent, vnde recidiua, & quidem maligna, ob ſummam virium infirmitatem, & morboſi affectus contumacem impreſſionem, & ſymptomata deteriora quàm pro morbi ſpecie. Quando

itaq́

itaq; conualeſcentes non proficiunt edendo, peccatumq; ſit in quantitate, cibos aut minuemus aut augebimus: Si in qualitate, cibos boni ſucci & alterantes offeremus: ſi facultas nutritoria debilis, roborantia porrigemus: ſi humores praui, hos vacuabimus & alimentis boni ſucci temperabimus.

APHOR. XXXII.

Ὡς τὰ πολλὰ πάντες οἱ φαύλως ἔχοντες κατ' ἀρχὰς μὲν εὐσιτέοντες, καὶ μηδὲν ἐπιδιδόντες, πρὸς τῷ τέλει πάλιν ἀσιτέουσιν: οἱ δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀσιτέοντες ἰσχυρῶς, ὕστερον δὲ εὐσιτέοντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσιν.

Magna ex parte omnes malè habentes, initio benè comedentes, nec quicquam proficientes, tandem in fine in cibi faſtidium incidunt: Qui verò circa initia cibum faſtidiunt, poſtea autem probè appetunt, illi meliore loco ſunt.

RVrſus monet, non vniuerſis, quæ in morbis eueniunt, fidendum eſſe, ac ex parte explicat, quodnam malum ſit, de quo in præcedente ſententia loquutus eſt. Suntq; duæ Propoſitiones. Prima: Omnes malè ſe habentes, qui in principio conualeſcentiæ probè cibos appetunt, & nihil tamen interim proficiunt, in fine rurſus magna ex parte neq; appetunt, neq; capiunt cibum. Ratio eſt, quia initio virtus ventriculi appetens firma eſt & incolumis, etſi in venu ſint humores, qui alimentum corrumpunt atque ἀνάδοσιν *impediunt, quod vitium tandem ipſi ventriculo communicatur, vt aucto illo prauo ſucco cibos auerſetur, & quia benè appetunt, naturaq; cibo concoquendo occupata non coquit materiam morbi, quæ ob cibi dati copiam augetur. In his itaq; morbus erit longior & periculoſior, magisq; recidiuæ obnoxius. Altera: Qui à principio cibos omninò non appetunt, imò eos faſtidiunt, in proceſſu autem temporis iterum benè appetunt, in his morbus erit breuior & tutior, & citiùs huiuſmodi in melius proficiunt quàm priores, quia Natura materiam morbificam, quæ erat cauſa* τῆς ἀσιτίας, *concoquit & diſſipat, quum initio os ventriculi imbecillum eſſet, corpusq; vitioſis humoribus repletum. Quia verò parum cibi capiunt, Natura à cibis ingeſtis non impedita rectiùs concoquere & euincere valebit eum ſuccum, qui faſtidium ciborum adferebat. Eo itaq; ſuperato, rurſus illi benè appetunt ac proficiunt in melius.*

APHOR. XXXIII.

Ε'ν πάσῃ νόσῳ τὸ ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν, ϗ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς, ἀγαθόν: τὸ δ' ἐναντίον, κακόν.

In quouis morbo rationem ipſam conſtare, rectéque ſe habere ad ea, quæ offeruntur, bonum: Contra verò ſe habere, malum.

SVbiungit ſigna duo de futuro morborum euentu, quibus Medicus rectè conſidere, & quæ certam ſalutis ſpem facere queant: & duo rurſum mala, quæ exitium certò minantur: Simulq́ declarat præcedentem Aphoriſmum, in quo ἀσιτίαν *laudare, ſed* εὐσιτίαν *vituperare, ac illam huic præferre viſus eſt. Oſtendit ergò vtramq́ ambiguam atq́ ancipitem eſſe dubiæq́ ſpei. Si quis, inquit, in quouis morbi tempore cibos potusq́ moderatè atq́ cum bono appetitu accipit, eoſdemq́ feliciter concoquit, & ex horum vſu benè proficit, (id enim* εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς *ſignificat) atque ſimul ratiocinari rectè valet, de eo bona ſpes recuperandæ valetudinis concipienda eſt: nam id argumento eſt, robur facultatis & animalis & nutritoriæ optimè conſtare. At ſi æger cibos reſpuat, aut ex acceptis nihil proficiat, nec mente conſtat, ſignum eſt laborare in eo cerebrum, maleq́ affectas eſſe partes nutritioni deſtinatas. Deniq́ arguit quoq́ virtutis vitalis languorem, quæ inter illas duas medio quaſi loco ſita eſt, vt his malè habentibus, diu hæc valida eſſe nequeat: nec partes nutritoriæ calore cordis deſtitutæ munere ſuo diu fungi poſſunt: nec cerebrum ſuas actiones obire, niſi copioſius illi à corde ſpiritus & calor natiuus ſuggeratur. Rationem rectè valere eſt, non loqui delira & abſurda, nec habere motus corporis incompoſitos ac indecoros, gaudere rebus conuenienter datis, nec* ἀναισθητὸν *eſſe. Non rectè ſe habent ad oblata, qui cibos non appetunt, & tamen oblatos ſumunt: aut auerſantur cibos multos, aliquos tamen appetunt & capiunt: aut cibum quendam deſiderant, ſed oblatum reſpuunt ſtatim: aut cibos omnes auerſantur, nec quicquam deſiderant: qui omnium peſſimè habent, ob facultatem appetitricem omnino extinctam.*

APHOR. XXXIIII.

Ἐν τῇσι νούσοισιν ἧσσον κινδυνεύουσιν, οἷσιν ἂν οἰκείη τῆς φύσιος καὶ τῆς ἡλικίης, καὶ τῆς ἕξεως, καὶ τῆς ὥρης ἡ νοῦσος ᾖ μᾶλλον, ἢ οἷσιν ἂν μὴ οἰκείη κατά τι τουτέων.

In morbis minùs periclitantur, quorum vel Naturæ, vel ætati, vel habitui, vel tempori morbus magis familiaris eſt, quàm quibus nulli horum cognatus ac familiaris eſt.

VT rectiùs de firma conualeſcentium valetudine, atq; in genere de futuro in morbis euentu, curationiſq; facilitate & difficultate, Medicus Prognoſticum facere poßit, monet, vt diligentem accuratamq; comparationem inſtituat morbi cum ægrotantis corporis habitu & temperamento tùm natiuo, tùm per ætatem, conſuetudinem, victus rationem, aut aëris ambientis conſtitutionem acquiſito: num in his ſimilitudo quædam aut diſsimilitudo appareat, facilior quippe eſt & generatio & deſtructio in ſimilibus quàm diſsimilibus, quemadmodum aqua antè tepida faciliùs ad ignem poſita feruet quàm gelida, citiuſq; feruens ad teporem rurſus reducitur, quàm ad gelidum frigus. Sunt autem duæ Propoſitiones. Vna: Morbi temperamento ægri, ætatiq; eius, habitui temporiq; anni conſimiles & congeneres, minùs ſunt periculoſi, modò cætera ſint paria, magnitudo ſcilicet cauſæ, ſymptomatum vehementia, virium robur, & curandi opportunitas: Quia natura ſeu virtus huiuſmodi morbos congeneres & affines minore incommodo perfert, nec difficulter tales ægrotantes ad priſtinam valetudinem redeunt: nam lapſus exiguus breuem habet in id, quod ſecundum naturam eſt, reditum. Et quò plura ex dictis conueniunt, eò eſt tutior morbus. Iuuenis ergo macilentus, Naturæ calidioris, tempore anni, regioneq; calidis, febre ardente aut tertiana correptus, exigua alteratione conualeſcet, quia lapſus in id, quod eſt præter naturam, non magnus eſt. Altera: Morbi, qui minùs cognati ac ſimiles ſunt in dictis rebus naturalibus, magis periculoſi ſunt, curatuq; difficiliores: Sunt enim à cauſa potente violentaq; nati, quæ fortiorem fecit impreßionem, ſuperatis tot contrarijs, quæ ei reſiſtebant. Quare fortiora quoq; & magis exquiſita remedia ad curationem poſtulant, donec corpus ad priſtinum ſtatum redeat, à quo diſceſſerat. Senes, authore Hipp. 1. Aph. 14. non tàm facilè in febres acutas incidunt, difficiliuſq; ab iiſdem, vtpote minimè congruentibus ætati, curantur & reſtituuntur. Hinc & in Coacis ſcribit, conuulſionem in febre minùs lethalem eſſe pueris, quia facilimè conuelluntur ob neruoſi generis mollitiem, rurſumq;

haud difficulter in ſtatum naturalem redeunt: Quibus autem iam ætas integra eſt, ijs neq; facilè conuulſio ſuperuenire ſolet, neq; diſcedere iterum propter robur neruorum. Idem iudicium eſt de cæteris rebus naturalibus, quarum hîc fit mentio.

Porrò accipiendus eſt hic Aphoriſmus de comparatione morborum, qui magnitudine cauſæ pares, ac in ſpecie ſimiles ſunt, idq; reſpectu vnius corporis: nec de omnibus ſimilibus. Nam quæ morbo cauſæq; morbificæ ſimilia ſunt, morbos potiùs augent ac fouent. Secus faciunt, quæ ipſi Naturæ corporis ſimilia & congrua ſunt: Hæc enim minùs lædunt Naturam, etiamſi paulò ſint immoderatiora, ſiquidem his natura eſt conſueta.

Auicenna lib. 1. fen. 2. doctr. 1. cap. 8. hunc Aphoriſmum his verbis repetit & probat: & eſt tibi ſciendum, quòd ægritudo proportionalis complexioni, ætati, tempori, eſt minoris timoris ea, quæ eis non proportionatur: non enim accidit, niſi propter cauſæ eius magnitudinem. Vnuſq; morbus conferatur diuerſis naturis, conuulſio à ſiccitate in neruo humidiore periculoſior eſt, quàm in ſicciore: periculoſior ergo pueris quàm adultis. Quartana ac vna pariq; cauſa orta, periculoſior eſt in æſtate, quàm in autumno, etſi hæc longior eſſe ſoleat. Grauedo periculoſior eſt iuueni quàm ſeni. Simile quippe à ſimili moderato non corrumpitur: nec temperie, naturalis ita grauiter offenditur à ſimili paululum immoderatiori. Iuuenis à calore ambientis citiùs afficitur quàm ſenex, ſi tamen hic incaleſcat ab eodem, non tàm citò calor iſte in ſene extinguetur, vt in iuuene.

APHOR. XXXV.

Ἐν πάσῃσι τῇσι νόσοισι τὸ περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἦτρον πάχος ἔχειν βελτιόν ἐστι: τὸ δὲ σφόδρα λεπτὸν καὶ ἐκτετηκὸς, μοχθηρόν. ἐπισφαλὲς δὲ τὸ τοιοῦτον καὶ πρὸς τὰς κάτω καθάρσιας.

In omnibus morbis partes, quæ ad vmbilicum & imum ventrem attinent, craſſiores eſſe melius eſt: plurimum verò extenuari & contabeſcere, prauum. Sed & ad inferiores quoque purgationes hoc idem tutum non eſt.

VT certior ſit Medicus de futuro in morbis euentu: habitum corporis quoq;, cuius in præcedenti Aphoriſmo mentionem fecerat, ſpectandum eſſe monet. Simul declarat 28. Aphoriſmum, aliamq; affert cauſam, cur nimia corporis extenuatio praua ſit, non tantùm ratione ſigni, ſed eò etiam, quòd tale corpus ineptum ſit ad ferendas purgationes

per aluum, quarum tamen vſum conualeſcentibus, qui ex ſumptis cibis nihil proficiunt, neceſſarium eſſe octauo Aphoriſmo docuit.

Sunt verò duæ Propoſitiones, quarum poſterior annexam habet rationem, quæ ad priorem quoq; accommodari poteſt, at in contrario ſenſu. Prima: Muſculos abdominis carnoſos eſſe atq; robuſtos in omni morbo melius eſt, quàm ſi tales non ſint, ſignum etenim eſt, partes nutritioni deſtinatas à calore minùs feruido ac febrili non multùm languefactas eſſe, ſed benè adhuc cibos concoquere, bonumq́; generare ſanguinem, ac rectè excernere: quia calor natiuus ſubiectarum partium eſt robuſtus, ſuntq́; omnis inflammationis tumorisq́; expertes. Tale quoq; corpus purgationes per aluum optimè poteſt tolerare: nam muſculorum abdominis excretioni fæcum atque vrinæ ſeruientium robore humores à pharmaco ad inteſtina attracti, & à Natura eò impulſi, fortiùs propelluntur, ac ſine torminibus excernuntur. Altera: Eoſdem abdominis muſculos admodum graciles & tabidos habere, in omni morbo prauum eſt, oſtendit enim ſubeſſe feruorem caloris febrilis vehementem, qui illas partes ventris, ſua Natura magis adipoſas & carnoſas, colliquefaciat & conſumat: Præterea & ſignum eſt & cauſa deprauatæ coctionis, ſanguificationis & excretionis. Ratio annexa eſt: Tales, qui partes illas ventris valdè tenues ac penè conſumptas habent, non ſine periculo purgari per inferiora poſſunt, tùm ob virium naturalium imbecillitatem, quæ ſunt primaria cauſa omnis purgationis, tùm quòd humores acres pharmaco attracti diutiùs ſubſiſtunt in inteſtinis, qui acrimonia ſua atq; flatibus à calore imbecillo genitis ægrum excruciant, ac tormina cient. Conferendus eſt cum hoc Aphoriſmo alius locus Hippocratis in 2. Progn. 19. δεῖ δ' ἐν παντὶ τῷ νοσήματι λαπαρὴν τὴν κοιλίην εἶναι, καὶ ἔνογκον. *Quod hic* πάχος ἔχειν *dixit, illic* ἔνογκον εἶναι, *id eſt, iuſta mole, eaq́; non dura præditum: & 4. Aphor. 7.* μέσως ἐνσάρκους. *Vſus verò eſt iſta loquendi formula,* καὶ πρὸς τὰς κάτω *&c. quia ſignificare voluit, quòd hoc prauum ſit ob alias quoq; cauſas, præterquam quòd hoſce ægros periculoſum ſit per aluum purgare. Interdum partes abdominis inferiores videntur craſſiores, quando Natura ad eas ex vniuerſo corpore noxios humores propellit, qui ſanè rectiſſimè per internas partes purgantur.*

APHOR. XXXVI.

Οἱ ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα ἐν τῇσι φαρμακείῃσι καθαιρόμενοι ἐκλύονται ταχέως: καὶ οἱ πονηρῇ τροφῇ χρεόμενοι.

Qui ſalubriter degunt, ij hauſto purgante medicamento, celeriter exoluuntur: vt etiam qui prauo vtuntur alimento.

RVrſus inculcat, Medico conſtitutionem & Naturam corporis ægrotantis diligenter animaduertendam eſſe: & declarat quod nam ſit periculum in purgatione corporum, quæ multùm extenuata ſunt, quia celeriter, inquit, exoluuntur, idq́ probat argumento à maiori ſumpto, quaſi dicat: Idem accidit conualeſcentibus, qui mole corporis & robore virium nonnihil profecerunt. Intelligo enim per ὑγιεινῶς ἔχοντας *eos, qui ſunt in ſtatu veræ conualeſcentiæ, aut in ſanitate nondum perfecta, etſi ſuas functiones obire poſſunt: Tales quippe ob vires adhuc nondum ſatis firmas & robuſtas citò manifeſtam virium exolutionem à ſumptis pharmacis patiuntur, quia (vt ait Galenus) pharmacum ſuccum familiarem ſuperfluum non reperiens, ſanguinem & carnes colliquat. Etiamſi enim quis non concedat, humorem congenerem ex ipſis carnibus trahi à pharmaco, carnes tamen colliquari ac debilitari neceſſe eſt, ſi ſucco familiari priuantur: cùm ex venis iam exhauſtis non mox reponitur, quod eſt diſperditum: Spiritus quoq́, qui ſunt partium ſolidarum pars, diſſoluuntur. Quòd ſi ergo in venis habituq́ corporis ſani non adſit humor morbificus, natura vehementiùs à forti pharmaco laceſſita, non habens humorem moleſtum, quem trahenti pharmaco concedat, coacta tandem humores probos & amicos effluere ſinit, non ſine magna lucta & virium proſtratione. Sana quidem corpora ſemper generant phlegma bilemq́, nullos autem humores excrementitios habent in vaſis habituq́ corporis, quem vehementiora pharmaca maximè petunt: illos verò ſplen, renes, folliculus fellis & propagines ab his diſſeminatæ ad ſe trahunt ac retinent, dum ijs oblectantur: Vtiles verò ſuccos pharmaca non niſi per magnam violentiam Naturæ robuſtæ extorquent.*

Porrò idem periculum eſſe docet Hippocrates in purgandis conualeſcentium aut mediocriter ſanorum in ſtatu decidentiæ exiſtentium corporibus, quæ prauis cibis aluntur, quum ex his nunquam generetur ſanguis probus & pauci ſpiritus, in quo potiſſimùm virium robur conſiſtit. Quapropter ob vires languidas ferre purgationes nequeunt, quin exoluantur. A prauis

alimentis naſcuntur vitioſi & acres humores, quos medicamentum per ſenſiles corporis partes trahens, mordicando dolores ac tormina ciet, ac ſæpe lipothymias parit: adhæc illi humores vitioſi à pharmaco exagitati, excitant vapores quoſdam putres, qui ad ventriculum & cerebrum elati, exolutionem adferunt. Hæc itaq; quum ſanis contingant, multò magis idem extenuatis accidet, qui nihil profecerunt, quum in his & vires debiles ſint, & praui ſucci redundent, vt in præcedenti ſignificauit.

Tacitè ergò hortatur Hippocrates, vt Medici ſint cauti, ne temerè conualeſcentibus ex morbo pharmaca porrigant: ſicuti nec illis, qui prauis ſubinde cibis vtuntur, antequam ſcilicet praui humores ex illis nati corrigantur: cum vitioſis etenim humoribus validæ vires ſtare diu non poſſunt. Per ἐπίκρασιν verò tales curandi ſunt, hoc eſt, per vices cibis bonis reficiendi, atque leuibus remedijs paulatim vacuandi ſunt, nequaquam verò pharmacis vexandi, quià ſucci ex vitioſo alimento geniti facti ſunt iam familiares corpori, & quaſi habituati: Sin humores illi praui ſunt adhuc in vaſis maioribus & in certis cauitatibus, ſine incommodo purgari poſſunt, vt fit in cacochymia: ſecùs verò in cachexia & διαφθορᾷ humorum.

APHOR. XXXVII.

Οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ἐργώδεες.

Qui corpore rectè valent, medicationes ægrè moleſteque ferunt.

EIuſdem argumenti eſt & hic Aphoriſmus, quia argumentatur etiam à maiori. Non ſolùm, inquit, qui conualeſcunt ac iam reſtituta ſanitate fruuntur catharticorum vſu moleſtantur & offenduntur, ſed etiam qui integra fruuntur valetudine difficulter ferunt medicationes: nam vt illi exolutionem experiuntur, ita hi alia grauia & periculoſa patiuntur ſymptomata, vertigines ſcilicet, inquietationem, ventriculi & inteſtinorum lancinationes & dolores, conuulſiones, ſyncopas, &c. Vt enim facilis tutaq; ſit purgatio, neceſſe eſt, vt humores tractum pharmaci promptè ſequantur, & vt Natura iſtum motum iuuet, eos propellendo, ſed hæc prauos ſolùm ſibiq; moleſtos humores propellit: bonos verò, qui ſolùm ſunt in corpore εὐεκτικῷ, complectitur, & auidiſſimè retinere ſtudet. In hoc ergo Naturæ cum medicamento moleſtante ac laceſſente luctantis certamine magna ſit & humorum & ſpirituum exagitatio & diſſolutio, quam grauiſſima ſymptomata dicta comitantur, vt Galenus docet in libello. Quos

S purgare

purgare oportet, & 1. de humoribus 11. vbi ait: Sanos & in quibus nihil redundat, purgare non oportet: nam præterquam quod id cum moleſtia & labore facis, non mediocris noxa conſequitur. Quicquid enim per vim quiſpiam facit, id dolores, labores, interdum etiam animi defectiones, ac partium exolutiones, aliasq́; moleſtias inuehere ſolet, detrahendo quod Naturæ accommodatum eſt, &c.

APHOR. XXXVIII.

Τὸ σμικρῷ χεῖρον καὶ πόμα καὶ σιτίον, ἥδιον δὲ τῶν βελτιόνων μὲν, ἀηδεστέρων δὲ, μᾶλλον αἱρετέον.

Paulò deterior, ſed ſuauior potus & cibus, melioribus quidem, ſed inſuauioribus, præferendus eſt.

COhæret hic Aphoriſmus cum trigeſimo ſexto, in quo dixit, debiliores reddi à ſumptis pharmacis, qui prauis cibis aluntur: Nunc itaque exponit, quibus alimentis conualeſcentes optimè refici poſſint, & quos appellet prauos cibos, nempè qui non ſolùm ſua qualitate morbum, ſuccoq́; ſuo cauſam morbificam adaugent, verùm etiam quem ægri cum faſtidio capiunt, monetq́; Naturæ conualeſcentium, de qua in trigeſimo quarto Aphoriſmo locutus eſt, aliquid indulgendum, ipſiſq́; cibos gratos & iucundos, quos ardenter appetunt, concedendos & exhibendos eſſe, etiamſi non omni vitio careant, modò non inſigne adferant damnum. Cibos etenim ſuaues ventriculus auidiùs trahit, arctiùs complectitur continetq́;, meliùs concoquit, ac ſi quid vitij habent, emendat, maioremq́; partem in alimentum commodum conuertit, à quo & corpus accipit, nutrimentum vberiùs, ac citiùs vires priſtinas recuperat, reliquiasq́; morbi citiùs vincit & ſuperat, meliorq́; fit ἐπίκρασις. Cæterùm cibi inſuaues atq; minimè placentes, quamuis optimi ſucci ſint morboq́ue aduerſentur, nauſeam & fluctuationem in ventriculo parere ſolent: ipſos enim ventriculus non arctè amplexatur & fouet, imò refugit, nec rectè concoquit. Hinc ergò copia flatuum & crudorum ac vitioſorum humorum exurgit, tardiusq́; ægri ad priſtinum robur redeunt. Præterea medicus etiam ob hanc cauſam ægrotis aliquid concedat, vt amorem eorum ſibi conciliet, ac ita magis ei confidant, libentiusq́; pareant. Eadem ſententia ferè eſt in libro de affectionibus: Quoſcun-

Quæſcunque cibos aut potus, aut obſonia ægroti concupiſcunt, exhibeto, ſi non corpori inde damnum acceſſurum eſt. Et 6. Epid. 4. com. 8. monet, gratificandum ægrotis in ijs, quæ non magnoperè lædunt, noxamq́; habent facilè emendabilem. Caueamus ergò ne ita ægrorum aucupemur fauorem, ipſorum cupiditatibus morem gerentes, vt interim morbum ipſum exaſperemus.

APHOR. XXXIX.

Οἱ πρεσβῦται τῶν νέων τὰ μὲν πολλὰ νοσέουσιν ἧσσον, ὁκόσα δ' ἂν αὐτέοις χρόνια νοσήματα γίνηται, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκουσιν.

Seniores magna ex parte minùs ægrotant, quàm iuuenes: ſi qui verò morbi diuturni ijs accidunt, magna ex parte ipſis commoriuntur.

Conuertit ſe Hippocrates ad declarandam aliam trigeſimi quarti Aphoriſmi partem, nempe quòd omnes faciliùs corripiantur morbis naturæ ſuæ ætatiq́; congruentibus, atq; aliàs præpollere naturam, aliàs verò ætatem. Senes inquit, mitiùs & rariùs laborant morbis eſſentia, loco & cauſa paribus, nempe ob temperamentum frigidius ac ſiccius, calorem imbecillum, ſanguinemq́; paucum & frigidiorem: minùs itaq; obnoxij ſunt morbis acutis, febribus & inflammationibus viſcerum alijsq́; à putredine ortis: Quibus iuuenes & frequentiùs corripiuntur, & grauiùs laborant, ob naturam humidiorem & calidiorem, ſanguinisq́; copiam, & quia dum reſiſtunt, non niſi à cauſis vehementioribus ægrotant: ſenes contrà à debilibus cauſis offenduntur, à quibus mitiores morbi excitari ſolent. Docet etiam, quantum ad vires recuperandas & conſeruandas valeat, diligens ac prudens viuendi ratio, vſusq́; alimentorum, quæ probi ſunt ſucci: tùm etiam quantum ad morborum medicationes robur virtutis conferat: Senes etenim non tàm temperamenti ſui, quàm diætæ accuratioris ratione rariùs ægrotant, & vt plurimum non niſi longis morbis corripiuntur, qui etiamſi ipſorum Naturæ ſeu temperamento familiares ac conſimiles ſint, vix tamen ab ijs per omnem ætatem deinceps liberantur, quia ob calorem natiuum minùs potentem cauſas morbificas non ita vincere, humoresq́; craſſos & viſcidos, à quibus ij morbi exiſtunt, concoquere: ob ætatis quoque

 imbecilli-

imbecillitatem medicationes vix ferre queunt, minuſq́; à medicamentis iuuari poſſunt quàm iuuenes, in quibus calor concoquens adhuc viget. Obnoxij tamen ſunt iuuenes morbis & pluribus & acutioribus, tùm ob vitæ intemperantiam ingluuiemq́;, qua multos prauos ſuccos coaceruant, tùm quod calidis humoribus abundent. Quapropter in morbos febriles, ac eos, qui ab humorum calidorum fluxione dependent, ſæpiùs incidunt. Tales verò morbi & plurimi ſunt & maximè acuti.

Cæterùm denſa eſt Aphoriſmi huius oratio, plures in ſe Propoſitiones continens. Et primùm quidem hanc expreſſam: ſeniores vt plurimum rariùs ac mitiùs ægrotant: Secundam: Iuuenes vt plurimum frequentiùs & grauiùs ægrotant. Tertiam: Senectus, vt Celſi verbis vtar, patet morbis longis: eademq́; minùs eſt obnoxia morbis acutis, vt & 1. Aph. 14. docet, vbi & ratio eſt addita: Ψυχρὸν γὰρ τὸ σῶμα. Quartam: Morbi longi plerunq́; in corpore ſenili ad finem vitæ vſq́; perdurant: In acutis tamen non prorſum de curatione deſperandum eſt, quum hi ab humoribus non tam craſſis frigidiſq́; pendeant. Quintam: Meliùs ergo ſperandum eſt de curatione morborum chronicorum in iuuenibus, quia ob caloris robur maturari, aut concoqui, aut ſolui poſſunt. Sextam: In periculi præſagio in morbis potiores partes habet robur virium, quod per ætatem ſeneſcentem decreſcit, quàm ipſum temperamentum. Quanquam enim morbi frigidi temperamento ſenum cognati ſunt, ob ætatis tamen imbecillitatem difficilioris ſunt curationis: quum ècontra ijdem morbi frigidi in corpore iuuenili ob valentem calorem innatum facilioris ſint curationis, etſi illi ætati minimè congruant.

APHOR. XL.

Βράγχοι καὶ κόρυζαι τοῖσι σφόδρα πρεσβύτῃσιν οὐ πεπαίνονται.

Raucedines & grauedines in valdè ſenibus non maturantur.

Raucedinis atq́; grauedinis exemplo demonſtrat verum eſſe, quod antè dixit: morbos diuturnos comitari ſenes ad mortem, hoc eſt, morbos ſenibus rarò ſanari, nimirum propter caloris natiui inopiam atque virium imbecillitatem, quia nec ſponte à Natura ad maturationem deducuntur, nec tutò medicis auxilijs tolli poſſunt. Vſus verò eſt exemplo morbo-

morborum, qui ſua Natura non adeò difficiles videntur, quos tamen per ætatem igraueſcentem propè inſanabiles reddi dicit, vt oſtendas alios difficiliores morbos, qui vix in iuuenibus curantur, rariſſimo in ſenibus per concoctionem curari, hæc ſiquidem caloris natiui opera ſolùm perficitur in catarrhis, qui ſanè hecticam illam & inueteratam cerebri dyſcraſiam in ſenibus emendare nequit: nec Natura concoctrix fortem poteſt in humores tenues & crudos facere impreſſionem, ipſosq́; coquendo incraſſare, à continuo quoque nouæ materiæ adfluxu impedita, non repreſſis verò cauſis catarrhi non ceſſat adfluxus. Non negat tamen Hippocrates grauedinem ac catarrhum ſenilem poſſe curari, quia dicit πεπαίνονται. In 6. Epid.3. com. 6. ait: νόσοι ξύντροφοι ἐν γήραϊ λείπουσι ϗ διὰ πεπασμὸν, ϗ λύσιν, ϗ ἀραίωσιν. Quanquam itaque morbi diuturni in decrepitis per maturationem non niſi rariſſimè curentur: fieri tamen poteſt, vt per λύσιν ceſſent, optima victus ratione, mutatione regionis, vſu medicamentorum calefacientium atque vini generoſi dulcis, caput non replentis, ſed in ventriculo diu immorantis caloremq́; natiuum excitantis. Leonicenus, vt refert Braſauolus, annos 96. natus grauedine ac raucedine liberatus eſt. Porrò affectus vterq; quorum hîc fit mentio, ætati ſenili quidem cerebroq́; quantum ad partem mittentem attinet, congruus atque ſimilis eſt, quia vterq; ab humore tenui, frigido atq; crudo deſtillante naſcitur: rurſum vterque eſt diſsimilis, quantum ad partem affectam quæ excipit. In raucedine namq; afficitur larynx, quæ membranis & cartilaginibus conſtat: In grauedine autem os cribriforme eiusq́; membrana qua integitur, vicineq́; narium cartilagines nimiùm humectantur, quum hæ partes ſua Natura ſint temperamenti ſiccioris, maximè quidem in corpore ſenili, quod per ætatem iam magis exiccatum eſt. Quare neceſſe eſt, vt humectatio talis, raucedinis & coryzæ cauſa, magna exiſtat. Quum itaq; fortis facta ſit impreſſio, nec ceſſet defluxio ob debilem cerebri concoctionem in ſenibus, non facilè morbus maturabitur. Idem de alijs morbis frigidis partium ſentiendum, vt ſunt, nephritis, aſthma, tuſſes, arthritis, dolores ſplenis & coli, &c.

APHOR. XLI.

Οἱ ἐκλυόμενοι πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς ἄνευ φανερῆς προφάσεως ἐξαπίνης τελευτῶσιν.

Qui crebrò & vehementer, citra manifeſtam cauſam animo linquuntur ſeu deficiunt, ij derepente moriuntur.

PErſequitur morbos ſanabiles aut inſanabiles. Hic verò Aphoriſmus cohæret cum trigeſimo ſexto. Exponit enim periculum exolutionis virium, quam intempeſtiuæ purgationes excitare ſolent. Vehementes, inquit, & crebras exolutiones ſæpenumero repentina mors comitatur, ſi ſint abſq; cauſa manifeſta & nota, vt eſt longior hæmorrhagia, alui profuſio, affectus animi, inedia, motus vehemens, vteri ſtrangulatio, oris ventriculi εὐαισθησία *vel imbecillitas. Talia quippe animi deliquia valida & frequentia debilitatem arguunt cordis. Periculum itaq; eſt, ne ſicut in reliquas partes infirmas, ita & in cor imbecillum decumbat repentina excrementi alicuius congeries, aut ſpiritus vitales ſubitò exoluantur. Leuia quidem animi deliquia ob acrium humorum ad ventriculum, aut alias partes exquiſito ſenſu præditas, ad fluxum prouenijunt: ſed valida fiunt ob ſpirituum diſſolutionem, aut corruptionem, aut coarctationem & impeditum tranſitum: vnde & mouendi ſentiendiq; vires collabuntur. Frequens autem exolutionis repetitio oſtendit firmatam iam & fixam eſſe cauſam, quæ leui occaſione in actum educatur, ac non niſi ſumma cum difficultate amoueri queat.*

Porrò mors repentina oboritur, quando ſyſtole atq; diaſtole cordis ſubitò concidit ac ceſſat, reſolutis videlicet ac diſſipatis ſpiritibus cordis, quod facilè fit in ſenibus ac conualeſcentibus, qui paucos habent ſpiritus: aut ijſdem corruptis à venenato ac tetro halitu ex rupto abſceſſu pulmonis, pericardij aut partis cuiuſcunq; cordi vicinæ: aut oppreſſis ijſdem atque interceptis, vt liberè tranſire in corpus non valeant, à repentino affluxu humoris praui, multi aut craſſi viſcidiq; per carotidas & iugulares deſcendentis aut ex vicinis locis irruentis atque vaſa cordis obſtruentis: aut reſpiratione, quæ per pulmones fit, prohibita & intercepta, vt fit per apoplexiam, epilepſiam & ἀπόληψιν τῶν φλεβῶν *in pulmonibus ex plethora & craſſitie humorum.*

Loqui

Loqui autem videtur Hippocrates de ea ſolùm repentina morte, quæ fit per ſyncopen cardiacam, maximè in ſenibus, de quibus potiſſimùm ſermonem eſſe iudico, vt οἱ ἐκλυόμενοι referantur ad πρεσβύτας. Nam de his in præcedenti Aphoriſmo eſt locutus, & horum in coacis quoque fit mentio, vbi propè eadem ſententia extat his verbis: καρδίης ἄλγημα πρεσβυτέρῳ πυκνῶ ἐπιφοιτέον, θάνατον ἐξαπιναῖον σημαίνει. Minùs verò periculi ſubeſt, ſi exolutio ſequatur oris ventriculi imbecillitatem vel ἀναισθησίαν potiùs quàm cauſæ ipſius magnitudinem & perennitatem.

APHOR. XLII.

Λύειν ἀποπληξίην ἰσχυρὴν μὲν ἀδύνατον, ἀσθενέα δὲ οὐ ῥηΐδιον.

Apoplexiam fortem ſoluere impoſsibile: debilem verò non facile.

QVænam apoplexia curabilis ſit, quæ verò non, hoc Aphoriſmo docet: Magna etenim eſt ſyncopes atq; apoplexiæ cognatio & ſimilitudo, imò lypothymia, teſte Galeno, ſæpè præcedit apoplexiam. Vtraq; periculum interitus repentini affert: vtq; ſyncope primariò virtutis vitalis, quæ in corde eſt, præceps lapſus dicitur: ita apoplexia præcipuè appellatur repentina ablatio functionis animalis, quæ à cerebro proficiſcitur, vtrobique læſis aut impeditis ſpiritibus, tanquam organo communi. Ob hanc affectuum horum affinitatem iſtum Aphoriſmum, de apoplexia euentu atq; periculo loquentem, priori ſubiungit, maximè quum ea ſenibus magis familiaris ſit, ob pituitoſi humoris redundantiam & lentorem, facultatiſq; & concoctricis & expultricis infirmitatem, quæ ad expulſionem non niſi à valida cauſa irritatur. Simul quoq; docet, quantum ad prædicendum in morbis euentum conferat, conſideratio affectæ partis, quæ ſi ex numero principum extiterit, difficiles eos affectus eſſe neceſſe eſt: illæ enim non diu ferunt vehementes morbos. Præterea hoc ipſo ordine tacitè ſignificare voluiſſe videtur, quanto cum periculo medicamenta purgantia exhibeantur ſenibus & illis, qui prauis vtuntur cibis, de quibus ſuprà Aphor. 36. ſermonem habuit. Exagitatis quippe atq; commotis per pharmaca humoribus corruptis aut crudis, facilè iis occaſio datur, vt ſubitò confertimq; in cor aut in cerebri corpus irruant, atq; adeò ſyncopen cardiacam aut apoplexiam faciant.

Cæterùm

Cæterùm apoplexia apud Hippocratem alia eſt particularis, nempè repentina motus ac ſenſus ablatio medij corporis, aut vnius alicuius partis, conſeruatis facultatibus principibus: quo modo crus ἀπόπληκτον dixit, quod hodie paralyticum vocamus. Alia eſt vniuerſalis reſolutio, quæ hodiè ſola apoplexia nuncupatur: atq; de hac Aphoriſmus loqui videtur. Definitur autem præceps & omnimoda ſenſus ac motus in omnibus corporis partibus ablatio, vnâ cum læſione mentis ac reſpirationis. Ita enim à cæteris affectibus ſoporoſis diſtinguitur, quod præter omnium membrorum exolutionem, reddat ſpirationem difficilem ac perturbatam. Horum ſymptomatum in apoplecticis concurrentium cauſa eſt, quod ſpiritus animales nec gigni, nec liberè in cerebro verſari, nec ad neruos traÿci ac tranſire poßint. Iſte autem tranſitus non fit vel ob defectum ſpirituum vitalium, quorum aditus à corde ad ventriculos cerebri intercipitur, obſtructis ſcilicet vel compreßis arteriolis in plexu reticulari & choroide, à pituita craſſa & viſcida ſubitò in eas ex cerebro irruente, aut alio humore craſſo melancholico, aut ſanguine coagulato ex ictu eò delabente, aut à copia ſanguinis ſpirituum influxionem intercipiente, (Hippocrates 4. de vict. acut. 23. ἀπόληψιν τῶν φλεβῶν καὶ πνευμάτων vocat) ob quorum abſentiam ſanguis refrigeratus concreſcit, aut vaſa diſtendente, ſanguine nondum refrigerato & concreto, aut ſpiritus ipſos ſuffocante, qui in ſyncope frigida dißipantur, aut ad cor contrahuntur.

Non traÿciuntur verò ſpiritus animales ad neruos & ſenſoria, meatibus qui inter cerebrũ & neruos ſunt, interceptis per στέγνωσιν, quæ duplex eſt: Vna fit per ἔμφραξιν, altera per πύκνωσιν: Per illam quidem, quando humores craßi ac lenti venarum oſculis excidunt, ac impetu concitato ruunt, non tàm in ſinus ſeu ventriculos, maximè tertium & quartum, quàm in ipſos anfractus, ſeu plicas cerebri, poros cerebri neruorumq;, imò & medullæ dorſalis principium explentes, vnde & ſpiratio fit offenſa. Quapropter nec facultas craſſam illam ſubſtantiam obturatam poteſt permeare, nec ſpiritus in ſenſoria tranſire. Aliquando id accidit à ſolis flatibus craßis, vt docet Hipp. de flatibus: talemq; apoplexiam non ſemper excipit paralyſis aut ſtupor, vel dementia quædam. Per πύκνωσιν autem fit meatuum anguſtia, primùm oßibus cranei ictu validiore fractis & colliſis: nam maſſa & vaſa cerebri comprimuntur: Secundò per διάθεσιν φλεγμονώδη, vt vocat Gal. in commento, quando ſanguis & vnâ aliquando reliqui humores ex vaſis amplioribus impetu quodam depelluntur in anguſtißimos vaſorum

ſurculos per totam ſubſtantiam & membranea inuolucra cerebri ſparſos: Ita enim moles cerebri in tumorem attollitur ac phlegmone laborare videtur. Talis equidem διάθεσις impedit motum diductionis ac contractionis cerebri, quo ſpiritus in neruos è cerebro traijci veriſimile eſt: meatus quoque vniuerſos reddit arctiores. Ex hac eadem occaſione fieri poteſt, vt apertis vaſis ſanguis in cauitates cerebri effundatur. Porrò tres aut quatuor apoplexiæ differentias ſtatuunt Medici, quas ex vehementia noxæ, quam ſpirationi infert, ſumunt: maxima & acutiſsima iudicatur ſumma ſpirandi difficultate; vt æger non ampliùs ſpirare percipiatur, Natura magnitudini cauſa ſuccumbente: Non enim poteſt homo diu ſuperſtes eſſe ablata ſpiratione. 2. Altera fortis dicitur ſeu vehemens, in qua ſpiratio quidem procedit, ſed magna cum violentia, ſtertoreq́ grauiſsimo. 3. Minùs fortis, vbi ſpiratio quidem non eſt violenta, attamen inordinata & intermittens. 4. Debilis, in qua ſpiratio læſa ſeruat ordinem aliquem: quæ in meatuum ad cerebrum viam affectantium vitio conſiſtit, ita vt ſpiritus vitalis aditu prohibeatur ad cerebrum: aut cum non adeſt inſignis obſtructio aut coarctatio ventriculorum cerebri: aut fit à flatu aut vapore craſſo. λύειν ἀποπληξίαν dicitur, non ſolùm qui mentem, ſed etiam motum integrum reſtituit.

APHOR. XLIII.

Τῶν ἀπαγχομένων καὶ καταλυομένων, μήπω δὲ τεθνηκότων οὐκ ἀναφέρουσιν, οἷς ἂν ἀφρὸς ᾖ περὶ τὸ στόμα.

Qui ſtrangulantur atque exoluuntur, nondum tamen mortui ſunt, non redeunt ad vitam, quibus ſpuma circa os fuerit.

QVænam ſit apoplexia fortis, & curea curatu difficillima, docet: nempè quod in ea cor, præcipua vitæ ſedes, ſtrangulatione ſuffocetur, non minùs quàm quibus collum laqueo interceptum eſt, denegata videlicet in totum facultate, quæ thoracem mouet. Spuma quidem circa os difficilis apoplexiæ nota eſt, vehementem pulmonis atq́ thoracis agitationem & feruorem, vltimumq́ cordis conatum magna vi ſeſe mouentis ac refrigerium ſui flagitantis ſpiritusq́ ſuos per arteriam venoſam ſurſùm protrudentis, ſub onere tamen iſto præ imbecillitate ſuccumbentis, oſtendens. Senſus eſt: laqueo aut alia quacunq́ cauſa externa vel internà ſtrangulati, viresq́ iam prorſum deiectas habentes, nondum tamen mortui non reſtituuntur ad vitam, quibus ſpuma circa os apparet. Celſus ſic reddidit:

dit: Neque is ad vitam redit, qui ex ſuſpendio ore ſpumante detractus eſt. Epileptici quidem interdum, vt & apoplectici nonnulli, ſpumante ore reuiuiſcunt, at hi non ſunt καταλυόμενοι, id eſt, qui motu conuulſiuo agitantur, ſed non proſtrato corpore iacent quieti vires habent adhuc validas & robuſtas, quales vix in valde ſenibus reperias: præterea in epilepticis ſpuma ex ſaliuali humiditate oris, motu muſculorum, qui maſticatorij dicuntur, conquaſſata ac in multas exiguasq́; partes attrita gignitur: non autem ex pulmonis natiua humiditate, quæ colliquata facilè ex toto ſpumeſcit ex motu vehementiore aut calore feruido, (nam ob pinguedinem lentorem habet) eiq́; ſpiritus atque fuligines cordis validè immiſcentur: imò pulmonis caro eſt veluti coagulata ſpuma: ea itaq; liquata, vt & ſanguis ex pulmonum ſubſtantia prodiens, mox in ſpumam conuertitur, viſceris ſimilitudinem referens.

APHOR. XLIIII.

Οἱ παχέες σφόδρα κατὰ φύσιν, ταχυθάνατοι γίγνονται μᾶλλον τῶν ἰσχνῶν.

Qui natura admodum craſſi ſunt, celerius moriuntur, quàm qui graciles.

REdit ad 34. Aphoriſmi expoſitionem, oſtendens quòd etiam habitus corporis ad periculum in morbis prædicendum faciat: Et quia paulò antè de repentina morte, quæ in apoplecticis ſuffocatione fit, locutus eſſet, docet natura admodum obeſos magis ad mortem ſubitaneam in apoplexia pronos eſſe, quàm qui graciliore ſunt corpore.

Celſus lib. 2. cap. 1. optimè ſic vertit: obeſi plerunq; acutis morbis & difficultate ſpirandi ſtrangulantur, ſubitoq́; ſæpè moriuntur: quod in corpore tenuiore vix euenit. Plinius quoq; lib. 11. cap. 37. præpinguia corpora celerius ſeneſcere dixit. Quod autem pinguedo enormi quantitate per vniuerſum corporis habitum ſparſa repentinæ mortis occaſiò quibuſdam eſſe poßit, ratio hæc eſt, quam Hipp. 2. Epid. 1. ſect. refert, obeſos innuens habere venas & cauitates in corpore anguſtiores, inquiens: ὧν αἱ φλέβες εὐρεῖαι, καὶ αἱ κοιλίαι, καὶ τὰ ὀστέα εὐρέα, εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ λεπτοὶ: οἱ δὲ πίονες τἀναντία τουτέων. Idem docet Galenus 2. de Temperam. 5. & in 6. Epid. 5. com. explicans illud: τὸ χολῶδες ἀπὸ πίονος. Proni ſunt homines obeſi ad obſtructiones, στενώσεις atque ἀποπλήξεις vaſorum, propter horum angu-

anguſtiam: nam pinguedo multa inter venas & arterias adnaſcens, adeò arctè interdum conſtringit ſpiritus & vaſa ſanguinis, vt difflatio atq; perſpiratio plurimùm impediatur. Accedit & cutis denſitas excrementa fuliginoſa retinens: Vnde calor inſitus facilè obruitur & quaſi ſtrangulatur, accenduntur putredines & febres. Adhac, qui obeſi ſunt κατὰ φύσιν, hoc eſt, à prima conformatione, ij ſolent eſſe frigidioris naturæ, teſte Gal. 2. de Temper. 5. ideoq; plus phlegmatis craſſi ac lenti colligunt, quod deinde ſit obſtructionum materia: paucus ac infirmus eſt calor natiuus ſpiritusq;, qui non multùm dilatat vaſa aut oſſa. Quin & ex nimia pinguedinis (quæ Ariſtoteli & Galeno humidiſſima eſt) humiditate calor natiuus obtundi ac tandem extingui poteſt: nam & Ariſtoteles 3. hiſtor. Anim. 9. ſcribit, oues mori ob copiam adipis in renibus.

APHOR. XLV.

Τῶν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νέοισιν ἀπαλλαγὴν αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τῆς ἡλικίης, καὶ τῶν χωρίων, καὶ τῶν βίων ποιέουσιν.

Inter epilepticos qui iuniores ſunt, mutatione maximè ætatis, locorum, & victus liberantur.

EXemplo epilepſiæ, quæ cum apoplexia ratione loci patientis & aliquorum ſymptomatum magnam habet cognationem, iterùm vnam partem 34. exponit, docens morbos ætati congruos (etſi loci affecti ratione non minùs quàm apoplexia, difficiles ſint) curari poſſe, ſi vires adhuc robuſtæ ſint, aliaq; accedant adiumenta externa rerum ſex, quas non naturales vocant: ſimul monſtrat eas res non naturales non minùs ad curandos, ſi contrarientur, quàm ad gignendos morbos valere.

Senſus eſt: multùm ad magnorum morborum ſublationem conferunt mutationes proportionales ætatis, locorum & victus: nam epilepſiæ nomine potiſſimùm de magnis morbis reliquis ſermonem habet. Epileptici ergo, qui ſunt in ætate creſcente, hoc eſt, pueri & puberes malo ſuo liberantur circa annos pubertatis, aut annum vigeſimum quintum, accedente commoda congruaúe victus lociq; mutatione. Nam circa illam ætatem calor natiuus, qui priùs ab humido quaſi opprimebatur, ſubindè vegetior ſit, accedente videlicet noua vi ab ipſis teſtibus. Hinc corpus nouas vires adeptum, ob generationem excretionemq; ſeminis ac eruptionem menſium

minùs excrementis ſcatet, temperamentumq́; humidum in calidius ac ſiccius mutatur, & nerui reddunt firmiores. Multum quoq; auxiliantur primi aſtrorum ſeptenarij circuitus, de quibus Celſus lib. 2. cap. 1. loquitur, inquiens: Maximè omnis pueritia primùm circa quadrageſimum diem, deinde ſeptimo menſe, tùm ſeptimo anno, poſtea circa pubertatem periclitatur: ſi qua etiam genera morborum in infantem inciderunt, ac nec pubertate neq; primis coitibus, neq; in fœmina primis menſtruis finita ſunt, ferè longa fiunt: ſæpiùs tamen pueriles morbi, qui diutiùs manſerunt, terminantur. Hæc deſumpſit Celſus ab Hippocrate, qui non ſolùm hîc, ſed etiam 6. Epid. 1. com. 5. & 3. Aph. 28. & 5. Aph. 7. eadem docuit. Mutatio verò iſta regionis & victus debet analoga eſſe morbo & temperamento ægrotantis, vt hunc transferamus in regionem calidiorem & ſicciorem: Victusq́; ſit melior, vt excrementa corporis minuantur.

Porrò epilepſia, in qua cerebri virtus non prorſus concidit, fit cerebro demorſo à qualitate acri aut virulenta humoris tenuis vel vaporis ſeu fumi mordacis, aut toto genere Naturæ cerebri atq; ſpirituum animalium infeſti atq; inimici, quo cerebrum excitatum: ſuaq́; facultate expulſoria inſurgens, principium neruorum concutit, & vnà conuellit neruos ac membra, in quæ nerui ſunt ſparſi, donec humorem vel vaporem irritantem & vellicantem excuſſerit. Qualitas verò pungens membranas ac feriens ſpiritus, in humore vel fumo exiſtens, à praua cerebri aut alterius partis intemperie fouetur. Hãc qualitatem immutat & tollit calor natiuus per ætatem creſcentem vegetior redditus: Item, mutatio locorum, & victus, nempe materiam fomiti ſubtrahendo, id eſt, exiccatione & conſumptione humoris ſuperflui, è quo excitatur fumus acris aut corruptus.

Non excludit autem Hippocrates medicamenta, quæ interim fomitem qualitatis mordacis aut malignæ vacuant, vel exiccando attenuandoq́; abſumunt ac diſcutiunt: vel eius malignitatem putridam frangunt & obtundunt: vel partem, quæ fomitis ſedes eſt, roborant, vt crudos humores rectiùs concoquat: vel cerebro addunt vires, ne ſuſcipiat vapores, ſed eos potiùs à ſe repellat & excutiat, aut ſaltem minùs ab hiis offendatur: vel quæ eoſdem aliò transferunt, ne in cerebri ventriculos repant.

APHOR. XLVI.

Δύο πόνων ἅμα γινομένων μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον.

Duobus doloribus ſimul infeſtantibus, non tamen vnum locum, qui vehementior eſt, alterum obſcurat.

Monet hic Aphoriſmus, interdum affectus plures diuerſarum partium per conſenſum laborantium, ſimul complicatos eſſe, vt vix agnoſci & à ſe inuicem diſcerni poſſint à Medico, quem cautum eſſe oportet, ac ita maiori malo ſuccurrere, ne prorſus negligat, quod minus eſt, quod ſanè ob acceſſum alterius vehementioris mitius reddi videtur. Ita apoplexia motum cerebri deſtruens epilepſiam obſcurat, cùm vapor lædens non excuti poſſit: epilepſia ſuccedens apoplexiæ aut alijs affectibus cataphoricis cerebrum occupantibus, cæterorum ſymptomata obſcurat, imò ipſos etiam aliquo modo leuat: nam dum cerebrum omni conatu ad fumorum acrium & vellicantium expulſionem inſurgit, humores quoq; cerebri meatus obſtruentes vnâ cum flatibus vno impetu excutit, imò vnâ cum cerebro multum quoq; laborat cor. Quin & labores epilepticorum ſedantur dolore in parte aliqua excitato, vt vaporis cerebrum laceſſentis diuerſio fiat: nam & hac ratione methodoq; epilepſiam alioſq; morbos dolorificos curari, occultè docet: nam & cauſa doloris auertendo minuitur, & ipſa mens diſtrahitur, maior ſiquidem dolor ad ſe omnem animæ vim conuertit, vt minori dolori ſit minùs intenta.

APHOR. XLVII.

Περὶ τὰς γενέσιας τοῦ πύου οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ συμβαίνουσι μᾶλλον, ἢ γενομένου.

Dum pus conficitur, dolores & febres accidunt magis, quàm iam confecto.

Suppurationis exemplo monet, in morbis ſæpenumero in conſenſum trahi ipſum cor, ac diuerſarum partium ſymptomata & labores concurrere, eoſq; vehementiſſimos eſſe, cum morbo in ſuo vigore exiſtente Natura robuſtiſſimè pugnat, vt 2. Aph. 30. docuit: Neq; mirum eſſe, ſi cerebrum in epilepſia acceſſu vaporum acrium lædatur, quum cor quoq; præter naturam concaleſcat per accenſam febrem, quando pars quæuis corporis

 phlegmo-

phlegmone obſeſſa puris acrimonia moleſtatur: Vtq; eiuſmodi febris confecto pure per concoctionem, deſinit: ita poſtquam cerebri temperies in integrum eſt reſtituta, ceſſant epilepſiæ ſymptomata, quæ maxima cernuntur circa pubertatis annos, qua ætate cerebrum accepto nouo robore fortiter dimicat, magnaq; vi ad expellenda ea, quæ ipſi ſunt infeſta, inſurgit: quibus ſuperatis & excuſſis, conquieſcunt & ſedantur illi labores cerebri.

In ſuppurationibus, inquit, dum humor prauus conuertitur in pus, labores ſeu dolores & febres augentur, idq; per humoris ebullitionem, & caloris innati conatum, pugna inter Naturam & humorem morbificum commiſſa dum illa contendit, ne materia putreſcat. Augetur ergo & calor partis, & copia humoris ex fuſione: hic quò magis implet ac minùs cedit, eò magis premit ac dolore afficit partes intentas. Multus quoq; vapor ſuppurans acris vigorem per morſum excitat: nam quando Natura vltimo conatu ſummaq; vi aduerſus morbum pugnat, labores fiunt vehementiores, quia putridus vapor ab ebulliente ac feruente ſanguine ortus, per adiacentes arterias ad cor defertur, ipſoq; præter Naturam concalefacto, febris accenditur. Accedit & dolor, parte inflammata per humoris attenuationem diſtenſa, carneq; interpoſita lacerata & exeſa.

Cæterùm confecto iam pure concoctoq;, ſymptomata cuncta remittuntur, quia ceſſat pugna, poſtquam Natura potita eſt victoria, ſicuti & in moribundis ſedantur dolores, vbi Natura victa eſt à morbo. Ita hic depreſſo feruore vaporis putridi, & laxiore facta parte, quæ priùs diſtenta erat, conquieſcit dolor & febris. Sic & in febribus ſalubribus tempore ſtatus fiunt vehementiores paroxyſmi, non quidem ob maiorem materiæ putrefactionem, ſed potiùs ob Naturæ & morbi pugnam acriorem pro obtinendo materiæ apparatu benigniore. Quòd ſi verò Natura in illo certamine vincitur, non creſcunt ampliùs labores, ægerq; ad perniciem tendit: pars inflammata putredine & gangræna perit ac moritur. Vehementia itaque ſymptomatum non ſemper terreat Medicos: nam interdum ſpem victoriæ facit, robur Naturæ fortiter luctantis monſtrans, vt docet Galenus 3. Epid. 1. com. 8.

Notandum verò, quòd pus fit à ſolo calore naturali agente in humorem ſanguineum, caloris præter naturam participem. Hic ſi vincat natiuum, fit

ſit putredo. & ſequitur gangræna. Principale ergo αἴτιον ſuppurationis eſt facultas concoctrix in parte; Vtitur verò caloris natiui auxilio, tanquam inſtrumento communi: συναίτιον eſt craſis temperata partis. Nec ex quouis humore fit pus, ſed ſolùm ex ſanguine, aut cui ſanguis eſt mixtus: Ex carne lacerata non fit verum pus, ſed ſordes tantùm vlcerum: quæ aliquid putredinis contraxere, ne autem ſerpat iſta putredo in partibus ſolidis, calor natiuus robuſtus nouam carnem regenerat ex ſanguine ad vlceris ſuperficiem adfluente, cuius tamen portio aliqua extra vas elapſa, leuem concipit putredinem, ideoq́ inepta fit ad carnis generationem. Vertitur ergo in pus, quod eſt putredine melius: eſt enim ſubſtantia quadam media inter eam, quæ benigna eſt, inq́ ſubſtantiam corporis mutari poteſt, & eam quæ omninò ſit aliena.

APHOR. XLVIII.

Ἐν πάσῃ κινήσει τοῦ σώματος, ὅταν ἄρχηται πονέειν, τὸ διαναπαύειν εὐθὺς ἄκοπον.

In omni corporis motu, ſimul ac quis fatigari cœperit, quies ſtatim laſsitudinem leuat.

RAtionem reddit, cur dolores deſinant & conquieſcant, ceſſante Naturæ certamine atq́ lucta in morbi declinatione. Vt enim defatigatio corporis, quam ex valido motu ſolùm contraximus, quiete tollitur & ſanatur, vtpote à ſuo contrario: ita in morbis miteſcunt ſymptomata, quæ valido motu caloris innati circa humoris morbifici concoctionem & expulſionem laborantis excitantur, quum Natura poſt partam victoriam quieti ſe dederit, niſi enim vniuerſam materiam morbificam euicerit & expulerit, non prorſus deſinunt labores. Non tamen omnis laßitudinis remedium eſt quies, ſed eius ſolùm, quæ ratione motus vehementioris primùm oboriri cœpit, non quæ ab acribus prauiſq́ humoribus fouetur, quam ſuprà Aph. 5. ſpontaneam, alibi morboſam nuncupauit. Hæc per quietem ſequentem non protinus lenitur ac miteſcit, ſed alijs remedijs maioribus opus eſt, quæ Galenus in lib. de Sanit. tuenda tradit de ἀποθεραπείᾳ. Si quis itaque ab exercitio ſe defatigatum ſentiat, nec tamen ea laßitudo confeſtim per quietem etiam prolixiorem auferatur, is euacuatione alijsq́ medelis ſibi opus eſſe ex hoc Aphoriſmo diſcat, atq́ à validis exercitijs ſibi caueat, & ante ſenſum laßitudinis laborare deſinat.

Senſus

Senſus enim eſt Aphoriſmi huius, quòd dolores ratione motus oborti incipientes, ſi mox per quietem, mitigentur, oſtendant corpus ſanum & euchymum. Non itaq; vulgare ſolùm hoc praeceptum dat Hippocrates, quòd quies tollat laßitudinem: nam id & ruſticis, imò brutis notum eſt: ſed praeſtantius quid docere voluit, nempe vt diſcrimen traderet inter corpora ſana ſeu euchyma, & alia quae prauis humoribus ſunt referta: ſimulq; ſuperiores ſententias comprobaret, atq; ſibi ad ſequentem de conſuetudine doctrinam viam pararet.

APHOR. XLIX.

Οἱ εἰθισμένοι τοὺς συνήθεας πόνους φέρειν, κἂν ὦσιν ἀσθενέες ἢ γέροντες, τῶν ἀσυνήθων ἰσχυρῶν τε καὶ νέων ῥᾷον φέρουσιν.

Conſueti ſolitos labores ferre, etſi inualidi aut ſenes ſint, faciliùs eos ferunt, quàm qui non ſunt adſueti, quamuis robuſti atque iuuenes.

EST & hic Aphoriſmus explicatio trigeſimi quarti, in quo conſuetudinis quoq;, vt aliqui codices habent, rationem habendam eſſe monuit, vt de morborum periculo certiùs pronunciare poßimus. Nunc itaq; docet, conſuetudinem ad ferendos labores, de quibus in antecedente loquutus eſt, plus momenti habere, quàm vel aetatem vel corporis vires naturales: ſimul etiam declarat ſignum, quod de valetudine corporis ex laßitudinis per quietem remedio capiendum eſſe ſignificauit, intelligi debere de laboribus conſuetis: nam ex inſuetis quilibet facilè laſſatur. Quis verò ex ijs exercitijs, quibus vti conſueuit, & quae antè facilè tulit, in laßitudinem incidat talem, quae à quiete mox ſequente non leuetur, hunc ad morbos pronum eſſe rectè iudicabimus. Tacitè quoq; monet, ne quis temerè inſolita & iniucunda exercitia ſubeat, aut alios ſubire cogat: Ea enim ſine magno incommodo vix quiſquam feret. Rectè itaq; Celſus lib. 1. cap. 3. dixit: Omnem laborem faciliùs puer vel ſenex quàm inſuetus homo ſuſtinet.

Senſus Aphoriſmi eſt: labores inſueti celeriùs & plùs defatigant homines natura & aetate adhuc validos, quàm conſueti laſſant eos, qui vel aetate vel quacunq; cauſa debiles ſunt. Faciliùs quippe ferimus, quae nobis naturalia ſunt, nec vlla noxa à naturalibus metuenda: omnis ſiquidem actio & paßio à contrario fit. Conſuetudo verò eſt quaedam Natura adſcititia ſeu acceſſoria, autore Galeno 2. de Sanit. tuen. & 2. de Motu muſculorum: nam per conſuetudinem inducitur diſpoſitio ſimilis potentiae vel impotentiae naturali.

naturali. Quapropter & conſueta facilè ferimus. Cauſa verò facilis tolerantiæ, quæ à conſuetudine laborum naſcitur, duplex eſt, quia robur partis exercitatæ auctius redditur propter duritiem ac ſoliditatem articulorum, tendinum atq; ligamentorum, quam ex attritu mutuo per exercitia accipiunt: plus etiam caloris & ſpiritus, qui motu fit excitatior, ad eam partem tranſmittitur: facilior quoq; fit extenſio fibrarum in muſculis, quia promptiùs ad eam figuram, quam ſæpe acceperunt, trahuntur, idq; ſine dolore, ideò Celſus ait: Ignauia corpus hebetat: labor firmat.

APHOR. L.

Τὰ ἐκ πολλοῦ χρόνου συνήθεα, κἂν ᾖ χείρω τῶν ἀσυνήθων, ἧσσον ἐνοχλεῖν εἴωθε. δεῖ οὖν καὶ εἰς τὰ ἀσυνήθεα μεταβάλλειν.

Quæ longo tempore aſſueta ſunt, etiamſi deteriora ſunt, minùs ijs, quæ inſueta ſunt, moleſtare ſolent. Conuenit igitur etiam ad inſueta mutationem facere.

EST *antecedentis probatio. Quod enim antè ſpeciatim de conſuetudine in exercitijs docuit, nunc generatim profert de alijs rebus non naturalibus, vt cibo, potu, aëre, ſomno, vigilijs, balneo, impletionibus, inanitionibus, &c.*

Eſt autem Aphoriſmus enthymematicus plures continens propoſitiones implicitas, quarum prima eſt: Conſueta etiam peiora minùs moleſtare conſueuerunt, quàm minùs mala inſueta. Sic multi aſſueti ſunt aëri turbido, prauis alimentis, quibus tamen non læduntur: quibus tamen alij non aſſueti maximè læduntur. Hiſtoria percelebris Atticæ anus cicuta abſq; detrimento veſcentis, docet, quod quis & venenis adſueſieri poſſit. Secunda: Inſueta etiam optima corpus moleſtia afficiunt. Tertia: Ne quid ergo nobis fit inſuetum, adſueſcere nos inſuetis oportet, vt omnia nobis fiant conſueta, quia vita humana multis caſibus & iniurijs expoſita eſt, ita vt non liceat perpetuò ijſdem rebus vti, ſed cogamur aliquando derepente ad inſueta tranſire, qua mutatione repentina magnoperè lædimur. Itaq; ab aſſuetis quantumuis bonis, ad inſueta quamuis deteriora, conſuetudinis immutationem facere aliquando omnino licet. In quam ſententiam præclarè dixit. Celſus lib. 1. cap. 1. Sanus homo, qui & benè valet, & ſuæ ſpontis eſt, nullis obligare ſe legibus debet. Nunc oportet varium habere vitæ genus: modò ruri eſſe, modò in vrbe, ſæpiuſq; in agro: quieſcere interdum, ſed frequentiùs ſe exercere: nullum cibi genus fugere, quo populus vtatur: interdum

V in con-

in conuiuio eſſe, interdum ſe ab eo retrahere: modò plus iuſto, modò non amplius aſſumere: bis die potiùs quàm ſemel cibum capere, & ſemper quàm plurimum, dummodo hunc concoquat. Hæc firmis ſeruanda ſunt, cauendumq́; ne in ſecunda valetudine aduerſa præſidia conſumantur, &c. Et Hippocrates 2. de Vict. acut. 21. Vitioſus tùm cibus tùm potus ſemper ſibi ſimilis, ad ſanitatem tutior eſt, quàm ſi quis ſubitò ad alterum, meliorem etiam, ſe transferat. Idem textu 33. cibos, quibus vti conſueuerunt, facilè ferunt, tametſi natura haudquaquam boni fuerint, &c.

APHOR. LI.

Τὰ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης κενοῦν ἢ πληροῦν, ἢ θερμαίνειν, ἢ ψύχειν, ἢ ἄλλως ὁκωσοῦν τὸ σῶμα κινεῖν, σφαλερόν: καὶ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον: τὸ δὲ κατ' ὀλίγον, ἀσφαλὲς, καὶ ἄλλως ἤν τις ἐξ ἑτέρου ἐφ' ἕτερον μεταβαίνῃ.

Plurimum & repente vacuare vel replere, aut calefacere vel refrigerare, aut alio quouis modo corpus mouere, periculoſum: & omne nimium Naturæ inimicum eſt: quod vero paulatim fit, tutum eſt, præſertim vbi quis ab vno ad alterum mutationem facit.

Modum mutandæ conſuetudinis, de qua paulò antè locutus eſt, definit, omnes ſubitas confertimq́; factas mutationes vituperans, eas verò, quæ ſenſim paulatimq́; fiunt, tanquam tutas & ſecuras commendans: Idq́; non tantùm in euacuatione, verùm etiam & in refectione alterationeq́; ac motu omni corporis animaduertendum eſſe prudenter monet, eò quòd Natura non abſq́; noxa vllas ſubitas mutationes ferat. Eodem cõſilio ſuprà mox ab initio libri primi rectè dixit, vacuationes, quæ ad ſummum progrediuntur, eſſe periculoſas, vt & viciſſim refectiones ſummas periculo haud vacare. Generalior verò eſt Aphoriſmi huius doctrina: loquitur enim non ſolùm de magnis, vt ſuprà, ſed etiam de repentinis euacuationibus, omniuq́; generis mutationibus. Quare quodam quaſi epilogo repetit propoſitionem huius libri ſecundi, quam habet quartus Aphoriſmus, aſſerens nihil quicquam bonũ eſſe, quod Natura modum exuperet, ſiue id multitudinis, ſiue modi, temporisúe exceſſu fiat.

Sunt autem duo enthymemata: Primum, omne nimium Naturæ inimicum eſt: deſtruit enim elementorum τὴν συμμετρίαν, *in qua ſanitas conſiſtit, & in qua omnis animalis ſubſtantia Naturaq́; propria conſeruatur.*

tur. Affatim itaq; corpus quouis modo mutare, periculoſum eſt: talis ſiquidem repentinus motus nimius eſt, adeoq; Naturæ aduerſus & inimicus. Sic qui diutiùs in carcere tenebricoſo detenti fuerunt, occæcantur ſi protinus lucidum aërem intueantur: ſi quis à vehementiſſimo frigore ſtatim ad ignem luculentum accedat, animam protinus efflat: nam per frigus & imminuitur & intrò ſe colligit calor natiuus, qui mox ſe ad vicinum ignem explicans, diffunditur atq; euaneſcit, vt qui ſit exiguus & languidus. Alterum. omnis repentina mutatio periculoſa eſt: quæ enim paulatim fit, id eſt, per medium vtriq; extremorum contrariorum cognatum, ea tuta eſſe ſolet. Quapropter & conſuetudinis mutatio, quæ paulatim à conſuetis ad inſolita tranſitus fit, vacat periculo & infirmitatis & oppreſſionis: quæ autem repente inſtituitur, plena periculi exiſtit. Incommoda noxasq; mutationum, quæ confertim repenteq; fiunt, in multis alijs locis recenſet Hippocrates, vt 6. Epid. 3. com. 27. præcipuè verò 2. de vict. acut. 18. 21. vſque ad 32. vbi ait: maximæ mutationes eorum, quæ circa Naturas noſtras contingunt, maximos morbos faciunt, &c. Textu 18. addit correctionem, ne lector omnem mutationem improbari exiſtimet, inquiens: Ipſa mutatio bona non pauca nobis affert, dummodo ὀρθῶς fiat, id eſt, tempeſtiuè, paulatim & proportionaliter, hoc eſt, ea mutatio non reſpondeat mutationi in corpore ægrotantis: nam prout corpus in alium ſtatum ducitur, ita & mutatio victus & aliorum inſtituenda. Etſi itaq; periculoſa eſſe ſoleat mutatio ἀθρόως facta: in morbis tamen acutis, de quibus Hippocrates eo in libro tractat, interdum ſatis commoda eſt, quia eſt ἀνάλογος viribus, id eſt, magnæ mutationi quæ ex ſanitate in morbum acutum facta eſt, magna in victu permutatio opponenda. Non incommoda itaq; eſt ſubita mutatio, quæ reſpondet mutationi in corpore ægrotantis factæ, quamúe velox motus & acumen morbi expoſcit. Præterea non quæ cum periculo fiunt, ſemper omittenda propterea ſunt: modò dexter horum vſus ſit. Quanquam enim exquiſitè tenuis victus periculoſus ſit, iuxta 1. Aph. 4. & 5. Hippocrates tamen 1. Aph. 7. extremè tenuiſſimum victum in morbo peracuto præcipit: non enim Naturæ aduerſus eſt, nec nimius. Aegros turgente materia ex Hippocratis conſilio copioſè ac ſubitò euacuamus, naturamq; ita præſenti periculo liberamus: Sanguinem in morbis quibuſdam magnis ad animi vſq; deliquium ducimus, vt corpus onere leuemus, aliaq; grauiora mala vitemus. Quia ergo dicit, σφαλερὸν, non vult quòd nunquam tales mutationes

magnæ, id eſt, quæ ſunt ab vno extremo ad alterum abſq; medio, locum habeant, de ſanis & conualeſcentibus potiſſimùm ſermonem habens.

APHOR. LII.

Πάντα κατὰ λόγον ποιέοντι, καὶ μὴ γινομένων τῶν κατὰ λόγον, μὴ μεταβαίνειν ἐφ᾽ ἕτερον, μένοντος τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς.

Omnia recta ratione facienti, ſi minùs ſecundum rationem ſuccedant, non ad aliud eſt tranſeundum, modò maneat, quod ab initio viſum fuit.

IMprudentes ac temerarias mutationes in omni Medicorum actione incommodas eſſe, ac nullo modo corpus abſq; ratione mouendum, remediorum exemplo docet, quæ ſi poſt rectam cognitionem morbi ex arte iuxta veras indicationes therapeuticas præſcripſerit Medicus, in iis ex conſilio Aphoriſmi huius perſeuerare debet, nec temerè ad diuerſum præſidium tranſire, etiamſi non ſtatim effatu dignum iuuamentum compareat, actio ſiquidem Medicamentorum non in inſtanti, ſed iuſto fit tempore, propterea medicamenta recta ſæpiùs repetita morbum etiam contumacem, Deo ita volente, tandem vincunt & ſuperant: quæ ſi temerè mutaueris, Naturam impedies, vt inchoatam morbi concoctionem minùs feliciter perficiat. Medicamenti quidem formam & magnitudinem gradumq; iuxta morborum tempora, quibus morbi quantitas variatur, non autem ipſum genus mutamus, initio morbi Natura recta ratione perſpecta, & iuxta hanc medicamentis præſcriptis. At ſi morbum Medicus non ſcientificè per certa ſigna, nec coniectura certa cognouerit, ſi quando remedia præſcripta non proſunt, in his ſanè non eſt perſeuerandum, ſed ad contraria aut diuerſa facultate prædita tranſeundum, ſiquidem, vt Celſus monet, multa latent in corpore ignota Medico, multa intercidunt propter errores ægrotantium & miniſtrorum. Quod ſi permutentur ſigna morbi, mutabitur & iudicium, quo mutato commutabuntur & remedia: eſt quippe in morbis interdum diuinum quiddam. Præterea quin non ſit par medicamentorum facultas & efficacia, nonnullaq; habeant vires abditiores, quibus plùs huic vel morbo vel homini quàm alteri conferunt, præſtat interdum modò hæc, modò illa præſidia vſurpare, quorum tamen vnus ſcopus eſt, veluti in vſu antidotorum eſt conſpicuum, quæ etiamſi cuncta cordi robur addant, impari tamen effectu huic vel illi veneno reſiſtunt. Eſt quoq; in hoc Aphoriſmo correctio & declaratio duorum præcedentium Aphoriſmorum, in quibus mutationem

conſue-

conſuetorum conſuluit, modumq́ mutationis definiuit. Monet itaq́ nunc, non moliendas vllas mutationes, etiam paulatim factas, niſi optima iuſtaq́ ratio id ſuadeat: ſin hæc ſubſit, curandi rationem nos mutare omnino conuenit.

APHOR. LIII.

Ὁκόσοι τὰς κοιλίας ὑγρὰς ἔχουσι, νέοι μὲν ὄντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσι τῶν τὰς ξηρὰς ἐχόντων, ἐς δὲ καὶ γῆρας χεῖρον ἀπαλλάσσουσι. ξηραίνονται γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖσιν ἀπογηράσκουσιν.

Quicunque aluos humidas habent, hi in iuuenta meliùs degunt, quàm qui eaſdem ſiccas obtinent: In ſenectute verò deteriùs degunt. Siccantur enim alui fere ijs ſeneſcentibus.

Docet ampliùs, quæ mutationes ſecundum rationem fiant, atq́ probandæ ſunt vel non. Quæ namq́ ſingulis ætatibus natiua ſunt, illorum mutatio non rectè inſtituitur. Quum itaq́ melior ſit in iuuene fuſior, in ſene autem adſtrictior aluus, vt Celſus Aphoriſmum hunc interpretatur, (vtriq́ enim ætati talis congrua eſt, iuxta 2. Aph. 34.) rectiùs mollities alui corrigitur & emendatur in ſenibus, quàm iuuenibus, quibus aluus humida naturalis eſt, ſenibus verò nequaquam, quia in his ea debilem concoctionem, imbecillemúe facultatem retentricem, aut impeditam ἀνάδοσιν, *aut etiam natiuam inteſtinorum ſiccitatem nimiam ſequitur. Eo conſilio Hipp. 3. Aphor. 31. inter affectus ætatis ſenilis præter naturam recenſet humiditates alui, oculorum & narium. Senſus ergo eſt: Alui humiditas in iuuenta melior eſt quàm eius ſiccitas: Eadem verò in ſenecta eſt deterior, quàm ſiccitas: Seneſcentes enim vt plurimùm, & quidem ſecundum naturam ſiccas habent aluos, nec ampliùs poſſunt excrementa per aluum eijcere. Mollities ergo alui in ſenibus eſt corrigenda, quæ tamen iuuenibus ineſt ſecundum naturam. Itaq́ nec idem, nec contrarium vigeſimo Aphoriſmo docet. Alius eſt Galeni ſenſus. Verùm noſter meliùs ſequenti Aphoriſmo congruit.*

APHOR. LIIII.

Μεγέθει δὲ σώματος ἐννεάσαι μὲν ἐλευθέριον, καὶ οὐκ ἀηδές· ἐγγηρᾶσαι δὲ, δύσχρηστον, καὶ χεῖρον τῶν ἐλασσόνων.

Specioſa corporis magnitudo iuuentæ quidem liberalis eſt, nec indecens: Senectuti verò inutilis, & breuitate ſeu paruitate deterior.

SEnſus videtur eſſe hic: vt aluus humida iuuenibus melior, ſenibus autem deterior eſt: Ita & longa proceraq́; ſtatura corporũ iuuentæ vtilis eſt, nec indecens, ſenibus verò eſt inutilis moleſtaq́;, & paruitate peior. Celſus ſic vertit: Corpus habiliſsimum quadratum eſt, neq; gracile neque obeſum: nam longa ſtatura vt in iuuentute eſt decora, ſic matura ſenectute conficitur, id eſt, incuruatur, vt Galenus exponit. Statura itaq; corporis procera facit ad pulchritudinem, magiſq́; iuuentutem decet quàm ſenectutem: nam ſenibus oneri eſt, poſtquam vires per ætatem factæ ſunt imbecilliores, muſculiq́; ac tendines debiliores, vt totam iſtam molem corporis minùs rectè ſuſtinere ac regere queant. Citiùs quoq; corpora magna exoluuntur purgantibus, exercitijs, ieiunijs, & ſanguinis miſsione. Qui paruo ſunt corpore, auxilia vniuerſa laboreſq́; faciliùs ac diutiùs ferre poſſunt. Qua de cauſa Hipp. lib. de aëre & locis ſcribit, Aſianos proceræ ſtaturæ eſſe, non tamen robuſtos aut laborum patientes.

LIBER TERTIVS.

MOrbi propè vniuerſi tribus potiſsimùm de cauſis contingunt, nempe ob ſiniſtrum vſum alimentorum atque medicamentorum: Secundò, ob temperamenti ætatiſque mutationes: Tertiò, ob aëris alterationes. Poſtquam ergo in libro ſecundo docuit in genere, ſex res non naturales appellatas, ſi modum Naturæ excedant, morbos & gignere & ſignificare: multa item de cibandi ac medicandi ratione monuit: Iuſto nunc ordine doctrinam de aëre, qui inter cæteras cauſas potentiſsimas habet vires ad procreandos morbos, inſtituit, factaque accurata & artificioſa mutationum aëris ſibi inuicem ſuccedentium, ac inter ſe vel diſsidentium vel congruentium collatione & animaduerſione, docet quales quæque aëris temperatura morbos pariat & procreet, qualis ſit quouis anni tempore aëris cum humanis corporibus conſenſus. Poſtremò,

ſtremò, quum anni temporibus ætates quodammodo reſpondeant, attexit in fine, quibus morbis ſingulæ ætates ſint obnoxiæ. Totius itaque libri huius doctrina meteorologica eſt & aſtrologica: nam cœli aëriſque temperiem & conditionem ſpectandam nobis proponit, quomodo ſcilicet ad humanorum corporum Naturam conſpirent, quæ ſit ſocietas & conſenſus ſyſtematum aëris cum illis ſecundum ætates, temperamenta & anni tempora. Plurimùm verò hæc ad cauſas originesque morborum rectiùs inueſtigandas, vt & ad anteuertendos atque curandos morbos, præſagiendosque in morbis exitus, conducit. Paucis verò Aphoriſmis complexus eſt doctrinam, quam in libro de aëre & locis, item de humoribus, & in libris Epidemiῶn copioſiùs enarrauit: etſi in Epidemijs de particularibus anni tempeſtatibus maximè agit.

APHOR. I.

Αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡραίων μάλιστα τίκτουσι νοσήματα, καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ ἢ ψύξιος, ἢ θάλψιος, καὶ τἄλλα κατὰ λόγον οὕτως.

Mutationes temporum potiſsimùm morbos pariunt, & in ipſis temporibus alternationes magnæ aut frigoris, aut caloris, cæterorumque ad proportionem his reſpondentium.

IN fine libri præcedentis mutationes inſignes ac repentinas periculoſas eſſe monuit: & ſuprà 34. Aphoriſmo morbos anni temporibus congruos minùs eſſe periculoſos dixit: Nunc itaq; & temporum anni mutationes magnas & validas, tranſitionesq; aëris ad qualitates contrarias plurimùm & ad generationem & ad periculum in morbis facere oſtendit. Eſt ergò in hoc primo Aphoriſmo propoſitio libri huius, quam in ſequentibus particulatim declarat. Idem dixit Hipp. in 3. de humoribus 16. qui locus magnam addit huic lucem. Quare verba ſubiungam: Mutationes potiſsimùm pariunt morbos, & præſertim maximæ mutationes, & in anni temporibus magnæ mutationes, vt & in alijs, morbos procreant: at quæ ἐκ προσαγωγῆς, id eſt, paulatim fiunt, ſecuriſsimæ ſunt, ſicuti etiam diætæ, frigus & calor. Sententia itaq; Hippocratis eſt, morbos oriri plurimos ex qualitatum

tum aëris in contrarias tranſitionibus magnis, temporaq́; anni regulariter cum corporum humoribus & ſpiritibus cognationem habere. Suntq́; duæ Propoſitiones. Prima: Regulares mutationes qualitatum aëris, quas quotannis nouas iuxta Solis aliarumq́; ſyderum conſtantes motus, induit aliquoties, quasq́; ſingulæ regiones ſibi peculiares & proprias habent, præ cæteris externis cauſis morbos maximè procreant, potiſſimùm in corporibus ad patiendum aptis, id eſt, quæ parùm firmis ſunt viribus, malo vtuntur victu, ac cum illis ſocietatem & ſimilitudinem temperamenti habent. Altera: Validæ quoq; & magnæ mutationes, quæ in ſtata quatuor anni tempora præter Naturæ modum fortuitò incidunt, ita vt in alienam & Naturæ ſuæ contrariam delabantur qualitatem, aut in ſua propria natura qualitatis exceſſu exuperent, ſimiliter excitant morbos κατὰ λόγον, hoc eſt, pro gradu vehementiæ, & acceſſione qualitatis ſociæ, atq; pro natura relationis, quam mutatus aër ad ſtatum præcedentem & ſequentem habet, & vt humorum quoq; in corporibus fert conditio, ſeu vt corpora ad patiendum ſunt idonea: vt quando æſtiua conſtitutio habet qualitates temporis hyberni, aut econtrà, id eſt, frigida fuerit & humida, &c. aut alio modo fiat alternatio ac mutua temporum permutatio.

Argumentatur itaq; à minori ad maius: Naturales, inquit, quatuor anni temporum viciſſitudines, quæ ſecundum climatis cuiuſq; naturam ſe habent, frequenter & magis quàm aliæ cauſæ externæ, morbos pariunt: multò itaq; magis magnæ ac repentinæ aëris mutationes, quæ ſubitò ac præter naturam in ea tempora incidunt, morbos creant. Rationem non addit Hippocrates: ea verò eſt: Quicquid ſpiritus, humores parteſq́; ſolidas primis & ſecundis qualitatibus afficit & immutat, vim ad generandos morbos ſortitur: Idipſum verò aër inter extrinſecus alterantia omnium maximè facit: Hunc ſiquidem vniuerſi dormientes ac vigilantes ore naribuſq́; & arteriarum oſculis in poros cutis deſinentibus ad intima attrahimus. Is ergo ſi in magnam dilapſus fuerit dyſcraſiam, mutationemq́; aliquam inſignem acceperit, è cœlo aut terræ aquarumúe prauis exhalationibus inquinatus, aut flatibus venenatos ſecum vapores vehentibus infectus, Naturæ ordine aliter fieri non poteſt, quin ſua illa impreſſione magnos in humoribus & ſpiritibus motus faciat, ſuiſq́; nouis qualitatibus ipſos inficiat, temperamentum diſſoluat, paulatimq́; corpora in ſimilem ſibi trahat habitum: nam cauſas ille internas ſemper excitat, inq́; morbi materiam imprimit ſuam dyſcraſiam, fouetq́; & conſeruat vitia, quæ humores in ſua Naturæ

morbis contraxerunt. Quapropter valida frigoris & caloris, ſicut & humiditatis atq; ſiccitatis in aërem præter temporis naturam impreſſio, viam intemperiei in corpora inducendæ ſternit, morboſq; excitat κατὰ λόγον. Fit equidem crebrior & grauior morborum inſultus in corpora vitioſis multiſq; humoribus redundantia, qui vbi aut exagitantur, aut funduntur, aut incenduntur ac putreſcunt, alioúe quouis modo corrumpũtur, ſtatim morbifica aliqua in his erumpit incurſio. Frigidus aër ſpirituum itinera arctat, eoſq; torpefacit, genuinum corporis calorem minuit: Igneus viciſſim incendit, adurit, febres concitat, fluxumq; ſanguinis & alui attenuando, parteſq; internas ſeparando corrumpit: Humiditas exuberans multa importat incommoda, ſicuti & ſiccitas immodica humidum Naturæ abſumit & tabefacit.

Porrò regularium quatuor anni viciſſitudinum cauſa vel præcipua eſt, motus Solis ad puncta ecliptica & ad certas aliquas ſtellas fixas: mutationes verò temporum incidentes maximè fiunt ab erraticis, quæ mundum iſtum inferiorem mouent efficaciùs, cui & propiores ſunt: nam variæ erraticarum ad fixas configurationes, earumq; inter ſe συζυγίαι, magnæq; ſuperiorum planetarum coniunctiones multis modis tempora mutant, maximè quando ab eclipſi Solis aut alijs infauſtis aſpectibus exacuuntur. Nec ſolùm efficiunt dyſcraſiam in aëre, ſed etiam abſq; hac ſua inter ſe permiſſione cient exhalationes in aëre, quibus homines qualitates ſibi inimicas concipiunt, & communibus morbis venenatam adſpergunt malitiam, abſq; aëris dyſcraſia manifeſta: Quod ſi tamen hæc quoq; acceſſerit, incrementum accipiet morbus Epidemius.

APHOR. II.

Τῶν φυσίων αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα εὖ ἢ κακῶς πεφύκασιν.

Naturarum hæ quidem ad æſtatem, illæ verò ad hyemem benè aut malè ſe habent.

COhærent verba Aphoriſmi huius cum antecedente: Quia enim dixit, mutationes temporum anni corporibus inferre morbos, quærat aliquis, qui fiat, quòd non cuncti his aëris mutationibus expoſiti, pariter ægrotant, vnoq; & eodem morbi genere capiuntur. Huic itaq; dubio his paucis verbis occurrit, rationemq; huius diſſimilitudinis reddit, aſſerens id

accidere, quod corporum Naturæ plurimùm inter ſe diſsimiles ſint, ac propterea aliquos homines commodè vel ægrè poſſe hanc vel illam mutationem aëris ferre, eiq́; vel debiliùs vel fortiùs reſiſtere. Per Naturam verò intelligit, tùm calorem natiuum, tùm temperamentum. Nam virtutes dum actiones ſuas obeunt, vtuntur & caloris natiui & temperamenti opera tanquam organo: Intelligit etiam habitum corporis conformationemq́;. Corpora quidem σύμμετρα morbificis ex aëre alterationibus potenter reſiſtunt, ſuntq́; ferè ἀμετάβλητα: at malè temperata corpora haud magnas ex generationis principijs vires ad inſultus morbificarum cauſarum fortiter ſuſtinendos acceperunt. Multùm verò refert, qualis corporum ſit dyſcraſia, quæúe in corporum concretione dominentur qualitates, & quantum ſeſe ſupra alias in dominio efferant, & num tenuis raraq́;, vel denſa ſolidaq́; ſit ſubſtantiæ textura & conformatio: Item, quæ cuiq́; corpori peculiaris & propria ſit natura, ἰδιοσυγκρασίαν Græci vocant: nam hæc omnia appellatione τῶν φυσίων intelligenda eſſe dixi. Duæ enim firmitatis vel debilitatis natiuæ ſunt cauſæ potiores, temperamentum congenitum, & decens partium commenſuratio.

Naturæ itaq́; frigidæ ac humidæ, ſine exceſſu tamen, à ſimili tempore hyberno benè habent, malè autem æſtate, vtpote contrario. Quæ tuentur atque conſeruant natiuam craſin & conſtitutionem, ſiue ſimilia ſiue diſsimilia ſint, maximè conferunt corporibus: Naturis quidem temperatis, atq́; etiam in intemperie natiua, quæ tamen Naturæ limites non tranſcendit, ſimilis ſtatus aëris ſemper congruit: diſsimilis verò ſtatus locum habet in intemperie aduentitia, & in natiua morboſa, id eſt, quæ Naturæ modum tranſilit: nam quæ per contrarias qualitates exceſſum quemcunq́; ſubmouent ac rurſum intra natiuæ intemperiei metas reducunt, ea quoq́; conſeruantia appellantur: ſimilis ſiquidem ſtatus talem intemperiem augeret ac exaſperaret. Quo fit vt corpora frigidiora & humidiora à contrariarum qualitatum aëre reficiantur, meliusq́; æſtiuum aërem ferant. Bilioſa & gracilia corpora benè habent hyeme, malè autem æſtate: Temperatè calida, benè ad æſtatem, malè ſe habent ad hyemem, ſiquidem ab æſtate ſeruantur, ab hyeme alterantur. Senes meliùs habent æſtate, vt & mulieres: iuuenes verò hyeme, quia calor in his nonnihil ex hyberno aëre miteſcit, ideoq́; nutritionis opera exercent integriùs. Nec tollitur vulgaris dicti veritas, temperamenta à ſimilibus conſeruantur, & à contrarijs corrumpuntur: Poteſt enim ſtare ſanitas cum quauis intemperie non excedente Naturæ limites:

atq́;

atq̧ huiuſmodi retinetur cognatis ac ſimilibus: ſed ſimul atq̧ noua intemperies in corpus vel partes forinſecus inducta eſt, contraria præſidia locum habent. Præterea vt conſeruetur natiuum temperamentum, neceſſe eſt, vt id conſeruantia non ſolùm ſimilia ſint ſpecie qualitatis, ſed etiam vt gradu & quantitate æqualia ſint. Nam calor aëris æſtiui natiuam corporu intemperiem ſimilem excedens, non conſeruat eam, ſed corrumpit: ſimilia ſiquidem gradu excedentia, contrariorum naturam accipiunt. Fit itaq̧ vt & calidæ naturæ corpora æſtate peiùs habeant quàm frigidiora, quia in his exceſſus frigiditatis nonnihil emendatur: illa verò in immoderationem incidunt. Corpora habitus denſioris meliùs habent hyberno tempore, nec tam facilè ab aere afficiuntur.

APHOR. III.

Τῶν νούσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι, καὶ ἡλικίαι τινὲς πρὸς ὥρας καὶ χώρας, καὶ διαίτας.

Morbi alij ad alias naturas benè vel male diſpoſitę ſunt: & ætates quędam ad tempora, & loca, & diætas.

EVndem Aphoriſmus iſte cum præcedentibus ſcopum habet, morbos ad naturas, ætates, tempora, loca & victus genera comparans, quemadmodum prius naturas ad tempora anni comparauit. Docere ſiquidem vult, ob mutationes temporum non vbiq̧ eoſdem morbos ſemper in quoſuis homines graſſari, non ſolùm ob naturarum corporis, ſed etiam ætatum, regionum, diætaq̧ diſſimilitudinem. Nam pro horum omnium varietate grauiùs aut mitiùs morbi afficiunt corpora, ac ſua quiſq̧ vel fomenta ad perniciem, vel præſidia ad conualeſcentiam accipit. Referantur huc, quæ habet Hipp. in lib. de hum. 3. com. 17. & 18. vbi ait: Naturæ, quod ad anni tempora attinet, hæ quidem ad æſtatem, illæ ad hyemem benè vel malè diſpoſitæ ſunt: quantum verò ad regiones, & ætates, & victus rationem, & alias morborum καταϛάσιας, *aliæ ad alias benè aut malè ſe habent: & ætates ad tempora, & regiones & diætam & morborum conſtitutionem: & in temporibus, victus & cibi ac potus qualitatem ſuam requirunt, &c. Plures verò propoſitiones in ſe continet Aphoriſmus iſte. Prima: Morborum alij ad has, alij ad illas naturas & regiones & tempora & diætas magis vel minùs ſunt procliues & apti, horum ſiquidem ſimilitudo atq̧ cognatio cum morbo facit, & ad generationis & curationis facilitatem. Febris quippe in*

iuuene bilioſo promptiùs æſtiuo tempore generatur, multò tamen ſecurior eſt, toleratuq; & curatu facilior, quàm in ſene pituitoſo hyberno tempore oborta. Illic enim cauſa morbifica minor eſt, quæ citiùs poteſt euinci: adhæc calor æſtiuus intemperiem febris quidem aliquantulum adauget, idem tamen iuuat expulſionem materiæ febrilis, attenuando eam, & aperiendo meatus: Senilis autem ætas minùs ad febres eſt prona, eaſq; contumaciores habet, grauiuſq; corpora ſenum adfligunt ac lædunt, difficiliuſq; curantur. Morbi itaq; quidam gignuntur magis quibuſdam anni temporibus, & alijs ſoluuntur magis: naſcuntur ſiquidem tùm per ſe, tùm ex euentu ſeu per accidens facilè in temporibus ſuæ intemperiei ſimilibus, propulſantur in contrarijs: hæc verò non conſeruant, niſi per accidens. Secunda. Inter ætates aliæ magis his, aliæ illis morbis ſunt obnoxiæ, vt infra à 24. Aphoriſmo ad finem libri vſq; docebit. Tertia: Aetatum aliquæ in regionibus nonnullis, temporibus aut diætis, ad hos vel illos morbos pronæ ſunt, in alijs verò minùs: meliùs item vel peiùs in iiſdem degunt, vt in libris de aere & locis, ac infra 18. Aphoriſmo luculenter demonſtrat. Iuuentus benè habet in regionibus frigidis: Senectus verò degit in calidis: Aetatē calidā ſiccamq; ſi velimus aſſeruare, id faciemus in regione ſimili, & victus ratione ſimili: ſin immutare transferemus ad regionē frigidā humidam, & diætā talem inſtituemus. Quarta: Naturarum nonnullæ in his vel illis locis aut diætis benè maleúe ſe habent. Deniq; in his omnibus opera danda eſt, vt robur vigoremq; caloris natiui conſeruemus: hic ſiquidem omnium actionum naturalium opifex eſt, integer verò manere nunquam poteſt, niſi omnis qualitatum exceſſus prohibeatur, quia opera temperamenti iuſti vtitur. Cauendum itaque, ne in pueris humiditas & caliditas: in iuuenibus ſiccitas & calor: in ſenibus frigiditas & ſiccitas συμμετρίαν excedat. Vbiq; ergo oppoſitis qualitatibus reſiſtimus exceſſu, non quidem vt temperamentum natiuum deſtruamus: verùm naturam cuſtodiemus, ne ſuos iuſtos limites excedat.

APHOR. IIII.

Ἐν τῇσιν ὥρῃσιν ὅταν τῆς αὐτῆς ἡμέρης, ὅτε μὲν θάλπος, ὅτε δὲ ψῦχος γίγνεται, φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι χρή.

In temporibus quando eadem die modò quidem calor ſeu æſtus, modò frigus fit, autumnales morbos expectare oportet.

Declarat

Declarat alteram primi Aphoriſmi partem, nempe quomodo mutationes in tempora anni incidentes pariant morbos, & tales quidem, qui naturis temporum proportione reſpondent: atq; ita confirmat, verum eſſe quod ſuprà dixerat, mutationes crebras & repente factas magnam ad inferendos morbos vim obtinere.

Senſus: In quacunque anni parte dies multum & perſeueranter diuq; variant, manè ſcilicet ac veſperi frigidi: circa meridiem verò calidi, morbi qui tùm prorumpent, erunt autumnales, id eſt, autumno familiares, de quibus infra 22. Aphoriſmo. Item difficiles, periculoſi, inconſtantes atque mali iudicij, quales in inconſtantibus temporibus fieri conſueuerunt. Rationem ſententiæ huius exponit Galenus in 3. de humoribus 2. inquiens: Tempora anni non appellationis, ſed proprij temperamenti ratione ſunt morborum cauſa: quòd ſi hoc à ſua Natura deſciſcit, morbos diuerſos gigni neceſſe eſt, &c. Eo in loco Hipp. idem de regionibus aſſerit, in quibus manè ac veſperi in media quoque æſtate vigent frigora: In illis quoque, ait, morbi autumnales florebunt. Et addit: Hæc proportio in alijs quoque temporibus ſeruabitur, ſi ſcilicet ſimilitudinem gerunt cum æſtiuo aut verno tempore. Et textu 5. Qualia ſunt tempora, tales etiam erunt morbi, & conſtitutiones ex ipſis: Si tēpora fuerint εὐτάκτως, morbos pariēt εὐκρινέας, &c. Et ſubiungit exemplum de ictero autumnali, etſi ſua Natura morbus ſit æſtiuus, mutata ſiquidem conſtitutione temporū, morbi in illis exoriuntur, alijs temporibus familiares: nam & æſtiui morbi in autumno fiunt, qui æſtati ſimilis fuerit, vt in ſequentibus explicat textu 9. 10. & 11.

Cur verò iſta temporum inconſtantia difficiles pariat morbos, ratio eſt: Quia ex ſubita illa celeriq; qualitatum alternatione Naturæ vires multum debilitantur: variè enim ſpiritus & humores nunc ad interiora, mox ad extra concitantur, vijs vel calore dilatatis, vel mox rurſum frigore conſtrictis: Quodq; calor meridianus fundit & ad cutem vertit, hoc frigus mox ſubſequens iterum ad intima repellit, quia ex lucta fit ſæpè impulſio ad partes nobiles: impeditur humorum concoctio, quæ quietem expoſcit: prohibetur perſpiratio, ideoq; aliter quàm ſperabamus iudicantur morbi. Pari aūt modo iudicandū de exteris anni partium diebus. Vt enim vernales dies autumni diebus ſimiles, morbos proferūt autumni natura magis quàm veris affines: ita ſi dies autumnales vernis ſimiles ſint, morbos in autumno gignunt placidiores ac mitiores meliorisq; iudicij. Secùs fit, vbi ſeruatur temperatura dierum ſimilitudo, cum æſtatis vel hyemis natura.

Si æſtas humida fuerit, per eam non redundabunt æſtiui morbi. Quanquam verò primarum qualitatum in aëre inſtabilitas mutat ſemper corpora noſtra: attamen celeritas & inæqualitas in ipſa commutatione medico magis ſuſpecta eſſe debet. Diſcamus ergo hinc, vt moderatè ac lentè contrarias qualitates inducamus, ac in tali temporum inæqualitate veſtibus muniamus corpora, quorum cuſtodia nobis cura eſt, ſemperq; in vincentis qualitatis oppoſitum nos conuertamus: caueamus etiam, ne poſtquam in hypocauſtis æſtuauimus, mox frigus captemus, aut contrà refrigerati nos in vaporaria feruentia conferamus: iſta ſiquidem inæqualis qualitatum commutatio ſæpe graues morbos parit, præſertim in corporibus mollibus, impuris, rarioris texturæ, quæq; fructibus leuiter putreſcibilibus replentur, aut quibus ſemina ad multos morbos inſunt ex generatione. Rectè etiam dixit Hipp. in libro de aëre, temporum frequentes mutationes mentem percellere ac inſanias afferre, quod accidit ex magno impetu humorum ad caput tendentium & quaſi turgentium. Celſus quoque lib. 1. cap. 2. ait, grauedines deſtillationesq; concitari, quando eadem die modò frigus, modò calor moueat.

APHOR. V.

Νότοι βαρυήκοοι, ἀχλυώδεες, καρηβαρικοὶ, νωθροὶ, διαλυτικοὶ, ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσι πάσχουσι. ἢν δὲ βόρειον ᾖ, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληραὶ, δυσουρίαι, φρικώδεες, ὀδύναι πλευρέων, στηθέων. ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσι προσδέχεσθαι χρή.

Auſtri auditum hebetant, caliginem viſui obducunt, caput grauant, membris tarditatem & languorem conciliant. Vbi iſti præualuerint, talia in morbis patiuntur. At ſi Aquilonia fuerit conſtitutio, tuſſes, faucium aſperitates, alui duræ, difficultates vrinæ, horrores, dolores coſtarum & pectoris fiunt. Quando hæc tempeſtas præualuerit, talia in morbis expectare oportet.

EXemplo Aquilonis & Auſtri, ventorum ſcilicet præcipuorum, qui temperamento & viribus ſunt contrarij, docet, qui fieri poſſit, vt eadem die modò calor, modò frigus ſit, & quanta aëris circumfuſi, qui varijs ſubindè qualitatibus per ventorum flatus imbuitur, vis ſit in immutandis noſtris corporibus: & quàm his inimica ſit omnis inæqualis celerq; ex contrarijs in contraria tranſitio, ac primarum qualitatum exuperantia.

Hortatur

Hortatur etiam tacitè, ventorum naturas & effectus medico cognoſcendas, ac diligenter in locis ſingulis, vbi medicinam facit, obſeruandos eſſe: nam ſubita ventorum conuerſiones aëri ambienti, quem perpetuò haurimus, ac deniq; corporibus noſtris varias alterationes afferunt, humores ſpiritusq; exagitando, premendo, ac ſpiritus obſcurando, quin etiam quicquid vel è terris vel è cœlo contractum ſecum vehunt, in corpora noſtra inducunt, vnde Epidemij & peſtiferi ſæpè morbi progenerantnr.

Propoſitio prima: Quando venti meridionales per plures dies cum vehementia quadam ſpirant, ita vt præualeant, aliosq; ventos longè ſuperent, tùm & ijs, qui morbis conflictantur, & alijs debilioribus auditus hebetatur, oculi caliginoſi fiunt, capitis grauitatem ſentiunt, ſegnes fiunt & ad omnem motum torpidi. Auſtrini ſiquidem flatus plurimum caliginis vaporoſæ ſecum vehentes, aërem humiditate ſua tepida madefaciunt ac turbant, qui hauſtus ſpiritus animales obnubilat & offuſcat, calorem natiuum debilitat, & excrementorum diſſolutionem cohibet: præcipuè verò ijs corporibus has affert mutationes, quæ craſin calidam & humidam obtinent, ea ſiquidem facilè venti illi qualitatum ſuarum actione extra natiuum temperamentum traducunt in dyſcraſiam, vnde citò in hæc quinq; effectuum genera, de quibus Aphoriſmus agit, præcipitantur: nam cerebrum ſiccum ad ſuas actiones expeditiſſimum eſt, maximè ſi ſpiritus puri ſunt ac lucidi, quorum opera facultas animalis vtitur, & membrana aliæq; partes neruoſæ ſunt ſiccæ: minimeq; flacceſcunt: hæ ſiquidem illis actionibus ſeruiunt. Extat eadem ſententia paulò plenior in 3. de humoribus 13.

Hebetior itaq; fit auditio, quando cerebrum malè affectum non gignit ſpiritus idoneos, aut neruus ἀκουστικὸς madefactus vel denſatus, aut vapor craſſus mixtus puritatem adimit ſpiritui, qui facultatem auditoriam per neruos ad organum auditus tranſuehit, aut membrana tegens intus cauernoſos aurium meatus humore aliquo craſſo eſt imbuta: aut aër implantatus fit craſſior, & à flatibus vaporoſis turbatur. Auſtri item aciem oculorum hebetant. Nam cerebro ſuperfluitatibus referto, ſpiritus à vaporibus craſſis immixtis offuſcantur, nerui optici, humoresq; & tunicæ oculorum redduntur denſiores impurioresq;: aër quoq; extrinſecus craſſis vaporibus denſatur. Capitis dolores graues inferunt, quia immodica humiditate & vaporibus multis opplent caput. Pigros reddunt & languidos, quia neruorum principium humiditate nimia læſum eſt, ideoq; & nerui madeſcunt & laxantur. Huiuſmodi ſymptomata, inquit, experiuntur ægri alijq; imbecilles

homines non morbi ipſius motu, ſed ratione cauſæ externæ & procatarcticæ.

Altera Propoſitio: Si quando Boreales venti ſua & vehementia & diuturnitate prævaluerint, tùm in morbis ac imbecillioribus expectare oportet tuſſes, faucium aſperitates & inflammationes, dyſurias, alui duritiem, horrificos laterum & pectoris dolores. Quanquam enim hi venti iuſtam ſuam menſuram ſeruantes, & non alijs vaporoſis halitibus infecti, ſiccum & frigidum aërem corporibus adflando, valetudinem confirmant, calorem natiuum vegetant & excitant, ſpiritus illuſtrant ſerenantq́;, concoctiones promouent, nec multas ſinunt impuritates aceruari & putreſcere: Si tamen vehementes ſint ac diuturni, corpora ſicca, frigida & exanguia potiſsimùm, quæ inculpatæ alioqui poterant eſſe ſanitatis, extra natiuam temperaturam tranſponunt in dyſcraſiam inæqualem, quam mox comitantur affectiones, quarum hîc Hipp. meminit: Calorem ſiquidem natiuum non ad intima cogunt, vt in benè carnoſis faciunt, ſed diſsipant ac minuunt, facultatesq́; corporis demoliuntur, frigore & ſiccitate lædunt fauces & partes thoracis, veſicam, poros capitis claudunt ac difflationem humorum cohibent, qui collecti detruduntur à facultate cerebri grauati expultrice ad partes oris & pectoris ſubiectas, vbi tumores & phlegmonas excitant, tuſſesq́; mouent, & raucedines doloresq́;. Alui fiunt duræ, quia frigus ſiccum confirmat retentricem, expultricem verò debilitat: corpus vniuerſum exſiccatur: calor à frigore intrò compulſus meliùs concoquit ac diſtribuit, vnde minus excrementi ſupereſt: Sphincter conſtrictus facit, vt motus inteſtinorum fiat potiùs ſurſum quàm deorſum.

Celſus lib. 2. cap. 1. Auſter aures hebetat, ſenſus tardat, capitis dolores mouet, aluum ſoluit, totum corpus efficit hebes, humidum, languidum. Aquilo tuſsim mouet, fauces exaſperat, ventrem adſtringit, vrinam ſupprimit, horores excitat, item dolores lateris & pectoris: ſanum tamen corpus ſpiſſat, & mobilius atq́; expeditius reddit. Cæteri venti quò vel huic vel illi propiores ſunt, eò magis vicinos his illiſue affectus faciunt.

Porrò diſsimilitudo effectuum, quos venti producunt, prouenit partim ex ſitus ſui ratione ad cardines horizontis, & ad orientem Solem habitudine: Nam ſpirantes ab oris ſeptentrionalibus, à quibus Sol procùl abeſt, frigidi ac ſicci ſunt: Contrà tepidi ac humeſcentes, qui ex plagis meridianis veniunt, vbi Sol ob vicinitatem multos trahit halitus. Orientales calidi & ſicci ſunt, ob Solem orientem: occidentales, frigidi ac humidi: Nam Sol in

occaſum vergens non tantùm poteſt ſiccare, quia nox ſtatim ſuperuenit. Præterea venti qualitates ſuſcipiunt diuerſas & contrarias à diuerſitate tractuum terræ, per quos feruntur: nam inquinantur à vaporibus, quos varios exhalat terra, vnde vel ſerenitatem vel pluuias afferunt, vel fulmina, maiorq́; in genere ſalubritas eſt ventorum, vbi terra arenoſa eſt, quàm vbi vliginoſa & paluſtris. Adhæc venti, qui rapido feruntur motu ex loco vicino, ſiccant aërem q́; purgant impetu ſuo, quem longiùs progreſſi amittunt, ideoq́; ad naturam ſuam redeunt, aërem obſcurantes & humectantes. Diſcendi etiam locales ſeu topici venti, quos ſingula loca proprios habent, ex prima Naturæ inſtitutione, & ex vicinitate montium, maris, fluminum, & ſitu ad horizontis cardinem, & ex diſſimili locorum vaporatione, quæ fit vt vnus ventus in vno loco ſit ſerenator, in alio pluuialis aut fulminator, ſic Eurus nos non iiſdem qualitatibus afflat, quibus Romam vel Lutetiam.

APHOR. VI.

Ὁκόταν θέρος γένηται ἦρι ὅμοιον, ἐν τοῖσιν πυρετοῖσιν ἱδρῶτας πολλοὺς προσδέχεσθαι χρή.

Quando æſtas fit ſimilis veri, ſudores in febribus multos expectare oportet.

QVemadmodum anni tempora, ſi non proprias teneant qualitates, morbos pariunt ſibi non familiares: ac varij ventorum flatus alia atq; alia morbis afferunt ſymptomata, id quod duobus, qui antecedunt Aphoriſmis docuit: Ita nunc febrium exemplo monſtrat, quòd morbi ob commutata temporum anni cataſtemata nouos ac ſibi inconſuetos mores acquirant. Nam ſi, inquit, æſtas incidat, quæ à proprijs degenerans qualitates veris teneat, hoc eſt, cuius calor blandior eſt ad humidum declinans, tùm ſanè leuiores in tali conſtitutione febres exoritura ſunt, multiq́; in iis expectandi erunt ſudores ſalutares, quibus ſcilicet febres ſoluuntur aut alleuiantur.

Extat eadem ſententia paulò locupletior in 3. de humoribus, 9. his verbis: Quum æſtas ſit veri ſimilis, ſudores in febribus, & febres εὔτροποι *ſeu faciles, & non peracutæ, neq; linguis obaridæ fiunt. Similis quoq; locus eſt in 2. Epid. 1.* ἐν καύμασιν ἀνυδρίῃς οἱ πυρετοὶ ἀνίδρωτες τὰ πλεῖστα: ἐν ψεκάσιν δ' ἢν ἐπιψεκάσῃ, ἱδρωτικώτεροι γίνονται κατ' ἀρχάς. *Celſus lib. 2. cap. 1. ita refert: Vbi calor à primo vere orſus, æſtatem quoq; ſi-*

 milem

milem exhibet, neceſſe eſt multum ſudorem in febribus ſubſequi. Ratio Aphoriſmi eſt: In æſtate ſecundum naturam conſtituta ſudores non copioſi apparent in febribus, eò quòd non redundat humiditas, quæ ſudori materiam præbet, ſed tota per inſenſilem tranſpirationem digeritur, & per halitus ſiccos & calidos euacuatur. In prima quoq; veris parte pauciores eſſe ſolent ſudores, in noſtris præſertim regionibus, etiamſi abundè materia ſuppetat, quia à calore tepido humores nondum ſatis attenuati ſunt, nec cutis adhuc ita rareſcit: quod itidem fit in autumno, multoq; magis hyberno tempore. Qua de cauſa vrinæ tùm & craſſiores & copioſiores eſſe ſolent. At in poſtrema veris parte atque in æſtate, quæ ſimilis eſt veri, id eſt, in qua venti pluuiales & frigidiuſculi retundunt qualitates æſtati proprias, copioſa adeſt humiditas, quam eiuſdem calor internus tepidior in corporis ſuperficiem diffundit, & calor externus attrahit, non tamen in halitus tenues diſſoluere poteſt, ſed ſolùm in aqueos halitus reſoluit, qui ad cutem calore laxatam, ob ambientis & partium cutanearum frigus in ſudorem condenſantur. Tùm ergo criſes atq; paroxyſmorum ſolutiones per ſudores ſolent contingere, Natura materiam febrilem per cutis poros propellente: febres quoq; erunt minùs acutæ, quod & ſequens docebit Aphoriſmus, quia calor æſtiuus humiditate nonnihil eſt fractus, biliſq; feruor reſtinctus, humoreq; pituitoſo dilutus. Quo fit, vt natura facile humorem morbificum euincat, prompteq; ad aluum veſicamúe aut ventriculum aut ad narium venulas propellat, per quas fluxu ſanguinis euacuatur: Sudores tamen crebriùs mouet in tali habitu cœli tepido & humeſcente, præſertim verò in febribus, quæ ſedem ſuam habent circa meſenterium, & vicina huic viſcera, cauum epatis, ſplenem & ventriculum.

APHOR. VII.

Ἐν τοῖσιν αὐχμοῖσι πυρετοὶ ὀξέες γίνονται, καὶ ἢν μὲν ἐπὶ πλέον ᾖ τὸ ἔτος τοιοῦτον ἐὸν, ὁκοίην καὶ τὴν κατάστασιν ἐποίησεν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὰ νοσήματα τοιαῦτα δεῖ προσδέχεσθαι.

In ſiccitatibus ſqualidis febres acutæ fiunt. Et ſiquidem annus magna ex parte talis fuerit, qualem temporis conſtitutionem fecerit, tales vt plurimùm morbos expectare oportet.

Vt in

VT in æſtate vernali mites ac clementes proſiliunt febres: ita, inquit, in conſtitutione ſqualida, hoc eſt, in qua ſiccitas cum calore mediocri & caligante cœlo vapores humeſcentes ſiccis halitibus immixtos vincit, febres inclementes & acutæ accenduntur. Iſta occaſione tranſgreditur Hippocrates ad doctrinam de totius anni conſtitutione generalem. Poſtquam enim de partium anni cataſtemate egit, parem rationem totius anni, quæ partium eius eſſe oſtendit, generalem ſententiam contexens ſub enthymematis forma, inquirens: Qualiscunq; aëris conſtitutio per maiorem anni partem dominabitur, tùm toto illo anno morbos illi conſtitutioni præualenti proprios: qualitatibusq́; & moribus reſpondentes expectare oportet. Si ergò totus ferè annus ſupra communem temperaturæ curſum ſiccior fuerit, vt non æſtiuus modò aër vel autumnalis, ſed & hybernus ac vernalis pro maiore parte ſiccorum halituum plenus ſit, qui humidos multùm ſiccant, febres tali anno maiorem habebunt ſæuitiam atq; acuitatem: Et quò qualitas ea exuperantior erit, eò maiorem ac diuturniorem tyrannidem morbi exercebunt: nam ita habent verba in 3. de humoribus, textu 23. vbi eadem ſententia, ſed locupletior, poſita eſt: ſi annus, inquit, diutiùs talis fuerit, qualem conſtitutionem fecerit, tales etiam morbi magna ex parte erunt: & ſi magis fortis erit, maximi quoq; morbi fient, & communiſſimi, & ad plurimum tempus.

Similis autem ratio eſt, ſi vincat in anno humiditas immoderata & intempeſtiua, quæ longè plures parit morbos, ſed non ita acutos, vt infrà 16. Aphoriſmo docebit.

Anni quoq; ſtatus ſolito frigidior plus iuſto durans, morbos generat ſuæ naturæ, frigidos ſcilicet ac longos: Aër ſiquidem generat in corpore humores ſibi ſimiles, ac ex propria Natura commutat in alienam: omnisq́; intemperies à cauſis ſimilibus intenditur. Hippocrates hîc ſolius ſiccitatis meminit, quiq; mores in morbis ſiccam ſeu ἀυχμώδη κατάςασις ſequantur: docet, nempe febres acutæ, hoc eſt, quæ cum vehementia ſymptomatum celeriter ad vigorem properant. Acuitatis porrò huius cauſa eſt magnus in corpore exceſſus caloris putridi, quem Natura haud diu ſuſtinere poteſt, accedente tenuis materiæ mobilitate ac diſſolutione facili. Natura itaq; ſtimulata à ſymptomatum vehementia, violentiam materiæ citò reprimit, hoc eſt, concoquit, maximè ſi ea materia eſt in venis maioribus, vbi concoctio magis viget. Mox ergo impetu facto per viam aliquam in hoc reſeratam extrudit materiam coctam, febremq́; ſoluit.

Quanquam verò ſiccitas non ſit de febris ſubſtantia, putredinemq́; potiùs inhibere videatur, modò ſit commoderata: ſicca tamen aëris tempeſtas ad acuitatem facit eò, quòd ea perſeuerans humores bilioſos, vtpote ſiccos, adaugeat, eosq́; acriores & ſæuiores reddat, dum à calore præternaturali dominante, ſubindè magis atq; magis peruruntur ac in cinerem rediguntur, vnde putridi acresq; exurgunt fumi, quorum contactu febrile in corde incendium oritur.

APHOR. VIII.

Ἐν τοῖσι καθεστῶσι καιροῖσιν, ἢν ὡραίως τὰ ὡραῖα ἀποδίδωσιν, εὐσταθέες καὶ εὐκρινέες αἱ νοῦσοι γίνονται: ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι.

In temporibus conſtantibus cùm tempeſtiua tempeſtiuè fiunt, morbi benè morati boniq́ue iudicij accidunt: ſed in inconſtantibus inſtabiles & mali iudicij.

DEclarat Aphoriſmum præcedentem, docens, non ſolùm morbos ipſos, quo ad primas qualitates, verùm etiam ipſam morborum κατάστασιν, ſeu formam moresq́; conſenſione proportioneq́; præualenti conſtitutioni totius anni reſpondere. Senſus enim hic eſt: Quando ſingula anni tempora Naturæ ordine ſibi conſtitutam tempeſtatem conſtanter ſeruauerint, ac per totum annum vires mutationum aëris tempeſtiuæ, hoc eſt, abſq; aliquo exceſſu, ſingulis partibus ac regionibus congruæ ſint ac commodæ: tempeſtiuæ ſint ſerenitates & ſiccitates, pluuiarum deſcenſus, ventorumq́; ordo tempeſtiuus fuerit, vt ſi hyems media apud nos gelida eſt & ſicca, poſtea humida, flatuoſa, remiſſiùs frigida, ſub finem tepida: dein verno tempore aër modicè calet humidusq́; eſt: menſe Martio venti ſunt aſperi & ſiccantes, ad æſtiuarum frugum ſationem accommodi: dein Zephyri laxant terram & corpora, ſuccosq́; mouent: quibus ſuccedunt Auſtri, qui fundunt & eliquant corporis humores, ſuccumq́; terræ, vt fiat rerum generatio: In Aprili atq; Maio pluuijs ὡραίοις rigatur terra mox rurſus deſinit aër humeſcere propter Solis aſcenſum, donec ad cancrum perueniat, vbi iterum imbres fiunt tempeſtiui: ante meſſem verò ſubſequuntur æſtus & incendia ad frugum maturationem, ſub exortum caniculæ: poſtea oriente Arcturo verſus medium Septembrem, & rurſus fiunt pluuiæ, quas ſequitur ſerenitas: & ſpirant venti occidui vſq; ad Vergiliarum occaſum, ſub quem ſemper fit aliqua mutatio in aëre. Et mox flare incipiunt Aquilones hyemi dicati:

dicati: ſi deniq; aër conuenienti tempore & modo per debitas vices ſerenatur, ſiccatur, æſtuat, friget, humeſcitq́, ac in ſumma mutationum aëris in circuitu anni vices vnicuiq; regioni ſunt conuenientes & regulares: Tum ſanè morbi eo anno nati erunt benè morati, ac benè conſtituti ordinatiq́, id eſt, certum paroxyſmorum ordinem conſtanter ſeruant, à ſua natura non euariant, non mutant mores nec formam: Quare & tutiùs & citiùs curantur, ac per criſes perfectas feliciter ſoluuntur, quìa natura robuſta eſt, & materia ſimplex & vniformis.

Altera Propoſitio: At ſi tempora anni nullam certam ac firmam κατάστασιν, *nec præſtitutam à Natura temperiem ſeruant, ac præter Naturæ ordinem ac cuiusq́; regionis conſuetudinem, non ſuo opportuno tempore ac modo, vel imbres vel venti, vel frigora vel æſtus venerint, tùm morbi, qui in tali inæqualitate ac intempeſtiuitate ſuſcitantur, erunt* ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι, *id eſt, nullam certam formam retinent, (vt exponit Gal. 4. de vict. acut.) nec certis aut expectatis recurrunt horis, euentus in ijs dubij ſunt infidæq́; mutationes, ſemperq́; aliquid alieni contrahunt, in alios morbos tranſeunt, vt tertiana in ventris cruciatus, qui vomitu & vrinæ fluxione ſedantur: coniuncta ijs eſſe ſolent grauia ſymptomata,* κῶμα, σπασμός, *&c. non edunt ſigna tempeſtiuæ coctionis, nec vlla certa ſalutariq́; & perfecta criſi ſoluuntur, ob materiam multiplicem. Id verò Hipp. & Gal. 3. de humoribus 11. exemplo autumni non tempeſtiuè hybernantis perſpicuè explicant: Quapropter (ait Hipp.) etiam tempora ſeu* ὧραι ἄκριτοι καὶ ἀκατάστατοι *fiunt, quemadmodum & morbi, ſi* προεκρήγνυνται *præerumpant priùs, hoc eſt, cruda adhuc ſuccorum copia exiſtente morbi anticipant ſolui, Natura ſcilicet ab inordinatis temporibus irritata, ac nullam humoribus quietem concedente, vt interpretatur Gal. 3. de diebus criticis, & tùm fiunt* ἄκριτοι: *Aut* προεκκρίνονται, *præexcernantur: Aut intus relinquantur, ob Naturæ ſcilicet imbecillitatem deficiente aut tardante excretione: Ideo non iudicantur, aut malè iudicantur: Quamobrem fiunt* ὑπόστροφοι.

Deſumptus videtur hic Aphoriſmus ex 2. Epid. 1. ſect. vbi poſtquam de autumni inconſtantia dixiſſet, ſubdit: ἐν τοῖσι καθεστῶσι καίροισι, καὶ ὡραίως τὰ ὡραῖα ἀποδιδοῦσιν ἔτεσιν, εὐσταθέες καὶ εὐκρινέσταται αἱ νοῦσοι: ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν, ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι. *Item ex 3. de hum. 5. Qualia ſunt tempora, tales erunt & morbi, & conſtitutiones ex his: ſi tempora tempeſtiuè & ordinatè (*ὡραίως καὶ εὐτάκτως*) ſe habuerint, morbos iudicatu faciles faciunt.*

APHOR. IX.

Ἐν φθινοπώρῳ ὀξύταται αἱ νοῦσοι ϗ θανατωδέσταται ὡς ἐπίπαν: ἦρ δὲ ὑγιεινότατον ϗ ἥκιστα θανατῶδες.

In autumno morbi acutiſsimi & perniciosiſsimi maxima ex parte: ver autem ſaluberrimum & minimè exitiale.

Exemplo autumni, in quo aër nunc calet, nunc friget, comprobat, quòd inconſtantia qualitatum aëris plurimùm mutet mores ac formas morborum. Eſt quoq; correctio quædam eorum, quæ antè dixit: Senſus enim eſt: Autumnus etiamſi ſuam naturam non mutat, ſed tempeſtiuè aduenit, morbos tamen inſigniter acutos & periculoſos committit, hoc eſt, omnes ferè morbos deteriores reddere ſolet, atque grauiora his addere ſymptomata, acutos ſanabiles conuertit in decidentes à priore acumine, aut in perquàm acutos & ad extremum periculoſos: vigorem in diuturnis tardat, nec rarò adflat contagia peſtifera & iugulat homines. Poſtea autumno tempus vernum comparans, id ſaluberrimum eſſe ſtatuit, ac rarò morbos parere lethales, ſed tractabiles ferè ſemper ac medicabiles. Porrò plures ſunt cauſæ, cur aër autumnalis & vernus tàm in diuerſum corpora noſtra alterent, quum tamen vtriuſque magna videatur eſſe ſimilitudo & cognatio, vtrobique ſiquidem eadem eſt Solis ad nos propinquitas, & propè par tempeſtatum aëris inæqualitas, tanta ſiquidem eſt aëris in Aprili inconſtantia & mutabilitas, vt & in prouerbium abierit. Prima cauſa eſt, quòd in autumno fit tranſitus calidi ad frigidum vnâ cum ſiccitate, quæ ambæ qualitates ſunt vitæ hominis inimicæ: In vere autem fit mutatio à frigido ad calorem humido temperatum. II. In autumno corpora à calore æſtiuo aperta patent & laxa ſunt, iniuriæq; aëris expoſita: ſed in vere adhuc condenſata ſunt nonnihil. III. Mutationes aëris in autumno magis inconſtantes ſunt, valdeq; celeres alternationes in aëre, etiam in vno die factæ: Viciſsitudinaria, id eſt, calidi & frigidi actio ſanguinem corrumpit. IIII. Aër in autumno, quia æſtati ſuccedit, multò eſt tenuior quàm vernus hyemem ſequens: Promptiùs ergo ille celeriusq; iniurias ex qualitatum mutabilitate contrahit: Tenuiora quippe ſemper omnium qualitatum ſunt capaciora. Nam & aqua quò tenuior eſt, eò citiùs & incaleſcit & refrigeſcit, & in aëre tenui peſtis ſæuit ferociùs, ſerpit & necat celeriùs: craſsities verò impedit penetrationem: contagium tamen

diutiùs hæret in aëre craſſo. V. Spirituum quoq; & caloris inſiti magna eſt in autumno paucitas, viriumq; languor, ob æſtum qui præceſſit: minùs ergo fortiter iniurias qualitatum externarum repellere poſſunt. Verno autem tempore calor natiuus eſt robuſtus, multusq; ſanguis bonus. VI. Duplex adeſt cacochymia bilis retorridæ, & crudæ pituitæ ex immodico vſu fructuum fugacium & herbarum crudarum, potuq; aquæ frigidæ, vnde vitioſi humores generantur: per æſtatem tamen ad cutim attrahuntur & difflantur, in autumno autem à frigore in profundum compulſi ad medias venas, maiorem corruptelam intus adipiſcuntur. Nihil ergo mirum, ſi hac parte anni, dum cruda illa pituita bili craſſiori permixta, viribus imbecillibus, quæ humoribus non poſſunt dominari, exiſtentibus, pertinaces parit obſtructiones, vnde febres vehementiſſimæ oriuntur: nam tranſpirationis ſuppreſſio malignam parit putredinem in humore acri & aduſto. VII. Ad has cauſas accedit cauſa ſublimior, nempe receſſus Solis à verticibus noſtris, quo fit vt marceſcant & ſenectam contrahant cuncta, quæ Sole ad nos accedente, florebant. Vtq; calor ex acceſſu Solis magis eſt viuificus, ſpiritibusq; & calori innato ἀνάλογος, acceditq; aëri noua quædam potentia, etiamſi tùm qualitates aëris nondum manifeſtè faciem ſuam mutarint, maximè in noſtro climate: ita in receſſu Solis beneficia caloris cœleſtis ſunt infirmiora obſcurioraq;, & minùs potens eſt æthereæ illa facultas in qualitatum aëris autumnalis permiſtione, minusq; ſalutaris ſuperiorum corporum cum inferioribus confluxus. Poſtremò accedit curandi difficultas in autumno, ob humoris morbifici contumaciam, qui medicamentis non cedit, & virium firmitatem, quæ humores malignos euincere nequeunt. Qui autem in vere excitantur morbi, ferè à plenitudine ſunt, adeoq; ſalubres ſunt periculoq; vacant, quia corpora noſtra à vitioſis humoribus expurgantur. Quod autem multi verno quoq; tempore moriuntur, id non contingit ratione verni temperamenti, ſed vitio materiæ per hyemem collectæ, quam natura Solis acceſſu robuſtior facta, è profundo corporis à partibus principibus ad cutem propellit. Senes quidem eo maximè tempore intereunt, quia virtus in his debilis, in iſto expulſionis conatu ſuccumbit, motiq; humores ſæpiùs intus ad partes nobiles hærent. Nihil verò ex ſua natura innouat ver, & morbos ſua natura relinquit.

APHOR.

APHOR. X.

Τὸ φθινόπωρον τοῖσι φθίνουσι κακόν.

Autumnus tabidis malus.

Tabeſcentium exemplo monſtrat, tempus autumnale, quod varium exiſtit, non ſolùm morbos acutos parere, eosq́; exacerbare, verumetiam diuturnis morbis noxam afferre, corporaq́; valetudinaria, & ex quacunq; cauſa macie conſumpta, plurimùm adfligere, maximè verò eum cœli ſtatum organis reſpirationis eſſe infenſum atq; noxium: Pulmo ſiquidem vlceratus, eroſusue, marcidus ſeu putridus, aut aliàs latente aliquo vitio affectus, aërem frigidum, quem inter ſpirandum haurit copioſum, grauiter fert: adhæc ex inæquali & crebra tempeſtatis huius alteratione acres humores ad pulmonem decumbunt, qui colliquationem, obſtructionem, dyſpnœam & exulcerationem ſeu eroſionem adaugent: Item, adaugent tuſſim, quæ nullam vlcerationi cicatricem obduci ſinit. Accedit & caloris natiui paucitas, vtpote qui per æſtatem diffluxit, & ob receſſum Solis à noſtro vertice iam cœli beneficio deſtituitur. Hinc fit, vt corpus, præſertim quod eſt ſiccioris habitus, aut ex longo morbo conſumptum, minùs ſe poſſit ab externarum cauſarum iniuria vindicare: prætereain tali aëre dominantur qualitates vitæ noſtræ principijs inimicæ. Fiunt etiam quali- bet die ſubitæ mutationum vices, quæ periculoſæ ſunt omnibus, qui vitiatos habent pulmones ſiue ab intemperie ſicca, ſiue ab humorum aut puris infarctu, ſiue à venenata & occulta quadam qualitate.

Extat eadem ſententia in 6. Epid. 7. com. 19. his verbis: Tabidis autumnus malus eſt: malum item ver, quando folia ficus pedibus cornicis ſunt ſimilia. Poſtremis his verbis Hippocrates principium veris deſcribit, etſi apud nos multò tardiùs ficus prodeant folia.

Duo itaq; ſunt tempora, quæ ad generationem aut incrementum tabis faciunt, autumnale ſcilicet atq; vernum: Illud quidem propter frigoris inæqualitatem, aliasq́; cauſas dictas: Hoc verò, eò quòd cerebrum replet multis excrementis, quæ cùm defluunt in pulmones imbecillos, augetur neceſſariò tabes: præterea humores calore fuſi inuadunt pulmones, ac ſpirandi difficultatem afferunt, vnde ſæpè tabidi derepente ſuffocantur.

Triplici ergo de cauſa phthiſici grauem ſibi autumnum habent. 1. Propter vlcus pulmonis, cui frigus inimicum eſt: 2. propter extenuationem corporis. 3. Propter ſpirationem impeditam.

APH.

APHOR. XI.

Περὶ δὲ τῶν ὡραίων, ἢν μὲν ὁ χειμὼν αὐχμηρὸς ϗ βόρειος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ ἔπομβρον ϗ νότιον, ἀνάγκη τοῦ θέρεος πυρετοὺς ὀξέας, ϗ ὀφθαλμίας, ϗ δυσεντερίας γίνεσθαι, μάλιστα δὲ τῇσι γυναιξὶ, ϗ ἀνδράσιν τοῖσιν ὑγρὰς ἔχουσι τὰς φύσιας.

Inter anni tempora, ſi hyems ſicca & Aquilonia fuerit, ver autem pluuium & auſtrinum, neceſſe eſt in æſtate febres acutas fieri, & lippitudines, & inteſtinorum difficultates, præſertim mulieribus & viris naturæ humidioribus.

HActenus de mutationibus conſtitutionum aëris ſimplicium eſt locutus: deinceps agit de effectis, quæ mutationes plurium diuerſorum anni temporum mutuo inter ſe collatorum, comitantur. In hoc quidem Aphoriſmo, vt & in ſequentibus tribus, loquitur de morbis vulgaribus, qui in tempore ſuam naturam ſeruante erumpunt, vbi tamen duo præcedentia tempora ſuam ipſorum naturam non ſeruarunt, nec tamen multùm ab eadem receſſerunt. Sermo enim ei eſt de temporibus, quæ non ad contrarias, ſed ad congeneres mutantur qualitates, id eſt, quæ in gradu tantùm efferuntur. Recenſet itaq; morbos, qui æſtate ſecundum naturam ſe habente pullulant, materia autem illorum prius genita eſt antecedente hyeme ac vere. Facitq; collationem duorum temporum natura contrariorum, hyemis nimirum & æſtatis, inter quæ ver media naturæ particeps, intercedit, ita vt tria hæc tempora non multùm præter natura ordinem temperata ſint. Senſus ergo eſt: Quando hyems ſqualida ſeu plus iuſto ſiccior atq; valdè frigida fuerit. Deinde verò ſequenti verno tempore venti calidi, & nimium pluuiales præualuerint: tùm in futura æſtate corpora, humidioris præſertim ac mollioris naturæ, haud dubiè febribus acutis, ophthalmijs ac dyſenterijs, ſimilibusq; affectibus à fluxione & putredine ortum ducentibus, corripientur. Celſus lib. 2. cap. 1. ſic reddidit: Si hyems ſicca ſeptentrionales ventos habuit, ver autem Auſtros & pluuias exhibet, æſtate ſubeunt lippitudines, tormina, febres, maximeq; in mollioribus corporibus, ideoq; præcipuè in mulieribus. Iſta affirmat Hippocrates, experientia & ſua & anteceſſorum edoctus, & bona ratione ductus, quam expreſsit in libro de aëre & locis, vbi eandem formam conſtitutionis proponit, vt & Ariſtoteles 1. problem. 8. Etſi enim conſtitutio ſicca hyemis conuenit cerebri operationibus, quia verò exceſsit ſiccitas & frigiditas, neceſſe fuit & cerebrum, &

oculos, & venas, & inteſtina lædi. Et ſuceſſit ver ἔπομβρον, valde pluuioſum, & Auſtrinum, vnde corpus multis excrementis repletur, quæ per inſenſilem tranſpirationem non exhalant, fit vt humiditates iſtæ collectæ, à ſuperueniente æſtatis calore, ob terram ex pluuijs vernalibus adhuc irriguam & calentem, quaſi duplicatæ ebullientes intra vaſa corrumpantur atque putreſcant, aut liquatæ deſtillent à capite ad partes imbecilles, cerebro robuſto humores corruptos de ſe propellente. Hinc naſcuntur febres acutæ, ſi humores putreſcentes in vaſis hæſerint: aut dyſenteriæ, quando ijdem ad inteſtina ab auſtrino cælo relaxata depulſi, diutiusq; in ijs ob lentorem hærentes ac fixi, acredine ſua exulcerationem fecerint: aut ophthalmiæ, capite humoribus pleno exiſtente, qui per calorem æſtiuum fuſi decumbunt in oculos per Aquilonem hyemis præcedentis & per Auſtrum veris imbecilliores redditos. Porrò tranſitio iſta hyemis immodicè ſiccæ ac frigidæ in ver Auſtrinum & pluuioſum non eſt naturalis, quia hyems talis generat humores ſiccos & tenues, paritéq; obſtructiones: nec ver Auſtrinum corrigit hunc exceſſum, ſed potiùs ſuo iſto ad nouam intemperiem contrariam tranſitu humores exagitat, vim caloris natiui deijcit, corpora ſuperfluitatibus replet, copiaq; vires premit. Quapropter ſuperueniente æſtate fit humorum ebullitio, ac tandem putrefactio aut liquatio: & maximè in mulieribus, & viris natura humidis, quia in his copioſior eſt materia putredinis: venæ ſunt anguſtiores, minusq; illorum corpora ob cutis denſitatem ſunt tranſpirabilia.

Hippocrates de aëre monet: Quod ſi ſub canicula apparuerint imbres copioſi cum ventis Borealibus, ſpem eſſe, vt ceſſent graſſari febres acutæ & dyſenteriæ, putridus ſiquidem aër ventorum agitatione purgabitur, pluuijsq; calor reddetur mitior. At ſi putredo iſta Eteſijs non corrigatur, periculum mortis imminere ſcribit pueris & mulieribus, ſenibus verò non, quia humidum in ſenibus frigidum exiſtens, ad putredinem eſt ineptum: Quòd ſi verò pueri & mulieres ſuperſtites manſerint, ſub finem æſtatis corripi quartanis, quæ in hydropas terminent.

APHOR.

APHOR. XII.

Ην δὲ νότιος ὁ χειμὼν καὶ ἔπομβρος καὶ εὔδιος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, αἱ μὲν γυναῖκες, ᾗσιν τόκοι τὸ ἦρ, ἐκ πάσης προφάσιος ἐκτιτρώσκουσιν, αἳ δ᾽ ἂν τέκωσιν, ἀκρατέα καὶ νοσώδεα τὰ παιδία τίκτουσιν, ὥστε ἢ παραυτίκα ἀπόλλυσθαι, ἢ λεπτὰ καὶ νοσώδεα ζῆν ἐόντα. τοῖσι δ᾽ ἄλλοισι δυσεντερίαι καὶ ὀφθαλμίαι ξηραὶ γίνονται. τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι, κατάῤῥοι συντόμως ἀπολλύντες.

Si verò hyems Auſtrina & pluuiola fuerit, ver autem ſiccum & Aquilonium, mulieres quibus partus vere imminet, ex quacunque occaſione abortiunt: Quæ verò pepererint, imbecilles & morbidos partus edent, ita vt vel ſtatim intereant, aut inualidi & valetudinarij viuant. Cæteris verò dyſenteriæ & ophthalmiæ ſiccæ fiunt, ſenioribus autem catarrhi citò interimentes.

IN Aphoriſmo antecedente, quid ex hyeme Aquilonia, quàm ver Auſtrinum & pluuiale excipit, ratiocinabiliter diuinandum ſit, docuit: In præſenti permutatim his alias duas conſtitutiones opponit, & quid euenturum ſit, monſtrat, ſi quando hyemem Auſtralem, & pluuialem, & tranquillam, ſineq́; ventis, conſequatur ver Aquilonium, ſiccum & ventis aſperum. Idem docuit Hippocrates pluribus verbis in libro de aere, & Ariſtoteles 1. problem. 9. Celſusq́; hoc modo interpretatus eſt: ſi Auſtri, inquit, pluuiæq́; hyemem occuparunt: ver autem frigidum & ſiccum eſt, grauidæ quidem fœminæ, quibus tùm adeſt partus, abortu periclitantur: hæ verò, quæ gignunt, imbecilles vixq́; vitales edunt.

Cur autem iſta hyemis atque veris ab Hippocrate propoſita κατάστασις *præ alijs aborſuum effectrix ſit, aut cur grauidæ quoque ipſæ in partu periclitentur, vnaq́; etiam fœtus moriantur, aut viui editi minimè ſint viuaces, ratio hæc eſt: Pluuialis & tranquilla hyems totius corporis venas pituitoſis replet humoribus, quibus cerebrum vel maximè oneratur, & corpora matrum tota fiunt imbecilliora: Frigus itaque Aquilonis mox in vere ſubſequens, in ijs quibus cerebrum eſt excrementoſum, cogit humores & extorquet, qui pondere ſuo confertim ad vterum decumbunt, & hunc grauant, roburq́; eius diſſoluunt, membranas fœtum inuoluentes & ligamenta vteri, cotylidonesq́; permolliunt atq; relaxant, vt non facilè retineatur fœtus in vtero vere ſuperueniente: Quo fit, vt facultate vteri contentrice offenſa fœtus immaturi foràs ejciantur, aut qui ſuperſtites ſunt, aut ſtatim pereant, aut per omnem poſtea ætatem morbidi ſint ac valetudinarij: nam humorum impurorum adfluxu labefactatur nutricatio, ſpiritus corrumpūtur, fœtus ſuffocatur, aut grauiter adfligitur,*

 vnde

vnde vitia & morboſitates in omnem vitam contrahunt, vt vix vnquam ob ingenitam ipſis dyſcraſiam, bonum corporis habitum conſequi poſſint. Quin imò grauidæ matres, quum earum ferè ſemper lubrica ſit valetudo, corporaq́; ipſarum iſtis temporum mutationibus citiùs malè afficiantur, debilitatem ſuam morbificasq́; reliquias & ſemina ex ſe in fœtum transfundunt, ob illam mirabilem fœtus cum matris vtero copulationem: quo modo & craſes aliaq́; in ſobolem propagantur. Abortiunt verò, inquit, ex minima cauſa externa, motu ſcilicet vehementiori tùm animi tùm corporis, vacuationibus & hæmorrhagijs, pharmaci aut phlebotomiæ vſu. Diligenter itaq́; ſibi caueant mulieres prægnantes in hac conſtitutione.

Ex eodem porrò fonte deriuantur & reliqui affectus, quorum hoc loco fit mentio, nempe ab excrementorum coaceruatione, deſtillationibus, quas vel maximè mouet Auſtrorum in Aquilones tranſitio. Dyſenteria quidem in pituitoſis corporibus gignitur, ex acri & pungente materia, copioſior ſiquidem pituita coaceruatur in cerebro, ſuum alimentum ob intemperiem frigore contractam non concoquente, quemadmodum fit in meſaraicis vaſis, vbi diutiùs morans incaleſcit, & à frigido ambiente obſtructa impedita tranſpiratione, aduritur vel putreſcit, lentoremq́; & ſalſuginem, acrimoniamúe contrahit. Delata itaq́; ad inteſtina, primò mucum vnà cum adipe, mox putrida & varia, atq́; altiùs penetrans internas inteſtinorum pelliculas abradit, idq́; ob longiorem moram lentoris ratione: nam citò tranſiens ſolùm diarrhœam gignit abſq́; exulceratione.

Siccas præterea lippitudines fieri dicit, maximè in bilioſis: nam frigus ſuperueniens Auſtrinæ tempeſtati comprimit cerebrum, multis humoribus in hyeme humida ac tepida repletum: Hi per externos iugularium venarum ramos extruſi, in oculos natura imbecilles decumbunt, eisq́; ſua acrimonia & mordacitate moleſti ſunt, etſi nulla ſanies effluat, obſtante ſcilicet frigore, ac poros denſante.

Ex eadem præterea cauſa exurgunt varia ſymptomata pro conditione partis, in quam materia deſtillationis impegit. Senioribus quidem, quorum virtus & concoquens & expellens iam facta eſt languidior, venæq́; redditæ arctiores, catarrhi eueniunt ad interitum ſpectantes, celeriterq́; necantes: nam humores in cerebro congeſti, ſi per arterias carotidas ad cor aut in ventriculos cerebri protrudantur, ſenſum motumq́; adimunt aut cerebro aut cordi aut ambobus, vt ſequatur apoplexia vel hemiplexia: nam huius mentionem facit expreſſè Hippocrates in libro de aëre, ſicuti etiam phrenitidis,

idq́;

idq́ꝫ fieri ait, διὰ τὴν ἀραιότητα καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν φλεβῶν: *colliquatis enim humoribus bilioſis repentè cerebrum inflammari putat, aut ſequi apoplexiam vel paralyſin. Aliqui verſionem Celſi & locum Hippocratis allegatum ſequuti, iſta verba Aphoriſmi poſtrema de catarrho ad pulmones deſcendente at ſtrangulante non malè interpretantur, aliquando ſiquidem ſenes ex abundantia materia hoc etiam modo pereunt ſubitò.*

APHOR. XIII.

Ην δὲ τὸ θέρος αὐχμηρὸν καὶ βόρειον γένηται, τὸ δὲ φθινόπωρον ἔπομβρον καὶ νότιον, κεφαλαλγίαι ἐς τὸν χειμῶνα, καὶ βῆχες, καὶ βράγχοι, καὶ κόρυζαι· ἐνίοισι δὲ καὶ φθίσιες.

Si verò æſtas ſicca & Aquilonia fuerit, autumnus verò pluuioſus admodum & Auſtrinus, dolores capitis hyeme fiunt, & tuſſes, raucitates atq; grauedines: nonnullis & tabes accidit.

VT in duobus præcedentibus Aphoriſmis morborum Epidemicorum æſtiuorum, ita nunc hyemalium prædictionem inſtituit, inchoans à ſicca & Aquilonia æſtate per Auſtralem & pluuium Autumnum ad hyemem temperatam progrediente. Et quia in propoſita cataſtaſi duo anni tempora à naturali ſtatu recedunt, & quidem in qualitatibus diſsimilibus, non tamen multùm, ideò & morbi non adeò vehementes hyeme mox ſuccedente ſeſe produnt, quorum materia ſuperiore tempore collecta, rudimentaq́ꝫ ſunt iacta.

In libro de aëre hic Aphoriſmus hiſce verbis ſcribitur: Si æſtas ſicca exiſtat & Borealis, ſequens verò autumnus pluuius & Auſtralis, capitis dolores ad hyemem expectare oportet, & ſphaceles ſeu corruptiones cerebri, ampliusq́ꝫ raucedines, grauedines & tuſſes, aliquibus etiam tabes. Celſus eandem ſententiam ſic effert: ſi æſtas ſicca Aquilones habuit, autumno verò imbres Auſtriq́ꝫ ſunt, tota hyeme, quæ proxima eſt, tuſsis, deſtillatio, raucitas, in quibuſdam etiam tabes oriuntur. Loquitur de perſeuerante humiditate autumni ad hyemem vſqꝫ, hyeme quoqꝫ ſeruante ſuam naturam: tùm enim fient ſymptomata dicta. Si enim præcedat æſtas ſicca & frigida, autumnus autem ſubſequatur calidus & humidus, nullos morbos iſta temporum mutatio afferet; quippe ſi duo tempora contrariam temperaturam habentia ſeſe ſubſequantur, nullos aut paucos morbos Epidemios parient, quia ſubſequentis intemperies præcedentis intemperiem emendat. In hac

præſenti cataſtaſi humiditas autumni perpetua cum tempore Auſtrali ſuccedens æſtati frigidiuſculæ, potenter mutat corpora & ad contrarium ſtatum deducit, eaq́ multis onerat humiditatibus, à quibus calor natiuus premitur, vnde cruditates exiſtunt: Frigus poſtea hybernum condenſat ac compingit eas humiditates in cerebro antè collectas, quæ niſi per vias à natura ad educenda excrementa cerebri conditas, excernuntur, ſed propter hyemis frigiditatem retinentur, & ob eiuſdem humiditatem augentur, tùm fiunt fortes cephalalgiæ & ſphaceli: nam copia humoris pituitoſi nimia cerebrum obruit, membranasq́ eius grauat, premit ac diſtendit: ac ſi obſtructiones meatuum & anfractuum cerebri acceſſerint, origoq́ neruorum multa humiditate imbuatur, vires cerebro ingenitæ ſubuertuntur ac extinguuntur, ſtuporq́ menti inducitur, ſoporoſorum affectuum acceſſu.

Quando autem excedens humorum copia non retinetur, ſed robuſta exiſtente facultate cerebri expultrice, impedita tamen nimia illorum copia, à frigore hyemis comprimente detruditur in partes ſubiectas natura aut alia de cauſa imbecilliores, aut ad quas viæ laxiores patent, tùm ea recrementa per venæ iugularis ramos exteriores delabuntur in articulos, oculos, maxillas, dentes, ſcapulas, latera, dorſum, coxendicem, crura, &c. vel per internos in neruorum origines irruunt, & fit paralyſis, aut ſenſorij alicuius læſio: aut in pulmones, & fit tuſsis, quæ & ob intemperiem ſpiritalium partium frigidam contingere poſſunt: Aut irrigant membranã interiorem tracheæ, & fit raucedo, quanquam hæc etiam fit à refrigerata vel exaſperata arteria aſpera vel faucibus: Aut membranam quæ os cribriforme veſtit, & fit coryza, cum dolore frontis, voceq́ minùs ſonora, ac difficili per nares ſpiratione: Si pulmonum arteriæ ex deſtillatione humoris acris & erodentis replentur, vel vires partium ſpiritalium magna humorum mole premuntur, hi phthiſi tentantur, maximè ſi pulmonum ſubſtantia ad corruptionem prona parataq́ fuerit, quæ ſanè pronitas ſeu procliuitas ſæpè eſt congenita, & ex parentum ſemine in prolem transfuſa & propagata: Hos Hipp. φθινώδεις *appellat &* πτερυγώδεις, *quia his ſcoptulæ à tergo alarum inſtar prominent, collo ſunt oblongo, anguſto thorace & reſtricto.*

APHOR.

APHOR. XIIII.

Ἢν δὲ βόρειον καὶ ἄνυδρον ᾖ, τοῖσι μὲν ὑγροῖσιν ἐοῦσι τὰς φύσιας, καὶ τῇσι γυναιξὶ ξύμφορον, τοῖσι δὲ λοιποῖσιν ὀφθαλμίαι ἔσονται ξηραὶ, καὶ πυρετοὶ ὀξέες, καὶ χρόνιοι: ἐνίοισι δὲ καὶ μελαγχολίαι.

Si verò autumnus Aquilonius & ſiccus fuerit, hominibus natura humidis, & mulieribus confert: Reliquis verò lippitudines ſiccæ accident, & febres acutæ, & longæ: nonnullis verò & melancholiæ.

Cohæret hic præcedenti Aphoriſmo: Repetenda enim pars de Aquilonia & ſicca æſtate loquens. Nam & in libro de aëre, ſimiliter conſtitutioni præcedenti ſubijcitur hæc eadem ſententia, huiq; verbis effertur: Quod ſi autumnus Borealis ſit ac ſiccus ſeu ἄνυδρος, inaquoſus, ita vt neque ſub cane neque ſub Arcturo pluuiæ ſint, confert ea conſtitutio natura pituitoſis, & maximè qui natura ſunt humidiores, & mulieribus: Biliosis verò infeſtiſſima eſt: Valdè enim exiccantur acciduntq; eis lippitudines aridæ, febres acutæ ac diuturnæ, & aliquibus malancholiæ: Quod enim liquidiſſimum maximeq; aquoſum in bile eſt, conſumitur, craſſiſſimum verò & acerrimum relinquitur. Celſus ſic vertit: Sin autumnus aquè ſiccus iiſdem perflatur Aquilonibus, omnibus quidem mollioribus corporibus, inter quæ muliebria eſſe propoſui, ſecunda valetudo contingit: durioribus verò inſtare poſſunt lippitudines aridæ, & febres partim acutæ, partim longæ, & hi morbi, qui ex atra bile naſcuntur.

Conſtitutioni itaque diſſimilium ac diſſidentium qualitatum ſubijcit effectus conſtitutionis qualitatum ſimilium, docens, quos morbos conſtitutio Aquilonia tàm æſtatis quàm autumni adferat in hyeme. Benignam verò iſtam conſtitutionem eſſe ait omnibus humidioris naturæ corporibus, beneficiumq; ex ea ſentire, reſarciunt ſiquidem ſuæ dyſcraſiæ iacturam & immoderantiam ex contraria qualitatum aëris miſtura, & ad gradum placidiorem habitumq; medium reducuntur. Cæteris verò, inquit, qui ſcilicet ſiccioris ac bilioſi ſunt habitus, multamq; bilem flauam aut atram in venis accumulant, non confert hæc conſtitutio, ſed vt maximè infeſta eſt. Nam ſub tali cœli ſtatu homines huiuſmodi facilè ad intemperiei illius cognatos morbos tranſuehuntur atque ad longiores exceſſus ſubinde adiguntur: bilis etenim in hac conſtitutione acrior fit & craſſior, reſoluta nimirum & exiccata parte eius ſeroſa, cuius admiſtione priùs diluta ac tempera-

temperata fuit. Eius itaque, quæ in cerebro torridior facta eſt portio vaporoſior in oculos pulſa parit ophthalmiam aridam, cui Hippocrates opponit τὴν ῥυώδη: quæ diutiùs ſuppreſſa exuritur, & incandeſcit, in atram bilem vertitur, ex qua maniæ oriuntur: mentis ſiquidem actiones integræ manere non poſſunt, vbi cerebri ſubſtantia incanduit, quum etiam bilis atra ex ſplene in meſenterium effuſa & copioſiùs congeſta, tetris ſuis exhalationibus ſedem cogitationum in cerebro turbat, corruptis & perturbatis ſpiritibus animalibus, qui imagines à ſenſibus acceptas non niſi confuſas menti reddunt, atque hac ratione contingit, nonnullos in deliria melancholica incidere.

Febres porrò ex bile retorrida ob cohibitam difflationem obſtructis à frigore poris accenduntur, ſuppreſſis acrium euaporationum effluxibus, idq́ maximè in naturis cholericis, in quibus humores feruidi & ſicci faciliùs calorem febrilem concipiunt: Acutæ quidem fiunt, quando bilis in venis cordi vicinis accenditur: quando autem ea extra venas in ſede corporis aliqua ſemotiore exiſtit, fiunt febres chronicæ, quia eſt bilis craſſior & impurior, imò acutæ ex commutatione materiæ & criſi ſymptomatica commutantur in chronicas: & exuſta quidem bile & craſſefacta, ſæpè in quartanas tranſeunt.

Hactenus Hippocrates quatuor conſtitutionum anni differentijs, tanquam per exempla docere voluit, quàm varias vires morbi accipiant ex ſingulis partium anni cataſtematis, vt lectorem inuitaret ad ſimilem reliquarum, quæ multiplices ſunt, tractationem, cuius methodum monſtrauit Galenus in commento.

APHOR. XV.

Τῶν δὲ καταστάσιων τοῦ ἐνιαυτοῦ, τὸ μὲν ὅλον οἱ αὐχμοὶ τῶν ἐπομβρίων εἰσιν ὑγιεινότεροι καὶ ἧσσον θανατώδεες.

Inter anni conſtitutiones in vniuerſum ſiccitates imbribus aſsiduis ſunt ſalubriores, & minùs lethales.

ABrumpit doctrinam particularem de ſingulorum aëris cataſtematum viribus, monſtrans generalem methodum in ſequentibus tribus Aphoriſmis, quam Medicus ſequens omnes poſſit complecti conſtitutiones, & iudicare, quas alterationes ſingulæ habeant. Fecit in ſuperioribus

rioribus mentione quatuor conſtitutionum, nempè ſicca, pluuioſa, Aquilonia & Auſtrina. Optimo itaque ordine ſingularum effectus & naturas nunc ſeorſim exponit, comparationeq́ facta, oſtendit quid humiditatis exceſſus in aëre ad gignendos morbos faciat, & quid immoderata ſiccitas ſecum ferat, ſiccamq́ conſtitutionem tanquam ſalubriorem omninò præfert pluuioſæ: In hac etenim longè maior morborum multitudo prouenit ob maiorem humorum colluuiem, quæ tali tempore accreſcit, ſuaq́ mole & qualitate calorem natiuum opprimens, putredines inducit, vnde origo plurimorum morborum: nihil præterea vel parum de ea humorum prauorum copia in pluuio aëris ſtatu reſolui ac difflari poteſt: Econtrà per ſiccitates minimum excrementi colligitur, atque per eaſdem ambo excrementa, quæ ab alimentis in nobis neceſſariò colliguntur, tàm fuliginoſa videlicet quàm ſeroſa, facilè reſoluuntur ac diffluunt, nec ita citò corrumpuntur humores vtiles: corpus enim perſpiratur, humoribuſq́ integris exiſtentibus ſpiritus animales manent puri. Non tamen abſolutè ſalubres dixit ſiccitates, ſed per comparationem, quia nec iſtæ omni vitio carent, quo vitam impetant: memor Aphoriſmi ſeptimi, in quo febres acutas in ſiccitatibus gigni docuit, eò quòd per has humores in corpore acuuntur, ac inſtar lignorum, humido, quod continebant, conſumpto, promptiùs ignem concipiunt ac incenduntur: verùm quia citò deflagrant & abſumuntur, breuiores eſſe ſolent, celeriter ad finem properantes. Item rariores atque pauciores eſſe ſolent febres in tali aëris cataſtemate: nam & aëris & bilis ſiccitas putredini reſiſtit. Et ſi acutæ ſunt, non tamen ita atroces atque periculoſæ, ſicuti quæ ex confluxu humorum naſcuntur, atque internorum viſcerum copulatam habent phlegmonem. Meminit Hipp. 1. Epid. febrium acutarum, & quidem ardentium, quas conſtitutio ſicca pepererat, nullos tamen ex ijs mortuos eſſe refert. Quòd verò alibi dicit, acutos morbos omnes cæteris magis lethales eſſe, intelligo de acutis, qui phlegmonen viſceris alicuius coniunctam habent, quod per ſiccas conſtitutiones rarò fit.

APHOR. XVI.

Νοσήματα δὲ ἐν μὲν τῇσιν ἐπομβρίῃσιν ὡς τὰ πολλὰ γίνεται, πυρετοὶ δὲ μακροὶ, καὶ κοιλίης ῥύσιες, καὶ σηπεδόνες, καὶ ἐπίληπτοι, καὶ ἀπόπληκτοι, καὶ κυνάγχαι: ἐν δὲ τοῖσιν αὐχμοῖσι φθινώδεες, ὀφθαλμίαι, ἀρθρίτιδες, στραγγουρίαι καὶ δυσεντερίαι.

Morbi in pluuiarum multitudine magna ex parte fiunt febres longæ, alui fluxiones, putredines, comitiales morbi, apoplexiæ & anginæ: Per ſiccitates autem morbi tabifici, ophthalmiæ, articulorum dolores, ſtillicidia vrinæ & dyſenteriæ.

VT probet exuperantem in aëre humiditatem magis eſſe mortiferam & exitialem, quàm ſiccitatem, aliquot vtriusq; constitutionis morbos recenſet, oſtendens plerosq; à perſeuerante cæli humiditate naſci, eosq; & longiores eſſe ac difficiliores, quàm quos ſiccitas profert. Celſus ſic vertit: In ſiccitatibus acutæ febres, lippitudines, tormina, vrinæ difficultas, articulorum dolores oriuntur: Per imbres longæ febres, alui deiectiones, anginæ, cancri, morbi comitiales, reſolutio neruorum, quam paralyſin Græci vocant.

Videntur autem eſſe tres Propoſitiones Aphoriſmi huius. Prima: Morbi vt plurimùm in pluuiarum multitudine naſcuntur: In illa enim plurimum excrementi ſeroſi colligi neceſſe eſt: Abundans verò humiditas diſſoluit robur virium, & excrementa craſſa multaq; coaceruans parit cruditates, natiuum calorem opprimit, copia & lentore ſuo oſcula venarum & cutis obturat, obſtructionesq; gignendo & tranſpirationem prohibendo omnis generis febres progenerat, aliosq; morbos complures, qui ex putrefactione ortũ ducunt, qui plurimi ſunt. Secunda: Etſi in tempeſtate pluuioſa morbi multi gignuntur, frequentiſſimè tamen in ea naſcuntur febres longæ, alui profluuia, putredines, epilepſiæ, apoplexiæ & anginæ, qui ſanè affectus magnã inter ſe in præcipuis cauſis affinitatem habent, quum omnes vel ex magna humorum cruditate, vel ex eorundem per putredinem corruptione oriantur. Febres quidem longæ ſeu nothæ fiunt, quia adeſt naturæ imbecillitas, viæ ſunt obſtructæ, & materia earum craſſa eſt, ſuntq; ex calidis frigidisq; humoribus confuſis accenſæ: Quare & tardior eorum motus atq; diſſolutio: non enim ita citò materia huiuſmodi concoquitur & à calore euincitur. Ob eandem humiditatum exuperantiam virtus humorum (quibus exitus per obſtructiones meſenterij & ſpiracula cutis prohibetur) copia grauata, deponit eos in inteſtina, iam antè ob eandem cauſam lubrica reddita, vnde lienteriæ ſimilesq; ventris fluxiones proueniunt. Per σηπεδόνας *intelligit partim abſceſſus internos viſcerum ſeu ſanguinis putreſcentis collectiones, partim vlcera putrilaginoſa & ſanioſa in habitu corporis, atq; ſcabiei ſpecies à pituita foris putreſcente ortas, in quas non rarò terminantur febres longæ: Celſus reddidit cancros.*

Poſt συντήξιας ſtatim ſubdit epilepſiam, quæ eſt conuulſio totius corporis cum ſenſuum & animi functionum interceptione, cerebro ſeſe violenter contrahente, irritato ſcilicet à qualitate aliqua virulenta totoq́; genere cerebri naturæ aduerſa, quæ vel in humore putri & venenato, vel in fumo maligno exiſtit, ſiue in ipſo cerebro, ſiue ex alia parte in illud exhalante aut translato. Idcoq́; Hipp. cauſam mali huius non procul à putredinibus ſemouit. Sequitur apoplexia, quam Celſus paralyſin ſeu neruorum reſolutionem eſt interpretatus: Solet enim Hippocrates hac voce deſignare non ſolùm veram apoplexiam, quæ ſenſum motumq́; adimit in totum, ſed etiam paralyſin, quæ eoſdem hebetat: aut etiam caron ſeu ſoporis ſpeciem aliam. Nam in pluuioſa cœli conſtitutione pituita craßior copioſiùs in cerebro collecta, & in reticulares illas arteriæ ſoporalis cerebri ventriculis intextas implicationes procumbens, vias per quas cor cerebro ſpiritus & vitam mittit, obturat & intercludit: Quare fit cerebri ac cordis diſſociatio, vitæ influxus in cerebrum amputatur, ſtatimq́; ſenſuum ac motus reſpirationisq́; ſequitur vel ceſſatio, vel etiã extinctio, ſi reticulares illi ſurculi ex ſoporarijs arterijs nati, ad plenum claudantur. Quod idem accidit, ſi multa excrementa pituitoſa afficiant principes cerebri ventriculos, poſtremum & mediũ, aut omnes. Idem euenit ab atra in cerebro accumulata & exuſta bile, ſubitò ſpiritus vel corrumpente vel concluſos ſuffocante, aut ventriculos obſtipante. Cæterùm & caron inducit pluuioſa cœli facies, cerebrum multa craſſaq́; humorũ fæculentia irrigans: Isq́; caros interdũ in apoplexiam tranſit. Vltimo loco meminit anginæ, qua appellatione veteres intellexerunt omnes gulæ & gutturis affectus, quos comitatur deglutitionis ſpirationisq́; difficultas. Hîc loquitur de ijs, quas exuperantior in aëre humiditas excitat, per ramos iugularis interioris in fauces, tonſillas, inq́; laryngis & ceruicis muſculos à cerebro deſtillans. Sunt ergo anginæ nothæ à ſanguine pituitoſo ortæ, qui os facit ſaliuoſum, linguamq́; albeſcentem: plerunq́; ſunt abſq́; febre: quando enim hæc eſt coniuncta, vnâ cum rubore & punctione partis, bilem pituitæ admiſceri ſignum eſt, quæ hanc facit magis penetrare.

Tertia Propoſitio: Per ſiccitates fiunt morbi rari aut breues, ſalutares tamen, aut qui lenta morte conſumant. Nam vt aëris humiditas exceſſu ſuo plurimis morbis dat cauſam, calorem natiuum obruens, excrementaq́; multa congerens: ita ſiccitas diuturnitate ſua & vehementia ſuos quoſdam effectus alios edit, maximè in corporib. ſiccioribus: minùs ſiquidẽ lædit eos, qui natura ſunt humidioris, nec laboribus aut curis exercentur. Inter ſiccitatis

effectus primum meminit tabificarum affectionum, quæ graciles reddunt homines, atq; aëris conſequuntur ſiccitatem, quatenus ea nutritioni repugnat, & atrophiam inducit, maximè in ijs, quorum epar iuſto ſiccius eſt ante: hoc ſiquidem ſanguinem generat ſicciorem & magis terrenum, acriorem & feruidiorem, vel ex contrario frigidiorem. Talis verò nutritioni ineptus eſt, quia humidum, quod è partibus defluxit, reſerare nequit, nec partibus adglutinari. Quapropter vt exareſcant corpora neceſſe eſt. Eadem atrophia comitatur & cordis ariditatem poſt curas & ſolicitudines magnas. Fit etiam tabes à ſicca calidaq; pulmonum intemperie aut atrophia, aut febri eorundem hectica. Ophthalmiæ quoq; in ſiccitatibus fiunt, ex communi ſcilicet cauſa, aëre caput vaporibus replente, caloreq; humores attenuante & acuente atq; ad oculos deriuante. Bilis ergo ad oculos adfluens, mordacitate & acrimonia dolores & lachrymas ciet.

Siccitatibus accenſantur & arthritides, hoc eſt, omnes affectus atq; dolores articulorum, quia ſiccitate humidum ipſis ingeneratum abſumitur, eroſisq; peruertitur: deficiente autem humido calorem queq; minui neceſſe eſt. Hic ſi nutrimentum languidiùs coquit, plura in artubus excrementa aceruantur, quàm aëris quantumuis magna ſiccitas ſuperare queat: ob eandem imbecillitatem humores ex venis pericranij alijsúe præcipitatos facilius excipiunt: præterea bilis, quæ plurima in aëre ſicco gignitur, mixta humoribus ſeroſis & craſsis, eos magis penetrare facit, vt in profundum immerſi membranas oſſa cingentes, chordasq; ex fibris neruorum & ligamentorum contextas, ipſosq; muſculorum fines plùs diſtendant ac feriant, vt docent acutiſsimi artuum dolores in lue Gallica, qui à pituita viſcida membranis dictis impacta naſcuntur, vbi diſtenſio atq; mordacitas ſenſum vulnerationis infert, oriturq; dolor ex pugna frigidæ & malignæ qualitatis cum calore inſito fortiter ei reſiſtente. Dolor autem ex ſiccitate partium motiuarum obortus, dicitur σπαστικὸς & ἑλκιμ⊗.

Ex eadem ſiccitate prognata bilis, quum in corporibus exũdat, & acrior ſubinde euadit, duo hæc in emictione & alui deiectione ſymptomata parit, ſtranguriam ſcilicet & dyſenteriam. Vrina quidem ex calidiore vel epatis vel renum intemperie mordacior facta, excretricem veſicæ facultatem continenter cogit στραγγίζειν. Idem hoc vrinæ ſtillicidium prouenit in ſenibus arefactis, vbi crudi ac terrei humores acrem ex longiore coctione & aduſtione acquirunt ſalſedinem. Præterea vbi ex multa eademq; mordaci bile in-

cenſus

cenſus ſanguis eſt, atq; is ex corpore ad inteſtina confluit, abraſiones inteſtinorum & exulcerationes, quas dyſenterias vocant, accidunt.

APHOR. XVII.

Αἱ δὲ καθ' ἡμέραν καταστάσιες, αἱ μὲν βόρειοι τά τε σώματα ξυνιστῶσι, καὶ εὔτονα, καὶ εὐκίνητα, καὶ εὔχροα, καὶ εὐηκοώτερα ποιέουσι, καὶ τὰς κοιλίας ξηραίνουσι, καὶ τὰ ὄμματα δάκνουσι, καὶ περὶ τὸν θώρακα ἄλγημα, ἤν τι προϋπάρχῃ, πονέουσι μᾶλλον. Αἱ δὲ νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα, καὶ ὑγραίνουσι, καὶ καρηβαρίας, καὶ βαρηκοΐας, καὶ ἰλίγγους ποιέουσιν: ἔν τε τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι, καὶ ἐν τοῖσι σώμασι δυσκινησίην, καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνουσιν.

Diariæ conſtitutiones, Aquiloniæ quidem cogunt corpora, robuſtioraque, & agiliora, coloratiora, & rectiùs audientia reddunt: aluos præterea exiccant, oculos mordent, & dolorem, ſi quis thoracę priùs obſederit, augent: Auſtrinæ autem corpora efficiunt languida, & humectant, auditum hebetant, caput grauant, vertiginem afferunt: oculis & corporibus difficilem motum concitant, & aluos humectant.

VT antè qualitatum patheticarum in aëris conſtitutionibus effectus expoſuit: ita nunc duarum ventoſarum cataſtaſium exemplo docet, quomodo frigus & calor aëris noſtra corpora immutent atq; alterent, Aquilonis Auſtriq; naturas recitans, quæ nimirum beneficia, aut ex oppoſito quæ mala inferant ambo. Hacq; ratione iterum declarat probatq;, minores noxas afferre ſiccitatem quàm humiditatem exuperantem. Cognatus eſt hic Aphoriſmus quinto, in quo de eorundem ventorum effectibus ſermonem habuit, ſi præualent ac diu durant: Hic earundem conſtitutionum commoda & incommoda recenſet, quando ſunt diaria, nec die ampliùs vno aut altero perdurant, Aquiloniam præferens auſtrinæ. Sæpiùs verò hanc de ventis doctrinam inculcat, vt eam lectori tanquam ad prouidendos in vita morbos, & ad eos dexteriùs curandos vtilem, commendet.

Boreales, inquit, cataſtaſes corpora hominum ratione ſui frigoris cogunt & conſtipant, atq; ita ſubſtantias caloris natiui tuentur & augent, ſpiritus colligendo & intus continendo: ſiccitate deinde abſumunt humores excrementitios. Quare corpori inducunt ſoliditatem, quam conſequitur εὐτονία *ſeu robur, quod conſiſtit potiſſimùm in ſolidarum partium denſitate, caloris innati in ſe coactione copiaq;, & in puritate conſiſtentiaq; humidi firmiore. Boreas ergo facit corpora non ſolùm robuſta firmaq;, ſed etiam agilia prom-*

ptaq́; ad actiones quaſuis obeundas, nimirum ob caloris & ſpirituum abundantiam. Præterea quia melior fit concoctio, deniq́; & nutritio felicior, probo ſanguine in tali ſtatu abundante, ideò vigentibus omnibus naturæ viribus, florido ac viuido ſunt perfuſa calore, quem epar rectè temperatum, calorq́; validus, qui intus cohercetur, diffundit & ſpargit in cutem. Sic per Aquilones, quum cerebrum vacet excrementis & vaporibus, meliùs ratiocinamur & recordamur, omnesq́; ſenſus acerrimi ſunt integriq́;, potiſſimùm verò auditus, qui tenuiſſimus eſt: Nam venti illi ſiccando organa ſenſuum reddunt magis ſonora, aures exactiùs ſonos excipiunt ac perfectiùs ad ſenſum communem deferunt, quia internus ille aër cerebri ſpiritibus temperatus in auribus purior tum eſt, membranulæq́;, quæ oſſis petroſi cauitatem intus tegunt, & quæ meatui auditorio prætenſa eſt, neruuliq́; ἀκυστικοὶ, oſſicula & alia organi huius partes ſunt exterſæ ac reſiccatæ: Vt verò ſenſuum omnium perſpicacitas comitatur ſiccitatem, ita eorundem hebetudo excrementitiam humiditatem, motus quoq́; facilior fit, quia nerui ſunt ſicci, contenti & robuſti. Aquilonis tamen frigiditas extorquet ac exprimit ex pericranij vertice per venas frontis in membranas oculi humores acres & mordaces qui epiphoram inducunt, morſumq́; vnâ cum rubore ac madore. Quin & frigida materia in oculos protruſa mordicantem poteſt parere dolorem, ob pugnam caloris renitentis actioni frigoris: ſed & oculi ipſi facilè admittunt tenuem illum aërem frigidum, à quo eorum ſubſtantia quodammodo diuellitur conſtringendo ac denſando, quia omne frigidum mordax.

Aquilones etiam frigidum ſiccumq́; & purgatum aërem adflantes, adſtringunt aluum, quia vim inteſtinorum contentricem firmant, expultricem autem ſiccando ignauam reddunt, minùs quoq́; excrementi ſeroſi colligitur, & plus conſumitur, & reſiccatum corpus externum ab interno attrahit illud, quo fæces humectatæ faciliùs proluuntur:

Aſſerunt & aliud incommodum Aquilones: Nam dolores thoracis veteres, vt tuſſes, raucedines, aſthma, phthiſin, reddunt acerbiores. Nam frigus aëris inſpirati pectori inimicum eſt, tùm per ſe, tùm ex euentu, quia excrementa capitis expreſſa & protruſa, in pectoris partes iam antè adflictas irruunt, eademq́; fortiùs impacta, cruciatus adaugent & exaſperant.

Poſtquam conſtitutionum Borealium effectus aliquot recenſuit, ad auſtrales progreditur, earumq́; noxas prioribus prorſus contrarias enumerat,

non

non niſi vnius commodi, quod tamen leue eſt, mentionem faciens. Quemadmodum verò Boreales venti corpora roborant ac firmant: ita Auſtrales eorundem robur diſſoluunt, partes eneruant & relaxant, ſpiritus conturbant, natiuum calorem minuunt, concoctionem debilitant, appetitum deijciunt, inprimis verò cerebrum fit humidius, nec adeſt viuidus ille calor, quia humore nimio corpora reddunt mollia, neruorumq́; principio madefacto, omnes ſenſus fiunt ſtupidiores, motusq́; ſegniores. Ideoq́; mox ſubiungit καρηβαρίας *&* βαρυκοΐας. *Nam vbi pituita in cerebro exuberat, nec opportunè per nares & palatum expurgatur, tenaciter membranis cerebri inhærens, caput ponderoſum facit, neruiq́; auditorij & poroſa aurium tympana membranæq́; madeſcunt, quæ probè ſiccata eſſe conuenit, vt ſonorum aërem accipere reddereq́; poßint. Vertigo quoque naſcitur in Auſtrinæ tempeſtate, quando oppleto capite flatulentus ſpiritus è craſſa viſcidaq́; pituita natus, per anteriores cerebri ventriculos perturbatè circumuoluitur, qui vnà quoque ſpiritum animalem mouet, ex quo caput videtur circumagi, &* δῖνος *Græcis nominatur: aut ſimul craſſus quidam humor vel ſpiritus in oculos inuaſit, ac per eorum puriſſimos humores ſuffuſus, tenebras oculis obijcit & caliginem, & dicitur* σκοτόδινος *tenebricoſa vertigo. Et de hac ſolum vertigine Aphoriſmum loqui putauit Gaza, qui vertit, oculorum vertigines: alij interpretes iſta verba:* ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι, *referunt ad* δυσκινησίαν. *Nam Auſtri ſegnitiem & torporem inducunt muſculis tùm oculos, tùm alias partes mouentibus, cerebrum ſiquidem excrementis oneratum ac infirmius factum, non ita integras vires motrices in neruos muſculosq́; diffundit, nec nerui humiditatibus oppleti tàm copioſos ſpiritus recipiunt, vnde locomotiua potentia minùs eſt robuſta. Fuſi præterea humores grauant muſculos, ac vincula muſculorum, in quibus robur ſitum eſt, relaxant. Vnicum commodum auſtrorum addit in fine, nempe quod aluos humectant & emolliunt, ratione humidi calorem comitantis: ſed nec hac perpetuò commodum eſt.*

APHOR. XVIII.

Κατὰ δὲ τὰς ὥρας τοῦ μὲν ἦρος καὶ ἄκρου τοῦ θέρεος, οἱ παῖδες, καὶ οἱ τυ- τέων ἐχόμενοι τῇσιν ἡλικίῃσιν ἄριστά τε διάγουσιν, καὶ ὑγιαίνουσι μάλιστα: τοῦ δὲ θέρεος καὶ τοῦ φθινοπώρου μέχρι μέν τινος οἱ γέροντες. τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ χειμῶνος οἱ μέσοι τῇσιν ἡλικίῃσιν.

Quantum

Quantum ad anni tempora attinet, vere quidem & prima æſtate pueri, & qui his ætate proximi ſunt, optimè degunt, maximeque valent: Aeſtate autem & autumno aliquantiſper ſenes: reliquo autumno & hyeme, qui inter has ætates medij ſunt.

ABſoluta doctrina de varijs conſtitutionibus aëris, nunc partes anni ad ætates, vt tertio Aphoriſmo monuit, comparat, docens quibus anni temporibus ſingulæ ætates benè commodeq́; degant. Quam doctrinam Galenus accommodat etiam ad regiones & temperamenta, vt diſcamus quomodo ſinguli, vbiq; terrarum degentes ſuam & ætatem & craſin per omnes anni partes ad ſalubritatem accommodare, ſanitateq́; meliùs frui queant. Nam corpora εὔκρατα rectiſſimè ſimilium rerum vſu in ſua naturæ ſymmetria continentur: ſicut δύσκρατα gaudent modico contrariorum vſu, ſimilemq́; intemperiem difficiliùs ferunt, quàm εὔκρατα contrariam.

Senſum Aphoriſmi huius Celſus hiſce verbis explicat: Quod ad ætates pertinet, pueri proximiq́; his vere optimè valent, & æſtate prima tutiſſimi ſunt: ſenes æſtate & autumni parte prima: Iuuenes hyeme, quiq́; inter iuuentutem ſenectutemq́; ſunt: Inimicior ſenibus hyems, æſtas adoleſcentibus eſt: Vernum quidem tempus, quoad ſalubritatem, omnibus ætatibus ex æquo prodeſt, idq́; in omni regione: Ex acceſſu etenim ſolis accipit temperiem in humido & calido vitæ analogam, magis quàm vlla alia pars anni, modo ſuas genuinas qualitates ſeruet. Quia tamen ætas creſcens requirit copioſum humidum & calidum in omni victu, vt ſcilicet adoleſcere queat, in his ſiquidem qualitatibus temperatis & vita & omne incrementum conſiſtit, ideò hæc ætas naturales actiones hoc tempore omnium perfectiſſimè edit, quia iſta temporis κρᾶσις magis cognata eſt illi, quàm ætati conſiſtenti aut decreſcenti, quanquam nec his contraria: nam moderatè humidum & calidum etiam has ad medium aliquo vſq; reducit. Feliciùs tamen in hyeme ac poſtrema autumni parte degunt iuuenes, quum ipſorum calor acrior, vtpote in ſubſtantia minùs aërea & copioſa exiſtens, per contrarias qualitates nonnihil retundatur, ac in ſe ipſum coactus, fiat robuſtior: Sed ijs, qui in primo ſenio ſunt, calor non ita ad interiora pellatur, inq́; ſe colligatur. Adoleſcentum porrò calor etſi multus ſit, facilè tamen in æſtate igneus redditur, qualitate ſcilicet exauctus, ſubſtantia verò eius exhauſta & per ambientis calorem diſperſa. In ſenibus exiguus eſt calor natiuus, qui per hyemem non fit multùm auctior, imò frigore extinguitur potiùs quàm reficitur, corpusq́; illorum ſcatet humiditatibus excrementitijs, vt ſtillantes

oculi

oculi naresq́ue & alia teſtantur, ideoq́ue æſtas & primus autumnus ipſis magis eſt amicus, alacrioresq́ue eos reddit, calor etenim ambientis partem excrementorum quibus grauantur, diſſipat & extenuat, nec æſtatis ardor facilè bilem in tanta frigidorum humorum mole exacuit. Quod reliquum eſt autumni & hyemis, qui inter hos ætate ſunt medij, vt iuuenes & homines conſtantis ætatis, meliùs degunt, vt dictum eſt. Singula ergo anni tempora diuidit quaſi in tres partes, vt ſit ver inchoans, adultum & declinans, media quidem pars veris propriè temperiem obtinet eius temporis: at inchoans ver ferè idem habet temperamentum cum poſtrema hyemis parte, poſtrema verò cum æſtate inchoante, &c.

APHOR. XIX.

Νοσήματα δὲ πάντα μὲν ἐν πάσῃσι τῇσιν ὥρῃσι γίνεται, μᾶλλον δ᾽ ἔνια κατ᾽ ἐνίας αὐτέων καὶ γίνεται καὶ παροξύνεται.

Morbi quilibet in quibuſuis temporibus fieri poſſunt: nonnulli tamen in quibuſdam magis tùm fiunt, tùm exacerbantur.

ENarraturus deinceps morbos ſingulis anni temporibus proprios & congeneres, proœmij loco hunc Aphoriſmum præmittit, quo inprimis nos noſtræ fragilitatis admonens, morbis omnis generis cunctos nullo non anni tempore expoſitos eſſe, aſſerit, & non ſolis temporum intemperaturis omnium morborum cauſas adſcribendas eſſe, verùm etiam naſci morbos ob principia quædam ſingulis corporibus congenita, & à parentum ſemine propagatas inductasq́ue partium vitiatas conſtitutiones, tùm ob temperamenta genuina aut tempore inducta paulò iniquiora, item ob peccata in victus ratione, animiq́ue pathemata & alias cauſas externas, atq́ue hi ſanè affectus omnium temporum morbi dici poſſunt, proſilientes à partium imbecillitate, quæ à natura cæteris paratiores ſunt factæ excrementis generandis & accumulandis. Inter cauſas tamen alterantes, quæ morbos proferunt, ſtatuit vel præcipuam eſſe, mutationes aëris per quatuor anni partes, vt ab initio libri huius propoſuerat, nec tantùm quæ ordinem naturæ non ſeruant, ſed etiam regulares, hoc eſt, quæ naturæ ordine quotannis recurrunt: Hæ enim vel nouos morbos producunt, temperamento naturaq́ue temporis illius familiares & analogos, vel deliteſcentes in apertum proferunt, vt ſuos tùm paroxyſmos adipiſcantur, quanquam naturæ temporis illius nō ſint cognati. Morbi etenim qui temporibus certis proprij dicuntur, ex ijs ſumunt

 munt

munt vel materiam, phlegmatici videlicet ab hyeme, vel motũ materiæ antè procreatæ, ſed adhuc in profundo latentis: Sic enim ver morbos cutaneos gignit: propulſis à natura forâs humoribus: & furores atq; melancholias, ob humores genitos autumno, qui non potuerunt diſcuti hyeme: vel aliquod deniq; generationis ſuæ principium, veluti fit motu Solis ad nos accedentis. Nam vt verno tempore arbores protrudunt gemmas: ita noſtra corpora puſtulas impetiginesq; priùs conceptas parturiunt, Sole ex intimis eas proferente. Appellationem itaq; accipiunt morbi ab illo tempore, quod eruptionis locum ijs quacunq; ratione concedit.

APHOR. XX.

Τοῦ μὲν ἦρος τὰ μανικὰ, καὶ τὰ μελαγχολικὰ, καὶ τὰ ἐπιληπτικὰ, καὶ αἵματος ῥύσιες, καὶ κυνάγχαι, καὶ κόρυζαι, καὶ βράγχοι, καὶ βῆχες, καὶ λέπραι, καὶ λειχῆνες, καὶ ἄλφοι, καὶ ἐξανθήσιες ἑλκώδεες πλεῖσαι, καὶ φύματα, καὶ ἀρθριτικά.

Vere etenim furores, melancholiæ, morbi comitiales, ſanguinis profuſiones, anginæ, grauedines, raucitates, tuſſes, lepræ, impetigines, vitiligines, puſtulæ vlceroſæ plurimæ, tubercula, & articulorum dolores accidunt.

ENumerat 14. morbos vernales, hoc eſt, qui partim cum verno tempore cognationem atq; analogiam habent, partim ex motu & ſecretione humorum illo tempore proueniunt. Etſi enim vernum tempus per ſe ſit ſaluberrimũ, corpora ſiquidem ſana conſeruat in ſanitate, nihil ex propria natura in his mutans, vt Galenus ait in Commento, nec quicquam peccans, quàm immodicum aliquando ſanguinem generando. Et quidẽ ſi materia ſit ſatis tenuata, naturaq; robuſta, viæ liberæ, ver morbis liberat corpora: Sin materia priùs collecta craſſior ſit, nec ſatis attenuata, aut viæ interclusæ, aut natura imbecilla, tunc plures gignuntur morbi, qui aliorum temporum ſoboles ſunt, iſto autem tempore proſiliunt è corpore, quia acceſſu Solis ad noſtrum verticem ſpirantibus Fauonijs, ſpiracula cutis laxantur, meatusq; in corpore aperiuntur, humores ſuperiori hyeme congeſti, ſed quieti ac immoti deliteſcentes, nunc robore naturæ profundas corporum partes repurgantis, ſecreti liqueſcunt, ac fuſi agitantur, quos deinceps natura valida, & non impedita è corpore pellit, aut in partes ignobiles vel ſuperficiarias tranſponit, aut copia horum obruta victaq; in principem aliquam partem protrudit,

trudit, in ſuo iſto conatu impetuq́; deficiens. Hoc pacto vitia in profundo corpore latentia vnà cum ſanguine tempore illo ſeſe in apertum proferunt. Horum itaq; cauſa principaliter non eſt in ipſum ver reÿcienda. Celſus Aphoriſmum hunc eiusq́; rationem ſic latinè reddidit: vere maximè quæcunque humoris motu nouantur, in metu eſſe conſueuerunt: Ergo tum lippitudines, puſtulæ, profuſio ſanguinis, abſceſſus corporis, quæ ἀποςήματα Græci nominant, bilis atra, quam μελαγχολίαν appellant, inſania, morbus comitialis, angina, grauedines, deſtillationes oriri ſolent: Hi quoq; morbi, qui in articulis neruisq́; modò vrgent, modò quieſcunt, tùm maximè & inchoant & repetunt.

Primùm ait Hippocrates, verno tempore fieri manias, ſeu deliria furibunda, & μελαγχολίας, id eſt, deſipientias mitiores abſque febre, læſa nimirum vel imaginatione, vel ratiocinatione, vel vtraque, idq́; cum metu triſtitiaq́; perſeuerante, abſque cauſa externa. Maniam efficit atra bilis propriè dicta, in cerebri corpus immerſa citra putrefactionem aut phlegmonen, genita vel à flaua bile vel humore melancholico per aduſtionem, quæ vitiat temperiem cerebri & ſpirituum: Humor non exuſtus aut putrefactus non mordicat, ideò nec furorem facit. Melancholia eſt praua quædam ſpirituum cerebri diſpoſitio, à melancholicis fumis profecta, mitem deſipientiam cum timore & mœſtitia perſeuerante inducens, quia phantaſia eſt deprauata, quam neceſſariò ſequitur corruptus reliquus ſenſus internus, cui phantaſia ſeruit. Ea verò corruptela eſt à qualitate aliena ſpiritui animali impreſſa ab atris vaporibus humoris melancholici, quos cerebrum frigidum non diſcutit, imò id dyſcraſia frigida & ſicca imbuitur. Cauſa temperiem cerebri alterans eſt vel in ipſo cerebro, vel in toto venoſo genere, vel in primis venis, quæ dicitur hypochondriaca. In melancholia pars humoris melancholici tenuior per aduſtionem eſt conſumpta. Craſſa non eſt exuſta: nam vbi ea quoque exuritur, tranſit in maniam. Aduriturq́; in folliculo fellis, in ſplene, in corde aut propè, leuitate petens cerebrum accēdens quoq; ſpiritus in corde, vt à cerebri frigiditate ad æquabilem motum reduci nequeant. Hi ergo duo affectus cum tempore verno ratione materiæ nullam habent ſimilitudinem, referuntur tamen ad vernales, reſpectu motus naturæ, quæ tùm à Sole accepto robore expurgare corpus, atq; humores fœculentos & habituoſos, qui autumno præcedente collecti, ne per hyemem aucti & exuſti, in ſplene viciniſq́; viſceribus ac vaſis latuerunt,

è corpore propellere ſtudens, impedita tamen in hoc conatu deficit. Quapropter hi aut ipſorum fumi abſq; natura lege illinc per arterias meſentericas in aortam, & hinc ad cor & cerebrum rapiuntur, ſpiritus vitales accendunt, animaleſq; ſimiliter inquietos reddunt, aut incraſſant caligineq; obfuſcant exagitantúe, vt ad actiones imaginationis & ratiocinationis obeundas fiant inepti: ipſum quoq; cerebrum, noua intemperie ſicca, calida quidem in mania, frigida autem in melancholia afficiunt. Similiter calore veris moti, humores melancholici, alijúe, qui ob moram longiorem in corpore mordacitatem ac malignitatem acquiſiuerunt, niſi prorſus eijciantur, vapores mordaces ſuſcitant: Hi ad cerebrum delati, ſpiritus animales quaſi in fugam pellunt, cerebriq; membranas pungunt ac feriunt, quam moleſtiam vis cerebri percipiens, contrà dimicat. Quare contractis principij neruorum fibris, totum neruoſum genus conuellitur, corpusq; motu inuoluntario conquaſſatur.

Sanguis porrò tempore verno incrementum ſuſcipit: Quare natura ſeſe ab eo exonerat, calore copiaq; reſeratis venis narium, vteriue: aut lutoſum & craſſum ſanguinem è liene, epate vel meſenterio per venas ani, aut etiam per aluum vacuat in dyſenteria ſanguinea aut melancholica appellata.

Ver quoq; profert anginas nothas, hoc eſt, quæ ex pituita in fauces & muſculos ceruicis confluente tumoremq; excitante naſcuntur: itemq; veras: id eſt, gutturis phlegmonas, quæ vias ſpiritus arctant & intercipiunt, vt ægri non niſi recta ceruice & ore hiante trahant ſpiritum: Quia verno tempore ſanguis & vnà excremẽta in venis capitis per hyemem collecta mouentur, & per vias à tepore veris relaxatas, in fauces ſubiectas deſtillant ac influunt. Similiter & grauedines, raucitates atq; tuſſes fiunt propter pituitam in cerebro exundantem ac iam calore diffuſam, & ad nares, vel guttur, vel thoracem, deſtillantem.

Præterea variæ fiunt in cute carneq; fœditates & ſcabies, natura corpus à ſeroſis, ſalſis aduſtiſq; humoribus repurgante, ipſoſq; aut ſaltem exhalationes acres ad extimas partes ex profundo euocante, ac per cutem laxatam extrudente. In apertum itaq; tùm ſe proferunt luxuriantq; omnis generis ſcabies, lepra, pſora, impetigines, vitiligines. Lepra quidem apud medicos Græcos ſignificat vitium cutis, in quo cum maximo pruritu tabeq; corporis caro ſub cute exeditur, cutisq; non ſolùm in furfures reſoluitur, ſed pro furfuribus ſquamulæ pallidæ & ſubnigræ decidunt: naſcitur ex putreſcente atra bile mixta cum pituita maligna, vſta & craſſiore. Quia ergo partibus

terreis

terreũ adiunctæ ſunt alia aduſta, acres, tenuitate penetrantes, ob moram diuturniorem fit eroſio cum pruritu, atq; cutis humido continuante priuata, exiccatur, ſeparaturq; & ſecedit vt ſquamæ in piſcibus: media eſt inter pſoram & elephantiaſin. Auicenna vocat albaram nigram, & impetiginem excoriatiuam: à Latinis quoq; impetigo dicitur, ſed non ea, quæ Græcis λειχὴν eſt, at ea quæ à Celſo lib. 5. eſt deſcripta, & in quatuor genera diſtincta. Ψώρα eſt genus ſcabiei mitius quàm lepra, ſummam corporis cutem varia eroſione depaſcens, ac furfurea de ſe remittens corpuſcula, ceu ſquamas, minores tamen ac tenuiores quàm lepra. Auicenna impetiginem non excoriatiuam, Celſus impetiginem nigram nominat: Interpretes latini ſcabiem vertunt imitantes Plinium lib. 20. cap. 1. Quanquam idem cap. 24. etiam vertat impetiginem, locum ex lib. 4. hiſt. cap. 16. Theophraſti transferens, originem trahit ab atra bile in cutem effuſa & putreſcente.

Sed λειχὴν dicitur vitium cutis pruriginoſum cum aſperitate, partes proximas velut lambendo infeſtans ac depaſcens, vnde & nomen à Græcis eſt impoſitum, ἀπὸ τοῦ λείχειν. Eodem etymo recentiores ſerpiginem & volaticam vocant: Galenus generari ſcribit ex humoribus ſeroſis; tenuibus acribusq;, quibus craſſi permiſcentur. Plinius aliiq; Latini nonnulli impetiginem appellant: Celſus papulam, vt putat Fallopius: Arabes impetiginem, vt credit Mercurialis: nam impetigo Celſi eſt lepra Græcorum. Ἄλφοι, ſunt vitiliginis ſpecies, in qua ſumma tantùm cutis prauo colore defœdatur, ſine aſperitate aut exulceratione, proueniens ab errore facultatis alteratricis in parte, quæ nutrimentum probè ſibi aſſimilare non poteſt: nomen habet ἀπὸ τοῦ ἀλφαίνειν, quod eſt, immutare. Duplex verò ἄλφος eſt: Albus, ex pituitoſo humore proueniens, quem Celſus plures vitiliginis doctrinas exponens, ſpeciali nomine ἄλφον vocat: Galenus, λευκὸν ἄλφον: Alter niger, ex humore melancholico naſcens, quem Celſus ſimpliciter melanen, Galenus ἄλφον μέλανα nominat. Vterq; ab Auicenna morphæa dicitur, qui & ipſe duplicem facit, albam & nigram.

Porrò in iſto naturæ conatu, quem pro corporis interioris purgatione iſto tempore inſtituit, effloreſcunt in cute omnis generis puſtulæ, & ex his nata vlcera, protruſis vitioſis humoribus, qui per hyemem in intimis generantur, quia materia, quam natura expellit, reſtitat in epidermide præſertim, neq; poſſunt diſcuti: cuius generis ſunt ἐπινυκτίδες, ortæ à craſſo & feruido ſanguine, carbunculi, herpetes, eryſypelata, aliaq; exanthemata & ἰχθύματα.

 item

item phymata, furunculi, bubones, phygethla ſeu pani. Tunc & dolores articulares à frigida tenuiq́; pituita, membranas & chordas ſyndeſmosq́; oſſium implente ac diſtendente, naſcentes, omnibus recrementis, quæ præter naturam diu priùs cumulata fuêre in corpore, in motum poſitis.

APHOR. XXI.

Τοῦ δὲ θέρεος ἔνιά τε τουτέων, καὶ πυρετοὶ ξυνεχέες, καὶ καῦσοι, καὶ τριταῖοι πλεῖστοι, καὶ τεταρταῖοι, καὶ ἔμετοι, διάῤῥοιαι, καὶ ὀφθαλμίαι, καὶ ὤτων πόνοι, καὶ στομάτων ἑλκώσιες, καὶ σηπεδόνες αἰδοίων, καὶ ἵδρωα.

Aeſtate autem nonnulli ex his, & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ plurimæ, quartanę item & vomitiones, alui profluuia, lippitudines, aurium dolores, oris exulcerationes, genitalium putredines, & ſudamina accidunt.

CElſus ſic vertit: Aeſtas non quidem vacat plerisq; ab his morbis, ſed adijcit febres vel continuas, vel ardentes, vel tertianas, vomitus, alui deiectiones, auricularum dolores, vlcera oris, cancros, & in cæteris quidem partibus, ſed maximè obſcœnis, & quicquid ſudore hominem reſoluit.

Recitat æſtatis morbos, primùm quidem verno & æſtiuo tempori communes, hoc primùm tempore ſe proferentes, vtpote qui ex copia ſanguinis aut alterius humoris tempore ſuperiore geniti naſcuntur, qui nimirum maiore aëris calore fortioreq́; fuſione indigebat. Prioris quidem generis ſunt profluuia ſanguinis, ob eius tenuitatem & acredinem: poſterioris, arthritis, melancholia: atq; hi oriuntur in principio æſtatis, quod à natura veris non multùm recedit.

Deinde enumerat morbos decem verè æſtiuos, id eſt, qui differentias & cauſas ſuas ex æſtiuo aëre accipiunt, cuius intemperies quum ſit calidior ſicciorq́;, bilioſa recrementa aceruare ſolet. Quare morbos æſtiuos ex multa bile procreari conſentaneum eſt, cuiuſmodi ſunt febres continuæ, ardentes & tertianæ plurimæ, alijq́; morbi, quos hîc recenſet. Interdum calore natiuo per æſtatem langueſcente, bilis flaua ex magna temporis ſiccitate degenerat in atram, vnde quartanæ æſtiuæ gignuntur, attamen breuiores. Similiter magna bilis copia in æſtate progenita, & in ventriculum effuſa, ac ibi fluctuans, naturam ad vomitiones crebras ſtimulat, præſertim ſi ven-

triculi

triculi partes ſuperiores ſint imbecilliores. Nam quando ſtomachus validus exiſtit, biliſq; ex epate, veſica fellea, meſenterio, aut etiam ex loco remotiore per venas in inteſtina, aut fundum ventriculi præcipitatur, fiunt diarrhææ bilioſæ: Sin altè ſe inteſtinorum lateribus infigit, eaq; exulcerat, fiunt dyſenteriæ, ac interdum ob robur ventriculi à calore diſſolutum, lienteriæ. Lippitudines eueniunt ob dominium ſanguinis bilioſi per venas ad muſculos & membranas oculorum detruſi & mordicantis, vnde album in eis rubeſcit & intumeſcit vnà cum quodam madore. Ad dolores quoq; aurium hoc anni tempus eſt procliue: nam quemadmodum craſſiora cerebri excrementa ad palatum nareſq; deferuntur, mediocria ad oculos, ita tenuiſſima & bilioſa naturæ quodam motu in aures feruntur, quæ ſi valdè ſint acria, ardore ſuo mordaci partes interiores ἐναισθητὺς *pungunt ac inflammant. Aeſtiuo præterea aëri conſentaneæ ſunt puſtulæ in ore ſerpentes, quas* ἄφθας *vocant, itemq; vlcera tonſillarum, palati, vuulæ, linguæ & gingiuarum; Horum cauſa eſt pituita ſalſa è capite deſtillans, vel bilis tenuis & incaleſcens, in altum ſubuolans, inq; ore ſubſiſtens: vel etiam halitus calidi & vrentes à bile, qui ſæpe in gutture linguaq; feruorem & ariditatem puſtulaſq; in lingua excitant.*

Porrò per æſtatem emergunt in pudendis vlcera putrilaginoſa: partes enim genitales ob multas venas, arterias & adenas calidæ ſunt atq; humidæ, acceditq; loci concauitas, vt non benè difflentur, etiamſi excrementorum colluuioni pateant. Si humidum itaque in iis redundans à calore non regitur ampliùs, fit mixtionis partium diſſolutio putrefactioq;.

Non infrequentes quoque ſunt æſtiuis menſibus papulæ aquoſæ, ex ſudore relictæ, quæ Græcis ἵδρωα*, latinis ſudamina, Auicennæ deſudationes, Italis ferſuræ & coctura appellantur: ſuntq; exanthemata ſeu puſtulæ minutæ, non dolorificæ, nec rubentes, natæ ex craſſiore ſudoris parte, ſub epidermide retentæ & conculcatæ, quæ non potuit ſimul cum tenuiore per ſudores erumpere aut exhalare: accidere ſolent mollioribus corporibus, vt pueris & mulieribus, in cute præſertim faciei. Alij definiunt, puſtulas miliares toto corpore, maximeq; in dorſo, ſparſim obortæ à ſudorificæ materiæ acrimonia.*

APHOR.

ſimiliter autumni naturam referunt, quia humores heterogenei, & admodum diuerſi, non pari tempore putreſcentes & moti, circuitus ſine certo ordine habent. Idem hic ſuccus limoſus & craſſus, niſi mox exportetur, lienes obturat, ac in tumores laxos primùm attollit, qui diſsipato eo, quod liquidum ac tenue erat, in ſcirrhos tranſeunt. Multos autumnus leui occaſione in hydropis diſcrimen ſolet rapere, debilitato calore innato epatis, & languefacta δυνάμει αἱματοποιητικῇ, deſtructo cognato eius temperamento, perfrigerato & areſacto corpore eius, idq́; vel proprio affectu, vel per conſenſum totius venoſi generis, aut pulmonis, aut ſplenis, auras quaſdam admodum frigidas ad epar tranſmittentis, aut ſanguinem non repurgantis à fæcibus. Infeſtos habent autumnos perpetuò, qui latente aliquo pulmonum vitio tenentur, laboranteq́; epate atq; ſplene gracileſcunt corpora & contabeſcunt, maximè ſi pulmones quoq; ſint offenſi, & acri deſtillatione repleti: cor ſiquidem ob impeditam reſpirationem laborans, viuificum ſuum calorem organis nutritorijs non ſatis impertit, maximè ſi virus aliquod è pulmonibus vitiatis adſpirauerit. Stranguria autumno eſt cognata, quæ nihil aliud eſt quàm retinendæ ac emittendæ vrinæ impotentia: veſica enim ſtimulatur acredine lotij ad exeretionem, quam acrimoniam ex vitiato ſanguine contrahit: bile mordaci ad veſicam recurrente, quæ antea laxa cute vacuabatur ſudore aut tranſpiratione inſenſili. Stillatim tamen ac impeditè excernit lotium, quia muſculus os veſicæ claudens & aperiens debilitatur, ob frigidam ſiccamq́; temporis illius dyſcraſiam, vel eiuſdem exulcerationem aut reſolutionem. Ob imbecillitatem δυνάμεως καθεκτικῆς ventriculi, cibi incocti per inteſtina elabuntur, per intemperiem frigidam alui, aut ſuperficiariam exulcerationem, aut catarrhi in aluum delapſum, aut hecticam alui intemperiem. Et quia autumnus prauorum & acrium humorum parens eſt, frequentes naſcuntur dyſenteriæ, quia ſucci illi exacuuntur, vt fæcis vſtæ ſimilitudinem mordacitate acquirant, quare illapſi in inteſtina, exulcerant ea abraduntq́;. Porrò quemadmodum in vere humoribus ad ſuperficiem erumpentibus arthritides eueniunt, ita in autumno iiſdem ad interiora repentibus, fiunt iſchiades, id eſt, dolores acerbi in ea coxendicis parte, qua dorſales nerui ab oſſe ſacro & lumbis exeuntes in crura deſcendunt, aut circa coxendicis articulum, & tùm dolores ſeſe à ſummis natibus ad imos vſq; pedis digitos exporrigunt, materia ſiquidem tenuis & ſeroſa per diminutum calorem in æſtate progenita, & à cœli ſtatu intemperato prorita, articuli huius membranas, ligamenta chordaſq́; inuadit, diſtendit,

diſtendit, continuumq́; in his diſſoluit. Anginæ noſcuntur in autumno periculoſæ, à prauis & malignis humoribus ad muſculos laryngis deſtillantibus ortæ, quibus ſpirationis canalis angitur ſeu ſtringitur, interdum abſque tumore conſpicuo, vt non tàm multitudine quàm malignitate humorum ſpiritus intercipi videatur. Eaſdem deſtillationes comitantur & aſthmata, hoc eſt, difficiles cum ſono & ronchis ſpirationes, quando humor viſcoſus multus branchijs pulmonum tenaciter inhæret, eaq́; obſtruit, aut ſpiritus flatulenti, vel materiæ flatulentæ ad pulmones & diaphragma refluunt. Item autumnus profert iliacos dolores, qui ſunt in longiſſimo ac tenui inteſtino, quum id phlegmone intumeſcens, aut in ſe conuolutum locoúe ſuo per enterocelen motum, delationem ſecum ad inferiora intercludit. Quia verò excrementorum nec pondus nec acrimoniam præ dolore amplius ſuſtinere poteſt, ideò magno impetu ea in ventriculum propellit, qui ea poſtea vomitu reijcit.

Adhæc Autumnus ſuccum melancholicum procreans & congerens epilepſiam & melancholiam gignit; hoc diſcrimine, vt ſi is deprauatus humor venenatam contrahat qualitatem, qua ſpiritus animales quaſi in fugam retropelluntur, aut vis cerebri ſenſifica vapores venenatos percipiens eos reuocat, partiumq́; organicarum proportio conturbatur, tùm epilepticæ acceſſiones fiunt: Quatenus autem cerebro ipſi atque ſpiritibus intemperiem frigidam ſiccamq́; inducit, fiunt melancholiæ, etiam cum ſola euaporatione in ſedem mentis irrepſerit, quæ non minùs propriam cerebri craſin peruertere poteſt, & actiones λογιστικάς perturbare: Idem exuſtus maniacas & furioſas delirationes affert.

APHOR. XXIII.

Τοῦ δὲ χειμῶνος, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, κόρυζαι, βράγχοι, βῆχες, πόνοι στηθέων καὶ πλευρέων, ὀσφύος, κεφαλαλγίαι, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι.

Hyeme, pleuritides, pulmonis inflammationes, lethargi, grauedines, raucitates, tuſſes, dolores pectoris, laterum & lumborum, cephalalgiæ, vertigines & apoplexiæ.

CElſus ſic effert: Hyems capitis dolores, tuſſim & quicquid in faucibus, in lateribus, in viſceribus mali contrahitur, irritat.

Inter hyemis morbos primùm collocat pleuritides: nam pulmones

nes & partes circumſita ex hyberno aere hauſto vitium contrahunt, naturaq; ſua robur amittunt, quia frigidum eſt inimicum pectori, quod multis oſſibus, cartilaginibus, neruis & membranis conſtat, quare & gignunt excrementa & facilè excipiunt ea, quæ è cerebro tùm excrementis turgente ad pectoris partes illabuntur, nec tamen rurſus à ſe extrudere poſſunt. Simili de cauſa fiunt peripneumoniæ in ſpongioſa pulmonum carne cum dolore grauante & premente, interdum & pungente vrenteq;, ſi carnales etiã per pulmonem ſparſi inflammati ſunt, itemq; membrana interſepiens. Certum verò eſt in cerebro plura hyeme naſci excrementa, quàm alio tempore: His calore natiuo obtuſo, actiones etiam in cerebro hebetantur: in ventre quoq; generantur crudi humores, à quibus vapores craſſi elati, caput petũt: hi occurſu frigidioris cerebri denſantur in guttulas, quas cerebri frigus poſtea exprimit, & in fluxiones conuertit, qui in æſtate conſumi poſſent. Quare morbi hyberni pleriq; omnes ex catarrho ſunt, vt coryza, raucedo, tuſsis, vbi pituita multa de cerebro labens hæret in tracheæ membranis, aut in ipſum tracheæ cauũ, inq; ſpirationis vias per pulmones diſſeminatas, aut ad nares deſcendit. Pectoris quoq; partes, vt dixi, quum exangues ſint, frigora ægre ferre poſſunt, ſed citò detrimentũ inde capiunt, quia minùs frigori ſunt adſuetæ, nec proprijs viribus calent: dolent itaq; magis quàm partes à fonte caloris remotiores, adſuetudine dolorem adimente. Per πόνους στηθέων *intelligit eos, qui ſunt in pectoris cauitate, nerui ſcilicet mouentes diaphragma, membrana tegẽtes oſſa & partes ſpirituales, pectusq; diuidentes: Et per* πόνους τῶν πλευρέων, *intelligit dolores coſtarũ abſq; febre, à crudis frigidisq; humoribus aut flatibus ortos in muſculis dorſum & thoracẽ mouentibus: ſi eſt pituita craſſa in latus illapſa, grauat et comprimit: Sin aquoſa & tenuis vt penetrat ad pelliculas carni intextas lacerantem infert dolorem. Fluxiones etiã pituitoſæ à cerebro pariunt dolores circa lumbos vertebrasúe, qua dorſum incuruamus, in ipſis ſcilicet muſculis lumbaribus, ipſa ſpina, neruis qui plurimi inde exiliunt, & fibris copulantibus renes cum ſpina & muſculis. Illæ enim partes minùs ſunt carne communitæ, quàm ſuperiores, ideoq; calor illorum hyemali frigore facilè vincitur ac læditur: Hac eadem parte peritonæon dorſo affigitur, quo fit vt regio ea multis flatulentis tentetur doloribus, qui ex caloris imbecillitate humorumq; in venis abdominis accumulatorum vitio contracti, has partes diſtendendo torquent. Interdum ijdem dolores fiunt ab obſtructis renibus, vel catarrho ſicco ex poſteriore cerebro per ſpinam & in lumbis reſiſtante, id quod hyeme præſertim accidit.*

Pectoris morbi.

Vetuſta quædam exemplaria inter morbos hybernos hoc in loco numerant & lethargum, in quo affectu cerebrum multitudine excrementorum pituitoſorum in ipſa ſubſtantia obruitur. & ab hac ſpirituum animalium vis ad omnes mentis actiones torpet, deſinitq́ue neruos impellere, inde ſopor, obliuioq́ue, & ignaua quædam febris oritur, parte huius in capite putreſcente. Intemperies largam hoc tempore collectam pituitam conſequens, dolores capitis parit. Inflatus cauſa *Ea enim menyngas, quæ cerebrum tegunt, penetrans pungit, aut flatibusq́ue diſtendit ac premit: mordax quoq́ue vaporatio quæuis doloris cauſa exiſtere poteſt.*

Vbi caput ex pituitæ copia grauatur cum languido calore non analogo, mox vertigines ſequuntur, hinc ſiquidem multi gignuntur flatus in cerebro, vel aliunde in caput feruntur, qui non difflati ob frigus per arterias eò delati turbãt & agitant ſpiritus, vt ſenſuum actiones minus rectè obire valeant: præcipuè verò viſiua potentia non abſq́ue errore ſua obiecta apprehendit, pedes titubant & vacillant, vt in ebrijs. Apoplexiæ quoq́ue hyemem parentem habent. Nam frigidus aër cerebrum confertim implens, ipſum facilè de naturæ ſtatu deijcit, ad eamq́ue morbi ſpeciem deducit, in quam ex principijs generationũ procliuitatem habet. Etſi autem ſtupendæ huius & ſubitariæ ruinæ, quæ de repente omnium corporis virium, præſertimq́ue facultatum cerebri oppreſſio fit, cauſa aliqua cæca eſſe appareat: veriſimile tamẽ videtur, eam accidere potiſſimùm obturatis vijs, quæ cordi ac cerebro communes ſunt: ita enim flatu aut quapiam alia re intercepto ſpiritus vitalis ex corde in cerebrum influxu, conſumptio fit ſpirituum in alueis ipſaq́ue cerebri ſubſtantia, nec tamen in horum locum alius tranſmittitur, nempe obſtructis minimis illis arteriolis in contextu reticulari & choroide, qui vterq́ue ad hoc creatus eſt, vt in his variè implicatis ductibus copia lucidarum ſpirituum à cerebro gignatur & elaboretur.

APHOR. XXIIII.

Ἐν δὲ τῇσιν ἡλικίῃσι τοιάδε συμβαίνει: τοῖσι μὲν σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισιν, ἄφθαι, ἔμετοι, βῆχες, ἀγρυπνίαι, φόβοι, ὀμφαλοῦ φλεγμοναὶ, ὤτων ὑγρότητες.

Per ætates talia accidunt paruis quidem ac recens natis puerulis, oris vlcera, vomitiones, tuſſes, vigiliæ, pauores, vmbilici inflammationes, aurium humiditates.

Deinceps

DEinceps per octo Aphoriſmos ſequentes agit de morbis, qui ſingulis ætatibus confines ſunt ac familiares, ab infantia morbis auſpicatus, quos & Celſus his verbis percenſet: Infantes teneroſq́ adhuc pueros ſerpentia vlcera oris, quæ ἄφθας Græci nominant, vomitus, nocturnæ vigiliæ, narium humor, circa vmbilicum inflammationes exercent: Propria etiam dentientium gingiuarum exulcerationes, diſtentiones neruorum, febriculæ interdum, alui deiectiones, maximeq́ caninis dentibus orientibus malè habent: quæ pericula pleniſſimi cuiuſq́ ſunt, & cui maximè venter adſtrictus eſt.

Paruis & recens natis puerulis, inquit, ante menſem ſcilicet ſeptimum vel nonum, familiares ſunt aphthæ, hoc eſt, ſubalbida & exigua in palato, lingua & gingiuis vlcerationes ſuperficiaria: quæ naſcuntur propter teneritatem oris, & qualitatem lactis acriorem aut corruptionem eiuſdem in ventriculo, quam molles illæ in ore partes ſuſtinere nequeunt, quin rodantur & vlcerentur, accidunt etiam ob excrementum à cerebro defluens acrius aut grauem nutricis halitum. Patiuntur vomitiones, quæ ventriculi diſſolutionem comitantur, non continentis nec concoquentis lac, idq́ vel ſuo vitio vel lactis impuritate cruditateq́ vel coagulatione. Frequenter tuſsire ſolent recens editi infantes, tùm ob aëris frigidioris, cui nondum adſueuerunt, reſpirationem: talis quippe thoracis partes exaſperat, tuſſimq́ mouet, præſertim ſi accedat humiditas à capite deſtillans, organaq́ ſpirationis grauans: aut ſi vapor acris de lacte vitioſo expirans, membranulas thoracem & os veſtientes laceſſit: Idem vapor caput petens aut ventris tormina excitans, inſomnes eos facit. Non rarò pauores in ſomno infeſtant puerulos, ita vt interdum totum concutiatur corpuſculum, ſublatis ſurſum ex ventriculo ob lac corruptum, & humorem melancholicum à matre in vtero acceptum, tetris vaporibus, qui ſua acrimonia & malignitate membranas cerebri vellicant, ſpiritus perturbant & confundunt, vt phantaſia non niſi terrifica effingat ſimulachra, ad quæ infantuli in ſomno pauidi trepidant, quod & adultioribus accidit, plerunq́ ante morbum infantilem. Frequenter eoſdem vmbilici inflammationes excruciant, quæ ſi magnæ fuerint, etiam interficiunt, quod fit ſæpenumero obſtetricum culpa in reſectione vmbilici indecenti parumq́ circumſpecta, oſculis vaſorum vmbilicalium vulneratis & punctis acutiùs, vnde dolor excitatus adfert adfluxum tumoremq́ cum ardore & diſtenſione. Aurium fluxione tentantur ob magnam cerebri humiditatem ac impuritatem, cui expurgando reliqui meatus ad educenda

cerebri excrementa deſtinati, os ſcilicet & nares, non ſufficiunt: ideoq́; per incommoda lege naturæ loca fertur.

APHOR. XXV.

Πρὸς δὲ τὸ ὀδοντοφυεῖν προσάγουσιν ὑλῶν ὀδαξισμοὶ, πυρετοὶ, σπασμοὶ, διάῤῥοιαι, καὶ μάλιστα ὅταν ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας, καὶ τοῖσι παχυτάτοισι τῶν παιδίων, καὶ τοῖσι τὰς κοιλίας σκληρὰς ἔχουσιν.

His, qui ad dentitionis tempus accedunt, fiunt gingiuarum pruritus, febres, conuulſiones, alui profluuia, maximè quum caninos edunt, & ijs præſertim pueris, qui craſsiſsimi ſunt, & aluos duras habent.

TRanſit ad morbos ſecundæ ætatis, quo pueris dentes erumpunt primores, canini & maxillares primi, quod tempus à menſe ſeptimo vel nono extenditur ad annum ſecundum aut circiter: primis quidem menſibus edunt dentes inciſores: deinde menſe 9. 10. aut 12. aut 15. caninos: poſtea maxillares priores emergunt anno ſecundo, aliquando etiam tertio: nam ſecundi, quos geminos dicunt, poſtremi exeruntur anno ſeptimo, aut decimo quarto, aliquando etiã vigeſimo, & nonnunquã tardiùs, imò & in ſenectute decrepita. Infantibus ita dentientibus moleſti ſunt gingiuarum pruritus dolorifici, quos ὀδοντξυσμοὺς *Græci vocant, dum caro gingiuarum duriuſcula eruptioni dentium ac perforationi renititur, dentes itaq; eruptionem molientes pungunt & configunt gingiuarum carnes: Idem dolor aliquando augetur à materia ſeroſa & ſalſa à cerebro defluente. Ex dolore autem febres proficiſcuntur, vt & ex vigilijs: Is etenim fluxionem mouet humiditatesq́; attrahit, quæ copia diſtendunt & inflammant, comitaturq́; putredo, quæ febrium cauſa proxima eſt: ab hac diffuſus vapor tandem calorem cordis accendit, qui augetur per vigilias, & mox febrilis æſtus in corpus vniuerſum diffunditur. Porrò febris plenitudinem & copiam crudi humoris liquat, qui fuſus rapitur ad partes neruoſas, quas ætas iſta debiles habet: quibus impletis, ſequitur conuulſio, quia nerui humido multo imbuti ad ſuam ſtirpem, quæ vel cerebrum eſt, vel ſpinalis medulla, cum dolore contorquentur. Hinc inter dentiendum ſæpè conuelluntur pueri, præcipuè cum caninos ſuperiores edunt, qui cæteriſq́; altiùs ſuas figunt radices, capita verò habent obtuſiora & craſsiora. Quare longiore tempore & maiore acutie perforant gingiuas, ac gingiuarum caro poſterioribus menſibus denſior ac durior eſt. Alui profluuia, vt & febricula, ſymptomata ſunt ferè ſemper*

dentitionis prænuncia, diarrhœa enim ſequitur crudarum humiditatum redundantiam, vigilias, inquietudinem, æſtum febrilem, lactis corruptionem, irritationemq́; humorum in ventriculum decumbentium, propter quæ alimentum non rectè concoquitur aut diſtribuitur, quapropter natura laſſata illos ex capite & venis in inteſtina defluere ſinit: & tùm ſanè minùs conuulſione tentantur. Nam qui aſtrictiore ſunt aluo, citiùs conuelluntur, quia excrementa ventris biliosa, ſeroſa & fuliginoſa retenta, vapores mittunt in caput, qui neruos implent. Præcipuè verò his malis laborãt, quì ſunt craſsiſsimi, obeſiores, & pleniores ex pueris, vt copioſiùs docet Hipp. in libro περὶ ὀδοντοφυΐης, *inquiens: Quibus in dentitione aluus plùs ſubducit, minùs conuelluntur, quàm quibus parùm: Et qui dentientes manent habitiores, & ſomno vtuntur altiore, illi in conuulſionum ſunt periculo: In dentitione præcipuè his malis obnoxij ſunt, obeſioris habitus pueruli, & duras habentes aluos, &c.*

APHOR. XXVI.

Πρεσβυτέροισι δὲ γινομένοισι παρίσθμια, σφονδύλου τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον εἴσω ὤσιες, ἄσθματα, λιθιάσιες, ἕλμινθες στρογγύλαι, ἀσκαρίδες, ἀκροχορδόνες, σατυριασμοὶ, χοιράδες, καὶ τἄλλα φύματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

Cùm verò iam magis adoleuerint, tonſillarum inflammationes, vertebræ, quæ in occipitio eſt, ad interiora luxationes, aſthmata, calculi, lumbrici rotundi, aſcarides, verrucæ penſiles, ſatyriaſmi, ſtranguriæ, ſtrumæ, & alia tubercula præcipuè verò prædicta.

Celſus ſic reddidit: At vbi ætas paulùm proceſsit, glandulæ, & vertebrarum, quæ in ſpina ſunt, aliquæ inclinationes: ſtrumæ, verrucarum quædam genera dolentia, ἀκροχορδόνας *Græci appellant, & plura alia tubercula oriuntur.*

*Enumerat morbos familiares ijs, qui verſantur in ſecundo ſeptennio, hoc eſt, in pueritia ad pubertatem tendente. Hiq́; affectus ſanè omnes generationis ſuæ originem habent, exuberantem in venis cerebri totiusq́; corporis humiditatem, quæ priùs conſopita, biſce annis nonnihil calefacta, in motum concitatur à calore, qui ob aliquantulam humidi, à cuius copia antè vis eius repreſſa fuit, abſumptionem magis ſe profert, & ad omnia naturæ opera validior & efficacior fit, potentiusq́; expellit ſuperuacua, quæ liquata morbos pariunt multiplices, variantes pro natura partis, in quam fit harum depulſio, & pro qualitatis in materiam contractæ vitio: Ab eodem calore vaſa, quæ antè erant admodum anguſta, paulatim magis dilatantur, ſubinde*q́;

deq́; increſcunt & turgeſcunt. Superflua quoq;, ſi ea natura exonerare corpus cupiens, ad vias congruentes dirigere, extrudere nequit, facilè ſubſiſtunt in partibus imbecillioribus, quæ iſti humorum impulſui patent, vnde partium morbi naſcuntur, quas hîc Hippocrates recenſet. Et primo quidem παρίσθμια: *Celſus glandulas generis nomine, alij tonſillas partis appellatione, barbari amygdalas nũcupant, tumores ſcilicet caruncularum adenoſarum iſthmo oris adiacentium, iſtæ ſiquidem glandulæ tùm ratione ſitus & ſubſtantiæ fungoſæ ſunt pronæ ad excipiendas ſuperfluitates calore exagitatas & motas, quas cerebrum depellit: ipſæ verò ob imbecillitatem non poſſunt rurſus alio repellere. Quapropter tumefactæ aut inflammatæ finitimas quoq; partes in diſcrimen adducunt, fauceſq́; anguſtiores reddendo deglutitionem ſpirationemq́; impediunt: Eademq́; occaſione columella laxata prælongatur ac tumet: Quin & muſculi vicini pariſthmijs ad radicem linguæ fauceſq́; inflammati contrahuntur, & contrahunt neruos, neruorumq́; ligamenta, & per conſequens vertebras, quæ in occipitio ſunt, à qua muſculi ſua initia ducunt, & ita luxantur ad interiora in iſta ætate: Eadem quoque obliquantur, eq́; ſede ſua dimouentur, ob ligamentorum ceruicis vertebrarum extenſionem. Nam his à decumbente fluxione laxatis, facilè & oſſa diſtorquentur, aut horum appendices, vt aliqui putant, quia hæ in iſta ætate nondum ita firmiter ſunt adnata atq; vnitæ, quemadmodum in adultis: Hæc autem diſtorſio impedit deglutitionem ciborum ac ſpirationem, iterq́; dorſalis medullæ diſtorquet & arctat, neruoſq́; inde prodeuntes ſimul comprimit, fitq́; quinta ſpecies anginæ, in qua cauitas quædam apparet in ceruice, ob luxationem vertebræ primæ vel ſecundæ in ceruice, huius anginæ Hipp. ſæpe mentionem facit, & Galenus explicat 4. de loc. aff. 5. & 4. Aph. 35. 7. Aph. 6. & 2.* περὶ ἄρθρων *3. com. & 2. Epid. 2. ſect.*

Crebrò etiam pueri aſthmatici ſeu anheloſi fiunt: eſt enim aſthma in hac ætate humida ſymptoma, vel præcipuum influxus crudi humoris è cerebro deſtillantis ad pulmones, ob ſitus rectitudinem & vicinitatem, ideoq́; pulmonum branchia humiditatibus craſſis oppleta, non niſi breues & frequentes reſpirationes admittunt, nam vt calor cordis qualicunq; refrigerio conſeruetur, natura diaphragma, pulmonem & thoracem attollit & deprimit, quantum poteſt, at impeditè.

Calculi quoq; veſicæ grandiuſculis pueris moleſti eſſe ſolent, eò quòd calor potentior factus, iam fortiùs extrahat & abſumat humidum è viſcido terreo, quum in ætate antecedente ab humido magis repreſſus eſſet, etſi & in

hac

hac coaceruetur multa cruda pituita, quæ tamen non lapideſcit, nondum ita multis adſiccationem, & ab veſicæ imbecillitatem coëuntibus cauſis.

Procedentibus pueritiæ annis frequentiùs quàm aut in priore ætate humidiſſima, aut in ſequente poſteà ſicciore naſcuntur lumbrici, qui originem, vitam alimentumq́; ex putri materia accipere creduntur: puerorum verò ætas, vtpote calida & humida, maximè putredini eſt expoſita. Vegetus autem in his calor natiuus materiæ putreſcentis portioni, quæ in ſe adhuc humidum aliquod γονικὸν continet, formam viuam inducit, quemadmodum à Solis calore animalcula ex putredine ἀυτομάτως gignuntur, vtrobiq; ſcilicet ex humido pingui dulciq́; in ſicco terreo exiſtente. Nam calor, ait Iul. Scaliger, poſtquam materiam putrefacit, agit in quaſdam partes opere ſeparatim vermium generationi dicato. Inferantur autem non vna ſpecie, ob differentem materiæ figuram, naturam atq; ſitum. Porrò pueritiæ huic vernaculæ ſunt verrucæ penſiles, ἀκροχορδόνες Græcis dictæ, hoc eſt, ex tenui quaſi chorda ceu pediculo pendentes, manus pedesq́; interdum & faciem defœdantes: Generantur ex materia, excrementitia terrea, quam calor robuſtior ſeparauit, & per venularum anguſtias extra cutem detruſit: quæ in cutem effuſa, radices ſibi ad excreſcentiam figit tenues, non ita profundas, vt eæ, quæ ſeſſiles à ſtabilitate appellantur, habentes baſin latam, caputq́; durum, ſed exilius quàm penſiles.

Vidit quoq; Hippocrates in pueris extuberationes faciei aſpectu horridas, quas à deformi Satyrorum figura σατυριασμὸς ſeu potiùs σατυρισμὸς & σατυρίας vocant Græci. Eueniunt autem à pituita acri, quæ à calore agitante liquefacta defluit ad glandulas poſt aures vicinasq; partes, vt tota facies prodigiosè intumeſcat & deformis fiat, ob copiam crudorum flatuum atq; humorum eò adfluentium, vnde & ceruicis vertebræ, vt dictum eſt, de ſede ſua dimouentur. Aliqui legere malunt σειρίασιν, quæ à Paulo recenſetur inter morbos puerorum, qui ea in canicularibus maximè vexantur: Plinius ardores capitis, infantium vſtulationes, aduſtiones, deſtillationes appellat: Plautus morbum ſolſtitialem: definitur inflammatio partium circa cerebrum eiusq́; membranas, cum febre ardente, pallore, corporis ſiccitate, deiectoq; appetitu, quam ſyncipitis & oculorum cauitas conſequitur, vnde & nomen accepiſſe credit Aëtius, nam σειροὶ Græcè dicuntur ſcrobes, in quibus frumenta defoſſa aſſeruantur: alij dictam volunt ἀπὸ τοῦ σειριάομαι, id eſt, inflammatione exiccor, vnde & Syrius dictus.

Gignuntur quoq; in hac ætate ſtrumæ, χοιράδες ſeu ſcrofulæ ex pitui-

ta craſſa lentaq́ꝫ, cuius copiam pueri ſua ingluuie congerunt in cerebro, quam calor adepto robore dirigit ad vicinas ceruicis glandulas: apparent vt tanquam globuli quidam duri, magnitudine impares, membranis inuoluti, alij quidem in gutture, aut colli occipitio, aut ad latera, quidam profundi ſunt, alij ad cutem extant, mobiles aut immobiles, benigni aut maligni ex praua qualitatis materia & vitiata miſtione exorti.

Deniq́ꝫ in repletis puerorum corporibus oriuntur phymata varia, hoc eſt, tumores è quacunq́ꝫ corporis parte præter naturam erumpentes, ex inutili humorum cum ſanguine mixtorum copia nati, quos humores natura robuſta materiæ acrimonia vel pondere ſtimulata fecerint, & in muſculorum cauitates ad cutem per venulas extrudit, eoq́ꝫ modo ſe purgat, & per phlegmonicas illas eruptiones à grauioribus morbis interioribus præſeruat. Appellatione autem τῶν φυμάτων complectitur multiplices excretiones & eruptiones ſub alis, ad inguina, radicesq́ꝫ aurium, abſq́ꝫ febre à ſanguine ortas, cui multum pituitæ eſt admiſſum: Has Græci φύγεθλα, Latini panos, bubones & parotidas appellant, non ita rubentes & dolorificas, vt quæ cum febre naſcuntur. Huc pertinent & δοθιῆνες ſeu furunculi, qui ſunt tubercula ex craſſo feruidoq́ꝫ, vitioſis impuritatibus interfuſo ſanguine ſuſcitata, rubentia, acuta, dolorifica valdè, columbino ouo non grandiora, anthracibus non diſſimilia, multas radices non profundas habentia, & rarò ſolitarij erumpunt.

APHOR. XXVII.

Τοῖσι δὲ ἔτι πρεσβυτέροισι καὶ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσι, τουτέων τε τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ χρόνιοι μᾶλλον, καὶ ἐκ ῥινῶν αἵματος ῥύσιες.

Grandioribus autem & ad pubertatem accedentibus, ſuperiorum etiam morborum multi accidunt, & febres diuturnæ magis, & ſanguinis è naribus profluuia.

Celſus ſic vertit: Incipiente verò iam pube, ex iiſdem multa & longa febres, ſanguinis ex naribus curſus.

Exponit morbos pubertati atq́ꝫ adoleſcentiæ peculiares, qui ab anno 12. aut 14. vſq́ꝫ ad viceſimum quintum maximè vigent: quanquam propter temperaturæ varietatem alij pubeſcunt celeriùs, alij tardiùs, omnes tamen ferè in fine ſecundi ſeptenarij. Pubertatis initium arguit prima lanugo in pube, & vox plana leniſq́ꝫ in ſubaſperam & inæqualem mutata, hoc eſt, quum incipiunt τραγίζειν & ἀφροδισιάζειν, atq́ꝫ ſemen emittere, fœminæq́ꝫ menſes erumpunt, nonnullæq́ꝫ turgeſcunt, quod Hipp. σφριγᾶν dixit.

dixit. A calore enim qui acceſſu nouarum virium à ſubſtantia teſtium iam perfecta dimanantium, factus eſt auctior & acrior vtpote non tàm multo humido obtruſus, cuticula rareſcit & attenuatur magis, maximè ad pubem & mentum: dilatantur vaſa, amplianturq́; partes vocales: largior quoque vaporum & humorum materia ſuppeditatur, quę in ętate pręcedente ob validam nutritionem conuertebatur in ſanguinem, vt nulla relinqueretur materia ſuperflua pro ſeminis, pilorum ac menſium generatione: muſculi quoq; pectorales, diaphragma, membrana tracheam veſtiens, totumq́; guttur, ad ſiccum deflectunt, maioreq́; robore ac impetu aërem ex pectoris capacitate in tracheam & epiglottida ad formandam vocem propellunt. Maribus itaq; & fœmellis in ipſos pubertatis annos ingreßis ſubindeq́; progredientibus, ex paulò antè de proxima ętate recitatis morborum generibus multa impendent, vt ſunt lumbrici, verrucę, veſicę calculi: perſeuerat enim humiditatum copia & impuritas, naturaq́; valida eſt, vt ſi quid in ſanguine impurum, pruriensúe eſt relictum, deponat in cutem: magna deniq; naturarum & temperamenti in vtraq; ętate ſimilitudo eſt, maximè in ijs, qui venere non vtuntur.

Propenſa verò hęc ętas eſt ad febres diuturnas, magis quàm ad proximę ętatis morbos, hoc enim vocula μᾶλλον *ſignificare voluiſſe videtur. Febribus quidem obnoxiam eſſe hanc ętatem non eſt mirum: nam calida & humida exiſtens, excrementis redundare ſolet, quę obſtructiones & putredines gignunt: adoleſcentes quoq; multos in victu errores committunt: atq; in ijs qui veneri indulgent, calor natiuus debilitatur, humido primigenio exhauſto, ſuccedit ergo natiuo calori deſtructo externus & putredinalis. Sed diuturnitatis febrium cauſa eſt, quòd hęc ętas plus bilis craßioris gignit, & ob calorem auctum in qualitate, vt & alios humores craßiores. Cardanus eruditè cauſam collocat in diſtractione roboris naturę in diuerſa opera, quę tùm etiam in morbis non minùs quàm in pueritia eſt in corporis incrementum intenta. Quum enim febricitantes purum cibi capiant, calor natiuus in auctione partium ſolidarum magis incumbens, imbecilliùs febriū cauſam materiā concoquit & ſecernit: prorogari itaq; febres in tempus longius neceſſe eſt, maximè ſi materia febrilis ſit talis, & tardè ęgreq́; vincatur, cuiuſmodi eſt limoſa & craſſa pars ſanguinis circa ſplenem, meſenterium epatiq́; cauum coaceruata & putreſcens: quare & quartanas & tertianas nothas excitat. Adhęc corpus in hac ętate denſius eſt: ſicuti in proxima rariùs, vt & calor mitior ac benignior eſt, ſanguiśq; tenuior & magis fluxilis:*

Accedit quoq; quod natura vigore ætatis robuſta cauſis morbificis fortiùs reſiſtit, longiuſq; hanc moleſtiam, non ita grauiter irritantem, ſuſtinet. Fit itaq; ex tali virium cadentium & ſurgentium continua alternatione & pugna, vt longæ ſint febres, licet minùs vehementes. In virgunculis quoque valdè crebræ ſunt febres lentæ occultæq; ex ſuppreſſis menſibus, cruditateq; & ſeroſis humoribus ortæ, quas recentiores cognominant febres albas, eò quod flaccidus faciei color in pallorem & liuiditatem vertitur: Hippocrates morbum virgineum appellat. Et ſanguinis è naribus eruptiones multæ in hac ætate contingunt, propter eius tenuitatem, copiam & calorem acrem, non quòd plus ſanguinis generetur in ea ætate, ſed quia minùs abſumitur ad incrementum corporis. Accumulatus itaq; ſanguis, & à calore feruido agitatus attenuatuſq; petit partes ſuperiores, ac per iugulares venas vergit ad ramos in naribus patentes, extremaq; horum orificia aperit, idq; in maſculis maximè. In puellis enim oſcula venarum ceruicis vteri reſerare ſolet expultrix facultas, ſi potens eſt, nec aliud has naturales euacuationes intercipit: aut aliò diuertitur, vt cum in puellis ſanguis per nares aut per os ſputo reiectatur, ſi menſes ſubſiſtunt.

APHOR. XλVIII.

Τὰ δὲ πλεῖστα τοῖσι παιδίοισι πάθη κρίνεται, τὸ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δ᾽ ἐν ἑπτὰ μησὶ, τὰ δὲ ἑπτὰ ἔτεσι: τὰ δὲ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσιν: ὅσα δ᾽ ἂν διαμένῃ τοῖσι παιδίοισι πάθεα, καὶ μὴ ἀπολυθῇ παρὰ τὸ ἡβάσκειν, ἢ τῇσι θήλεσι περὶ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξιας, χρονίζειν εἴωθεν.

Plurimi verò morbi puerulis iudicantur: alij quidem intra dies quadraginta, nonnulli in ſeptem menſibus: hi intra annos ſeptem: illi iam ad pubertatem accedentibus: Qui verò permanſerint, nec circa pubertatem pueris, neque fœminis quum menſtrua eruperint, deſierint, hi conſeneſcere conſueuerunt.

Celſus paulò aliter loquitur: Maximeq; omnis pueritia primùm circa quadrageſimum diem: deinde ſeptimo menſe, tùm ſeptimo anno, poſtea circa pubertatem periclitatur: Si qua etiam genera morborum in infantem inciderunt, ac neq; pubertate, neq; primis criſibus, neq; in fœmina primis menſtruis finita ſunt, ferè longa ſunt, ſæpiùs tamen morbi pueriles, qui diutiùs manſerunt, terminantur.

Puberta-

Pubertatis annos præ cæteris ætatibus potentiores in mutando corpore ac medicando vires obtinere docet, non ſolùm enim nouos morbos ſuſcitare, verùm etiam nonnullos præcedẽtium ætatum affectus adimere ac mollire ſtatuit. Hacq́; occaſione docet, quo tempore potiſſimùm morbi pueriles finiantur, vel in meliùs deteriuśq́; prolabantur, hoc eſt, quo tempore natura ſoleat cum morbis confligere, quandoúe expectanda ſit in his puerorum morbis ſolutio aut mutatio aliqua. Quod ſcire medico ad id conducit, vt opem illis medicam dextrè ac tempeſtiuè poſſit afferre.

Habet autem Aphoriſmus hic tres Propoſitiones, quarum prima hæc eſt: Morbi pueriles diuturni, vt plurimùm omnes ſtato tempore ſubitam accipiunt mutationem, & aut integrè, aut duntaxat ex parte deſinunt, aut nondum maturata ipſorum materia, viribus in pugna deiectis, violentiores euadunt, atq; interficiunt pueros: Aliquando tamen etiam per λύσιν finiunt, vbi natura vim morbi ſenſim & cunctanter adimit, materiamq́; ſubtrabit: aut ex contrario à morbis ſuperata paulatim deficit, abſq; vlla critica vel exagitatione vehementi, aut excretione, aut materiæ tranſlatione in adenas vel cutem. Propterea ſolutionis morborum puerilium cauſa non ſolùm eſt euacuatio, verùm etiam dyſcraſiæ mutatio & correctio: non enim cuncti ſolo ætatis vitio fiunt, quæ circa pubertatem tanquam ætatem contrariam, & qui ſeptenarios mutationem accipiunt, ſed etiam propter errata in victus ratione, aut ob inſigne vitium alicuius partis principis, ideoq́; tùm commutanda erit vita in melius, aut remedijs vitium partis corrigendum.

Secunda Propoſitio: Aliqui morbi ex his progrediuntur ad quadrageſimum diem, numerando à natiuitate, vel à prima morbi inuaſione, in adultioribus. Hic etenim eſt primus dies iudicatorius in morbis longis, poſtremus autem morborum acutorum ἐκ μεταπτώσεως: naturam criticam accipiens à vigeſimo, qui tertiam hebdomaden finit. Infirmior tamen eſt hic dies quadrageſimus, quàm vt omnium morborum cauſam poſſit vi contraria retundere: validioris impreſſionis ſunt ſequentes tres gradus, ſeptimus ſcilicet menſis, ſeptimusq́; annus, & pubertas, quæ omnium eſt validiſſima. Alter gradus eſt menſis ſeptimus, in quo natura aduerſus morbum fortiùs inſurgit, vt videre eſt in morbo παιδικῷ, qui hoc menſe crebriùs mutationem accipit, quàm anno ſeptimo, vbi eum caput in infantibus per multam ſordidarum humiditatum effluxionem & cruſtaneas circa caput vlcerationes non rectè purgatur, rarò antè pubertatem hic morbus vincitur ac definit.

Frequenter tamen & anno ſeptimo terminantur aut ſaltem cohercentur, cuius rei cauſa firma nondum plenè à quoquam eſt comprehenſa. Nonnulli ex his morbis circa pubertatis annos deſinunt.

Tertia: Quæcunq; verò mala ab incunabulis propagata manſerint immutata, finemq́; in annis floridæ pubertatis nullum inuenerint, talia per nullos poſtea ætatis gradus mutationem accipere in melius poterunt, quod ipſum infra Hipp. 5. Aph. 7. epilepticæ conuulſionis exemplo docet, morbum ſcilicet παιδικὸν ante pubertatem per accedentis ætatis ſiccationem ac mutationem corporis inſignem ſanari poſſe: Quicunq; verò illo circa 25. annum tentantur, magna ex parte his ad mortē vſq; comitatur. Oritur enim non ab exuperanter ſolùm humido cerebro, veluti in pueris, ſed cauſam habet genuiorem, quæ nulla prorſus ſequentium ætatū mutatione tolli poteſt, niſi ars naturam medicamentis ſtrenuè iuuerit.

In nulla autem alia ætate tàm validè ac inſigniter mutatur corporis habitus, vt in pubertate, in qua natura tentat ſeminis excretionem, exuberansq́; ſanguis ſe per totum corpus diffundit, ac in maſculis per nares, in puellis per vterum profluit, & cum ſanguine ſimul colluuies impuritatum vitioſa diu ſuppreſſa excernitur, iſtoq; modo morbis fomenta ſubtrahuntur, euacuato eo, quod vitæ ac ſpiritibus inimicum infenſumq́; ſanguini mixtum erat, vna cum multis fuliginoſis excrementis. Non autem mutatio hæc accipienda eſt de ſolo ætatis huius aditu primoue limite, verùm de toto pubertatis decurſu, quem Hipp. 5. Aph. 7. anno ætatis viceſimo quinto circumſcribit. Et hìc ait: περὶ τὸ ἡβάσκειν.

APHOR. XXIX.

Τοῖσι δὲ νεανίσκοισιν αἵματος πτύσιες, φθίσιες, πυρετοὶ ὀξέες, ἐπιληψίαι, καὶ τ' ἄλλα νοσήματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

Iuuenibus autem ſanguinis ſpuitiones, tabes, febres acutæ, morbi comitiales, & alij morbi, ſed præcipuè prædicti accidunt.

CElſus ſic refert: Adoleſcentia morbis acutis, item comitialibus, tabiq; maximè obiecta eſt, fereq; iuuenes ſunt, qui ſanguinem expuunt.

Enarrat morbos iuuentæ, hoc eſt, eius ætatis, quæ inter annum vigeſimum quintum & triceſimum quintum labitur, in qua calor corporis in ſummo quaſi ſuo potentiæ gradu eſt, omnesq́; partes actiones ſuas exequuntur integerrimè, copioſusq́; gignitur ſanguis, nec tamen tanta eius copia in corporis nutrimentum abſumitur, quemadmodum in præcedenti ætate, cum ad iuſtam magnitudinem corpora ſint euecta, ceſſetq́; prorſus incrementum

mentum in altum. Quare crebræ fiunt ſanguinis è naribus alijsq́; partibus eruptiones, non ſolùm quòd ſanguis multitudine premat naturam, ſed etiã quòd à calore ſicciore tenuior, & ob copiam bilis tùm naſcentis acrior & feruentior reddatur, frequentiusq́; facultatem expultricem ad excretionem irritet, facileq́; venarum oſcula reſeret.

Etſi itaq; hæc ætas, inquit Hippocrates, omnibus omnium generum morbis expoſita ſit, præcipuè tamen praua eſt ad hæmoſtyſin, tabem, acutas febres & epilepſias. Per ſanguinis expuitionem tanquam grauiorem intelligit reliquas quoq; ſanguinis profuſiones leuiores, quæ fiunt per vomitum, per inteſtina, vel per venas narium, vteri & ani. Αἱμόπτυσις *quidem ſymptoma eſt conſequens venarum in thorace & pulmone eroſionẽ vel ruptionem vel* ἀναστόμωσιν *vel* διαπήδησιν, *quia ſanguis attenuatus per tunicas vaſorum ad ſummum rareſactas tanquam tranſudat & percolatur. Pulmones verò in omni ætate nutriuntur ſanguine tenuiſſimo, nempe qui à dextro ventriculo cordis vehitur per venam arterialem, cuius rami per carnem pulmonum ſparſi exeduntur vel aperiuntur facilè in iuuenibus, quorum ſanguis & multus eſt & bilioſus acriusq́;.*

Huic ætati & phthiſes ſeu pulmonum exulcerationes tabificas familiares eſſe dicit. Nam vaſis pulmonũ ab acriore humore eroſis, totius corporis atrophia ſolet ſubſequi, quia pulmo malè affectus non ſyncerũ, ſed putridũ aerẽ & ſanguinem cordi affert, ex quo ipſum ſpiritus vitales bonos gignere ac in corpus diſpenſare nequit, quorũ influxu proſpero beneficioq́; omnes partes nutriuntur. Sed & citra hæmoſtyſin iuuenes hectico calore conſumuntur: nam calidi ſunt ac ſicci per ſe, varijsq́; animi affectibus expoſiti, mœrori, iræ, curis ex amore, &c. qui vires corporum exorbent, ſqualoremq́; & ariditatem hecticam inducũt, cor ſiquidem mœrore compreſſum nullos aut pauciſſimos generat ſpiritus, ſine quibus nulla fit nutritio.

Præterea ex temperamento ætatis huius, naturaq́; humoris exuperantis diuinare facile eſt, acutis febribus iuuenes obnoxios eſſe, præſertim ſi valida exercitia corporis & animi ſubeant, quæ cuncta ſanguinem reddunt bilioſiorem, ita vt à calore natiuo regi ampliùs nequeat, ideoqúe putredinis vitia contrahit in vaſis & extra vaſa, cuius vapores & fumi putridi cor feriunt: Huius verò conſenſu mox vniuerſum corpus malè afficitur, idq́; continuò, ſi focus febrilis eſt in venis magnis prope cor: per circuitus verò, ſi ſedes caloris eſt in venis partium, quæ nutritioni & generationi ſeruiunt, procul à corde diſſitis, exiguisq́; aut etiam extra venas.

Acutas

Acutas febres hic appellat continuas, cuiuſmodi ſunt καυσονικαὶ *& tertianæ concluſæ: item tertianæ exquiſitæ, quæ omnes habent vehementiam ſymptomatum, celeres motus, & magnas ferè cauſas. Epilepſiæ obnoxios eſſe iuuenes ſcribit Hippocrates etiam in libro* περὶ ἱερῆς νόσου, *quam ſibi temulentia ac intemperantia venereáque intempeſtiua accerſunt, neruos ventriculi ex ſexto pari neruorum cerebri ortos exiccando & deprauando: per cruditatem aliasque cauſas externas multum bilis corruptæ congerentes, quæ in orificium ventriculi exundans, illique ſe infigens malignam induit qualitatem: quare exhalationes ſpiritibus inimicæ in cerebrum attolluntur. Alia eſt puerorum epilepſia, quæ ex mucoſitate cerebri generatur, diuque per crebros inſultus adfligere ſolet. Sed iuuenum epilepſiæ cauſam & fomitem ferè habet in ore ventriculi, vbi cerebrum vaporibus bilioſis ob arctam conſenſionem mutuam, ſua natura* εὐαισθητὸν *exiſtens, percuſſum ſeque ad reſiſtendum colligens, neruos ex ſe deriuatos ad ſtirpem reflectit. Animi quoque pathemata, quibus hæc ætas indulget maximè, hoc malum excitant, ob ſubſtantiæ ſpirituum ex impetuoſo ſanguinis motu ſubitaneam alterationem: quæ fortè cauſa quoque eſſe poteſt ſyncopes & apoplexiæ. Addit in fine:* καὶ τὰ ἄλλα νοσήματα. *quaſi dicat, hæc ætas obnoxia eſt multiplicibus morbis, qui oriuntur à bile feruida exuperante: & quos iuuentus inquieta errore ſibi accerſit, inde vt ſunt phrenitis, angina, cholera, dyſenteria, &c. vnde & Hipp. in Coacis dixit, totum decurſum vitæ à decimo quarto anno vſque ad 42.* πάμφορον εἶναι νοσημάτων.

Quia ſunt πικρόχολοι ἄνω.

APHOR. XXX.

Τοῖσι δὲ ὑπὲρ τὴν ἡλικίην ταύτην ἄσθματα, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, φρενίτιδες, καῦσοι, χολέραι, δυσεντερίαι, λειεντερίαι, αἱμοῤῥοΐδες.

Vltra hanc ætatem progreſsis aſthmata, pleuritides, pulmonis inflammationes, lethargi, phrenitides, febres ardentes, choleræ, inteſtinorum difficultates ac leuitates, hæmorrhoides accidunt.

CElſus ſic eloquitur: poſt adoleſcentiam laterum & pulmonis dolores, lethargus, cholera, inſania, ſanguinis per quædam etiam velut ora venarum, αἱμοῤῥοΐδας *Græci appellant, profuſio.*

Complectitur hoc Aphoriſmo tres ſeptenarios poſt ætatem floreſcentem, hoc eſt, ſpacium ætatis ab anno triceſimo quinto, vſque ad quinquageſimum ſextum,

ſextum, promiſcuè recenſens morbos vndecim ætati conſiſtenti ſeu virili, partim verè declinanti peculiares. καθεστηκότας *ſeu conſiſteutes, vel potiùs ſubſiſtentes vocant, qui ſunt in ſexto ſeptenario, in quibus nulla adhuc ſenſui euidens vigoris corporei deceſſio deprehenditur. Quia tamen re vera vigor declinare nonnihil incipit, appellatur eadem ætas etiam* παρακμαστικὴ, *magis tamen in ſeptimo ſeptenario, qui eſt numerus quadratus, & corpora ad ſubeundas nouas mutationes non obſcurè parat., humidum enim* ἀρχήγονον, *& cum eo ſimul calor ipſi inſitus, conſpicua mutationis initia ſubeunt. Quapropter nutritio fit deterior, ſanguisq́; gignitur crudior, maximè ſi accedunt curæ & inſanæ cupiditates & ambitiones, quibus ætas iſta inuoluitur & frangitur. Varij itaq; morbi & graues inde exoriuntur, quos hic recenſet, quorum alij quinto ſepteuario vel ſexto, id eſt, primæ poſt* ἀκμὴν *corporum ætati congruunt: alij ſeptimo atq; annis aliquot vlterioribus.*

Aſthmata quidem conſenſum habent potiùs cum declinante ætate, quæ ob diminutum calorem generat ſanguinem crudiorem, maximè ſi iuuenum more viuant, accedant errata in victus ratione, quia illa naſcuntur ex craſſa lentaq́; pituita tenaciùs pulmonum fiſtulis inhæreſcente, ita vt ſpiritus cum ſonitu quodam per anguſtias illas ducatur, excuti enim illa ob lentorem non poteſt tuſsi aut expuitione. Sed virilis ætas non congerit pituitoſos humores, à quibus anhelationes originem ducunt, quanquam & in hac ex deſtillationibus è capite aſthmata oriri poſsint.

Pleuritis omnibus ætatis huius partibus congrua eſt: nam copia, quia non abſumitur ſanguinis feruidi ac tenuis lateri impacta, phlegmonem parit in prima ætate: crudior verò, qualis fuit in Anaxione 3. Epid. in parte media: pituitoſior in poſtrema, vbi laterales dolores proueniunt, citra punctiones & febrim, niſi acre quid ſubſit, ſalſumúe.

Peripneumonia quoq; non vnius modi eſt: alia enim vera eſt, phlegmone ſcilicet pulmonis, ex bilioſo tenuiq́; ſanguine in pulmonum carnes per venam arterialem effuſo, orta: In hac adeſt anguſtia in pectore, vt ſuffocari videantur, dolorq́; grauans & premens, maximè ea parte, qua interſepiens tunica ſterno & dorſo alligatur: & quando ipſi quoq́; canales per pulmonem ſparſi tunicaq́; eius inflammantur, accedit dolor pungens & vrens: Hanc natura vltra 14. dies ferre haud poteſt, raroq́; accidit.

Alia eſt notha ſeu ſpuria, nempe collectio pituitæ in ſpongioſa pulmonum carne putreſcentis & accenſæ. Quando enim calor innatus ſubſtantiæ pul-

monum languet, pituita exundans, aut à cerebro procumbens, in carne pulmonum immerſa & clauſa, loci calore incaleſcit putredinemq́; contrahit, quia nō rectè ventilatur, hinc lenta febris naſcitur: nam putris vapor in cor perpetuò effunditur, vnde & crebra lipothymia exiſtunt, maxillæ rubent, oculi intumeſcūt, adeſt cataphora, tuſsis & dyſpnœa continua. Nam pulmo pituitæ copia aggrauatus, nequit ſe attollere, vt aërem hauriat cordiq́; tranſuehat: canales in pulmonibus ad ſurculos vſq; graueolente purulentia ſanieq́; referti ſunt, interim ſubſtantia pulmonum exareſcit, & quaſi coſta apparet, aut aliâs corrumpitur: ob quam corruptelam mors ſæpè repentina inducitur.

Lethargi quoq; conſentiunt cum ætate παρακμαστικῇ, in qua cruditates paulatim accumulantur. Eſt enim lethargus pituitæ collectio in ipſa cerebri ſubſtantia, in qua & memoriæ & aliarum principum facultatum functiones delentur aut debilitantur, vel deprauantur, vnà cum inexpugnabili dormiendi neceßitate febreq́; lenta, quia pituita ibi conſtricta alienum concipit calorem: copia autem pituitæ inutilis tranſuectionem & agitationem ſpirituum impedit, vnde exiſtit delirium quoq; & obliuio, à qua hic affectus nomen accepit.

Phrenitis (quæ eſt phlegmone menyngum cerebri à ſanguine bilioſo orta, quam mentis alienationes cum acuta febre comitantur) virili ætati, in qua bilis viget, congrua eſt, maximè æſtiuo tempore, inter curas & vigilias, ſi quando ea incenſa impetu in cerebrum rapitur, temperamentumq́; eius inuertit, functiones omnes violans. Nam in iſto confuſo atq; perturbato ſpirituum motu varia rerum ſpecies menti offeruntur: ab initio non ſtatim ſigna febris ſe producunt, ſed copia vehementer mordeſcit, oculi fiunt rubri & truculenti.

Febres quoq; ardentes, Græci καύσους vocant, virorum ætati cōfines ſunt, vtpote ex bilioſa materia in venis cordi vicinis accenſa, vnde vapor feruidus in cor continenter fuſus, ardorem & æſtum facit continuum cum inquietudine, vigilijs & difficili ſpiratione abſq; manifeſta remiſsione: quapropter natura diu tantos in ſe inſultus ferre nequeunte, febres fiunt breuiores.

Diarrhœa bilioſa congruunt magis virili ætati, dum bilis inteſtina pungens, alui excrementa ſecum trahit: quemadmodum pituitoſa congruunt declinanti ætati, in qua calor paulatim materiæ definit eſſe ἀνάλογος, hebetiorq́; fit à curis ac intempeſtiuis epulationibus, ſimilibusq́; pituitam augentibus. Omnium verò profluuiorum cauſa eſt vel materiæ copia, vel corruptio.

Quia corpus non ita perſpirabile eſt.

ruptio, idq; aut in toto aut parte aliqua. Bilis quidem ab epate calido & veſica fellea: pituita à cerebro, ventriculo, meſenterioq; influit, expellente ſcilicet natura id quod ſuperuacuum eſt. Diuturna eſſe ſolent, quia bilis exuperans facilè in inteſtina profunditur, ſuaq; acrimonia pungens ea atque vellicans, ſecum alia excrementa alui chylumq; indies trahit, nec adhærere illa ſinit.

Et quia bilis in hac ætate maximè dominatur, cholera quoque morbus acutiſſimus incidit in eam: in hac ſiquidem morbo ſuprà infraq; bilis deijcitur, cum graui æſtuatione ac ſiti, cruciatibusq; in ventre acerbis, ſyncopeq; ſtomachica & crurum conuulſione, nimirum ob conſenſum cordis ac cerebri cum ventriculo, cuius affectus potiſſimùm eſt χολέρα, *quæ non tantùm à bile praua & corrupta, qualis eſt, flaua, porracea & æruginoſa, ſed etiam ex cruditate ciborumq; corruptione, quæ huic ætati familiaris eſt. Dyſenteria quoq; ætati iſti ſunt affines, generanti videlicet humores bilioſos & acres aut ſalſos vſtoſue, qui ex epate, ſplene, meſenterio vel venis etiam maioribus, ſi in inteſtina irruant, abradunt primum mucum ipſis adhærentem, mox & adipem, tandem pelliculas fibraſq;: poſtremò ſi altiùs penetrent, ſubſtantiam ipſorum exedunt, quod non ſine immani ventris torſione fit.*

Porrò quia ventriculus ob calorem ætate diminutum, quo tamen robuſto ad cibi coctionem opus eſt, cibos aſſumptos neq; rectè amplecti poteſt, neque continere, ideò priuſquam chylus iuſtam formam adipiſcatur, per laxatum πύλωρον *leniter mutatus elabitur, fitq; fluxus alui, quem* λειεντερίαν *nuncupant. Poſtremò ætas declinans prona eſt ad hæmorrhoidas, hoc eſt, ſanguinem per venas ani profundere ſolet: abundat enim ſanguine limoſo & melancholico, eò quòd calor remiſſior factus eſt, vitaq; conditio tùm incipit laborioſa eſſe magis quàm in iuuenta. Sed natura adhuc valida ſatis talem ſanguinem, priuſquam in atram vertatur bilem, aut aliquid venenoſum contrahat, ſecernit & in venas ani deponit, quæ ruptæ aut apertæ fundunt eum, ſicq; corpus onere iſto inutili leuatur, morbiq; graues arcentur, quibus aduſta bilis materiam præbet. Quibus verò fluxus iſte exuperat ac iuſto longius durat, corporis robur frangit, & hydropem aliaq; mala accerſit. At ſi ſanguis cacochymus non effunditur, intempeſtiuè ſuppreſſus, excitantur morbi, qui cacochymiæ ſoboles ſunt, nempe tales, hydrops, epilepſia, melancholia, cachexia, apoplexia, vlcera mala, &c.*

APHOR. XXXI.

Τοῖσι δὲ πρεσβύτῃσι, δύσπνοιαι, κατάῤῥοι βηχώδεες, στραγγουρίαι, ἄρθρων πόνοι, νεφρίτιδες, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι, καχεξίαι, ξυσμοὶ τοῦ σώματος ὅλου, ἀγρυπνίαι, κοιλίης, καὶ ὀφθαλμῶν, καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, ἀμβλυωπίαι, γλαυκώσιες, βαρυηκοΐαι.

Senibus autem ſpirandi difficultates, deſtillationes cum tuſsi, ſtillicidia & difficultates vrinæ, articulorum dolores, renum mala, vertigines, apoplexiæ, malus corporis habitus, pruritus vniuerſi corporis, vigiliæ, ventris, & oculorum, & narium humiditates, hebetudines oculorum, glaucedines & auditus grauis.

MOrbos complures ſenibus familiares recenſet. Senes autem ſeu πρεσβύτας *vocat eos, qui iam octo ſeptenarios ætatum percurrerunt, atq; propter ingeniti caloris in humido propemodum exhauſto defluxum frigidiores aridioresq; facti, ad interitum & mortem propendent. Senectus tamen, vt & priores ætates, non annorum numero, niſi forſan ex quadam latitudine, ſed ex corporum temperamento actionibusq; metienda eſt, neq; enim corpora pari curſu omnia in habitum frigidum & ſiccum transferuntur: quæ ſanè qualitates cùm dominari in animantium corporibus incipiunt, iter faciunt ad corruptionem & ruinam. Multi antè diem cõſeneſcunt, qui ſe multis laboribus & curis diſcruciant: morbi quoque & ærumnæ accelerant ſenium. In primo ſenij gradu ſunt* ὠμογέροντες *dicti, qui promptè adhuc labores mediocres ſuſtinent: ac de his antecedens Aphoriſmus eſt locutus: Vltimi autem ſenij morbos Hippocrates in hoc enumerat, quos Celſus his verbis complexus eſt: In ſenectute ſpiritus & vrinæ difficultas, grauedo articulorum, & renum dolores, neruorum reſolutiones, malus corporis habitus,* καχεξίαν *Græci appellant, nocturna vigiliæ, vitia longiora aurium, oculorum, etiam narium, præcipueq; ſoluta aluus, & quæ ſequuntur hanc tormina, vel leuitas inteſtinorum, cæteraq; fuſi ventris mala.*

Primo loco recenſetur dyſpnœa, in ætate etenim ſenili languet ſubſtantia pulmonum ob ariditatem, vt & robur muſculorum thoracem mouentium: plerunq; etiam copia pituitæ tenacis craſſæq; onuſti ſunt pulmones, vt non ſatis altè ad plurimum aërem hauriendum attolli queant. Paruam itaq; & frequentem fieri reſpirationem oportet: quanquam interdum & magna reſpiratio in primi ſenij hominibus animaduertitur, abſq; magno præcordiorum æſtu, quum fiſtulæ pulmonum propter ingentem deſtillationem arctantur.

ctantur. Aſthma huic ætati non attribuit, vt præcedenti: nam dyſpnœa aſthmatica, quæ inter ſpirandum ſtertores & ronchos edit, grauior eſt affectus, quàm vt vltima ſenectus hunc ferre queat, opus ſiquidem robore eſt, vt pectus multùm attollatur, ſic via aëri cum impetu ſonituq́; patefacienda eſt. In dyſpnœa ſenili ſpectatur ſolùm crebritas ſpirationis, quæ fit ob pituitoſa excrementa, tùm ex deſtillatione, tùm ex imbecilli pulmonum coctione in pulmonibus coaceruata: ipſiq́; pulmones & ex prohibita tranſpiratione ob cutem aſtrictiorem & muſculi pectoris ob ſenilem imbecillitatem ad motum ſunt ineptiores ac ſegniores.

Neq́; ſolùm thorax, verùm etiam cerebrum ob calorem ſubſtantia & qualitate modicum, indies multa pituitoſa excrementa congerit, quæ in pectus illapſa tuſsim excitant, & alios quoq́; morbos pariunt, in alias partes procũbentia, ſi enim horum pars in neruorum originem irruit, facultatem mouendi in his offendit, tremuloſq́; facit ſenes: pars ligamenta linguæ humectans grauansq́; blæſos illos reddit, vt fit in vinolentis. Eadem de cauſa grauedinoſi ſunt, nihilq́; odorant, dentes illis excidunt. Vis enim expultrix in ſenum cerebro per ætatem deiecta, maximaq́; ſuperfluitatum mole oppreſſa, non poteſt ampliùs excrementa per palatum & nares aliasq́; conuenientes vias expellere.

Ob ſimiles penè cauſas ſenes lotium non continent, ſed iam ab vreteribus acceptum ſtatim effluere ſinunt, idq́; guttatim, citraq́; dolorem die ac nocte indeſinenter illis ſtillat penis. Fiunt autem hæ ſtillatitiæ mictiones ob vitium muſculi claudentis collum veſicæ, ab intemperie frigida ipſius veſicæ contractum: nam iſta vim à cerebro influentem debilitat, ſtupidamq́; reddit, aut in totum reſoluit.

Non inſolitæ quoq́; ſenibus ſunt dyſuriæ, id eſt, mictiones cum dolore & cruciatu, quamquam hic ſecum ferè & impedimentum afferre ſoleat, vt lotium etiam per ſtillas exprimatur cum quadam difficultate & torſione: ſitq́; affectus mixtus ex ſtranguria & dyſuria, id eſt, ex mictione diminuta atq́; deprauata. & rarò quidem dyſuria contingit abſq́; impedita mictione. Dyſuriam vero morbis ſenilibus accenſet Hippocrates propter acrium humorum in veſicã & huius ceruicem ex toto corpore deriuationem: veſica enim ob debilitatem ætate contractam has mordaces pungentesq́; materias, à ſe labẽtes nec propellere, nec diu acredinem horum tolerare poteſt. Quare non niſi cum difficultate, & quidem citò, lotium excernit, maximè ſi eroſio partis acceſſerit. Cæterùm mordaces materiæ naſcuntur indè, quòd renes

ſanguinis partes in corporibus ſenilibus, quàm ſicca & frigida ſunt, per longas tardasq́; concoctiones ex vlteriore aduſtione in humido redduntur nitroſa & ſalſa: Hæ exaucta vnà cum ſeroſo humore ad veſicam deſluūt eamq́; ad aſsiduas excretiones mictionesq́; doloroſas excitant & irritant. Crebriùs autem ſenes vrinæ ſtillicidio & ardore & ſimilibus veſicæ ſymptomatis hyberno frigore adfliguntur, quod poros pericranij conſtringit, vnde quadam antiperiſtaſi calor auctior redditus, pituitam in cerebro abundantem liquefacit & adurit magis, à quo deinceps magna ex parte per varios venarū ductus acres humores ad veſicæ loca deriuari ſolent: atq; hæc eſt vera cauſa tot deſtillationum è capite, quæ à frigore excitantur.

Artuum quoq; dolores & languores de ſenum conditione ſunt, non quidem atroces, vt in arthritide, ſed obtuſi, vt difficulter tentare greſſum poſſint, illiq́; oboriuntur ab humorum pituitoſorum & crudorum influxu in articulos, qui etſi per ſe doloris ſunt expertes, vtpote oſſei exiſtētes, ligamenta tamen atq; tendines, quibus oſſa inter ſe vinciuntur & committuntur, dolorem ſentiunt, ac in ſenibus quidem plerisq; ſenſus ponderoſitatis & laſſitudinis percipitur in genibus, cubitis, ſingulis vertebrisq; dorſi: partes enim neruoſæ omnes ſunt languidæ, cerebrumq́; debile & excrementis abundans. Quare articuli facilè excipiunt materias à cerebro ſtillantes.

Adfliguntur quoq; ſenes grauitate & doloribus circa renes, ſæpeq́; ſpina dorſi præ dolore vix flecti poteſt, quod fit, quum ſanguinis pituitoſior & craſsior pars in deſcenſu ad renes hæret in muſculis dorſi, flatuq́; cauum ipſorum diſtendit: Eoſdem tamen dolores parit arenularum & calculorum in motu aſperitas, aut ab iiſdem vel phlegmate craſſo facta obſtructio in meatibus renum: Nam in corporibus ſenum propter potentiæ concoquentis imbecillitatem plurimum crudi & inutilis excrementi in ipſorum venis redundare ſolet: Hæc excrementa cruda renes vnà cum ſeroſis humoribus fæculentoq; & terreo ſanguine trahunt, quæ tamen in cauum extillare non poſſunt. Quapropter cohibita & coaceruata paulatim dureſcunt, & vel in arenam vel in lapillos vertuntur, maximè ſi calor renum nondum ſe ita remiſit, quia quod arctatum eſt, lapidificare adhuc poſsit.

Porrò animales ſpiritus in ventriculis cerebri ſenum à vaporibus & fumis, quos calor ſenectæ frigiditate repreſſus ac debilis tùm in cerebro, tùm in prima concoctionis officina abundanter exuſcitat, offuſcantur, ac ſine certa

natura

naturæ lege ordineq; exagitantur, vt propter errantem incertumq; motum ſuo officio non rectè perfungantur. Quare ex horum confuſaneo motu decipitur & viſio & imaginatio, quod vertiginem appellant. Apoplexias ætati declinanti primoq; ſenio familiares eſſe teſtatur Hippocrates in epiſtola ad Demetrium Regem, & in 6. Aph. 56. & 57. vbi eam inter morbos melancholicos recenſet, & maximè ab anno quadrageſimo vſq; ad ſexageſimum fieri ſcribit. Qua in ætate melancholia dominium nacta inq; venis cerebri exuberans (quod immodicæ vigiliæ, mœſtitia, moroſitas, alternantes oculorum fulgores & tenebroſitates, vrina æruginea pauca & atra, dentiũ inter dormiendum ſtridores oſtendunt) graſſatur in ſpiritus, quibus tota ſubſtantiæ proprietate aduerſatur, tandem etiam pituitæ mixta, impetu ruens in cerebri meatus, omnem vitæ actionem ſua vel obturatione vel alia occultiore poteſtate aufertur, ſubitò nimirum ceſſante ex ea interruptione, cõmunione ea, quæ ibi inter cerebrũ & cor ad vitam neceſſaria eſt. Quando enim conſumpti iam ſunt omnes ſpiritus in cerebri alueis, facto illo diuortio non habet cerebrũ, vnde nouos creet ac inſtauret. Id etiam in vltimo ſenio fieri optimè poteſt, vbi antè eſt ſpirituũ paucitas, ac etiã pituitæ craſſæ & tenacis copia, quæ facilè ſpirituũ paucorũ influxũ & diſtributionẽ in neruos impedit. Quanquam in hac ſenectæ gradu crebriores carotici ſopores conſpiciuntur, quos vulgus medicorum ab apoplexia diſcernere haud poteſt: Item paralyſes, quas etiam apoplexias appellat Hippocrates. Non pauci etiam annoſi ſenes vi ſyncopes frigidæ decedunt, qui apoplexia perculſi deceſſiſſe omnes dicuntur. Et conſentaneum ſanè eſt, Hippocratem vocabulo apoplexiæ alias etiam cataphoræ ſpecies, quæ ſenum cerebro ob pituitæ copiam cerebriq; frigiditatem familiares ſunt, comprehenſas hîc eſſe voluiſſe.

Haud inſuetæ ſunt ſenibus cachexiæ, ſeu ſqualidæ corporis inflationes, in quibus calor faciei ex virore albicet, ſiquidem in his calor concoquens exiguus eſt, minimeq; nutrimentis conficiendis ἀνάλογος, ideoq; ex his gignitur ſanguis frigidus impurus & crudus, ineptusq; ad aſſimilationem partium plenam, qua de cauſa inflatur corpus ac in tumorem ſpongioſum attollitur. Nam humidum alimentare illaboratum exiſtens, ſeſe duntaxat in partium poroſitates immergit, nec illis accreſcere ac in ſubſtantiam illorum tranſire poteſt.

Frequenter quoq; ſenibus ad mortem vſq; moleſtæ ſunt prurigines, cutaneæ: nam ſanguis in illis ex difficili & tarda concoctione aliquid ſalis acquirit, acumenq; ſæpè accipit à ſocietate bilis, etiam abſque putredine.

Naturæ

Naturæ itaq; vi crebro ex intimis pellitur, & in cutem deponitur, quæ cùm per ætatem ſit compactior & denſior, excrementa ad ſe depulſa, detinet diutiùs, aduſtioneq; ſinit fieri ſalſiora, quo fit, vt cutem ipſam acriùs cum pruritu impetant parùm enim huius mordentis materiæ per poros cutis denſatos exhalare poteſt, niſi ſcalpendo euocetur.

Immoderatiores vigiliæ ſenibus cognatæ ſunt, etiamſi pituita in ijs abundet, ob quam etiam ſomnolenti eſſe ſolent, præcipuè à cibo ſumpto, crudis ſurſum è ventriculo ſubuolantibus halitibus. Quòd ſi tamen excrementoſum illud humidum in ſenum cerebro non adſit, craſinq; ſiccam, quam ipſorum natura requirit, tuentur, ſaniores ſunt & vigilantiores, teſte Galeno in commento: magis verò offenſæ valetudinis ſunt ſenes plurimi, ob morbos à pituita ortos, calor ſiquidem in frigidis ſiccisq; ſenum corporibus modicus & obtuſus eſt. Quare crudi frigidiq; ſuccreſcunt in cerebro totoq; corpore humores, ob quos & ad ſomnum procliuiores ſunt ſenes tales, quanquam in multis ſeroſi & ſalſi pituitoſis humoribus ſint perfuſi, vnde vapores in caput ſurgunt acres, qui ſomnum turbant ſua acredine, non aliter quàm acetum naribus aut capiti admotum. Quamobrem ſenes huiuſmodi in quodam quaſi ſomni & vigiliarum confinio poſiti videntur, vt nec dormire nec vigilare poſſint. Non infrequenter etiam ſenibus alui humectantur, vt perpetuò liquida excernant, nam humidi ſunt ſenes, non quidem quoad ſubſtantiam partium ſolidarum, ſed quantum ad excrementitias humiditates attinet, quæ debilem caloris concoctionem, impeditámq; diſtributionem comitantur, quando enim parcior humorum in corpus fuerit diſtributio, epate ob imbecillitatem eos non attrahente, maior excrementorum in ventre multitudo relinquitur. Iſta copia premit inteſtina, ob contractam ætate ſiccitatem iam imbecilliora: priuſquam ergo recrementa in inteſtinis poſſint dureſcere, excernuntur liquida, accedente præſertim humorum acredine ac ſalſedine, quæ aluos ad excretionem ſtimulat.

Ob eandem excrementorum ſeroſorum redundantiam ſenes plurimi lachrymoſos habent oculos, & continuo ſtillantes nares, ob inductam cerebro dyſcraſiam frigidam & ſiccam, quæ naturalem partis vſum euertit: pars itaq; ſuperfluitatum in oculorum membranas propellitur, aut in nares palatumq;, vnde madidi fiunt oculi, in plurimis citra dolorem, in nonnullis cum rubore & acrimonia, vbi materia ex venis pericranij in tunicam adnatam procumbens, ſalſa acriúue fuerit.

Et

Et quanquam omnes ſenſus in ſenum corporibus torpeſcunt: maior tamen querela plerunq; eſſe ſolet de oculorum hebetudine: nam ſpiritus optici pauci ſunt aut craſſi, vel nerui optici coniugantur aut obturantur, vel pupilla dilatatur aut conſtringitur nimis, aut hypochymate tegitur, vel carnea tunica deſinit eſſe lucida peruiaq;, pellicula denſa obducta. Vitiatur etiam ſepenumero humor cryſtallinus, qui delates ad ſe è cerebro ſpiritus ſolus excipit, rerumq; viſarum idola percipit, & ad ſenſum communem reflectit. Hic quum natura lucidiſſimus inſtarq; gemmæ ſeu cryſtalli fulgens, in ſenibus ex viridi incipit albicare vel aliter glaucefcere, amiſſaq; illa interna luce, denſæ nebulæ oculis offunduntur, quamuis aliæ partes oculi ſecundũ naturam ſe habeant. Non ſolùm autem γλαύκωμα appellatur, mutatus color humoris cryſtallini lucidus in glaucum, ſed ea quoq; occæcatio, vbi cæteri humores ſua natura puri, nimiùm & ſiccantur & craſſeſcunt, aut vbi humores craſſiores influunt in opticos, ita vt nihil aut minimùm de æthereo ſpiritu in ſedem cryſtalloidis illabatur. Sunt verò & alia glaucedinis ſpecies, quas Veſalius in examine recitat, carneam quippe tunicam glaucam fieri cernimus in illis, quibus feruente aqua oculi offenduntur (quemadmodum animalium oculos à coquis aqua feruenti immerſos, glaucos reddi animaduertimus) aut qui vngue teguntur: Item quibus pupilla præter naturam dilatatur, vt plus lucis hac ratione poſt pupillam conſiſtat: dein ſuffuſionis materia initio ante colorem plenè album, glaucum aliquid proponit: præterea ſi tenuiſſima illa tunicula, quæ anteriori cryſtallini humoris ſedi obuoluitur, exiccetur, minusq; hoc pacto reddatur pellucida, pupillæ color, qui exactè ſano homini niger apparet, euadit glaucus, ſicuti ob humoris cryſtallini craſſitiem & ſiccitatem pellucidus eius color perditur, glaucusq; ſuccedit.

Vltimò ſenes frequentes ſurdaſtri eſſe ſolent, non ſolùm ob ſenſificæ facultatis imbecillitatem, ſed maximè ob defectum organi auditus, quod pluribus humiditatibus à cerebro excrementoſo eò defluentibus eſt madefactum, cuius ſiccitas requiritur ad commodè excipiendos ſonos. Eadem noxa euenit, quando cochleares meatuum anfractus obſtruuntur, aut tympanum in intima aurium cochlea prætenſum, à frigidis craſſiſq; humoribus denſatur, aut neruus ἀκυστικὸς refrigeratus, condenſatus obſtructusue fuerit, aliæue membranæ oſſicula aurium obducentes, humore præter naturam imbuuntur: Aër etiam intus concluſus craſſis vaporibus flatibusq; turbi-

dior aut paucus exiſtens, debiliter tympanum ferit, languidimq́ oſsicula intra oſsis petroſi cauernam ſita mouentur.

IN LIBRVM QVARTVM.

IN libro ſecundo ac tertio Hippocrates cauſas originesque morborum, atque naturas ſex rerum non naturalium explicauit: Nunc magis ſpecialem methodum tollendi cauſas, hoc eſt, euacuandi humores morbificos inſtituens, de vniuerſis excretionibus agit, quas tùm natura tùm medicus per aluum, veſicam, vterum, os, nares, oculos cutiſque ſuperficiem ſudoribus, præſertim in morbis febrilibus, vtiliter molitur. Exercet etiam lectorem in arte prognoſtica, qua propè ſola medicus doctus ac induſtrius ab imperito differt, inculcans doctrinam de ſignis vacuationes ſalutares ac minùs proſperas monſtrantibus, vt doceat, quos humores medicus purgare, aut iam antè prodeuntes ſiſtere vel promouere debeat: & quis morborum euentus ſecuturus ſit.

APHOR. I.

Τὰς κυούσας φαρμακεύειν, ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν: ἧσσον δὲ ταύτας: τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι χρή.

Vtero gerentes medicari, ſi materia turget, quadrimeſtros, & ad ſeptimum vſque menſem, ſed has minùs: Iuniores verò & ſeniores vereri oportet.

Quorum purgatio periculi plena eſt.

ACturus Hippocrates de purgationibus per pharmaca, hortatur initio, vt in exhibendis pharmacis cautus ſit medicus, diligenterq́ circumſpiciat, quæ corpora medicanda, quiúe humores, & quo tempore purgandi ſint, ne ſcilicet cum ægrotantium periculo ea porrigat: Idq́ exemplo prægnantium mulierum demonſtrat, primùm docens, eas non temerè vnquam purgandas eſſe, ob metum ſcilicet & periculum aborſus, qui cum exitio fœtus & matris coniunctus eſſe ſolet. Reformidat autem pharmaca

maca verè purgatoria, non ſolùm quod calore ſuo febres accendunt, aliqua & lotium menſesq́; mouent, ſed quod naturæ corporis noſtri occulta quadam vi aduerſantur & inimica ſunt, vires deijciunt, turbationem humorum & ſpirituum cient. Natura itaq; horum qualitate maligna irritata inſurgit, vt expellat & pharmaca ſumpta, & vnâ humores ab his connatos & attractos, omnis ſiquidem purgatio ſit tàm per ὦσιν quàm ἕλξιν. Iſte autem naturæ expultricis motus ob conſenſum partium inter ſe, ad vterum quoq; peruenit, quo fit, vt is quoq; fœtum minùs arctè complectatur, imò extrudat, niſi vincula ſint robuſta & firma admodum. Eadem quippe ratione ſternutamentum, autore Hipp. 5. Aph. 35. fœtum expellit: & tenaſmus cauſa ſit abortus.

Porrò etiamſi purgatio in grauidis nullo non tempore careat periculo: Hippocrates tamen in hoc Aphoriſmo nō ſolùm concedit, verùm etiam quaſi imperat purgationem, quando prægnantes affectu aliquo acuto laborant, cuius humor omnisq́; πεπασμῶ expers turgeat tamen, hoc eſt, de loco in locum inordinato ac furioſo motu agitetur, ita vt metus ſit, ne in partem aliquam principem nobilemq́;, aut ipſum vterum præcipitetur, quòd ſi fieret, & mater & fœtus de vita periclitarentur: maioris itaq; periculi vitandi gratia, eas purgandas eſſe conſulit. Præterea turgens materia quum facilis ſit ad motum, abſq; magno naturæ conatu expellitur, modò medicus pharmaco exhibito ipſi manum porrigat, humorúq; errabundi impetum ad aluum dirigat & deducat. Loquitur ergo Hippocrates de purgatione coacta: Quæ ſanè locum minimè habet, ſi quando humor morbificus quietus eſt, ac in parte aliqua firmatus, maximè ſi adhuc crudus ſit. Coctus, niſi ſponte naturæ vacuetur leuibus aut mediocribus ſolum & naturæ gratis ad aluum deduci poteſt. Nec vetare videtur Hippocrates coctos humores pharmacis ducere. Non tamen opus eſt valentioribus illis, quibus Hippocratis ætate vſi ſunt. Rectè enim monet Galenus 5. Aph. 55. non poſſe grauidis fortè auxilium adhiberi, nempe extra morbos turgentes. Sed perpetuo virium habenda ratio eſt, atq; vtendum ijs medicamentis, quæ abſq; violentia purgant, & ſine magno faſtidio ſumpta poſt ſe robur aliquod relinquunt, vt ſunt myrobalani, thamarindi, manna, caſſia, quorum tamen lubricitas atq; flatuoſitas, additione eorum, quæ grato ſapore odoreq́; ſunt, córrigenda erit.

Cæterùm non quouis imprægnationis tempore pharmacis ducenda aluus eſt, etiam turgeſcente humore morbifico, ſed ſolùm quarto, quinto & ſexto menſibus, quia intermedio hoc tempore ligamenta, quibus fœtus vtero con-

nectitur & alligatur, firmiora ſunt, & fœtus validiores. Primis verò menſibus tribus ob mollitiem vincula illa minùs ſunt robuſta, fœtuſq; teneriores: In poſtremis, qui partus tempori ſunt viciniores, fœtus ponderoſior exiſtit, magiſq; deprimitur & ad exitum iam laborat, vmbilicíq; & ſecundarum vincula & retinacula laxantur infirmiuſq; hærent: Quare maior metus abruptionis vinculorum, maximè quum fœtus ſuis ſe viribus vix ſuſtinere poßit, nec ita arctè, vt ante, ab vtero contineatur: mater deniq; imbecillior eſt, eò quod magna pars ſanguinis eiuſdem in alimentum fœtus grandioris abſumitur, aliqua etiam ad mammas diuertitur, vt illic in lac conuertatur. Hiſce de cauſis nec primis, nec poſterioribus menſibus prægnantes tutò purgari poſſunt, ideoq; ait Hippocrates: Iuniores & ſeniores εὐλαβεῖσθαι χρή, id eſt, quæ quartum menſem nondum attigerunt, aut ſextum ſuperarunt, non niſi ſumma neceßitate vrgente purgare oportet. Non enim prorſus excludere videtur tres primos & poſtremos menſes, ſi adſit ὀργασμός, verùm maiori cum periculo porrigi pharmaca, adeoq; iuxta doctrinam 1. Aph. 24. cum præmeditatione atq; magna circumſpectione moliendas eſſe tali tempore vacuationes innuit, facta ſagaci collatione noxæ atq; vtilitatis inde ſperandæ.

Addit autem & aliam collationem, inquiens: ἧσσον δὲ ταύτας, id eſt, minùs tutum eſt purgare eas, quæ ad ſeptimum menſem accedunt, aut in principio huius ſunt, quàm quadrimeſtres, ſeu quæ propè quartum menſem ſunt, ſeptimus ſiquidem menſis, quemadmodum nonus à natura partui eſt deſtinatus, eoq; ſaltem mouetur fœtus, teſte Hipp. de ſeptimeſtri & octimeſtri partu. Iſte ergo Aphoriſmus, ob præclaram & amplam doctrinam ab Hippocrate primo tanquam illuſtri loco poſitus, pluribus conſtat propoſitionibus.

Prima: Vtero gerentes non ſunt valentiore aliquo medicamento purgandæ, niſi humor turgeat in morbis. Secunda: Nec tamen in hoc ipſo caſu purgandæ ſunt, niſi à menſe quarto vſq; ad ſeptimum. Tertia: Minùs verò tuta eſt purgatio propè ſeptimum, quàm propè quartum menſem. Quarta: Quæ iuniores ſunt quarto, aut ſeniores ſexto menſe, nunquam ſine magna cautione atq; præmeditatione purgandi ſunt.

Quia verò Hippocrates medijs prægnationis menſibus tribus in grauidis mulieribus cacochymia laborantibus purgantia medicamenta indulſit, quæ interdum totum corpus exagitant, ac tenelli fœtus vincula conuellendo facilè diſſoluere poſſunt: ita in plethoricis à menſe quarto vſq; ad ſeptimum

ſanguis

ſanguis tutiſſime detrahitur, eò quod fœtus tùm non eget ſanguine tàm elaborato pro ſui confirmatione, vt primis menſibus, nec tàm copioſo pro nutritione, vt poſtremis. At primis menſibus, quibus ex optimo ſanguine, quem vaſa ſeminalia adducunt, carnea viſcerum ſubſtantia conficitur, venæ ſectio minùs tuta eſt. Etſi enim fœtus minor adhuc exiſtens pauciore alimento egere videatur, illo tamen conformationis tempore opus illi eſt ſanguine optimè elaborato, qui ſolus ad conformandum fœtum eſt accommodus, ac ſæpe paucus eſt in corpore muliebri: Quòd ſi ergo tùm vena aperiatur, fit vt ſanguis iſte defæcatus à vaſis ſeminalibus vteroq; auertatur aliò, conatusq; naturæ optimum ac puriſſimum ſanguinem ad vterum demandantis, impediatur, maximè quum fœtus adhuc tenellus non ita robuſte ſanguinem eliciat & trahat. Quapropter fœtus contabeſcit, ac ex vinculis ſuis naturalibus excidit, tandemq; ab vtero immaturus eliditur. Atqui fœtus iam plenè conformatus maiorem alimenti copiam requirit, minus tamen illius purioris ac dulcioris ſanguinis aſſumit, teſte Ariſtotele 4. de generat. 8. plus verò de ſanguine menſtruo & alio quocunq;, quem vterus ex ramis cruralibus magna ex parte petit, ideoq; tùm eſt tutiſſima venæ moderata ſectio: minùs verò tutè ea exercetur vltimis menſibus, quia tùm multum ſanguinis in alitionem fœtus abſumitur.

Non paruam autem habet dubitationem, cur Gal. 1. Epid 3. com. in hiſtoria mulieris, quæ trimeſtrem fœtum gerens à morbo acuto liberata fuit, dixerit trimeſtres & quadrimeſtres præ alijs magis ſeruari in febribus, maximeq; iniurijs febrium reſiſtere: cur ergo Hipp. hoc loco tertium menſem à tuta purgatione excludit? Conciliatio ex ipſis Galeni verbis petenda eſt, docet enim eos meliùs ferre calores febriles atq; victum tenuem, qui acutè febrientibus perneceſſarius eſt: minores autem fœtus ob teneram ſubſtantiam ab alimenti inopia, febrisq; calore citiùs diſſolui ac perire: etiamſi enim pauco egent alimento, non tamen niſi optimo ſanguine eoq; commoderato aluntur, ipſorumq; calor exiguus à febrili promptè extinguitur: Maiores verò deficiunt, tùm ob alimenti penuriam, quo egent vberiore, tùm ob caloris feruorem & æſtum ſuffocantem, defectu refrigerij, quod copioſiùs poſtulant. Poſt pharmaci autem ſumptionem in illa commotione conatuq; naturæ trimeſtris fœtus ob teneritudinem ligamentorumq; mollitiem motionibus iſtis à pharmaco factis minùs poſſunt reſiſtere, quamobrem alia ratione trimeſtres hoc Aphoriſmo excluduntur.

APHOR. II.

Ἐν τῇσι φαρμακείῃσι τοιαῦτα ἄγειν ἐκ τοῦ σώματος, ὁκοῖα καὶ αὐτόματα ἰόντα χρήσιμα: τὰ δὲ ἐναντίως ἰόντα, παύειν.

In medicationibus talia è corpore ducenda, qualia ſponte euntia vtilia ſunt: Quæ vero contrario modo prodeunt, cohibenda.

Non ſolùm circumſpiciat medicus, quæ corpora ſint purganda, & quo tempore, verùm etiam conſideret, quos humores euacuare liceat. Monet itaq; hic Aphoriſmus, vt pharmacis eos humores ducamus, quos natura ipſa, dum ſuæ ſpontis eſt, vtiliter vacuare & ſolet, & iam capit, etſi non copioſè: Qui verò ſecus profluunt, eos ſiſtamus, eorumq; fluxum prohibeamus. Sunt enim duæ Propoſitiones. Prior eſt: Medicus è corpore purget ea tota, quæ actione ipſius naturæ excernuntur cum fructu: nam quum ſit naturæ miniſter, imitetur atq; iuuet eam, non coactè aut impeditè agentem. Altera, quæ nec naturæ motu, nec cum fructu prodeunt, ea cohibere oportet. Aliud itaq; hic docet Hippocrates, quàm ſupra 1. Aph. 2. Minùs enim generalis eſt hic Aphoriſmus, non de omni vaſorum inanitione, vt ſuperior, loquens, ſed de ſolis purgationibus per pharmaca: Præterea ille ſolùm ad partem artis diagnoſticam pertinet, notas bonæ ac prauæ purgationis tradens: Hic verò iubet, vt medicus naturam, quæ rectè purgationem molitur, pharmacis iuuet: ſecùs autem faciat, ſi ea purgatio non αὐτομάτως fiat, vel corpus incepta iſta vacuatione offendatur. Triplicis ergo purgationis meminit Hippocrates, vna fit à natura per criſin: Altera à medico: Tertia, vi morbi, aut naturæ retentricis imbecillitate, quæ ſymptomatica appellatur.

Voluit autem Hippocrates alium difficilem coactæ, quaſi purgationis caſum hoc Aphoriſmo proponere, quæſtionemq; hanc admodum difficilem & obſcuram breuibus verbis explicare: An euacuationes ſymptomaticæ medico ſiſtendæ, an verò potiùs iuuandæ ſint. Galenus quidem ſæpenumero eas omninò damnat tanquam noxias aut ſaltem nihil iuuantes. Nam & in hoc commento ait: Nulla vtilitas inde prouenit, & talis euacuatio ſignum eſt μοχθηρᾶς διαθέσεως. Et 4. Aph. 22. nihil excerni naturæ ratione aſſerit, quando morbus aliquis incipit: & præſente cruditate humorum impoſſibile eſſe benè aliquid vacuari. Sed experimento contrarium conſtat: nam turgentes humores, qui certè crudi ſunt, incipiente morbo & à natura rectè expur-

expurgantur, quin & à medicis ex Hippocratis conſilio feliciter purgantur. Et ſymptomaticas euacuationes aliquando iuuare, argumento eſt, quod per has ſoluuntur febres, etiamſi recidiuam in eis expectare oportet. Quare licebit & medico naturam crudos humores interdum cum fructu vacuantem, imitari. Chriſtophorus à Vega Hiſpanus eruditè docet, bifariam humores ſymptomaticè excerni, natura aut coagente, aut non coagente. Humores quidem prauos, coctos tamen, natura per ſe ſola proprio robore vacuat, non coacta: Crudos verò, qui ante maturationem grauant & irritant eam, per accidens vacuat, nempe laceſſita, & ad humoris turgentis aut moleſtantis excretionem compulſa. Quod ſi ergo humoris errabundi depulſio ad aluum ſponte facta, ægrum à morbo liberat, vtiliter certè & medicus euacuationem talem ceſſantem, quæ naturæ opus eſt, pharmacis promouebit, etſi humor nondum ſit concoctus.

Euacuationem verò inutilem ſedandam & cohibendam eſſe monet. Ea autem inutilis eſt, in qua crudus humor, qui à natura minùs robuſta retineri nequit, euacuatur, vel ſi quis conſecutione ad id, quod à natura vacuatur, ſimul commouetur ac effluit, vt ſi natura bilem excernēte ſanguis quoq; vacuetur, morſu ſcilicet bilis, apertis vaſis. Hic natura nullum συνεργίας *ſuſpicionem habet: nec ſunt* αὐτόματα ὄντα, *id eſt, non excernuntur à natura propter vtilem aliquem finem agente, ita enim Ariſtoteles 2. Phyſ.* αὐτόματον *definit: nec ſunt* χρήσιμα, *quia excernuntur, quæ natura retinere mallet: ſicuti nec ea quæ euacuationis exceſſu vires lædunt.*

Vtiliter autem vacuantur, quæ morbum creant fouentq;, aut naturam aliâs moleſtia afficiunt: horum ſiquidem euacuationes ſanant aut leuant morbos. In hanc ſententiam ſcribit & Gal. 1. de hum. 22. inquiens: Si cruda ſint, quæ natura excernit, tunc habe in memoria eas diſtinctiones, quorum ſupra mentionem feci, εὐφορίαν *&* δυσφορίαν, *ſiue enim cruda, ſiue frigida, fœtida, liquida, ſiue ſicca ſint: ægrotus verò facilè ferat, cohibenda non ſunt: At ſi ille ægrè & difficulter toleret, ſupprimenda. Porrò vtilem purgationem cognoſcimus notis, quæ eam vel præcedunt vel ſequuntur: Præcedit humoris redundantis ac naturam infeſtantis per ſua ſigna cognitio: Nota ſequens eſt, tolerantiæ facilitas, ſi poſt completam purgationem æger leuiùs habet, ceſſantq; ſymptomata: nam cùm adhuc fit, ſæpe excitantur tormina & alia moleſta ſymptomata, ſecùs quando æger aliquot horas ſatis benè habet, ſed poſtea ingraueſcit morbus & repetunt ſymptomata.*

Eo autem maximè conſilio Aphoriſmus iſte primò annexus videtur, vt rationem reddat, quare turgentem materiam in prægnantibus pharmaco ducendam eſſe præceperit, nempè quod animaduerſum ſit, humores turgentes aut aliàs crudos à natura non ſine ægrotantium commodo interdum vacuari: nam horum onere atq; moleſtia liberati, poſtea meliùs habent. Nihil ergo vetat, quò minùs idem medicus moliatur pharmacis, ſi id facto opus ſit, imò inchoatam à natura vacuationem vtilem ipſe compleat; inutilem verò ſiſtat. Quòd autem etiam de inchoata euacuatione ei ſermo ſit, oſtendit verbum τάνειν, quod habet poſterior Aphoriſmi pars.

APHOR. III.

Ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρωνται, συμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι: τὰ δ' ἐναντία, δυσχερῶς.

Si qualia purgari oportet, purgentur, confert & facilè ferunt: Si contraria, difficile ferunt.

VT declaret, quæ ſponte prodeuntia ſint vtilia, repetit verba, quæ in libro primo bis ſunt poſita, eſtq; ſenſus: vtilis eſt ea vacuatio, quam æger facilè fert, & ex qua leuiùs ſe habet, auferens videlicet cauſam morbificam, aut ſaltem aliquam eius portionem. Euacuatio ergo humoris turgentis è corpore prægnantium vtilis eſt, quia confert ipſis, liberatq; periculo ſummo, adimens rem ipſis maximè moleſtam & periculoſam. Rectè quoq; facit medicus inutilem vacuationem ſupprimens, quia non purgantur, qualia oportet, nam & hac ratione iuuat naturam, cuius miniſter eſt.

APHOR. IIII.

Φαρμακεύειν θέρεος μὲν μᾶλλον τὰς ἄνω, χειμῶνος δὲ, τὰς κάτω.

Purgare oportet æſtate quidem magís ſuperiores: hyeme verò, Inferiores.

HOrtatur deinceps, vt medicus porrecturus pharmaca, priùs cogitet de ijs, quæ non ſolùm ad vtilem, verùm etiam ad facilem purgationem faciunt: primùm ſecum expendens, quæ corporis partes quouis anni tempore commodiſſimè purgentur, hæc ſiquidem plurimùm conferunt ad εὐφορίαν atq; vtilitatem. Galenus Aphoriſmi huius ſcopum eſſe exiſtimat,

doicere

docere per quas partes corporis purgatio æſtiuo & hyberno tempore tentanda ſit, qui ſenſus verus quidem eſt, ſed impertinens: nam de loco purgationis differit mox Aphoriſmo ſexto & ſequentibus. Prior itaq; ſenſus magis genuinus videtur, quod & ipſe docendi modus conuincit, quo hîc vtitur. Nam ait: φαρμακεύειν τὰς ἄνω, καὶ τὰς κάτω: *non autem*, διὰ τὰς κάτω κοιλίας, *vt Gal. in com. libri de ſalubri diæta interpretatur: Infrà verò inquit:* φαρμακεύειν ἄνω καὶ κάτω.

Eſt verò & hic Aphoriſmus exemplum coactæ cuiuſdam purgationis. Verùm ſiquidem tempus & autumnus purgandis corporibus ſunt accommoda tempora, ſenſus namq; eſt: etiamſi humores craſſi principio veris & in autumno: bilioſi autem ac tenues in fine veris rectè purgantur, ſi tamen id neceſſitas expoſtulet, æſtiuo quoq; & hyberno tempore horum vacuatio per pharmaca præſcribi debet ac poteſt, ea tamen conditione: vt & hîc naturæ motum ſpectemus. Ideoq; quum in æſtate tenuiores humores calidioresq; ob calorem ambientis acriorem naſcantur, atq; ad ſupernas cauitates, quæ ſupra epar & diaphragma ſunt, confluere & redundare ſoleant, temporis ſcilicet caliditate eos ſurſum leuante, ac tenuitate natiua ſurſum viam affectante, rectiùs & maiore facilitate partes illas eo tempore purgamus, ſiue id per vomitum fiat, ſiue per clyſmata, aliaúe medicamenta, quæ aluum mouent. Qua de cauſa Hippocratem de ſalubri diæta dixiſſe puto: In æſtate ſit clyſmatum vſus, & ſuperiores partes per inferna purgandæ, &c. vt nimirum bilis à ſuperioribus reuellatur & vacuetur.

Propoſitio altera: Inferior venter, hoc eſt, ventriculi fundum atq; inteſtina, exteræq; cauitates infra ſeptum tranſuerſum & iecur, expurgandus eſt hyberno tempore, quo craſſi potiſſimùm abundant humores, qui pondere ſuo ad inteſtina magis vergunt, lentoreq; ſuo illis adhærent, coaceruantur, maiore itaq; facilitate ac ægrotantium commodo fit ea vacuatio, ſi medicus humoris motum ſequatur.

Addita verò eſt particula μᾶλλον, *ad vtramq; Propoſitionem pertinens, quoniam euenit quandoq; contrarium, vt partes ſuperiores hyeme, inferiores æſtate laborent, quas etiam his temporibus purgare conueniet. Vtrum verò partes ſupernæ & infernæ per vomitoria, an per deiectoria medicamenta purgandæ ſint, id partim habitus corporis, partim motus humoris, tempusq; anni & alia, de quibus infrà docebit, monſtrant.*

Intelligendus verò Aphoriſmus de purgatione totius corporis, vbi ex toto corpore bilis aut pituita collecta ſit in ſupernis aut inferis partibus. Nam in

Gg particu-

particulari purgatione, pituitam in ventriculo reſidentem per vomitum purgare rectè poteris, & bilioſum humorem in inteſtinis reſtitantem per deiectionem. Si verò materia in toto corpore ſit, commodius ferè ſemper eſt per aluum expurgare in his noſtris regionibus, hominibusq; vomitui non adſuetis, quia maiores & plures venæ in inteſtina quàm ventriculum deſinunt, illaq; potiùs à natura condita ſunt ad excipiendos humores prauos & excrementitios, vtpote pars ignobilior. Breuior quoq; & expeditior via eſt ad inteſtina, naturaq; penè in omnibus eſt adſueta potiùs ad inferas inteſtinorum partes excrementa detrudere: nam pauci noſtra ætate homines ſe ad vomendum adſuefaciunt.

APHOR. V.

Ὑπὸ κύνα, καὶ πρὸ κυνὸς ἐργώδεες αἱ φαρμακεῖαι.

Sub cane & ante canem difficiles ſunt medicationes.

QVemadmodum prægnantibus nullo tempore pharmaca abſq; metu porrigi poſſunt, maximè tamen id primis & vltimis menſibus, vt ſuprà monuit, periculoſum eſt, etiam quando morbus turget: Ita etiamſi in vniuerſum æſtatis tempus purgationibus parum ſit aptum: maximè tamen, inquit, difficiles, laborioſæ minimeq; tutæ ſunt purgationes in ea æſtatis parte, quæ eſt à ſolſtitio æſtiuo vſq; ad exortum caniculæ, & quando Syrius ſeu canicula oritur, per dies ſcilicet 40. in Iulio & Auguſto, quos caniculares cognominant, quibus magni æſtus atq; ardores eſſe ſolent, nobis ſanè canicula ſeu προκύων *ex obſeruatione recentiorum circa medium menſis Iulij cum Sole oritur coſmicῶς: poſtea die 27. Iulij ipſe Syrius manè cum Sole coſmicè ſurgit, ad diem vſq; nonum aut decimum Auguſti ſub radijs Solis latitans: Hic ortus Heliacus finit caniculares. Et quia omnium ſyderum vires, quas motu & influentia proferunt, anticipare ſolent, (*προχείμασιν *Græci vocant) acceſſio illa Solis ad canem potentior eſt, quàm ipſius ab eodem receſſio, ideo ex vetuſta imitatione nos quoq; caniculares citiùs inchoamus, nimirum ante medium Iulij.*

Monet autem Hippocrates, ne medicus abſq; graui & vrgente cauſa purgationes ſuſcipiat & vſurpet hoc tempore, hoc eſt, non niſi turgeat humor morbificus, vt infrà 10. Aphoriſmo declarat: Quia purgantia medicamenta facilè ſuo calore febres accendunt in corporibus, quæ iam antè ob ambientis

ambientis calorem feruent & incaleſcunt, atq; ob ſpiritus maximo æſtu forâs euocatos ac diſſipatos languent ac imbecillia ſunt. Quin & externus calor vehemens ad circumferentiam corporis forâs humores ducit: nam & balneæ calidæ naturæ purgationibus obſiſtere ſolent, vt monet Galenus, quos tamen pharmaca contrà ad centrum trahunt: Inter hos verò contrarios motus natura luctans diſtrahitur atq; de ſumma diſſipatione periclitatur, hinc inde pulſis humoribus & ſpiritibus. Quare tunc temporis purgationes ſunt difficiles, & grauia inferunt accidentia.

Porrò ampliſſimi caniculæ effectus, quos Plinius lib. 2. cap. 47. & lib. 14. cap. 18. & lib. 18. cap. 28. deſcribit, non ſolùm calori æſtuoſo adſcribi debent: nam & in noſtro horizonte, inq; regionibus plus ad ſeptentrionem ſitis, vbi non tantus æſtus eo tempore percipitur, non minùs graues moleſtiq; ſolēt eſſe dies illi tàm hominibus quàm pecudibus, alijſq; rebus. Nam vina in pendulam mutantur tenacitatem, panes muceſcunt, carnes rancorem contrahunt, olera ab erucis depaſcuntur, canes in rabiem aguntur, pernicioſi morbi excitantur & vagantur, &c. Qua de cauſa Hipp. in lib. de aëre & aquis inquit: Maximè obſeruare oportet magnas temporum mutationes, vt neq; medicinas in illis libenter exhibeamus, neq; vramus: periculoſiſſima etiam ſunt ambo ſolſtitia, maximè æſtiuum: periculoſum etiam æquinoctium vtrunq;: oportet autem & aſtrorum exortus conſiderare, præcipuè canis, deinde arcturi & Pleiadum occaſum: morbi enim in his maximè diebus iudicantur, alij definunt, alij perimunt, reliqui in aliam ſpeciem aliumq; ſtatum tranſmutantur, &c. Fugiendas itaq; monet Hippocrates iſtas temporum mutationes dictas, quia in illis humores quoq; in corporibus hominum commouentur. Quòd ſi ergo tùm medicus pharmacis eos mouere velit, fortaſſis naturæ motum aliò vergentem impediet, aut commotionem iſtam humorum conduplicabit. Cautum ergo medicum decet eſſe, ne temerè illis temporibus medicamenta porrigat, ſpectans non tàm manifeſtas aëris qualitates & mutationes, quàm occultas ſyderum vires. Quanquam enim æquinoctium vernum temperatum eſſe ſoleat, difficiles tamen etiam tùm ſunt medicationes autore Hippocrate.

APHOR. VI.

Τὺς ἰσχνὺς καὶ εὐημέας ἄνω φαρμακεύειν, ὑποστελλομένυς χειμῶνα.

Graciles & ad vomendum faciles per ſuperiora purgare conuenit, cauendo hyemem.

VT purgationem facilè ferat ager, opus eſt medicum ſpectare, non ſolùm quas corporis partes purgare oporteat, ſed etiam vter modus purgandi facilior tutiorq́; futurus ſit, num is, qui ſurſum fit per vomitum, an deiectionibus per aluum, ſumpta indicatione tùm ab habitu corporis, tùm anni tempore. Duas autem Propoſitiones hic Aphoriſmus in ſe continet. Prior eſt copulatiua: Qui natura ſunt corpore gracili, & ad vomendum natura vel conſuetudine faciles, ijs magis tutò vomitorijs purgantur, idq́; duplici de cauſa. Primum enim non metus eſt in his ruptionis venarum, quemadmodum in obeſis corporibus: deinde qui extenuato ſunt corpore, ad purgationes per inferna ſunt inepti, iuxta 2. Aph. 32. Nam muſculi abdominis benè carnoſi excretionem humorum per aluum iuuant, ea ſiquidem per quandam muſculorum compreſſionem fit: Adhac graciles pleriq; ſunt bilioſi, quum itaq; bilis à natura ſurſum agitur, conuenit eos per ſuperiora purgare, decet enim humores eò quò vergunt, ducere. Id verò rurſum de vniuerſali purgatione accipiendum eſt.

Altera propoſitio: Graciles hyberno tempore non adeò tutò per vomitoria purgantur, etiamſi ad vomitum faciles ſunt, quia humores craſſi hyeme redundantes, ad vomitum inepti ſunt, maximè in corpore extenuato, quia caro muſculoſa ventriculo adiacens ſuo caloris fotu vomitum facilitat. Frigus quoq; hybernum, quod thoraci & omnibus partibus neruoſis eſt inimicum, valdè lædit pectus & ventriculum, niſi partes ſupernæ carne ſint munitæ ac contectæ, quam ob cauſam Hippocrates vomituros pannis tegi locoq́; calido collocari iuſſit.

Caterùm per ἰσχνὺς *intelligit, qui habitu & temperamento graciles ſunt, non morbo, inedia, curis &c. extenuati, vt ſunt qui calidiore & ſicciore epate præditi, aut quibus vitio folliculi fellis bilis ad fundum ventriculi repit: Hi carnes habent macilentas, venasq́; conſpicuas, ſanguineq́; diſtentas & turgentes, multum ſiquidem ſubſtantiæ & humorum tranſpirat & diſſipatur ob cutis raritatem & laxitatem.* Ευημέας *verò vocat, qui amplo ſunt pectore, & collo, & vomitui ſunt adſueti, nec vomendo in cephalalgiam aut hæmorrhagiam incidunt.*

Ex dictis colligimus & hoc præceptum: Graciles, & qui facilè vomunt, rectè per ſuperna purgantur vere, æſtate & autumno: ſed hyberno tempore per inferiora, ratione temporis, non autem habitus gracilis. Quod itaque Hipp. de diæta dixit: Sex hybernis menſibus vomere vtile eſt: & Celſus lib. 1. cap. 3. vomitus vtilior eſt hyeme quàm æſtate, &c. id de habitioribus &

facilè

facilè vomentibus, item de purgatione particulari accipi debet, quare & Celſus dixit, vomitum inutilem eſſe gracilibus & imbecillum ventriculum habentibus. Opus enim eſt robore ventriculi ad vomitum arte proritandum. Læditur verò ventriculus frigore in corpore gracili, cuius pectus non eſt carne munitum. Verum & hoc eſt: Tutius per inferiora purgantur graciles ac δυσημεῖς, maximè hyberno tempore. Repetenda verò ſemper in his Aphoriſmis cunctis particula μᾶλλον, vt rectè monet Galenus. Interdum enim ſecùs euenit. Noſtratia ſanè corpora occaſione regionis, victus & conſuetudinis, meliùs ferunt purgationes deiectorias. Locum tamen habent interdum & vomitoria, nempe in morbis partium inferiorum diuturnis, vt in iſchiade, podagra, aut vbi in ventriculo hæret humor prauus, crudus, bilioſus, aut aridus à ſplene eructans, aut pituitoſus non adhærens.

APHOR. VII.

Τοὺς δὲ δυσημέας καὶ μέσως εὐσάρκους, κάτω : ὑποστελλομένους θέρεος,

Aegrè vomentes & mediocriter carnoſos per inferiora purgare conuenit, cauendo æſtatem.

QVI purgandi ſint deorſum, contraria ratione docet duabus propoſitionibus. Prior eſt copulatiua: Qui paulò ſunt habitiores & adipoſi, atq; ad vomendum inepti, ij commodiùs tutiusq; deorſum purgantur. Obeſi ſiquidem ob pondus omenti & muſculorum abdominis, qui in laborioſo vomitu ad ſuperiora cum impetu impelluntur, magna violentia vomunt: nec ſine periculo ruptionis venarum in thorace, maximè ſi ob pectoris anguſtiam minùs ad vomendum apti fuerint. Imò extremè adipoſi ob vaſorum anguſtiam nullam purgationem facilè tolerant, ſola inedia opus habent, qua humores frigidi concoquantur, viæq; patentiores fiant. Mediocriter autem carnoſi ob cauſam in antecedente Aphoriſmo adductam inferas purgationes facilè ferunt: Præterea in his non bilis, ſed pituita potiùs ſuperabundare ſolet: Iſta verò commodiùs deorſum purgatur. Docere quoq; voluit Hippocrates, non ſemper vacuandum per ea loca, ad quæ humor vergit, ſed ſpectandam quoq; habitus corporis aptitudinem ad eam vacuationem tolerandam. Altera: Carnoſi ac difficulter vomentes non tàm cõmodè in æſtate, vt alijs anni temporibus per inferiora purgantur.

Ex his elicio & has doctrinas: Carnoſos & facilè vomentes medio modo ſe habere ad ſuperas atq; inferas purgationes, quantum ad corporis habitum attinet. Et, vomitum in æſtate fieri commodiùs ac tutiùs: Purgationes autem infernas in hyeme: In autumno ac tempore verno vtramq; purgationem locum habere.

APHOR. VIII.

Τοὺς δὲ φθινώδεας, ὑποστελλομένους τὰς ἄνω.

Tabidos purgare volentes, caueamus partes ſuperiores.

AD pharmaci tolerantiam faciliorem non ſolùm tempus anni habitumq; corporis, verùm etiam partium, à quibus aut per quas humores feruntur, conſeruationem naturamq; conferre aliquid docet: Idq; demonſtrat exemplo eorum, qui vlcere aut marcore pulmonum laborant, vel ad id malum propenſi ſunt, quos ambos hic φθινώδεις *vocat. Hos, etiamſi graciles ſint, & ad vomitionem non difficiles, nequaquam per vomitoria purgandos eſſe conſulit, ſi quando vſus poſtulet euacuationem à pulmonibus, quos illi natura aut affectu aliquo imbecilles & flaccidos habent, & vnà venas ruptu faciles, thoracemq; anguſtum & breuem. Quapropter ob vehementem illam concuſſionem, à vomitu excitatam, facilè ruptis vaſis in ſputum ſanguinis incidunt, aut fluxio humoris acris è cerebro aut à vena caua in pulmones irritatur, atq; ſi iam antè vlceratus eſt pulmo, vlcera exacerbantur & maiora fiunt, cordiſq; & pulmonum ſpiritibus agitatis ſæpè animi deliquia accedunt, vireſq; multùm franguntur: interdum lentis humoribus nimium commotis in pulmone ſuffocantur ægri.*

Tacitè etiam Hippocrates monere voluit: Tabidos tutiùs per inferna purgari: ac ſi quando inferiores alui partes malè afficiantur, non per inferiora purgandum. Nonnulli codices aliam habent lectionem, nempè, τοὺς δὲ φθινώδεας ὑποστελλόμενος, ἐπὶ τὰς ἄνω φαρμακείας οὐδέποτε ἄξεις, *vt ſit ſenſus: non niſi cum ſumma cautione phthyſicis pharmaca exhibenda: Si tamen horum vſus neceſſarius videatur, nunquam eos ad vomitiones vrgendos eſſe. Sed prior ſenſus magis genuinus videtur, & Hippocratis ſtylo & grauitati conformis.*

APHOR. IX.

Τὺς δὲ μελαγχολικὺς ἁδροτέρως τὰς κάτω: τῷ αὐτῷ λογισμῷ τὰ ἐναντία προστιθέντες.

Melancholicos verò vehementiùs per inferiora purgare conuenit: eadem ratione contrariſ apponentes.

OBſcura ſunt nonnibil Aphoriſmi huius verba ob ſummam ſermonis breuitatem. Dubium ſiquidem eſt, num ex ſuperioribus repetere oporteat non ſolùm verbum φαρμακεύειν, *ſed etiam participium* ὑποστελλομένυς, *vt ſit talis lectio:* τὺς δὲ μελαγχολικὺς φαρμακεύειν ἁδροτέρως, ὑποστελλομένυς τὰς κάτω, *quaſi diceret: melancholicos, vtpote graciles, non per inferna purgandos eſſe, antè enim dixerat, in tabidis ſuperna formidanda. Verùm ſimplicior ſententia hæc fuerit, vt omiſſa particula* ὑποστελλομένυς, *dicamus Hippocratem iſto Aphoriſmo aliam bonæ ac facilis purgationis conditionem tradere, ſumptam à natura humoris euacuandi: Hac animaduerſa, medicus & partem euacuandam & robur pharmaci addiſcet, docens in melancholicis partes ventris inferiores purgandas eſſe, in his ſiquidem humor melancholicus ſedem ſuam habet, nempè in ſplene, vaſisq́; ſplenicis & meſaraicis ad inteſtina pertinentibus: adhæc ſuomet pondere promptiùs ad partes infernas fertur, veluti bilioſus humor ſuperna petit: Quanquam aliquando crudior melancholici humoris pars & liquidior in ventriculum depellatur: atq; tùm ſanè vomitu commodiùs expellitur, vt teſtis eſt Aëtius lib. 1. cap. 9. Et Gal. ipſe 1. ad Glauconem præcipit vomitionibus vtendum eſſe in quartana, eosq́; ſolùm per inferiora purgandos, qui ad vomitum ſunt inepti.*

Videtur ergo Hippocratès hoc velle: partes infernas in melancholicis purgandas eſſe, ſiue id per aluum fiat, ſiue per vomitum: In melancholia tamen morbo commodior eſt euacuatio per inferna, vt ſcilicet per deiectoria fumi cor & cerebrum petentes reuellantur, qui vomitorijs ſurſum eueheuntur. Porrò cathartico potenti validoq́; melancholicum humorem purgandum eſſe docet: eſt enim ad motum contumax, vtpote craſſus ac fœculentus: viſcera quoque melancholicorum frigida ſunt, ſenſuq́; minùs exquiſito prædita, vt non ita citò ad excretionem extimulentur.

Poſtremò

Poſtremò breuitati aphoriſticæ ſtudens, abrumpit prolixiorem de conditionibus facilis purgationis doctrinam, addens: τῷ λογισμῷ ἀυτῷ τὰ ἐναντία προσιθέντες, quaſi dicere velit: ſimili ratione medicus in exteris morbis purgationes inſtituat, exhibendo pharmaca, quæ viribus & loco humoribus euacuandis reſpondeant, ſemper adponendo contraria, perpetuò tamen habita ratione temporis anni, habitus corporis, naturæ ſituq; partium affectarum, & conditione humoris redundantis: quemadmodum itaque ſuccus melancholicus in partibus infernis reſidens pharmacis fortioribus, & quidem per aluum plerunq; commodiùs educitur, quia ſua ſponte deorſum vergit: ita & humores, qui in ſupernis locis ſunt, ſimili ratione purgemus, ſurſum quidem vergentes per vomitum. qui tenues ſunt, leuioribus medicamentis, &c.

APHOR. X.

Φαρμακεύειν ἐν τῇσι λίην ὀξέσιν, ἢν ὀργᾷ, αὐθήμερον: χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι τοιουτέοισι κακόν.

Medicari conuenit in valdè acutis morbis eadem die: Cunctari enim in talibus malum eſt.

EST vnica propoſitio conditionalis, adiunctam habens rationem: Ea ſanè conſilio ex libro primo repetitâ, vt doceat, etiamſi pharmacorum vſus aliquando æſtiuo aut hyberno tempore, per ſuperna aut inferna iuxta Aphoriſmos antecedentes parùm tutus faciliſue videatur, vrgente tamen vſu, nec tempora anni, nec habitum corporis, aut alia obſtacula, de quibus antè locutus eſt, formidanda, hoc eſt, in morbis valdè acutis, ſi materia turgeat & efferа ſit, nequaquam purgationem differendam, ſed potiùs accelerandam, ita vt abſq; omni mora primo ſtatim die medicari oporteat. Quare autem ita celeres velit eſſe humoris turgentis purgationes, rationem hanc reddit, quòd periculum graue ſit in mora, quoniam tardando vires magis exoluuntur humorum agitatione corporisq; iactatione: materia magis putreſcit, calorq; & febris augentur, deinde metus eſt, ne humor furioſus mobilitate ſua motuq; vagabundo ob tenuitatem feruoremq; decumbat in partem aliquam nobilem principemq;, cuius officio vita carere non poſſit: adhæc humor parti penitus imbibitus, vix deinceps auerti ampliùs ab ea reuelliq; poterit: abrumpenda quoq; omnis mora eſt, quòd vires ab initio adhuc validæ ſunt, quæ aucto calore febrili poſtea franguntur:

faciliorq;

faciliorq; eſt humoris, qui adhuc in motu fluxuq; eſt, vacuatio: maius quoque accedit periculum diebus ſequentibus à pharmaci calore: quo febrilis accenſus, maior & acrior fit. Nec tamen ſi prima die omiſſa fuerit purgatio, propterea altera die tentanda non eſt, modò humor morbificus commotus nondum certam obſederit partem, ſed adhuc inordinato motu in venis fluctuet, atq; hinc inde oberrando in omnem partem vacillans, dolores, pruritum, punctiones vel alias anxietates afferat. Non enim dixit: θανάσιμον χρονίζειν, ſed ſolùm κακόν. Quòd ſi pars humoris iam infixa ſit parti nobili, alia verò adhuc adfluxerit, cathartico validiore purgatio reuellendi animo inſtitui poteſt. At ſi ad articulos vel adenes decubuerit ſimilemúe partem ignobilem, abſtinere oportet à pharmaco.

APHOR. XI.

Ὁκόσοισι στρόφοι, καὶ περὶ τὸν ὀμφαλὸν πόνοι, καὶ ὀσφύος ἄλγημα μὴ λυόμενον, μήτε ὑπὸ φαρμακείης, μήτ᾽ ἄλλως, εἰς ὕδρωπα ξηρὸν ἱδρύεται.

Quibus tormina adſunt, & circa vmbilicum labores, lumborumque dolor, qui neque medicamento, neque aliter ſoluitur, in ſiccum hydropem firmatur.

APhoriſmus hic lectori minùs attento ſolùm ad πρόγνωσιν futuri hydropis ſicci pertinere, atq; à propoſito huius libri ſcopo prorſus alienus videtur. Sed longè ſecus res ſe habet. Vt enim in morbis peracutis turgente materia purgationem neceſſariam atq; accelerandam eſſe docuit: Ita nunc hydropis ſicci exemplo docet, in morbis qui firmam ſtabilemq; iam ſedem habent, nec à plenitudine, verùm ab intemperie inueterata & hectica dependent, ab vſu catharticorum abſtinendum eſſe, quum illi ab his non ſolùm non ſolui queant, ſed etiam inſuper exaſperentur. Simul quoq; innuit, dolores à flatibus ortos non ſignificare ὀργασμὸν materiæ, maximè ſi circa vnam ferè partem corporis perſeuerant. Extat eadem ſententia in Coacis paululum mutatis verbis: ὑπὲρ ὀμφαλὸν πόνος, καὶ ὀσφύος ἄλγημα, φαρμακίῃ μὴ λυόμενα, ἐς ὑδρωπιῶδες ξηρὸν ἀποτελευτᾷ. Celſus lib. 2. cap. 5. ita vertit: Vbi dolor in imo ventre & in coxis eſt, aqua inter cutem inſtat, &c. eiuſdem morbi nota eſt, vbi circa vmbilicum inteſtina torquentur, coxaq; dolores manent, eaq; nec tempore nec remedijs ſoluuntur.

Hydropem verò ſiccum appellat, interprete Galeno, tympaniten, in quo inteſtina tenuia & vniuerſum abdomen flatibus impletur, vt omnes ferè partes ſuperiores ventris intumeſcant. Hunc futurum, & quidem diuturnum denunciant, inquit, dolores & cruciatus circa vmbilicum & lumbos obfirmati, qui nec pharmacis, nec fluxu ſpontaneo, aut fomentis, clyſteribus, vnguentis, potionibus flatus diſcutientibus ſoluuntur, nec vllis alijs remedijs cedunt. Iſta autem tormina, de quibus ſit ſermo, non ab acri & mordaci materia aut alia flatibus materiam ſuggerente, nec vlcere aut abſceſſu, ſed à ſpiritu flatulento inteſtina, membranas, tumq́; ventris fibras varie diſtorquente ac diſtendente fiunt: dolores quippe ex humoribus acribus aut craſſis frigidiuſq́;, qui flatus progenerant, aut obſtructiones pariunt, vacuata materia illa mox conquieſcunt: vt & ij qui à ſola inteſtinorum refrigeratione minimè fixa & confirmata, quando per fotus aut aſſumpta emendatur illa dyſcraſia: aut ſi flatus infrà ſupraúe erumpunt vel medicamentis diſcutiuntur. At perſeuerantia doloris oſtendit cauſæ alterantis pertinaciam, nempe becticam intemperiem frigidam inteſtinorum & meſaraei ventriculi & iecinoris: vel primigeniam, vel ſecundariam inſanabilem, hoc eſt, maiorem quàm vt à calore natiuo aut remedijs euinci poßit: nam accedit & caloris inſiti reſolutio. Quia ergo firmius iam radices egit ea dyſcraſia, fit vt flatibus & humoribus per pharmaca & fomentationes depulſis, noui ſubindè renaſcantur. Perpetuatur itaq́; dolor, fitq́; tandem hydrops ſiccus non facilè curabilis: nam verbo ἱδρύεται ſtabilem & confirmatum morbum ſignificare voluit, qui duraturus ſit, donec tandem ea dyſcraſia inteſtinorum & meſaraei paulatim repens ad epar, hominem è medio tollat, deleta vi ſanguificante; quomodo etenim morbus iam factus curari pharmacis poterit, quem ea arcere non potuerunt? Omnis autem affectus, qui à confirmata naſcitur intemperie, curatur agerrimè. Nam etiam vacuato humore morbifico manet impreſſa illa alteratio, tanquam lanarum tinctura indelebilis, vt Gal. 1. Prorhet. loquitur, ſub qua natiuum partis affectæ temperamentum non modò mutatur, ſed etiam alienatur: Adhæc reſoluto calore natiuo, meatibuſq́; obſtructis, flatus ſubſiſtunt ob imbecillem ventriculi & inteſtinorum expultricem facultatem.

Talium itaq; morborum, qui non à plenitudine oriuntur, purgationes tacitè hîc Hippocrates tanquam inutiles & periculoſos improbat, his ſiquidem illi exacerbantur, quia partes coctioni deſeruientes magis adhuc debilitantur.

ſtantur. Pharmaca etenim ſi non reperiunt materiam analogam, humores natiuos exhauriunt, vires ventriculi proſternunt, epar calefaciunt, quod inflammatum plus lædit vicinum ventriculum: maiorem quoque hac eadem ſiccitatem inducunt, quod ſimiliter faciunt flatus diſcutientia. In huiuſmodi ergo morbis aut nulla eſſe debent purgationes, aut raræ, tantùm videlicet ad ſymptomatum correctionem inſtitutæ, vt ſcilicet cacochymia imminuatur, quam renouat ſubindè alimentum perpetuò accedens, ab illa tamen dyſcraſia vitiatum. Porrò ad intemperiem hecticam multi alij morbi à Galeno referuntur, vt hydrophobia, vitiligo, phrenitis interdum, mania & plurimi alij capitis affectus.

Cęterùm tormina circa vmbilicum mouentur propter multos tenuiorum inteſtinorum anfractus, quæ circa vmbilicum pluribus gyris circumuoluuntur, ſpiritus itaque flatulenti, quibus tranſitus & exitus intercluditur, grauiſſimos cruciatus inuehunt, membranas diſtorquentes, & quaſi vnionem continui ſoluentes. Circa lumbos quoque dolores ſunt, quia in ea parte corporis eſt inteſtinum cæcum, & κῶλον, quod in pleriſq; vbi renes attingit, anguſtius eſt, vinculisq; neruaceis à peritanæo ortis cum renibus dorſoq; colligatur. Ad vertebras quoque & coxas interdum dolor quoque deſinit: nam ex locis illis ſupra lumborum vertebras originem ducit peritonæum & meſareon, intra cuius duplicatam tunicam incluſi flatus, diducendo ipſam torſiones & dolores excitant: Plurimos verò craſſos flatus generat ventriculus dyſcraſia ſicca frigidaq; laborans, & lentos humores gignens, ex quibus flatus admodum pertinaces oriuntur, calore debili in illos agente.

APHOR. XII.

Ὁκόσοισι κοιλίαι λειεντεριώδεες, χειμῶνος φαρμακεύειν ἄνω, κακόν.

Quorum alui leuitate inteſtinorum infeſtantur, hos hyberno tempore per ſuperiora purgare, malum.

Lientericos, hoc eſt, qui laborant lienteria, aut ad hanc proni ſunt, hyberno tempore minùs commodè vomitorijs medicamentis purgari docet: atq; lienteriæ exemplo generalem tradit doctrinam, nempe in purgando corpore laborantis partis rationem habendam eſſe, ne ea vel temporis ratione vel humoris motu ad ipſam, adhuc magis offendatur.

Quum enim in lienteria ventriculus ſit debilis, nequaquam vomitorijs eſt vexandus, materiam fluentem ad ſupernas partes reuocando, præſertim hyeme, cuius frigus ventriculo imbecilli eſt inimicum. Declarat quoq; appendicem noni Aphoriſmi, quâ præcepit, contraria apponenda eſſe, eam verò contrarietatem non tàm à motu materiæ, quàm à parte affecta metiendam eſſe ſignificat. Tranſitum etiam ſibi parat ad ſequentem doctrinam de præparatione corporis ad helleboriſmũ per humectantia: nam & lienteria ab humiditate ventriculi fit. Concludimus hinc, lientericos hyeme per inferiora purgari poſſe: æſtate per ſuperiora, nempe loquendo de vniuerſali purgatione, confluentibus humoribus ad inteſtina ab vniuerſo corpore. Nam reuulſionis gratia aut purgatione particulari, ſi qua pituita aut bilis fluitaret in ventriculo, poſſet imperari vomitus: ſin in ventre inferiore reſederit, ad inferiora duci, etiam in æſtate, clyſtere ſcilicet.

Porrò lienteria etiamſi ab inteſtinis appellationem acceperit, potiùs tamen ventriculi affectus exiſtimandus, etſi aliqua chyli concoctio fiat in inteſtinis quoq;: Alimenta ergo ingeſta deorſum per aluum excernuntur adhuc cruda aut parùm tranſmutata vitio concoctricis: Celeriter autem per aluum redduntur ob imbecillitatem retentricis vel irritationem expultricis: Illa labefactatur ob intemperiem frigidam humidamq́; iam prope hecticam, quam imprimit ſæpè pituitoſa è cerebro fluxio: Vel pituita glutinoſa interiorem ventriculi inteſtinorumq́; ſuperficiem obducit, æquabilemq́; & læuem reddit, ita vt cibi ob lubricitatem celeriter incocti elabantur. Expultrix verò irritatur ab humore ſalſo aut acri, qui internam ventriculi inteſtinorumq́; ſuperficiem exulcerat, vt in aphthis fieri ſolet: ſanies quoque propter vlcus collecta expultricem ſtimulat ad celerem excluſionem, ita vt facultas non laboret, ſicuti veſica in ſtranguria, & inteſtinum vltimum in teneſmo ob exulceratas ſummas partes perpetuò ad excretionem irritatur.

APHOR. XIII.

Πρὸς τοὺς ἐλλεβόρους τοῖσι μὴ ῥᾳδίως ἄνω καθαιρομένοισι, πρὸ τῆς πόσιος ὑγραίνειν τὰ σώματα πλείονι τροφῇ καὶ ἀναπαύσει.

Qui ad veratri ſumptionem non facile ſurſum purgantur, horum corpora ante potionem præhumectanda ſunt vberiore cibo atque quiete.

HActenus aliquot ſecuræ purgationis ſcopos propoſuit. Nunc eodem conſilio ante veratri aut ſimilis medicamenti vehementius purgantis ſum-

tis ſumptionem monet prius corpus ſumentis ægri, præcipuè qui ad vomitum non facilis eſt, præparandum eſſe, ijs quæ partes ſolidas humectando emolliunt & laxant, vt nimirum aptiores reddantur, tùm ad diſtentiones & vellicationes, quas inter purgandum patiuntur, tùm ad penetrationem humorum euacuandorum, qui ad purgationis facilitatem & ſecuritatem attenuari quoq; debent: niſi enim præparatio talis anteceſſerit, periculum eſt, ne æger in conuulſionem incidat, partibus propter duritiem in vellicatione illa contractis: aut ne vaſis alicuius ruptionem patiantur. Molles verò partes faciliùs exoluunt vim medicamenti ſiccantem & vellicantem: quam humectantia nonnihil attemperant & frangunt. Craſſities item humorum periculum ſuffocationis affert, ſi vehementiùs agitati & attracti ſubſiſtant, ac in flatus conuertantur, aut meatus obturent, præſertim quum magna humorum colluuies in corpore redundat.

Extat idem præceptum in 6. Epid. 5. com. 29. his verbis: Si helleborum potum celeriùs purgare vis, lauare aut comedere oportet. Tres itaq; præparationis modos tradit, quibus humectatur & relaxatur initio ventriculus, qui ſiccior exiſtens cibos firmiùs retinet: (in lienteria ſiquidem, de qua paulò antè, ob humectationem non retinet) deinde & totum corpus, vt promptiùs ex vniuerſo corpore humores per relaxatas partium vias adfluant, quos ex longinquo ſolet helleborus attrahere. Præhumectanda dicit corpora primùm cibo, qui actu potentiaq; humidum alimentum præbeat, quò & humoris vacuandi acrimonia, & hellebori ſiccitas mordacitasq; attemperetur, neruoſæ autem partes emolleſcant, vt acrem vim hellebori à ſe faciliùs rurſum excutere poſſint, vt ſunt iuſcula pinguia & carnes pingues. Copioſum verò hunc dari vult: nam copia grauat os ventriculi, quod relaxatum ab humidis mox onus iterum expellit: Sub maiori quoq; mole ciborum qualitas humectans plurima continetur. Deinde humectat & quies, ex accidente ſcilicet, non enim diſſoluit humidum, quod ex cibis ſumptis reparatur ac reficitur in ſolidis partibus. Hippocrates in 6. Epid. pro quiete balneum aquæ dulcis ſubrogauit: nam & hæ humores in corpore concretos fundit & fluxiles reddit, membrisq; laxitatem affert. Qua ratione & aqua tepida pota ad vomitum facit. Hippocrates hic non fecit balnei mentionem, quia re vera partes ſolidas non humectat aqua pota, nec extrinſecus occurſans, vt monet Gal. in commento: Id enim ſolùm præſtant cibi vere, calidum ſcilicet & humidum natiuum augentes. Præterea vt faciliùs

toleretur vomitus, ex Hipp. & Galeni conſilio ager prius adſueſcat paulatim vomere, exhibitis ijs quæ leuiter vomitum cient.

APHOR. XIIII.

Ἐπὴν πίῃ τις ἐλλέβορον, πρὸς μὲν τὰς κινήσιας τῶν σωμάτων μᾶλλον ἄγειν, πρὸς δὲ τοὺς ὕπνους καὶ μὴ κινήσιας ἧσσον: δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ναυτιλία, ὅτι κίνησις τὰ σώματα ταράσσει.

Eum qui veratrum biberit, ad corporis motiones magis, ad ſomnos verò & quietem minùs ducere oportet: nam vel nauigatio indicat, motione turbari corpora.

AD ſecuritatem facilitatemq́; purgationis multùm facere docet celerem pharmaci iam ſumpti operationem. Hellebori enim exemplo ſignificat, à potu medicamenti purgantis cuiuſcunq; motum lenem conuenire magis quàm quietem & ſomnũ. Ille ſiquidem purgatricem pharmaci actionem accelerat: poſteriora duo eandem reprimunt, difficilemq́; & exiguàm tardamq́; faciunt purgationem: Idq́; probat hoc argumento: Humores commoti ac incitati faciliùs ac expeditiùs pharmaci attractionem ſequuntur, citiusq́; naturæ expellenti cedunt. At illi per omnem corporis motum agitantur & commouentur: nam & leuiſſimus nauigationis motus, quo per procelloſas vndas corpora cum naui ſubleuantur & ſubitò deprimũtur, aut in gyrum circumferuntur, vehementer humores exagitat, quia vomitum ſæpenumero vehementem concitare ſolet, humoribus commotis ad ventriculum decurrentibus, metu motuq́; exagitatis ſpiritibus. Concludit *ergo quòd motus adiuuet medicamenti purgantis actionem, tùm quòd humores moueat, fundat fluxilesq́; reddat, tùm verò quod vim medicamenti ad venas parteſq́; laborantes deferat, virtutemq́; expultricem ad propulſionem magis excitet. Hinc ſequitur per naturam contrariorum, quòd ſomnus, vt & omnis quies, pharmaci vires purgatrices frangat atq́; compeſcat. Quamobrem epoto pharmaco purgatario non eſt dormiendum, quia ſæpè ipſum euincit ac in alimentum conuertit, facultatem à longinquis trahendi frangit, calorem ad interna reuocans, ſanguineq́; & ſpiritibus intrò repentibus, & vnâ fumis in quos medicamentum reſoluitur: adhæc expultrix virtus quaſi torpeſcens, vellicationem ac irritationem pharmaci & humoris minùs ſentiens, languidiùs agit, rectè ſiquidem monet Galenus, quòd ſomnus omnes validas euacuationes ſiſtat, propter ſudorem & ſanguinis fluxionem per nares, vterum, aut alias venas, tota naturæ actione ad viſce-*

rum

rum internorum coctiones conuerſa. Maligna quoq; pharmaci vis, ſi quam habet, in ſomno magis cor petit, grauiusq; lædit, vt & ij qui poſt venenum potum mox dormiunt, citiùs moriuntur. Obſeruandum tamen, quod Hippocrates addiderit μᾶλλον καὶ ἧσσον ἄγειν, *oſtendens ſe non prorſus vel omnem motũ probare, quia vehemens motus, qui πόνος dicitur, impedit actionem pharmaci, vel omnem ſomnũ poſt pharmaci potum damnare, aliquando etenim ægros languidos dormire ſinimus, vt medicamenta meliùs in actũ ducantur, ipſiq; ad ferẽdos purgationum labores roborentur, modò à ſomno abſtineant, poſtquam pharmaci actio ſe prodiderit, non autem initio motus confert, antequam pharmacum vires ſuas exerere cœperit, alioquin medicamentum euometur, non humor morbificus.*

APHOR. XV.

Ἐπὴν βούλῃ μᾶλλον ἄγειν τὸν ἐλλέβορον, κίνει τὸ σῶμα: ἐπὴν δὲ παῦσαι, ὕπνον ποίει, καὶ μὴ κίνει.

Quum volueris vt veratrum magis ducat, moue corpus: quum verò ſiſtere, ſomnum concilia, nec moue.

PRæcedentem Aphoriſmum probat per cõtrariam rationem, atq; aliud inde præceptum medicum extruit, nempè quomodo ſegnior cathartici actio extimulanda, vel immoderatior quæ hypercatharſis appellatur, comprimenda ſit, & quid agere conueniat, vbi corpus iam abundè fuerit purgatum. Pharmacum, inquit, efficaciùs purgat, ſi moueatur corpus: Et immodicã pharmaci purgationem cohibet ſomnus & quies, quia per ſomnũ vires tùm vitales tùm animales reficiuntur ac corroborantur, ipſi humores intrò reuocantur. Retinet ergo vacuationem, ne plus iuſto procedens cõuulſionẽ & hypercatharſin excitet. Verum itaq; eſt quod antè dixit, poſt pharmacum ſumptum, vt fiat euacuatio celer & iuſta, conuenire motionem, nõ ſomnum, nec quietem. Somnus verò debet præcedere catharticum, vt vis animalis vegetior reddita medicamentum moderari queat, calorq; in internis viſceribus fiat robuſtior: Non autem ſubſequi debet, niſi medicamenti actionem ſiſtere velimus: quanquam interdum commodè permitti poteſt ſtatim à ſumpto pharmaco, quia vis eius citiùs excitatur à calore natiuo intus per ſomnum collecto, promptiusq; ad opus compellitur. Vacuus verò ſit ventriculus ab omni cibo & chylo, ante pharmaci ſumptionem, ne eius actio interturbetur, tractu pharmaci impedito, vt vẽtriculus occupatus ſit ſolùm in eo, vt medicamentum ad actum reducat.

APHOR.

APHOR. XVI.

Ἐλλέβορος ἐπικίνδυνος τοῖσι σάρκας ὑγιέας ἔχουσι, σπασμὸν γὰρ ἐμποιέει.

Helleborus periculoſus carnes ſanas habentibus, quippe conuulſionem efficit.

QVanquam lib. 2. Aph. 37. in genere dixerit, qui ſano ſunt corpore difficile ferre medicationes, non temerè tamen hîc idem repetit de belleboro, cuius vſus illi ætati conſuetus fuit, deq́ eo per tres Aphoriſmos locutus eſt. Vt autem purgantium vſus nullus eſt in morbis, qui non à plenitudine dependent, ita nec ſanis corporibus conuenire eum docet. Rationem quoq́ reddere voluit, cur corpora ad helleboriſmum humectantibus præparanda ſint, ac ſi huius purgatio ceſſet, motu accelerandam, aut ſi ſegnius & ignauius procedat, promouendam. Elleborus etenim non tàm propter purgationis vehementiam (id namq́ pharmacis cunctis eſt commune, vt infrà 5. Aph. 1. & 4. docet) conuulſionem facit, quàm quod venenoſa quadam qualitate corpori noſtro inimicus eſt, ſuaq́ acrimonia neruos, præſertim oris ventriculi mordet. Quòd ſi ergo longius in ventriculo moretur, magna ac diuturna fit eius vellicatio, cui mox principium neruorum totumq́ neruoſum genus conſentit. Citò itaq́ ipſum è corpore iterum expelli confert, vnâ cum humore, quem aliunde ad ventrem attraxit. In ſanis autem ac puris corporibus diutiùs immorari ſolet, & maiore cum labore fit attractio, quum non adſit humor analogos, aut quo eius ſubſtantia eluatur, qualitasq́ acris temperetur, diutiùs ergo manet ellebori morſus: At in corpore cachectico vis expultrix ſtatim aduerſus humores prauos attractos inſurgit, ac vnâ cum his ipſam quoq́ hellebori ſubſtantiam expellit, aduerſus quem ſolum vix luctari audet: præterea corpore non priùs præparato, hoc eſt, vijs impeditis ac conſtrictis, vis ellebori nec adire partes vacuandas, nec redire poteſt ſine obſtaculo, interim ergo hæret in ventriculo & inteſtinis: humores quoq́ non ſunt fluxiles, nec ſequaces. At partes humectatæ a flatibus acribus, quos gignit elleborus, minùs feriuntur ac laceſſuntur: per laxatas etiam partes hellebori vires minùs laborioſè in longinquas ſeſe partes diffundunt, ab eisq́ humores congeneres trahunt: quos niſi in carnibus, id eſt, muſculoſis neruoſisq́ partibus reperiant, ſpiritus diſsipantur, partiumq́ ſolidarum ſubſtantia labefactatur bonis ſuccis priuata, nerui acriùs mordentur

dentur ac ſtimulantur, præſertim in ore ventriculi, quo fit, vt principio neruorum per conſenſum affecto, omnium muſculorum fiat concuſsio & conquaſſatio, neruis ad principium ſuum retractis: Græci σπασμόν, latini conuulſionem vocant. Hippocrates in epiſtola ad Democritum ſcribit, helleborum afferre ſtrangulationem, quæ eſt ſpaſmi ſpecies, qua larynx conſtringitur & arctatur, neruis ipſius præter naturam ſurſum ac deorſum retractis.

APHOR. XVII.

Ἀπυρέτῳ ἐόντι ἀποσιτίη καὶ καρδιωγμὸς καὶ σκοτόδινος, καὶ στόμα ἐκπικρούμενον, ἄνω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

Non febricitanti, cibi faſtidium, morſus oris ventriculi, vertigo tenebricoſa, osq́; amareſcens, purgationem per ſuperiora opus eſſe ſignificant.

HActenus docuit, quibus, quando, quomodo, quò & quâ ducendi humores morbifici, ſumpta indicatione ab anni tempore, habitu corporis, læſa parte, ipſoq́; affectu. In hoc Aphoriſmo eundem ſcopum perſequitur, monens humoris quoq; morbifici motum, naturam ſedemq́; medico purgationem inſtituenti ſpectandam eſſe. Inde enim diſci poſſe, vter modus purgandi, vomitu ne an deiectione, vtilior, facilior ac tutior ſit. Colligit verò plures bilioſi aliorumq́; humorum acrium ad os ventriculi confluentium notas, ſignificantes purgationem neceſſariam eſſe, vtq́; maiorem morbi ſæuitiem caueamus, eam quæ per ſuperiora fit, magis opportunam atque facilem, vtpotè quæ per loca conferentia fiat, ad quæ natura ipſa tendit, iuxta 1. Aph. 21. Quatuor verò ſymptomata recenſet, quæ bilis in ventriculo redundantiam, naturæq́; motum ad ſuperiora monſtrant, & cathartico per ſuperiora opus eſſe hortantur, modò non oborta ſint à translatione ſymptomatica in febrium principio, neq; perturbatione critica. Si ergo iſta concurrunt, ἀποσιτία, καρδιωγμὸς, vertigo tenebricoſa, & oris amaritudo, ſignum eſt, humores bilioſos & acres ad os ventriculi cōfluere, quos commodiſsimè per ſuperiora purgari ſtatuit. Calor quidem bilis in ventriculo contentæ euertit craſin ſtomachi, eiusq́; tonum laxat & diſſoluit: Bilis rufa vel flaua ſua acredine mordet & vellicat os ventriculi: A bile aſſata efferuntur in caput vapores nigricantes, qui in gyrum moti vertiginem faciunt, ac ſpiritus opticos offuſcant nebulamq́; tenebricoſam afferunt: Os fit amarum, quando interior ventriculi tunica, quæ ori communis eſt, bile ſuffunditur.

Iſta ſimul coniuncta oſtendunt bilis in ventriculo redundantiam, monſtrant & cauſam & ſedem affectam: nam & ab alijs humoribus ἀσιτία generatur: καρδιωγμὸς etiam à flatibus acribus inducitur: & amareſcit os in febribus, calore febrili adurente humores, qui iuxta linguam ſunt, non præſente bile in ſtomacho. Excipit verò Hippocrates τοὺς ἀπυρέτους. Nam in febribus iſta ſymptomata euenire ſolent ratione atq; vi morbi in paroxyſmis vel tranſlationem ſymptomaticam ineunte febre, & ſponte per criſes poſt ſtatum, vbi medicum non oportet anticipare, quia natura ipſa expurgat, nec medici auxilio eget, iuxta 1. Aph. 20. Quæ iudicantur, neq; mouere, &c. Quòd ſi iſta motu morbi fiant, potiùs reuellendus erit humor per inferiora: nam vomitus vniuerſalis nihil conferre poteſt, quanquam particularis locum habeat in paroxyſmis febris tertianæ & quartanæ, exhibitione aquæ tepidæ cum oxymelite: Hipp. in 3. progn. 30. eaſdem ferè notas tradit bilioſi vomitus critici futuri in febribus.

APHOR. XVIII.

Τὰ ὑπὲρ τῶν φρενῶν ὀδυνήματα, ὁκόσα καθάρσεως δέονται, ἄνω φαρμακείης σημαίνει δεῖσθαι: ὁκόσα δὲ κάτω, κάτω.

Dolores ſupra ſeptum tranſuerſum, qui purgatione egent, per ſuperna purgandum eſſe ſignificant: Qui verò infra diaphragma ſunt, per inferna.

CLariùs definit, quæ vomitu aut per ſeceſſum ſint vacuanda, indicatione ſumpta à loco, vbi ſenſus moleſtiæ alicuius atque doloris percipitur, inquiens: Humores nondum quapiam parte firmati, qui ſenſum doloris moleſtiæq; mouent ſupra diaphragma, hoc eſt, in parte ventriculi ſuperiore ac ſimis partibus hepatis, alijsq; diaphragmati contiguis, per vomitum ſunt educendi, quum ipſi ſurſum vergant: modò purgantibus tolli poſſint: nam flatus quoq; & ſanguinis plenitudo in phlegmone thoracis, huiuſmodi moleſtias doloresq; creant, vbi purgantia vix locum habent. At quæ parti inferiori ventriculi inteſtinisq; moleſtiam cient, de quibus paulò pòſt vigeſimo Aphoriſmo ſermonem habet, ea per aluum commodiſſimè purgantur, ſemper enim per proxima medicandum eſt, vt in Epid. docet, id eſt, humores per ipſam partem, quam obſederunt, aut huic proximam vacuandi ſunt. Proxima verò æſtimentur, non penes ſitum, verùm penes partium connexum.

Eadem

Eadem ſententia, vt & vigeſima ſequens extat in libro περὶ ἐλλεβορισμοῦ: κάθαρσις ἡ ἄνω εὐθετεῖ, ἐπ' ἀπυρέτῳ ἀσιτίη, ἢ καρδιωγμὸς, ἢ σκοτόδινος, ἢ στόμα ἐκπικρούμενον: καθόλου ταῖς ὑπὲρ τῶν φρενῶν ὀδύναις: ἡ δὲ κάτω, ὅπου χωρὶς πυρετοῦ στρόφος, ὀσφύος ὀδύνη, γονάτων βάρος, καταμήνια δυσεργοῦντα, ὀδύναι ἐν τοῖς ὑπὸ διάφραγμα.

APHOR. XIX.

Ὁκόσοι ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσιν μὴ διψῶσι, καθαιρόμενοι οὐ παύονται, πρὶν ἢ διψήσωσιν.

Qui ſumptis potionibus purgantibus non ſitiunt, dum purgantur, ij non deſinunt, priuſquam ſitiant.

Mirum eſt, cur hunc Aphoriſmum de ſiti loquentem inter præcedentem & ſequentem vigeſimum, qui cohærent, (nam & in libro de helleboriſmo non ſunt interrupti) poſuerit. Fortè tacitè ſignificare voluit, ſitim quoq; interdum humoris biliosi & calidi in ventriculo reſidentis ſignum eſſe: neque tamen eam ſolùm à calore, ſed etiam à ſiccitate oris ventriculi, cuius affectus eſt, naſci, ideoq; ſæpè purgationem iam completam conſequi. Ac de tali quidem ſiti ſermonem habet Hippocrates *in hoc Aphoriſmo, non de ea, quàm calor vel ventriculi, vel pharmaci vel humoris purgandi, ſed quam ipſa pharmaci euacuatio multam humiditatem educentis ac reſiccantis inducit: hæc ſola certum terminum purgationi præſcribit. Simul autem reſpicit ad Aphoriſmum decimum quintum, in quo quietem imperat poſt perfectas purgationes, haſq; immodicas per ſomnum cohibendas eſſe. Docet ergo in hoc Aphoriſmo, quòd defectus ſitis poſt pharmaci purgantis ſumptionem oſtendat, purgationem pharmaci nondum eſſe completam, ideoq; non ſiſtendam, nec à motu ceſſandum, nec adhuc ſomno indulgendum, quum pharmacum nondum vniuerſam ſuam actionem exeruerit, ſed reliqui ſint humores, quos vacuare oporteat: aut ſaltem repetenda erit purgatio, quando prior humorum plenitudini non ſatisfecerit, id eſt, ſitim non attulerit, ideò ait,* καθαιρόμενοι οὐ παύονται, *non ceſſandum à purgatione: nam & in libello de veratri vſu ad Democritum ſic leguntur diſtincta verba Aphoriſmi. Sitis autem ſequens purgationem epoti pharmaci in ijs qui antè, vt & inter purgandum non ſitiebant, ſignum erit certiſſimum ritè iam peractæ purgationis: atque hæc, niſi ſponte ceſſet, comprimenda ac ſiſtenda eſt ſomno & quiete, ciboq; offerendo:*

Vt Meſue hũc Aphoriſmum interpretatur.

nec opus erit repetita purgatione: euacuato namq; humore excrementitio, pharmacum nonnihil etiam de humido rorido ventriculi abſumit, ſuaq; acredine os eius mordet, vnde ſitis excitatur. Neq; verò ſitis præſens perpetuò purgationis integritatem monſtrat: nec adueniente ſiti ſemper ea ceſſat: naſci enim eadem poteſt à medicamenti calore ſiccante, aut ob ventriculi calidiorem & ſicciorem dyſcraſiam, aut à bile vel pituita ſalſa, quam medicamentum ad ventrem attraxit, aut quæ antè in ipſo coaceruata fuit. Iſtam fallacem ac mendoſam ſitim tollit ſubſequens purgatio, præſertim ſi fiat à pharmaco, quod omnis caloris & mordacitatis expers eſt, bilemq; aut phlegma purgat è ventriculo humidiore.

APHOR. XX.

Ἀπυρέτοισιν ἐοῦσιν ἢν γένηται στρόφος καὶ γουνάτων βάρος, καὶ ὀσφύος ἄλγημα, κάτω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

Si non febricitantibus adſint tormina, & genuum grauitas & lumborum dolor, purgatione per inferiora opus eſſe ſignificatur.

Cobaret hæc cum decima octaua, cuius eſt pars quaſi aduerſatiua: tradens ſigna, quibus cognoſcamus, quando opus ſit purgatione per inferiora, indicatione ſumpta à loco, motu & natura humorum noxij, quum videlicet ſenſus doloris atq; moleſtiæ fuerit in partibus ſub diaphragmate ſitis, vt in libello de helleboriſmo expreſſis verbis ſcribitur, quia tormina, genuum grauitas & lumborum dolor, humores ſponte in aluum ferri ac deorſum habere inclinationem oſtendunt, perindè naturæ motum clyſmate aut cathartico iuuandum eſſe docet, ne retrocedant ad ſuperiora & ſpaſmum inducant, aut in coxendicem alioſúe articulos decumbant. Sunt autem hæc ſigna vniuerſa ſimul complectenda, ne nos decipiant: Eueniunt verò iſta ſymptomata ab humoribus craſſis & crudis per venam cauam delabentibus ad venas crurales, ac tandem extra vaſa egreſſis ac in genua decumbentibus: vel ijſdem cum flatibus circumuolutis ad inteſtina craſſa & μεσόκωλον, quod teſte Galeno 6. Epid. 4. ad vertebras lumborum pertingit, quibus tamen non patet exitus.

Addit autem, ἀπυρέτοισιν ἐοῦσιν, quia in febrium paroxyſmis interdum humores noxij à calore febrili fuſi ad lumbos & ad aluum inclinant, quos tamen deinde natura poſt concoctionem aliò vertit, & aut per hæmorrhoides,

rhoides, aut menſium profluuium vacuat. Lumbi quoq; dolentes ſæpè in febribus præcedunt criſes factas per hæmorrhagiam narium, maximè ſi accreſſerit ſonitus aurium, fulgor in oculis.

APHOR. XXI.

Ὑποχωρήματα μέλανα, ὁκοῖον αἷμα μέλαν, ἀπ' αὐτομάτου ἰόντα, καὶ σὺν πυρετῷ καὶ ἄνευ πυρετοῦ, κάκιστα· καὶ ὁκόσῳ ἂν τὰ χρώματα ὑποχωρημάτων πλείω πονηρότερα ᾖ, μᾶλλον κάκιον: ξὺν φαρμάκῳ δὲ, ἄμεινον, καὶ ὁκόσῳ ἂν πλείω χρώματα ᾖ, οὐ πονηρά.

Deiectiones nigræ ſanguini atro ſimiles, ſponte prodeuntes, ſiue cum febre, ſiue citra febrem, peſsimæ: & quanto ipſorum colores deteriores plures fuerint, eò peius: A medicamenro autem ſi tales egeruntur, melius eſt, idque quanto ipſorum colores fuerint plures, non praui.

HActenus plures purgationis ſecuræ faciliśq; ſcopos expoſuit. Nunc à purgationibus artificio medici ad naturæ imitationem factis, tranſit ad eos, quæ in morbis fiunt ſymptomaticῶs, hoc eſt, vi morbi, aut à natura ipſa commodas & incommodas: oſtendens primùm, quod non par ſit ratio quoad bonitatem & ſecuritatem, excrementorum ſponte exeuntium, & quæ à pharmaco educuntur, vt ſciat medicus, quas ſpontaneas euacuationes iuuare, quas ſiſtere debeat, vt in ſecundo Aphoriſmo propoſuerat. Niſi enim vtilia, id eſt, naturæ infeſta ſponte faciliterq; excernantur, eam vacuationem à medico non vrgendam eſſe oſtendit. Agit verò in iſto Aphoriſmo maximè de nigris varieq; & malè coloratis egeſtionibus: haſq; ait, in omni morbo peſſimas eſſe, niſi naturæ lege per criſin exeant. Porrò nigræ deiectiones ſunt triplices: Prima eſt, ſanguinis naturalis, calore rubens, qui è venis excidens concreſcit in grumum, ac per inteſtina delatus ac in horum anfractibus hærens denigratur. Hippocrates μέλαν αἷμα, *Galenus* μελανθὲν *vocat. Altera eſt, ſucci melancholici ſimilis craſſo atroq; ſanguini, à quo tamen in eo differt, quod manet fuſus liquatuśq;, nec coit in grumum: ille verò dum in inteſtinis moratur, præaſſatus nigreſcit, vt picem planè referat. Ac prima ſanè deiectio nigra poſt criticam ſanguinis egeſtionem per nares aut vomitionem, non ita magno interdum periculo apparet, niſi portio eius in grumum conuerſa putreſcat, atq; ita veneni ſymptomata inferat. Melancholici ſucci, quem Hippocrates propriè* τῶν μελάνων *appellatione ſignificare conſueuit, deiectio accidit in lienoſis, quando*

ſplen non probè ſanguinem expurgat à fecibus, vnde cœnoſa & feculenta illa materia ob craßitiem aut obſtructiones diutiùs in meſenterio epateue retenta, vel à facultate oppreſſa & irritata à copia excernitur, vel mora longiore priuſquam excernitur, corrumpitur, in quo temporis tractu varios malitiæ & corruptelæ gradus acquirit; donec tandem exactè atra bilis fiat. Huius bilis atræ deiectio tertia eſt, quæ aceti inſtar mordax & acris eſt, vt in terram effuſa fermentet eam, & ferueat, colore nigra atque ſplendens, ſubſtantia multò quàm ſuccus melancholicus, tenuior & dilutior, craßior tamen quàm ſanguis verus, nunquam concreſcens: Hæc nunquam ſine ægri exitio excerni è corpore poteſt, niſi alijs humoribus permiſta miteſcat: eiuſq; excretio indicat, quòd inteſtina vlcere immedicabili afficiantur, adeſſeq; calorem adurentem malignamq; humorum corruptionem, cum reſolutione facultatum, & caloris extinctione coniunctam.

Primi generis deiectio oſtendit labefactationem epatis, feruoremq; viſcerum, quo tenuior ſanguinis pars conſumitur aut corrumpitur, ac ita ruborem amittit. Secunda vitium lienis & vaſorum ſplenicorum arguit, aut etiam iecoris infirmitatem prauamq; in eo qualitatem & dyſcraſiam. Quando itaq; nigra deijciuntur abſq; vlla criſi, ſine ſignis coctionis, non in vigore morbi, ſed in principio aut incremento, vel poſt fruſtra tentatam criſin, omnis eiuſmodi deiectio pernicioſa eſt, quia oſtendit naturæ viſcerumq; imbecillitatem, vnde perennis generatio illius humoris exiſtit, qui toto ferè morbo aut magna morbi parte lento motu exiguaq; mole prodit, ideoq; dixit, αὐτομάτως ἰόντα, qua voce & in ſecundo Aphoriſmo vſus eſt, vt ſignificaret ſe loqui de ſymptomatica & imperfecta nigrorum excretione: excluderetq; non ſolùm euacuationes pharmacis factas, ſed & criticas egeſtiones nigras, in quibus natura victrix celerrimè ac in iuſta copia expurgat, quæ noxia ſunt & inutilia: nam & Philotheus ait: omnis euacuatio lege naturæ facta, in paruo tempore facit humorum ἀπάλλαξιν. Vacuationes verò ſymptomaticæ diutiùs perſeuerare ſolent, nec ita paruo tempore abſoluuntur. Quando itaq; victoria penes naturam eſt, vacuatio nigrorum non eſt pernicioſa. Galenus in commento refert, ſe in peſtiferis febribus nigras conſpexiſſe deiectiones etiam in ſaluandis, non tamen vel in principio vel in incremento morborum.

Sed dubitant interpretes, quas nigras deiectiones ſanguini atro ſimiles intelligat Hippocrates, mihi quidem videtur, quòd hac circumſcriptione excludere

excladere voluerit, primùm omnes ſanguineas excretiones, quanquam & hæ non ſemper bonæ ſunt: deinde ſanguinem melancholicum, quia verè ſanguis eſt, non οἱονεὶ αἷμα. Hic ergo intelligit per ὑποχωρήματα μέλανα, ὁμοῖον αἷμα μέλαν, ſuccum melancholicum, non tamen naturalem, (huius etenim color non eſt vt ſanguinis denigrati) ſed corruptum, qui ob calorem aſſantem & adurentem contraxit primùm nigrorem, putrredineq́; plurimum ad naturam bilis atræ accedit, ac in huius confinio eſt, nondum autem exactè atra eſt: nam huius deiectionem mox in ſequenti lethalem eſſe dicit, non ſimpliciter peſſimam, vt hic. Meminit & paulò pòſt vigeſimo tertio Aphoriſmo tùm atræ bilis, tùm humoris nigri vt ſanguis. Cæterùm naturalis ſucci melancholici excretio non eſt periculoſa, nedum peſſima, qualis interdum conſpicitur in ſpleneticis, etiam cùm ſani ſunt. Non propterea tamen ſanguinem vſtum ad atram bilem accedentem à malitia excludit, de quo in ſequentibus. Cardanus iſtam comparationem τῶν μελάνων ad ſanguinem refert non ad colorem, qui rubeus eſt, ſed ad eius conſiſtentiam liquidam & fuſam, exponitq́; de bile verè atra, & de ſucco melancholico, neuter enim concreſcit, vt ſanguis. Hæc de prima.

Secunda propoſitio: Quanquam nigræ deiectiones ſint peſſimæ, maius tamen malum minantur, quæ alios plures habent colores prauitatis, ac eos quidem deteriores, quos Hippocrates 2. progn. 22. exponit, vt ſunt, liuidus, cinereus, æruginoſus, viridis, rufus, vitellinus, niger. Varietas itaque iſta coloris in excrementis certius indicat exitium, morbum tamen producit, vt docetur in 2. progn. 23. & in lib. περὶ κρισίων, vbi inquit: τὰ ποικίλα ὑποχωρήματα, χρονιώτερα μὲν τῶν μελάνων, ὐδὲν δ' ἧσσον ὀλέθρια. Multiplex ſiquidem viſcerum oſtenditur affectus, & magna naturæ perturbatio, non critica excretio vlla. Natura autem infelicius contra plures cauſas prauas pugnat. Quod autem 2. Aphoriſmor. 14. & 2. Epidem. 2. mutationes deiectionum laudantur, accipiendum id eſt cum exceptione ibidem addita, modò iſtæ mutationes non fiant ad deteriora: Hic verò ſunt varij colores deteriores humorum, qui ſymptomaticè excernuntur, & quidem perſeueranter, cauſam magnam fluxionis ſtabilemq́; arguentes in viſceribus peſſimè affectis.

Tertia propoſitio: Melius eſt, quando nigra aliterúe malè colorata varia poſt ſumptum pharmacum profluunt, quàm ſi ſponte exeunt: quia illis

illis natura multitudine variorum excrementorum leuatur, ab infeſtantibus ipſam humoribus exquiſitiùs purgato corpore: ſignumq́; eſt, non tantùm adeſſe humorum copiam aut malignitatem, qui ad propulſionem irritarent naturam, niſi hæc à pharmaco fuiſſet excitata & adiuta: nec eam euacuationem à languente iecore fieri, ſed à vi medicamenti prodirent tantùm quæ collecta fuerant, nec à latente viſcerum vitio perennem habent generationem.

Quarta: Sicuti in euacuationibus ſpontaneis tantò peius eſt, quò plures excrementorum colores praui apparuerint: ita per contrarium ſenſum, quò plures colores non praui exeunt, à pharmaco ducti, tantò melius eſt, quam ſi ſolum nigra educantur, (nam vox ἄμεινον repetenda) ſi etenim vnum genus praui humoris pharmaco excerni melius eſt, longè profectò præſtantius erit, vt natura plures humores ſuperatos excernat, modò praui non ſint, nam ſi plures praui prodeunt, plurium viſcerum κάκωσιν, maioremq́; humorum rebellium ac diſsimilium copiam arguunt. Quidam legunt, πονηρόν. Sed hæc lectio non congruit cum 2. Aph. 14.

APHOR. XXII.

Νοσημάτων ὁκόσων ἀρχομένων ἢν χολὴ μέλαινα ἢ ἄνω, ἢ κάτω ἐπέλθῃ, θανάσιμον.

Morbis quibuſuis incipientibus, ſi bilis atra, vel ſuprà, vel infrà exierit, lethale eſt.

Aliam ſubiungit incommodam purgationem ſymptomaticam, in qua excernuntur ὑχρήσμα ἀπ' ἀυτομάτυ. Vtq́; ſucci melancholici ad atram bilem degenerantis excretionem ſymptomaticam peſsimam eſſe dixit: ita hîc atræ bilis euacuationem ſpontaneam ab initio morbi factam, in omni morbo lethalem eſſe aſſerit, ſiue fiat per inferna, id eſt, per ſeceſſum vrinamq́;, ſiue per ſuperna, per vomitum, ſputum vel nares. Eadem ſententia bis in Coacis eſt repetita. Celſus lib. 2. cap. 6. hanc, vt & ſequentem, ita interpretatus eſt: Cui protinus in recenti morbo bilis atra vel infra vel ſupra ſe oſtendit, cuiúe alterutrum modò ſe prompſit, cùm iam longo morbo corpus eius eſſet extenuatum & affectum, &c. interitus periculum oſtendunt.

Ratio aſſertionis huius eſt hæc: Quicquid in principio morborum excernitur, id non naturæ lege, ſed violentia morbi fit, & materia malignitate aut

aut multitudine, quia initio omnia adhuc cruda ſunt: nulla itaq; tùm à natura fit diſcretio aut vacuatio: illa verò non mouet niſi ſecreta: non autem ſecernit, priuſquam concoxerit: ſed hæc non ita protinùs fieri poſſunt. Adhæc bilis atra ab initio non ſolùm cruda eſt, ſed & praua malignaq;. In principio itaq; morbi excreta, in perniciem ægri vacuatur, quia cæteris humoribus acrior, mordacior deteriorq; exiſtit, ſui prauitate ad veneni naturam accedens. Quòd ſi ergo tanta eius copia redundat, vel ea eius malignitas eſt, vt morbo incipiente naturam ad ſui expulſionem irritet, fieri non poteſt, vt ab eadem vincatur, concoquatur, ac demum criticè expellatur: nec in progreſſu morborum inſalubrium vnquam admittit coctionem. Quamobrem atra bilis excretio in augmento morbi maius malũ ſignificat: arguit enim humoris huius dominium, ita vt natura nihil contra eum proficere potuerit. Aliorum quoq; humorum excretio in principio mala eſt, non tamen ſemper lethalis, vt atræ bilis, quemadmodum tamen Galenus in commento aſſerere videtur: nec id locus ex 1. Epid. adductus comprobat, non enim ait, quòd cruda & incocta inter initia exeuntia ſemper ſignificent θανάτυς, ſed interdum ἀκρισίας, ἢ πόνυς, ἢ χρόνυς, ἢ τῶν αὐτῶν ὑποςροφάς: nam natura robuſta humores non prorſus malignos euincere tandem poteſt.

Quanquam verò Aphoriſmus dicat, excretionem bilis atræ in principio morborum lethalem eſſe, non propterea tamen eam in alijs temporibus ſine periculo eſſe ſtatuit. Galenus ſanè in libello de atra bile affirmat, ſe per totam vitam obſeruaſſe, bilem atram lethaliter excretam fuiſſe. Quocunque ergo tempore, & per quemcunque locũ efferatur, cæteris paribus lethalis eſt, & vt ſignum, & vt cauſa: ſignum quidem eſt caloris ignei, ingentis putredinis ac intemperiei in partibus nobilioribus: vnde manat, & naturæ imbecillitatem: Cauſa verò, quia tenui ac mordaci ſua acrimonia nobiles partes cutemq; ventriculum & inteſtina arrodit & exulcerat, craſſitie partium contumaciter adhæreſcens, vt nec celeriter permeare nec tota ſimul excerni queat, vnde cancroſa & immedicabilia vlcera intus naſcuntur. Cæterùm Galenus in libro de atra bile non abſolutè omnem atræ bilis excretionem lethalem fuiſſe ſcribit, ſed eius ſolùm, quæ ἀκριβῶς ſit atra, id eſt, ἀκρατής, ſyncera & meraca: admiſtione etenim ſui ichoris aut aliorum humorum nonnihil eius acrimonia & malignitas retunditur. Synceri autem humores quouis tempore excreti praui cenſentur, vt in multis locis Galenus ex Hippocrate docet: & non tantùm in principio morbo-

Kk rum,

rum, nihil ſiquidem à natura perpeſſi ſunt: hac enim nihil quicquam agit in humores, qui nihil vtile habent admixtum: à natura ergo deſerti maiorem ſubindè corruptelam accipiunt. Atra bilis autem in principio ſemper & cruda eſt & ſyncera. Cocta verò non ampliùs eſt ſyncera ſeu ἀκρατὴς, quia concoctio fit, dum natura humores noxios cum vtilibus miſcet, agens in ambos, vt ex ambobus inde noua quaſi ſubſtantia forma exurgat, ſegregata parte humoris eiuſdem non vitiata à vitiata, non ab humoribus alterius generis, id eſt, ab ichore ſuo aut alio humore vtili. Bilis itaq; nigra concocta, id eſt, non ſyncera, ſeu qua non amiſit ſuum ichorem, quo vrina ſæpè tinguntur in affectibus lienis, interdum à natura ſuperfluitates expurgante in morborum ſtatu ſalubriter excernitur, autore Galeno, præcedentibus nimirum notis coctionis vel in tota materia, vel ſaltem in aliqua eius parte, vbi & pars ſolùm materiæ ſecreta excernitur in incremento etiam morbi vniuerſali: Hippocrati verò euacuationes etiam liuida, fœtida & biliosa, ſi benè exeunt, bona ſunt.

APHOR. XXIII.

Ὁκόσοισιν ἐκ νοσημάτων ὀξέων, ἢ ἐκ πολυχρονίων, ἢ ἐκ τρωμάτων, ἢ ἄλλως πῶς λελυπομένοισι χολὴ μέλαινα, ἢ ὁκοῖον αἷμα μέλαν ὑπέλθῃ, τῇ ὑστεραίῃ ἀποθνήσκουσιν.

Quibuſcunque à morbis acutis, aut diuturnis, aut à vulneribus, aut alio modo extenuatis, atra bilis aut veluti ſanguis niger exierit, poſtridie moriuntur.

QVod in duobus ſuperioribus Aphoriſmis ſeparatim protulit, id nunc vna ſententia comprehendit, docens ambas nigras deiectiones, de quibus eſt locutus, mortem portendere, idq; non ſolùm incohante morbo, verùm in eius quoq; progreſſu: Monet etiam, in dijudicandis nigris deiectionibus virium imprimis rationem habendam eſſe, quum medicus ſæpenumero morbi tempora ignoret, nec adeò certò ſynceram bilem atram à concocta diſcernere queat. Si quando ergo æger iam admodum extenuatus eſt, hoc eſt, ex morbo acuto longoue, vel largo profluuio ſanguinis à puerperio aborſuúe, vel ex vulnere, vt aliqui codices legunt, aut alia de cauſa quacunq; extremè debilitatis viribus fuerit, atramq; bilem vel ὑποχώρημα μέλαν ὡς αἷμα, copioſè ſurſum vel deorſum excreuerit, non multo tempore pòſt morietur, nimirum propter morbi magnitudinem, humoris ue excreti malignitatem, viriumq; extremam imbecillitatem, quæ ſuccumbens humores

humores prauos ſuperare, concoquere aut reprimere, cohercere aut retinere diutiùs nequeunt. Nigra itaq; iſta excluduntur, non naturæ robore, ſed quia nec ferri ampliùs, nec loco contineri poſſunt, ob extinctionem caloris natiui, partiumq; nutritioni dicatarum reſolutionem. Inde quoq; morituri ſæpè, aut ipſo etiam mortis tempore nigra per os aut aluum excernunt. Nigras deiectiones atro ſanguini ſimiles hoc loco Hippocrates atræ bili exæquare videtur, quantum quidem ad periculum attinet, in corpore debili. Fortè τὴν μελαίνην χολὴν *appellat eam, quæ eſt pura, ex bile flaua aut æruginoſa genita: ſed* ὑποχώρημα μέλαν ὁκοῖον αἷμα, *atram bilem quæ ex fæce ſanguinis, id eſt, è ſucco melancholico corrupto naſcitur, aut eſt in illo tractu ad generationem atræ bilis.*

APHOR. XXIIII.

Δυσεντερίη, ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἄρξηται, θανάσιμον.

Difficultas inteſtinorum, ſi ab atra bile inceperit, lethalis.

DEclarat & probat vigeſimum ſecundum Aphoriſmum, quòd nimirum atra bilis ſyncera, qualis eſt in morborum initijs, ſponte erumpens, non ſolùm pernicioſa ſit, vt ſignum, calamitatem partis, à qua monet, arguens: verùm etiam vt cauſa, id eſt, non tàm perniciem portendat ob morbi eam gignentis magnitudinem & ſæuitiem, quàm quod viſcera interna erodat, ac in ijs vlcera creet cancroſa & mortifera, ob humoris & prauitatem & partium craſſitiem contumacem, ſuo autem tranſitu tantùm exulcerat inteſtina, lethalemq; inducit dyſenteriam, ſua etenim acrimonia longè profundiùs erodit, ac difficiliùs rurſum eluitur ob partium terrenarum craſſitiem, quàm humores bilioſi, mordaceſq; alij. Cancri quoque in extima corporis ſuperficie non vllam admittunt curationem, ſi ab atra bile exquiſita ſint orti, hoc eſt, cui non admixta ſit bilis flaua, vt ſit in carbunculis: medicamenta ijs nec adhiberi, nec admota diu intus adhærere poſſunt. Tacitè quoq; monet, ne medicus atram bilem intùs latentem ac quieſcentem temerè pharmacis moueat, niſi priùs eius malignam acrimoniam correxerit, ne mota maiorem noxam afferat. Non itaq; ocioſa repetitio eſt Aphoriſmi vigeſimi ſecundi, vt aliqui putant. Loquitur autem de dyſenteria, non quæ à ſucco melancholico fit, ſed de ea tantùm, quæ ab atra bile propriè dicta principium ducit: & quidem quæ fit ἀπὸ χολῆς

μελαίνης, non quæ ſit cum atra bile, ſub finem morbi per criſim excreta: nam talis dyſenteria non eſt funeſta, vt docet Aëtius lib. 9. cap. 43. Et Hipp. infra 6. Aph. 48. ait: Lienoſis ſuperueniens dyſenteria, bonum, in qua ſcilicet humor melancholicus vel ſeorſim, vel alijs mixtus euacuatus, non autem atra bilis exquiſita.

APHOR. XXV.

Αἷμα ἄνωθεν μὲν, ὁκοῖον ἂν ᾖ, κακόν: κάτω δὲ, ἀγαθὸν, τὰ μέλαινα ὑποχωρέοντα: *alij legunt,* τὸ μέλαν ὑποχωρέον.

Sanguinem ſupernè quidem efferri, qualiſcunque ſit, malum: infernè verò, bonum, ſi nigra ſubeant.

NE imperitus lector dyſenteriam omnem, in qua cruenta & nigricantia excernuntur, lethalem eſſe crederet, mox ſubiungit, excretionem ſanguinis per anum interdum bonam eſſe, ſi ſcilicet denigratus prodeat. Ita lectorem diligentiùs in deiectionum nigrarum iudicio exercere, illarumq; doctrinas accurate inculcare voluit, ſanguineas ab atrabilaribus & ijs, quas ſanguini ſimiles eſſe dixit, ſeparans ac diſtinguens: atrabilares, lethales: nigras vt ſanguis, peſſimas: ſanguineas nigras, vtiles eſſe pronuncians, quo modo infrà dixit, dyſenteriam lienoſis bonam eſſe. Hoc ſanè artificio Hippocrates Aphoriſmum hunc ſequenti etiam de dyſenteria loquenti, propoſuit, id more ſuo per aduerſarias propoſitiones duas explicans. Prior eſt: Sanguis cuiuſcunq; tandem vel coloris vel ſubſtantiæ fuerit, ſi per os reijciatur, vomitu, tuſsi aut ſcreatu, malum eſt & cum periculo iunctum, ſignificat enim malum affectum, hoc eſt, rupturam, aut apertionem aut eroſionem vaſis alicuius in pulmone, thorace aut ventriculo: Nec fit huiuſmodi excretio naturæ prouidentia, ſed vi morbi aut vitio corporis: nec fit per loca conferentia & natura conſueta, natura enim per nares potiùs, vterum & hæmorrhoides in ſanis corporibus & in criſibus ſeſe expurgat, cùm propter plenitudinem vel vitium ſanguinis ſe exonerare ſtudet: Adhæc eſt vacuatio humoris naturæ familiariſſimi, cum quo ſimul multum caloris & ſpiritus effluit, viresq; frangi neceſſe eſt: præterea periculum quoq; eſt, ne ſanguis eò delatus corrumpatur, ac in grumum conuerſus febres aliaq; grauiſſima ſymptomata, empyema, phthyſin, &c. afferat: Quin & in ipſo fluxu ægri animo delinquentes, aut copia ſanguinis ſuffocati, celeriter interdum extinguuntur. Quapropter vndecunq; prodeat per

os ſi

os in magna copia, infrà enim Aphor. 27. ait: αἱμοῤῥαγέει πλῆθος maturè ſubueniendum eſſe monet, quia non χρησίμως exit, vt 2. Aphor. propoſuit. At ſi modicum ſanguinis excernitur, pituitæ mixtum, minus eſt periculi.

Altera: Quando ſanguinea nigra copioſè per aluum excernuntur, bonum eſt, eſt enim ſignum roboris naturæ per vias conuenientes ſanguinem limoſum ſuperfluumúe ab epate aut liene oppreſſo per meſaraica vaſa in inteſtina expellentis acutos morbos graues ſoluentis aut arcentis, ſanguis verò etiam probus in inteſtinis congeſtus colorem ſuum floridum amittit, nigreſcitq́; quod & in aliјs cauitatibus coaceruato contingit: Talem verò concretum ac denigratum, primo quoq; tempore excerni vtile eſt, antequam putreſcat: At non denigratus, non vtiliter per aluum euacuatur, vt fit in dyſenteria epatica & vlceroſa, vbi ſanguis citò perfluit tùm ob tenuitatem, tùm quod ſtatim ab vlceratis inteſtinis expellitur, antequam nigreſcit. Per μέλανα itaq; intelligit τὰ αἵματα ὑποχωρέοντα, non autem ὑποχωρήματα, non enim ei ſermo eſt de excrementis à natura deſertis. Galenus per κάτω intelligit hæmorrhoides: ſed hoc modo etiam fluxus ſanguinis per vterum accipi deberet. Ego itaque per κάτω accipio aluum: ſicuti per ἄνω, os.

APHOR. XXVI.

Ην ὑπὸ δυσεντερίης ἐχομένῳ ὁκοῖαι ἂν σάρκες ὑποχωρήσωσι, θανάσιμον.

Si laboranti inteſtinorum difficultate veluti carnes per inferiora exierint, lethale eſt.

DEclarat, qua ratione dyſenteria atrabilaris ſit lethalis, nempe quòd inteſtina ab atra bile in profundum vſq; exulcerentur, ita vt iam ante pinguedo & ἐπιδερμὶς abraſa ſit, ramentaq́; exierint: atq; ita rurſus magis perſpicuè dyſenteriam vlceroſam excipit ab antecedente Aphoriſmo, in qua quidem ſanguis quoq; excernitur, ſed cum ramentis & carunculis.

Dyſenteriæ etiam exemplo docet, non ſolùm excrementorum ſpeciem & calorem, ſed & ramenta, quæ ſimul eiјciuntur, obſeruanda atque expendenda medico, vt rectiùs ferat iudicium de iјs, quæ χρησίμως excernantur. Talis, inquit, dyſenteria diuturnior, (quam per ἐχομένῳ innuit) in qua tunica inteſtinorũ exterior quoq;, cuius ſubſtantia ſui generis caro eſt, (ideò ait, ὁκοῖαι ἂν σάρκες) exeſa fuerit, quod excreta carunculæ mõſtrant,

à quocunq; id humore fiat, periculum mortis minatur, maximè ſi virium accedat imbecillitas & humoris malignitas, tale quippe vlcus difficilimæ curationis eſt, quoniam pars ſolida membranoſa non regeneratur, ac inteſtina paucum calorem & ſanguinem habent, perpetuusq; fæcum acrium & ἰχώρων tranſitus non ſinit cicatricem obduci.

APHOR. XXVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν αἱμοῤῥαγέει πλῆθος ὁκοθενοῦν, ἐν τῇσιν ἀναλήψεσι τουτέοισιν αἱ κοιλίαι καθυγραίνονται.

Quibus per febres ſanguinis copia vndecunque profluxerit, ijs conualeſcentibus alui humectantur.

EXtat eadem ſententia in 3. prorrhet. 41. his verbis: Quibus ſanguinis eruptio multa fuerit, progreſſu temporis aluum πονηρεύεται, malè efficitur, niſi vrina cocta fuerit: Bis quoq; in Coacis repetita eſt. Hoc autem loco eſt ab autore inſerta, vt veritatem Aphoriſmi 25. monſtret, vbi dixit, omnem ſanguinis, non denigrati ſcilicet, largam profuſionem malam eſſe, cum hac etenim plurimum caloris & ſpiritus, in quibus naturæ integritas viriumq; robur potiſſimùm conſiſtit, effunditur. Quapropter robur non ſolùm cordis, ſed & epatis, ventriculi ac totius deniq; corporis deijci oportet, vnde & aluum humidiorem fieri, liquidaq; plurima crudaq; deijcere, tormina, flatus, ructusq; acidos pati par eſt, ob iniquam enim caloris innati & venoſi generis debilitatem nec ſanguificatio neque ἀνάδοσις in corpus fieri poteſt. Multò autem magis id euenire ſolet, quando ægri ex morbo conualeſcentes pleniùs reficiuntur, id eſt, plùs ingerunt quam poſſint conficere, inanitæ ſiquidem partes exacto iam morbo vehementer appetunt, nec tamen officium coctionis ac diſtributionis præſtare poſſunt. Maximè autem ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν id accidit, aucta virium imbecillitate à calore febrili, qui per ſe facit, vt nec cibus in ventriculo rectè concoqui, nec in epate in ſanguinem conuerti, neq; per venoſum genus conuenienter diſtribui poſſit. Vt ergo quæuis ſanguinis euacuatio copioſior, etiam per vias conuenientes, nares, hæmorrhoides, aut vterum κριτικῶς facta, vires deijcit, ita multò periculoſiorem eſſe oportet ſymptomaticam ſanguinis excretionem nimiam, quæ fit per os aut aluum, vias naturæ parùm conſuetas. Id obſeruare medicum decet, quando venam ſecat, aut ſanguis ſponte è naribus

bus aliiſue partibus in febrium ac inflammationum interiorum initiis efſluit, ne vel moderatos effluxus impediat, aut immodicos moliatur, vel nimium fluere ſinat: nec aluos huiuſmodi fluidas adſtringentibus, multò minùs purgantibus curet, verùm potiùs calorem natiuum roborantibus.

APHOR. XXVIII.

Ὁκόσοισι χολώδεα τὰ διαχωρήματα, κωφώσιος ἐπιγινομένης παύονται· καὶ ὁκόσοισι κώφωσις, χολωδέων γινομένων παύεται.

Quibus bilioſæ deiectiones ſunt, ſuperueniente ſurditate deſinunt: & quibus ſurditas adeſt, bilioſis deiectionibus ſuperuenientibus, finitur.

IDem docuit Hippocrates in pluribus locis. In libro περὶ κρισίων *ait: Quibus in febribus aures obſurduerunt, his non ſoluta febre, inſanire neceſſe eſt, ſoluit autem ſanguis ex naribus erumpens, aut aluus bilioſa egerens, aut dyſenteria accedens, aut coxa vel genuum dolor. Et in* Coacis: *Poſt ſanguinis eruptiones, & nigrorum egeſtiones in acutis morbis ſurditas ſuperueniens, malum: ſanguinis egeſtio his pernicioſa, ſurditas verò ſoluit, ſoluunt enim quæ ad ſuperiora, inferiora: atque econtra. Et in 2. Epid. Dolorem in locis infernis ſoluit ſurditas. Ex his locis poteſt intelligi, qua occaſione hîc repetita ſit iſta ſententia, nempe vt alteram Aphoriſmi 25. partem probet, qua ratione nimirum denigrati ſanguinis excretio poſſit bona eſſe, quia videlicet alios morbos graues ſoluat & arceat, ſicuti bilioſæ deiectiones ſoluunt ſurditatem, quam tamen malam eſſe ſcribit in* Coacis, *ſi febribus ſuperueniat, eò quòd cerebri facultates à morbo reſolutas oſtendat: niſi ſequatur aliqua excretio humoris bilioſi, à capite in ventrem aut alias partes infernas robore naturæ translati, ita enim facilè conquieſcit ſurditas: ſicuti viciſſim deiectiones bilioſæ ceſſant ſurditatis acceſſu, nimirum bile ſuo calore ac leuitate caput petente, & ad neruum* ἀκουστικὸν *vel membranas aurium deriuata, naturæ ſiquidem ordine bilis per aures purgari, aurium ſordes amaræ oſtendunt: Profundiùs itaque immerſa & affixa auribus, hebetat auditum: eiuſdem verò translatione & vacuatione ceſſat ſurditas, à leui meatus auditorii obſtructione: ea tamen ſurditas quandoque organo auditus grauiter affecto, ſtabilis manet, non ſecùs atque illa, quæ extra febres ab humore craſſo penitiùs neruo auditorio impacto naſcitur, de qua contumaci ſurditate hîc non loquitur Hippocrates: ſicuti nec de illa, quæ eſt omnium deterrima, ab extinctâ facultate audiendi ortum ducens: nec de omni critica,*

tica, nam aliquando parotidum pranuncia eſt, vt in morbis diuturnioribus: aut futuram hæmorrhagiam denunciat, vt in febribus calidioribus: aliquando etiam alui profluuium.

Hinc diſcamus præceptum therapeuticum, quòd medicus huiuſmodi ſurditatem rectiſſimè curare poterit, bilem eam chalagogis ad inteſtina aluumq́; reuocando: & inchoatam à natura vacuationem promouere debet, iuxta doctrinam Aphoriſmi ſecundi. Celſus lib. 2. cap. 6. ait: Nihil plus aduerſus ſurditatem, quàm климбilioſa aluus.

APHOR. XXIX.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἑκταίοισιν ἐοῦσι ῥίγεα γίνεται, δύσκριτα.

Quibus in febribus ſexto die rigores fiunt, iudicationem habent difficilem.

QVemadmodum ſurditas, ita & rigor ſignum eſt κρίσιμον, bilioſas alui deiectiones pranuncians. Vtq́; cognoſcat medicus, quænam ex ſpontaneis euacuationibus ſint vtiles & criticæ, hoc eſt, ab ipſa natura excitata, docet exemplo rigoris in febribus continuis ſexto die aborti, non ſolùm ſpeciem qualitatesq́; humorum motumq́; ſpectandum eſſe, verùm ipſum quoq; diem, in quo eiuſmodi euacuationes vel indicantur vel fiunt, diligenter obſeruandum eſſe, num ſcilicet criticus ſit, vel non. Natura quidem humoribus dominans, non eos mouet diebus paribus, præſertim verò die ſexto: In dies enim pares non incidit morbi motus. Rigor itaq; talis tempore ortus oſtendit naturam non ſuæ ſpontis eſſe, ſed motu materiæ ſua vel copia vel qualitate maligna ſæuientis irritatam celeriùs ad certamen periculoſo euentu exurgere, ac infelicem pugnam anticipare, quàm ſequenti die ſeptimo rectiùs moueret: parùm autem refert, ſiue ſequatur excretio, ſiue motus iſte fruſtra cieatur. Natura autem non aggreditur criſin, niſi die conueniente, & materia iam cocta, cuius ſigna diebus indicibus ante exhibuit. Id niſi fiat, febris vel reuertitur, vel in longum protrahitur, nec niſi cum grauibus ſymptomatis lapſumq́; virium abſoluitur, vel ægro prorſus eſt pernicioſa, ad mortem tendens, id quippe δύσκριτον ſignificat. Salutaris itaq; rigor eſt, quem ſigna coctionis in die indice prænunciarunt, qui ſuo die critico excitatus mouit criticam excretionem: Hanc medicus ceſſantem promoueat & iuuet. At rigor in ſexto, aut ſimili die pari non critico denunciat excretio-

excretiones malás, id eſt, parùm tutas: ideoq́ʒ his non fidendum, magna ſiquidem cauſa ſubſit oportet, naturam vrgens ac ſtimulans, quæ cauſæ tàm potenti facilè ſuccumbit, maximè cœli auxilio deſtituta, nec ab acceſſione adiuta, vel coctione, quæ diebus criticis abſolui debet. Sic vxor Drameade in 6. Epid. quum ſexto riguiſſet, eodem die mortua eſt: Virgo in Abderis, & altera in Lariſſa, ſexto die inhæruerunt, & liberatæ ſunt, ſed aut cum difficilimis ſymptomatibus, aut poſt multum tempus. Nec vult Hippocrates, rigorem malum eſſe, qui ſexto cœperit, ſed qui ſexto die fit, etiamſi enim in principio mouetur rigor, ſi ſexto repetat, nihilominus malus eſt. Celſus vertit: A ſexto die cœpiſſe inhorreſcere, malum.

APHOR. XXX.

Ὁκόσοισι παροξυσμοὶ γίνονται, ἣν ἂν ὥρην ἀφῇ ὁ πυρετὸς, εἰς τὴν αὔριον τὴν αὐτὴν ὥρην ἢν λάβῃ, δύσκριτα.

Quibuſcunque acceſsiones fiunt, ſi febris, qua hora dimiſerit, eadem poſtero die inuaſerit, ijs difficile iudicium.

Etiamſi anticipatio motionis criticæ eſt δύσκριτος: non tamen paroxyſmorum inuaſio anticipans ſignificat δυσκρασίαν: Imò quando paroxyſmi in febribus intermittentibus & continuis exacerbationem habentibus, ſtatas ſubindè atq́ʒ ordinatas habuerint horas, eæ febres erunt δύσκριτοι, id eſt, ægrè ſoluuntur, & non niſi cum periculo recidiuæ, aut tardiùs cum grauioribus accidentibus. Alia etenim ratio eſt motus critici, quàm qui in paroxyſmis fit. Ille fit motu naturæ, quæ totam materiam morbificam expellere tentat: Hic verò, motu materiæ morbificæ irritantis naturam, quæ ſolùm putridam eius partem pellit ſudore, vrinis vel alia ratione, relicta ea quæ putredini apta eſt. Hæc ſi copioſa fuerit & ad putrendum facilis, acceſſionem anticipare contingit: contrarium fiet, ſi ea pauca fuerit, nec ita facilè computreſcat: Si craſſa fuerit & frigida, minimeq́ʒ mordax, natura ſtato quidem tempore ſtimulatur, ſed languidiùs aduerſus eam inſurgit, ipſiq́ʒ motum conſuetum permittit, quaſi eam negligens: morbus itaq́ʒ producitur in longum, ægreq́ʒ & laborioſè ſoluitur, fomes etenim febris diu hærens varios accipit mutationes, tardiusq́ʒ concoquitur, ac ſæpiùs vna tantùm portio, reliqua verò intus derelicta recidiuam facit, aut corrupta graues affert caſus. Nec refert, num acceſſio breuis aut diuturna fuerit, num natura id totum motui materiæ permittit, nec citiùs

aut tardiùs ad pellendum laceſſatur. Galenus cauſam conſtantis horæ, ſi eadem hora ſemper inuadit aut anticipat aut poſtponit, refert ad materiam firmam & permanentem, concoctu ac excretu difficilem, ob craßitiem & multitudinem, de qua nihil ſalutariter excerni poteſt, quia concoctionem non recipit.

APHOR. XXXI.

Τοῖσι κοπιώδεσιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν, ἐς ἄρθρα καὶ παρὰ τὰς γνάθους μάλιστα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.

Iu quibus per febres laſsitudinis ſenſus eſt, ijs ad articulos & iuxta maxillas potiſsimùm abſceſſus fiunt.

HActenus de euacuationibus κατ᾽ ἔκκρισιν factis egit: per quinque ſequentes Aphoriſmos, deinceps loquitur de ſpontaneis morbifici humoris vacuationibus, quibus ſoluit natura morbos per abſceſſus, id eſt, tumores, tubercula, & dolores in articulis, vtq́; ſurditas & rigor futuras ἐκκρίσεις ſeu excretiones ſignificant, ita laßitudo futuros abſceſſus prænunciat. In iſto autem Aphoriſmo declarare potißimum vult, quomodo febres, quæ ſtatas paroxyſmorum horas obtinent, ſint δύσκριτα. Quemadmodum, inquit, morbi acuti, qui ex tenui humore ſunt, ferè excretionibus iudicantur: ita qui ſtatis horis redeunt, à materia craſſa frigidaq́; exiſtentes, per abſceſſus magis in iuncturis per totum corpus finiunt, materia morbi ad eas conuerſa, ſi quando febricitantes grauitatem, vel tenſione moleſtam vel punctionem aut ardorem etiam ad leuißimum motum corporis ſentiunt in articulis, hi ſiquidem promptißimè materiæ decubitum excipiunt, tùm ob naturalem imbecillitatem, (ſunt etenim partes exangues & laxæ) tùm ob amplitudinem, laxitatem & cauitatem ad excipiendos retinendosq́; humores aptam. Natura itaq; victrix humores ob lentorem ad excretionem ineptos, ob frigus autem & craßitiem ad coctionem minùs idoneos à partibus potentioribus ad imbecilles articulos propellit. Hi in cauitatibus iſtis ſparſi, laßitudinem circa articulos in muſculis faciunt, collecti deinde & extuberantes, veros abſceſſus pariunt, vel phymata vel dolores arthriticos,
9. Aphor. 63. *maximè quando natura remißiùs certat & luctatur.*

Cæterùm loquitur Hippocrates de laßitudine ſpontanea, quæ conſequitur ad febrem, igneo ſuo calore humores liquantem, aperientemq́; vias ad articulos & glandulas poſt aures & ad maxillam ſub mento, vbi parotides atq; ſtrumæ excitantur, quia partes principes ſuperfluitates ſibi moleſtas à ſe

à ſe propellentes, detrudunt ad glandulas vicinas, quæ ad fluentes humores excipiendos natæ videntur: In febribus quidem calidioribus & bilioſis, ad ſuperas corporis partes, glandulas ſcilicet maxillarum: in alijs quarum materia eſt craſſior & crudior, expectare potiùs abſceſſum oportet ad articulos inferiores, axillas, inguina atq; genua & malleolos, aut ad totum crus, ſi multa ſit materia, accedit namq; virium imbecillitas ſpatio temporis longiore languentium, laſſitudiniſq; ſenſus moleſtus fluxionem ciet. Rectè autem monet Galenus 6. Epid. 2. com. 17. abſceſſus huiuſmodi criticos fieri, ſi morbus crudus ſit & perdurabilis, non tamen malignus, concoctus namq; citra abſceſſum ſoluitur per vrinas, ſudores, &c. at pernicioſus, interimit.

Sententia Aphoriſmi huius pleniùs ſcripta extat in libro de humoribus vbi Hipp. ait: laſſitudinem ſentientibus in febribus, ad articulos & circa maxillas maximè abſceſſus fiunt, prope ſanè dolores vniuſcuiuſq;, ad ſuperam partem magis, & in totum: ſi verò lentus fuerit morbus & καταῤῥοπος, infernè abſceſſus fiunt: maximè autem pedes calidi infernè ſignificant: frigidi verò, supernè. Celſus ſic reddidit: Si laſſitudinis ſenſus in febre eſt, vel in maxillis, vel in articulis aliquid abſcedit.

APHOR. XXXII. & XXXIII.

Οκόσοισι δὲ ἀνισταμένοισιν ἐκ τῶν νούσων ἄν τι πονέσῃ, ἐνταῦθα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.

Ατὰρ οὖν καὶ προπεπονηκός τι ᾖ πρὸ τοῦ νοσεῖν, ἐνταῦθα στηρίζει ἡ νοῦσος.

Quibus ex morbo conualeſcentibus pars aliqua laborauerit ſeu doluerit, illic abſceſſus fiunt.

Sed & ſi qua pars ante morbum doluerit, in ea morbus firmatur ſedemque habet.

PRobat & declarat, quomodo laſſitudo futuros in articulis abſceſſus denunciet. Quæcunq; pars, inquit, poſt morbum etiam ante morbi inuaſionem contraxerit debilitatem, vel læſa fuerit aut doluerit, in ea fieri ſolent abſceſſus, per quos morbus perfectè iudicabitur ac ſoluetur: nam πόνος ſeu dolor & locum, ad quem fit humoris noxij defluxio, monſtrat, & partem ipſam reddit debilem atq; adeò ad excipiendos humores magis accommodam, promptiùs enim materia morbi relicta decumbit ad partes natura debiliores, maximè dolore vel affectu aliquo fluxionem aduocante & augente.

Ideoq́, laſsitudine in febribus comparente, quum ſit doloris ſpecies quadam, teſte Galeno 2. de cau. ſymptomatum, decubitus humorum fieri ſolent ad articulos, tanquam ad partem dolentem ac debilem, niſi per excretionem aliquam à natura vel à medico humores illi abſceſſum facturi, vacuati fuerint per aluum aut vrinam multam & craſſam, aut ſanguinis profluuium, vt infra 4. Aph. 74. & 2. progn. 65. & 6. Epid. 4. com. 2. docet. Porrò in conualeſcentibus ex morbo, dupliciter abſceſſus fiunt: primùm quando ſuperſunt morbi reliquia, portione materia morbifica excreta aut concocta, & ſi qua pars infirma fuerit: Deinde ſi æger conualeſcens copioſiore vtatur alimento, quàm ventriculus imbecillior vireſq́ fracta ferre poſſint, vnde noua cacochymia ſuccreſcit, qua ſuperſtiti coniuncta materiam abſceſsibus ſuppeditat. Non ſolùm verò de articulorum abſceſsibus accipiendus eſt Aphoriſmus triceſimus tertius, verùm etiam de partibus viſceribuſq́ interioribus. Medicus ergo ſit circumſpectus, materiamq́ abſceſſum in loco periculoſo parituram, tempeſtiuè euacuato toto corpore, auertere ſtudeat. Extant hi duo Aphoriſmi in libro de humoribus hiſce verbis: ſed ſi qua pars ante morbum laborârit, ibi morbi ſedes erit, vt accidit ijs, qui Perinthi tuſsi anginaq́ laborârant, tuſſes enim non ſecùs quàm febres, abſceſſus faciunt.

APHOR. XXXIIII.

Ην ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ, οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῷ φάρυγγι, πνὶξ ἐξαίφνης ἐπιστῇ (ἐπιγίγνηται) θανάσιμον.

Si febre detento, nullo tumore in faucibus exiſtente, ſtrangulatio ſubitò ſuperuenerit, lethale eſt.

CElſus lib. 2. cap. 6. hunc & ſequentem Aphoriſmos ſic reddidit: neq́ is ſeruari poteſt, qui ſine vllo tumore febricitans, ſubitò ſtrangulatur, aut deuorare ſaliuam ſuam non poteſt: Cuiue in eodem febris corporiſq́ habitu ceruix conuertitur, ſic vt deuorare æquè nihil poſſit.

Hippocrates in Coacis ſcribit, non inutile eſſe in morbis longis, ſi vel tubercula vel labores ſiant in articulis, liberatur ſiquidem æger à moleſtijs per iſtos abſceſſus, modò critici ſint ac boni, id eſt, ſiant die critico, procul à ſede affecta, antegreſsis ſignis coctionis, in parte quæ totius materia ſit capax. Interdum verò malos & periculoſos in febribus abſceſſus ſequi, docet his duobus Aphoriſmis, deficiente ſcilicet robore natura à malitia humoris morbifici

morbifici irritatæ atque euictæ, quæ motum humoris non regit, ita vt cum periculo ægri ad internas partes nobiles deferatur, translatusq́; ſymptomaticè à vaſis ad cor, epar, cerebrumúe, prauos faciat abſceſſus, vt è cerebro ad laryngem, cuius abſceſſus propter anguſtam conſtructionem & vſum ſpirationis vitæ neceſſarium, pernicioſus admodum eſt. Vt itaq; laßitudo abſq; vllo tumore prænuncia eſt abſceſſuum, humore priuſquam in vnum locum collectio fiat, in vicinos muſculos ſparſo: ita laßitudo vlceroſa, tenſiua vel phlegmonoſa in muſculis faucium & laryngis, quam difficilis ac impedita ſpiratio comitatur, abſq; vllo eorum tumore ſubitò accidens in febre magna, antecedit vel abſceſſum in cerebro, à quo phrenitis aut conuulſio oritur, neruis ac muſculis gutturis calore ſiccitateúe nimia tenſis: vel anginam illam grauißimam, quæ eſt muſculorum internorum laryngis phlegmone, ab Hippocrate in 3. progn. 16. deſcripta: porrò tenſi muſculi claudunt laryngem, quam perpetuò ob ſpirationem hiare oportet, adeoq́; viam ſpiritus intercludunt ſpirationemq́; prohibent, quam multò liberiorem expoſcit calor cordis à febre vehementi auctus: mors ergo & celerior & certior propter ſpirationis defectum mox conſequitur: maius quoq; accedit periculum à ſpaſmo & cerebri malo.

Præterea quemadmodum in laßitudine muſculi artuum moti dolent, & ad peragendas ſuas actiones ſunt inepti, ita & faucium ac laryngis muſculi, vitioſis ſuccis eò confluentibus, ſenſum laßitudinis ſine conſpicuo tumore, & cum dolore paruo excitant, vt larynx ſuo munere minùs fungi queat, delaſſatusq́; & imbecillior redditus, maiores ſæpè fluxiones excipit, fitq́; angina illa periculoſißima cum acerrimo dolore coniuncta, vt in 3. progn. 16. aſſerit, & in 2. prorrhet. 54. ait: φάρυγξ ἐπώδυνος, ἰσχνὺ μετὰ δυσφορίης, πνιγώδης, ὀλεθρίη ὀξέως, *id eſt, fauces dolentes abſq; tumore, cum anxietate ſtrangulantes, ſupra malum pernicioſæ. Verùm de hac angina non videtur in hoc Aphoriſmo loqui, quum nullam doloris mentionem faciat, nec in ea ſubita fiat ſtrangulatio: ſed potiùs de dyſpnœa ſymptomatica, quæ febribus acutis ſubitò ex humoris praui ad neruos recurrentes aut muſculos laryngis translatione ſuperuenit, inde ſiquidem muſculi ſenſum vlceris aut tenſionis aut laßitudinis phlegmonoſæ patiuntur, & mox ſuccedere poteſt phlegmone cerebri aut conuulſio, humore iſto ad cerebrum vel neruorum principium recurrente, vtrinq; verò mortis periculum imminet. De quo ſymptomate loquitur etiam in 1. prorrhet. 11. ſcribens: In acutis morbis faucium ſine tumore dolores & puſilli & ſtrangulantes, atq; cum æger*

 hiauerit,

biauerit, non facilè os tùm aperire tùm claudere, mentis aberrationem portendunt: ex his phrenitici fiunt & periculoſè habentes. Et in Coacis: *Faucium dolores ſine tumore ſuffocantes, ſiquidem à capitis dolore ortum habent, conuulſionem accerſunt.*

APHOR. XXXV.

Ην ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἐξαίφνης ἐπιστράφηται, καὶ μόγις καταπίνειν δύνηται, οἰδήματος μὴ ἐόντος, θανάσιμον.

Si febre detento, collum repente peruertatur, ac vix deglutire queat, nullo tumore exiſtente, lethale.

NEC iſte Aphoriſmus accipiendus videtur de quarta anginæ ſpecie, quam Hipp. 2. Epid. & Gal. 4. de loc. aff. à luxata ceruicis vertebra fieri ſcribũt, hæc ſiquidem cum graui dolore eſt coniuncta, cuius tamen hic non meminit: ſed loqui potiùs videtur de communi laryngis & gulæ vitio, cuius tamen origo localis non eſt vel in larynge nec in œſophago ſeu gula, ſed fit per conſenſum ac materiæ μετάδοσιν *à cerebro, conuulſis nimirum neruis, muſculis ac ligamentis, gulam ſpinæ atq; laryngi cõnectentibus, vellicatis autem ab humore acri in hos muſculos à cerebro defluente: His verò muſculis non agentibus, impeditur & deglutitio & vnâ reſpiratio, quia pars altera malè affecta trahit alteram in conſortium.*

Porrò collum peruertitur vel in partem interiorem, vel forâs, vel in alterum latus, idq; pluribus ex cauſis, nempè è caſu, aut ictu, aut tuberculo & tumore præter naturam, ex quo nerui contracti corpora vicina contrahunt. Contingit eadem peruerſio à luxata vertebra & à phlegmone muſculorum gulæ fauciumq;, & qui medij ſunt inter ipſam tracheam & œſophagũ: euenit quoq; aliquando muſculos ac tendines colli ita frigore occupari, vt æger ceruicem nequeat conuertere, neq; ſatis deglutire poſſit. Tollitur itidem deglutiendi poteſtas, muſculis œſophagi à pituitæ defluxu reſolutis, aut ob cõuulſionem reſolutionemúe neruorum & vinculorum, quæ guttur & linguã ſpinæ connectunt: aut ob immodicam ſiccitatem, quæ febris ardentis æſtum ſequitur: ſed ſenſim fit, non repentè, talis ſiccitas, huius ſignum eſt vox clangoſa, & auditur ſtrepitus in tranſitu potus: aut ob tumorem laxũ, mollem, indolentem, à pituita guttur imbuente: ſed iſta partim ſine febre, & nõ repentè, atq; cum tumore & dolore ſunt coniuncta. Repentina ergo colli peruerſio ac impedita deglutitio, de qua hic Aphoriſmus loquitur, referenda videtur, vel ad conuulſionem neruorum & muſculorum, vel ad phlegmonẽ cerebri incipientem. Iſta nouiſſe conducit, vt medicus animaduertens ſigna

quæ

quæ monſtrant futuros huiuſmodi abſceſſus lethales, excretiones iſtas ſymptomaticas aliò ſua induſtria auertat ad loca minùs periculoſa. In Coacis repetita eſt eadem ſententia: Si æger neq; collum conuertere, neq; deglutire poteſt, lethale eſt. Et iterum: In febribus derepente ſuffocari, & non poſſe tranſmittere ſine tumore, malum.

APHOR. XXXVI.

Ἱδρῶτες πυρεταίνουσιν ἢν ἄρξωνται, ἀγαθοὶ τριταῖοι καὶ πεμπταῖοι, καὶ ἑβδομαῖοι, καὶ ἐνναταῖοι, καὶ ἑνδεκαταῖοι, καὶ τεσσαρεσκαιδεκαταῖοι, καὶ ἑπτακαιδεκαταῖοι, καὶ μιῇ καὶ εἰκοστῇ, καὶ ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ, καὶ τριακοστῇ πρώτῃ, καὶ τριακοστῇ τετάρτῃ. οὗτοι γὰρ οἱ ἱδρῶτες νούσους κρίνουσιν. οἱ δὲ μὴ οὕτως γινόμενοι, πόνον σημαίνουσι, καὶ μῆκος νούσου καὶ ὑποτροπιασμόν.

Sudores febricitantibus boni, ſi manare cœperint die tertio, quinto, ſeptimo, nono, vndecimo, quartodecimo, decimo ſeptimo, vigeſimo primo, vigeſimo ſeptimo, trigeſimo primo & triceſimo quarto. Hi enim ſudores morbos iudicant. Qui verò ſecus fiunt, laborem ſignificant, & morbi longitudinem, & recidiuam.

HActenus per multos Aphoriſmos monſtrauit, quæ naturæ excretiones per aluū, vomitū, hæmorrhagias aut abſceſſus factæ, ſalutares ſint, vel non: quæ medico promouendæ, quæ minùs. In ſeptem ſequentibus docet, quænam excretiones per ſudorem factæ, bonæ ſint vel prauæ: In hoc quidem Aphoriſmo bonitatis notas capiendas eſſe monet à natura diei, quo ſudor in morbis erumpit: iſtamq; doctrinam duabus ſententijs eſt complexus, ſingulis rationem adijciens.

Prima: Sudores in febribus acutis, qui diebus decretorijs maximè prioribus erumpunt, boni ſint, quia ægrum à morbo liberant, vel ad melius commutant. Altera: Sudores in febribus, qui diebus nō criticis eueniunt, mali ſunt, quia mortis periculum malaſúe & difficiles criſes, aut morbi longitudinem, aut recidiuam ſignificant. Porrò quia morbi biliosi potiſſimùm ſudoribus ſoluuntur, bilis autem tertio quoque die, impari ſcilicet dierum numero moueri ſolet, ideò Hippocrates hîc dies impares maximè pro decretorijs recenſet, non omiſſo tamen decimo quarto, qui inter decretorios potentia & dignitate ſi non primas, ſaltem ſecundas tenet. Nec omnes dies criticos recenſet, ſed ſolùm priores: morbi etenim, qui diem triceſimum quartum excedunt, rarò per ſudores, crebriùs per coctionem aut abſceſſus iudicantur, vtpotè à craſſo frigidóq; humoribus magis orti.

Laudan-

Laudantur verò omnes naturæ excretiones, diebus criticis facta, quia fiunt à natura potente, morbo cauſaq; morbifica dominante. Hæc verò, quando ſua ſpontis eſt, non mouet acriter humores, niſi iam concoctos, & quidem lumine ac motu ſyderum cœleſtium adiuta: Tùm ſanè ægros à morbo integrè liberat, excretis humoribus, quibus plena poteſtate dominatur. Reliquis diebus natura cœli auxilio deſtituta, non molitur excretiones, niſi morbi vehementia & vi, aut materiæ morbificæ multitudine vel acrimonia ad pugnam excitata & coacta: plerunq; igitur natura viribus impar ſuccumbit in huiuſmodi pugna, aut fit anceps & laborioſa pugna, qua æger non integrè liberatur, ideoq; morbus aut fit longus, aut poſtquam ſemel ceſſauit, mox redit, quia ante concoctionem facta eſt concitatio illa.

Præterea bonos appellat iſtos ſudores, quantum ad diei naturam attinet, non quòd omnes ſemperq; boni ſint, qui hiſce diebus eueniunt, ſudoris quippe bonitas non ſolùm à die petenda eſt, ſed alia quoq; oportet conſiderare, vt docet Hipp. 1. progn. 26. inquiens: Sudores optimi ſunt in omnibus morbis acutis, qui in diebus decretorijs fiunt, & integrè febrem ſedant: Boni verò, qui ex toto corpore procedentes, faciunt vt homo facilliùs morbum ferat. Et in Coacis ait: ἱδρὼς ἄριστος μὲν ὁ λύων τὸν πυρετὸν ἐν ἡμέρῃ κρισίμῳ· χρήσιμος δὲ καὶ ὁ κουφίζων. *In hoc quoq; libro deinceps alias probati ſudoris conditiones affert.*

APHOR. XXXVII.

Οἱ ψυχροὶ ἱδρῶτες σὺν μὲν ὀξεῖ πυρετῷ γινόμενοι, θάνατον σημαίνουσι· σὺν δὲ πρηϋτέρῳ, μῆκος νόσου.

Sudores frigidi cum febre quidem acuta facti mortem ſignificant: cum mitiore autem, longitudinem morbi.

NVm ſudores probi ac laudati ſint, non ſolùm ſpectare oportet tempus, quo ſe produnt, ſed ipſorum quoq; qualitates tactu perceptibiles, an ſcilicet calidi frigidiue ſint, tenues an viſcidi, &c Naturalis quidem atq; laudatus ſudor, calidus eſt: ſed frigidus, inquit, in febribus aut mortem portendit, aut morbi longitudinem ſignificat: illam quidem, in febre acuta: hanc verò, in mitiore febre. Extat eadem ſententia in libro de criſibus, & 1. progn. 26. expreſſa tamen mentione partium quarundam, quæ ob cordis vicinitatem plus habent caloris ac ſanguinis, idq; his verbis: Peſſimi ſunt ſudores frigidi, & circa caput ac faciem oborientes & circa ceruicem: hi enim

cum

cum acuta febre mortem prædicunt: cum mitiore, morbi longitudinem: & qui per totum corpus fiunt, ſimiliter his qui circa caput, ſignificant: conſiderare expedit ſudores omninò: fiunt enim aliqui propter corporum ἔκλυσιν, *exolutionem, aliqui propter phlegmones* σύντονιαν. *Celſus lib. 2. cap. 5. & 6. eundem his verbis expreſſit: Sudor frigidus in acuta febre peſtiferus eſt: Vbi frigidus ſudor inter febres non acutas circa caput tantùm & ceruices oritur, colligere poſſumus morbum, etſi non interemerit, longiùs tamen tempus habiturum. Frigidum verò ſudorem appellat, qui perſeueranter è toto corpore, aut capite, renibus & thorace frigidus emanat: non qui ab ambiente aëre frigido talis eſt: Item, non qui ægri iudicio, ſed tactu medici & adſiſtentium frigidus percipitur. Frigidi itaq; ſudores ab ambitu corporis manantes, ſignificant vel humoris crudi ſummam frigiditatem, vel caloris natiui partium ſolidarum magnam imbecillitatem & languorem, qui ſeroſos humores à febre liquatos & fuſos, cutemq; petentes, non ſatis calefacere poteſt, (quemadmodum glacies hyberno tempore à Sole quidem funditur, ſed non incaleſcit) ob copiam vel ſummam eorum frigiditatem & contumacem craßitiem, maximè per cutem tranſeuntem, quæ ſua natura ob reuocatum calorem ad internas partes frigida eſt: Qua ratione & morituri ſpiritum frigidum per os & nares efflant, calore cordis iam propè extincto, quia in itinere magis refrigeſcit. Languet autem calor in ſolidis, quando aut influens à corde laborante ad fontem reuocatur, vt fit per ſyncopen, dolorem, phlegmonemq; viſcerum: aut inſitus calor impar eſt humoris copiæ, vt ab hac opprimatur: aut ferè totus extinguitur ac reſoluitur, vt in peſte, ac à ſumpto veneno. Quamobrem ſudor frigidus in acuta febre erumpens, mortem denunciat, quia febris acumen vires caloris iam antè debilitati valdè frangit: durare itaq; æger tamdiu non poteſt, donec paucus calor natiuus morbificos humores concoquat. At in febre minùs vehementi idem ſudor non tàm præceps minatur periculum, abeſſe enim viſceris phlegmonen, cui acuta febris ſemper coniuncta eſt, ſignificatur: non ergo vires ita franguntur ac reſoluuntur, ſed ſolùm premuntur à copia humoris frigidi, ita vt morbum longum ſuſtinere, humoremq; crudum euincere & concoquere poßint, verùm non ita breui tempore, ideoq; morbi longitudo ſignificatur.*

Nam quando interiora vrũtur, partes exteriores calore deſtituuntur ac refrigeſcunt: aut tam exiguus eſt, vt non poſsit in ambitum diffundi.

APHOR. XXXVIII.

Καὶ ὅκου ἐνὶ τοῦ σώματος ἱδρὼς, ἐκεῖ φράζει τὴν νοῦσον.

Et qua parte corporis ſudor eſt, ibi morbum eſſe oſtendit.

SErmo eſt de ſudore morboſo & ſymptomatico, conſtante, abſq; cauſa aliqua externa excitato. Et docet alterum modum cognoſcendi bonitatem & prauitatem ſudoris, nempe ex loco, è quo erumpit: ſi etenim è toto corpore manat, totius corporis languorem aut oppreſſionem denunciat à materiæ crudæ copia: ſin è partibus ſupernis, ſignum eſt partes principes præ languore τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως proprios humores non retinere, aut à ſuperfluis nimium oneratas atq; oppreſſas eſſe, & quia ſudor in morbis eſt portio humoris morbifici in vaporem conuerſi, neceſſe eſt, vt humor is deliteſcat ibi, vnde ſudor erumpit. In 1. progn. 26. dixit, peſſimos ſudores eſſe frigidos, & circa caput ceruicemq; oborientes, & qui per totum corpus fiunt, eò reſpexiſſe videtur Hippocrates hoc in loco, rationemq; eius ſententiæ reddere, atq; oſtendere, quòd frigidus ſudor circa caput laborem cordis arguat. Senſus etenim eſt: Sudor frigidus perpetuò prauus eſt, deterior tamen, qui in ſuperis fit partibus, aut in toto: nam vbi ſudor, ibi morbus. In partibus verò ſuperis plus eſt ſanguinis, ſpirituum & roboris natiui. Quòd ſi ergo totum corpus, aut ſuperæ partes ſudauerint, maiorem caloris natiui imbecillitatem vel à copia redundantis materiæ oppreſſionem ſignificat, quæ à partibus illis robuſtioribus corrigi & euinci nequeat. In moribundis quoq; ſudor eſt in fronte, collo & pectore, ob facultatis vitalis, quæ in corde eſt, imbecillitatem, vti in ſuppuratis ob oppreſſionem à multa materia humida, ſpirituumq; agitatione. Dum natura integris conſtat viribus, pari conatu, vndiquaq; nimirum calore diſperſo, æqualiter per totum corporis ambitum propellit humores ſeroſos & aqueos per poros cutis: ſin languidior exiſtat, tùm vbi maior noxiæ materiæ portio detenta fuerit, illius tantùm coctioni & expulſioni incumbit. Id ergo in morbo vniuerſali exitiale ſymptoma eſt. Sudor ceruicis & iuguli tepidus, ſyncopen affuturam: frigidus, eam adeſſe docet: nam propè iugulum fit diuiſio magnæ venæ cauæ aſcendentis, ac in anguſto loco ampla coeunt vaſa: Veriſimile itaq; eſt plus illic materiæ colligi, quæ ob viciniam negotium faceſſit cordi, quod contra ſpiritus turbidos humorumq; adfluxum luctatur, & per ſudorem eo in loco excernit materiam coaceruatam.

APHOR. XXXIX.

Καὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος ψυχρὸν ἢ θερμὸν, ἐνταῦθα ἡ νοῦσος.

Et qua corporis parte calor aut frigus eſt, ibi morbus eſt.

COheret cum priore: nam declarat rationem datam, cur ſudor partis laborem prodat, nam frigus & calor inſignis & conſtans in parte aliqua, non à cauſa externa, ſed à morboſa cauſa excitatus, oſtendit ac efficit morbum eius partis, intemperiem ſcilicet magnam calidam aut frigidam, vel obſtructionem inſignem, vel malignam quandam materiam: pars ſudans, diſſipatis ſpiritibus ac diminuto calore natiuo, amittit robur virium: omniſq; ſanitas in ſymmetria quadam & commoderatione caloris frigoriſq; & aliarum qualitatum ſita eſt, vti morbus in ἀμετρίᾳ ac receſſu à debito modo. Sic ergo argumentatur: Vbi pars intemperata, ibi morbus eſt. Sed vbi ſudor, ibi pars intemperata, vbi ergo ſudor fuerit, ibidem & morbus. Huius rei fidem faciunt partes illæ, quæ olim vulnus aut abſceſſum ſunt paſſæ, ex quibus leui de cauſa ſudor emanare ſolet, debiliore parte ex eo affectu reddita. Idem verum eſt de articulis, qui maiorem excrementorum prouentum deinceps producunt, vnde minùs expeditè functiones ſuas peragunt. Vbi itaq; ſudor crebrò & facilè manat, ibi morbus eſt aut fuit.

APHOR. XL.

Καὶ ὅκου ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ ἢν τὸ σῶμα καταψύχηται, ἢ αὖθις θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίνηται, μῆκος νόσου σημαίνει.

Et vbi in toto corpore mutationes fiunt: & corpus modò frigeſcit, modò caleſcit rurſum, vel color alius ex alio fiat, morbi longitudinem ſignificat.

PRobat poſteriorem triceſimi ſeptimi partem, quæ dixit, ſudorem frigidum in febre mitiori longitudinem morbi ſignificare. Caloris frigoriſq;, inquit, vt & caloris, crebra mutatio in corpore vniuerſo, longitudinem morbi portendit, illa ſiquidem euenit ob pertinacem naturæ pugnam cum cauſa morbifica pariter ob multitudinem reluctante: Sed lucta inter pares longa & diuturna eſſe ſolet, quando verò natura prorſus ſuccumbit in lucta, aut omninò victrix eſt, non fit iſta viciſſitudo qualitatum, ſed vel frigus vel calor, vt & calor, conſtans manet, pro vt illa vel vincitur, vel vincit. Præterea natura ad varios multipliceſq; humores ſubigendos ac concoquendos, quos varij colores produnt, longiore indiget tempore: dum enim vnum conficit, alter augeſcet. Idem fit quoq;, quum multi ſunt humores, qui morbum efficiunt. Hæc verò accipienda ſunt de febre mitiore, viribus adhuc conſtantibus: nam proſtratis viribus in febre acuta huiuſmodi

viciſsitudo mortem portendit, ideoq́; in prorrheticis eadem ſententia de malignis ac lethalibus febribus repetitur. Cæterùm non intelligit Hippocrates eas caloris frigoriſq́; mutationes, quæ ſtatæ ſunt atq; ordinatæ, per acceſsiones febrium factæ: neq; quæ fiunt in criticis perturbationibus, vbi natura modo victrix eſt, modo quaſi ſuccumbit in lucta: neq; de ea coloris mutatione, qua æger in ventriculi mordicatione à bile acri, humoreúe frigido, aut vermibus, itemq́; in affectibus animi, atq; interceptione ſpirationis, modò palleſcit, modò liuore vel rubore ſuffunditur: neq; de colorum mutationibus non perſeuerantibus, quæ fiunt ab aſcenſu vaporum tenuium: aut quæ excitantur ab erratico humorum motu, cui natura dominari non poteſt (turgentem Hipp. nominat) quem & inordinatus ſpirituum atq; ſanguinis motus comitatur. Potiſsimùm verò cordis laborantis & cum humoribus pari pugna luctantis ſymptoma eſt, frequens coloris in vniuerſo corpore viciſsitudo, cor ſiquidem & calorem naturalem & colorem viuidum corpori impartitur: & dum caloris motus fit ad corporis ſuperficiem & partes externas, eas calefacit & rubore ſuffundit: ſin intrò recurrat, frigida remanent & pallent.

APHOR. XLI.

Ἱδρὼς πολὺς ἐξ ὕπνου γινόμενος ἄνευ φανερῆς αἰτίης, τὸ σῶμα σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ χρέεται· ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντι τοῦτο γίγνηται, σημαίνει ὅτι κενώσιος δέεται.

Sudor multus à ſomno ſine manifeſta cauſa factus, corpus cibo copioſiore vti ſignificat: Si verò cibum non aſſumenti id eueniat, quod vacuatione indigeat corpus, oſtendit.

QVòd ſudor indicet morbum, & quid quantitas ſudoris medicum purgationes molientem monere debeat, hoc Aphoriſmò docet: nam ex ſudore plurimo per ſomnum facto, abſq; occaſione aliqua externa ſtragularum aut tempeſtatis anni, colligat medicus corpus illud vti pleniore victu: parcitate itaq; potiùs ac ſubtractione cibi potuſq́; ſuccurrere ſtudeat, quàm euacuantibus. Si verò parciùs epulanti hoc idem accidat, neceſſariam eſſe vacuationem oſtendit, eò quod humores tenues in venis facultatem expultricem ſua acrimonia irritent, aut retentricem imbecillam copia grauent: Et ſi non eſt ſufficiens inedia, adſitq́; ſanguinis plenitudo, venam ſecabimus: ſi crudam quoq; pituitam multam collegerit, dabimus medicamentum phlegmagogum: niſi enim corpus vacuetur, expectandus erit morbus.

morbus. Vacuatio itidem per diuretica fieri poteſt, citiùs tamen ac copioſiùs per aluum poteſt, ſudore ſiquidem haud ſatis commodè vacuari poſſunt excrementa craſſiora, quæ in viſceribus ſunt.

In genere autem multus ſudor è ſano corpore effuſus poſt ſomnum, vel copioſum alimentum, vel humorum copiam arguit: at in ijs qui acuto morbo laborant, oritur vel à copia humoris tenuis, vel à facultatis retentricis imbecillitate, vel à nimia cutis raritate, vel à colliquatione habitus corporis, vel à viribus robuſtis, vt qui per criſes accidit, & poſt balneum & modicam exercitationem: Ac initio quidem morbi magnam humorum plenitudinem, atq; adeò morbi longitudinem, cùm vires robuſtæ ſunt: cùm verò exolutæ, mortem prænunciat.

Meminit aũt ſudoris, qui magna ex parte ſub finem ſomni erumpit, nam vigilantes plerunq; ob manifeſtam aliquam cauſam ſudamus, poſtquã corpora noſtra exercitio, vel aliàs incaluerunt. Porrò per ſomnum aliæ vacuationes omnes retinentur, ſudor autem copioſior prodire ſolet, quia reuocato calore ad viſcera, melior fit & concoctio & ſecretio ſuperfluorum, naturaq; viribus recuperatis ſecreta potentiùs à ſomno expellit: Deinde halitus alimentorum, qui copioſiores ob coctionem meliorem ad extimam vſq; cutem funduntur, in vigilia per cutem calidam raramq; facilè & citra ſenſum perſpirant, qui per ſomnum ob cutem denſatam cohibentur, & per moram concreſcentes abeunt in ſudorem, qui vigilantibus per inſenſilem tranſpirationem diſcutiuntur. Adhæc ſecum quod in vaſis iuxta cutem continetur, confeſtim per ſomnum exudat, ſerò ob ſubſtantiæ tenuitatem expreſſo in illo humorum recurſu, vel quia denſitas carnium exprimit, vel quia retentrix virtus ob innati caloris abſentiam deficit.

APHOR. XLII.

Ἱδρὼς πολὺς ψυχρὸς ἢ θερμὸς ἀεὶ ῥέων, ὁ ψυχρὸς μείζω· ὁ δὲ θερμὸς, ἐλάσσω, νοῦσον σημαίνει.

Sudor multus frigidus vel calidus aſsiduè fluens, frigidus quidem grauiorem, calidus autem minorem morbum ſignificat.

Coniungit hîc ſudoris quantitatẽ & qualitatẽ, monens, quòd calidus ſudor non ſemper bonus ſit, etiamſi frigidum dixerit vitioſum eſſe. Sed multum ac perſeuerantem ſudorem damnat ſimpliciter, vt & infra 7. Aph. 63. expreßiùs facit, inquiens: Sudor multus, calidus vel frigidus ſemper fluens πλησμονὴν ἔχειν σημαίνει. Et 2. prorrh. 23. Sudor multus cum febrib. acutis, malus: Et in Coacis: Sudores, ſiquidẽ κατὰ μικρὸν fiũt, iuuãt:

Qui verò ἀθρόοι, nocent. Non autem ſermo ipſi eſt de ſudore critico, nec de periodico (nam hos excludit vocula, ἀεὶ ῥέων, quod eſt, per omnia propè morbi tempora, ſine dierum criticorum delectu, & quidem non κατὰ μικρὸν, nec κατὰ μέρος, ſed ἀθρόως) ſed ſolùm de ſymptomatico, mox ab initio morbi prodeunte ferè vſq; ad finem, hunc, ait, ſi multus ſit ac frequens, in vniuerſum difficilem eſſe, vt cauſam, & vt ſignum, quia vires reſoluit, multis exhalantibus ſpiritibus: & copioſam, contumacem aut malignam materiam adeſſe ſignificat, à qua facultas opprimatur: Robore ergo opus eſt, vt copia humiditatis tenuis à craſſa reſoluta, concoquatur. Paulatim effluens iuuat interdum, tametſi non perfectè febrem indicet. Hippocrates verò in bonis numerat ea etiam, quæ aliquantulum remittunt. Moderatus itaq; ſudor, ægrum non liberans, non exitij, ſed diuturnitatis ſignum eſt. cuiuſmodi ſunt febres τυφώδεις καὶ ἠχώδεις. At multus ſudor, qui febrem non ſoluit, denunciat virium diſſolutionem in propinquo eſſe: ac ſi deteriùs æger habet, periculum mortis.

Altera propoſitio: Frigidus ſudor μείζω ſeu μείζονα νόσον, longiorem & periculoſiorem morbum: calidus, minorem ſignificat. Vel: Frigidus ſudor morbi difficilioris, calidus minoris inditium eſt. Vel ſi de ſanis accipere velimus: Frigidus ſudor certius argumentum eſt morbi futuri, quam calidus. Idem docere voluit lib. 1. de morbis: Qui frigidum ſudorem exudant, è longis morbis plerunq; ægrotant, inualeſcente eo malo, quod in corpore relinquitur: qui vero calidum ſudorem excludunt, citiùs à morbis liberantur: Et 6. Epidem. In Cranone antiqui dolores frigidi, recentes verò calidi.

Frigidus ſanè & calidus ſudor naſcitur non tàm ob humoris caliditatem & frigiditatem, quàm eius copiam vel paucitatem, aliamúe contumaciam, vt in peſtilentibus febribus: quia materiæ vel per totum calor firmiterq; imprimitur, vt tenuior fiat, vel debiliter tantùm ea calefit. Calidus fit ſudor, quando materia tota euicta, attenuata & cocta eſt, quia pauca eſt, minusq; cruda, itaq; incaleſcit citiùs, caloremq; diutiùs retinet. At multa crudaq; valdè, non ita facilè tota poteſt euinci, attenuataq; calefieri: quapropter non dominatur ei natura, quanquam inceperit eam calefacere, quia diſſoluit, non tamen prorſum domare poteſt. Quando ergo frigidus ſudor cum conſtantia virium effluit, materiæ crudæ copiam, morbiq; longitudinem portendit: Viribus autem exolutis, reſolutionem ſpirituum, aut maligni-

malignitatem materiæ indicat: Taliſq́; eſt ſyncopæ iunctus, nihil ſiquidem ex materia febris colliquatur, ſed humor alimentarius è partibus ſolidis diductus, diſcutitur ac reſoluitur, ſpiritusq́; exoluti tenuem humorem ſecum rapiunt. Frigidus ſudor fit in doloribus ob ſpirituum agitationem per quandam expreſſionem.

APHOR. XLIII.

Πυρετοὶ ὁκόσοι μὴ διαλείποντες διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται, ἐπικίνδυνοι μᾶλλον: ὅτῳ δ᾽ ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι.

Febres non intermittentes, quæcunque per tertium diem fortiores fiunt, magis periculoſæ: Quoquo autem modo intermiſerint, periculum abeſſe ſignificant.

QVemadmodum ſudores continuò ſemperq́; fluentes damnauit, quia cordis labores oſtendunt, viriumq́; proſtrationem minantur: ita nunc affirmat, febres non intermittentes non carere periculo, quum illorum calor continuò cor adfligat, adeoq́; vires deijciat. Hac occaſione deinceps per multos Aphoriſmos de febribus ac ipſarum ſymptomatibus agit, atq́; horum exemplo docet, quando tutum ſit purgantes medicinas præbere in morbis, ſumpta indicatione ab ipſius morbi natura motuq́;, monſtrans quæ febres periculoſæ ſint, in quibus à pharmacis abſtinere conſultius eſt. In hoc Aphoriſmo collationem febrium continuarum & intermittentium inſtituit, vtræ ſint tutiores aut periculoſiores: aſſerens intermittentes ex ſe omninò vacare periculo: continuas verò, quæ tertio quoquo die exacerbantur, magis periculoſas eſſe, quàm vel intermittentes vel alias continuas, quæ non διὰ τρίτης, *diebus imparibus vehementiores fiunt, etſi nec iſtæ ſint extra omne periculum: ſicuti frigidus ſudor maiorem morbum ſignificat, vt ſuprà dixit, quanquam omnis ſudor ſemper fluens morbum ſignificet.*

Loquitur autem Hippocrates de febribus acutis, quorum pars maxima alteriſs, hoc eſt, imparibus diebus mouetur, quia bilis motus talis eſt. Intelligit ergo febres bilioſas, vt eſt tertiana continua, καῦσος *exquiſita & notha, ſemitertiana, & quas Hippocrates* τριταιοφυεῖς *vocat, quarum materia eſt bilis copioſa craſſaq́;, humoribus crudis permiſta. Iſtæ febres quippe*

quippe omnes habent conditiones hîc dictas, nempè vt non intermittant, & per tertium fiant vehementiores, vires acquirant & ingraueſcant, id eſt, vehementia habeant ſymptomata, dolorem ſtomachi, vigilias, ſitim, delirium, iactationem corporis, grauitatem lumborum, ceruicis & capitis, ob bilioſi humoris acrimoniam, feruorem, corruptionem, virium oppreſſionem, ſpirituum & caloris natiui reſolutionem.

Porrò febres continuæ multis modis ſunt periculoſæ, quia harum ſedes eſt in venis amplioribus cordi vicinis, vnde cor putridis vaporibus continuò petitur & adfligitur, adeoq́; robur vitale admodum proſternitur: nec calori natiuo vlla quies conceditur, vt coctioni aliisq́; naturæ actionibus vacare poſſit, viresq́; refocillentur reparatis ſpiritibus, nec etiam commodum nutriendi tempus & occaſio datur: Adhac aut phlegmonas viſcerum comitantur, aut originem ducunt à maligna humoris bilioſi in vaſis corruptione, vel eiuſdem multitudine craſſitieq́;, quæ à natura non poteſt euinci: Vehementia quoq; ſymptomatum valdè frangit vires, ita vt nullæ aut prauæ criſes fiant. At intermittentes febres abeſſe teſtantur phlegmonem viſcerum, & malignam humorum putredinem, illarumq́; materia in habitum corporis diffuſa ſingulis acceſſionibus expurgatur, habentq́; interuallum τῆς ἀπυρεξίας, quo ſpiritus noui gigni, viresq́; colligi poſſunt per quietem ſumptaq́; alimenta. Quapropter has febres, quocunq; tandem modo intermittant, tertio vel quouis alio die, (non enim repetenda videtur particula διὰ τρίτης, quia & in prima propoſitione refertur ad ἰσχυρότεροι γίνονται, non ad διαλείποντες) paucis ſiue multis horis, acceſſio vehemens ſit, vt in tertianis exquiſitis, ſiue longa, vt in nothis atq; productis ſeu extenſis, &c. periculo mortis vacare dicit, meritò febris ſcilicet: nam aliunde ſanè poſſunt periculoſæ reddi, ex virium imbecillitate quæ motum rigoris, & æſtum febris non ferunt: Interdum ſyncope, deſtillatio aut repentinus materiæ copioſæ & craſſæ in principio vel incremento acceſſionis adfluxus, aut alius affectus homines ægrotantes de medio tollere poſſunt, præſertim quibus viſcus aliquod læſum eſt. Senes aliquando primis paroxyſmi temporibus ſufficiunt, habitu corporis adhuc compreſſo & conſtricto, hac autem in declinatione diſſoluto, repentè moriuntur, dum calor rurſum a medio ad extrema mouetur. Extat eadem ſententia in Coacis ad hunc modum: οἱ συνεχέες διὰ τρίτης ἐπιτείνοντες, ἐπικίνδυνοι: οἷσιν ἂν ποτὲ πυρετὸς διαλείπῃ, ἀκίνδυνοι.

Bilioſæ magis periculosè ob ſymptomatũ vehementiam à bilis acrimonia & corruptione, mobilitate & feruore.

APHOR. XLIIII.

Ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τουτέοισιν ἢ φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι γίνονται.

Quibus febres longæ, iis vel tubercula vel dolores in articulis fiunt.

PRacedens primam Aphoriſmi quadrageſimi ſecundi: Hic alteram eiuſdem partem declarat, nimirum quomodo frigidus ſudor diuturnitatem febris ſignificet. Senſus etenim eſt: ſicuti in febribus acutis humores tenues calidiq́ꝫ ſalubriter per ſudores calidos aliasq́ꝫ excretiones vacuantur, febresq́ꝫ deſinunt: ita in morbis minùs acutis, materia craſſa, frigida & multa non per ſudores, ſed per tubercula in locis glanduloſis, & dolores in articulis vacuatur, quia ob frigus & craſſitiem lentoremq́ꝫ coctioni & excretioni reſiſtit, quapropter à partibus potentioribus ad articulos debiles propellitur, in quorum cauitates ſparſa, dolorem: collecta autem & exuberans, abſceſſum facit ſeu φῦμα, modo adſint ſigna ſalutaria. Ita enim & in 3. progn. 23. ſcribit: Quacunq́ꝫ febres protogantur, ſalubriter affecto homine, nec dolore ob phlegmonem aliquam aut aliam cauſam manifeſtam exiſtente, in his expectandus erit abſceſſus cum tumore & dolore ad aliquem articulorum, maximè qui in parte inferiore ſunt, &c. Quia ergo febres diuturnæ fiunt à materiæ morbificæ craſſitie, multitudine ac frigiditate, cui natura impar eſt, Medicus iuuare naturam ſtudeat, praſcribendo victus rationem attenuantem, ac medicamenta craſſos ſuccos incidentia, & praparatos iam euacuando. Neceſſe autem eſt materiam morbi vel excerni, vel concoqui, vel in abſceſſum colligi, vel deniq́ꝫ putreſcere ac corrumpi. In longis morbis verè rariſſimè fiunt excretiones, rarò fit ſolutio per coctionem, neceſſe itaq́ꝫ eſt, ſuperante natura vt in abſceſſum coëat, alioqui enim diutiùs cohibita materia corrumpitur. Si caloris agentis operam ex omni parte ſuſcipiat, paulatim coctione abſumitur: quodq́ꝫ hanc effugit, per vrinas aut aluum reijcitur. Ita enim materia abſceſſui praripitur, iuxta 4. Aphor. 74. Accedit quòd natura poſt 20. diem paulatim vehementiam & certamen laborioſum remittit, valida quidem ſatis exiſtens ad iſtam expulſionem ad articulos, non autem ad excretionem è corpore.

Probat febres intermittentes eſſe ſecuriores, quia harum materia craſſior exiſtens, extra vaſa propellitur in articulos, & ibi dolores facit, aut tubercula.

APHOR. XLV.

Ὁκόσοισι φύματα ἐς τὰ ἄρθρα, ἢ πόνοι ἐκ πυρετῶν μακρῶν γίνονται, οὗτοι σιτίοισι πλείοσι χρέονται.

Quibus tubercula ad articulos, vel dolores fiunt poſt febres longas, ij pluribus cibis vtuntur.

PRobat tumores in partibus adenoſis doloréſq; in articulis in febribus longis genitos, originem habere à crudis frigidiſq; humoribus. Quia, inquit, etiam poſt integrè ſolutas febres naſcuntur ſimiliter tubercula & dolores in articulis, ſi conualeſcentes plus ingerunt cibi quàm conficere poſſit natura, vnde multa cruditatum colluuies exiſtit, vnde abſceſſus in articulis ſuboriuntur. Suprà in 32. Aphoriſmo loquutus eſt de conualeſcentibus, vbi reſtant febris reliquiæ. Hic verò ait, ſi conualeſcens vberiore cibo vtatur, quàm calor ex longo morbo factus languidior concoquere poſſit, tùm expectandus erit abſceſſus, etiamſi nulla cacochymia ſuperſtes manſerit, febriſq; planè pulſa & exacta fuerit. Quando autem calor ventriculi cibos ſumptos non valet ſuperare, multa cruda excrementa coaceruari neceſſe eſt. Poſtquam autem per morbum conſumpta eſt corporis ſubſtantia, venæq; priſtinum temperamentum nacta ſunt, alimentum etiamnum crudum auidiſſimè ad ſe rapiunt, maximè quum ventriculus cibos non ita arctè complectatur & retineat. Sed quia membra famelica humores iſtos crudos attractos non poſſunt in ſui ſubſtantiam conuertere, ideò extrudunt eos ad ſuperficiem corporis & articulorum cauitates & in glandulas, tanquam partes imbecilliores, vnde tubercula fiunt & dolores arthritici. Quapropter cùm cibus copioſior in conualeſcentibus abſceſſus pariat, multò magis idem in ipſis febribus faciet, niſi per ſudorem aut aliàs vacuetur materia.

APHOR. XLVI.

Ην ῥῖγος ἐμπίπτῃ πυρετῷ μὴ διαλείποντι, ἤδη ἀσθενεῖ ἐόντι, θανάσιμον.

Si rigor incidat, febre non intermittente ægro iam debili, lethale eſt.

PLuribus deinceps Aphoriſmis quadrageſimum tertium illuſtrat & probat, multa pernicioſa recenſens ſymptomata in febribus continuis,

quæ nullo ferè periculo in intermittentibus comparent. Ac primùm quidem exemplum affert rigoris, qui in intermittentibus periodicè redire conſueuit per ſingulas acceſsiones abſq; vllo periculo, quia materia paroxyſmi vacuatur. At idem, inquit, in continuis ſuperueniens, viribus longitudine aut vehementia morbi iam confectis, lethalis eſt. Sermo autem ipſi eſt, non de rigore critico, (nam is ſemel incidit, & per ſudorem ſequentem aut ſoluit omnino, aut alleuiat febrem) ſed de ſymptomatico, qui morbo progreſſo ſuperuenit, ſæpiusq; repetit, id enim verbum ἐμπίπτῃ oſtendit, interprete Galeno.

Spectare autem videtur Aphoriſmũ 42. vbi ſudoris multi frigidiq; mentionem fecit: nam rigor ſæpè ſudoris critici prænuncius eſt, & ſicuti ſudor frigidus viribus aut languentibus aut copia oppreſsis naſcitur, naturæq; ſuccumbentis irritum conatum indicat: ita rigor febri continuæ iterato ſuperueniens, virtute non conſtante, pernicioſus iudicatur, quia continuum naturæ conatum, inutilem tamen oſtendit, quæ ad humoris noxij ἔκκρισιν, aut abſceſſum faciendum inſurgat quidem, ſed in opere incepto ſuccumbat, materia intrò ſeſe referente, ita vt fiat ſignum κρισμὸν non indicans. Repetitur eadem ſententia bis in Coacis: ῥίγεα ἐν συνεχείῃ, τοῦ σώματος ἀσθενέος ἤδη ἐόντος, θανάσιμον. Et, τὰ ῥίγεα συνεχέα ἐν ὀξέσι, πονηρόν. In hoc autem Aphoriſmo omnem rigorem lethalem eſſe pronunciat, qui in febre continua frequenter incidit, addita duplici conditione, nempe ſi non remiſsior fiat febris, ac ſi vires diuturnitate aut vehementia morbi, vel vtraq; de cauſa, fractæ ſint. Siue ergo rigorem ſequatur ἔκκρισις aliqua aut abſceſſus, ſiue motus ille naturæ ceſſet, abſceſſusúe intrò reuocetur, lethalis eſt rigor, vt cauſa & vt ſignum: nam oſtendit, naturam excluſionem materiæ morbificæ ſæpiùs quidem aggredi, ſed vinci tamen, vt materia denuò ad partes nobiles intrò relabatur. Quare ſi æger debilis eſt, verendum eſt, ne deficiat in rigore illo, quum morbus intrò recurrit. Cauſa lethalis eſt, quia vehementi concuſsione corpus facit infirmum, ac frequenti excretione vires ægri antè infirmas facilè diſſoluit: aut materia non excreta, ſed retenta, naturam ex conflictu ferè reſolutam opprimit, vel impetu ſuo in corpore diffluens, principem partem aliquam occupat, caloremq; natiuum extinguit & ſuffocat: aut optimi quiq; ſucci vnà cum noxijs effunduntur, natura imbecilli non obtemperantes: febrisq; inualeſcens diſſoluit ægrum.

Damnat ergo rigorem, non eum, qui fit conatu naturæ ſuperantis, ſed qui fit vi morbi adaucti & maligni: & quem nulla ſequitur excretio per

ſudores aut alias vias, ſiue reſtitet ea ob materiam contumacem, ſiue ob facultatis infirmitatem. Si materiæ contumacia eſt in cauſa, minus eſt periculum: ſin naturæ imbecillitate id accidat, eſt rigor omnino lethalis, quia imbecillis natura neq; frequentiam rigoris concuſſionemq; corporis, neque pugnam perferre poteſt, multò minùs inſignem excretionem aut abſceſſum. Vxor Dromeadæ excretione præ infirmitate mota, concidit: nam poſtquam ſexto die riguiſſet, ac per totum ſudaſſet, mox conuulſione extincta eſt, partibus extremis à ſudore perfrigeſcentibus. Quòd ſi verò conſtant vires, adhuc aliqua ſpes ſupereſt, quòd natura malignitate vel copia materiæ irritata, poſſit adhuc vincere. Apparere quoq; ſolet rigor ſymptomaticus primo morbi acuti die, (& tùm non ἐμπίπτει) à crudis aut prauis acribusq; humoribus in ventriculo, ſigno nec bono, nec admodum malo. Deinceps verò ſuperueniens denunciat aut ſuppurationem aliquam internam, aut criſin fruſtra tentatam.

APHOR. XLVII.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ, καὶ αἱματώδεες, καὶ δυσώδεες, καὶ χολώδεες, πᾶσαι κακαί: ἀποχωρεῦσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαί: καὶ κατὰ τὰς διαχωρήσιας καὶ κατὰ τὰ οὖρα: ἢν δὲ μή τι τῶν συμφερόντων ἐκκρίνηται διὰ τῶν τόπων τούτων, κακόν.

Excretiones ſputi in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ, fœtidæ, & bilioſæ, omnes malæ: Si verò rectè prodierint, bonæ: Sicuti etiam quæ per aluum & vrinas excernuntur: Si quid verò, quod non iuuet, per hæc loca excernitur, malum.

*V*itioſos humores in morbis euacuari & expelli à natura robuſta, & conatum ſuum vrgente ac perficiente, ſiue per ἔκκρισιν ſiue per φύματα alioſq; abſceſſus, id fiat, ſemper bonum eſſe docet, quemadmodum in febribus interpolatis materia partialis per ſingulos paroxyſmos excernitur: atq; ita rationem reddit, cur rigor, qui fit motu naturæ imbecillioris, excrementitios humores expellere conantis, per febrem continuam lethalis cenſeatur: Illi etenim, inquit, & retenti, & non καλῶς excreti noxam offerunt, viribus non benè conſtantibus, id quod exemplo prauorum excrementorum, quæ per ſputum, alvum & vrinam euacuantur, probare & declarare voluit. Ea ſolùm bona cenſentur, quæ tota faciliter, ſine dolore, cum morbi leuatione excernuntur: Qui verò debiles ſunt, concuſſionem*

illam

illam corporis vehementem, quæ rigor dicitur, non faciliter tolerant, nec ſequitur excretio aliqua ſalutaris ægrum leuans. Rigor quoq; in thoracis abſceſſibus incidere ſolet, quando ſuppurantur aut rumpuntur. Quòd ſi ergo poſt rigorem eiuſmodi ſequatur ſputum liuidum, cruentum, fœtidum & bilioſum ſyncerum, pernicioſus certè erit talis rigor, vtpotè ab humoris praui irritatione factus. Omnis ſiquidem excretio liuida, quacunq; parte exeat, indicat νέκρωσιν *& mortificationem partis, vnde manat: Cruenta, vaſorum pulmonis, thoracis aut alterius partis eroſionem, aut ruptionem, apertionem oſtendit: Fœtida, corruptionem & putrilaginem, dominiumq; caloris alieni in humido: Bilioſa, quæ ſuo ſero diluta non eſt, meram & ſynceram bilem præ ſe fert, perniciemq; indicat. Sed laudatur excretio facilis, cum integritate partium facta, quam æger benè tolerat, & qua leuatur iuuaturq;. Nam quæ faciliter exeunt, naturam robuſtam, materiamq; obedientem & ſequacem arguunt: Quæ iuuant, naturæ dominio & gubernatione excreta eſſe ſignificant: Quòd ſi febris perſeueret, ſignum eſt non euacuata fuiſſe, quæ conferre poßint, id eſt, quæ morbum gignunt aut ſolent.*

Docere itaq; voluit Hippocrates, quòd rigor interdum ſalutarem morbi ſolutionem denuntiet, quando ſcilicet ſequitur excretio facilis, nempè humoris cocti, cum leuatione ægri, & virium conſtantia: Interdum verò exitium, quando natura inſtitutam humoris praui expulſionem non perficit, quia intus hærens, eam peſſundat: aut id cum lapſu virium fit. Sed ait: ἐν τοῖσι πυρετοῖσι μὴ διαλείπουσιν*: nam febres continuæ his coniunctæ, oſtendunt iſta excrementa à malignis viſcerum phlegmonis & abſceſſibus naſci & pullulare, virtutem proſternentibus: Extra continuas febres ſignificant quidem malum partis, non autem periculum mortis minantur, quum virtus totius corporis proceſſu temporis ea ſuperare atq; emendare poßit.*

Docet etiam Aphoriſmus iſte, vacuationes non ſpecie ſubſtantiaue & colore ſolùm æſtimandas, ſed potiùs num vacuentur καλῶς*, ſeu* κατὰ λόγον*, vt in Coacis, ſeu* ταχέως καὶ εὐπετέως*, vt 2. progn. 43. loquitur, id eſt, victrice natura firmisq; viribus, die critico, præcedentibus ſignis coctionis, & vacuatio ipſi morbo, anni tempori, ætati ac naturæ ægrotantis congrua ſit, cum ægri adiumento facta. Iſto ſiquidem modo egeſtiones alui, vt & vrinæ nigræ interdum ſalutares ſunt, etiamſi ſpecie mala videantur: ſic & ſputa flaua vel nigra bile aliâs cum pernicie, interdum abſq; noxa, tinguntur.*

Si autem, quæ ſpecie mala ſunt, retineantur, ea pernicioſa eſſe indicat, quæ tamen iuſta ratione excreta, ſalutaria ſint, id quod magis dilucidè dicitur in Coacis: πτύελα ἀναχρεμπτόμενα ἐν πυρετῷ πελιδνὰ, μέλαινα, χολώδεα, ἐπιστᾶσαι μὲν κακόν: ἀποχωρεῦσαι δὲ κατὰ λόγον, χρήσιμοι. Solent quippe interdum per morborum criſes cœnoſa, cruenta, fœtida aliaq́; praua excrementa vtiliter prodire, à natura vincente propter malitiam inemendabilem propulſa, quæ retenta interficerent, qualia ſunt & excrementa epatica, coctione epatis ab exceſſu calidi vel frigidi vitiata: etiamſi verò liuida, fœtida ſynceraq́; appellare concocta abſurdum videatur, non tamen verò abſonum eſt, humores aliquos iam ad corruptelam pronos in febribus ex parte concoqui, alios autem prorſum corruptos non quidem concoqui, cum concoctis tamen miſtos vnà eijci, ita vt colore ſuo tingant reliqua quoq́;, quæ concocta fuerunt.

Porrò tres propoſitiones habet iſte Aphoriſmus. Prima: Excretiones ſputi prauo colore, odore vel ſubſtantia imbuta, mala ſunt, maximè in febribus continuis, ſiue ſupprimantur, ſiue non conuenienter excernantur, quia oſtendunt periculoſos affectus & malignos abſceſſus viſcerum ac magnam caloris natiui extinctionem. Secunda: Quæcunq́; per os, aluum aut vrinam cum notis coctionis monſtrantibus naturam ſuperare cauſas morbificas, & cum ægri tolerantia atq́; adiumento excernuntur, bona ſunt, quantumuis in qualitate aut colore per ſe mala videantur, maximè ab initio, quia naturæ robur oſtendunt. Tertia: Si per fauces, inteſtina, veſicamq́; non excernuntur, quæ conferunt, id eſt, ægros non alleuiant aut iuuant, morbumúe minuunt, etiamſi natura ſua non ſint praua, illorum vacuatio mala eſt, quia non ea natura dominante eijciuntur συμπτωματικῶς: multò ergo minùs probantur excretiones eorum, quæ inſuper abſunt ac nocent.

APHOR. XLVIII.

Ἐν τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔνδον καίηται, καὶ δίψαν ἔχῃ, θανάσιμον.

In non intermittentibus febribus ſi exteriora frigida fuerint, interiora verò vrantur, & ſitim habeant, lethale eſt.

ALiud febrium continuarum ſymptoma graue recenſet, à læſa facultate vitali deſumptum, nimirùm refrigerationem extremorū

cum

cum ſitis præſentia & vſtione interiorum: Hunc concurſum ſymptomatum in continuis febribus ſcribit lethalem eſſe. Perfrigerationis autem hîc meminit, quia rigor quoq;, de quo ſuprà, fit cum ſenſu infrigidationis externarum, ſequentis reuocationem caloris natiui: In ſola perfrigeratione ſeu ἀναψύξει non fit rigor, niſi quando calor reluctatur, ac cum impetu ad exteriora remeat, & aliquid excutere conatur. Refrigeratio periodica in febribus intermittentibus minimè eſt pernicioſa, ſicuti nec in critica perturbatione, quæ cum rigore fit, comitante excretione aliqua. Nec ſemper exitialis eſt ſymptomatica, niſi fiat vi febris acutæ. Deſcribit ergo in hoc Aphoriſmo notas καύσου ὀλεθρίν, cuius ſpecies eſt lipyria, teſte Galeno 2. progn. 4. loquiturq; de ijs febribus καυσώδεσι, quæ ſunt ab humore bilioſo in magnis vaſis putreſcente, & quæ ob magnam putredinem habent calorem acrem: Item de continuis ſymptomaticis, quæ magnas viſcerum phlegmonas & eryſipelata comitantur. Vſus ergo eſt hac ſymptomatum ſyndrome, vt caloris vehementiam oſtendat, ob phlegmones putredinisúe magnitudinem & malignitatem, quæ cor obſidet, vt in peſtiferis febribus. Omnis autem viſcerum phlegmone lethalis eſſe ſolet: magna item putredo virtutem vitalem deſtruit, ac malignum quiddam in ſe habet. Porrò conceptus ignis in medijs viſceribus, pulmone, epate, ventriculo & primis inteſtinis, magnam mouet ſitim, calore exhauriente ſuccum, quo priùs æſtus ille temperabatur. Ardent ergo interiora igneo calore cum ſiti, is enim inſtar cucurbitulæ ſanguinem & calorem ad ſe trahit intrò, aut potiùs natura ſuppetias latura ad partem inflammatam ſanguinem & ſpiritus mittit ab extimis partibus reuocatos, vnde hæ refrigerantur promptiſſimè, vtpotè minimè carnoſæ, longiſſimeq; à viſceribus remotæ: Interiora verò vruntur, ſitis adeſt cum linguæ ſiccitate & ſcabritie, iactatione corporis. Incendium illud percipitur contactu thoracis, quando pulmo eſt accenſus: aut ventris & hypochondriorum, quando iecur aut partes vicinæ laborant: item aſpectu linguæ. Interdum tamen cum dictis ſymptomatis non vrget ſitis, extincta ſcilicet virtute, quæ potionis appetens eſt: aut corrupto iudicio cum memoria, vt in phrenitide. Idem & in moribundis accidit, reſoluto prorſus calore in extimis partibus, quæ marmoris inſtar frigidæ percipiuntur cum quodam liuore, nec amplius recaleſcunt, frigidum ac glutenoſum ſudant. Interdum cutis non quidem re vera friget, non tamen calet pro ratione febris ardentis, quando nimirum ſupprimitur vapor calidus à materia craſſa & viſcida excitatus, propter vias obſtructas intercluſus, vt exhalare non poſſit ad cutem, nec eam calefacere

facere totam, vt fit in febribus, quas τυφώδεις vocant. Praeterea accidit perfrigeratio iſta etiam alia ratione quàm vi febris, vt in dolore vehementi in medijs corporis partibus ſæuiente, item in morſu aut oppreſſione oris ventriculi aut inteſtini alicuius, vt cum ventriculus mordetur vermibus, aut cibo intempeſtiuè ſumpto opprimitur, aut per inediam ab humore acri vellicetur: ſimiliterq́ fit in ſyncope, quia in his calor cum ſpiritibus intus retinetur, aut intrò colligitur, ſubſidij cauſa, periculo non adeò euidente. Ac ſemper quidem in febribus diuturnis aut extra febres minùs eſt periculoſa perfrigeratio extremorum, non ſolùm in acceſſionum initijs, ſed etiam poſtea, præſertim in ſenibus ob caloris natiui paucitatem, non ita periculoſo euentu, aut ſi ineunte paroxyſmo bilis aut pituita ſalſa in ventriculum irruat, & tùm ægri etiam vexantur ſiti, extremis vehementer frigentibus, abſq́ omni periculo, quia materia ea non continetur ampliùs in venis, vt in continuis. Galenus 2. progn. 4. contrarijs de cauſis partes externas refrigerari docet in acutis & diuturnis morbis: nam in his ait calorem inſitum ὑπὸ ἀῤῥωςίας non ad extrema vſq́ peruenire: In acutis verò ob magnitudinem phlegmones viſcerum parùm de ſanguinea ſubſtantia in totum corpus venire, quum penè tota ſit concluſa in parte inflammata, vt fit in lipyria febre.

Refrigerantur itaq́ extrema, vel quando calor reuocatur ob ſui paucitatem: vel quando opprimitur à copia, malignitate, & frigore humorum, vel ob magnitudinem phlegmones aut eryſipelatis aut vehementiam caloris in internis: vel ob conſenſum partis alicuius neruoſæ, vt ventriculi refrigerati & moleſtati. Extat eadem ſententia in Coacis: ἐν ὀξέσι τὰ μὲν ἔξωθεν περιψύχεσθαι, τὰ δὲ εἴσωθεν καίεσθαι καὶ διψῆν, κακόν: Et infra 7. Aphor. 1. Et 2. progn. 4. Caput, manus, pedesq́, ſi frigida ſunt, malum eſt, vbi & venter & latera calida ſunt.

APHOR. XLIX.

Ἐν μὴ διαλείποντι πυρετῷ ἢν χεῖλος, ἢ τὸ βλέφαρον, ἢ ὀφρὺς, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ῥὶς διαςραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, ἢν μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενέος ἐόντος, ὅτε ἂν τουτέων γένηται, ἐγγὺς ὁ θάνατος.

In non intermittente febre ſi labium, aut palpebra, aut ſupercilium, aut oculus, aut naſus peruertatur: ſi non videat, nec audiat, debili iam exiſtente corpore, quicquid horum acciderit, mors in propinquo eſt.

Addit

ADdit alia ſymptomata, quæ in continuis febribus contingere ſolent, & mortis periculum minantur, ſi vires debiles ſint: Deſumpta verò ſunt à læſione facultatis motricis & ſenſificæ quæ in cerebro eſt. Et hæc quidem, niſi peculiari organorum vitio eueniant, adſit autem ſumma virium infirmitas, non ſimpliciter mortem, vt rigor in 46. Aphoriſmo, ſed mortem iam in propinquo eſſe portendunt, natura ſcilicet paulatim ſine criſi ſuperata: nam virtute valida exiſtente eadem ſymptomata interdum vtiliter apparent, nempe in criticis perturbationibus (hæ ſiquidem cum robore virium fiunt) per μετάστασιν materiæ ad caput: nam in Coacis dicitur: labium contractum alui biliosæ eruptionem ſignificat. Et commotio labri ſæpè vomitum criticum prænunciat. Et Hipp. de criſibus teſtatur, καῦσον ſolui per oculorum diſtortionem, cæcitatem, tumorem teſtium, &c. Et 3. Epid. 1. com. 23. Strabus oculus, delirium, in iudicijs euenire ſolent. Surditas quoq; euenit tranſlatione materiæ ad caput, quæ rurſum alui deiectionibus ſoluitur, 4. Aphor. 28. Non enim habet cauſam ſtabilem. Diſtorquentur partes faciei anteriores in criſi, aut etiam initio morbi oppreſſa facultate, at minore periculo, quanquam niſi humor inde excutiatur, grauis eſt atq; lethalis ea oppreſſio, vt in apoplexia & epilepſia minus quoq; periculoſum eſt in ſyncope leui, quando æger non audit, nec videt, diſſolutis vel ſuffocatis ſpiritibus.

Diſtortiones autem, quæ cerebri neruorumq́; inflammationem, aut ſiccitatem aut refrigerationem ſequuntur, planè ſunt pernicioſæ, non tamen lethales, niſi ſub finem morbi vehementia ſymptomatum accedat virium ſummus languor, vt æger non videat, nec audiat, idq́; abſq; læſione inſtrumentorum, 1. progn. 15. Tùm etenim ſignificatur dyſcraſia cerebri inſanabilis. Et laborante principio neruorum, propagines quoq; earundem affici neceſſe eſt, & vnà ipſos muſculos, quibus illi inſeruntur. Quo autem cerebro propinquiora ſunt ſymptomata, eò etiam grauiora iudicantur. Quando ergo oculorum, palpebrarum, narium & labiorum diſtorſiones fiunt, aliæúe faciei partes afficiuntur, cerebrum grauiter violatum eſſe oportet, quia neruorum hiſce partibus inſertorum origo vicina eſt cerebro. Earum verò partium diſtorſiones ſequuntur contractionem neruorum cum ſuis muſculis: ſed contrahuntur ab inflammatione, nimia ſiccitate, vel immoderata refrigeratione. Muſculi quidem motibus labrorum inſeruientes accipiunt neruos à tertio pari neruorum cerebri: muſculi oculorum, à ſecundo pari palpebrarum à tertia coniugatione: Naſus peruertitur, quum tenuium

muſculorum, qui ad naſi pinnas perueniunt, fibræ contenduntur & cõtrahuntur. Non ſolùm conuulſione diſtorquentur ac peruertuntur partes faciei, ſed etiam per paralyſin, altero ſcilicet neruo coniuge reſoluto, altero'q; conuulſo, vel altero tantùm reſoluto. Hic verò de peruerſione conuulſoria potiùs loqui videtur: nam in paralyſi non fit vera διαστροφή, nec naſcitur à ſiccitate. Non neceſſe autem eſt, vt cuncta ſymptomata facultatis motricis adſint, ſed ſatis eſt, vnum aut alterum apparere cum abolitione viſionis & auditionis. Quia enim ad motum maior exigitur facultas, quàm ad ſenſum, ideò maior quoq; imbecillitas partis ſit oportet, vt animal ſenſum amittat.

APHOR. L.

Ὁκὴν ἐν τῷ πυρετῷ μὴ διαλείποντι δύσπνοια γίνεται καὶ παραφροσύνη, θανάσιμον.

Quando in febre non intermittente difficultas ſpirandi & delirium accidit, lethale eſt.

Pergit recenſere ſymptomata grauia, quæ febres continuas reddunt periculoſas, quando his ſuperueniunt, ægro iam debili exiſtente. Deſumpta verò ſunt à facultate tùm animali tùm vitali: nam ſpirandi facultas primario fit à cerebro muſculos thoracis ipſum'q; diaphragma mouente per neruos: neceſſitas autem motus thoracis, quæ eſt altera ſpirationis cauſa ſynectica, à corde exiſtit. Eſt autem copulatiua propoſitio, inquiens: Dyſpnœa cum delirio in febre continua eſt ſignum lethale. Nam & Celſus copulatiuè eſt interpretatus his verbis: Neq; is ſeruari poteſt, qui in febre æquè non quieſcente, ſimul & delirio & ſpirandi difficultate vexatur. Loquitur verò de dyſpnœa & delirio febribus continuis, poſtquam iam vires fractæ ſunt, ſuperueniente ac perſeuerante: nam in febrium intermittentium paroxyſmis multi & delirant, & difficulter ſpirant: ac in critica perturbatione ſæpè incidit diſpnœa, quando materia per thoracem eius'q; venas tranſmittitur à partibus nobilibus ad ignobiles. Sed hæ diſpnœa, cùm non perſeuerent, fiant'q; à robore naturæ, non ſunt exitioſæ.

Cæterùm loqui videtur de omnis generis dyſpnœa, quæ cauſam eandem habet cum delirio, vel cuius cauſa exiſtit ipſum delirium, ita vt ambo iuncta ſignificent phlegmonen cerebri aut ſepti tranſuerſi, cuius comes eſt ſpiratio magna & rara, niſi ſimul adſit grauis dolor in thorace: tùm enim fit frequens exigua'q;, aut oſtendit ingentem exiccationem vtriuſq; partis, ſit'q;

ſitq́ʒ ſpiratio offenſans & interciſa: aut magnam cerebri, cordis pulmonisúe infirmitatem ex morbo latente qualitateúe venenata contractam, vt ſit in febre peſtilente. Sublimis quoqʒ ſpiratio arguit vel grauem eſſe in thorace inflammationem, vel anguſtiam magnam & imbecillitatem partiũ. Quando ergo & cerebrum & membra ſpirationi ſeruientia grauiter læſa ſunt, idq́ʒ in febre continua, quæ per ſe ſola vires corporis deijcit, magnum imminet periculum: nec ſpiratio impedita ſufficere poteſt refrigerãdo cordi æſtuanti in febre acuta. In pleuritide & peripneumonia periculoſa ſunt hæc ſymptomata, non tamen lethalia, niſi virtute valdè imbecilla exiſtente. 4. de loc. aff. 1

APHOR. LI.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι ἀποςήματα μὴ λυόμενα πρὸς τὰς πρώτας κρίσιας, μῆκος νόσου σημαίνει.

In febribus abſceſſus, qui in primis iudicationibus morbum haud ſoluunt, eius longitudinem ſignificant.

Hippocrates in 2. Epid. ſcribit, decretoria, quæ non decernunt, mala eſſe, hoc eſt, vel pernicioſa, vel δύσκριτα. Et quia per aliquot Aphoriſmos de pernicioſis ſignis criticis non iudicantibus locutus eſt, deinceps ſubiungit quædam δύσκριτα, quæ morbi longitudinem ſignificant, inquiens, febres longas ſignificari, ſi hæ ſiue citò, ſiue tardè iudicentur per abſceſſus, qui tamen non mox ad primas criſes poſt factos abſceſſus, ſoluunt febres tolluntq́ʒ. Id propterea accidit, quod natura debilis humores morbificos non vniuerſos ad locum affectum extrudere potuit: relicti ergo longiore tempore ad concoctionem egent, ob naturæ imbecillitatem, quæ materiæ concoquendæ impar eſt, ob huius vel copiam vel qualitatem nimis contumacem. Naſcuntur etenim abſceſſus ab humore vel tenui, facultate languida exiſtente: (nam valida per ἔκκρισιν excerneret) vel à craſſo, virtute autem robuſta: vel ab vtroqʒ, virtute mediocri exiſtente. Si ergò tenues ſunt concoctiq́ʒ, facultas verò valida fuerit, febres ſoluuntur, per abſceſſus ad primas criſes, die nimirum viceſimo ſept. 34. aut etiam ſexageſimo: ſi verò non fuerint cocti, abſceſſus orti non finiunt febrem, quæ longo tempore poſt demum finietur per criſin vel coctionem. Idem accidet, ſi virtute mediocri exiſtente, materia morbifica fuerit multa, vel craſſa frigidaq́ʒ: nam hæc etiam à valente natura tempore longiore euinci ſolet: ſicuti languida facultas longo tempore vincit paucum, quod reliquum eſt, ac ſæpè plures facit iudicationes imperfectas.

APHOR. LII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἢ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ἀῤῥωςίῃσι κατὰ προαίρεσιν ὀφθαλμοὶ δακρύυσιν, ὐδὲν ἄτοπον: ὁκόσοισι δὲ μὴ κατὰ προαίρεσιν, ἀτοπώτερον.

Quibus in febribus aut alijs morbis voluntariè illachrymant oculi, nihil abſurdi eſt: Quibus verò non voluntariè, abſurdius.

Lachrymæ quoq; inter ſigna κρίσιμα habentur, licèt enim in oculis generationem habere videantur, interdum tamen deriuantur à cerebro, aut interuentu cerebri à toto corpore, ita vt ſtatum illius indicare poßint. Hipp. 1. Epid. 2. com. 21. ſic ait: Ὁκόσοισιν ἐν πυρετοῖς ὀξέσι, μᾶλλον δὲ καυσώδεσιν, ἀεκύσια δάκρυα παραῤῥεῖ, τυτέοισιν ἀπὸ ῥινῶν αἱμοῤῥαγίαν προσδέχεσθαι, ἢν μή τε καὶ τὰ ἄλλα ὀλεθρίως ἔχωσιν, ἐπὶ τοῖς γε φλαυρῶς ἔχυσιν, θάνατον σημαίνει. *Idem in alijs pluribus locis repetit, vt 1. progn. 13.* ἢν οἱ ὀφθαλμοὶ δακρύωσιν ἀπροαιρέτως, κακὸν καὶ ὀλέθριον. *Et in 4. Epid.* οἱ μὲν ἑκόντες δακρύυσιν, ὐ κακὸν, οἷσι δὲ ἀκύσιος παραῤῥεῖ, κακόν. *Idem 6. Epid. 1. com. 16.* δάκρυον ἐν τοῖσι ὀξέσιν τῶν φλαυρῶς ἐχόντων, ἑκόντων μὲν χρηςὸν, ἀκόντων δὲ παραῤῥέον, κακόν. *Celſus lib. 2. cap. 4. hunc & ſequentem Aphoriſmum ſic interpretatus eſt: mali etiam morbi teſtimonium eſt ſine voluntate lachrymare, habere humorem glutinoſum dentibus adhærentem.*

Non vnius ergo generis ſunt lachrymæ, quædam dicuntur voluntariæ, quas oculi fundunt ἑκόντες *ſeu* κατὰ προαίρεσιν, *ob cauſam aliquam manifeſtam ſeu prægreſſam, eamq; vel externam quæ oculos mordicat, vt ſunt, fumus, ventus frigidus, feſtuca in oculum incidens, ophthalmia, fluxio aliqua antiqua è capite, affectus palpebrarum, vomitio violenta, riſus effuſus, retentio ſpiritus, &c. vel internam, vt ſi præ dolore animi, miſericordia, triſtitia, lætitia inſperata exprimuntur, vbi nimirum mens obijcit cordi rem aliquam triſtem & aduerſam, cor autem dolens & coanguſtatum, nonnihil tamen eluctans, magnam halituum acrium copiam ad cerebrum effundit, quos rurſum cerebrum irritatum ac cordi compatiens, ſeſe comprimendo elidit ac excutit, & vnà humiditates quas continet: hæ etenim ex appulſu fumorum incaleſcunt, caloreq; liquatæ ad internos maximè oculi angulos, quos caruncula natura obduxit, veluti ſepto quodam, vt arceret fluxum humiditatum in oculos, & potiùs in nares aut os deriuaret.*

Lachry-

Lachryma ἀκούσιοι ſeu inuoluntarię dicuntur, quę nolente ęgro atque ἀπροαιρέτως effluunt, non ex animi affectu aliquo pullulantes, nec ab oculi morbo aliáue externa cauſa obortę: atq; hę duplices ſunt, alię critica, quę circa ſtatum morbi antegreſſis ſignis coctionis, conſtante virtute, oſtendunt criticam perturbationem, quę hęmorrhagiam narium denunciat. Alię ſymptomaticę, quę in acutis ſunt formidabiles, nec tamen omnes pariter periculoſę, malę quidem ſunt in vehementi phrenitide, vt in Dealcis vxore, ſanie tenui ex cerebro inflammato in oculos redundante. At omnium perniciosiſſimę ſunt in febribus acutis, ęgro iam debili exiſtente: nam cum natura retentrix inſita oculi ſubſtantia, muſculis & carunculis in angulo maiore, deficiat, prę ſagium inde ſumitur deficientis virtutis in ipſo cerebro. Galenus ſiquidem lachrymorum iſtarum cauſam ſtatuit τὴν ἐσχάτην ἀτονίαν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως, non retinentis, quod modicum ac bonum eſt, vnde ſequitur corneę corrugatio & oculorum cauitas & extenuatio. Sed quid retentricem irritat ac debilitat? Ego ſic credo: Quemadmodum lachrymę naſcuntur ob cordis cerebriq; conſenſum, vaporibus à corde elatis cerebrum humidum commouentibus: Ita ante mortem ſimili ratione oculi videntur illachrymare, ob maximam cordis luctam, cui compatiens cerebrum ſeſe comprimit, ac per oculos, qui cerebro ob vicinitatem & connexum neruorum opticorum maxima conſentiunt, humiditates extrudit. Non diſſimili ratione lachrymę oſtendunt criſin futuram per hęmorrhagiam narium, quod cor in illo certamine critico morbum ſuperans, in conſenſum trahit cerebrum: Id enim ob ſanguinis feruidi aſcenſum magis humectatur, primumq; pars tenuior eius humiditatis per oculos emanat, ſequente poſtea ſanguinis profluuio per nares.

Prudenter autem cauteq; locutus eſt Hippocrates, ſcribens lachrymas voluntarias οὐδὲν ἄτοπον ſignificare: & 4. Epid. non malas eſſe pronunciat, quia ſunt ſignum conſtantis mentis, atq; cerebri nondum exiccati, aut certè non magnum malum oſtendũt, oculi nimirum affectum aliquem, &c. At inuoluntarias ait ἀτοπώτερον quiddam eſſe, in comparatiuo enim loqui voluit, vt exprimeret vtrunq;, nempè quod & futuram criſin, & aliquando perniciem mortemq; nuncient, ſi æger in cæteris pernicioſè & φλαύρως habuerit, nec coctionis ſigna anteceſſerint: hac ergo formula loquendi complectitur etiam ſuperlatiuum, quum comparatiuus poſitiuo ſuccedens augeat rem.

APHOR. LIII.

Ὁκόσοισι δὲ ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περίγλισχρα γίνεται, ἰσχυρώτεροι γίνονται οἱ πυρετοί.

Quibus in febribus ſupra dentes lentores ſeu mucores naſcuntur, ijs vehementiores fiunt febres.

SVbiungit alia ſigna in febribus comparentia, quæ vel earum magnitudinem naturamq́; vel commutationem in peius aut melius ſignificant. In hoc quidem Aphoriſmo docet, lentorem qui in dentibus linguaq́; concreſcit & adhæret, vt vix abradi poſſit, vehementis ac pertinacis morbi indicium eſſe, hoc eſt, febres eas non carere periculo, in quibus dentes pituita valde glutinoſa & viſcida circumquaq; obducuntur, illa etenim craſſeſcit lenteſcitq́; à forti calore exiccata. Sed ignis in materia cruda & viſcida accenſus, diutiſſimè ſeruatur, & acriter vrit. Lentor autem iſte in dentibus arguit hic oris lentos in venis reliquoq; corpore accenſos redundare, in quos calor magnus agens, fumos viſcidos effert in os, qui dentibus firmiter accreſcunt. Neceſſe itaq; eſt, tales febres ab huiuſmodi materia genitas, fortiores ac pertinaciores eſſe, ex quarum numero eſt καῦσος hyberna. Periculoſius verò eſt, ſi dentes & dentium interualla nigreſcere videantur: ſignificatur enim magna aduſtio materiæ, & plerunq; mors. Repetita eſt eadem ſententia in 4. Epid. his verbis: οἷσι δ᾽ ἐπὶ τῶν ὀδόντων περίγλισχρα γίνεται, κακὸν ὑποχάσκειν.

APHOR. LIIII.

Ὁκόσοισιν ἐπὶ πολὺ βῆχες ξηραὶ, βραχέα ἐρεθίζουσαι ἐν πυρετοῖσι καυσώδεσιν, οὐ πάνυ τι διψώδεες εἰσίν.

Quibus vt plurimùm tuſſes ſiccæ leuiter irritantes in febribus ardentibus, ij non admodum ſiticuloſi ſunt.

ADdit aliud ſymptoma febribus ardentibus ſuperuenire ſolitum, cuius acceſſu obſcurari interdum ſignificat earundem febrium pathognomonicum ſignum, nempe ſitim vehementem, linguaq́; ſcabritiem, aut etiam lentorem dentium, hanc etenim, ait, imminui per tuſſim ſiccam, leuiter irritantem, quæ nimirum leui concuſſione thoracis, benignam humiditatem elicit ac exprimit è partibus vicinis, cerebro & glandulis

glandulis illis ſaliuantibus, tùm in pulmones & aſperam arteriam, tùm in ventriculum, quibus irrigatis parùm, ſedatur ſitis, vt tales febricitantes non πάνυ τοι, hoc eſt, οὐ κατὰ λόγον, vt in 6. Epid. loquitur, non pro ratione febrilis æſtus, ſiticuloſi ſint. Planiùs hanc ſententiam loco dicto proponit, inquiens: Tuſſes ſiccæ, leuiter irritantes, in febribus ardentibus, non pro ratione ſiticuloſæ ſunt, neq; lingua torrefacta: & hoc quidem ſi non à ferino ſeu ſpiritu ſeu vento ortum habuerint: quod inde conſtat, cùm enim loquūtur aut hiant, tùm tuſſiunt: cùm verò non, minimè: Hoc autem in febribus κοπώδεσι maximè contingit, &c. Tuſſim ſiccam appellat, in qua nihil effatu dignum expuitur: Ferinam verò ſeu θηριώδη, quæ cauſam habet conſtantem in cerebro aut partibus thoracis, nempe catarrhum, aut vlcus pulmonis, empyema ſimilemúe affectum. Iſta tuſſis breuibus interuallis, ἐπὶ βραχὺ, & vehementer mouet thoracem: Mitior tuſſis ſolet fieri in febribus laborioſis, hoc eſt, in ijs, quæ ex laboribus in frigidiore aëre aut vento eueniunt, vel per æſtum Solis, vel in puluere, hæc ἐπὶ πολὺ καὶ βραχέα, vt hic loquitur, ex longis interuallis & leuiter irritat & laceſſit, tantùm quidem cùm loquuntur aut hiant. Nam cauſa eius eſt intemperies aliqua frigida aut calida in partibus ſpiritalibus, aut leuis aſperitas & inæqualitas faucium & tracheæ, aut tenuis deſtillatio è cerebro, aut humiditas pauca è vicinis glandulis effluens in pulmones & ventriculum: nam ſpiritus in aſperitate faucium & laryngis illiſus non minùs tuſſiculam mouet, quàm tenuis deſtillatio. Eam ergo tuſſim commendat Hippocrates, quia ſedat ſitim, quæ ingens eſſe ſolet in ardentibus febribus. Non autem probat ferinam tuſſim, quæ ſitim non ſolùm non remittit, ſed etiam adauget eam, vt & febrem, vehementi ſcilicet concuſſione, qua thoracem lacerat & calefacit, ſomno priuat, vireſq; celerrimè proſternit: pendet enim à cauſa maligna: propterea ſignum eſt interdum planè lethale: aliàs malignum tantùm pro varietate cauſæ.

APHOR. LV.

Οἱ ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ πάντες κακοὶ, πλὴν τῶν ἐφημέρων.

Febres in bubone omnes malæ, præter diarias.

BVbones quoq; ſæpenumero in febribus ſuſpectos eſſe, id eſt, lethales aut ſaltem malignos, hoc Aphoriſmo monet. Sunt enim & hi interdum iudicatorij, febrem non ſoluentes poſt ortum ſuum, quemadmodum

reliqui abſceſſus, de quibus paulò antè in 51. Aphoriſmo egit. Deſumpta eſt hæc ſententia ex 2. Epid. 3. ſectione, vbi propè iiſdem verbis ſcripta eſt: Febres in bubonibus ortæ, præter diarias, malum. Et, bubones in febribus orti, deteriores ſunt, qui in acutis ab initio remiſerint, παρακμάσαντες. Loqui autem videtur Hippocrates potiſſimùm de febribus, quæ buboni ſuperueniunt. Etiamſi enim ſuſpecti ſunt bubones, qui febrem adſequunt, magis tamen ſuſpectam faciunt originem ſuam bubones in febribus orti, magnam ſcilicet humorum copiam aut prauitatem, vel viſcerum phlegmonem: nam huiuſmodi bubones ſunt viſcerum βλαστήματα ſeu propagines, vt docet Hipp. 6. Epid. 2. com. 10. his verbis: Abſceſſus, velut bubones, ſignificant partes vnde pullulant, ſeu progerminant: Vtq; aliarum partium mali ſunt, ita maximè mali ſunt, qui iuxta viſcera exiſtunt. Bubones ergo, qui febrem ſequuntur, ſunt βλαστήματα morborum in profundo latentium, non integrè iudicantia, facta criſi per ἀπόστασιν, non ſoluente febrem. Arguunt itaq; vel mortem vel morbi longitudinem, natura ſiquidem robuſta in criſi materiam morbificam totam expellit: Et quidem quo maior bubo oritur, ceſſante febre, eò citiùs euadunt ægri, atq; talis bubo verè eſt criticus atque ſalutaris. Omnis igitur febris, inquit, præter diariam, buboni iuncta, oſtendit putredinem aut malignitatem non tantùm eſſe in bubone ipſo, verùm etiam in aliqua parte interiore inflammata, aut etiam ſine phlegmone, in vaſis ipſis, & quidem tantam, vt non ſolùm foris tumorem generet in glandulis, ſed etiam intus fomitem præbeat febri, humoresq; cordis halitibus putridis inficiat. Tales ergo bubones externi ſunt βλαστήματα internorum, qui lethales ſunt, quales in febribus peſtilentibus ſunt, aut maligni, vt in gallico morbo. Sed diariæ febres comitari ſolent bubones à cauſa manifeſta obortos, vt quando ex dolore, vlcere, contuſione, ſuppreſſione menſium aut fluxione ad crura vel brachia malè affecta, glandulæ in diuiſionibus magnorum vaſorum collocatæ ſanguinem fluentem intercipiunt ac in ſe combibunt. Iſta febris diaria non plus affert periculi, quàm ipſe affectus, qui illius cauſa exiſtit: nam humor putreſcens totus in tumore illo impingitur & cohercetur, vt ſolus calor præter naturam, non autem ſimul putridus vapor ad cor perueniat, niſi in corpore impuro materia bubonis profundi in venas proximas diffundatur, quæ poſtea corrupta putreſcere facit reliquam materiam in venis contentam, & inde naſcatur putrida febris, non lethalis.

APH.

APHOR. LVI.

Πυρέσσοντι ἱδρὼς ἐπιγενόμενος, μὴ ἐκλείποντος τοῦ πυρετοῦ, κακόν. μηκύνει γὰρ ἡ νοῦσος, καὶ ὑγρασίαν πλείω σημαίνει.

Febricitanti ſudor ſuperueniens, non deficiente febre, malum: prorogatur enim morbus, & humiditatem multam ſignificat.

EXemplo ſudoris febri ſuperuenientis, nec tamen ſoluentis eam, docet, qua ratione bubones non ſoluentes febrem, mali ſint: etiamſi enim mortem non afferant, diuturnitatem tamen morbi ſignificant: atque ita generalem doctrinam ex 2. Epidemiorũ tradit, decretoria quæ non decernunt, mortem aut δυσκρισίαν oſtendere. Malum eſſe pronunciat ſudorem, qui non ſoluit febrem, quia cum imbecilla virtute portendit mortem, eò quod natura inchoatam vacuationem complere non potuerit: Sin præſente robore virium humor facultati concoquenti rebellis ac contumax fuerit ſua vel copia vel qualitate, longitudinem morbi minatur. Quam cauſam ipſe expreßit, inquiens: καὶ ὑγρασίαν πλείω σημαίνει, vt oſtenderet ſe non loqui de febre lethali, vt nec de bubone ſolùm lethali in præcedente eſt locutus, verùm etiam de illo, qui morbum producendum præſignificat, de quo in Coacis ſermonem habet, cùm ait: ἐν πυρετοῖσι βουβῶνος ἄλγημα, νόσον χρονίην σημαίνει, ad multam ſiquidem humorum copiam aut craßitiem ſuperandam atq; euincendam longo opus eſt tempore. Sed ſi natura portionem aliquam humorũ, quæ eſt extra venas, tenuiorem expurgauerit, ſuperſtite craßiore in venis incocta, morbus quidem non ſoluitur, mitior tamen reddi poterit, vt æger faciliùs ferat morbum. Qua de cauſa Hippocrates *1. progn. ſudorem eiuſmodi bonum ſtatuere videtur, etiamſi non ſoluatur febris, ratione nimirum cauſæ, quatenus leuat morbum. Hic verò malum vocat, ratione ſigni, longitudinem morbi indicantis, ob copiam humoris putridi, quem natura tamen euacuare tentauit. Suprà in 42. Aphoriſmo locutus eſt de ſudore multo ſemper per omnia morbi tempora fluente: Hic de ſuperueniente ſolùm in proceſſu febris.*

APHOR. LVII.

Ὑπὸ σπασμοῦ ἢ τετάνου ἐνοχλουμένῳ πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸ νόσημα.

Qui conuulſione aut diſtentione moleſtatur, febris ſuperueniens ſoluit morbum.

Conuulſionis atq; tetani exemplo oſtendit, ſudores qui febrem ſubſequuntur, nec tamen ſoluunt, arguere multam frigidam humiditatem. Quum enim duo illa grauiſſima mala per analoga febris ſuccedentis calorem, qui materiam crudam neruis imbibitam concoquit ac in halitus attenuatam digerit; citra manifeſtam aliquam vacuationem ſoluantur, veriſimile eſt valde multos contumaceſq; humores adeſſe in venis, quos nec ſudor manans, nec febris ipſa conſumere potuerit. Febris autem ſuperueniens materiam frigidam neruis imbibitam in ſpaſmo ſuo calore fundit ac tenuat, atq; adeò concoctioni & excretioni, quæ opera ſunt ſolius caloris natiui, præparat: tùm verò ſua concuſſione per rigorem exagitat & ad excretionem mouet, dum neruos ſiccat & calefacit: Quare conquieſcit conuulſio tetanuſq;, à materia craſſa frigidaq; ortum habentes. Repetitur hæc ſententia in multis alijs locis, nempè 2. Aphor. 26. & 5. Aphor. 5. & 70. & in Coacis, vbi inquit: τὰ σπασμώδεα καὶ τετανώδεα πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει. Sed cur tetanum adiecit ſpaſmo, ſpeciem ſcilicet generi, nam alibi Galenus tetanum ſpaſmi ſpeciem facit? Videtur quod oſtendere voluerit, ſe tetanum diſtinguere à ſpaſmo, non tanquam ſpeciem à genere, ſed potiùs ſpeciem à ſpecie, vt per σπασμὸν intelligat motus cõuulſiuos, quales in morbo παιδικῷ & epilepſia conſpiciuntur: per tetanum verò, cõuulſionem perpetuam, non interruptam motibus & diſtinctam acceſſionibus, ſed firmam in qua muſculi ſeruantur contracti, ob humores vel flatus craſſos neruis aut illorũ villis infarctos per muſculos. Celſus τέτανον rigorem vocat: nam propriè tetanus dicitur, quando corpus, maximè verò ceruix, in nullam partem inflecti poteſt, quaſi rigeat, æqualiter muſculis tam interioribus quàm externis ad ſuum principium contractis & conuulſis. Omnes verò ſpaſmi ſpecies à repletione aut inanitione partium fieri docuit Hippocrates, eumq; qui ab inanitione exiſtit, curationem non recipere: qui verò à repletione, vacuatione ac febre ſuperueniente ſolui, quia febris dyſcraſiam frigidam humidamq; neruorum & humorum ad æqualitatem reducit, materiamq; illam conuulſionis diſcutit, attenuando, reſoluendo, excretioneſq; per ſudorem, vomitum, &c. mouendo. Non tamen quæuis febris iuuat, ſed proportionata ſolum, hoc eſt, non ita debilis, vt nihil vel parùm efficiat, nec ita vehemens aut maligna, vt vires exoluat.

APHOR. LVIII.

Ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ ῥῖγος ἐπιγενομένου, λύσις.

Si rigor ſuperueniat laboranti febre ardente, ſolutio fit.

P*Robat præcedentes Aphoriſmos per axioma medicũ, contraria contra-*

rijs

ijs curantur. Vt natura humores frigidos craſſosq́ neruis ac muſculis impactos, ex quibus ſpaſmus ac tetanus generantur, calore febris ſuccedentis attenuatos, faciliùs diſcutit & expellit: ita humores ichores bilioſos feruidos, à quibus καῦσος originē habet, à rigore refrigeratos & ad temperiē redactos meliùs coquit & à ſanguine ſecernit, ſecretosq́ impetu quodam propellit & euacuat: Hippocrates ſiquidē libro primo, de morbis rigorē fieri ſcribit, quādo venæ contrahūtur ſanguine refrigerato & congelato, quibus cōtractis totū corpus tremere. At Galenus naturā & cauſas rigoris rectiùs & exactiùs explicauit, ideoq́ & rationē ſententiæ huius aphoriſticæ, quam experientia verā eſſe docuit, meliorē ac veriorē reddidit in commento & in 2. de ſympt. cau. 7. & 2. de criſibus 3. & 4. de vict. acut. 12. aſſerens, rigorē cauſoni ſuperuenire, ipſumq́ ſoluere, quando bilis priùs in venis cum ſanguine contenta, à natura inualeſcente agitatur impelliturq́ & per carnes ad cutē aut aluū alioúe iudicatoriè excutitur. Non ergo rigor eſt cauſa febrē ſanans, ſed ſolùm prænunciat futurā euacuationē criticā, quam natura molitur, non ſtatim quidē illo ipſo die, quo æger riget, ſed plerunq́ in proximo die critico ſequente: Huius bilis excretio per ſudorē, vomitionē aut deiectionē ſoluit ardentē febrem: Rigor verò ſignificat bilē iam coctā ſeparari à ſanguine, à quo eius acrimonia antè obtūdebatur, & à natura cum impetu expelli ad imi ventris viſcera, aut in venas nariū vteriúe vel eas, quæ in molem corporis ſunt diſſeminatæ. In iſto aūt naturæ conatu ob varium & reciprocū caloris natiui motū cōcutitur ac riget vniuerſum corpus: nam ob impetuoſam caloris per corpus lationē, vt Galenus rectè loquitur, per conſenſum qui cordi cum cerebro eſt ſummus, inſurgit etiā facultas animalis, opē latura facultati expultrici, maximè quando etiam muſculorū fibræ ab acri humore aut ſummo contriſtantur & ad expulſionē irritantur. Hippocrates ergo, vt ſolet, connexa pro connexis, antecedens pro conſequēte ponit, rigorē ſcilicet pro ſalutari excretione quæ rigorē excipit, id eſt, pro ſudore, vomitu, ſanguinis profluuio, &c. Iſta .n. verè ſunt λυτήρια, id eſt, morbos ſoluūt: rigor aūt ſolum eſt criticū ſignū, non λυτήριον. Ideò in libro de criſibus pleniùs id dixit: ἐν καύσῳ ἐὰν ἐπιλάβῃ ῥῖγος, φιλεῖ ἐξιδροῦν, ſæpiùs etenim comitatur ſudor, quia maior pars bilis putridæ magno naturæ valentis conatu è venis maiorib. ad cutē calore laxatā protruſa, ob aëris occurſum remiſſiùs paulò calentē, denſatur ac in ſudorē cogitur: pars craſſior per epar & meſaraicas in inteſtina depellitur, ac ſi quæ paulò leuior eſt, in ventriculū fertur, vomitumq́ ciet: ſæpè per vaſa cū ſanguine protruditur ad caput, vbi exiles narium venulas reſerat: quod in muliebri corpore per vterum etiam fit.

Quòd ſi verò poſt rigorem nulla euidens ſequitur vacuatio, morbo reſpõdens, tùm non ſoluitur febris, aut fit recidiua aut periculoſa materiæ tranſlatio in diaphragma, caput &c. aliasq́; partes nobiles, atq; ſæpè interficit, phlegmonen in illis creans: aut eſt vanus naturæ cõatus, fruſtra materiæ noxiæ ac laceſſentis excluſionem tentantis ac præ infirmitate ſuccumbentis, qua de cauſa ſuprà 46. Aphoriſmo lethalem pronunciauit rigorem perſeuerantem ac ſæpiùs repetentem, non conſtante virtute, qui febrem non ſoluit. Sic mulier in 3. Epid. in foro mẽdaciorũ decumbens bis riguit in duodecima, & ſemel in decima tertia, quæ in ſequenti eſt mortua: Et Aphoriſmo 29. rigorem in febribus ſexto die oborientem dixit eſſe δύσκριτον. Haſce conditiones in hoc Aphoriſmo prorſus omittit, ſignificans non fieri λύσιν, niſi rigor die critico oriatur, viribus integris. Præterea animaduertat lector, Hippocratem loqui de rigore ἐπιγινομένου, quod dixit ad differentiam rigoris periodici in febribus, ac eius qui interdum in primo febris inſultu incidit, à motu humorum & caloris collectione, aut morſu ventriculi, idq́; ſigno nec bono nec malo. Perpetuò autem rigor νοσώδης fit cum quadam naturæ potentis vel imbecillis luctatione, quæ ſcilicet pugnat cum humore morbifico vel obſequente vel reſiſtante. Celſus ſic effert: Febrem ardentem, quam Græci καυσώδη vocant, ſubitus horror exoluit.

APHOR. LIX.

Τριταῖος ἀκριβὴς κρίνεται ἐν ἑπτὰ περιόδοισι τὸ μακρότατον.

Tertiana exquiſita ſeptenis ad ſummum circuitibus iudicatur.

VT rigor in καύσῳ humoris bilioſi euacuationem, quam natura criticè molitur, antecedit: ita idem in febre tertiana intermittente, quæ ratione materiæ non differt à Cauſo, (in vtraq; enim febre bilis flaua eſt cauſa) tanquam prænuncius antecedit vacuationes ſudoribus ac vomitionibus aut deiectionibus factas, quibus per ſingulas periodos humor autor paroxyſmi expurgatur, ita vt febris ceſſet ac in ἀπυρεξίαν deſinat: nam bilioſus humor ob tenuitatem, calorem atq; paucitatem à natura robuſta facilè concoqui & expelli poteſt: & quidem quò purior eſt, eò citius à natura euinci poteſt. Quapropter tertiana exquiſita terminatur aliquando vnica acceſſione aut tertia, aut quinta, aut quàm tardiſſimè, ſeptima finitur, inuadens cum rigore, quem mox comitatur ſudor aut vomitio aut

deiectio

deiectio bilioſa, aut omnia hæc ſimul. Et quæ puriſſima eſt celeriſq́ motus, ad ſeptimam non peruenit, maximè in ætatis flore, æſtate feruida regioneq́ calente, ob naturæ ſcilicet robur, materiæ acriter irritantis tenuitatem, corporisq́ raritatem. Iſta ſi concurrunt, vel ſponte vel adhibito leui aliquo medici artificio, celerrimè bilis diſcutitur: Sicuti acutæ febres ſæpè quarto aut quinto die iudicantur, & quemadmodum rigor criticus in καύσῳ, non niſi die critico euenit, ita & intermittentes febres iuxta certum periodorũ numerum ſoluuntur: nam eadem eſt periodorum in intermittentibus ratio, quæ dierum criticorum in continuis, quæ vtplurimùm ſeptimo die iudicantur: Idem ergo in tertiana exquiſita fit in ſeptima periodo. Similiter in quartanis non dies, ſed circuitus ſpectantur: & ſi centeſimam acceſſionem præterierint, ſpectabimus menſes. Præterea ſicuti febres acutæ propter erratum aliquod aut conſtitutionem temporis, aut quia initio pigro motu procedunt, ad 14. aut vigeſimum diem perueniunt: ita fieri poteſt ob eaſdem aut conſimiles cauſas, vt tertiana exquiſita nouem periodis finiatur, vt monet in Coacis, inquiens: Τριταῖος ἀκριβὴς ἐν πέντε ἢ ἐν ἑπτὰ περιόδοισιν, ἢ τὸ μακρότατον ἐν ἐννέα κρίνεται.

Reſpicit verò Hippocrates ad 43. Aphoriſmum, monens, febres intermittentes eò etiam magis tutas eſſe quàm continuas, quòd ſingulis acceſſionibus ſoluuntur, nec cor ampliùs adfligitur. Carent quoq́ eo periculo, quod imminet continuis à phlegmone, aut maligna putredine, aut materiæ in partes nobiles translatione. Natura etenim per intermedias ἀπυρεξίας recreata, faciliùs ac expeditiùs euacuat, quæ à partibus nobilibus extra vaſa ſunt reiecta.

APHOR. LX.

Ὁκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὰ ὦτα κωφωθῇ, αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥυὲν, ἢ κοιλίη ἐκταραχθεῖσα, λύει τὸ νόσημα.

Quibus per febres aures obſurduerint, ijs ſanguis è naribus fluens, aut aluus turbata morbum ſoluit.

CElſus lib. 2. cap. 8. ita refert: Si in febre aures obtuſæ ſunt, ſi ſanguis è naribus fluxit, aut venter reſolutus eſt, illud malum definit ex toto: nihil plus aduerſus ſurditatem, quàm bilioſa aluus poteſt. Senſus Aphoriſmi huius atq́ ſcopus eſt: non mirum videri debet, quòd febres ardentes & tertianæ rigoribus, aut potiùs excretionibus rigorem ſequentibus

 ſoluantur,

ſoluantur, materia febrifica ex venis & habitu corporis excreta: nam ſurditas quoq; in febribus oboriens profluuio ſanguinis aut alui perturbatione ſoluitur, euacuatis ſcilicet aut reuulſis & translatis deorſum humoribus bilioſis, caput & meatum auditorium occupantibus. Suprà vigeſimo octauo Aphoriſmo ferè idem docens, loquutus eſt de mutua cauſarum traiectione biliśq; recurſu: In hoc malos exponit, quibus diſſoluitur ſurditas in febribus, quæ ſcilicet pathema eſt, non affectus ſtabilis & proprius aurium, ab humore craſſo frigidoq; penitùs impacto natus: Nec ſermo eſt de ſurditate, quæ fit ob extinctam audiendi facultatem, qualis aliquando fit in acutis & turbulentis, de qua ſuprà Aphoriſmo quadrageſimo nono locutus eſt, & in Coacis inquiens: Surditas in acutis & turbulentis febribus conſequens, mala: mala quoq; in longis, excitatq; dolores in coxa. Sed loquitur de ſurditate, quæ repente ante criſin, virtute valida exiſtente, ſuperuenit, non tamen parotidum eſt prænuncia: idq; duplici ratione: nam aliquando bilis commota & agitata ſurſum petit meatumq; auditorium violat: aliâs vapores tantùm ſurditatem committunt, vtraq; per hæmorrhagiam aut alui profluuium, aut alias criticas vacuationes, etſi rariùs per alios ſoluitur: nam euacuato humore bilioſo, etiam vapor diſcutitur, niſi verò largior aliqua vacuatio critica ſequatur, natura ita commouente, peſſimum eſt ſignum, vehementem inſaniam portendens, vt 1. prorrhet. 31. docet. Vbi autem firmatum fuerit vitium in organis auditorijs, nec excretione nec abſceſſu ampliùs ſoluitur: Quamquam in acutis ſæpiùs liberentur, quibus obtuſior audiendi vis ſub criſin apparet, tametſi diebus aliquot permaneat.

APHOR. LXI.

Πυρέσσοντι ἢν μὴ περισσῇσι ἡμέρῃσιν ἀφῇ ὁ πυρετὸς ὑποτροπιάζειν εἴωθεν.

Febricitantem niſi febris diebus imparibus reliquerit, recidiuare ſolet.

NOn tutò febres per rigorem, nec ſurditatem per hæmorrhagias aluumq; perturbatam ſolui docet, niſi motus iſte fiat diebus certis, quibus natura ſuis legibus agens humores concoctos expurgare ſolet, ſicuti animalia ſingula certo tempore vterum gerere experimur: Hoſce verò dies vocant medici criticos ſeu decretorios. Eoſdem Hippocrates ſæpè γονιμὺς καὶ περιόδυς, *quaſi eximios appellat: alij impares vertunt. Nam quod in prognoſticis profert de criticis, inquiens:* τῶν πυρετῶν οἱ μὴ τῇσιν ἡμέρῃσι κρισίμοισι ἀφέντες, ὑποτροπιάζουσι: *Et in Coacis:* ὁκόσοισιν

ἐκλεί-

ἐκλείπουσιν οἱ πυρετοὶ μὴ κατὰ κρισίμους, ὑποτροπικόν: Idem in hoc Aphoriſmo de diebus περισσῇσιν aſſerit, ſicuti & in 2. Epid. 5. ait: ἢν μὴ ἐν τῇ γονίμῃ μαθῇ ὁ πυρετός, ὑποτροπιάζειν ἀνάγκη. Criticos ergo dies appellauit etiam περιττούς, eximios aut vt plerique interpretantur, impares, non quod re vera impares ſint ratione arithmetica, qui videlicet non poſſunt in duos pares numeros diuidi, (nam iſto modo 14. 20. 34. 40. &c. à criticorum numero excluderentur) ſed quia verè critici in rationem ſeptenarij incidũt, & ex ſeptenarijs coaleſcunt, vt Hollerius exponit. Ita decimus quartus ex duobus ſeptenarijs: viceſimus ex tribus, viceſimus ſeptimus, ex quatuor conſtituitur. Interdum coitioni ſeptenariorum accedit ratio quaternaria, vt in decimoſeptimo. Quaternarij verò dies maiorẽ habent vim indicandi quàm iudicandi. Galenus certè 4. de vict. acut. 56. inter dies impares quoque decimũ quartum, viceſimum, quadrageſimum, &c. recenſet, vbi Hipp. eoſdem appellat ἐπιῤῥοπέας, quaſi huc illuc declinantes, nam in acutis inſignes efficiunt mutationes in vtramque partẽ, tùm ad ſalutem, tùm ad mortẽ, quapropter hos maximè ſpectandos monet Hippocrates. Rurſum in 1. Epid. 3. com. 14. dies decimus quartus numeratur inter pares, diuerſa tamen ratione, hoc eſt, non ratione critica, ſed paroxyſmi ratione, nam mox antè dixerat: quæ diebus paribus exacerbantur, paribus etiam iudicantur, quorum autem acceſſiones diebus imparibus fiunt, iiſdem etiam iudicantur. Niſi itaque febris ceſſat diebus imparibus, hoc eſt, ſine criſi, fit recidiua, ſola enim coctio cum excluſione materiæ, motum recidiuæ tollit. Quando autem materia morbifica ſua vel copia vel praua qualitate perturbat ordinem naturæ, quæ diebus imparibus mouere ſolet, ac cuncta facere ſuo tempore & ordine, tùm natura vis anticipare etiam differre ſuos motus cogitur, nec eodem circuitu excrementa aggreditur & expellit: eſt ergo hoc præcipitantis aut debilitatæ naturæ argumentum. Ideoque febris, quæ non iudicatur die critico, eſt φιλόστροφος. Minùs quoque periculoſæ ſunt recidiuæ, ſi deſinat febris die impari, nam Herophonti die nono deſijt, redijt autem 17. & tamen liberatus eſt. Hermocrati febris quieuit die 14. & 20. redijt 17. & 24. obijt verò vigeſima ſeptima. Anaxioni 20. deſijt, redijt 27. liberatus eſt 34. Pares quidem ante 14. admodum formidabiles ſunt, vbi in eos incidit iudicium: Sequentes non ita metuendi ſunt, in quibus eſt ratio quædam ſeptenarij. Ideò Philotheus hunc Aphoriſmum expoſuit ſolùm de morbis acutis, qui ante 20. finiunt, ſecutus Galenum, qui de veritate Aphoriſmi dubitat.

Cæterùm ὑποστροφὴ ſeu ὑποτροπιασμὸς dicitur, quãdo morbus, qui videbatur ſolutus, repetit poſtea dieb. ſequẽtib. nempe ob materiã morbificã relictam

ctam intus ob criſin imperfectam, ceſſante nimirum natura, feruoreq́; materiæ exhalante: niſi enim natura valida ad certamen incitetur, coctione & præparatione materiæ irritata vel inuitata, non fit excretio critica: imò ſi ante ſtatum diemq́; criticum irritetur, fit criſis imperfecta aut infida: Quod etiam fit ob meatuum obſtructionem, materiæ contumaciam malignitatemq́; & naturæ infirmitatem, aut erratum in victus ratione, aut aëris cõſtitutionem, quæ corpus adhuc imbecillum leui occaſione lædit: Adhæc διάθεσις νοσώδης relicta & calor præter naturam circumpoſitus ſæpe redeuntis putredinis autor eſt. Et quæ relinquuntur in morbis, recidiuas facere conſueuerunt.

APHOR. LXII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἴκτεροι ἐπιγίνονται πρὸ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν, κακόν.

Quibus in febribus morbi regij ſuperueniunt ante ſeptimum diem, malum.

EXemplo icteri, qui & ipſe progenies eſt bilis, ante diem ſeptimum febri ſuperuenientis, docet, motus materiæ morbificæ non niſi diebus criticis tutos eſſe. Tenuior quidem bilis, ex qua tertiana exquiſita & καῦσος naſcitur, etiam tertio aut quinto in ſudorem abit, ac per inſenſilem quoq; tranſpirationem aliasq́; euacuationes expurgatur & diſcutitur iuxta 4. Aphor. 36. At bilis excrementitia, ex qua icterus gignitur, ob craſſitiem nec ſudore, nec inſenſili euacuatione citò poteſt educi aut diſcuti. Malum itaq; pronunciat icterum, qui ante ſeptimum diem fit in febribus: tàm breui enim tempore bilis craſſa & contumax concoqui nequit. Bilis autem non concoctæ excretio non eſt critica, ſed fit à natura copia aut malignitate bilis irritata, aut habet rationem ἀποσκήμματος, autore Galeno in 3. Epid. 1. com. 5. vbi hiſtoriam Hermocratis, qui ſexto die auriginoſus factus, die 27. mortuus eſt, explicans, ait: ante concoctum morbum ſcimus non vllum abſceſſum commodè fieri poſſe, nedum auriginoſum: is etenim impediri ſignificat bilem, quo minùs ex viſcere expurgetur per ventrem, vel propter obſtructionem eius vel phlegmonen. Expulſio itaq; bilis per icterum tali tempore non eſt euacuatio, ſed tranſlatio humoris bilioſi, vt re vera naturam ἀποσκήμματος obtineat, eſtq; abſceſſus κατὰ μετάῤῥυσιν ſeu μετάθεσιν, materia aliò tranſpoſita aut fluente, ac magis ad ſuperficiem.

Abſceſſus

Abſceſſus verò cuncti generantur à materia contumaci, quæ ante ſeptimum euinci haud poteſt. Quamobrem bilis à natura dominante nunquam in habitum corporis effunditur. Idem propè docet Hippocrates in libro de criſibus: In febribus ardentibus ſi accedat morbus regius & ſingultus quinto die, lethale eſt, ſin minùs, liberantur. Celſus hanc ſententiam ita profert: morbum regium, Hippocrates ait, ſi poſt ſeptimum diem febrificante ægro ſuperuenit, tutum eſſe, mollibus tantummodò præcordijs ſubſtantibus: Diocles ex toto, ſi poſt febrem oritur, etiam prodeſſe: ſi poſt hunc febris, accidere.

Effunditur autem bilis in ictero vel critica ratione, vel affectionis alicuius in epate ratione, hoc eſt, icterus vel criticus eſt vel ſymptomaticus. Ille fit à natura foràs propellente materiam bilioſam in die critico, antegreſſis ſignis coctionis ſine hypochondrij duritie, cum excrementis & vrinis mediocriter bile tinctis: perfecta quidem criſis fit primùm poſt ſeptimum diem: ante hunc, ſolùm imperfecta & praua. Symptomaticus ad adauctos varios affectus ſequitur, epatis ſcilicet aut folliculi fellis, intemperiem, obſtructiones, phlegmonem aut ſcirrhum. Hippocrates hic agit præcipuè de ſymptomatico aut critico imperfecto, non iudicante, quo natura tentat iudicationem ante coctionem, irritata ob humoris copiam aut qualitatem acrem: eſt ergo imbecillioris naturæ ſignum, quando non poteſt excernere, quæ mouit, eò quòd bilis illa craſſior eſt. Hunc icterum ait κακὸν eſſe, id eſt, mali iudicij: nam & ſalutaris eſſe poteſt, ſi accidat viribus integris, & ſequatur alia euacuatio ἀξιόλογος, adſintq́ alia ſigna ſalutaria, ideò Hipp. 1. Epid. 2. com. 65. inquit: Quoſdam morbus regius ſexto die corripuit, ſed his profuit per veſicam purgatio vel turbata aluus, vel copioſa ſanguinis eruptio, vt Heraclides, qui vigeſimo die indicatus eſt, longè aliter ac Phanagareon ſeruus, qui, cum ipſi nihil horum euenerit, perijt.

Immeritò ergò accuſatur Hippocrates à Plinio lib. 26. cap. 12. & ab Auerrhoë: non enim morbum regium lethalem eſſe dixit, niſi is comitetur phlegmonen epatis, quæ etiam ſine ictero lethalis eſt, ſi magna fuerit, quod ſingultus docet, niſi æger intra primum circuitum hæmorrhagia, aut poſt vigeſimum diem ſuppuratione liberetur mortis periculo: atq; de tali ictero loquitur in libro de criſibus, mortiferum eſſe ſtatuens: nam ſingultus facit mentionem, qui comes eſt magnæ phlegmones epatis. Plerunq; verò icterus, qui ratione febris fit ante ſeptimum, lethalis eſt, aut vix ægri inde reualeſcunt, multis interpoſitis recidiuis, multisq́ grauibus ſubindè interiectis caſibus: oportet ergo robuſtos eſſe ægros. Nam Hermocrates in 3. Epid. etiam

à vacuatione periјt, cùm eſſet infirmis viribus. Sed pauci euadunt, niſi ſequatur inſignis aliqua vacuatio cum virium robore: nam bilioſis excrementis in ipſo iecinore ob imbecillitatem facultatis ſecretricis aut expultricis hærentibus, ſequitur hydrops aut tabes, quia immutatur ſubſtantia epatis, ac in ſcirrhum abit, ceſſatq́ſanguificatio. Idem fit in ictero obſtructiones vaſorum epatis ſequente, niſi hæ extenuantibus ac bilem purgantibus ſoluantur.

Praui itaq; & ſymptomatici icteri quatuor poſſunt eſſe cauſæ, motus morbi maligni, materia adhuc cruda exiſtente: phlegmone, ſcirrhus & obſtructio epatis & copia bilis. Ac qui ita affecti ſunt, moriuntur propter cauſæ bilem generantis aut intercipientis aut adurentis magnitudinem ac contumaciam, humorum & temperamenti totius corporis corruptionem, & nobilium viſcerum affectum ac ſympathiam.

APHOR. LXIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι καθ᾽ ἡμέρην ῥίγεα γίνεται, καθ᾽ ἡμέρην οἱ πυρετοὶ λύονται.

Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, ijs quotidie febres ſoluuntur.

NOn temerè hunc aphoriſmum inter duos coniunctos interiectũ fuiſſe arbitror, nimirũ vt doceat, ſe loqui de ictero, qui fit abſq; rigore vel vacuatione rigorẽ cõſequente. Non. n. quælibet effuſio bilis efficit rigorẽ, ſed quæ citato motu in habitũ corporis effunditur, et valdè acris eſt, nõ ergo fit criticus icterus abſque rigore. Bilis ſane maſſæ ſanguinis permiſta paulatim abſq; Naturæ conatu effuſa, nõ ciet rigorem, nec fit criſis. Quare icterus per criſim factus in die decretorio ante ſeptimũ ſoluit quoque febrẽ, fieriq; poteſt ob calorem bilis non adeo craſſæ motum ac concoctionem ri[illegible]or & icterus etiam in quinto die aut ſexto, vt Heraclidis & aliorum hi[illegible]oria docet, qui die ſexto auriginoſi facti, ſeruati ſunt, quibus aut ſanguis e naribus profluxit, aut vomitus vel deiectio, vel vrina multa fuit. Cæterum rigoris nomine intelligit connexam quoq; excretionem bilis. Hinc eſt quod Hipp. 4. de vict. acut. 81. dixit: In bilioſa febre morbus regius cum rigore ante ſeptimum diẽ ſuperueniens, morbum ſoluit: Si verò abſq; rigore ἔξω τῶν καιρῶν ſuperuenit, ὀλέθριον, hoc eſt, Icterus extra diem criticum febri acuta ſuperueniens, ſignum eſt, Naturam à materia copia vel qualitate laceſſitam,

ceſsitam, aggredi pugnam, cui poſtea ſuccumbit: aut prorſus oppreſſam nullam moliri luctam, vnde nec rigor euenit. At quando excretio aliqua cũ rigore icterum ſequitur ante, vel poſt ſeptimum, ſoluit febrem, expulſa nimirum materia bilioſa, viſceribus moleſta, quæ rigorem ciet, quemadmodum ſuprà febrem ardentem rigore ſuperueniente ſolui docuit. Solutionis huius rationem in hoc Aphoriſmo tradit, omnis, inquit, febris cum rigore aliquoties inuadens, ſoluitur aut ſaltem intermittit per interuallum, modò materia non ſubſiſtat. In febribus intermittentibus vacuantur & expurgantur humores particularem acceſsionem facientes, καθ' ἡμέραν, id eſt, ſingulis acceſsionibus repetitis, in quibus etiam toties rigor repetitur, quia in his febribus materia febrifica non eſt in vaſis collecta, ſed in habitum corporis aut venas capillares diſperſa, adeoq; faciliùs diſsipatur & diſcutitur: noua autem deinceps materia genita accendit aliam febrem, quæ rurſus ad ἀπυρεξίαν redit, poſtquam materia expulſa per ſudores aut alias vacuationes eſt abſumpta: neceſſariò ergo finitur febris, etſi ſæpè remanet διάθεσις quædam præter naturam, ac immunditiesin venis, à qua per circuitus generantur rurſus febres, illa nimirum gignente excrementum, quod corruptionis initium accipit à propria partis prauitate, & à reliquijs putridis: idq; toties repetunt, donec illa partis διάθεσις putrifica ſeruatur, quæ duplex eſt, tùm partis affectæ imbecillitas, tùm excrementi ad putreſcendum aptitudo, & quoties nouus generatur humor putridus, toties redit paroxyſmus, ſi mouetur ille. In continuis febribus materia tota ſimul cum naturæ conatu reijcitur: In interpolatis, particulatim. Inuadunt interdum & continuæ ab initio cum rigore, verùm id non fit καθ' ἡμέραν, ſæpiùs, quare de his non eſt ſermo. Febrisq; quæ cum rigore incipit, nec tamen mox deſinit, ea eſt continua. Præcedentem ergo ac ſequentem Aphoriſmum hoc argumento probare voluit: Rigores ſoluunt febres, icterus criticus fit cum rigore & excretione: talis itaq; icterus ſoluit febrem, ſublata quippe cauſa, tollitur effectus. Non itaq; malus eſt eiuſmodi icterus, veluti ſymptomaticus, qui ratione malè affecti epatis, aut ob naturam oppreſſam vel impeditam accidit. Hinc ſequitur, quòd niſi intermittens καθ' ἡμέραν ſoluatur, id eſt, ad ἀπυρεξίαν perueniat, ob materiæ putreſcentis retentionem, vertitur in continuam: Et qui per impatientiam nolunt indulgere ſudori, aut iacent detecto corpore, auræq; frigidiori ſe exponunt, acceſsiones patiuntur diuturniores, celeriusq; repetentes: Et interpolatæ ſæpè mutantur in continuas, quia putrida materia retenta in paruis venis, recurrit ad maiores, aliosq; humores de nouo inficit.

APHOR. LXIIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τῇ ἑβδόμῃ, ἢ τῇ ἐννάτῃ, ἢ τῇ ἑνδεκάτῃ, ἢ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἴκτεροι ἐπιγίνονται, ἀγαθὸν, ἢν μὴ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον σκληρὸν ᾖ: ἢν δὲ μὴ, οὐκ ἀγαθόν.

Quibus in febribus die ſeptimo, aut nono, aut vndecimo, aut decimo quarto morbus regius ſuperuenerit, bonum, niſi dextrum hypochondrium durum fuerit: ſi verò non, non bonum.

EIuſdem ſcopi eſt cum 62. Aphoriſmo, ſubiungens alios dies iudicatorios, quibus icterus poßit cum ſalute ſuperuenire febribus acutis, nempe ſeptimum, nonum, vndecimum & decimum quartum, docens, quòd icterus, etſi ante ſeptimum malus ſit, non ſtatim poſt ſeptimum ſalutaris exiſtat: poteſt enim, quemadmodum & reliqui abſceſſus, vi morbi vitioq; epatis euenire, aut moueri robore naturæ contendentis, per cutem excernere materiam, quæ tamen ob ſui craßitiem, aut cutem adſtrictiorem, aut facultatem naturæ non ita potentem, in cute reſiſtit. Clariùs ſcribitur hæc ſententia in Coacis, vbi ait: Icterus ante ſeptimum quidem, malum eſt: Verùm ſeptimo, nono, vndecimo, decimo quarto eſt indicatorius, niſi hypochondria dura ſint: Si verò non, ἐνδοίαστον, ambiguum eſt. Loqui autem Hippocratem de febribus continuis, oſtendit commemoratio horum dierum criticorum, qui proprij ſunt acutorum, quorum terminus eſt decimus quartus. Quibus ergo accidit morbus regius prædictis diebus criticis, bonum eſt: ſignificat enim bilem flauam, à qua febris procreata fuit, in venis putreſcentem, à natura ſuperante κριτικῶς in habitum corporis tranſponi, modo ceſſarit affectus epatis, quod oſtendit mollities hypochondrij. Nam huius durities oſtendit vel phlegmonen vel obſtructionem epatis ſcirrhumúe acceßiſſe, aut relinqui hæc mala, quæ antè extiterint: oportebat enim in excretione critica aut abſceſſu extingui febrem, ac deleri ſymptomata, quæ inuehebat phlegmone aut obſtructio. Propterea & Celſus lib. 2. cap. 4. ex Diocle & Hippocrate dixit: periculoſum eſſe, oriri febrem poſt morbum regium, vtiq; ſi præcordia dextra parte dura manſerint, ac dolentibus his, læua. Nec minus periculi eſt, ſi vel priùs orta febris, & vitium epatis vel lienis ſe prodens, vtrinq; permaneat, poſt iam commotam auriginem.

Altera propoſitio: Si morbus regius non diebus decretorijs ſuperueniat,

aut dextrum hypochondrium obdureſcat, non eſt bonum, non tamen malum, vt ſi ante ſeptimum aduenerit, hoc enim deterius eſt; Durities quidem monſtrat prauos epatis affectus: Quòd ſi verò aurigo diebus non criticis ſeſe proferat, hypochondrio dextro non obdurato, ſignificat iſtum bilis decubitum non fieri à natura dominante, ſed à copia aut acrimonia humoris irritata, vt intempeſtiuè ſymptomaticῶs ad excretionem inſurgat: Adhæc facto abſceſſu oporteret ægrum liberari, verum τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα periculum denunciant. Nam aut ægrè tales ſanantur, aut fiunt recidiua: perſæpè hydropes ſequuntur: nam epatis caro à bile retenta turgeſcit, fitq́; hypochondrium dextrum durius, non ſecùs quàm per obſtructiones aut phlegmonas, euadere tamen poſſunt, ſi durities exiſtat ab obſtructione non magna.

APHOR. LXV.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περὶ τὴν κοιλίην καῦμα ἰσχυρὸν καὶ καρδιωγμὸς, κακόν.

In febribus circa ventriculum vehemens æſtus, & cordis morſus, malum.

Recenſet alia febrium acutarum grauia ſymptomata, exemploq́; καρδιωγμῶ docet, quare non ſit bonum in febribus hypochodrium dextrum obdureſcere. Id enim fieri ob nimiam bilis copiam, cuius ſcilicet portio ex venis in ſubſtantias epatis redundet; ibiq́; ob expultricis debilitatem hærens permaneat, & turgidum reddat iecur. Simili enim modo, inquit, acris, putrens & feruens humor bilioſus in febribus acutis ab epate venisq́; in ventriculum ſe effundit, ac in huius tunicis vaſisq́; impactus vehementem æſtum & acrem oris ventriculi morſum & vellicationem excitat, aut etiam verum καρδιωγμὸν, id eſt, celerem ac crebram cordis motionem palpitationi ſimilem, corde nimirum æſtuante ac laborante, dum materiam fumoſue noxios ac malignos anxiè propellere à ſe conatur: aut acerbitate doloris ventriculi cor in ſympathiam trahitur, vnde ſyncope & ſæpe mors cum ſudore leui ac tenui. Rectè ergo dixit, κακὸν, quia oſtendit multam & acerrimam adeſſe bilem, quam natura vix poſſit ſuperare. Cæterùm καρδιωγμὸς ſine febre, vnà cum alijs accidentibus, ſignificat opus eſſe purgatione, iuxta 17. Aphoriſmum: aut prænunciat futurum vomitum criticum.

APHOR. LXVI.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ὀξέσιν οἱ σπασμοὶ καὶ οἱ περὶ τὰ σπλάγχνα πόνοι ἰσχυροὶ, κακόν.

In febribus acutis conuulſiones & circa viſcera dolores validi, malum.

ALiam addit praua ac furentis bilis ſobolem, periculoſam in febribus acutis, vt declaret, quare phlegmonen epatis & καρδιωγμὸν dixerit malum eſſe. Bilis, inquit, ſuo motu inordinato & acrimonia in febribus vrentibus affert conuulſiones forteſq; & acres dolores viſcerum, qui non minùs, quàm illæ, deijciunt vires viſcerum. Febres autem acutæ calore ſuo neruos ſiccant & excaleſaciunt, mordicantq;, aut copia humoris fuſi replent: ipſaq; viſcera inflammationis vehementia aut abſceſſu, biliſue æſtu ac incendio humorumq; morſu in phlegmone, aut obſtructionibus grauiter cruciantur ac dolent, etiamſi non coniuncta ſit conuulſio. In Coacis ſpaſmum dixit febri ſuperuenientem non ſimpliciter κακὸν, ſed ὀλέθριον, intelligens ſpaſmum, qui ex ſiccitate eſt. Qui verò ex bilis copia aut mordacitate, aut pituita liquata & repletionem faciente exiſtit, non perpetuò lethalis eſt, etſi non ſit extra omne periculum. Dolorifici quoque viſcerum affectus, ex phlegmone aut obſtructione orti, per ſe ſatis periculi habent, nam vires ipſorum proſternunt.

APHOR. LXVII.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν οἱ ἐκ τῶν ὕπνων φόβοι ἢ σπασμοὶ, κακόν.

In febribus à ſomno pauores aut conuulſiones, malum.

QVòd billioſus humor non ſolùm dolorem ciere ac moleſtiam ventriculo viſceribuſq;, ſed etiam cerebro moleſtiam inferens, ſpaſmũ inducere poſſit, probat per pauores, qui per ſomnum ſæpe præcedunt conuulſiones, dum ſcilicet ſurſum elatus aut acres vſti maligniúe ab eo halitus & vapores efſumantes ad cerebrum, membranas eius vellicant mordicantq;, & animo varia offerunt ſpectra: ita enim fit, vt ſpiritus in cerebro humoreſq; ab acri illo fumo in cerebrum ſubitò irruente, agitentur ac inordinatè moueantur: Hi niſi à calore cerebri robuſto diſcutiantur, non ſolùm pauores fiunt, ſed conquaſſato neruorum principio ſpaſmus etiam ſubſequitur.

ſequitur. Crebrius verò id per ſomnũ euenit, quia vt tempore ſomni ſucci probi melius concoquuntur ac temperantur: ita bilis praua magis torretur, inq́; bilem atram degenerat, acrior fit magisq́; fumoſa, ita vt ab vna cauſa & pauores & conuulſiones ortum habeant, à materia nimirum acri. Quòd ſi fumi iſti craſſiores ſint, aut facultas cerebri ad diſcutiendum minus potens, durant pauores etiam poſt ſomnũ: magis etiam cerebrum ſomno perfrigeratum percellitur, quàm per vigilias: ſanis quoq́; interdum poſt crapulam pauores accidunt, in principio maximè ſomni: in ijs potiſſimùm qui ingenio ſunt illuſtriore cerebroq́; magis ſenſili: Sicuti qui acri auditu ſunt præditi, citiùs ac euidentiùs ſibilos ſentiunt.

APHOR. LXVIII.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὸ πνεῦμα προσκόπτον, κακόν: σπασμὸν γὰρ σημαίνει.

In febribus ſpiratio offendens, malum: conuulſionem enim ſignificat.

ADdit aliud graue ſymptoma in febribus acutis oboriens, à ſpiratione ſumptũ. Quemadmodũ, inquit, pauores in ſomno, ita & ſpiratio interrupta ingeminataq́; in febribus, minatur conuulſionẽ, ac tandem mortem, ſi vires infirmæ fuerint. Idq́; ſimilibus ferè de cauſis fit: Nam vt illic menynges cerebri: ita hîc thoracis muſculi vellicantur ab acri humore aut vapore. Nam πνεῦμα προσκόπτον appellatur ſpiratio, in qua pectus inter expirandum aut inſpirandum ſubſiſtit, rurſumq́; quod ad integram reſpirationem deeſt, adijcit repetitq́;: appellatur ſpiratio duplicata, iterata, interciſa, intercepta, eliſa, reuocata vt velut reuulſa qualis in plorabundis pueris, propter abundantem fuliginoſam materiam: Ea fit, quando facultas thoracẽ mouens, ob imbecillitatẽ non poteſt vnico conatu inchoatum motũ finire, cogente tamen vſu perficere eum conatur. Accidit eadẽ ſi organa reſpirationi deſeruientia fuerint impedita, vt ſi diaphragma atq́; alij thoracem mouentes muſculi vel copia premuntur, vel acrimonia humoris aut fumi alicuius irritantur, vel calore nimio exiccati ſunt, vel ob aliquod cerebri πάθος laborant imbecillitate, vt non promptè poſſint ampliùs mouere pectus, vt ſolebant. Celſus lib. 2. cap. 6. ſic vertit: Quorum faucibus in febre eliditur ſpiritus, inſtat ijs neruorum diſtenſio.

APHOR.

APHOR. LXIX.

Ὁκόσοισιν οὖρα παχέα, θρομβώδεα, ὀλίγα οὐκ ἀπυρέτοισι, πλῆθος ἐπελθὸν ἐκ τουτέων λεπτὸν, ὠφελέει: μάλιστα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔρχεται τοῖσιν ἐξ ἀρχῆς, ἢ διὰ ταχέων ὑπόστασιν ἴσχει.

Quibus vrinæ craſſæ, grumoſæ, paucæ ſunt non ſine febri, iuuant, ſi ab ijs tenues & copioſæ prodierint: maximè verò tales exeunt, quibus ab initio aut breui poſt ſedimentum ineſt.

Exemplo vrinarum tenuium copioſè in febribus poſt craſſas prodeuntium docet, plurimùm conferre, ſi humores morbifici abſq; impedimento expurgentur, qui retenti ſurditates, viſcerum obſtructiones ac dolores, conuulſiones &c afferunt. Quoniam verò hactenus expoſuit, quæ ſint ſalutares naturæ excretiones per aluum, ſudores, vomitus, hæmorrhagias & abſceſſus, nunc agit per ſequentes Aphoriſmos de vrinarum ſignificationibus, quum vrinæ peculiarem præbeant indicationem de febribus, vtputa quæ ſunt affectus venoſi generis, & quia febrium exemplo prolixè monſtrauit, quando tutum ſit purgantes medicinas exhibere, varios in illis euentus recenſens. In hoc autem Aphoriſmo monet, vtiliter ac criticè à natura per renes totius corporis ſuperfluitates in febribus expurgari, profluentibus vrinis tenuibus & copioſis poſt craſſas & paucas: tenues appellans non ſimpliciter, (nam hæ quoq; crudæ ſunt) ſed collatione ſeu comparatione ad craſſas aut mediocres: ſicuti & craſſas dixit, quæ craſſitudine ſua excedunt mediocres: & grumoſas ſeu globoſas, vt antiquus interpres vertit, quæ contenta habent craſſa multaq;, in plures portiones inæquales, tanquam in globos conformata ac diſperſa, qualia & in grauidarum vrinis conſpiciuntur, quando flatus diſsipant vrinæ corpus craſſum. Quare tales vrinæ non multum turbidæ ſunt, vtpote quæ craſſas ſuas partes deponunt in fundum, à reliquis vrinæ partibus ſeparatas, calore ſcilicet iam agente in materiam crudam. Craſſæ etenim ſunt vrinæ propter copiam crudi humoris, à quo generatur febris lenta & exigua, vel etiam maligna, vbi flaua bilis permixta eſt crudæ materiæ. Quando ergo poſt has prodierint tenues & copioſæ, iam ſcilicet reſeratis vijs & cocta materia, adiumentum afferunt, quòd ſcilicet vel abſceſſu liberent, vel humoris morbifici ſucceſsionem in alias partes vacuandi ſignificent. Paucæ prodeunt vrinæ craſſæ, quia ob craſsitiem & cruditatem in vijs anguſtis & obſtructis impingunt, adeoq; oſtendunt

Non παντελῶς, vt de criſibus loquitur.

ſunt imbecillitatem facultatis alteratricis non potentis multam materiam attenuare & concoquere: craſſaq; vrina per loca anguſtiora non facilè tranſit.

Non tamen quamuis vrinæ craſſæ mutationem in tenuem laudat Hippocrates, ſiquidem non vno modo in morbis vrinæ tenues redduntur. Primùm quidem tenuis redditur, quando fit ſymptomatica excretio redundantis ſeroſi humoris, cuius copiam partes continere, aut acrem eius mordentemq; qualitatem ferre nequeunt: Huiuſmodi tenues vrinæ, etiamſi multæ prodeunt, non quicquam commodi habent, quia prodeunt nondum concocta. II. Deindè ſubitò tenues fiunt vrinæ per ſymptomaticam humoris tranſlationem in caput aut aliam partem phlegmone obſeſſam, vt fit imminente phrenitide, 4. Aphor. 72. III. Aut vbi maior pars materiæ vacuata fuerit, reliqua verò cocta, tùm etenim vrinæ multò tenuiores atq; copioſiores effluunt: Hic poſtremus modus ſolùm hìc commendatur ab Hippocrate, quia tenuitas iſta arguit coctionem, per quam vrinæ craſſiores attenuantur, tenuiores verò incraſſantur, natura eas ad mediocritatem conſiſtentiæ reducente, crudæ quippe ſunt tàm tenues, quàm craſſæ vrinæ. Tutius verò eſt ex tenuibus reddi craſſas, quàm ex craſſis tenues, in febribus enim morbo ad ſolutionem eunte, craſſeſcere ſolent, quæ initio erant tenues: optimumq; cenſetur, ſi quæ ab initio tenues extiterunt, deinde concoctionis totius morbi ratione ſedimentum accipiunt. Cæterùm ſi quando craſſæ vrinæ per initia morbi ante concoctionem perfectam ſubitò attenuentur, prauum eſt ſignum in omnibus morbis, maximè verò in inflammationibus interioribus, quia aut morbi victoriam arguunt, aut raptum humoris ad locum inflammatum, atq; adeò maximam cruditatem & ingentem vim phlegmones, quæ inſtar cucurbitulæ trahit ad ſe humores. Ideò & in Coacis dixit: Quibus in peripneumonia initio vrinæ craſſæ ſunt, deinde ante quartum diem tenues fiunt, lethale. Quibus verbis improbat illam in contrarium mutationem vrinarum in primo morbi circuitu, hoc eſt, ante quartum, ſeu vt hìc loquitur, ἐξ ἀρχῆς, quo tempore nondum perfecta craſſitiei ante apparentis concoctio eſſe poteſt. In poſtrema clauſula, μάλιστα δὲ τὰ ταῦτα, &c. excludere videtur craſſarum vrinarum mutationes in tenues in declinatione morbi ſolutioneq; factas in morbis longis, aut craſſas vrinas, quæ criticè excernuntur in fine morborum longorum. Nomine autem ὑποστάσιος intelligere videtur in genere contenta craſſa, pituitoſa, quæ proceſſu temporis à natura per coctionem attenuatur, vt ſub finem

Rr morbi

morbi rurſum ſubſideat, fiatq́; vera hypoſtaſis, non θρομβώδης, ſed conuenientem figuram & locum obtinens, quæ non grauitatis materiæ ratione, vt illa, ſed τῆς φύσεως ſuperantis ſeu coctionis λόγῳ, vt Philotheus loquitur, in fundum matulæ deſcendit. Nam vt Aëtius quoq; monet, in morbis crudis primo die apparent vrinæ craſſæ & crudæ: quæ ſimulatq́; à calore agitantur & à flatibus diſperguntur, fiunt grumoſæ ſecundo die aut quaternario: tertio die materia illa flatibus diſcußis ſubſidet: quod ſedimen indicium eſt initij coctionis: & paulò pòſt commutatur in enæorema, quia tùm natura vehementiùs contendit in coctione, quod dum facit, plures gignit flatus, qui materiam illam craſſam ſubuehunt: ſed poſtremò conuertetur in ſedimentum naturale. Triplex ergo eſt ſedimentum in morbis, vnum quod apparet ex coctione alimenti: Alterum quod fit ratione grauitatis materiæ craſſæ, cuius hîc meminit: Tertium, quod fit ratione coctionis materiæ morbificæ. Hipp. de criſibus: ἢν ἀρχόμενα οὖρα μὴ ὅμοια ᾖ, ἀλλὰ γένηται παχέα ἐκ λεπτῶν, καὶ ἐκ παχέων παντελῶς λεπτὰ, δύσκριτα καὶ ἀβέβαια τὰ τοιαῦτα.

APHOR. LXX.

Ὁκόσοισι δὲ ἐν πυρετοῖσι τὰ οὖρα ἀνατεταραγμένα, οἷον ὑποζυγίου, τουτέοισι κεφαλαλγίαι ἢ πάρεισιν, ἢ παρέσονται.

Quibus autem in febribus vrinæ perturbatæ ſunt, quales iumentorum, ijs dolores capitis vel adſunt, vel aderunt.

VRinas craſſas non ſemper ſedimentum habere docet, ſed omnino perturbatas manere, quale eſt iumentorum lotium, hæc enim veſcuntur alimentis crudis, craſſos humores generantibus, caloremq; concoquentem robuſtum habent, nec ita temperatum, vt homines. Huiuſmodi ergò vrinas craſſas ſummè perturbatas, ait, in febribus dolorem capitis præſentem, vel mox futurum ſignificare: Vulgò ſubiugales vocant: quidam confuſas. Hæ ſi moderatè craſſæ fuerint, pugnam caloris natiui crudos humores agitantis, in venis, nec tamen ſuperantis ſignificant, vnde cum virium robore languitudinem morbi: cum infirmitate eorum, exitium denunciant: ſed craßißimæ & maximè confuſæ, indicant Naturæ laborē, caloris natiui imbecillitatem, ignei verò dominatum, crudi humoris cum bile agitationem, ac inde flatulentos ſpiritus, qui humores in venis turgere faciunt ac ebullire, vnde ea perturbatio exiſtit. Vt enim in muſto efferueſcente,

ſcente, dum à calore agitatur, nihil ſubſidet, ſed fæx quoq; vnà cum flatibus eleuatur, ac in vniuerſum vini liquorem diſſipatur: mox verò diſcuſſo flatu ſubſidet fæx, vinumq; coctum clareſcit: Sic & agitatis humoribus craſſis & crudis in vaſis, vrinæ apparent turbidæ, vaporeſq; flatibus mixti vnà cum multo calore celeriter petunt ſurſum in caput, præſertim in febribus acutis, ac dolores ibi diſſenſione & mordacitate efficiunt cum periculo phrenitidis, conuulſionis ac mortis, aut malignæ putredinis: Id quod hiſtoria vxoris Philini. 1. Epide. 3. com. docet, vbi dicitur, conuulſiones lethales eſſe in febribus, ſi vrina colore & ſubſidentia ſimilis ſit lotio iumentorum. Et in 5. Epid. loquens de Polyphanto in Abderis phrenitico, qui in vehementibus conuulſionibus, mortuus eſt, ait: πάντα τὰ δήσα οὖρα καὶ ἀνατεταραγμένα σημεῖον ἀκριβὲς κεφαλαλγίας καὶ σπασμοῦ καὶ θανάτου. *Cæterùm ſi in febre exigua cum viribus robuſtis appareat eiuſmodi lotium, non eſt neceſſe ægrum mori: ſed protrahetur morbus in tempus longius. Perturbata quoq; vrina eſſe ſolet in lethargicis, quia crudus humor pituitoſus calore febris atq; bilis agitatus in venis, vim flatuum commouet, vnde grauitas capitis, mens torpida, ſenſus hebetes, ſomnus perturbatus, delirium & ſæpe conuulſio ac tandem mors ſubſequitur. Sed tales perturbatæ vrinæ non niſi in principio morbi vniuerſali apparent, quia nulla eſt coctionis nota. Quando autem finita coctione, vrina rurſus turbata apparet, principium erit humoris crudi de nouo moti atq; in venis agitati. Fernelius monet, vrinas turbidas etiam reddi vitio renum ac veſicæ, aut viſcerum obſtructorum: Sed hæ poſtea reſidentia facta clareſcunt nonnihil.*

APHOR. LXXI.

Ὁκόσοισιν ἑβδομαῖα κρίνεται, τουτέοισιν ἐπινέφελον ἴσχει τὸ οὖρον τῇ τετάρτῃ ἐρυθρὸν, καὶ τὰ ἄλλα κατὰ λόγον.

Quibus die ſeptimo futura eſt criſis, Iis quarto die vrina nubeculam continet rubicundam, & reliqua ſecundum rationem.

EXemplo nubeculæ rubræ in quarta die apparentis, colorem quoque contentorum in vrinis diligenter obſeruandum eſſe monet: Simul naturam dierum indicum explicans. Quartam enim diem contemplatoriam ſeu indicem eſſe ſupra 2. Aph. 24. docuit, bonam vel malam criſin in ſeptima futuram oſtendens: nam ſignis inchoatæ coctionis in die indice apparentibus, bona ſpes eſt perfici coctionem poſſe in ſeptima, & ſecu-

turam criſin in eadem, ſi reliqua reſpondeant, nec vllus committatur error: ita enim & in Coacis inquit: Quod quarta die nubeculam rubram habet, ſeptima abſoluit, (ἀπολύει) ſiquidem reliqua pro ratione habeant, τῶν λοιπῶν κατὰ λόγον ἐχόντων. Non enim ſimpliciter verum eſt, ſi quarta habeat notas coctionis, vt criſis neceſſariò fiat in ſeptima: nam & abſque criſi morbus paulatim & ſenſim coctione finiri poteſt: neceſſariò tamen bonam criſin in ſeptimo, notæ alicuius coctionis præcedunt in quarto: & criſin malam in ſeptimo antecedit nebula nigra, aut ſimile quid in quarto. Conuerſa tamen propoſitio abſq; exceptione non eſt vera. Indices itaque dies in genere non ipſam criſin, ſed qualitatem criſis, mortem aut ſalutem indicant, bona ne an mala futura ſit criſis. Nunquã morbus ſalubriter finitur in ſeptimo, niſi antè in quarto ſignum coctionis compareat in vrina aut alijs excrementis. Porrò, vt nubecula alba perfectæ coctionis ſignum eſt: ita rubra mediæ coctionis eſt nota: Idem iudicum eſt de enæoremate. Alba autẽ nõ futuram, ſed præſentem indicat coctionem. Significat enim morbificam materiam, iam à Natura euictam, & ab excremento humorum naturali poſt coctionem ſeparatam eſſe, nec Naturam ampliùs occupatam circa morbi materiam, adeoq; lotium non ampliùs ab ea inficí atq; tingi. At rubrum contentum ſignificat, quòd excrementum ab humore morbifico nonnihil tingatur, attamen naturam iam eſſe in actu ſeparationis, redireq́; ad priſtinum opus nutritionis & aſsimilationis in venoſo genere, quòd partem ſanguinis analogam ſibi in colore aſsimilet: nam ita fit ſedimentum album: Ante plenam aſsimilationem aliquid de priſtino ſanguinis colore, qui ruber eſt, remanet in contentis, quæ Natura ab initio morbi prorſus impedita, nulla colligebat, multò minùs tingebat.

Reſpicere autem videtur ad vltimam appendicem 69. Aphoriſmi, vbi dixit: præcipuè tales exeunt, quibus ab initio ſedimentum ineſt: q. d. multùm refert, quæ coctionis ſigna ſe primis morbi diebus prodant, ſiquidem rubra nubecula in primo quaternario denunciat criſin in proximo ſeptenario futuram, quum in ſequentibus vix alba nubecula idem certò polliceatur, quia vis omnium potentiſsima eſt primis quaternarijs & ſeptenarijs, ob motus morbi celeritatem. Sed ad firmam prognoſin requiritur alba hypoſtaſis. Et in principio morbi magni Natura fortiùs pugnat, velociuſque morbus mouetur. Quare leuis quoq; mutatio coloris aut ſubſtantiæ ſunt ἱκανὰ σημεῖα futuræ criſis, vt loquitur Galenus in commento. In morbo ſanè bilioſo corporeq; ſufficit mutatio vrinæ tenuis ad mediocriter craſſam,

aut albæ ad pallidam: tenuis multa benè colorata in multam craſſam. Ideóq; ſubiunxit: ϗ τὰ ἄλλα κατὰ λόγον, id eſt, Idem iudicium eſto de mutatione ſubſtantiæ, quantitatis vrinarum, & contentorum omnium: nam quæ hîc ſcribit de nebula, multò veriora ſunt de enæoremate atq; hypoſtaſi: præterea idem iudicium eſto de reliquis excrementorum generibus, de ſudoribus, de alui deiectionibus, de ſputo, de quo 1. Aph. 12. dixit: Si ſputum ſtatim appareat, morbum reddit breuiorem: Simile quoq; iudicium eſto de reliquis diebus indicibus, facta ſemper dextra omnium ſymptomatum collatione ad ipſius morbi magnitudinem, motuſq; celeritatem, non neglecta ætate, regione, tempore anni, &c. nimirum vt ſi nubecula rubra appareat in vndecima, expectanda quidem eſt criſis in 14. non tamen ita certò, vt ſi in quarta comparuiſſet: nam ſpatium illud tridui poſterius non ſatis videtur ad plena coctionis perfectionem, quum morbus non ampliùs tàm celerem habeat motum. Ideóq; ab vndecima ad 14. argumentari liceret, ſi alba hypoſtaſis conſpiciatur in vndecima, ſperandam criſin in 14. die, aut fortè in 17. aut 20. Certius tamen ſemper à die iudicatoria ad indicem argumentari licet, vt ſi criſis fiat in 14. præceſsiſſe hypoſtaſin vel nubeculam albam, non rubram.

Facilis autem ex iam dictis erit conciliatio loci, quem Galenus ex 2. progn. 27. adducit, vbi vrina & ſedimenti ruborem, non breuitatem, vt hîc, ſed ſolum ſecuritatem ſignificare docet. Verba hæc ſunt: εἰ δ' οὖρ τὸ οὖρον ὑπέρυθρον, ϗ ὑπόστασις ὑπέρυθρός τε ϗ λύη, πολὺ χρονιώτερον μὲν τοῦτο τοῦ πρώτου γίνεται, σωτήριον δὲ κάρτα. *His verò verbis Hippocrates non abſolutè loquitur, ſed comparatione ad vrinam inconſtantem cum ſedimento albo & læui: Et non ſedimenti tantùm rubri, ſed totius vrinæ talis meminit, non vllam temporis mentionem faciens: Hic autem de ſola nubecula rubra loquitur, quæ rubra bilis Arabum ipſam morbi materiam ſignificat. Tota vrina rubedine tingitur, quando ichor ſanguinis eliquatus redundat, & cum liquore lotij miſcetur: Quod eſt ſignum* σωτήριον, *quia* ἰχὼρ *iſte benignus eſt, coctionisq; capax, calor autem mitis exiſtit: Indicium tamen eſt naturæ adhuc à natura morbifica impeditæ, excrementum naturale à morbifica cauſa nõdum ſeparare valentis, quòd etiam tardiùs faciat ob materiæ benignitatem. Alia verò ratio eſt nubeculæ rubeæ iam proximè ad albam accedentis, natura meliorem iam alterationem in venis procurante, vbi color rubeus non alienus, ſed ſanguini in ſubſtantiam venoſam conuertendo proprius eſt, non proficiſcens ab ichore ſan-*

re ſanguineo, qui copioſus cum ſero miſcetur, vt in febribus ſynochis fit, vbi ſanguis calore febrili in bilem rubram ſeu ichorem ſanguineum degenerat: nec rubeſcens à permixtione bilis craſſæ & multæ, vt in ictericis: nec fit cruentus, qualis à nephriticis excernitur poſt motum vehementiorem. De his tribus rubentis vrinæ gradibus loquitur Hipp. 2. progn. 35. inquiens: τὸ ἐξέρυθρον οὖρον τῶν ἀπέπτων ἐστι· τὸ δὲ ὑπέρυθρον, σωτήριον· καὶ τὸ ἐρυθρὸν, ἐν τῷ μέσῳ τούτων ἐξερύθρου καὶ τοῦ ὑπερύθρου. *Et 1. prorrhet. 31. Vrinæ prærubræ ſunt* ἐπὶ νεφροῖς κακοπραγοῦσιν.

APHOR. LXXII.

Ὁκόσοισιν οὖρα διαφανέα λευκὰ, πονηρὰ, μάλιστα δὲ ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσι ἢν ἐπιφαίνηται.

Quibus vrinæ perſpicuæ albæque ſunt, malæ: præſertim verò vbi in phreniticis apparent.

IN præcedenti Aphoriſmo contenta: In hoc colorem & conſiſtentiam in vrinis ſpectanda eſſe docet. Et quia vrinas craſſas antè improbauit, tenues commendans, ideo hic ſubiungit correctionē, inquiens, vrinas aquæ inſtar pellucidas & albas, malas eſſe: ſignificant enim extremam cruditatem, coctionisq́ in venoſo genere inſignem imbecillitatē, aut magnam viſcerũ interiorũ obſtructionē, niſi talis exiſtat à cauſa aliqua externa, vt à potu nimio aquæ aut vini albi: minus tamen malæ ſunt vrinæ huiuſmodi aquoſæ in calculo veſicæ, aut in obſtructionibus renũ aut in calculoſis, cruditate venoſi generis extra febres, nam in febribus, niſi vires ſint robuſtæ, inuincibilem ciborum cruditatem oſtendunt. Quanquam interdum albæ ſoleant eſſe per διαδοχὴν *ceu ſucceſſionem bilis ad inteſtina deriuatæ, quam ſequitur dyſenteria critica, vt oſtendunt hiſtoriæ Dionis, Bithonis & Critiæ in 1. Epid. Altera propoſitio: Aquoſa & diluta vrina in phreniticis maximè portendunt malum: Nullum ſiquidem phreniticum, in quo talis vrina apparuit, ſeruatum vidit Galenus, qui hanc addit rationē: fieri quippeillioſi humoris raptum ad cerebrum, partem principem: legendum itaq́,* ἢν ἐπιφαίνωνται ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσιν, *nam ita cenſet Galenus, & vertit Celſus, qui inquit: Diluta quoq́ & alba vrina vitioſa eſt, ſed in phreniticis maximè.*

Sed dubium eſt, quo bilis vniuerſa feratur ad caput malè affectum, vt nõ tanta eius portio relinquatur in venis epaticis, quæ ſerum lotij coloretur,

quum

quum id non fiat vnquam in eryſipelate aut alijs tumoribus bilioſis. In morituris certè tales nonunquam vrinæ conſpiciuntur in alijs morbis, non quòd bilis alio feratur, ſed quia Natura coquere humores deſijt & retentrix elanguefcens eos crudos elabi ſinit, antequam in venis concoquantur. Quod etiã fit, quando potu nimio eſt obruta, & in diabete, aut cum criſes fiunt per vrinas copioſas, aut ante criſin per hæmorrhagiã aut dyſenteriã. Quando ergò in phrenitide viſuntur vrinæ aqueæ, inditio eſt epar venasq; ſpiritu & calore, ad cap. cum impetu ruente: deſtitutas non coquere humores, nec miſcere bilem cum ſero, atq; adeò natiuum calorem exiguum valdè ac penè extinctum eſſe, craſſa bile obrutum: portionem vero bilis ad cerebrũ transferri, vnde phrenitis & naſcitur, & augetur.

APHOR. LXXIII.

Ὁκόσοισιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορίζοντα, ὀσφύος ἀλγήματος ἐπιγενομένου, αἱ κοιλίαι τουτέοισι καθυγραίνονται, ἢν μὴ φῦσαι καταῤῥαγῶσιν, ἢ οὔρου πλῆθος ἐπέλθῃ: ἐν πυρετοῖσι δὲ ταῦτα.

Quibus hypochondria in ſublime elata murmutant, lumborum dolore ſuccedente, ijs alui humectantur, niſi flatus erumpant infrà, aut vrinæ copia ſubeat: Hæc verò in febribus.

Aliam vrinæ copioſioris cauſam affert: atq; ſimul oſtendit vrinas perſpicuas albasq; reddi ob bilis vnà cum ſpiritibus à venis in caput translationem, aut ad alias partes deriuationem, idq; exemplo febrium, in quibus aliquando feroſas ſuperfluitates ab inteſtinis per meſaraicas ad renes veſicamq; transferri contingit, huius rei argumento eſt, quòd multitudo vrinæ poſt murmura hypochondriorum ſuſpenſorum ſeu inflatorum doloremq; lumborum erumpit, niſi aluus fluida reddatur, aut flatus per anum cum impetu exeant: nam vtroq; modo tumor & dolor ſoluitur. Sicuti ergo raptum ſpirituum ad cerebrum bilis ob leuitatem ſequitur, ita quoq; impulſionem flatuum comitantur humiditates aquoſæ à calore febris attenuatæ.

Eadem ſententia extat in 2. progn. 25. his verbis: Dolores tumoresq;, κυρ⟨τ⟩ώματα, hypochondriorum recentes ac ſine phlegmone, ſoluit murmur in hypochondrijs excitatum, & maximè ſi cum vrina & ſtercore flatuq; exeat: Si verò non exierit, ſi ipſum per ſe tranſierit, aut ſaltem ad inferiores partes deſcenderit, prodeſt tamen.

Euidens

Euidens ergo eſt, Hippocratem loqui de tumore doloreq́;, qui à ſpiritu flatuoſo in anguſtijs inuolucriſq́; inteſtinorum ſub hypochondrijs poſitorum, recens cohibito & intercluſo oritur: nam ὑποχόνδρια μετέωρα appellat, in altum ſine duritie ſublata & ſuſpenſa, flatuq́; vna cum humiditatibus repente extumeſcentia. Nam Gal. 3. de ſympt. cau. 7. βορβορυγμὸν fieri docet, quando flatus modico humori mixtus, & agitatus cum ſtrepitu quodam per inteſtina deſcendit. Vt itaq; excluderet dolorem antiquum à flatu intercepto, tumoresq́; à phlegmone, ſcirrho, obſtructionibus aut humore craſſo, quem iecur à ſe in proprias membranas depoſuit, ideò addidit, διαβορβορίζοντα, & ἐπιγινομένου ἀλγήματος, nam ſignificatio eſt deorſum vergentis translateq́; materiæ ab inteſtinis tenuibus ad craſſa, cæcum & κῶλον, quæ lumborum regioni adiacent prope renes, vbi fit dolor ex tenſione ortus: quia vna cum tumore hypochondriorum ſoluitur & acquieſcit, quando humor cum permixto ſpiritu flatuoſo agitatus, vel per inteſtina cum ſolutione alui excluditur, vel ſpiritus per aluum erumpunt, humor autem per meſaraon refluens in epar, atq; inde per huius connexam partem ad renes deductus, per vrinas copioſas vacuatur: Sæpiùs verò vtrunq; ex viſceribus aut tenuium inteſtinorum anguſtijs ad infirmam alui ſedem deuoluitur, vbi minùs nocet, ac faciliùs inde clyſmate, aut alio medici artificio proiicitur & expurgatur. Flatus mixti, quum ſuapte natura mobiles ſint, impellunt humores craſſiores, quibus ſunt incluſi ac permixti, facultatem quoq; expultricem irritant, vt ipſos ſimul expellat, atq; ita aluus fit fluida.

Oſtendit hæc appendix, hęc intelligenda de morbis acutis, in quibus fiunt criticæ vacuationes.

Cæterùm per vrinas vacuatur, quod aliàs per aluum exiret, nimirum à calore febrili attenuatum, ideò addit in fine, ἐν πυρετοῖσι δὲ ταῦτα. Nam in febribus generantur flatus ex materia cruda, debili exiſtente calore natiuo, imperfecteq́; cibos aſſumptos concoquente: Hi flatus in hypochondrijs mouentur, à calore febrili attenuati, eaq́; inflant, per anguſtas tandem venas tranſeuntes ad vias vrinæ, aut ad alia loca à natura inualeſcente excluduntur. Non diſſimili ratione in affectu hypochondriaco multi flatus & ructus gignuntur ex crudis humoribus, ob feruorem in venis circa ventriculum. Interrumpitur verò alui profluuium, cuius futuri indicium eſt præcordiorum tumor cum murmure, niſi humiditas ad veſicam deriuetur: & flatus exiccati exiliant & corrumpant, duo enim iſta βορβορυγμὸν efficiunt.

APHOR.

APHOR. LXXIIII.

Ὁκόσοισιν ἐλπὶς ἐς τὰ ἄρθρα ἀφίστασθαι, ῥύεται τῆς ἀποστάσιος οὖρον πολὺ, καὶ παχὺ, καὶ λευκὸν γενόμενον, οἷον ἐν τοῖσι κοπώδεσι πυρετοῖσι τεταρταίοισιν ἄρχεται ἐνίοισι γίνεσθαι: ἢν δὲ καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν αἱμοῤῥαγήσῃ, καὶ πάνυ ταχέως λύεται.

Quibus ſperatur abſceſſus futurus ad articulos, liberat ab abſceſſu vrina multa & craſſa albaq; facta, qualis in laborioſis febribus quarto die quibuſdam fieri incipit. Si vero etiam ex naribus ſanguis effluxerit, valdè celeriter ſoluetur.

NOn ſeroſam ſolùm & flatulentam materiam ex alijs locis ad vrinæ vias transferri, ſed ad eaſdem quoq; deriuari ac transferri, commodeq; vacuari humores craſſos docet, qui abſceſſuū cauſa futuri erāt: Simulq; aliā multitudinis vrinæ cauſam rationemq; proponit, monſtratq; vrinas craſſas, quas ſuprà damnare viſus eſt, interdum bonas eſſe, maximè ſi mox ab initio morbi conſpiciantur, Natura humores prauos etiam nondū concoctos euacuante. Sicuti, inquit, quibus in quarto apparet leuiſsima coctionis nota, nubecula ſcilicet rubra, citò liberantur: ita vbi mox ab initio febribus laſſatorijs ſe produnt ſigna Naturæ fortiter pugnantis & morboſas ſuperfluitates copioſè expellentis, hi ab abſceſſu vindicantur per paulatimam vacuationem, quam Natura ſtatim incboante morbo exorditur. Non enim perpetuò inutiles ſunt vacuationes ſymptomaticæ, ægros ſiquidem leuant, & ab abſceſſu liberant: morbi profectò κοπώδεις, *id eſt, in quibus eſt laſsitudo magna & dolor in articulis praeunt, coniunctus aut ſuperueniens, ex multa materia cruda & craſſa geniti, quarto die concoqui vix poſſunt. Quartus ergo dies hoc in loco primos morbi dies denotare videtur doctis quibuſdam viris, etſi Galenus omnes dies indices & criticos exponat.*

Sunt duæ propoſitiones in hoc Aphoriſmo. Prior eſt: liberantur ab abſceſsibus, quibus vrina multa, craſſa & alba prodit: multa eſt, ob humoris redundantis multitudinē, de quo nihil aut parum intùs retinetur, & quia Natura robuſta eſt, & viæ vrinales patent: alba vero, ob pituitæ naturam quæ alba eſt: Craſſa, quia eſt ab humore pituitoſo, crudo. Hic ergo, qui ad articulos decubiturus erat, per vrinam copioſam preuacuatur totus ferè, vt non ſit reliqua materia pro abſceſſu gignēdo: Ipſe adiungit rationem iſtam: nam eodem modo interdum febres κοπώδεις, *quas Aph. 31. in abſceſſu deſinere dixit, paulatim incipiunt ſolui per vrinas eiuſmodi, aut etiam derepen-*

te & affatim, Natura valdè robuſta exiſtente, & vijs liberis. Febres autem κοπώδεις *appellat, in quibus æger magnam ſentit laſsitudinem, vt non poſſit ſine dolore corpus mouere, etiamſi non anteceſſerit exercitium vehemens. Altera propoſitio: Materiam & occaſionem abſceſſuum præripit etiam hæmorrhagia narium, quæ quidem citiùs liberat ægrum, quàm vrina dicta. In febribus ſiquidem laborioſis, quæ ex materia magis tenui & bilioſa nonnihil naſcuntur, fieri ſolent abſceſſus poſt aures, quos parotidas vocant: hos anticipat hæmorrhagia per nares, quia materia abſceſſum paritura craſſior, aut per vrinas excernitur, tenuior per nares cum ſanguine effluit. Particula copulatiua* ᵹ *habet naturam cauſalis, q. d. non mirum videri debet per vrinas craſſas ſolui abſceſſus: nam idem longè citiùs fit per ſanguinis profluuium per nares, etſi via minùs commoda videatur expurgandis craſſis ac pituitoſis humoribus. Galenus iſtam ſententiam diſiunctiuè exponit, vt ſeorſim fiat euacuatio per vrinas ſolùm, vel per hæmorrhagiam è naribus. Ita enim Hipp. 6. Epid. 4. com. 2. ſub forma hiſtoriæ ſcribit: Vrina craſſa, alba, qualis Archigenis famulo prodijt, in febribus laborioſis quarto die aliquando prodit, & ab abſceſſu vindicat: Si verò vltra hos etiam ſanguis eruperit largè è naribus, etiam valde citò liberat. Sunt & alij plures modi, quibus ægrotantes in febribus diuturnis liberari ſolent ab abſceſsibus, quos recenſet Hipp. in 2. progn. 34. & 65. & ſuprà Aph. 31. 32. 44. & Gal. in 2. de criſ. 11.*

APHOR. LXXV.

Ην αἷμα ἢ πύον οὐρέῃ, τῶν νεφρῶν ἢ τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

Si quis ſanguinem aut pus mingat, renum aut veſicæ exulcerationem ſignificat.

VT probet declaretq́; humiditates ſuperfluas partium vnà cum feroſo humore ad vrinæ vias deferri, ſubiungit aliquot Aphoriſmos differentes de contentis vrinarum παρὰ φύσιν, *quæ à membris alijs deciſa, eò depelluntur. Iſte Aphoriſmus cauſas affert mictus cruenti & purulenti, non tamen illius qui per certos circuitus redit, ſed qui per plures dies continuò durant, id enim verbo,* οὐρέῃ, *intelligit, Galeno interprete. Hos ait proficiſci ab exulceratione renum aut veſicæ, aut fortè vreterum, quanquam exangues ſint. Excludit ergo mictiones purulentas, quæ ſuccedunt ad ruptos apertosq́; viſcerum abſceſſus internos, (nam & pleuritici ac ſplenici interdum per vrinas expurgantur) item ſanguineas, quæ comitantur membri alicuius amputationem, aut conſueta hæmorrhagiæ per menſes, hæmorrhagias.*

rhagias, vomitum &c. ſuppreſſione aut apertione venarum in renes deſinentium, aut quæ per criſin fiunt, quia hæ ferè intra tertium diem ceſſant: non minus excludit eius ſanguinis exitum, qui fit per penem abſq; lotio, nempe à muſculo colli veſicæ, aut ipſo penis meatu, aut vaſis ſpermaticis poſt coitum abſq; lotio etiam manans: Nec loquitur de iis, qui ſolum ſanguinem abſq; pure mingunt, ex rupto vaſe aliquo ſanguineo poſt caſum violentum aut ictum aut ponderis leuationem: vel ex adapertis laxatiſue vaſis renum per ἀναστόμωσιν *vel* διαπήδησιν, *quia loquitur non de vrina ſanguinea, ſed de ſanguine micto, ait enim:* αἷμα καὶ πύον οὐρέῃ, *vel vt alij codices legunt,* αἷμα ἢ πύον, *vtraq; enim lectio hunc habet ſenſum, renes aut veſicam exulcerari, ſi quis nunc ſanguinem, nunc pus, aut ambo ſimul mingat: Per* ἀναστόμωσιν *& ruptionem vaſorum fit mictus ſanguinis abſq; pure, hoc etenim ſolùm ab eroſione fit: Eroſio autem accidit ab iis, quæ habent vim exulcerandi, vt exitus motuſue & attritus calculi in renum carne hærentis, vſus cantharidum, pus, & humores acres mordaceſq; quicunq;, nam pus interdum ad veſicam demittitur ab abſceſſu viſceris alicuius, quod acredine ſua venam quampiam in tranſitu exulcerare poteſt, ita vt ſanguis cum pure ſimul fluat per vrinas, veſica & renibus integris.*

Celſus lib. 2. cap: 7. ſic tranſtulit: Si ſanguis aut pus in vrina eſt, vel veſica vel renes exulcerati ſunt. In eandem ſententiam ſcribitur & in 2. prorrhet: ſanguinem mingere rarò quidem & ſine febre ac dolore, nihil mali ſignificat, ſed laſſitudinum ſolutio fit: Si verò ſæpius mingat, & aliquid ex dictis acceſſerit, malū eſt: Verùm prædicere oportet, ſiue cum dolore mingatur, ſiue cum febre, fore vt inſuper pus mingat, atq; ita dolores & adflictiones quieſcant.

Porrò vtrùm à renib. an veſica prodeat ſanguis purulentus, inde diſci poteſt: Si paucus ſanguis ſtatim ſubſideat, dolorq; in pectine percipiatur, eſt à veſicæ vlceratione. Sin poſt multum tempus ſubſidet, & quidem copioſior, adſitq; dolor pulſatilis in lumbis, à vitio renum dependet. Iſtam διάγνωσιν *ſequentes duo Aphoriſmi quoq; tradunt.*

Cæterùm multis imponit humor crudus profluens cum vrina, putantibus, pus eſſe ab vlcere aliquo renum aut veſicæ. At pus multò eſt albius & corpulentius, magis lentum ac graue olens, atq; colum ægrè præterit: Crudus verò humor ſi putruit, totus percolatur facilè: Si non putruit, ſæpè longiſſimè ſeruata continuitate trahi poteſt: Adhæc ſi pus eſt ſæpè poſt violentū aliquē motū ſanguis meijtur ex vlcere eliſus: præterea pus cōtinenter æquale

ex vlcere dictarum partium excernitur, etiamſi vlcus ipſum pridie terebinthina & ſimilibus deterſeris, vix etenim ſinus in renibus, & veſica, vtpote partibus exiguis, fieri poſſunt, qui interdum pus nullum, alias largiſſimum remittunt. Humor crudus à ventriculo aut alijs partibus tranſmiſſus, velut acceſſiones quaſdam & affluxus copioſos habet, ac per pharmaca idonea largiter purgatus, poſtea in vrinis, aut nullus, aut pauciſſimus comparet.

APHOR. LXXVI.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι σαρκία σμικρὰ, ἢ ὥσπερ τρίχες συνεξέρχονται, τουτέοισι ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκκρίνεται.

Quibus cum vrina craſſa carunculæ paruæ, aut veluti capilli vnà exeunt, ijs à renibus excernuntur.

Cum in Aphoriſmó ſuperiore ſigna communia vlceris renum atq; veſicæ docuerit, ſubiungit iam ſigna diagnoſtica, quibus vlcera partium iſtarum diſcernamus. In hoc quidem docet renum exulceratorum ſigna. Ab his etenim exire ſcribit ramenta carnoſa exigua, pilorum inſtar tenuia ac prælonga cum vrina craſſa: nam vt in pulmonarijs tabidis contingit particulas pulmonis expui, & in dyſenteria, partes inteſtini, ita in vlcere renum, puris acrimonia particulæ renum eroſæ excernuntur. Extat eadem ſententia in fine libri de Natura hominis, his verbis: Quibus vrinæ ſanguineæ ſunt, his venæ laborant: Quibus verò in vrina craſſa carunculæ paruæ capilliformes vnà exeunt, (σαρκία σμικρὰ τριχοειδῆ συνέρχεται) hæc à renibus eſſe ſcire oportet, & ἀπὸ τῶν ἀρθριτικῶν. Celſus ſic reddidit lib. 2. cap. 7. Si vrina craßa carunculas quaſdam exiguas quaſi capillos habet, &c. Vtiq; in renibus vitium eſt. At cap. 4. ait: mala vrina eſt, in qua ſubſidunt ſubrubra aut liuida, deterior in qua fila quædam tenuia atq; alba. Galenus 6. de loc. aff. cap. 3. ait, efficaciſſimam coniecturam renum vlceratorum eſſe, ſi cum vrina craſſa (quia pars aliqua pituitæ ac puris vna cum lotio exit) carunculæ exiguæ excernantur, vtpote quas renum ſubſtantiæ portiones eſſe conſtet, ob vehementem vlceris eroſionem auulſas. In hoc autem commento ſcribit, nunquam ſe talem renum affectum vidiſſe, vt veras carunculas quis excerneret, ſed ſolùm in febribus, οἷον σαρκία, ſanguine craſſo in epate aut renibus exuſto, qui faciat ὀροβοειδεῖς ὑποστάσεις. Ego malim Aphoriſmi huius verba de renum

vlcere

vlcere accipere, nempè quòd fibroſæ renum carnes in huiuſmodi quaſi filamenta reſoluantur, vlcere attrita & lacerata: Quare abſq; particula diſiunctiua legi debet Aphoriſmus. Nam ita & Celſus tranſtulit, eundemq; ſenſum autor libri de Nat. hominis expreſsit, ac ipſe Galenus fatetur ſe iſtā lectionem in omnibus vetuſtis codicibus reperiſſe.

Satis ergò audacter pronunciat, verba Aphoriſmi ab autore illius libri corrupta fuiſſe, exiſtimans ea diſiunctiuè legenda, non .n. vllo modo filamentis illis renum vlcera indicari, etiamſi in renibus accipiant conſiſtentiam, atq; adeo Hippocratem non de vna re ſermonem habere, ſed & de caruncülis & de capillamentis: hac ſemper eſſe cum vrina craſſa, illas vero non neceſſariò. Ego verò credo Hippocratem hic non loqui de vna τριχιάσει ſeu capillitio, qui eſt affectus renum non vlceratorum, ſed tantùm de caruncülis capilliformibus. Galenus in 6. de loc. aff. 3. ſcribit, veriſimilius ſibi videri, iſta filamenta cum lotio exeuntia, in venis generoſi ex craſſa & lenta materia, quam calor in venis reſiccauerit & in pilos conuerterit: cur verò ita prolongentur, ſe cauſam ignorare, quum ſæpe ſemipedis longitudinē æquare viſa ſint. Montanus in vaſis vrinarijs materiam iſtam viſcidam aduri putauit, ac pro longitudine vreterum & anguſtia viarum accipere formam pilorum. Probabilius dici poſſe videtur, craſſos iſtos ac lentos humores, è quibus fila iſta tenuia naſcuntur, in venis quidem coaceruari, conſiſtentiam verò pilorum accipere in anguſtis renum meatibus, per quos pituitoſa materia vnà cum ſeroſo ſanguine tranſit ac traijcitur: poſtea deſcendere in vreteres, in quibus magis exiccetur, donec à lotio abluta in veſicam protrudatur, ob tenacitatem tamen non abrumpatur. Id quod & curatio oſtendit, qua vſus eſt Galenus, per extenuantia atq; incidentia victumque humectantem, ita namque prohibetur, ne materia iſta, lentore ſublato, non coëat ampliùs.

Nōnunquam iſta pituita putreſcens animatur, ac vermes inde naſcuntur, quales ſe excreuiſſe ſcribit Cardanus, & ego noui conſulem Roteburgenſem minxiſſe vermem digiti longitudine, capite craſsiuſculo, ruffeſcente, qui poſtea factus eſt hydropicus, & præceſſerat dolo hypochōdrij ſiniſtri. Fernelius animaduertit filamenta huiuſmodi ex materia ſeminis craſſeſcente per calorem, teretem figuram ſortiri in vaſis ſpermaticis, in ijs qui gonorrhœa gallica correpti nuper ſunt, & in mulieribus, quibus albicantes menſes profluunt, aut mox poſt coitum in vrina talia conſpici.

Si quis Galeni lectionē retinere malit, nec iſta ſenſum habet à vero alie-

 num,

num, nempè, vt dicamus ex Hippocratis ſententia capillamenta illa non minùs quàm carunculas cum lotio prodeuntes, eſſe renum πάθη, has tamen ſolas eſſe vlceris notas: illa vero arguere pituitam viſcidam in renibus concretam & aduſtam eſſe. Sed ordo magis concinnus eſt, ſi veterẽ lectionem amplectamur. Carunculas precedit dolor pulſatilis, qui ad lumbos & nothas coſtas extenditur. Apud Ariſtotelem 7. hiſt. 11. τριχίασις ſeu τριχία appellatur affectus mamillarum, quando vermiculi capilliformes naſcuntur in lacte, quales in vrinis, dentibus, auribus & cute procreantur: Interpretes malum pilare nominant. Hollerius refert quendam annis plusquàm viginti vrinas non craſſas cum capillitio emiſiſſe.

Filamenta copiam ſolùm pituitæ lentæ ſignificant.

APHOR. LXXVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι πιτυρώδεα συνεξουρέεται τουτέοισιν ἡ κύστις ψωριᾷ.

Quibus in vrina craſſa furfurea vnà exeunt, iis veſica ſcabie laborat,

VT ramẽta carnea minuta et capilliformia vlcus renũ: ita furfuracea ſcabiem & excoriationẽ veſicæ ſignificãt. Paulò aliter ſcribitur eadẽ ſententia in libro de Nat. hominis hoc modo: ὁκόσοισι καθαρὸν τὸ οὖρον, ἄλλο τε καὶ ἄλλο τε, ὁκοῖον δὲ πίτυρα ἐπιφέρεται ἐν τῷ οὐρήματι, τουτέων ἡ κύστις ψωριᾷ. Et Celſus lib. 2. cap. 4. Peior vrina eſt, in qua fila quædam tenuia & alba ſubſident: peßima ex his, ſi tanquam ex furfuribus factas nubeculas repreſentat. Hoc tamen loco Celſus interpretari potiùs videtur locum Hippocratis in 2. prog. 28. in quo de aliis furfuraceis ſubſidentiis loquitur, quæ venoſi generis affectum monſtrant: nam in febre ardente & colliquante ab interna venarum tunica quaſi exeſa & ſcabioſa reſecantur & excoriãtur, vel à ſanguine craßiore aſſato ac in groſſum velut cinerem reſoluto oriuntur: Quapropter has omniũ peßimas eſſe pronunciat, maiorem enim ac profundiorem partium ſolidarum colliquationem, vehementemque febrem ſignificant. Hic autem Aphoriſmus ſermonem habet de iis furfuraceis ſedimentis, quæ antequam ad imum deſcendunt, diu lotio innatant idq; ſine febre, aut ſuſpicione vitii venarum, à ſola veſicæ ſcabie & prurigine, non ſine dolore in grumum naſcuntur, ab aſperitate calculi vel humore aliquo mordaci & erodente: Atq; hæc ſunt cum vrina craſſa, illa verò, quæ à venis malè affectis prodeunt, cum tenui lotio exiſtunt: ob craßitiem enim ac indiſſolubilem conſiſtentiam cum ſeroſo

roſo humore miſceri non poſſunt. Quare in 5. Epid. dicitur, filium Theophorbi in Lariſſa veſicam ſcabioſam habuiſſe cum vrina lenta & tenaci. Furfurea ſedimenta ſunt minùs lata, ſed craßiora & profundiora: quàm πεταλώδη καὶ λεπιδώδη, quæ lata ſunt, tenuiaq́; inſtar foliorum & laminarum ſeu ſquamarum.

APHOR. LXXVIII.

Ὁκόσοι ἀπὸ ταυτομάτου αἷμα οὐρέουσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβὸς ῥῆξιν σημαίνει.

Quicunque ſponte ſanguinem mingunt, his in renibus venulæ rupturam ſignificat.

Poſtquam tradidit ſigna, quibus renum atq; veſicæ vlcerationem dignoſcamus, nunc mictũ ſanguinis, de quo 25. Aph. dicere inſtituit, non ſolùm ab vlcere, ſed ab alio quoq; renum affectu oriri docet, nempe à ruptura venularum, quæ in carnem renum ſparſæ ſunt. Non autem ipſi ſermo eſt de vrina ſanguinea, hoc eſt, quæ pauco ſolùm ſanguine per totum lotij liquorẽ diffuſo tingitur, nullus tamen ſanguis ad fundum deſcendit à liquore ſecretus: ſed de mictu ſanguinis puri, qui fit ἀπὸ ταυτομάτου, hoc eſt ex improuiſo copioſè, abſq; vlla cauſa cognita externa ue, nullo lumborum aut inguinũ dolore præcedente, ſed ſolùm repentino ſanguinis multi motu atq; ad renes impetu, vaſa diſtendentis & rumpentis, abſq; criſi. Copioſus ſiquidem ſanguis ex rupta renum vena prorumpens, in tam breui ſpatio non poteſt totus lotio permiſceri, vt non ſecretus cernatur, ſicuti fit, quando ſanguis ob plethoram aut Naturæ motu critico vel ſymptomatico à partibus, quæ ſupra renes ſunt, effluxerit cum vrina, hinc equidem optimè permiſcetur, quum ſimul longiùs fluxerint. Verùm à veſica (cuius collatione maximè dicuntur iſta) ſine cauſa aliqua externa, ictu vel vulnere, non poteſt purus ſanguis in copia promanare: non .n. tam magnæ venæ deſinunt in veſicam. Quapropter ſenſim tantum per eius venas quaſi percolatur ſanguis. Rectè autem monet Philotheus, loqui Hippocratem de mictu ſanguinis copioſo, ait enim, οὐρέουσι, qualis non fit per ἀναστόμωσιν, nec per ἀνάβρωσιν ſeu eroſionem, quia paucus & dilutus effluit ſanguis, vrinam ſanguineam efficiens. Qui à ſphinctere muſculo prodit, in imo ſubſidens concreſcit in grumos, atq; interdum eius portio citra vrinam excidit: dolor plerunq; meiendo premit: à corpore veſicæ paucus emanat, vt & à vreteribus

teribus, Eruptio quoque puri ſanginis fit ob imbecillitatem vaſorum ſpermaticorum, vt in his, qui immoderatè coëunt, ſed quia ſine vrina exit, haudquaquam mictus ſanguinis appellandus eſt.

APHOR. LXXIX.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖς οὔροισι ψαμμώδεα ὑφίσταται, τουτέοισιν ἡ κύστις λιθιᾷ.

Quibus in vrina ſubſident arenoſa, his veſica calculo laborat.

DIcturus deinceps de veſicæ affectibus, primùm de lithiaſi ſeu calculo veſicæ ſermonem inſtituit, vnam eius notam tradens, nimirum ſabuloſas & arenoſas ſubſidentias. Galenus Aph. hunc mancum mutilumq; eſſe ſcribit: nam renum quoq; mentionem faciendam fuiſſe putat, quum huiuſmodi ſabuloſa ſedimenta ſint non minùs notæ calculi renũ. Quæ de cauſa Muſa Braſauolus aliam ex codice quodam antiquo lectionẽ affert: ὁκόσοισιν ἡ κύστις λιθιᾷ, τουτέοισιν ἐν τοῖσιν οὔροισι ψαμμώδεα ὑφίσταται. *Verùm nec iſta ſententia perpetuò vera eſt, ſolent etenim interdum calculoſorum vrinæ eſſe abſq; arenoſis, maximè vbi calculus infixus eſt tunicæ veſicæ, iſq; durus eſt ſolidusq;: vt nulla de ſe ramenta dimittat: Plurimi quoq; ſabuloſa excernunt citra omnẽ calculi veſicæ aut renum ſuſpicionem: imò febres nonnullas per arenoſa ſedimenta ſolùm animaduertimus. Arenulæ autem, quæ propter ſanguinis lenti in venis epateq; calidiore aduſtionem cum vrina exeunt, raro ſubſident, ſed ad matulæ latera hærent. Ideò Cardanus vrget verbum* ὑφίσταται, *ſi longo tempore ſabuloſa in fundo ſubſideant, non ſi ſolum vini parietibus adhæreant, qualia ex aduſtis ſalſisq; humoribus in venis ac renibus concreſcunt, non tamen lapideſcunt, ſolu naturam ſeruantia, cum ipſo lotij liquore optimè permixta: differre quoq; putat* τὰ ψαμμώδη *& ipſas arenas, nam arenoſa appellari ſcobem & ramenta per mutuum attritum, ſi plures ſint calculi in veſica, aut impetu atq; alliſione lotij acris, aut vi medicamenti alicuius calculum atterentis, ab ipſo iam genito deciſa. Nam in veſica arenas gigni non eſt veriſimile, quum eius calor non adeo magnus ſit, vt in iſta capacitatis amplitudine vix poſſit pituitam ibi hærentem in eiuſmodi tenuiſſimas partes ſecare: non enim eam ita ſtrictim poteſt comprehendere, ideoq; multò antè à lotio foràs cum impetu prolabente eijcitur, præſertim quum & penis meatus ſit amplus. Secùs fit in renibus, pauca enim pituita aliunde eò detruſa*

truſa in minutas partes à validiore renum calore ſecatur, ad id non parum conferente ſtricto ac forti amplexu: ob meatuum verò anguſtiam ſecta tamdiu ibi detinentur, donec calor eas vertat in arenulas, illuc guttatim tantùm defluente lotio, idq́; in adultis, in quibus robur facultatis excretricis in renibus non tantùm eſt, nec vice à renibus ad veſicam ita molles laxæque ſunt, vt in pueris, Donatus à Mutijs aliter hunc Aphoriſmum interpretatur. Cùm omnis, inquit, arena ſua Natura ſit alba, Hippocrates vbi arenularum abſolutè meminit, ſemper de albis intelligit: at vbi alterius ſortis arenularum mentionem facit, adijcit fuluas ſeu ruffas, vt 6. Epid. 1. com. 6. videre eſt, alijsq́; locis pluribus. Albas itaq; ſolùm arenulas in lotio reſidentes calculum veſicalem ſignificare cenſet: ille enim magna ex parte ſubalbidus eſt, nam ex phlegmone concreſcit, & ſubſtantia veſicæ candida eſt, calorq́; eius exiguus: Arenulæ verò in renibus vt plurimum ruffæ & flauæ concreſcunt, colore carnis ita tinctæ, materiaq; illa craſſa nondum à ſanguine bileq; prorſus eſt depurata. Multoties tamen lapis in veſica adeo exactè concretus & compactus eſt, vel membranis quibuſdam quouis incluſus, vt ſcobs nulla ſubſideat: nihil enim vrinæ abradunt lambendo. Quapropter conuerſa propoſitio non eſt vera: nec ſequitur, non emittit vrinas arenoſas: ergo non adeſt calculus, ſicuti nec hoc: arena adeſt, ergo calculus. Etſi frequentes arenulæ cum tenui & pauca vrina per vires excreta, declarant quandam propenſionem ad calculum, quia ſignificant, adeſſe humorem, eumq; aduri, qui accedente lentore renumq́; imbecillitate per calorem aut moram longiorem facilè in lapillos concreſcit: Multi ſanè crebra arenularum excretione magis ſe tutos exiſtimant, dum videlicet facultas renum expultrix valida eſt, humorq́; nec multus nec adeò lentus exiſtit.

APHOR. LXXX.

Ην αἷμα οὐρέῃ, καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ ὑπογάστριον, καὶ ἐς τὸν κτένα, καὶ τὸ περίναιον, τὰ περὶ τὴν κύστιν πονεῖ.

Si quis ſanguinem mingat & grumos, & vrinæ ſtillicidium habeat, dolorque incidat in imum ventrem, pubem, & interfœmineum, loca ad veſicam laborant.

Docet, quādo ſanguinis mictus veſicam graui aliquo affectu laborare ſignificet, nempe quum quis mingit ſanguinem nunc liquidum, nūc in grumos concretum, non tamen ἀπὸ ταυτομάτου, vt paulò antè de

renibus dixit, ſed cum ſtranguria doloreq́; hypogaſtrij & perinæi. Repetitur infrà 7. Aph. 39. eadem ſententia mutatis paucis verbis. Celſus ſic protulit: Si paulatim deſtillat vrina, vel ſi ſanguis per hanc editur, & in eo quædã cruenta concreta ſunt, idq́; ipſum cum difficultate redditur, & circa pubem partes inferiores dolent, in veſica vitium eſt. Primam Aphoriſmi partem copulatiuè eſt interpretatus, etſi non ſemper iſta ſimul eadẽ die accidant, mox tamen ſe conſequuntur: oſtendunt ergo, vel phlegmonen, ſi adſit febris, vel vlcus ceruicis & membranarũ veſicæ, ita vt ſimul dolorẽ ſentiant per conſenſum partes circa veſicam, vt vreteres, imus venter, pecten & perinæum imò & inteſtinum rectum. In grumos concreſcit in veſica etiam ſanguis liquidus fluens à renibus: qui collectus in cauitate veſicæ, ac in grumum concretus diuturna mora acrimoniã acquirit, & putreſcens excitat phlegmonen aut vlcus, vnde dolor exoritur & ſtranguria. Citiùs verò in grumos conuertitur ſanguis è veſica promanans, quia paucus eſt. Laborante aũt veſica, dolent & partes circa pubem, & interſœmineum, cui collum veſicæ ſubtenditur, ſicuti fundus eius ceruixq́; ſub pectine ſeu hypogaſtrio latent.

APHOR. LXXXI.

Ἢν αἷμα καὶ πῦον οὐρέῃ, καὶ λεπίδας, καὶ ὀσμὴ βαρεῖα ᾖ, τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

Si ſanguinem & pus mingat, & ſquamulas, & grauis odor adſit, veſicæ exulcerationem ſignificat.

Aphoriſmo 75. mictum ſanguinis puriſq́; notas communes vlceris renum ac veſicæ eſſe dixeras: hic proprias profundi vlceris in veſica notas, ab eſſentiæ proprietate ſumptas tradit, nimirum excretionem τῶν λεπίδων, ſquamularum, quæ ſunt particulæ veſicæ reſolutæ: vt furfureа ſedimenta ſcabiem veſicæ indicant. Squamoſa latiora ſunt & tenuiora, exciduntq́; de ſubſtantia, quæ membranea eſt veſicæ per ſaniei eroſionem: renes non poſſunt parere ſquamas, quia ipſorum ſubſtantia carnea eſt, ideò ſupra carunculas dicebat exulcerationis renum ſignum proprium eſſe. At in febribus colliquantibus etiam ſolet ſubſidentia conſpici πεταλώδης, laminea, renum ſine pure & graueolentia. Grauis odor quippe ſignum peculiare eſt exulceratæ veſicæ, quia eſt pars exanguis, ideoq́; pus non ita vt in alijs partibus gubernatur à calore natiuo, longioreq́; tempore cauſaq́; magis violenta ad putredinem eget: accedit & quies moraq́; loci in

tij in veſica, quæ eſt veluti matula totius corporis, à qua vrina diu morans alienam quandam acquirit qualitatem & veluti putredinem. Pus renum per ſe forte plus fœtet. Is tamen fœtor mixtione lotij ac per longiores vias motu & tranſitu, exoluitur. In veſica pus non ita exactè lotio permiſcetur, in fundo ſcilicet reſidens. Eſt autem prima pars Aphoriſmi copulatiuè legenda, nempe vt ſanguis, pus & ſquamulæ ſimul vel ἐναλλάξ, alternatim prodeant.

APHOR. LXXXII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φῦμα γίνεται, τουτέοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύσις.

Quibus in vrinaria fiſtula tuberculum naſcitur, ijs facta ſuppuratione & ruptione, ſolutio accidit.

Reſpicit ad duos præcedentes Aphoriſmos: Cùm enim mictus ſanguinis puriſq; cum ſtranguria & pectinis dolore non ſolùm ob vlcerationem veſicæ naſcantur, verùm etiam comitentur τὰ φύματα ſeu tubercula in meatu penis oborta, ideò ne quis ſymptomatum ſimilitudine decipiatur, oſtendit, quòd διάγνωσιν monſtret ipſa doloris & reliquorum accidentium ſolutio. Vlcera veſicæ ſiquidem vix vnquam integrè curantur, ſed tubercula, quæ materiam habent maturationi aptam, in fiſtula vrinaria poſt ſuppurationem rupta, ſoluuntur ac ſaneſcunt facilè.

Repetita eſt hæc ſententia infrà in 7. Aph. 57. vbi additur: λύεται ὁ πόνος. Et in Coacis: οἶσι δὲ φῦμα περὶ τὴν κύστιν, τὸ περιέχον τὴν δυσουρίαν, παντοίως σχηματισθέντες ὀλλέονται: λύσις δὲ τούτου γίνεται, πύου ῥαγέντος. Celſus lib. 2. cap. 8. Quibus in fiſtula vrinæ, vti minuti abſceſſus, quos φύματα græci vocant, eſſe expetunt, ijs vbi pus ea parte profluxit, ſanitas redditur. Cæterùm φύματα hoc loco dicuntur tumores ἀποστηματώδεις, tubercula præter naturam in meatu penis vrinario excreſcentia: Hæc ſi materiam ſuppurabilem continent, ſpes eſt in puris eruptione, vnde meiendi libertas comparatur, licèt tumor ille etiam per διαφόρησιν poßit ſolui, ſed non tam facilè: ipſe etiam dolor cogit Naturam moliri ſuppurationem morbo creſcente. Sin tubercula in anfractu colli veſicæ aut in reliqua penis fiſtula latentia, ad ſuppurationem fuerint inepta, ſuppreſſio autem lotij dyſuria & dolor grauis vrgent, tum opus eſt conſumptione eius, quod excreuit per catheretica & cicatricem ducentia, ambos .n. mo-

dos curandi complexus videtur Hippocrates, cùm ait: διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος. Sed ſuppurata rectiſſimè integreq́ ſaneſcunt: nam quæ a calore natiuo cuncta ſunt, carent materia erodente, & alia adfluente ſanationem impediente, ſed perpetuo adfluit bonus ſanguis, plurimùm ad curationem faciens. Præterea quum vlcerũ curatio ſit ipſorum exiccatio, ſponte quaſi ſanantur vlcera in meatu veretri, abluta ſcilicet, deterſa & exiccata lotij tranſitu ac impulſu: quod in veſica ipſa non ſimiliter fit, quia in hac quieſcit lotium, non eluit, morſuq́ continuo conſolidationem remoratur. Atq; ita cauſam reddit prioris Aphoriſmi, cur vlcera veſicæ δυσίατα ſint, & cum fœtore coniuncta.

APHOR. LXXXIII.

Οὔρησις νύκτωρ πολλὴ γινομένη σμικρὴν τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει.

Mictio noctu plurima facta, paucam deiectionem ſignificat.

EPilogi loco eſt hic Aphoriſmus, quo monere vult, humorem ſeroſum varijs occaſionibus ab vna parte corporis ad aliam poſſe transferri: Quod ſuperiores quoſdam Aphoriſmos comprobat. Fieri ait, vt mictio fiat plurima, deiectio autem pauca, ſi iecur reneſq́ plus ad ſe trahunt de humore aquoſo, qui in potu ac cibis eſt: è contra deiectio eſt copioſa & liquida, vrina verò pauca, epate renibusq́ parum humoris ad ſe trahentibus, multo autem in ventre relicto, ita Natura interdum iudicat morbum per vrinas largas, ſuppreſſu ſudoribus & aluo, deriuatione materiæ ad veſicam. Sed de nocturna mictione loquitur, quia eo tempore natura ratione ſomni, concoctioni magis operam dat, & excrementorum ſecretioni. In accurata autem coctione chyli in ventriculo, parum craſſioris excrementi relinquitur, plurimum verò liquidioris ſubſtantiæ. Obſeruet autem lector, duas Aphoriſmi huius conuerſas propoſitiones non neceſſario veras eſſe, nimirum has: Mictio pauca multam alui deiectionem ſignificat. Et, pauca deiectio plurimum vrinæ profluxurum præmonet. Vtraq; etenim excretio poteſt ſupprimi, vt fic ſæpenumero in aſcite, ac in febribus, quæ per ſudores copioſos ſoluuntur. Fieri etiam poteſt, vt ob varios cibos aut cruditatem, aut cibi in ventriculo non exactam elaborationem, quis plurimùm mingat, & ſimul egerat multùm. Intelligatur ergo Aphoriſmus de eodem homine, qui eodem victus genere vtatur, & cõcoctiones ventriculi hepatisq́ legitimè fiant.

IN LIBRVM QVINTVM.

AB immoderantia atque repletione morbos plurimos naſci, atque euacuantibus tolli eoſdem, in libris ſuperioribus docuit. In hoc quinto agit de cauſis remedijsque immoderantiæ, & ac de accidentibus, quæ ad immodicas euacuationes conſequuntur, exponens commoda & incommoda, quæ ab exuperantia calidi frigidique, & à ciborum varietate eueniunt: atque obiter exempli gratia doctrinam de affectibus thoracis & vteri inculcans. Initiò autem proſequitur ſymptomata nonnulla grauia, quæ ſuperfluas excretiones à natura vel medico factas comitantur, vt ſignificet, verum quoque eſſe in catharticorum vſu, quod ſuprà 2. Aph. 51. dixerat: πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον: & non ſolùm à primis qualitatibus corpora noſtra affici, ſed multò magis ab ijs, quæ ſpecificæ nuncupantur.

APHOR. I.

Σπασμὸς ἐξ ἐλλεβόρου, θανάσιμον.

Conuulſio ex Helleboro lethalis eſt.

INitio exemplo conuulſionis ex potu Ellebori albi, cuius frequens ad ciendos vomitus fuit vſus, lectorem hortari voluit, vt medici cautè tutoq; repletionem medicamentis catharticis tollere ſtudeant, ne horum maligna vis aliqua vel purgandi facultas vehemens grauem noxam ægrotantibus afferat: Curationem ſiquidem medici tutam & ſecuram eſſe decet. Spaſmum verò ex helleboro lethalem eſſe dixit, hoc eſt, periculoſum & magna ex parte morte terminandum, Galeno in ſecundo Aphoriſmo interprete, non tàm ob purgationem ſuperfluam, de qua mox in quarto ſermonem habet: quam ob venoſam ipſius ellebori qualitatem, qua neruos petit morſuq; ſuo vellicat, neruisq; gulæ & laryngis ſurſum deorſumq; tractis fauces comprimit, & hominem ſuffocare poteſt, vt Hipp. ad Democritum ſcribit: Ad-

hæc vis illa ellebori naturæ humanæ infenſa neruos quoq; orificio ventriculi inſertos mordet ac ſtimulat, & ob conſenſum cerebri excitat motus conuulſiuos, qui vires grauiter offendunt & exhauriunt: fracta verò inprimis cerebri virtus, reſpirationem intercipit, ac ita homo ſuffocatur. Venenata verò ellebori albi vis inde poteſt æſtimari, quòd ex ſucco eius præſentaneum paratur venenum, quo illita ſagitta feras ictas interficiunt, vt refert Mathiolus.

Conuulſio ſanè, quam humoris vel pharmaci acrimonia, aut ventriculi in vomendo conatus inuehit, neruis ſcilicet conſentientibus, breui conquieſcit, humore illo aut pharmaco acri excluſo, veluti Galenus in commento refert de adoleſcente bilem æruginoſam per vomitum reijciente, qui antè toto corpore conuellebatur. Satis quoq; periculoſus eſt is ſpaſmus, cui origo eſt ab ipſa euacuationis exuperantia, ac vehementiore pharmaci cathartici purgatoria facultate: quem tamen 5. Aphor. 4. ſolùm κακὸν *eſſe ſcribit, non verò* θανάσιμον. *Periculoſiſſimus verò ſpaſmus eſt, quem ab initio purgationis ante humidi conſumptionem parit virulentia ellebori aut ſimilis pharmaci, quod à natura, iſto graui ſymptomate quaſi perterrita, non ita citò expellitur: quapropter non ceſſante pharmaci vellicatione, corpus conuulſione non liberatur: Tùm verò vehementiùs concitata facultate expultrice in toto, & maximè in partibus neruoſis, humidum natiuum violenter & inæqualiter diſſipatur & conſumitur, ſpiritusq; cerebri diſſoluuntur eductis ijs, quæ ſunt naturæ chariſſima. Nec facilè abſq; magna cerebri læſione fit conuulſio, etiamſi aliâs natura offendatur: ſic ſæpè ob hauſtum venenum cietur ſpaſmus. Hippocrates itaq; hac formula loquendi vſus eſt,* ἐξ ἐλλεβόρου σπασμὸς, *vt oſtenderet ſe non loqui de conuulſione, quæ fit vi morbi aut cauſæ morbificæ, verùm de ea, quam vis & natura ellebori commouet & creat, ſuo vapore aut qualitate noxia neruos & cerebrum offendente ac vim animalem excitante, quæ neruum conuellendo contrahit, vt inimicam illam qualitatem deuitet.*

APHOR. II.

Ἐπὶ τραύματι σπασμὸς ἐπιγενόμενος, θανάσιμον.

Conuulſio in vulnere ſuperueniens lethalis.

HOc Aphoriſmo probare vel declarare voluiſſe videtur, quod Elleborus ſua vel acrimonia vel occulta quadam qualitate, qua cerebro

neruo-

neruoſisq; partibus infeſtus eſt, lethalem inferat conuulſionem. Nam ſpaſmus, inquit, ex vulnere quoq; lethalis eſſe ſolet: id eſt, vt plurimùm mortem affert. Vt enim conuulſio fit, quando nerui ventriculo inſerti à vomitorijs ſumptis (deiectoria ſiquidem carent huiuſmodi periculo) graui moleſtia afficiuntur, vt in conſenſum trahant ipſum quoq; cerebrum: ita cùm caput, muſculi aut tendo inſignis per vulnus, puncturam, contuſionem, luxationem, inuſtionem, pharmacum acre impoſitum aut aliam quanquam cauſam externam grauiter offenditur, non mirum eſt principium neruorum, hoc eſt, cerebrum, ob magnam communionem acremq; partium neruoſarum ſenſum, inſigni offenſione moleſtari, vt ſequatur conuulſio: primùm quidem partium, quæ loco affecto è directo reſpondent: deinde verò totius corporis. Porrò nerui offenduntur in vulnere ſimiliq; plaga, quando non ſatis patente foramine negatur ſaniti exitus, vel phlegmone oboritur ac repletio in neruo, ab ichoris ſuppreſſi aut humoris affluentis, quem dolor vehemens allicit, copia: imò & puris vapor qualitasq; acris aut noxia offendit ac laceſſit neruum aut ipſum cerebrum. Magis verò lethalis eſt conuulſio capitibus aut finibus muſculorum neruoſis vulneratis, quales circa iuncturas ſunt: vel ipſo capite aut temporum muſculis aut cerebri membranis violentiùs læſis. Maximè quoque lethalis eſt ſpaſmus, quẽ humorum μετάστασις à loco ſauciato in caput, accerſit in vulneribus, quàm infrà Aph. 65, ex tumoris abſentia aut repentina euaneſcentia ſine manifeſta cauſa præmonſtrari poteſt. Neq; vero illi ſermo eſt in hoc Aphoriſmo de ea conuulſionis differentia, quæ immoderatam hæmorrhagiam ex vulnere comitatur, de hac etenim mox in ſequenti Aphoriſmo loquitur.

APHOR. III. & IIII.

Αἵματος πολλοῦ ῥυέντος σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγενόμενος, κακόν.

Sanguine multo profluente conuulſio aut ſingultus ſuperueniens, malum.

Ἐπὶ ὑπερκαθάρσει σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγενόμενος, κακόν.

A purgatione immodica conuulſio aut ſingultus ſuperueniens, malum.

VNus idemq; ſcopus eſt amborum Aphoriſmorum, ſenſus etenim eſt: quemadmodum conuulſio naſcitur neruis malè ex vulnere affectis: ita eadem oboritur ab interna cauſa, nempè poſt immodicam euacuationem ex quacunq; corporis parte, ſiue ea per nimiam ſanguinis profuſionem

ſionem à naribus, vtero, vulnere &c. ſiue per pharmacum purgans fiat: Quia ſpiritus & ſanguis ſubitò & affatim ex longinquis ad interiores partes retrahuntur, adeoq́ cerebrum nerui & ventriculus calore influente deſtituuntur refrigeranturq́, ob eamq́ imbecillitatem nuper contractam facilè afficiuntur ab humore aut flatu mordaci & prauo, qui in iſta humorum exagitatione ad cerebrum neruosq́, vel ad os ventriculi irruens, hîc ſingultum, illic conuulſionem acredine, malignitate vel copia ſua excitat: nam & ſingultus, teſte Galeno, eſt quaſi conuulſio quædam ventriculi, rem moleſtantem tunicisq́ penitiùs impactam excutere conantis, non aliter quàm fit in conuulſione, principio neruorum ſeſe quatiente. Non diſſimili ratione ex ira aut terrore ſubitaneo multi conuelluntur, pueri maximè in quibus neruoſum genus ob molitiem faciliùs patitur. Cautè itaq́ medicus porrigat elleborum, tùm quia maligna ſua qualitate inimicus eſt Naturæ noſtræ, tùm quod nimia & violenta purgandi actione plurimùm nocet, vt omnis alia immodica euacuatio. Loquitur autem Hippocrates in his Aphoriſmis non de conuulſione perpetua, ſed de interrupta, hoc eſt, de ipſo ſymptomate, motu ſcilicet conuulſiuo, quo Natura agens excutit noxam: Citiùs enim intereat homo ſanguine vniuerſo exhauſto, quàm vt in perpetuam dictam conuulſionem incidat. Celſus lib. 2. cap. 8. tertium Aphoriſmum ita refert: Si ſanguis profluxit, deinde ſecuta eſt dementia cum diſtentione neruorum, periculum mortis eſt. Porrò etſi conuulſio omnis cum periculo coniuncta ſit, augetur tamen periculum, ſi ex hac aut illa cauſa oriatur.

APHOR. V.

Ἢν μεθύων ἐξαίφνης ἄφωνός τις γένηται, σπασθεὶς ἀποθνήσκει, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ, ἢ ἐς τὴν ὥρην ἐλθὼν, καθ' ἣν αἱ κραιπάλαι λύονται, φθέγξηται.

SI ebrius quiſpiam repente obmutuerit, conuulſus moritur, niſi febris ipſum corripiat, aut vocem recuperet ea hora, qua crapulæ ſoluuntur.

Docet, quòd conuulſio nō ſemper ſit lethalis.

EBriorum exemplo demonſtrat, quomodo cerebum neruiq́ moleſtentur ac lædantur ab hellebore ſumpto aut ab acribus humoribus per hæmorrhagiam aut pharmaca violentiùs commotis. Idem, inquit, euenit ijs, qui vino immodico hauſto ſunt inebriati, ſtupidiq́ ſine voce, ſenſusq́ & motu proſtrati iacent, & hunc affectum Græci κάρον, Hipp. hic ἀφω-

ar vo-

ατ vocat) nam vinum acredine ſua, quam vinũ ardens prodit, maximè ferit neruos, humoreſq; vino colliquati & commoti neruos ſubitò inuadunt occupãtq; & replens, quibus ita repente perculſis, ſpiritus animales recurrunt ad originem, patiente quoq; cerebro. Si ergo conuulſio acceſſerit, mori hos contingit, niſi febris ſuperueniens materiam congeſtam diſcutiat, aut ſoluta crapula æger loquelam recuperet. Sanguis, vbi vini calorem concepit, ebullire ac efferueſcere incipit, & vaporibus excitatus maiorem quàm antè locum occupat, anguſtaſq; venulas & arteriolas in plexu choroide diſtendens, viam ſpiritibus intercipit, vnde ἀφωνία. Senſus itaq; talis eſt: Repentina perculſio & alteratio cerebri, & commotio humorum & ſpirituum, quæ fit ab belleboro aut alia immodica euacuatione, non minùs conuulſionem accerſit quàm vini immodica ingurgitatio. Vinum etenim ſua tenuitate penetrans, præcipuè ſi fuerit οἰνῶδες, copia neruos replendo, & meatus ſpirituum intercipiendo, ſenſum motumq; & vocem adimit: acrimonia autem ſua neruos ferit & vellicat, maximè ſi praua humorum fuſorum qualitas accedat: Iſtam vellicationem comitatur conuulſio & ſæpè mors, nam cerebrum copia humorum oppreſſum, & eorundem corruptela, quam per moram contrahit, læſum, ad ſphacelon quaſi & ſtuporem quendam deducitur, calore ipſius inſito obruto ac penè extincto. Quòd ſi ergo conuulſio inſuper acceſſerit, maiorem ſpirituũ animalium perturbationem atq; adeò deſtructionem fieri cum ſumma ægrotantis pernicie, neceſſe eſt. Eadem ratione in apoplexiam tranſire poteſt hic affectus, vniuerſa cerebri ſubſtantia madefacta, aut ſpirituum animalium exitu ad partes inferiores intercepto: Et tùm quidem ſtertor ac ſpirandi difficultas accedunt, vt habet 6. Aphor. 51. Quamobrem conuulſio ab alijs quoq; cauſis orta, maius periculum mortis minatur, ſi cerebrum antè ſit repletum, aut aliàs malè affectum, vel imbecille aut exquiſiti ſenſus.

Aphoriſmi huius ſententia extat quoq; in libro 2. de morbis, vbi inquit: Si quis ex ebrietate priuetur voce, & ſtatim febris ipſum corripiat, ſanus fit: Si verò non corripuerit, die tertia moritur, &c. Celſus lib. 2. cap. 6. enumerans ſigna mortis, ait: Neq; is ſeruari poteſt, qui epoto veratro, exceptus diſtentione neruorum eſt: aut qui ebrius obmutuit, is enim febre, adiecta neruorum diſtentione, conſumitur, niſi aut febris acceſſit, aut eo tempore, quo ebrietas ſolui debet, loqui cœpit. Senſus eſt: febrem analogam conuulſioni ſuperuenientem remedio eſſe, ſed illum, qui febricitans conuellitur, conſumi & mori. Altera ergo Aphoriſmi pars addit correctionem, vel

non mori tales, etiamſi conuellantur, vel non accedere conuulſionem, ſi febris ſuperueniat: nam ita & 2. Aph. 26. & 4. Aph. 57. docuit, quia febris calore ſuo humores craſſos & flatulentos neruis impactos extenuat atq; diſcutit: cerebrum frigore obſtupefactum calefacit, partiumq; neruoſarum intemperiem frigidam ad æquabilitatem reducit. Cæterùm conuulſionem, & in hac mortem, (quia ſublata cerebri repletione non tantum eſt periculi) à ſpaſmo arcet, non vinum, (nam idem ſeipſum nō concoquit) ſed & calor febrilis & natiuus, qui robore ſuo vincens concoquit ac diſcutit humores flatusq; crudos ac redundantes, qui neruos vna cum vino inuaſerunt: horum etiam acredinem frangit ac mitigat. Quare poſt ſolutam crapulam, tertio nimirùm aut quarto die pòſt, homo ad ſe redit, vocemq; recuperat. Non autem vno tempore diſcutitur crapula, pro natura ſcilicet copiaq; vini, & conſtitutione corporis diuerſa, & craſi meatuum ſcilicet amplitudine & anguſtia.

APHOR. VI.

Ὁκόσοι ὑπὸ τετάνου ἁλίσκονται, ἐν τέτρασιν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται: ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

Quicunque tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt: ſin hos effugerint, ſani fiunt.

EXemplo tetani, qui ſpaſmi generaliter dicti ſpecies acutiſſima eſt, conuulſionis periculum probat, ſimulq; docet, quòd natura robuſta etiam atroces morbos primi quatridui ſpacio vincere & ſuperare queat, ita vt ſi æger terminum iſtum tranſcendat, periculum mortis euadat: ſin minùs, intra hunc terminum moriatur. Tetanus verò ea ſpaſmi ſpecies eſt, in qua vniuerſum corpus, maximè verò ceruix ita rigeſcit, vt in neutram partem flecti queat, æqualiter nimirùm ad principium ſuum retractis muſculis, tùm internis, qui flexioni, tùm externis, qui extenſioni ſeruiunt. Loquitur autem Hippocrates de vniuerſali tetano, qui intra quartum diem, imò intra 20. horas necare poteſt. Quapropter eſt morbus valdè peracutus, non quidem ratione cauſæ, quam frigidam eſſe aſſerunt, ſed propter locum affectum & ſymptomatum vehementiam: nam læſis neruis à ceruice ad diaphragma pertinentibus reſpiratio intercipitur: Item conuulſis faucium muſculis nihil poſſunt aſſumere: accedunt dolores ingentes ob tenſionem neruorum maximam, quibus vires naturales diſſolutis ſpiritibus

viribus deijciuntur ſummoperè: coniunctus quoq; eſt malignus cerebri affectus, quem muſculorum contractio comitatur. Quapropter natura doloris ac interceptæ actionis ad vitam neceſſariæ impatiens ſtatim ab initio moleſtantem noxam depellere tentat. Quòd ſi itaq; æger poſt quartum diem, qui morborum acutorum primus eſt criticus, ſuperſtes fuerit, aut ſaltem in melius fiat commutatio, ſignum eſt aut morbum ipſum remiſſum eſſe, aut naturam robuſtam viciſſe morbi partem: ſpes igitur eſt, ægrum mox conualiturum, vitalis ſiquidem & naturalis virtus in hoc morbo non ita multum affecta eſt, vt in cæteris acutis. Quòd ſi verò morbus in quarto in peius dilabatur, non dicitur effugiſſe quartum, adeoq; etiam poſt quartum perire poterit.

APHOR. VII.

Τὰ ἐπιληπτικὰ ὁκόσοισι πρὸ τῆς ἥβης γίνεται, μετάστασιν ἔχει: ὁκόσοισι δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων γίνεται, τουτέοισι τὰ πολλὰ συναποθνήσκει.

Morbi comitiales, quibus ante pubertatem fiunt, mutationem recipiunt: Quibus vigeſimo quinto anno fiunt, iјs magna ex parte commoriuntur.

Epilepſiæ exemplo, quæ & ipſa conuulſionis ſpecies eſt, demonſtrat morbos interdum à natura certo non ſolùm dierum, ſed & annorum tempore per coctionem paulatim factam ſolui, id quod in fine quinti Aphoriſmi propoſuerat. Suntq; duæ propoſitiones. Prior: Morbus comitialis, qui ante finem pubertatis, hoc eſt, ante 25. annum (quanquam pubertas etiam longiùs extendi poſſit) inuaſit, μετάστασιν, ſeu vt 2. Aph. 45. loquitur, ἀπαλλαγὴν mutationem in meliùs accipere poteſt, vt aut ceſſet, ſi victus ratio aliaq; non impediant, aut lenior fiat, etiam poſt annos pubertatis in virili quoq; ætate aut ſenio primo, idq; duplici modo, vel per veram λύσιν beneficio ætatis & adhibitis iuſtis remedijs, vel per μετάστασιν propriè dictam, tranſlata materia à capite in crus, per varices aut hæmorrhoides, vel mutatione in quartanam, 5. Aphor. 70. aut podagram, &c. Altera: Idem morbus ſi poſt pubertatem demum ſponte inuaſerit, raro ætatis ratione definit, quum tamen præcipua ſanationis ſpes poſita ſit in mutatione ætatis, qua ſenſim & temperamentum, & totus habitus corporis ad ſiccius mutatur, quod non ita efficaciter fit per medicamenta aut diætam, aut loca.

Meminit verò τῆς ἥβης, quia circa pubertatis annos calor natiuus ſit vegetior, qui priùs ab humido oppreſſus, quaſi ſtrangulabatur: nouasq́ iam vires accipit à teſtibus, qui iam ſemen gignunt & excernunt, aucto nimirum cordis robore, vt generatio pilorum in mento ac pube, mutatio vocis, mammillarum ἔπαρσις, menſtruorum excretio, & alia oſtendunt. Auctior ergo calor concoquit ac diſcutit fortiùs humidam cerebri dyſcraſiam & prauam diſpoſitionem corrigit, craſſos ſuccos tenuat ac incidit: corpus totum ſit ſiccius & rarius, neruoſumq́ genus robuſtius euadit: Accedunt circuitus ſyderum ſeptenarij, quorum magna eſt in noſtris corporibus vis & efficacia. In ætate virili ac prima ſenecta corpus quidem perpetuò ſit ſiccius, non augetur tamen caloris natiui robur, qui mordacior ac ſiccior exiſtit, non autem vegetior. Non deſperanda etiam liberatio eſt aut mutatio morbi comitialis, qui antè ſinitam pubertatem inuaſit, vltra tamen viceſimum quintum annum eſt progreſſus: quanquam rarior ſit iſta curatio: nec in quadrageſimo quinto Aphoriſmo libri ſecundi expreſſa eſt certa ætatis mutatio, Verùm qui in iuuenta poſt 25. annos primùm inceperit, non ab humidi excrementitij abundantia proueniens, nullam ex ætate ſpem ſanationis habet, nam huic ætati non eſt οἰκεῖον, etſi leniri medicamentis poſſit: quando ſcilicet oritur per ipſius cerebri πρωτοπάθειαν, id eſt, dyſcraſiam prauam humidam & frigidam, aut potius (nam illa rarò in ætatem virilem incidit) occultum aliquod cerebri malum, ſubſtantiæ eius raritatem, aut prauam compoſitionem quamcunq́; quia cauſam habet inuiſibilem in vitio cerebri: nam qui per conſenſum totius aut partis alicuius, aut ex vulnere, terroreúe euenit, aut alicui morbo ſuccedit, à bile praua in caput effumante ortus, vt ſit in colicis, & in ætate iuuenili iuxta 2. Aph. 29. etiam poſt trigeſimum aut quadrageſimum annum curationem admittit, ſi vires cerebri non prorſus fractæ ſint. In declinatione etiam ætatis interdum ſoluitur. Difficiliùs autem curari certum eſt, quibus hic morbus connutritus eſt, id eſt, à pueris incepit, & ad virilem ætatem vſq́ perdurauit, maximè ſi ſit hereditarius. Scriptum verò eſt, τὰ ἐπιληπτικά: qua phraſi intelligere videtur, non ſolùm veras epilepticas conuulſiones, ſed alios quoq́ affectus congeneres atq́ cognatos: aut epilepticos quibus affectus hic iam eſt habituatus, non qui ſemel aut iterum tantùm conuelluntur.

APHOR.

APHOR. VIII.

Ὁκόσοι πλευριτικοὶ γινόμενοι οὐκ ἀνακαθαίρονται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσιν, τουτέοισιν ἐς ἐμπύημα μεθίσταται.

Quicunque pleuritici facti in quatuordecim diebus non ſupernè repurgantur, ijs in empyema ſeu ſuppurationem conuertitur.

Non ſolùm certo dierum atq; annorum tempore morbos ſolui ac in melius commutari, ſed etiam in deterius prolabi, ac in aliud morbi genus tranſire, pleuritidis exemplo docet, purgationis tẽpus quarto decimo die circumſcribens. Senſus verborum Aphoriſmi eſt talis: Pleuritis, in qua nihil ante decimũ quartũ diem per ſputum excerni cœperit, ad ſuppurationem peruenit, nec ſpes eſt eam per διαφόρησιν poſſe diſcuti. Pleuritis quidem, vt aliæ phlegmonæ, feliciſſimè finitur, humore morbifico per διαφόρησιν à calore interno aut medicamentis diſcuſſo ac in halitus reſoluto, id quod promptius fit, parte humoris per ſanguinis detractionem aut pharmaciam & remedia topica adempta. At ſi totus ob copiam non poteſt per digeſtionem inſenſilem diſcuti, virtute valida membranaq; coſtas cingente laxa raraq; exiſtente, pars eius cauitatem thoracis exudat abſque membranæ eroſione aut laceratione, quam pulmo ob mollitiem raritatemq; in ſe recipit: atq; ea quoq; eſt ſalutaris vacuatio, quando vniuerſus iſte humor exudans, illæſo pulmone per ſputum expurgatur, liberaturq; æger abſq; ſolutione continuitatis in membrana: Quod ſanè in externis abſceſsibus ob tunicarum denſitatem fieri haud poteſt. Eius tamen ἀνακαθάρσεως ſeu expurgationis rudimentum aliquod apparere oportet in primis duabus ſeptimanis, (eſt enim morbus acutus) quamquam ea non tota compleatur. Sic Anaxion 3. Epid. 3. com. die vndecima ſpuere cœpit, etſi poſt 23. dies primùm morbus ſit finitus, nec tamen ad ſuppurationem peruenit. Verùm quando adeo contumax eſt humor adfluens crudusq; aut multus, vt ante diẽ 14. non inchoetur reſolutio aut expuitio, tùm ſi vires adhuc ſatis validæ ſunt, pleuritis abit in ἐμπύημα, id eſt, humor membrana concluſus vertitur in pus: Huius verò ſuppurationis principium non ſemper fit in ipſo decimo quarto die, ſed citius aut tardius. Id quod ſigna produnt quæ Hippocrates in 2. progn. 52. 47. 61. &c. tradit. Non autem accipio verba Hippocratis de ijs, qui ſpacio 14. dierum non prorſus repurgantur, ita vt ſpuere ceſſent: Nec omnis reſolutio abſoluitur ſpatio 14. dierum, quo primùm incepit.

APHOR. IX.

Φθίσιες γίνεται μάλιϛα ἡλικίῃσι τῇσιν ἀπὸ ὀκτωκαίδεκα ἐτέων μέχρι πέντε καὶ τριάκοντα.

Tabes maximè fiunt in iis ætatibus, quæ ſunt à decimo octauo ad trigeſimum quintum.

ADdit alium thoracis affectū, phthiſin ſcilicet, cuius exemplo monſtrat, quòd morbi non ſolùm ſoluantur, ſed etiam generentur certo annorum atq; ætatum ſpacio. Quia phthiſis, quæ pleuritidem ſuppuratam ſæpenumero comitatur, duabus ætatibus eſt familiaris, adoleſcentiæ nimirum atq; iuuentuti, ταῖς νεανίαις καὶ νεανίσκοις, *id eſt, iis, qui à decimo octauo ad vigeſimum quintum ſunt. Idem ſuprà in 3. Aph. 29. docuit, nempe* νεανίσκοισιν *familiares eſſe ſanguinis ſputiones atq; phthiſes. Quia in adoleſcentibus abundat ſanguis, minùs tamen in corporis incrementum abſumitur quàm in pueritia: copia ergo ſanguinis efferueſcentis rumpit vaſa pulmonis: In iuuentute accedit ſanguinis acrimonia, & excaloris feruore fuſio propter exercitia vehementia, labores, inſolationes, curſus, luctas, affectus animi atq; varia errata in victu, quibus colligun texcrementa acria, inde crebrò incidunt in pleuritides, eroſiones ac ruptiones vaſorum thoracis atq; pulmonum ob viciniam cordis: in catarrhos acres, &c. Ad quæ mala frequenter conſequi ſolet pulmonum exulceratio, & inde phthiſis & atrophia ſeu macies corporis, nam putridus aër à pulmone malè affecto cordi oblatus, labefactat eius robur, vt minùs puros ſpiritus vitales gignat, quorum influxu benefico partes omnes viuunt atq; nutriuntur feliciùs.*

APHOR. X.

Ὁκόσοι κυνάγχην διαφεύγουσι, ἐς τὸν πνεύμονα τουτέοισι τρέπεται, καὶ ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀποθνήσκουσιν: ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ἔμπυοι γίνονται.

Quicunque anginam effugiunt, iis in pulmonem vertitur, & ſeptem diebus moriuntur: Si verò hos effugerint, empyici fiunt.

QVartum hic modum oſtendit, quo phlegmona finiri ſolent, nempe per μετάϛασιν: *& vnà docet, morbos certo etiam dierum ſpacio interficere ægros, aut ad aliam corporis partem ipſorum materiam* trans-

transferri: loquens de angina vera in pulmonem conuerſione, ex qua plerumq; ægri ante ſeptimam diem ſuffocati pereunt: Reſpicit verò ad ſextum Aphoriſmum: nam vterq; loquitur de acutiſſimo morbo breui interficiente.

In Coacis paulò aliter hæc ſententia ſcribitur: Quibus, inquit, angina in pulmonem vertitur, alij quidē in ſeptem diebus intereunt, alij fiunt ſuppurati, vbi hos effugerint, niſi fiat pituitæ eductio, ἀναγωγὴ φλεγματώδης. Celſus ſic reddidit: Si angina ſubitò finita eſt, in pulmonem id malum tranſit, idq; ſæpe intra ſeptimum diem occidit, quod niſi incidat, ſequitur, vt aliqua parte ſuppuret. Iuxta hanc Celſi verſionem Aphoriſmus tres habet propoſitiones. Prima: Veram anginam, quæ eſt internorum laryngis muſculorum phlegmone, ἀλόγως vt 3. progn. 20. loquitur, ac citra excretionem protinus euaneſcentem, ad pulmonem verti oportet, non ad alia loca: Dixit enim διαφεύγουσιν quaſi materia anginam faciens celerem fugam petat ob periculum magnum, hoc eſt, propter morbi malignitatem ac ſæuitiam tota fluxio à faucibus colloq; in pulmonē transmittitur, ita vt ægri meliùs ſpirare doloreq; liberati videantur, non tamen meliùs habeant, quia propter ſputi abſentiam febris quoq; manet. Rapitur verò potiùs à pulmonibus, quia faucibus ſunt vicini ac communi tunica connexi: adhæc ob motum perpetuum & ſubſtantiam mollem ſpongioſamq; apti ſunt ad excipiendos humores. Dein quia propter faucium anguſtiam non liberè admittunt aërem, incenduntur ac flagrant, ideoq; attrahunt humiditates in anguſtis venis hærentes, à quibus venis ob acrimoniæ morſum ac ſubſtantiæ tenuitatem expelluntur: Natura inſuper, quæ ſemper difficilima molitur.

Sed quærat aliquis, per quas vias fiat ſanguinis aut materiæ crudæ tranſlatio à larynge in pulmones. Reſp. Siquidem phlegmone ſit in internis muſculis laryngis, materia ea faciliùs motu ſymptomatico effunditur in pulmones. Natura etenim partem oppreſſam citò ob neceſſarium ſpirationis vſum liberare cupiens, ſanguinem influxum rurſus per venas ad partes externas depellit, & tùm redit tumor in collo: vel depellit deorſum ſecundū membranas, quæ laryngis cartilagines tegunt ac etiam foris carnem pulmonum & bronchia inueſtiunt, tota ſiquidem trachea intùs ac foris obducitur membrana, muſculis connexa vel adiacēte: Inter hanc itaq; defertur ichor ſanguinis ex muſculis illis, dilatatis nimirum & apertis venis capillaribus: Tantam verò molem membrana ipſa intra ſe continere nequit, quin rurſum

rurſum exprimat. Concurrunt ergo plura: pulmo attrahit in ſe: Venæ laryngis ſtimulatæ expellunt: viæ ſunt laxæ: humores ita tenues vt inter tracheæ & muſculorũ accumbentiũ membranas delabi poſſint, etiamſi externi muſculi ſint inflammati: Humor item expulſus omnes vias etiam inuias perſcrutatur, Rectè enim dixit Hippocrates, totum corpus eſſe σύῤῥουν καὶ σύμπνουν. *Suppurata quoq; angina materia fortè in pulmones effundi poteſt, atq; intra ſeptem dies necare aut empyema mortiferum facere.*

Secuda propoſitio: Quibus angina per μετάστασιν *in pulmones eſt conuerſa, fitq; peripneumonia, ij ſtatim quarto aut quinto, vel ad ſummum ſeptimo die poſt translationem moriuntur, ſuffocati nimirum à materia in pulmones delapſa ac detruſa. Quia pulmonia eſt morbus peracutus, & acutiſſimo ſuccedit, ſeptimum ergo diem vix vnquam prætergredi poteſt, tùm propter virium ex duplici morbo contractam infirmitatem, tùm propter loci calorem cordiſq; propinquitatem: Exempla huius tranſmutationis vidiſſe ſe plura teſtatur Dodonæus in ſuis obſeruationibus medicis, cap 8. in ijs quorum pulmones inuenit purulentos fuiſſe vel abſceſſum habuiſſe, nullo apparente tumore iuxta laryngem, quia dolor circa laryngem remiſerat, & ſucceſſerant ſigna peripneumoniæ, humore ſcilicet à ramis aſperæ arteriæ ad alia vaſa tranſmiſſo.*

Tertia: Qui ſeptem hos dies effugerint, vt non intereant, nec deteriùs habeant, in ijs empyema ſuboritur, effuſo pure in ſpatium thoracis, quod expurgari rarò poteſt, quia vires ob morbi vtriuſq; magnitudinem languefactæ, ac illo prioris morbi certamine defeſſæ ac proſtratæ ſint, vt materia illapſa, quæ per moram prauitatem contraxit, nec concoqui nec per reſudationem reſolui, nec alio tranſmitti, nec expectorari potuit, quod in alijs peripneumonijs fieri ſolet, quæ ſæpe ſputo aut hæmorrhagia narium ſoluuntur, ſuccedit ergo in tabem. Quòd ſi ergo poſt dies ſeptem virtus adhuc conſtat, ac pus illud abſq; læſione ſubſtantiæ pulmonum expuatur, adhuc ſpes aliqua eſt ſanationis. Ideò Hipp. in Coacis addit hanc conditionem: μὴ γινομένης αὐτοῖς ἀναγωγῆς φλεγματώδεος, *Verùm quia hæc non niſi in morbo leuiſſimo, & materia admodum benigna locum habet, hic eſt ab autore omiſſa.*

Alij Aphoriſmum ita exponunt, vt duæ tantùm ſint propoſitiones, prior quidem conditionalis vel copulatiua, ad hunc modum: Quicunque anginam effugiunt, ſi ea ad pulmonem vertatur, in ſeptem diebus pereunt, &c.

Vel:

Vel: Quicunque anginam effugerint, & ipſa in pulmoniam vertitur, in ſeptem diebus moriuntur, vt ſit ſenſus: vbi humor anginam efficiens in pulmonem transfertur, neceſſe eſt, aut breui mori ægrum, aut ſuppurationem euenire.

APHOR. XI.

Τοῖσιν ὑπὸ τῶν φθισίων ἐνοχλουμένοισιν, ἢν τὸ πτύσμα, ὅπερ ἂν ἀποβήσσωσι, βαρὺ ὄζῃ ἐπὶ τοὺς ἄνθρακας ἐπιχεόμενον, καὶ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσι, θανάσιμον.

Qui tabe infeſtantur, ſi ſputum quod extuſsiunt, grauiter olet carbonibus iniectū, & capilli à capite defluunt, lethale.

Humor plenitudinem aut peripneumoniam creans, non diſcuſſus per διαφόρησιν, nec expurgatus aut aliò translatus, nec in pus commutatus, putredinem aliquando contrahit, nam & iſto modo ſæpe finiuntur plegmonæ & abſceſſus: Ideò nunc per duos Aphoriſmos notas exponit, quibus corruptionem, ſeu putrefactionem humoris & carnis pulmonum dignoſcamus à ſuppuratione; idq; exemplò phthiſis docet. In hac, inquit, ſputum, maxime prunis ignitis iniectum aut in vitro pelui argentea impoſitum igni, (nam per ſe fœtens peius eſt) odorem grauem ac fœtentē exhalat, qui à putredine puris, aut humoris, aut partis in qua naſcitur, aut per quam tranſit, oritur: Carbonibus verò inÿcere iubet, quòd halitus, qui ſunt odoris ſubiectum & tanquam vehiculum, vi ignis attenuati excitantur, humiditasq;, vt Oribaſius ait, quæ ante ſputi fœtorem obtundebat ac diluebat, abſumitur, vt à reliqua materia meliùs elici queant halitus. Poteſt ſiquidem paucum pus fœtidum latere ſub multa pituita. Sputum itaq; ab imo pectore eductum ſi ita grauiter oleat, (omne quidem pus nonnihil fœtet, putridum verò habet fœtorem graueolentē) oſtendit aut magnam humoris corruptelam aut etiam pulmonum νέκρωσιν, quæ mortem minatur: nam fœtor ſignificat dominium caloris non extranei naturalis, ideoq; omne pus ingrati odoris eſt. Quin & exhalatio fœtida arterias pulmonum in cor permeans, paulatim vitam extinguit. Antequam ergo ſputum fœtet, ſpes eſt phthiſicos adhuc ſanari poſſe. Cæterùm quamquam fœtor putridæ corruptionis certum ſit indicium, non tamen ſignum proprium eſt lethalis phthiſis, quia & in empyemate, pituita cruda & ſanioſa, aut è cerebro deſcendens & corrupta, nonnihil fœtet, abſq; tamen pulmonis vl-

cere: ſæpe quoq; ob exulceratas gingiuas olent ſputa. Quare ad firmandum præſagium aliorum quoque ſignorum teſtimonium accedat oportet, ſi videlicet vnà cum fœtore ſputi defluunt capilli: Hoc ſiquidem certæ mortis argumentum eſt certiſſimum. Poſtquam enim cordis calor ob vim febris in ipſo accenſa, vlcerisq; praui ac inueterati in pulmonibus malignitatem ad viuificandum ineptus fit, tùm non ſatis efficax ſuccus alibilis in corpus diſtribuitur. Quapropter alimentarius humor in partibus ſolidis non ſatis ad vnionem commodus eſt, quod Galenus ἔνδειαν τροφῆς ἐσχάτης *dixit. Pili ex eius glutinoſi humoris, quo cutis nutritur, recremento naſcuntur, illi autem humori miſcentur fuligines pingues è corpore tranſpirantes, quos calor validus per cutem aptè diſpoſitam propellit, ac in longum diducit. Languidus ergo calor poſt humidi conſumptionē non ampliùs torridum illud ex nutrimento recrementum elicere poteſt. Sæpe nondum contabeſcente corpore toto, caro tamen flacceſcit, cutisq; commodo alimento deſtituta, laxior redditur, poriq; in cute plus æquo patent, vt pilos infixos retinere nequeant.*

APHOR. XII.

Ὁκόσοισι ἂν φθισιῶσιν ἀποῤῥέωσιν αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, ὑπὸ διαῤῥοίης ἐπιγενομένης, ἀποθνήσκουσιν.

Quibus tabe laborantibus capilli à capite defluunt, iis alui profluuio ſuperueniente moriuntur.

Certiora phthiſis lethalis ſigna tradit, quæ mortem iam in propinquo eſſe monſtrant. Quando nimirum ad caſum capillorum accedit alui perfluuium. In Coacis ſic loquitur: Quibus phthiſicis pili è capite defluunt, alui profluuio moriuntur, ὑπὸ διαῤῥοίης ἀπόλλυνται. *Et: Quibus tabidis alui profluuium ſuperuenerit, moriuntur. Celſus verò lib. 2. cap. 8. Si quis etiam in eo morbo diutiùs traxit, vbi capilli fluunt, vbi vrina quædam araneis ſimilia ſubſidentia oſtendit, atq; in his fœdus odor eſt, maximeq; vbi poſt hæc orta deiectio eſt, protinus moritur.*

Diarrhœa itaq; mortem imminentem denunciat, vt ſignum & cauſa, quia vires iam antè affectas reſoluit, & virium naturalium omnium magnam imbecillitatem, partium ſolidarum colliquationem, & partium νέκρωσιν *oſtendit. Poteſt tamen diarrhœa accidere in phthiſi, ab acri ſanie à pulmonibus vlceratis reſudante, aut ab humore prauo è capite deſtillante,*

cuius

cuius portio in pulmones, altera in ventrem illapſa, ventris perturbationes affert. Verùm & hæc, niſi tempore conquieſcat, ac tuſsis imminutionem adferat, lethalis eſſe ſolet: prior etiam ſalutaris eſſe poteſt, conſtante virium robore. Hippocrates in Coacis alio ſigno exquirit, num breui interiturus ſit æger, inquiens: Quibus tabidis in aquam marinam, quæ in aheno eſt, expuentibus, pus in fundum reſidet, lethale in breui. Recentiores dicunt pus in aquam coniectum deſcendere, pituitam verò innatare, ob partes aëreas admixtas. Verùm & humor crudus ſtatim ad fundum defertur: Et pituita calore per moram reſoluto, etiam deſcendit: ægrè diuellitur, ac diuulſa tardè coit: pus in minimas partes diſsipatur, rurſum tamen coit.

APHOR. XIII.

Ὁκόσοι αἷμα ἀφρῶδες ἀναπτύουσι, τουτέοισιν ἐκ τοῦ πνεύμονος ἡ τοιαύτη ἀναγωγὴ γίνεται.

Qui ſanguinem ſpumoſum expuunt, ijs ex pulmone talis reiectio fit.

IVre quis miretur, hunc Aphoriſmũ præpoſitum fuiſſe ſequenti, de tabidis quoq; loquenti. Quamquam Hippocrates ſuam methodum in docendo occultare ſoleat, et ſagaci lectori cogitandam relinquere: Videtur tamen id eo conſilio ab ipſo factum, quòd cauſam phthiſis exponere voluerit, nempe vlcus ſubſtantiæ pulmonis, quod ſpumoſus ſanguis tuſsi reiectus præcedere ſolet: Item rationem reddere, cur ob pulmonis putreſcentis conſenſum totus corporis habitus afficiatur, vt & alui, & pilorum profluuium ſequatur, ſputumq; grauiter oleat. Nam pulmonum caro ex ſanguine tenui, ſpumoſo & optimè elaborato concreta eſt, eodemq; nutritur: facilè ergo putredinem concipit: Et hac vitiata, infelix fit omnium partium nutritio, functioneſq; ipſorum concidunt. In pulmonibus etenim ſanguinẽ, quem arteria vehũt, & ex quo ſpiritus vitales gignuntur, confici & præparari alibi eſt demonſtratum: Idem perenni motu cum aëre per os nareſq; hauſto colliſus, attenuatur, ideoq; arteria venoſa plena eſt ſanguine tenui, ſpirituoſo, vt & aëre atq; famis. Facilè ergo ſpumeſcit ſanguis iſte, præſertim motu & agitatione vehemẽtiore calefactus: promptè etiã iſtud vas ob membranæ tenuitatẽ rumpitur & eroditur: Vena autem arterioſa, quia craſsior eſt, minùs ruptioni & eroſioni eſt obnoxia: rariùs ergo ab hac copioſus eijcitur ſanguis niſi enſe ſit perfoſſa, aut aliàs vulnerata: ùq; benè coloratus

& abſq; dolore emanat, qualem vidit Galenus ex vulnere profluentem: ſpumoſus verò ſanguis non niſi ex rupta arteria venoſa aut ex ipſa pulmonum carne vlcerata, vt Galenus exponit, emanat. Excreta ſiquidem ideam partis, vnde abſceſſerunt præ ſe ferunt: Illa autem caro eſt veluti coagulata ſanguinis ſpuma, ſpirituoſa ſubſtantia referta, cui plurimus aër mixtus eſt atq; hæc eſt ſpumæ generatio. Non autem conſequitur phthiſis ad excretionem ſanguinis ex vaſis ruptis aut exeſis factam, niſi ante glutinationem accedat eroſio, putredo, inflammatio & febris: quibus affectibus caro pulmonis præcipuè ob mollitiem, & deinde venoſum eius corpus magis eſt obnoxium. Gale. 4. de loc. aff. ſcribit, ſpumam in ſanguine efficaciſſimum ſignum eſſe, quòd is è pulmone efferatur. Infrà 7. Aph. 30. & in hoc commento copioſum quidem ſanguinem è vaſis pulmonum efferri aſſerit, ſpumantem verò, non niſi ex ipſa pulmonis ſubſtantia effundi. Sanguis, qui è cauitate pectoris educitur, etiamſi per carnem pulmonis tranſeat, motuq; ſimul cum pulmonibus exagitetur, non verè ſpumoſus prodit, & quidem cum dolore, nec in magna copia, concretus nigerq;: ac ſi quando ſpumam habet, citò ea euaneſcit. Verùm quum ſanguis, vndecunq; tandem fluat, nonnihil ſpumæ habere videatur ex viſcida & aërea ſanguinis ſubſtantia mixta. Cardanus eruditè ſanguinis ſpumantis tres veluti gradus facit, vel ſanguis, inquit, prodit cum ſpuma leuiter permixta, qualis eſt, qui ex epate, liene, ac in pleuritide ex thorace expuitur: Vel plurimùm ſpumeſcit, vt qui è pulmonum ruptis arterijs effunditur: Vel totus eſt quaſi ſpuma, innumeras habens ampullas, vt nulla eius pars ſit intus & in ſuperficie, quæ ſine ſpuma ſit, qualis manat ex ipſius visceris carne vlcerata, de quo hic ſermonem habet Hippocrates, vt & in Coacis, vbi ait: Qui ſpumoſum ſanguinem vomunt, nullo dolore in partibus, quæ ſub diaphragmate ſunt, id eſt, exiſtente, ijs è pulmone vomitio eſt. Celſus lib. 2. cap. 7. ſic vertit: Qui ſpumantem ſanguinem excreant, his in pulmone vitium eſt. Dodonæus in ſuis obſeruationibus vidiſſe ſe ſcribit ſanguinem nigrum, ſpumoſum, concretum, & vndequaq; inſtar pumicis poroſum, cui parenchymatis pars coniuncta fuerit, tuſſi reiectum, in ijs, in quibus pulmonis pars quædam nigricans reperta & ſphacelo correpta, in quibus profundus ſinus, nulla interim ſanie in cutẽ, vel hanc, vel reliquã partem occupante. Porrò Hippocrates ſignificat, illud maximè ſputum ſanguinis minari phthiſin, cuius cauſa eſt, non anaſtomoſis aut ruptio ſimplex vaſorum pulmonis, ſed ipſius carnis exulceratio & laceratio, vaſis etiam integris atq; illæſis.

APHOR.

APHOR. XIIII.

Ὑπὸ φθίσιος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγινομένη, θανατῶδες.

Si tabe detento profluuium alui ſuperueniat, lethale.

Non otioſè repetita eſt hæc ſententia, docens diarrhœam phthiſicis mortiferam eſſe etiam abſq; ſputo grauiter olente, atq; capillorum defluuio, etſi non tàm celerem minetur interitum: nam facultatem cordis, ventriculi ac omnium viſcerum nutritioni ſeruientium, ob putridos pulmones valde læſam eſſe argumento eſt alui profluuium phthiſicis ſuccedens. Per ὑπὸ φθίσιος ἐχομένους *autem intelligit, qui iam diu tabe laborarunt macieq; ſunt confecti. Corpore enim nondum extenuato, natura interdum* κριτικῶς *ſe per aluum exonerat: empyicisq; ſæpè ſalutem affert, præſertim quum non adeſt pus verum, ſed pituita ſolùm putrefacta.*

APHOR. XV.

Ὁκόσοι ἐκ πλευρίτιδος ἔμπυοι γίνονται, ἢν ἀνακαθαρθῶσιν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν, ἀφ' ἧς ἂν ἡ ῥῆξις γένηται, παύονται: ἢν δὲ μὴ, εἰς φθίσιν μεθίσανται.

Quicunque ex pleuritide ſuppurati fiunt, ſi in quadraginta diebus à ruptione per ſuperna repurgentur, liberantur: Si verò non, in tabem tranſeunt.

Redit ad doctrinam de varia pleuritidis mutatione octauo Aphoriſmo inchoatam: & docet, quo tempore tales, de qua proximis Aphoriſmis locutus eſt, naſcatur ex pleuritide. In octauo pluritidem deſinere dixit in ſuppurationem, ſi materia eius non intra diem decimum quartum digeratur, vel per ſputum vacuetur, id ἀνακάθαρσιν *appellauit: Tum etenim Natura ob illius materiæ copiam, craſſitiem aut frigiditatem impedita, aggreditur ſuppurationem, eamq; die vigeſimo. 27. 30. aut 40. perficit: ac ſic fit vomica ſeu abſceſſus. Poſteaquam verò membrana, quæ pus incluſum continet, relaxata rarefactaq; per calorem, acrimonia puris eroditur, tùm pus ex rupta membrana in ſpatium thoracis effunditur: Hoc* ῥῆξιν *nominat Hippocrates. Verùm quemadmodum non vnus eſt terminus* τῆς ἀνακαθάρσεως *ſuppurationis, ita nec rupturæ, (pro natura ſiquidem humoris peccantis, pro puris acrimonia loci affecti, ætatis, tempera-*

menti, temporum anni, &c. tempus plurimùm variat) ſimiliter nec pus effuſum eodem tempore expurgatur: Hic tamen quadrageſimum à ruptura diem ſtatuit, tanquam vltimum terminum, morbis acutis ex decidentia peculiarem, ex illorum verò numero eſt empyema: Qui ergo per interuallum 40. dierum per iſtam materiæ ſuppuratæ ἀνακάθαρσιν leuantur, effugere poſſunt phthiſin (etiamſi non omnes morbi reliquiæ ſint finitæ:) Tantò ſiquidem tempore pulmo illæſus permanere poteſt, vt non erodatur aut putreſcat. Exemplo eſt Meton in 7. Epid. cui pus erupit die quadrageſimo, triginta quinq; verò diebus abſoluta eſt puris repurgatio per ſpiritum, aut vrinas, aut aluum: non enim ſemper fit puris effuſio in ſpacium thoracis, quippe & per vrinas, & inteſtina purgari pus poteſt, vt non fiat empyema. Sin puris expurgatio non fiat ante quadrageſimum, tranſitus fit in phthiſin, quia pus ob moram longiorem contrahit malignitatem quandam & putredinem, qua exulceratur pulmo, viſcus molliſſimum & rarum, quod putredinis iniuria diutiùs reſiſtere nequit. Quod de purulentis ex pleuritide hic ſcribit, id de pulmonis phlegmone aut phymate dixit in Coacis, *inquiens: Quibus in pulmone vomica ſeu φῦμα gignitur, in 40. diebus educitur pus ab eo die, quo primùm illa rupit: Quòd ſi hos ſuperent, magna ex parte, tabidi euadunt. Niſi ergo ante 40. dies fiat iſta purgatio, ſignum eſt, quod pulmo à vitio puris maligni tardiùs tranſeuntis putredinem aut ipſe abceſſus κακοήθειαν quandam contraxerit, nec amplius bonum pus generet. Triplex itaq; in pleuritide fit μετάστασις, primùm quidem phlegmone non diſcuſſa tranſit in empyema: Hoc rupto, in vlcus purulentum: quo expurgato, non ſequitur phthiſis: At ſi in vlcere pro pure fiat putrefactio, tùm fit vlcus putridum, & inde phthiſis,*

Notas, quibus ſuppurationis, ruptionis, & expurgationis diſcamus, tradit Hippocrates *2. progn. 51. & ſequentibus: docens quaſdam ſuppurationes rumpi die ſeptima, alias vigeſima, aut trigeſima, quadrageſima, aut ſexageſima, computatione facta ab initio ſuppurationis. A ruptura autem computetur tempus τῆς ἀνακαθάρσεως. Rigor quidem & inchoantem ſuppurationem, puris ruptionem & effuſionem monſtrat.*

Celſus libro 2. cap. 8. priorem partem Aphoriſmi refert ad hunc modum: Laterum dolores ſuppuratione facta, deinde intra quadrageſimum diem purgata, finiuntur. Alteram cap. 7. Tabes ſubit, ſi in lateris dolore orta ſuppuratio intra 40. dies purgari non potuit,

APHOR.

APHOR. XVI.

Τὸ θερμὸν βλάπτει ταῦτα τοῖσι πλεονάκις χρεομένοισι, σαρκῶν ἐκθήλυνσιν, νεύρων ἀκράτειαν, γνώμης νάρκωσιν, αἱμοῤῥαγίας, λειποθυμίας: ταῦτα οἷσι θάνατος.

Calidum frequentiore vſu hæc inducit incommoda: carnis effœminationem, neruorum incontinentiam, mentis torporem, ſanguinis eruptiones, animi defectiones: ad quæ quidem mors.

IN ſequentibus cauſas conuulſionis ac tetani exponit, & rationem reddit, cur humores pleuritidem excitantes nunc in pus, aliàs in putredinem vertantur. Illud quidem è commoderato calore fieri docens: hanc verò ab immoderato, calorem natiuum partis diſſoluente, & ſubſtantiam pulmonum effœminante, aut vaſa eius rumpente vel lacerante atq; hæmorrhagias excitante. Iſta occaſione per Aphoriſmos aliquot doctrinã de viribus atq; effectis calidi atq; frigidi vtiliſſimam texit, exponens quos affectus ſingula qualitates illæ pariant. Primo autem loco agit de calore, hic ſiquidem inter cæteras qualitates facilè primas tenet, ideoq; à Galeno δραστικωτάτη τῶν ποιοτήτων dicitur.

Ariſtoteles 2. de part. 7. τῆς ψυχῆς ὑπηρετικώτατον τῶν σωμάτων τὸ θερμόν ἐστιν.

Prima propriaq; actio caloris eſt calefacere, quemadmodum ignis actio eſt vrere: Hanc aliæ plures comitantur, quia calefaciendo fundit ac liquat à frigore concreta & compacta. Ita enim Hipp. περὶ σαρκῶν dixit, caloris opus eſſe διαχέειν καὶ λύειν, Idq; Gal. 2. ſimpl. 20. & 4. ſimpl. 2. repetit, inquiens: Τὸ διαχεῖν τε καὶ τήκειν καὶ διαίρειν τε καὶ τέμνειν τοῦ θερμοῦ ἴδιον. Diſſoluit calor, quæ à frigore promiſcuè in vnum collecta fuêre, idq; facit liquando: poſt factam enim fuſionem ſeparantur à ſe inuicem τὰ ἑτερογενῆ: quæ verò eiuſdem ſunt naturæ, ὁμογενῆ καὶ ὁμόφυλα Græcis dicta, mox in vnum confluunt. Qua de cauſa calor dicitur vnire ac congregare τὰ ὁμογενῆ, etſi re vera ſit διακριτικός: nam Ariſtoteles 2. de gen. ait: τὸ θερμὸν πέφυκε διακρίνειν, τὸ ψυχρὸν συνιστᾶναι. Idem tamen in lib. 3. de cœlo calori adſcribit facultatem συγκριτικήν: quod ſanè rectiſſimè de calore natiuo dictum eſt, huic etenim mixtorum vnio ac generatio attribuitur, generat ſiquidem vniendo ſimilia, eaq; à diſſimilibus diſgregando: atq; ad hoc vtitur opera caloris ignei, qui aliquando ſoluit vinculum, quod partes diuerſas continebat: ſolutas iam partes Natura facilè poteſt vnire, quæ ſunt ὁμογενεῖς. Igneus calor non tàm heterogenea quàm homogenea ſeparat, diſpergit, diſſoluit, ac ſi excedat, corrumpit ac interimit.

Altera

Altera caloris actio eſt craſſorum attenuatio & in halitus conuerſio, quam actionem edit fundendo ac ſeparando partes in vnum coactas, quia penetrat & in rei cuiuſq; corporaturam ſe inſinuat ac inſerit. Similem admodum calor etiam diſcutit, rarefacit atq; emollit, quæ concretione aut impletione inducuntur, eademq; reddit fluxibilia. Eadem ratione digerendo ac molliendo relaxat quæ tenſa ſunt: alleuat, poros meatusq; aperit, vimq; habet ἀναστομωτικὴν, vaſorum oriſicia ampliando ac dilatando, humoresq; fundendo: præterea attenuando humores atq; aperiendo meatus, ex alto trahit & ad ſuperficiem euocat.

Proprias iſtas caloris actiones conſequuntur aliæ complures, nempe ciere fluxiones, (excrementa ſiquidem liquida defluunt ſua ſponte) mouere vrinas, menſes, ſudores, hæmorrhagias quaſcunque: Iuuare itidem coctiones vniuerſas, generationem lactis, puris, ſeminis: ſedare dolores ac lenire: materia per διαφόρησιν diſcuſſa. Per accidens etiam alias edit actiones, nam & ſiccat, indurat, cutim denſat, poros claudit: humectat quoq; fuſis ijs, quæ frigore concreuerant: refrigerat, vacuando materiam & ſubiectum caloris natiui: Eſt deniq; cauſa ſenij ac mortis, vt in hoc Aphoriſmo dicitur. Vtq; calor in agendo efficaciſſimus eſt, ita ad reſiſtendum omnium maximè infirmus, ideoq; ἐυμεταβλητικὸς dicitur: Quæ de cauſa res calida citiſſimè refrigeſcit: frigida verò non ita propriè caleſit.

His cognitis, facilè eſt reddere rationes eorum, quæ Hippocrates in hoc & vigeſimo ſecundo Aphoriſmo de vſu calidorum aſſerit, ex libro de humidorum vſu deſumpta, vbi ait: Tam calidum, quàm frigidum lædit: calidum quidem ampliùs eo vtentibus, has læſiones inducit, carnium effœminationem, neruorum incontinentiam ſeu debilitatem, mentis ſtuporem, ſanguinis eruptiones, animi defectiones, hæc ad mortem. Et paulò pòſt: Mediocritas extra noxam eſt, reliqua verò lædunt ac proſunt. Loquitur ergo Hippocrates de vſu immodico, id eſt, frequenti & aſſiduo omnium rerum per ſe calefacientium, quæ tamen non excellunt in gradu: nam quæ intenſè calida ſunt, exiccant magis quàm relaxant. Multus itaq; vſus calidarum perfuſionum, irrigationum, fomentationum, &c. affert carnium ἐκθήλυνσιν ſeu ἀτονίαν & χαυνότητα: nam laxatis fibris, ſpiritus per carnes ſparſi exoluuntur. Quare laxiores redditæ amittũt ſuũ robur, quod in compacta & vnita ſubſtantia & ſpirituũ copia conſiſtit: prompteq; itaq; ab aëris & aliorũ extrinſecorũ iniurijs læduntur. Partium quoq; neruoſarũ robur in ſiccitatis mediocritate conſiſtit: ab immodico ergo vſu remollita & ſolutæ ea-

rum

rum compage, quæ à frigido concreta fuit, ſpiritus diſcutiuntur, ac calor inſitus per poros reſoluitur: faciliùs etiam admittunt frigus, & humores noxios & acres: atq; hæ noxæ inducuntur à calidis etiam temperatis, ſi moram trahant. Adhæc calidorum vſus tollit animi vigorem & promptitudinem, atq; ingenij viribus ſtuporem ac ſegnitiem inducit, diſſipatis ſpiritibus animalibus, ac replendo cerebrum vaporibus, qui mixti ſpiritibus ſenſum, motum ac animæ iudicantis ac ratiocinantis actiones infirmiores reddunt, quia anima prudens habitat in ſicco cerebro. Sanguinem in vaſis attenuando, liquando ac impellendo, oſculaq; vaſorum aperiendo & laxando, hæmorrhagias ciet. Lipothymias, per quas ſubitò vires collabuntur, inuehit, ſpiritus vitales diſſipando ac diſpergendo. Oboriuntur enim animi defectus, quando ſpiritus repentè reſoluuntur, aut extinguuntur, aut inordinatè mouentur, aut corrumpuntur, vt fit per venena. Deniq; corpus per calidorum aſſiduum vſum eneruatur: morsq; acceleratur: nam robur virium ipſaq; vita in iuſto ſolidarum partium temperamento, copiaq; ſanguinis & ſpirituum conſiſtit, in partibus quidem ſolidis, tanquam in radice: in ſpiritu autem ac ſanguine, tanquam in inſtrumento.

Sed accommodemus iſta ad præcedentia: Calor in empyemate ratione puris & febris coniuncta, frangit robur pulmonis, laxans ſubſtantiam, & reſoluens ſpiritus in pulmonibus: quapropter natiuo calore fracto, & pus & caro ipſa pulmonis putreſcit: accedunt hæmorrhagiæ, ac ſæpenumero lipothymiæ, quibus phthiſici ſæpè ex improuiſo extinguuntur.

APHOR. XVII.

Τὸ δὲ ψυχρὸν σπασμοὺς, τετάνους, μελασμοὺς, καὶ ῥίγεα πυρετώδεα.

Frigidum verò conuulſiones, tetanos ſeu diſtentiones neruorum, denigrationes ſeu liuores, & rigores febriles adfert.

QVæ detrimenta afferat immodicus frigidorum vſus, explicat, vt inquirat cauſas conuulſionis, de qua ſuprà egit. Quanquam verò frigus videatur habere rationem priuationis atq; mortis, per accidens tamen & ipſum ad rerum conſeruationem operatur, dum ſcilicet temperat & refrangit calorem natiuum, arcet verò extraneum, totamq; mixti maſſam conſtipat, nam ita perſeuerat diutiùs. Propria verò frigoris actio eſt frigefacere, & caloris actioni aduerſari: deinde indiſcretè conſtipare,

cogere & compingere res quaſuis, congregare tàm ἑτερογενῆ, quàm ὁμογενῆ abſq; vlla ſeparatione. Tertiò, conſtringendo omnia reddit craßiora, dura, denſa & immobilia, ideò 1. prorrhet. 20. ait: τὸ ποιεῖν ςάσιμα, δυσκίνητα καὶ ἀκίνητα, & Aphor. 20. τὸ ψυχρὸν περισκληρύνει δέρμα. Et Gal. 1. ſimpl. 20. τοῦ ψυχροῦ ἴδιον, τὸ συνάγειν τε καὶ πυκνοῦν, πηγνύειν τὴν ὑποβεβλημένην ὕλην. Item, τὸ πιλεῖν, θλίβειν καὶ σφίγγειν. Ideò obſtruit meatus: claudit ora venarum, vaſa ipſa coarctat: Repellit, contrahendo meatus ac intrò protrudendo humores vnà cum ipſo calore. Ex conſequenti alias edit actiones. Quia enim meatus contrahit, materiam incraſſat, feruorem ſanguinis extinguit, ideò ſanguinis fluxiones ſiſtere dicitur, Aph. 19. & 23. Quia ſpiritus congelando ſtupefacit, ſpiracula neruorum, per quæ ſpiritibus patet via, condenſat & contrahit, ideò homines reddit pigros ac ad motum ignauos & ſomnolentos, ſupprimit etiam euacuationem ſudoris, ſeminis, menſium, &c. In Aphor. 24. appellatur καταῤῥοϊκόν, quia cerebro coacto materia ad partes ſubiectas repulſa deorſum fluit, quæ ob meatus denſatos retinetur: lacbrymas ex oculis, mucumq; ex naribus exprimit, ſubſtantiam partium raram, quam ſubire poteſt, condenſando: contrahendo quoq; partes diuellit doloremq; ciet, Aphor. 20. vnde rigores & conuulſiones: Omnes coctiones impedit, frangendo caloris natiui actionem, & materiam reddendo craßiorem ac contumaciorem. Actiones frigoris per accidens longißimè vagantur: nam quæ calor ſiccus compegit, liquefacit frigus humidum. Item exiccat, nam ἐκθλιβόμενον τοῦ θερμοῦ, συνεξατμίζει τὸ ὑγρόν, ait Ariſtoteles de generat. Per ἀντιπερίστασιν calefacit, ſic ventres hyeme natura calidiores dixit Hippocrates, & tetanum curat aquæ frigidæ perfuſio, Aphor. 21. Quin & humectat, dum halitus condenſat in humorem aqueum. Sed verba Aphoriſmi huius explicemus.

Frigidum, inquit, conuulſiones & tetanos efficit: Primùm quidem dum partes contrahendo diuellit, ac quaſi ſenſum morſus inducit. Dein, nerui, vtpote exangues, frigore læduntur, ac conſtringuntur, brevioresq; facti ad principium retrahuntur: 3. Cogendo poros diſſlationem ac diſſolutionem excrementorum prohibet, quæ congeſta faciunt conuulſionem ἐκ πληρώσεως. 4. Frigus ſua contrarietate aut ſuffocatione perimit ſpiritus, impedita euentatione. 5. Nerui frigore indurantur ac congelati rigent ac immobiles redduntur, vt lintea ſub aëre gelido rigent, quæ citiùs frangas

quàm flectas. Sic Alexander Macedo paſſus eſt tetanum, cùm diutiùs ſe lauaſſet in fluuio Cydno, refrigerata nimirum ſpinali medulla.

Efficit & μελασμὸς, extincto nimirum calore natiuo ſpirituq́ intercepto vitali, à quibus color floridus viuidusq́ emergit: Id pallor colorq́ plumbeus triſtium ac timidorum demonſtrat, liuorq́ in mortuis. Rigores febriles efficit, quia poros claudens creat febres rigoroſas, id eſt, cum rigore inuadentes, vt ſunt ephemeræ ex denſitate cutis orta, aut putridæ ex concluſis meatibus corporis putredine nata. Quin ſæpè cauſa rigoris verè eſt frigida, hoc eſt, frigore laceſſit naturam ad edendos iſtos motus concuſſiuos: nam frigidum mordax eſt, autore Hippocrate, imò aliqui cauſam rigoris ſtatuunt ſolam partium ſenſilium refrigerationem. Celſus lib. 1. cap. 9. ait, frigus facere ſummam cutim pallidam, aridam, duram, nigram, ex hac, inquit, horrores tremoresq́ naſcuntur.

APHOR. XVIII.

Τὸ ψυχρὸν πολέμιον ὀςέοισιν, ὀδοῦσι, νεύροις, ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ: τὸ δὲ θερμὸν, ὠφέλιμον.

Frigidum inimicum oſsibus, dentibus, neruis, cerebro, dorſali medullæ: Calidum verò, amicum ſeu vtile.

Reddit rationem prioris ſententiæ, cur immodicus frigidorum vſus prædicta mala accerſat, oſtendens, quæ partes corporis offendantur frigido, iuuentur autem calido, q. d. Frigidum affert conuulſiones, quia neruis eſt inimicum: Tetanum, quia medullæ dorſali nocet: Rigores, quia oſsibus eſt aduerſum. Corrigit etiam id quod paulò ante Aph. 16. dixit, nimirum quòd etiamſi calidum ſua obtineat incommoda, non propterea tamen illius vſum eſſe noxium, ſi ſcilicet moderatus ſit. In libro de humidorum vſu hanc doctrinam vberiùs explicat, inquiens: Cerebrum & quæ ab hoc oriuntur, frigido quidem triſtantur, calido autem gaudent, ſi ſanè à Natura frigidius & ſolidius fuerit: Propterea oſſibus, dentibus, neruis frigida inimica ſunt, calida verò amica, qui ab illis conuulſiones, tetani rigores febriles: quæ ſanè frigidum facit, calidum verò ſedat: ob id etiam à calido voluptates & illecebræ, à frigido dolores & auerſationes, ἀποτρέψιες: Ideoq́ ſpina, ὀσφὺς, pectus, dorſum, hypochondria magis frigido aggrauantur, calido autem gaudent, & ferre ipſum poſſunt: Propterea ſanè ſpina, dorſum, pectus, hypochondria contraria ſunt perpeſſa, quia ſunt

contraria: propterea in hoc loco anxietatem, ἀσῶδες ex vſu calidi obortam, frigidum ſedat, propterea ſanè frigidæ potu gaudet: propterea cibis calidis delectatur: propterea & in lipothymia frigidam extremis affundere confert: Quòd autem poſteriores partes calidū magis ferunt, quæ relata ſunt, in cauſa ſunt: Quòd verè etiam frigidæ partes, rectè habet: nam & extremæ partes anteriores ſunt, & tegi non adſuetæ, velut etiam interna pars ſe habet ad externam, &c. In iſto loco Hippocrates omnia videtur ad conſuetudinem magis referre. Cerebrum tectum eſt caluaria, cute, capillis & tegminibus capiti adhiberi ſolitis: grauiter ergo fert iſtam mutationem, ſi calore illo deſtituatur, vt fit in vulneribus capitis ac denudationibus. Natura neruos, oſſa, venas carne muſculorum cuteq; operuit: dentes quoq; conueſtiuit labijs & malis carnoſis, ideoq; calido ſibi familiari delectantur hæ partes. Thorax quoq; & venter à frigido, cui minimè adſueuerunt, infeſtata dolent: potu tamen frigido delectantur, non per ſe, ſed quia eo reſtinguitur calor immoderatus, tùm ex cibo calido ſiccoq;, tùm ex aëre calido genitus. Quæ autem tegi non conſueuerunt, ſi quando tegantur, vel calidis foueantur, grauiter ferunt calorem, quoniam contrario conſueuêre: Ac ſi quis hunc Aphoriſmum quoq; de frigidis inſuetis intelligat, minus erit difficultatis.

Plurima enim hic obijci ſolent: Pugnare primùm videtur communis hominum conſuetudo, qui os atq; dentes frigida aqua lauare ſolent: Et Q. Serenus præcipit: ſæpe etiam gelida gingiuas collue lympha, Dentibus vt firmum poſſis ſeruare vigorem. Nam vſus calidorum nocet dentibus, ipſisq; cariē & dolores parit, robur ſoluendo & fluxiones mouendo: nam calida ſoluunt compagē partium, carnem gingiuarum flaccidam reddunt: Frigida contrà cogunt partes, atq; roborant, modò calorem innatum non deſtruant, ſi immodice frigida ſint ac penetrantia: Et regula eſt: ſimilia conſeruantur ſimilibus. Partes itaq; exangues, ab Hippocrate hîc nominatæ, non à calidis, ſed potiùs à frigidis, tanquam ſimilibus ſeruari videntur, nam contraria mutant & corrumpunt natiuam criſin.

Cardanus reſpondet, partes iſtas exangues offendi ſolùm ab ijs, quæ δυνάμει ſunt frigida, non quæ actu talia ſunt, niſi multùm in frigiditate excedant, calidiſſimiſq; ſucceſſerint. Iuuari autem à calidis potentia, quia compages partium ſaluatur actu calidis. Galenus partes dictas ſcribit Natura, hoc eſt, temperatura eſſe frigidiores, id eſt, caloris remiſſioris, quæcunq;

ſint

ſint ex numero ſpermaticarum, quas dicunt plus caloris natiui continere, quum ſemen ſit calidius ſanguine, id eſt, plus coctum, & copioſiore ſpiritu refertum.

Ego nodum iſtum ſimplici hac diſtinctione rectè ſolui poſſe arbitror. Si dicamus partes ſpermaticas, & cæteras omnes, duplici calore præditas eſſe, vno natiuo, & altero adſcititio, quem à temperamento, & à corde epateq́ʒ vnâ cum ſanguine, qui calorem influentem & ſpiritus vehit, mutuantur: atq́ʒ hic alter calor in exanguibus partibus multò minor eſt, quàm in ſanguineis & carnoſis: Idem inſitum calorẽ adauget fouetq́ʒ: huius opera natiuus ad edendas ſuas actiones vtitur, tanquam inſtrumento. Quare exiguus iſte calor partium exanguium ab immodico frigidi vſu langentiùs extinguitur ac læditur, nec ita fortiter aduerſus vim & iniuriam frigoris tueri ſe poteſt. Calor ergo per frigus diminutus inducit parti morboſam dyſcraſiam frigidam, à qua caloris natiui actiones offendi neceſſe eſt: nam calor elementaris natiuum operantem exacuit, ac mutuatitium ſimili qualitate auctiorem reddit, aut ſaltem conſeruat, materiamq́ʒ ſubigendā preparat, & ad patiendum reddit habilem.

Porrò & δυνάμει & actu frigida per ſe partibus frigidioribus & exanguibus ſunt inimica, quia partes illæ calorem mutuatitium ac influentem exiguum obtinent, ſanguine enim deſtitutæ ſunt: Econtra actu & poteſtate calida partibus illis exanguibus per ſe ſunt amica & vtilia: nam qualitatis ſimilitudine calorem innatum in illis fouent, augent, eiusq́ʒ actionibus ſuppetias ferunt: quas econtra frigidorum vſus multus labefactat & remoratur, præcipuè ſi ad profundum penetrauerint. Vtq́ʒ frigida interdū per accidens roborant partes exangues, dum foris occluſa, ſuperficie per ἀντιπερίστασιν calorem natiuum augent, eius reſolutionem prohibendo, vt Apho. 21. docebit: Ita calida ſimiliter per accidens iiſdem nocent, calorem ſpiritusq́ʒ aſsiduo vſu laxatis & rarefactis corporum meatibus, diſſoluendo. Verè itaq́ʒ ab Hippocrate dictum eſt: Tàm calidum quàm frigidum lædit: mediocritas extra noxam eſt, reliqua verò lædunt & proſunt. Calidum analogum conſuetum vnâ moderato & apto confert parti frigidæ. Ideoq́ʒ abſolutè hîc dixit: τὸ θερμὸν ὠφέλιμον: Et de vſu humidorum: φίλιον, quia fuſio illa concretorum ſenſim facta, ſuauis eſt & parit voluptatem: At in Aph. 16. de immodico vſu calidorum loquitur, ait enim: τὸ θερμὸν βλάπτει τοῖσι πλεονάκις χρεομένοισι. Eodem modo vſus importunus ac in-

ſuetus frigidorum, quæ penetrant ac partes ſubeunt, ſemper eſt noxius, etſi moderatus conferre poſſit: Plus verò abſunt, ſi & actu, & potentia ſint frigida, quamquam iſta non ita promptè ſubſtantiæ corporaturam ſubeunt.

Dextrè itaq; accipienda ſunt axiomata illa medica, quæ ſanè rectè intellecta, veriſſima ſunt. Similia conſeruantur ſimilibus, nempe conſuetis & in eodem gradu ſimilibus, & maximè nutrimentis talibus, hæc quippe calorem natiuum augent & cuſtodiunt: vnumquodq; etenim alitur ijs, ex quibus eſt conflatum: partes ergo ſpermaticè frigidiore ſanguine nutriuntur quàm ſanguineæ. Rectè etiam dictum eſt: Similia læduntur à ſimilibus, nimirum in gradu impari & aucto. Et, ſimile præſeruatur ac roboratur à ſuo diſſimili, ſcilicet proportionato. Et, contraria corrumpunt, nimirum non proportionata: Contraria curant, ſcilicet proportionata. Pars dyſcrata à cauſis ſuæ dyſcraſiæ ſimilibus promptè offenditur, vt neruoſa à frigidis: Iuuatur modico contrariorum vſu, vtq; ſimilia ſimilibus ſeruantur: ita contraria & quæ ſuum temperamentum prætergreſſa ſunt, contrarijs curantur. Moderatum autem cuiq; intemperaturarum magnitudini ſuum eſt. In hunc ſenſum dixit Gal. 6. Epid. 5. com. 8. & 24: τὰς ἐμμέτρους φύσεις ὠφελεῖ τὰ ὅμοια, τὰς δὲ δυσκράτους, ἐναντία. Et in lib. 3. alim. ſeruatur ſimilibus, quod probè ſecundũ naturam eſt temperatum: Quod verò malè temperatum eſt, à contrarijs ad proprium temperamentum adducitur. Oſſibus, etiamſi ſenſus ſunt expertia, frigidum eſt inimicum, non ſentiendo, ſed patiendo, vt lapis aut lignum: calidum proportionatum verò prodeſt, maximè ſi potentia tale eſt. Robur natiuum partium neruoſarum magis conſeruatur ſimilibus temperatura, quæ ſcilicet poteſtate moderatè frigida ſunt: aduentitius verò calor actu calidis magis conſeruatur, modò non ſoluant compagem ſubſtantiæ.

APHOR. XIX.

Ὁκόσα κατέψυκται, ἐκθερμαίνειν δεῖ, πλὴν ὁκόσα αἱμοῤῥαγέει, ἢ μέλλει.

Quæ refrigerata ſunt, excalefacere oportet, præterquam ea, à quibus ſanguis profluit, aut profluxurus eſt.

RAtionem conſequentiæ reddit, quare calidum ſit vtile, quibus frigidum eſt inimicum: nam quæcunq; inquit, ſunt perperam refrigerata,

ta, ea excalefacere oportet, iuxta commune axioma: Contraria ſunt contrariorum remedia. Quod ſanè perpetuò verum eſt in affectibus ſimplicibus, vbi autem plures affectus ſunt complicati, tùm ſuccurrendum erit primùm ijs, qui magis vrgent, hoc eſt, à quibus maius imminet periculum, ac ſine quo alter curari nequit. Quo conſilio Hippocrates hîc poſthabita partium intemperie frigida, ab vſu calidorum abſtinendum, curationemq́ ad ſanguinis largam eruptionem conuertendam eſſe conſulit, vtpotè à qua maius ægrotanti periculum immineat, quàm ab intemperie frigida partis natiua. Sicq́ docere voluit, etſi frigidorum vſus multas corporis partes offendat, calidorum verò iuuet, maioris tamen periculi metu calidorum quandoque vſum incommodum eſſe, frigidorum autem conferre. Ideoqúe ſanguine fluente aut fluxuro vtendum refrigerantibus, vt fluxum eius compeſcamus, etiamſi pars frigida intemperie laboret, vt ſicuti exempli gratia, ſanguis è naribus effluere ſoleat, huius ceruici aut capiti non admodum calida ſunt adhibenda, ne oſculis venarum calore adapertis, profluuium irritetur. Sed infrigidantibus quoq́ prudenter cauteq́ vtendum eſſe tacitè monet, ne natiuam partis craſin euertamus.

APHOR. XX.

Ἕλκεσι τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα περισκληρύνει, ὀδύνην ἀνεκπύητον ποιέει, μελασμοὺς, ῥίγεα πυρετώδεα, σπασμοὺς καὶ τετάνους.

Vlceribus frigidum quidem mordax, cutem obdurat, facit dolorem inſuppurabilem, denigrat, rigores febriles, conuulſiones & tetanos facit.

REfrigerantiū vſum in partibus vlceratis pro ſiſtendo ſanguine minùs commodum eſſe docet, quia importunus eorum vſus plura detrimenta creare poſſit, ac ipſum quoq́ ſanguinis fluxum morſu ſuo plus irritare, nedum ſiſtere ſoleat. Enumerat autem octo noxas, quas ſiniſter frigidi vſus in partibus vulnere aut vlcere adapertis accerſere poſſit. Non itaq́ ocioſa ταυτολογία *repetit, quæ antè decimo ſeptimo Aphoriſmo in genere tradidit, ſpeciatim ſiquidem de vlceribus ſolùm loquitur. Quemadmodum verò calidum* ἀσύμμετρον *re vera mordax eſt erodendo ac diſgregando: ita frigidum quoq́ mordacitatis ſenſum exhibet in partes penetrans, eas in arctum contrahendo, quo fit, vt ſecundariò ipſas à ſe inuicem diuellat, ac diducendo eas ſoluat id quod continuum erat, vnde dolor exiſtit mordicans & pungens,*

pungens, vt explicat Galenus 1. ſimpl. 23. & 4. ſimpl. 1. & 3. de fract. 14. Noxium ergo eſt frigus vlceribus, primùm quidem quòd hæc conglutinanda ſint ijs, quæ morſu carent: Deinde, quia frigidum adhibitum cutem circa vlcera obdurat, quam mollem laxamq́; eſſe conducit propter διαφόρησιν *excrementorum, quæ retenta dolorem augent. Indurat verò tùm reprimendo humores ad interiora, quorum præſentia partes externæ emollitæ fuerunt, tùm etiam ſiccando, conſtringendoq́; partes, quas non penetrat. Labia ergo vlceris calloſa fiunt &* ὀστρακώδη *atq; nigricantia. Deinde quia excrementorum diſſlationem prohibet, ſuppurationem remoratur, impedit enim ne humores morbifici, dolorem cientes, vertantur in pus, quod à ſolo calore natiuo generatur, præſertim ſi is à moderatè calidis iuuetur, vt Aph. 22. docebit: à frigidis autem & dolorificis calor natiuus partis proſternitur ac debilitatur, atq; hoc eſt, quod dicit,* ὀδύνην ἀνεκπύητον ποιεῖ, *intelligens ipſos abſceſſus aut tumores dolentes, qui ad ſuppurationem deducendi ſunt. Tandem ob excitatum morſum doloremq́; in partibus neruoſis per vulnus detectis, ſæpenumero ſuccedunt rigores, conuulſiones & tetani. Conuulſionem verò ex vulnere lethalem eſſe dixit 5. Aph. 2. ob id Galenus paſsim prohibet in vulneribus, ſi quis neruus ſit læſus ac detectus, ne frigori exponatur.*

APHOR. XXI.

Ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ τετάνῳ ἄνευ ἕλκεος, νέῳ εὐσάρκῳ, θέρεος μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσις ἐπανάκλησιν θερμῆς ποιέεται: θερμὴ δὲ ταῦτα ῥύεται.

Quandoque verò in tetano ſine vlcere, iuuene benè carnoſo, æſtate media, frigidæ aquæ multæ perfuſio caloris reuocationem efficit: Calor autem hæc ſoluit.

NE frigidorum vſum prorſus damnare videatur, monet, quòd interdum per frigida graues etiam neruorum affectus curentur: Nam etſi, inquit, frigidum parit tetanum, fieri tamen poteſt, vt eundem quoq; curet, quia larga perfuſio confertimq́; facta, in corpore robuſto & mediocriter carnoſo, ac iuuenili ſoluit tetanum æſtiuo tempore, qui eſt abſq; vlcere, quia calor natiuus accurſu frigidæ per ἀντιπερίστασιν *intrò compellitur refractusq́; profunda petit, vbi ſe colligens & auctus mox viribus collectis ad habitum corporis reuertitur, (diu ſiquidem quieſcere nequit, vtpotè ſubſtantia mobilis exiſtens) cauſamq́; morbificam aggreditur,*

humores

humores craſſos frigidoſq́, neruis imbibitos attenuat & diſcutit, atq́, neruos roborat: Sicq́, tetanus per accidens vſu frigidorum curatur. Verùm vt vſus ſalutaris ſit, quanquam conditiones exiguntur, primùm oportet eſſe corpus iuuenile atq́, εὔσαρκον ſeu quadratum, hoc eſt, robore valens, ne frigus integris viribus ad profunda penetrans, vires caloris inſiti vincat & deijciat, nam corpus gracile aut obeſum multum iſtam aquæ gelidæ affuſionem non perferret, illud ſiquidem carnis propugnaculo caret, hoc verò, venas habet anguſtas, ac in his cum pauco ſanguine calorem imbecillem & exiguum, qui à valido frigore penetrante non ſolùm fit auctior, ſed facilè totus expugnatur ac extinguitur. Qua etiam ratione fit, vt hyberno tempore non omnium ventres calidiſſimi ſunt, quorum ſcilicet calor languidus exiſtit. Adhæc vt fortius fiat caloris ad interna repercuſſio, copioſam aquam valdè frigidam confertim ac ſubitò affundi neceſſe eſt, vt in lib. 3. de morbis præcipit. Media æſtate id fieri, vult, tùm enim calor maximè petit exteriora, vnde repente repulſus fortiùs vnitur & auctior redditur. Addit in fine: calor autem hæc ſoluit: ſignificans verum tamen eſſe axioma illud medicum, contraria contrarijs curantur.

APHOR. XXII.

Τὸ θερμὸν ἐκπυητικὸν, οὐκ ἐπὶ παντὶ ἕλκει, μέγιστον σημεῖον ἐς ἀσφαλείην: δέρμα μαλάσσει, ἰσχναίνει, ἀνώδυνον: ῥιγέων, σπασμῶν, τετάνων παρηγορικόν: τὴν δ᾽ ἐν κεφαλῇ καρηβαρίην λύει. πλεῖστον δὲ ξυμφέρει ὀστέων κατάγμασι, μάλιστα δὲ τοῖσιν ἐψιλωμένοισι: τουτέων δὲ μάλιστα τοῖσιν ἐν κεφαλῇ ἕλκεα ἔχουσι, καὶ ὁκόσα ὑπὸ ψύξιος θνήσκει, ἢ ἑλκοῦται, καὶ ἕρπησιν ἐσθιομένοισι, ἕδρῃ, αἰδοίῳ, ὑστέρῃ, κύστει, τουτέοισι τὸ θερμὸν φίλιον καὶ κρῖνον: τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ κτεῖνον.

Calidum vbi pus mouet, non tamen in omni vlcere, maximum ſecuritatis indicium præſtat: cutem emollit, extenuat, dolorem lenit: rigores, conuulſiones, tetanos mitigat: capitis grauitatem ſoluit: oſsibus fractis plurimùm confert, maximè ſi nudata ſint, & ex eis maximè, quæ capitis vlcera habent: & ijs etiam quæ à frigore moriuntur vel vlcerantur: & herpetibus exedentibus, ſedi, pudendo, vtero, veſicæ: His calidum amicum & decretorium: Frigidum verò inimicum & perimens.

VT frigidorum, ita et calidorū vſum aliquando vtilem eſſe poſſe monſtrat, aliâs verò noxium, ſuprà Aph. 16. calidi incommoda enarrauit, nunc eiuſdem vtilitates aliquot recenſet, collationem erudi-

tam inſtituens, qua calidi vires præſtantiores ac nobiliores eſſe ſtatuit, quàm quæ à frigido eduntur. Frigidum dixit facere dolorem ἀνεκπύητον. Hîc ait: θερμὸν ἐστὶ ἐκπυητικόν, iuuat coctionem puris. Etſi enim puris generatio eſt Naturæ opus, vt reliquæ coctiones vniuerſæ: Suppuratoria tamen appellantur, quæ iuuant naturam pus generantem, hoc eſt, quæ calorem naturam partis ſuppurationis opificem, vegetiorem reddunt ac ſuæ naturæ reſtituunt: vel materiam ſuppurandam præparant, hoc eſt, repreſſo putredinis feruore ducunt ad συμμετρίαν & benignitatem, vt caloris actioni fiat obediens. Sicuti verò non omne frigidum curat aut facit tetanum, ita nec à calido omni, inquit, fit ſuppuratio in omni vlcere: Et id ſolùm præſtat calidum & parti, & materiæ ἀνάλογον. Quando enim vel pars, vel materia ſuppuranda feruida eſt, tùm ad ſuppurationem plus conferunt frigida aut temperata, quæ dolorem mulcent ac dyſcraſiam illam emendant. Imò calidorum vſus in vlceribus malignis deploratam inducit putredinem, cui ſæpe grangæna ſuccedit. Quare Galenus ſcribit, vlcera putrida & rheumatica eſſe ἀνεκπύητα, taliaq́ue appellari κακοήθη, δυσεπούλωτα, & κατ᾽ ἐξοχὴν cancroſa, Chironia, Telephia, phagedænica, fluxio ſiquidem à calidis irritatur, putredoq́ue augetur: Conferunt magis, quæ putredinem virulentam in parte aſſumunt, vt facit præcipitatum, ægyptiacum, &c. Et quæ multùm humida ſunt, exiccari poſtulant. Maximè verò calidum ſuppurat ea vlcera, quæ in partibus frigidis conſiſtunt, oſſibus, membranis, ſede, pudendo, veſica, vtero, aut quæ refrigerationem ſequuntur, quales ſunt perniones calcaneorum, modò ſuppurationem admittant. Quamquam verò non omnia vlcera ſint ſuppurabilia: certum tamen eſt ſecuritatis ſignum, ea omni periculo putrefactionis vacare, quæ vſu calidorum ad ſuppurationem ducuntur: eſt enim πεπασμός, & argumentum, quòd calor partis victoriam obtineat. Quæ vero ſaniem pro pure emittunt, corruptionem partis aut difficilem curationem minantur. Etiamſi itaq́ue, vt hæc ad præcedentia accommodemus, ſuppuratio pulmonis nō ſit periculi expers, melior tamen longè ac ſecurior eſt, quàm eius putrefactio, quæ nullam ampliùs ſanationis ſpem habet.

Deinde quod calidum facultatem emolliendi habeat, ſuprà dictum eſt. Aqua autem calida omnem duritiem, quæ à triplici cauſa oriri ſolet, tollit, nam & humectat, & concreta diſſoluit, & meatuum aperitione diſcutit implentia, atq́ue adeò attenuat & laxat. Facultatem anodynam habet, quia ſuaui ſuo tepore ſubſtantiam partium moderatè fundit, ac diſcutiendo

tiendo doloris cauſam tollit, aut grata ſua qualitate ſenſum partis mulcent & quaſi auertunt, vt dolorem non ita exquiſitè ſentiat, aut ſaltem negligat: aut calori natiuo addunt robur, vt cauſæ morbificæ fortiùs reſiſtat. Rigores, conuulſiones, ac tetanos mitigat, quia humores frigidos vel flatus neruis infarctos diſſoluit, cōcoquitq́ue, & partes roborat: neruos quoque tenſos laxat: Soluit & καρηβαρίαν, diſſoluens humores acres vel craſſos, aut flatus vaporoſos vel eos ad partes inferiores tranſponit. Plurimùm quoque fracturis oſſiũ confert, initio quidẽ ad ſedandũ pruritũ: deinde ad calli generationẽ: nam vi catagmatica pollent, quæ blando calore alimẽtũ attrahunt, nec tamen conſumunt, vt ſcilicet redundet aliquid, quod diuiſis oſſibus iam benè coniunctis, adhæreſcens in ipſorum ſimilitudinem concreſcat: Excrementa quoque collecta attenuat atque reſoluit. Maximè vero fracturis carne nudatis conducunt calida, hæc etenim oſſibus, cerebro & neruis amica ſunt: nam frigida conuulſiones & rigores procreant: Inprimis fracturis atque vulneribus cranei conferunt, iuuando ſuppurationem & oſsis conſolidationem & dolorem mitigando. Frigidum verò vlceribus mordax, cerebroq́ue, & oſſibus inimicum eſſe dixit. Partes gelu emortuæ, aut exulceratæ fotu calidorum curantur: Græci χείμετλα, latini perniones dicunt. Herpeti exedenti quoque conducunt calida, acrimoniam bilis acris, à qua ortum habet, temperando, & craßitiem attenuando ac reſoluendo: Frigidum verò vlceribus mordax & inimicum. Intelligit verò herpetes maximè, qui ſunt in ſede, pudendo, vtero, veſica, nam in libro de humidorum vſu ait: ἕρπησιν ἐσθιομένοισι, μελαινομένοισιν ἢ ἐν ὔλῃσιν, ἢ ἐν ἀκοῇ, ἢ ἐν ἕδρῃ, ἢ ὑστέρῃ. Sunt enim hæ partes neruoſæ atque exangues, calidisq́ue adſuetæ. Quare calidis gaudent, frigidisq́ue offenduntur, hæc quippe calorem partium perimunt illa eundem fouent ac tuentur. Vtq́ue calidum ſoluit dictos affectus: ita intempeſtiuus vſus frigidi in his periculum interitus afferre poteſt. Hoc enim volunt iſta verba: τουτέοισι ſcilicet affectibus τὸ θερμὸν κρῖνον, τὸ δὲ ψυχρὸν κτεῖνον.

APHOR. XXIII.

Ἐν τοῖσι δὲ δεῖ τῷ ψυχρῷ χρέεσθαι, ὁκόθεν αἱμοῤῥαγέει ἢ μέλλει, μὴ ἐπ' αὐτὰ, ἀλλὰ περὶ αὐτὰ, ὁκόθεν ἐπιῤῥεῖ. καὶ ὁκόσαι φλεγμοναὶ ἢ ἐπιφλογίσματα ἐς τὸ ἐρυθρὸν καὶ ὕφαιμον ῥέποντα νεαρῷ αἵματι. ἐπεὶ τάγε παλαιὰ μελαίνει, καὶ ἐρυσιπέλας τὸ μὴ ἑλκύμενον, ἐπεὶ τόγε ἑλκύμενον βλάπτει.

Frigido in his vtendum, vnde fluit aut fluxurus eſt ſanguis: non tamen ſupra ipſas partes, vnde fluit, ſed circa ipſas, admoto: & ſupra quaſcunque phlegmonas aut deflagrationes ad tubrum aut ſubcruentum recenti ſanguine tendentes: veteres namque denigrat: & ſupra eryſipelas non vlceratũ, ſiquidem vlceratũ lædit.

IN Aphoriſmis ſequentibus exponit commoditates atq; noxas, quas frigidorum vſus affert. In hoc autem docet, quando vſus frigidorum commodus ſit: ſimulq; rectum refrigerantium vſum tradit. Primùm quidem frigida ſanguinem copioſiùs à parte profluentem cobibent, repellendo ipſum aut incraſſando, ita enim minùs fluxilis ſit, aut orificia vaſorum conſtringendo: qua vi pollent, portulaca, plantago, polygonon, burſa paſtoris appellata, &c. Non autem quouis modo adhibita hunc vſum præſtant, quia non ſupra ipſas partes, à quibus promanat ſanguis, ſed iuxta vel ſupra eas admouenda ſunt infrigidantia, quæ ſcilicet origini venarum propinquiores ſunt: etiam venas habent, communes parti vnde fluit ſanguis, ſpectandusq; fons fluxionis, origo & ductus venarum, à quibus aut per quos fluit ſanguis, ita enim ipſe rectè denſatur, parsq; firmatur, ne recipiat. Fluente itaq; ſanguine è naribus, frigida admouemus epati aut ſpleni, modò hæc viſcera robuſta fuerint, vel fronti colloúe, non temerè autem occipitio, vbi neruorum origo eſt, facileq; ab occurſu frigidorum offenditur: affigemus mammis cucurbitulas & alijs reuellentibus vtemur. Sanguis ab vtero manans ſiſtitur, ſi lumbis adplicentur refrigerantia: non autem cruribus, ne ſangnis ab his repulſus, fluat ad vterum. Ac ſi dyſenteria ſanguinea oriatur ab epatis imbecillitate, aut vaſorum apertione, augebitur ſanguinis excretio, brachijs aut cruribus repentè in aquam frigidam immerſis, repulſo ſanguine ad iecur. Nec frigida adplicentur vlcerata parti, à qua ſanguis emanat, quia vſus frigidi irritaret potiùs fluxionem ſua mordacitate.

Alter vſus frigidorum eſt ad phlegmonas καὶ ἐπιφλογίσματα, *ſeu ardores & ſuperficiales inflammationes ex ſanguinis diluti recenti adfluxu obortas, qui ſanguis nondum extra vaſa effuſus eſt: nam qui impactus ibi hæret, ab aqua frigore incraſſatus grumeſcit, & pars laborans liueſcit, ac ſi nimis eſt refrigerata, indelebili macula denigratur, initio autem dum adhuc fluit, feruor & ardor eius corrigi & extingui debet. Cauendum tamen, ne admotis frigidis materiam peſtilentem & malignam, aut eam quæ criticè expulſa fuit, repellamus ad internas, maximè verò principes partes. Nec id tentemus in corpore plethorico, niſi poſt ſanguinis detractionem, & tentatis priùs remedijs emplaſticis & obſtruentibus, adpoſitis cucurbitulis, & alijs reuellentibus remedijs adhibitis.*

Tertius

Tertius vſus frigidorum commodus eſt ad eryſipelas purum ac ſimplex, quod parùm ab herpete ſimplici differt: vterq; enim affectus à tenui gignitur ſanguine, qui leui alteratione in bilem puram tranſit: Huius morſum & acrimoniam frangunt ac temperant frigida, idq; maximè in principio & augmento, poſtquam autem coloris mutatio comparet, ab vſu refrigerantium deſiſtendum, ne liuidam cutem, ipſumq; tumorem ſcirrhoſum reddamus, maximè ſi eſt phlegmonodes eryſipelas. Sic ſuccus & herba recens coriandri prodeſt eryſipelati inchoanti, quia valdè refrigerat: non autem declinanti, huic enim exiccatum coriandrum confert meliùs. In fine addit rationem, cur dixerit μὴ ἑλκώμενον, inquiens: lædit illud, quod eſt vlceris particeps, non quidem ratione materiæ, ſed vlceris ipſius, cui frigidum mordax eſt, vt ſuprà dixit.

APHOR. XXIIII.

Τὰ ψυχρὰ, οἷον χιὼν καὶ κρύσταλλος, στήθει πολέμια, βηχέων κινητικὰ καὶ αἱμοῤῥαγικὰ καὶ καταῤῥοϊκά.

Frigida, qualis nix & glacies, pectori inimica, tuſſes mouent, ſanguinis profluuia & deſtillationes excitant.

IN ſiſtendo ſanguine non quorumuis infrigidantium vſum abſq; diſcrimine ſatis tutum eſſe monet, q. 5. Si quis ſummè frigida, vt nix eſt, & glacies, pectori adhibeat ſanguinem inde erumpentem cobibiturus aut inflammationem illic ſedaturus, maiorem noxam afferet. Ea ſiquidem potu ſumpta foriſq; adhibita, offendunt pectus, quod oſsibus, cartilaginibus & membranis conſtat, locus caloris natiui, minimeq; frigori adſuetum eſt, vtpotè ſemper veſtibus tectum, ac in profundo eius partes ſpirationi ſeruientes latent. Vnde & in libro de humidorum vſu dixit: εἰκότως καὶ αὐτὸς ὁ θώραξ καὶ ἡ κοιλία κρατυμένη ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ μάλιστα ἀγανακτεῖ καὶ θανατοῖ, ὅτι μάλιστα ἀηθεία. *Eademq; ſententia extat in 6. Epid. 3. com. 14. ibidem à Galeno copioſè explicata, his verbis* τὸ ψυχρὸν πάνυ φλεβῶν ῥηκτικὸν καὶ βηχῶδες, οἷον χιὼν, κρύσταλλος: καὶ συῤῥεπτικὸν, οἷον τὰ φήγεα καὶ αἱ γογγρῶναι, συναίτιον αἱ σκληρότητες. *Tuſſes mouēt frigida, eò quòd partes ſpiritales mordent, ipſiſq; & faucibus inæqualitatem ac intemperiē inducunt, quo fit, vt facultas expultrix aduerſus frigoris moleſtiam inſurgat: vel quòd catarrhos mouent, à quibus tuſſes dependent: nam refrigeratis faucibus communicatur frigus cerebro per neruos & communem membranam,*

quod contractũ exprimit humiditates, quas in ſe cõtinet, aut poris ac meatibus denſatis retenta excremẽta deorſum defluũt. Tuſſientes præterea ob exaſperatas fauces rauci fiunt, ideoq́; tùm plus humoris à capite defluit, tuſſiq́; augetur, dum Natura aliquid quaſi opẽ latura ad leniẽdas iſtas aſperitates eò demittit. Sunt & αἱμοῤῥοϊκά, quia vt in Epidemijs loquitur, ſunt φλεϐῶν ῥηκτικά, ruptiones autem vaſorum comitatur hæmorrhoica, quia frigus venas conſtringit durasq́; ac extendi contumaces reddit, quapropter ſanguis minus tranſpirat, venæ autem ſanguine diſtentæ rigent: quia ergo non cedunt, facilè rumpuntur: præterea frigus mordendo aperit oſcula venarum: aut his conſtrictis fuligines cohibitæ aperiunt: per iſtam quoq́; thoracis concuſſionem, quæ tuſſiendo fit, rumpi poſſunt vaſa pulmonum, maximè tunicis venarum frigore rigentibus. Quum eadem ab acri deſtillatione eroſa ſanguinem fundunt.

APHOR. XXV.

Τὰ δ' ἐν ἄρθροισιν οἰδήματα καὶ ἀλγήματα ἄτερ ἕλκεος, καὶ ποδαγρικὰ, καὶ σπάσματα τουτέων τὰ πλεῖστα ψυχρὸν πολλὸν καταχεόμενον ῥηΐζει τε καὶ ἰσχναίνει, καὶ ὀδύνην λύει. νάρκη δὲ μετρίη, ὀδύνης λυτική.

Articulorum tumores & dolores abſque vlcere, & podagricos dolores, & conuulſiuos magna ex parte frigida aqua largè affuſa leuat, extenuat, ſoluitque dolorem: ſtupor enim modicus vim habet ſoluendi dolorem.

IN ſuperiori Aphoriſmo noxas valde frigidorum expoſuit: nunc, quid eorundem vſus in morbis conferre poſſit, docet: nempe quòd tumores articulorum aqua frigida largè affuſa imminuat, doloresq́; podagricos & ſpaſticos leuet ac mitiget, ſi vlcere careant, nam huic frigidum inimicum eſſe, ſuprà dixit.

Hæc ſententia in libro de vſu humid. paulò aliter recitatur, etſi verſio Cornarij aliud habeat. Sunt, inquit, quibus vtrumq́;, frigidum nimirum & calidum, conducit, vtputa, humoribus articulorum, & doloribus eorundem abſq́; vlcere, & ſpaſmatis plerisq́;. Et, Frigida multa ſudoribus affuſa, attenuat & dolorem torpefacit νάρκη δὲ μετρίη, ὀδύνης λυτικόν, καὶ τὸ θερμὸν ἰσχναίνει καὶ μαλθάσσει. *Sudantium corpora attenuat frigida copioſè affuſa, conſtipando & roborando. Solutis namq́; humoribus per ſudorem, frigida repentè affuſa conſtringit meatus, calorisq́; egreſſum prohibet:*

hibet: hic verò interiùs concluſus, etiam in carnoſas partes agit: quo modo Aph. 21. tetanum curari dixit aquæ frigidæ perfuſione.

Quamquam ergo frigidum conuulſiones facit, vt 17. & 20. Aphoriſmis dixit, idem tamen auctum gradu & copia tollit ſymptomata conuulſionis, tumorem ſcilicet atq; dolorem, non tamen omnes, ſed eum ſolum, qui eſt ſine vlcere, & à materia non admodum craſſa, huius ſiquidem feruorem & morſum obtundunt frigida, ipſamq; repellunt: Sed accedat neceſſe eſt robur partis laborantis. Ratio itaq; Aphoriſmi huius eſt, quòd aqua valde frigida copioſiùs affuſa humore adfluentes repellit ac contemperat, adfluxos verò expellit, caloremq; partis auget, per ἐπανάκλησιν cogendo ipſum, vt reuocatus & auctus humore influxos, qui ſua copia tenſionem, aut qualitate dolorem excitarunt, extrudat ex articulis in carnem membranasq; vicinas & in cutem: aut eoſdem concoquat & reſoluat. Frigida porrò dolorem ſoluit, & ναρκοῖ, ſtupefacit, vt in lib. de humoribus loquitur: Quia gelidum frigus, ſpiritus feruidos, qui ſagittæ inſtar confertim incumbunt, attemperat hebetatúe, habitumq; in priſtinum ſtatum reſtituit: vel ſenſum partis obtuſiorem reddit: quo ceſſante, ceſſat & influxus: Hoc ſublato, verè tandem dolor ſoluitur, ideò hîc dicit: mediocris ſtupor dolorem ſoluit. Gal. 2. de locis aff. cap. 2. docet, ναρκὼν, hîc ſignificare ipſam διάθεσιν, non ſymptomata, id eſt, ſenſum aut dolorem. Teſtaturq; Braſauolus, vidiſſe ſe nonnullos ab intenſiſſimis podagræ doloribus ſola aquæ frigidæ perfuſione aut immerſione ſubitò leuatos, quibus tamen pedes adeò poſtea obſtupuerint, vt ferè immobiles effecti ſint: Hunc ſtuporem aliqui corrigunt petroleo, & alijs oleis recalefacientibus. Melius verò eſt, abſtinere à narcoticis, quæ magno ſtupore membris inducto, ea ad immedicabilem perfrigerationem deducunt, niſi dolores ſint atrociſſimi, ex calidis tenuibusq; humoribus procreati.

Ceterùm per σπάσματα intelligit dolores, qui comitantur ſpaſmos, aut qui ex tenſione fibrarum in muſculis oriuntur, ſine manifeſta ſolutione continui in cute, quando pars in violenta aliqua motione vltra naturalem ſtatum cum dolore trahitur. Tenendum verò in primis id, quod Hipp. in lib. de humidorum vſu præcipuè inculcat: τὸ μέτριον conferre corpori per ſe: Exceſſum verò tàm frigidi, quàm calidi offendere: μετριότητας hortatur amplectendas in vtroq;, τὰ ἄλλα, inquit, βλάπτει καὶ ὠφελέει. Item, vtrumq; horum parte adminiſtratum, parum prodeſt: copioſè verò, plurimum: deſiſtendumq; ſemper, priuſquam ſuccedat extremum, vtrumq; enim noxam

affert,

affert, ſi nimius eius ſit vſus: Cauendum tamen in vſu frigidæ, potius quàm calidæ, ne modum excedamus.

APHOR. XXVI.

Ὕδωρ τὸ ταχέως θερμαινόμενον, καὶ ταχέως ψυχόμενον, κουφότατον.

Aqua, quæ citò caleſcit, & citò refrigeratur, leuiſsima eſt.

Commoda atq; incommoda aquarum, quæ hactenus recenſuit, efficaciùs præſtat, inquit, aqua, quæ leuiſsima. Talem verò appellat, non quæ pondere talis eſt, ſed quæ ob partium tenuitatem celerrimè alteratur, citoq; per anadoſin in corpus diſtribuitur et excernitur, neq; ventrem grauat, diu in hypochondrijs hærendo. Ac in genere partium tenuitas efficaciorem facit operationem omnium & calidorum & frigidorum. Tenuitatis verò nota eſt, prompta celerq; refrigeratio & calefactio, hoc eſt, quòd contrarias qualitates per vires facilè admittit. Facilis iſta alteratio ad vtrumq; extremorum arguit ſubiecti habilitatē ad agentis impreſsionem. Galenus 6. Epid. 4. com. 10. alterum indicium probæ aquæ huic ſimile proponit, in qua nimirum legumina & olera, aut fructus carneſúe celerrimè elixantur: contrà in qua tardiſsimè coquuntur, eam eſſe viciatam craſſamq;, vt tales à veteribus ἀτέραμνα ὕδατα appellari ſcribit: Item optimam aquam non vlla qualitate aliena, manifeſta aut occulta infectam eſſe, nec quicquam limi habere, non malè olere, guſtantibus nullam qualitatem medicatam præ ſe ferre. Eodem in loco monet Galenus ex Hippocratis ſententia, vt ſi quando aquam magis refrigerare cupimus, conciliandæ tenuitatis cauſa priùs eam decoquamus, ac iterum refrigeratā, donec omnes fæces deponat, propinemus: Ita enim omnem craſsiciem terream & flatus exuet, vt & alia vitia, ſi quæ habet ſapore aut ſapore alieno: nec ampliùs ventrem grauabit. Cur autem calefacta rurſus refrigeranda ſit, cauſam iſtam reddit Hipp. in libro de vſu humidorum, inquiens: ὅτι μετὰ τὸ θερμὸν σκληρύνεται μᾶλλον ἐπιξηρανθέν, Nam partibus calore attenuatis facilior ſubſequenti frigori fit aditus, natiuaq; aquæ frigiditas hoc modo roboratur. Simul quoq; partibus tenuibus aëreuq; reſolutis craſsiores magisq; terreſtres frigiditati concipiendæ ac conſeruandæ aptiores relinquuntur, quarum meritò aqua veluti dureſcere atq; ſiccior reddi videtur Hippocrati. Extat hæc ſententia in 2, Epid. 2. ſectione, Et Celſus lib. 2. cap. 17. & 18. de optima aqua Natura ſic ſcribit: Aqua leuiſsima pluuialis

uialis eſt, deinde fontana, tùm ex flumine, tùm ex puteo: poſthac ex niue aut glacie: grauior ex his ex lacu: grauiſſima ex palude: Facilis etiam ác neceſſaria cognitio eſt Naturam eius requirentibus. Nam leuis pondere apparet & ex his, quæ pondere pares ſunt, eò melior quoq; eſt, quò celeriùs & calefit & frigeſcit: quoq; celerius ex ea legumina percoquuntur. Eadem ferè habet Paulus libro 1. cap. 50. & Plin. lib. 31. cap. 3. certiſſima autem bonitatis aquarum nota eſt autore Galeno, ſi homines, qui eam potant, florido ſunt colore, rectéq; valent.

APHOR. XXVII.

Ὀκόσοισι δὲ πίνειν ὄρεξις νύκτως, τοῖσι πάνυ διψώδεσιν, ἢν ἐπικοιμηθῶσιν, ἀγαθόν.

Qui verò noctu bibere appetunt, ijs admodum ſitientibus, ſi obdormierint, bonum.

ALIVM vſum frigidæ aquæ tenuis obſcurè commonſtrat, nempe quòd ſitim compeſcat, repreſſiúq; vaporibus acribus promoueat ſomnum. Verùm quia iſte vſus vulgo notus eſt, ideò hunc reticet, ne quid ab aphoriſtica doctrina alienum proponat: Id tamen aquam leuiſſimam ſeu tenuiſſimam præclarè efficere poſſe ſignificat: Ea ſiquidem ventrem vicinaſq; partes optimè poteſt humectare, in profundum vſq; penetrans: Idq; probat hoc argumento: Somnus ſitim etiam magnam, quæ noctu oritur, compeſcit, quia in ſomno maior pars ſanguinis vnà cum ſpiritibus ad interiora reuocatur: ac cibis rectè concoctis vniuerſum corpus humectatur, acriumq; & calidorum humorum halituúmq;, gulam exiccantium ſitimq; creantium, fit attemperatio & conſumptio: A potu aquæ leuiſſimæ ſimilis fit attemperatio, etſi ſitis à materia pendens non eo tollatur, ſed faciliùs ac firmiùs à ſomno ſedatur. Vtq; hîc de magna ſiti, ita 6. Epid. 4. com. 23. de leui ſiti loquens, ait: Siti leui, ex vigilia, ſomnus eſt remedium: Ei verò, qui ex ſomno, vigilia: Græca verba ſunt: ἐν τῷ ἐγρηγορέναι δίψῃ ἐπιπολαίῳ ὕπνος ἄκος· τῷ δ' ἐξ ὕπνου, ἐγρήγορσις ἐνίοις. Ibi Galenus ſitim ἐπιπόλαιον interpretatur, quæ ob ſiccitatem aut caliditatem oris ventriculi fit, citra magnum aliquem affectum corporis totius, aut partium, quæ circa ventriculum ſunt: Talem ſitim, inquit, tollit ſomnus, quia ſanguis in eo repens intrò, profunditatem corporis humectat.

Sitis quidem eſt πάθος oris ventriculi appetentis humidum, præcipuè frigidum, ob deperditum humidum roſcidum ſeu ſuperficiale in ore ventriculi. Ac naturalis eſt à ſola ſiccitate per totum corpus ſparſa: Hanc etiam balneum aquæ dulcis ſedat, vt & ſomnus. Defectum humidi roſcidi inducit calor ventriculi immodicus, per ſe, aut per conſenſum totius, vel aliarum partium: iſteq; calor vel eſt cum ſiccitate iunctus, vt in καύσῳ, vel cum humiditate quadam, vt ſi eſt ex vino meraciore, cibis calidioribus, ſalſis, humore bilioſo, pituita ſalſa: Illa ab humectantibus, hæc verò, ab euacuantibus & diſcutientibus materiam, curatur. Per ſomnum ſanguine cum humiditate totius corporis initio confugiente in medias partes, corrigitur ea ſiccitas, ac interiora madeſcunt per accidens, etiam materia & vapor calidus diſcutitur & vacuatur, poſt coctionem ſcilicet. Ideoq; & ſitis, quæ ex cruditate multa ciborum laboreq; ventriculi nimio cibo aut potu grauati, oritur, per ſomnum ſedatur, quia vapores multi calidiq;, orificium ventriculi fauceſq; reſiccantes, ſomnumq; impedientes, poſt factam mitiorem concoctionem diſcutiuntur. Bonum ergo eſt, inquit Hippocrates, vt ſignum, quando noctu valde ſitientes ſine potu dormire poſſunt, non ſecùs ac ſi potu aquæ ſedaſſent ſitim: ſignificat enim cauſam ſitis non adeò magnam fuiſſe, aut iam per ſomnum euictam eſſe per concoctionem, vaporeſq; acres diſcuſſos, oſq; ventriculi & partes alias rurſum humectatas. In hunc ſenſum in Epidemijs dixit: Somnum mederi ſiti leuiori, hoc eſt, quæ à cauſa non magna ortum habet. Quærunt quidam, an dormituris, qui magnam ſitim patiuntur, ſit præbendus potus? Galenus modicam ſitim ſomno euinci poſſe putat: Sin magna adſit ſitis, ex potu vini meracioris aut cibo calido contracta, modico frigidæ hauſtu, aut vino diluto, aut ſyrupis refrigerantibus ſedatur: Quod faciendum quoq;, ſi fuerit ſitis à bile aut pituita ſalſa redundante. Verùm ſitis ex ſomno orta, ob vapores calidos cibi acrioris aut vini meracioris in cœna ſumpti, ex ſententia Hippocratis in Epid. per vigilias rectè ſedatur, vaporibus ſcilicet illis diſcuſsis & euacuatis.

APHOR. XXVIII.

Γυναικείων ἀγωγὸν ἡ ἐν ἀρώμασι πυρίη, πολλαχῆ δὲ καὶ ἐς ἄλλα χρησίμη ἂν ἦν, εἰ μὴ καρηβαρίας ἐνεποίεε.

Suffitus ex aromatibus muliebria ducit: Sæpè verò & ad alia vtilis eſſet, niſi capitis grauitates induceret.

Non

NOn frigida ſolùm, ſed & calida λεπτομερῆ efficaciùs præſtare vſus ſuos, quos in vigeſimo ſecundo Aphoriſmo expoſuit, exemplo aromatum docet, hæc ſiquidem calida ſunt atq; tenuiſſimarum partium: Appellantur verò aromata, quæ odoris ſaporisq; grata & peculiari vi ſpiritus vitales & animales parteſq; principes recreant & roborant, vox etenim ἀπὸ τῦ ῥώννυμι eſt deducta: qualia ſunt, cinnamomum, coſtus, caſſia, amomum, ſpica, caryophylli, zingiber, macis & herba odorata, &c. Præterea his verbis illuſtrat ea, quæ ſuprà de calidorum effectis tradidit, quod nimirum extenuandi & aperiendi facultatem habeant, vtero amica ſint, capitis grauitates ſoluant & pariant. Suffitus ac fotus aromatici, inquit, ſua vi calorifica ducunt τὰ γυναίκεια, hoc eſt, menſtruas & puerperij purgationes, ſemen retentum & corruptum, aliaſq; vteri ſordes humorumq; colluuiem atq; ſecundinas educunt & expurgant, quia aromata in fumum verſa penetrant ad profundas partes, incidendiq; & attenuandi facultate, qua pollent, craſſos ac lentos humores vaſis vteri ipſorumq; orificijs infarctos excutiunt, ipſam vteri ſubſtantiam denſam rarefaciunt, venas reſerant, ſuaq; ſuaui & grata qualitate laxant, humiditates ſeroſas exiccant, virtutem roborant, & acredine aliqua expultricem vim excitant & ſtimulant. Multis itaq; modis menſtruum ſanguinem alioſq; humores excrementitios illi mixtos, efficaciter prouocant. Sic etenim Hipp. de ſuperfœtatione ſcribit: Stomachus vteri à ſuffimentis, vbi concluſus fuerit, hians redditur, ſimiliter ſi diſtortum fuerit os vteri, conuertitur.

Vt verò pulueres aromatici carbonibus accenſis iniecti & ad os vteri per infundibulum deriuati, menſes muliebres cient: ita & herbarum calidarum, quæ ſingulari qualitatum analogia vtero grata ſunt, fomenta atque ſuffumigia, oleaq; & linimenta aromatica vtero illita, aut peſſaria ex illis parata, idem præſtare poſſunt. Non tamen calidorum vſus perpetuò conuenit, ſed cauſa ſuppreſſionis menſium, quæ multiplex eſt, ſpectanda erit: nam ſi vterus intemperie calida & ſicca, aut phlegmone, aut ſcirrho laborat, aut eroſus eſt, nequaquam locum habebunt.

Poſterior Aphoriſmi pars monet, quòd ſuffitus aromatum, & alios affectus præſtet, commodeq; ad complures affectus tùm vteri, tùm aliorum partium vſurpari poſſit, qui ſcilicet à cauſa frigida, aut flatibus vel humiditatibus ſeroſis corruptiſq; ortum habent, vt eſt ſuffocatio vteri, tormina poſt editum fœtum, &c. Sed metus eſt, ne grauitatem doloremq; capitis inducat: Ita nihil ab omni parte adeò ſecurum eſſe ſignificat, quod noxa

careat, non rectè vſurpatum. Quamquã enim aromata ſuaui ſunt prædita odore, quia tamen πολυοσμά ſunt, odoreſq; illi multis vehuntur vaporibus, qui cerebrum replent, certè capitis grauitatem inducunt doloremq́;: nam odores iſti tenuem quandam acrimoniam iunctam habent, hac moſchus, exempli gratia, ita ſæpe nares vellicat, quando ſyncerus eſt, vt ſanguinem eliciat. Quapropter & cerebrum, ſi eſt εὐαισθητόν, grauiter feriunt, quia id ſua natura, vtpote frigidum ac humidũ ſpiritibuſq́; plenum, odores ad ſe rapit auidius, à quibus tamen facilè euertitur ac læditur, ſi imbecille fuerit, humore bilioſo, aut melancholico oppletum, maximè ab ijs, quæ vel acrem vel fumoſum odorẽ exhalant. Ea enim craſſos illo aëre ſpiritus animales quaſi ſuffocant, ſiquidẽ non ita liberè vltro citroq́; inoffensè permeare poſſunt: Adhæc odorata calore ſuo humores craſſos fundunt ac liquant, ac in vapores vertunt, qui ſuprema petentes caput replent grauãtq́;: aut agitando ſpiritus vertiginem mouent. Tutior itaq; ſuffimentorum, (maximè quæ non acrem & fumoſum exhalant vaporem) vſus poterit eſſe in illis, qui ſunt cerebro robuſto ac minimè excrementoſo: Nam iſto modo intemperie frigida correcta, flatibuſq́; diſcuſſis per poros apertos, humoribuſq́; conſumptis aromata caput roborare dicuntur, corpore nimirum prius euacuato, nam & ad gignendos ſpiritus commoda ſunt. Hinc conſpicuum eſt, quia ratione calida καρηβαρίαν ſoluant iuxta 22. Aphoriſmum, & rurſum eandem pariant, vt hic docet.

APHOR. XXIX.

Τὰς κυούσας φαρμακεύειν, ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν: ἧσσον δὲ ταύτας, τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι χρή.

Prægnantes purgandæ, ſi materia turget, quadrimeſtres & vſque ad ſeptimum menſem: ſed has minus, iuniores verò & ſeniores vereri oportet.

OCcaſione ſuffituum muliebria ducentium, deinceps doctrinam de mulierum, prægnantium maximè, affectibus ſubtexit: atq; Aphoriſmum primum ex libro quarto petitum, ob vſum egregium hic præponit, volens lectori vtilem doctrinam, quam continet, optimè inculcare, ac plures inde ordine ſequentes ſententias extruere, ſignificans præceptum datum de purgantibus obſeruandum quoq; in phlebotomia prægnantium.

APHOR.

APHOR. XXX.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι, θανάσιμον.

Mulierem vtero gerentem aliquo morbo acuto corripi, lethale eſt.

QVum grauidas non niſi turgente materia, & quidem menſibus ſolùm medijs tutò purgari poſſe dixerit, concludit inde, quòd valde periculoſum ſit grauidas morbo aliquo acuto corripi, ſiquidem magna præſidia, quæ morbi acuti expoſcunt, pharmaciam videlicet, phlebotomiam, inediamq́; vix abſq; periculo aborſus tolerare poſſunt: nam vires in prægnantibus ſunt imbecilliores, habitusq́; corporis in illis deterior eſt, id quod praui colores monſtrant, fœtus ſiquidem meliorem haurit ſanguinem, relicto deteriore, quo mater alitur: plurimùm quoq; ipſorum corpora adfliguntur à retentis excrementis, quæ alio tempore per menſtruas purgationes excernuntur: reſpiratio quoq; impeditior eſt, diaphragmate à mole fœtus compreſſo, quam tamen in omni febre, quæ cum morbis verè acutis perpetuò eſt coniuncta, liberam eſſe confert: præterea caloris febrilis vehementia cor continuò adfligentis, duriter afficit & frangit vires. Cæterùm victus tenuitas, quam morbi acuties expoſcit, defectu alimenti interimit fœtum, adeoq́; periculum aborſus minatur, qui plerumq; etiam matri exitium affert: nam cotylidonibus violenter abruptis, magna fluunt ſanguinis profluuia oſculis vaſorũ patentibus. Contrà cibus copioſior exhibitus aucto morbo, matrem iugulat atq; necat. Intempeſtiuus quoq; pharmacorum & phlebotomiæ vſus non caret periculo. Non voluit autem Hippocrates nullam reſtare ſalutis ſpem, ſi prægnans acuto morbo corripiatur, aliàs etenim non præcepiſſet eas turgente materia (turget autem ſolùm in acutis) à quarto vſq; ad ſeptimum menſem purgandas eſſe, ſi nulla ſpes foret, poſſe pſas euadere. Imò natura valentibus viribus acutos morbos in grauidis quoq; interdum curat coctione, aut criſi, aut inſenſili humorum vacuatione, id quod experientia quotidiana & hiſtoriæ in libris Epidemiõv docent. Sermo autem Hippocrati eſt de ijs morbis, qui non ratione loci, ſed ſuæ naturæ motu ſunt acuti, qui omnes annexas habent febres continuas.

APHOR. XXXI.

Γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα φλεβοτομηθεῖσα ἐκτιτρώσκει καὶ μᾶλλον εἰ μεῖζον εἴη τὸ ἔμβρυον.

Mulier vtero gerens ſecta vena abortit, eoque magis, quò fœtus grandior eſt.

Reddit vnam cauſam, ob quam grauidas morbo acuto corripi ſit periculoſum: Nam ſanguinis miſsio, inquit, quam morbi acuti præcipuè expoſcunt, autore Hippocrate 4. de vict. acut. 19. abortum facere ſolet, maximè menſibus poſtremis, vbi fœtus iam grandior exiſtit: In omni autem aborſu tali, mater etiam de vita periclitatur. Verum itaq; eſt, quod dixit, acutos morbos prægnantibus periculum minari. Quamquam verò ſanguinis miſsio mulieribus vtero gerentibus iuxta hunc Aphoriſmũ prorſus inimica videatur, eò quod fœtui erepto alimẽto procliues fiãt ad abortũ, ſolo ſiquidem marterno ſanguine ali fœtum certum eſt: nequaquam tamẽ ea medico tantopere formidanda eſt, vt ſi morbus præſens vel imminens poſtulet, ac vires firmæ ſubſint, nunquam commoderatè ſanguinem detrahere auſit. Vteri namq; geſtatio non eſt de indicationibus, quæ à phlebotomia prorſus omniq; tempore dehortantur, ſicuti nec ætas puerilis aut ſenilis, ſed inter quantitatis obſeruationes habenda eſt, parciùs ſanguinem demendum eſſe quam aliâs, docens. Compertum equidem eſt, mulieres poſt miſſum ſanguinem complures fœtus ad frugem perduxiſſe, ac fœtus magis viuaces peperiſſe, quæ antè ſunt frequenter paſſa abortum, aut fœtus edière morbidos & valetudinarios: Deniq; & matres & fœtus ipſos aduerſus atroces morbos vel iam vigentes vel impendentes per ſectam venam incolumes ſeruari, proſpero ſucceſſu quotidiè experimur. Nam grauidis febre acuta, pleuritide, angina, phrenitide alioue affectu id præſidium exigente, correptis rectè ſanguis detrahitur, modo virium robur concedat, debitoq; & morbi & prægnationis tempore moderata ſanguinis miſsio fiat, ita enim inflammatio extinguitur, adfluxus ſanguinis auertitur, corpusq; perſpirabile redditur. Etiamſi itaq; cum aliquo abortus periculo in morbis acutis vena ſectio ſuſcipiatur, vt hic Aphoriſmus monet, non tamen perpetuò abortire ex ea prægnantes compertum eſt: Et quum vtrinq; periculum immineat, à morbo nimirum matri fœtuiq;: à vena ſectione fœtui ſolum, præſtat matrem miſſo ſanguine à morbo morteq; vindicare, & anceps periculum experiri, quàm omni auxilio neglecto concedere, vt & mater pereat,

pereat, & fœtus ipſe vteri latebris clauſus, futuræ lucis ſpe deſtituatur.

Quòd ſi tamē vires ſæuitia morbi alijsúe de cauſis omnino proſtratæ cernuntur, temperandū ab emittendo ſanguine eſt, quia virium potior, quàm morbi obſeruatio cenſetur: Sin adflictæ ſolùm atq; languidæ videantur, nequaquam omittenda penitus eſt ſanguinis miſſio, apparente aliqua plethora: parcam tamen detractionem iterare, medioq; tempore vires reficere oportet. Caueat etiam medicus, ne vires propter adfluentium humorum calore putredinis efferueſcentium vel impetu periculoſo partem aliquam principem occupantium, veluti onere moleſto grauatæ, falſam imbecillitatis ſpeciem præbeant: nam in iſto caſu, niſi vires ſanguinis matura detractione ſubleuentur, in multo verſantur ægrotantes periculo. Sæpenumero felix & proſper ſolet partus ſequi, ſi debito tempore ac modo cautè prouideq; dematur ſanguis ijs, quæ ob copiam & feruorem ſanguinis aliquoties antè abortierūt. Quia redundans in matris corpore ſanguis ad iecur vterinū, vt Aurantius nominat, cum impetu irruens, aut fœtū ſuffocat, aut cotylidones mollificat & relaxat, aut repletione decurtat, vt rumpātur. At ſi copioſè ſanguis à venoſo genere depellatur, nō ad placentā carneam, vt appellant alij Anatomici, ſed ad venas alias, in reliquā vteri capacitatē eiusq; ceruicē deſinentes, tùm orificijs earum copia, feruore aut acrimonia recluſis, ſanguis immodicè in ſinum muliebrem profluit, & à cotylidonibus auertitur, ideoq; fœtus neceſſario priuatus ſuo alimento emarceſcit. Atq; huiuſmodi ſuffocatio & hæmorrhagia vteri tempeſtiua ex venis cubiti ſanguinis miſſione præcaueri & compeſci poteſt, dempta nimirum copia, & feruido calore reſtincto: atq; ita ſanguis alendo fœtui deſtinatus non ſolùm non ſubtrahitur per apertam venam, ſed potiùs conſeruatur ac retinetur.

Vana autem eſt illorum obiectio, qui propterea nullam ſuffocationem formidandam eſſe arbitrantur, quòd fœtus non plus attrahat ſanguinis, quàm ei pro nutritione opus eſt. Facultas enim expultrix totius onere preſſa aut qualitate irritata confertim humores propellit ac præcipitat ad vterum, ad quem ſcilicet plurima ducuntur vaſa, iam antè patentia, ſanguiniq; ſua copia corpus aggrauanti viam tranſitumq; præbentia: imò vterus ipſe tùm plus ſolito ad ſe ſanguinem trahit: naturaq; per purgationes menſtruas ſuperfluum ſanguinem eò demandare eſt adſueta.

Magis

Magis verò ex tali hæmorrhagia abortire ſolent eæ mulieres, quæ natura aut alia de cauſa vterum nactæ ſunt imbecilliorem, vt promptè in ſe recipiat, vbi paululum plus ſanguinis in corpore coaceruatur, autore Galeno cap. 8. de cur. rat. per phlebotomiam.

Caueat tamen medicus, ne cachecticis, quibus fluor ſanguineus ſæpè abortum parit, temerè mittat ſanguinem, vires namq; parùm validas habent, & ſanguinem gignunt ſeroſum tenuemq;, quem natura tanquam nutritioni ineptum reſpuens, per apertas venas exterminat. Qua de cauſa nec ſatis tutò adſtringentibus fluor huiuſmodi ſiſtitur. Melior potiùs concoctio atq; nutritio in illis procuranda erit.

Quin etiam detracto per apertam venam ſanguine redundante, incolumes ſeruantur infantes atque immunes à ſcabie aliiſq; affectibus cutaneis, quibus priùs non ita pridem in lucem editi defœdabantur: nam fœtus, ſi validus eſt, & largior illi copia alimenti ſuppetit, auidiùs haurit & exugit ſanguinem, natura ad auctionem partium, quantum poteſt, feſtinante. Quòd ſi ergo infantis corpus multo ſucco turget, excrementa expulſa forâs poſt partum in cute effloreſcunt: nam ita ſuccus alimentarius, dum ſeruatis melioribus portionibus deteriores ad cutem propulſantur, depuratur: magis verò id contingit, ſi ob matris vel intemperantiam vel aduerſam valetudinem ſuccus iſte vitium accipiat.

Fœtus inſuper abundante multo ſanguine bono in magnam excreſcit molem, maximè ſi vteri amplitudo accedat, quam ob cauſam difficilis fit partus. Secunda quoq; ab vteri cotylidonibus tardiùs ob ſanguinis copiam auelluntur, quæ diutiùs retenta & dolores & alia pericula creant. Quibus malis vniuerſis moderata ſanguinis detractione poteſt ſuccurri.

Neq; Hippocrates in hoc Aphoriſmo vtero gerentibus omninò ſanguinis miſsionem denegare voluit. Non enim loquitur de neceſsitate abortus, quaſi omnes grauidæ miſſo ſanguine abortiant: ſed ſolùm de periculo ei ſermo eſt. Docere quippe hac breui ſententia voluit, cur vtero gerentes acuto morbo corripi, θανάσιμον eſſe dixerit, quia, inquit, ſanguinis miſsio, quam morbi acuti expoſcunt, poteſt abortum facere, in quo & mater de vita periclitatur, potiſsimùm verò quando fœtus iam in maiorem molem excreuit, tùm ſiquidem maiores in exitu dolores parit, quos vires acuto morbo exhauſtæ minùs ferunt: & febres ipſæ ab excrementitio ſanguine, qui tùm plus redundat, maiores redditæ periculum mortis augent. Primis menſibus acuto morbo laborantes, ob faciliorem embryonis exitum, minori periculo abortiunt.

tiunt. Quapropter hic Aphoriſmus eſt propoſitio indefinita, particulari æquipollens: prægnantes iuniores ac ſeniores, acuto morbo correptæ aut aliàs imbecilles, non probo ſanguine abundantes, abortiunt, quando ſanguis per ſectam venam importunè atque copioſè mittitur. Quod enim non generale ſit hoc interdictum, vel hinc manifeſtum ſit, quòd phlebotomiam viribus analogam minùs periculoſam eſſe ſignificat, quando fœtus nondum grandior eſt: maius verò periculum aborſus eſſe in febre magna menſibus poſterioribus: nam febris putredine ac incendio ſuo ſanguinem abſumit vireſq; frangit ob impeditum quoq; refrigerium. Exhauſtæ autē vires non cōcedunt, vt detrahatur ſanguis, quo tùm ad ſobolem auctiorem ſuſtinendam, vireſq; matris ægræ conſeruandas, & ad morbi depulſionem maximè opus eſt: Adhæc ſpiritus vitales vnà cum ſanguine per venam effluxo non ſolùm exhauriuntur, ſed etiam à fœtu auertuntur, quorum tamen ope fœtus vitam refrigeriumq́; accipit: præterea fœtus grandior ob inopiam refrigerij, quod copioſiùs poſtulat, citiùs ſuffocatur, quàm qui minor eſt: mater etiam ob maiorem diaphragmatis compreſſionem reſpirat impeditiùs: vinculaq́; quibus fulcitur vterus, mole fœtus & coaceruatorum excrementorum onere prægrauantur magis. Hiſce de cauſis Gal. 1. Epid. 3. com. 31. loquens, de muliere acutè febricitante dixit, fœtum trimeſtrem & quadrimeſtrem præter cæteros febrium iniurijs magis reſiſtere, hoc eſt, meliùs ferre calorem febrilem atq; inediam, quàm vel maiores vel minores, horum ſiquidem calor exiguus à febre citiùs extinguitur, accedente alimenti inopia: illi verò tùm ob inopiam alimenti, quo egent copioſiore, deficiunt, tùm ob caloris feruorem ac æſtum defectu refrigerij ſuffocantur.

Non itaq; ſimpliciter verum eſt, eò ſecuriorem eſſe perpetuò venæ ſectionem, quò minor exiſtit fœtus: neque quouis impregnationis tempore par diſcrimen aut vtilitas eſt à miſſo ſanguine: Quo conſilio Hippocrates Aphoriſmum 29. ex ſectione quarta repetitum, præpoſuit. Primis tribus menſibus, quibus carnea viſcerum ſubſtantia ex optimo ſanguine, quem vaſa ſeminalia vtero adducunt, conficitur, minùs tutam eſſe venæ ſectionem mōſtrare voluit. Etſi enim fœtus minor adhuc exiſtens pauciore alimento egere videatur, opus tamen illi eſt ſanguine optimè elaborato, is ſiquidem ſolus ad confirmandum fœtum accommodus eſt: ſæpeq; ex multo ſanguine vix tantum ſyncerioris ſanguinis exugere poteſt, quod ad formationē auctionemq́; partium ſolidarum ſufficiens ſit: Quare hunc vaſa ſeminalia ex toto corpore hauriunt. Si quis ergo tali tempore venam aperiat, ſanguis auerti-

tur à venis ſpermaticis: Naturaq́; conatus optimum ſanguinem ad vterum demandantis retardatur impediturq́;, maximè quum fœtus tenellus non ita fortiter ſanguinem eliciat & trahat. Contabeſcit itaq; fœtus ac ex vinculis ſuis naturalibus excidit, tandemq́; ab vtero immaturus eliditur, quia parum ſanguinis commodi ad vterum perfertur. Præterea etiamſi vix tanta ſanguinis copia per phlebotomiam exhauritur, vt fœtui ſtatim ſubtrahatur, plus tamen periculi eſt ab exagitatione ac diuerſione ſanguinis, qua natura in contrarias partes diſtracta, quaſi obliuiſcitur fœtus: quemadmodum aliqui, quibus ſanguis mittitur, ob agitatam bilem animo deficiunt: ac fœmina terrore ſubito perculſa interdum abortiunt.

Cæterùm minus fortè periculum eſt in primo menſe, quo vaſa & viſcera ex puro ſemine potiſſimùm conformantur, nam Hipp. in lib. de nat. pueri ſcribit, primis triginta diebus, ſi eſt maſculus, aut quadraginta duobus, ſi fœmella, pauciſſimum ſanguinem ἐπὶ τὴν αὔξην τῷ παιδίῳ κατίσχεσθαι: *Idemq́; docuit Gal. 1. de cauſ. ſymptom.*

Crebriores fiunt abortus circa finem menſis tertij, tùm enim fœtus requirit alimentum vberius, primumq́; incipit moueri, tùm itaq; facilè excutitur, imbecillior factus, aut quando ligamenta parùm firma fuerint. Atqui poſtquam fœtus iam planè conformatus placentaq́; carnea firmiùs vtero affixa eſt, maiorem quidem alimenti copiam requirit, minùs tamen de puriore illo ſanguine ei opus eſt: plus quoq; tùm de ſanguine impuriore, quem vterus ex ramis cruralibus magna ex parte petit, ad ſe trahit, quod & Ariſtoteles 4. de gen. animal. 8. & 6. docuiſſe videtur, vbi cauſam inquirit, quare lac vltimis menſibus generari incipiat, primis verò turbationes fiant.

Hinc perſpicuum eſt, quòd à menſe quarto vſq; ad ſeptimum ſanguis tutiſſimo detrahatur grauidis, quibus opus eſt: nam fœtus iam conformatus non eget ampliùs ſanguine tam puro, vt primis menſibus: nec tam copioſo pro nutritione, vt poſtremis. Conſilio non multùm diſpari Hippocrates in medijs prægnationis menſibus tribus etiam pharmaca purgantia indulſit, quæ tamen virulenta ſua qualitate corpus totum exagitant: & tenelli fœtus vincula conuellendo facilè poſſunt diſſoluere. Non nefas itaq; eſt, illis ipſis menſibus ſanguinem moderatè trahere, onereq́; humorum naturam leuare. Vltimis menſibus minùs ſecurè venæ ſectio in vtero gerentibus exercetur: vrgente tamen vſu, magno & matris & fœtus commodo ſangui-

ſanguinem detrahi, experientia magiſtra rerum docuit: quamquam enim multum ſanguinis in alitionẽ infantis tùm abſumitur, multus tamen quoque ſupereſt, vtpotè pluribus iam menſibus retentus, imò adeo redundat, vt pars optimi ſanguinis, quem ante vaſa ſeminalia ad vterum trahebant, admiranda Dei prouidentia, cotylidonibus plurimis penè iam exareſactis, ad mammillas pro gignendo lacte regurgitet. Periculoſior autem eſt ſectio venarum ad malleolos & poplitem, quàm quæ in cubito ſunt, per illas quidem apertas fit diuerſio eius ſanguinis, qui nutritioni fœtus potiſſimùm ſeruit, non conformationi: Primos fortaſſis duos menſes quis excipere poſſit, quibus fœtus minimum ſanguinis à ramis cruralibus accipit: Quamquam nec tùm extra periculum aborſus ſunt illæ mulieres, quæ ad hæmorrhagiam vteri ſunt pronæ: nam impetu motus deorſum conuerſo, menſes erumpunt. Primis autem menſibus periculum aborſus eſt quoq; ex ſecta vena cubiti, propter ſanguinem purum ab vtero reuulſum.

Concludo itaq; rationi & experimentis conſentaneum eſſe dictum Auerrhois, qui inquit: Vbi in muliere vtero gerente ſanguis ita abundat, vt fœtus eo non indigeat, nunquam vidi ſectionem venæ ad malum peruenire finem. Et præclarè ſcribit Celſus libro 2. cap. 10. inquiens: Antiqui perſuaſerant ſibi mulierem grauidam inciſa vena abortum eſſe facturam: poſtea verò vſus oſtendit, alias potiores obſeruationes adhibendas eſſe, ad quas dirigi conſilium curantis debet: Intereſt enim, non quid in corpore intus geratur, ſed quæ vires ſint: Senex & grauida mulier valens tutò curantur: præcipua in hoc ars eſt, quæ non annos numeret, neq; conceptionem ſolam videat, ſed vires æſtimet, & ex eo colligat, poſſit nec ne ſupereſſe, quod vel puerum vel ſenem, vel in muliere duo corpora ſimul ſuſtineat, &c.

Nonnulli interpretes, vt Hippocratem à calumnijs aliorum tueantur, dicunt Hippocratis ſeculo mulieres temperantiſſimè vixiſſe, vt non abundarint ſanguine, quare nec venæ ſectione opus fuiſſe. Alij cenſent, ipſum appellatione τῆς φλεβοτομίας accipere, non parcas iſtas hodierno tempore vſitatas ſanguinis detractiones, ſed largas illas eſſatuq; dignas ſolum, quæ ſuo tempore fuerint vſitatæ. Sed Galenus in libro de phlebotomia, minoribus quoq; detractionibus nomen phlebotomiæ non denegat, refert enim ſe nonnunquam ad cotylam vſq; vtiliter ſanguinem detraxiſſe: Ac Hippocrates cuiuſq; vacuationis quantitatem vbiq; virium robore, atq; morbi magnitudine metiendam eſſe præcipit.

APHOR. XXXII.

Γυναικὶ αἷμα ἐμεύσῃ, τῶν καταμηνίων ῥαγέντων, λύσις γίνεται.

Mulieri ſanguinem euomenti, ſi menſtrua eruperint, ſolutio fit.

Reddit rationem, cur ſanguine inciſa vena miſſo, abortus fiat ob alimenti penuriam, alio retractionis exemplo oſtendens, quòd per phlebotomiam ſanguis ab vtero poſſit auerti: nam vomitus ſanguinis, inquit, in muliere, cui menſes ſuppreſſi fuerũt, ſoluitur per menſium longam eruptionem, (hoc enim vocabulo ῥαγέντων ſignificare voluit) & Celſi verſio id oſtendit, retracto nimirùm ſanguine ad inferna, qui priùs ad ſuperiora tendebat.

Sanguis ſiquidem qui menſtruo ſtatoq; tempore iuxta Naturæ leges per vterum purgatur, vijs ſanguinem ad vterum ducentibus occluſis, refluit in cauam venam, & ab hac per epar in meſaraicas venas, à quibus in pylorum, ſi multus, aut per eaſdem apertas in ventriculum aſcendit, vnde tandem vomitu reijcitur, quod etiam fit, quando reliquæ venæ corporis pleniores exiſtentes ſanguinem eructant in alias vicinas, donec per conſecutionem ſanguinẽ vel euomant, vel expuant, vel per nares aut hæmorrhoidas emittant, aut incidant in plegmonen alicuius viſceris. Poteſt quoq; ſanguis à vena caua per dextrum cordis ſinum in ipſos pulmones redundare, ac per anaſtomoſin vaſorum pulmonis aut pectoris ſputo reijci: Quod ſanè non minùs proſperè prouocantibus menſtrua curatur, ſanguine nimirum ad infernas partes reuulſo, quando à ſuppreſſione ſanguinis menſtrualis ortum habet. Sed & ramus azygæ deſcendens penè cum vaſis vteri connexus videtur: Siniſter ſiquidem ad emulgentem ſiniſtram: dexter, cui ramo vena à caua parum infra emulgentem dextram orta, & cum alijs, nonnullis ramulis ad lumbos & femur deductis, ad tertiam lumborum vertebram inſeritur: prope has etiam ſeminales ad vterum pertinẽtes originem ſuam habent.

Iſtam Naturæ artem Medicus quoq; imitari debet, vt Galenus monet, motum ſanguinis ad pulmones ruentis conuertendo à ſuperioribus ad inferna, ſectione ſcilicet venarum ad malleolos poplitemue, ſcarificatione crurum, frictionibus, potionibus, peſſarijs, ſuffitibus aromatum, de quibus ſuprà: Idq; faciat triduo aut quatriduo antè ſtatutum menſtruæ purgationis tempus.

Cæterùm

Cæterùm nec hic Aphoriſmus vniuerſalis eſt, iſta quippe reuulſio parùm proficeret, ſi quis ſanguinem ſpuat ex vena eroſa aut rupta, nec tamen id ex ſuppreßis menſibus aut hæmorrhoidibus accidat. Celſus lib. 2. cap. 8. Mulier ſanguinem vomens, profuſis menſtruis liberatur.

APHOR. XXXIII.

Γυναικὶ τῶν καταμηνίων ἐκλειπόντων, αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῆναι, ἀγαθόν.

Mulieri menſtruis deficientibus, ſi ſanguis è naribus profluxerit, bonum.

Eiuſdem eſt ſcopi cum priore, nam exemplo hæmorrhagiæ narium ſuppreßis menſibus ſuperuenientis, docet, ſanguinem per alias quoque vias euacuatum, ab vtero auerti, ita vt non ampliùs conſueto naturæ curſu per venas vteri purgetur, & tamen plenitudo ſanguinis ob ſuppreſſos menſes collecti, vacuetur, morbiq́ inde orti curentur. Significat autem minus periculoſam eſſe eam ſanguinis redundantis auerſionē, quæ fit per hæmorrhagiam narium: ideoq́ eam vtilem bonamq́ eſſe dicit, quòd ſcilicet hic ſit optimus τῆς μεταςάσιος *modus, quem natura ſanguinis copiam euacuare ſtudens, potißimùm ſectatur & quærit, tutißima quippe ſemper eſt eorum, quæ præter naturam in corpore retinentur, euacuatio, quæ per loca conuenientia fit. Bonum eſt, inquit, quando menſtruus ſanguis cohibitus euacuatur per nares, ſic etenim tuta erit mulier ab omni noxa, quam retentus ille ſanguis poteſt adferre, atq́ ſignum eſt roboris naturæ, iſto modo ac per has vias ſuperfluum ſanguinem abſque vllo corporis totius aut partis noxa expellentis, ac morbos ita præcauentis, quos ſuppreßio menſtruorum afferre ſolet. Quanquam enim idem ſanguis per vomitum, ſputum vel hæmorrhoides ſalubriter tranſlatione vacuetur, minùs tamen tuta ſunt iſtæ vacuationes, ſanguinis quippe vomitus turbat ventriculi coctionem: ſputum ſanguineum coniunctum eſt cum periculo ſuffocationis, aut vlceris in pulmone: nec purgatio per venas ani ſatis ſecura eſt, quia ſemel apertæ non ita citò claudi poſſunt. Tutißimè itaq́ hæmorrhagia narium tollit ea mala, quæ menſes præter naturam cohibiti pepererunt. Nec tamen medicus iſtam naturæ actionem ſanguinem per loca oppoſita reuellentis temerè debet imitari, verùm potiùs ſanguinem ſuperiora petentem ad vterum reuellere ſtudeat, per ea nimirùm quæ menſes ducunt, id quod efficacißimè præ-*

ſtat ſectio venarum ad malleolos & poplitem. Emiſſus quidem ſanguis redundans per inciſam venam cubiti rectè tollit plethoram, curatq́ morbos inde ortos: vtriq; tamen ſcopo ſeruit phlebotomia in cruribus, niſi magna adſit plethora. Porrò ambobus iſtis Aphoriſmis tacitè Hippocrates ſignificat, largas ſanguinis è naribus, pectore aut alia quacunq; parte profuſiones minari quoq; periculum aborſus, aquè vt phlebotomia, propter ſanguinis videlicet fœtum alentis ab vtero auerſionem.

Celſus lib. 2. cap. 9. Quæ menſtruis nõ purgatur, ſi ſanguinem ex naribus fundit, omni periculo caret.

APHOR. XXXIIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ἡ κοιλία πολλὰ ῥυῇ, κίνδυνος ἐκτρῶσαι.

Mulieri vterum gerenti ſi aluus multùm fluat, periculum eſt ne abortiat.

QVod euacuatio quacunq; prægnantibus perículoſa ſit, alio oſtendit exemplo, nam mulieri grauidæ, inquit Celſo interprete lib. 2. cap. 7. ſine modo fuſa aluus elidere partum poteſt. Quapropter eas morbo acuto corripi periculoſum eſt, id quod ſuprà dixit: Non enim vel laxantibus vel aluum ducentibus tutò poſſunt vti. Neque periculum illud ipſis imminet ſolùm ex alimenti ſubtractione, cuius ἀνάδοσις ad epar reliquasq́ corporis partes non fit ob largum alui profluuium: Sed alia complures ſunt cauſæ, facta enim humorum commotione, praui quoq; ſucci ad vterum confluunt, fœtum offendentes ac debilitantes: hos dum natura irritata expellere conatur, ſæpè & ipſum fœtum ſimul excludit, languentem maximè, ac vinculis vteri adfluxu pituitæ emollitis, ita etenim leui excretionis conatu abrumpuntur & compreſſu epigaſtrij muſculis lacerantur inuolucra fœtus: Acres quoq; & vitioſi humores in tali profluuio delabentes per inteſtina, quæ vterum circumquaq; ambiunt, facultatem expultricem inteſtinorum, atq; vnà vteri quoq; laceſſunt, vt in iſto egerendi conatu interdum fœtus præcidat in teneſmo.

Præterea in omni copioſa vacuatione ſpiritus vitales exhauriuntur viresq́ exoluuntur, vnde & mater & fœtus fit imbecillior. Non autem ſine cauſa dixit Hippocrates, κίνδυνος ἐκτρῶσαι, non enim quoduis alui profluuium abortire facit, ſed magnum ac diuturnum: nam ſi id mediocre fuerit, nec humor effluens acris valdè noxiusúe, vterus verò denſior exiſtit, vt acrimoniam ſucci non ita ſentiat, fœtusq́ robuſtus maneat, non tàm citò fit abortus.

APHOR.

APHOR. XXXV.

Γυναικὶ ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλυμένῃ ἢ δυστοκούσῃ, πταρμὸς ἐπιγενόμενος, ἀγαθόν.

Mulieri, quæ ab vteri præfocatione moleſtatur, aut difficulter parit, ſternutatio ſuperueniens, bonum.

QVod alui profluuium dictas ob cauſas poſſit facere aborſum, ſternutationis exemplo comprobat. Quemadmodum enim in ſternutatione, in qua natura ſe ad motum vehementem excitat, vt excrementa cerebro moleſta excutiat, etiam vterus per conſenſum ſe ad excretionem vehementiùs concitat, ita vt fœtum & aliud quoduis ſibi moleſtum ac præfocationem ὑστερικὴν *adducens, eijciat & expellat: ita in magno alui profluuio ob validam excrementorum ventris expulſionem elidi ſimul fœtus poteſt, abortusq́; contingere: cuius cauſa poterit etiam eſſe ſternutatio vehemens & crebra.*

Celſus lib. 2. cap. 8. ſic reddidit: Quæ locis laborat, aut difficulter partum edit, ſternutamento leuatur. Locis autem laborare ſeu ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλῶν *dicuntur, quæ vteri ſtrangulatione laborant: has enim Græci* ὑστερικὰς *nominant: & affectum ipſum,* ὑστερικὴν πνίγα *vel* ἄπνοιαν*. Varias autem induit formas affectus iſte, aliæ ſine ſenſu motuq́; iacent cum pulſu obſcuro vocisq́; amiſsione, ſimul vel rubentes calentesq́; vt catalepſis quædam aut apoplexia videatur: vel pallentes ac frigentes, vt ſpeciem ſyncopes præ ſe ferant: nonnullæ ſentiunt quidem mouenturq́;, difficilem verò ſpiritum ducunt ac ſi conſtrictis faucibus ſtrangulentur: quædam conuulſionem patiuntur: alijs vterus loco ſuæ ſurſum motus diaphragma comprimit, aut ad latus aliquod retrahitur. Cæterùm vteri ſtrangulationem naſci dicunt ob refrigerationem cordis, ita vt exigua eius calori ſpiratio per* διαπνοὴν *facta ſufficiat, nec etiam reſpiratione, quæ ab ore prodit, egeat. Et prouenit hic affectus à qualitate vel flatu prauo, cerebrum, cor & thoracem petente: qui excitatur & fouetur, vel à ſemine in teſtibus & in vaſis ſpermaticis, aut vteri cauitate corrupto ac in flatus malignos conuerſo: vel à ſanguine menſtruo, aut grumoſo, aut alio humore excrementitio ibidem retento & deleteriam quandam labem contrahente, quæ partes principes feruntur, vnde grauiſsima ſymptomata excitantur: Quod itidem fit à purgamentis* τῶν λοχίων *retentis.*

Sic affectas mulieres, inquit, iuuat ſternutatio, ſiue ſponte oboriatur, ſiue arte excitetur, vehementi etenim iſta totius corporis concuſsione vterus quoq; excutit ſemen, humores excrementitios flatusq́; venenatos, ſuffocationis

tionis cauſam: ac ipſe ad locum ſuum priſtinum ac naturalem detruditur: flatus ad inferiora pelluntur, vt ſæpè crepitus ventris ſequantur. Eadem ratione ſternutamentum accelerat partus difficiles, ac ſecundas eijcit: quemadmodum & ſingultum curat, vt infrà 49. Aphor. & 6. Aphor. 13. docet.

Porrò ſternutamentum ſpontaneum bonum eſt, vt ſignum, oſtendens naturam, quæ priùs erat quaſi mortua ſegniúue, rurſum excitari ac reuiuiſcere, ἀναζωπυρεῖσθαι, & ad proprias motiones redire, dum ſuperflua eijcit atq; propulſat. Quòd ſi verò ſternutatio non ſponte adueniat in partu difficili, medicus eam arte procurare debet, excitata enim facultate expultrice totius, promouetur partus iſta concuſſione, niſi quid aliud obſtet.

In genere quidem difficultatem partus iuuant ac leuant ὀξυτόκια appellata, primùm quidem, quæ robur addunt vtero ac fœtui, manifeſta vel occulta virtute, vt quæ odoris ſuauitate qualitateq́; aromatica calorem natiuum ſpiritusq́; vitales augent, & ad vterum peculiari vi ducunt, quemadmodum plurima ſunt, quæ menſes ducunt, hoc eſt, occulta quadam analogia ad vterum potiùs feruntur, & vnà ſecum ſanguinem ſpiritusq́; vehunt, quibus virtus expultrix firmatur & roboratur, vt ſunt: crocus, cinamomum, myrrha, ſuccinum, caſſia odorata, ſauina, dictamnus creticus, &c. Secundò, quæ locos mulicbres aperiunt, laxioresq́; & lubricos reddunt, vt malua, althæa, violaria, ſemen lini & fœni græci, oleum chamelin: liliorum alborum, amygd. d. adeps gallinaceus, &c. Tertiò, quæ expultricem totius ac ſimul vteri excitant atq; irritant, vt ſunt, caſtoreum, ariſtolochia, ſtyrax, acetum deſtillatum, ſuccinũ, ſaccharum, raphanus, lithoſpermon, argentum viuum, radix cyclamini, &c. Inprimìs verò ſternutamenta, de quibus hoc loco Hippocrates differit.

APHOR. XXXVI.

Γυναιξὶ καταμήνια ἄχροα, καὶ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ αἰεὶ γινόμενα, καθάρσιος δεῖσθαι σημαίνει.

Mulieri menſes decolores, nec ſemper eodem tempore prodeuntes, purgatione opus eſſe ſignificant.

ALiam affert cauſam, ob quam prægnantes ex alui profluuio abortire poſſint, nempè quòd in iſta ventris perturbatione praui quoque humores cum ſanguine ad vterum ferantur, qui vincula eius laxant,

laxant, fœtumúe corrumpunt, aut virtutem expultricem laceſſunt, ob horum miſcellam, vult dicere, ſæpè menſes alieno inficiuntur colore, nec iuxta naturæ ordinem profluunt: Quæ vitia ambo corriguntur, corpore pharmacis ab huiuſmodi humoribus corruptis expurgato. Natiuus menſium color eſt ruber, clarus & floridus, ſanguini arietis nuper decollati ſimilis, autore Ariſtotele 7. hiſt. & Hipp. lib. de morb. mul. Quamquam pro diuerſitate temperamenti ſuus cuiq; mulieri color ſit, magis vel minùs ruber & clarus. Quando autem maſſæ ſanguineæ multus miſcetur humor vitioſus alienusq;, mutari colorem ſanguinis pro ratione modoq; humoris mixti neceſſe eſt. Et qualis menſtruorum color eſt, eundem & totius ſanguinis, qui in vaſis vehitur, colorem exiſtere veriſimile eſt. Decolores ſeu malè colorati menſes appellantur pallidi, albicantes, ſanioſi, liuidi, flaui, nigri, virides, aut pluribus coloribus tincti, quia tales exiſtunt ob corruptionem propriæ ſubſtantiæ, aut miſtionem alienæ materiæ. Bilis quidem mixta tingit eos colore flauo: phlegma, albicante, rubroq; minùs diluto: melancholicus ſuccus, liuido ac nigro: colores alij ex varia humorum corruptela naſcuntur. Ob eandem miſcellam tardiùs ac citiùs erumpunt menſes, atq; longiùs aut breuiùs fluunt. Debent autem naturaliter purgari mulieres duabus aut tribus aut quatuor diebus, luna decreſcente, ſemel ſingulis menſibus. Bilioſi humores acresq; ſtimulant facultatem expultricem, vt conſuetum tempus, quo iuxta certos lunæ curſus erumpere ſolent, non expectet: Pituitoſus verò & melancholicus humor ſanguini mixtus ſua craßitie eandem impedit ac retardat.

Prudenter verò Hippocrates ambo ſymptomata cõiunxit, nempe vt menſes ſint decolores, & non ſtato tempore promanent: Voluit enim docere, non concitari in prægnantibus periculoſa alui profluuia, niſi ſanguis multùm ſit vitiatus. Fieri ſiquidem poteſt, vt à mixta bile aut pituita ſint decolores, tempus tamen non varient, ſi humor is non multùm acris ſit & mordax, is quippe non ante conſuetum tempus virtutem excretricem ſtimulabat. Similiter & tempus periodi mutari poteſt abſq; humoris corruptione, caloriſq; mutatione, nimirùm ob ſolam vteri denſitatem à frigore, aut ob calorem præter naturam, aut vaſorum obſtructionem vel hiatum conſtrictionemúe. Quapropter ſi alterutrũ ex his ſolùm compares, purgatione opus nõ eſt. Craßior quippe ſanguis menſes retardans, non multùm verò decolores reddens, attenuantibus ac incidentibus cibis & pharmacis, peßis, ſuffitu aromatũ, &c. emendari poteſt, menſesq; in ordinem reuocari, ſine pur-

 gantibus:

gantibus: Sin retardant propter vias vteri obſtructas, aperientium & ἀναστομωτικῶν vſus commodus erit. Interdum ob ſanguinis ſolum feruorem ac tenuitatem anticipant: Quæ vitia rectiùs alterantibus poſſunt corrigi quàm purgantibus, quæ ſæpe craſſos humores parùm colliquatos magis impingunt vaſorum anguſtijs, tantùm abeſt vt aperiant. Quamobrem purgatio ſolùm eſt neceſſaria, præſente cacochymia, quia hæc facit, vt menſtrua ſint malè colorata, & anticipent aut poſtponant. Purgatio verò ideo eſt neceſſaria, quia redundantia vitioſorum humorum mater eſt atq; origo plurimorum morborum, à quibus mulieres conuenienti purgatione poſſunt preſeruari. Adhæc non purgato priùs humore prauo, inutilis eſt ac ſæpè noxius vſus phlebotomiæ, & aliorum remediorum alterantium ac menſtrua prouocantium, vt prolixè de his agit Hipp. libro 1. de morbis muliebribus. Quali autem pharmaco purgandum ſit, monſtrat humor peccans, qui calore & alijs notis ſe prodit, quas docet Hipp. lib. 2. de morbis.

APHOR. XXXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, ἢν οἱ μασθοὶ ἐξαίφνης ἰσχνοὶ γίνωνται, ἐκτιτρώσκει.

Si mulieri vterum ferenti mammæ ſubitò extenuentur, abortit. Celſus: Mulieri grauidæ, ſi ſubitò mammæ emarcuerunt, abortus periculum eſt.

Nutriri fœtum ſanguine materno, qui ab alijs quoq; partibus ad vterum deriuetur, conſpicuo mammillarũ flacceſcentium aut lacte turgentium argumẽto docet, obiter ſignum abortus inſtantis tradens, de quo initio ſermonem inſtituit. Quomodo autẽ ſit ſignum, explicandum eſt. Fœtus, dum in aluo matris eſt, dulciore ac pinguiore ſanguinis parte nutritur, atq; ex eodem lac in mammis gignitur, vt in multis locis docet Hippocrates. In libro de natura pueri inquit: ἕλκει τὸ ἔμβρυον ἀπὸ τοῦ αἵματος ἐς ἑαυτὸ τὸ γλυκύτατον. *Et 1. de morb. muliebribus: dulciſſimus humor ex cibis ac potibus in muliere pregnante ad mammas vertitur ac exugitur, quapropter menſes non valde prodeunt. Ariſtoteles quoque lib. 4. de gen. animal. 4. eandem materiam eſſe docet lactis, ſeminis, & ſanguinis menſtrui, quo fœtus alitur. Præterea ſimilis & cognata eſt ſubſtantia mammillarum & teſtium. Vtraq; enim glanduloſa eſt, ſanguinem attractum ſibi per coctionem in colore aſſimilans, candoremq; inducens. Galenus etiam connexum vaſorum vteri cum mammillis monſtrauit.*

Adhæc

Adhæc quemadmodum teſtes vteruſq; in puellis ante ætatem impuberem nõ plus ſanguinis ad ſe trahũt, quàm ad ſui nutritionem ſufficiat, ſed iam incipiente pube pro generatione ſeminis: ac poſt conceptum pro nutritione fœtus vberiorem ſanguinem trahunt & alliciunt: Ita in puellis impuberibus, & in non prægnantibus, non plus attrahunt mammæ, quàm pro nutritione egent: at poſt ætatem laſciuientem, & magis in prægnantibus, miranda naturæ prouidentia & ſolertia, portio ſanguinis in corpore muliebri redundantis, pro glandoſæ illius carnis incremento, ac tandem in grauidis pro materia gignendi lactis ad mammillas aſcendit, vnde eæ turgeſcunt ac in maiorem molem attolluntur.

Sententia huius Aphoriſmi extat in lib. 1. περὶ γυναικείων, his verbis: Quibus grauidis circa ſeptimum aut octauum menſem derepentè mammillarum ac ventris plenitudo collabitur, ἐξαπίνης τὸ πλήρωμα ξυμπίπτει, & vbera graciliſcunt, & lac non apparet, his dicendum eſt, puerum mortuum eſſe, aut viuere ac debilem eſſe. Iſta vt rectiùs intelligantur, nonnulla de lactis generatione dicenda ſunt.

Lac, Ariſtotele autore, eſt ſanguis coctus, id eſt, ſuccus candicans ex pinguiore & edulcata ſanguinis parte, mammarum vi ad fœtus alitionem elaboratus. Vnus quidem idemq; calor natiuus mutat ſanguinem in ſubſtantiã parti conſimilem, ſed vt partes differunt temperamentis, ita ſingulæ pro ſuo temperamento materiam coquendam maiore vel minore calore afficiunt. Lac itaq;, vt Iul. Scaliger eruditè loquitur, eſt magis coctum quàm ſanguis, productiore, non intenſiore coctione, ſed caloris facultate remiſſiore. Et lactis materia eſt ſanguis, & magna ex parte is ſolùm, ex quo ſemen in teſtibus confici, ac fœtus in vtero ali poteſt, quem nimirum venæ ſeminales vtero adducunt: Iſte quidem pro materia lactis non ſufficit, ſolus tamen vim quandam peculiarem, de qua mox dicam, à teſtibus adducit atq; mammis communicat. Sanguinem accipiunt mammæ per venas triplicem à caua originem ducentes, antequam caua thoracem elabitur: Galenus has cum venis vteri cruralibus copulatas eſſe putauit, quamquam eas cum vaſis abdomen perreptantibus nuſquam vniri à recentioribus Anatomicis ſit obſeruatum. Nec fortè opus eſt συμπάθειαν illam vteri & mammillarum in iſto vaſorum connexu & copulatione anxiè quærere, natura ſiquidem per ſe docta amicitias atq; inimicitias inter partes poſuit: Hæc ſanguinem, quo ad nutritionem fœtus iam excluſi, aut mox excludendi non ampliùs opus eſt, in mammas tranſmittit, non per venas abdominis,

ſed ſtatim per venæ cauæ caudicem, ex quo vaſa ſeminalia ortum ducunt, aut per ipſa ſeminalia vaſa in azygam venam, & hinc in cauam aut in propagines mammariæ & aliarum ad mammas accedentium, quarum fines cum azyga ſunt foris coniuncti. Et vt ſanguis iſte per longiorem moram exactiùs in venis elaborari & percoqui poſſet, natura venas illas à caua per longas ambages ad mammillas deduxit.

Efficiens cauſa verumq́; αἴτιον lactis eſt, vis ſpecifica in glandulis mammillarum, exuſcitata à facultate, quæ à teſtibus aut ſemine vnâ cum ſanguine per vaſa ſeminalia ab vtero in venam cauam recurrente, promanat. Huius virtute mammæ plus ſanguinis attrahunt & conficiunt ſibiq́; totum in colore aſſimilant, vt concolor fiat albæ ſubſtantiæ glanduloſæ. Nam etiamſi primis ſtatim menſibus creſcunt mammillæ, portione ſanguinis menſtrui eò concedente, nondum tamen ex eo lac gignitur, ſed poſt menſem ſextum primum, poſtquam fœtus iam eſt vitalis ac integrè, nec ampliùs elaborato illo ſanguine ad formationem eget: Tùm equidem commeatum parans futuro homini per vaſa ſpermatica ad mammas regurgitat, ſecumq́; ſingularem vim γαλακτοποιητικὴν adducit, quæ, vt dixi, generationis lactis συναίτιον eſt præcipuum, quemadmodum vis vitalis à corde promanans ad generationem ſanguinis in epate τ̃ συναιτίου rationem habet, vnde & exiguas arterias habent mammæ, natura id compenſante per huiuſmodi influxum nouæ virtutis. Hippocrates ergo in lib. de nat. pueri inquit: Quum mouetur fœtus, tunc ſanè lac indicationem ſui præbet matri, mammæ enim attolluntur & papillæ ὀργῶσι, lac verò non prodit, &c.

Hinc eſt, quòd ijs, quæ molam geſtant, mammæ quidem creſcunt, ſed lac non gignitur. Nam Hipp. 1. de morbis muliebribus inter ſigna conceptus molæ hoc refert, inquiens: Quum multi menſes, modicum & morboſum ſemen conceperint, neq́; conceptus verus ſit, & venter plenus, velut prægnantis, nihil autem in ventre mouetur, neque lac in mammis generatur, mammæ tamen turgidæ ſunt, &c: Mola ſiquidem, hoc eſt, rudis ac informis quædam caro in vtero naſcitur, non autem fœtus humanus, potiſſimùm quando ſemen viri paucum eſt, vel vitioſum ac imbecille, id eſt, deſtitutum vi illa efficaci diuinaq́;, quæ materiæ ſpermaticæ corporaturam extendere, formare & animare poteſt: aut eadem à ſanguine vitioſo aut immodicè ad vterum confluente ſtrangulatur, ac ita perfecta viſcerum conformatio impeditur ac deſtruitur, vt docet Hipp. in libro iam allegato his verbis: Primis diebus pauciſſimus ſanguis in vteros fluit, εἰ γὰρ ἀθρόον καὶ πολὺ ἔλθοι ἐς

ἄταξ.

ἅπαξ, οὐκ ἂν δύναιτο ἡ γονὴ τροφὴν ἔχειν, ἀλλ᾽ ἀποπνιγείη ἂν τοῦ αἵματος πολλοῦ ἰόντος. *Et Ariſtoteles 4. de gen. 7. dixit, generationem molæ eſſe quandam μόλυνσιν ſeminis in vtero. Quare quum valida iſta vis ſeminis ad mammillas non tranſit, lac generare nequeunt.*

Facilè iam eſt rationes multorum problematum reddere. Primùm quidem, cur mulieres lactantes rarò concipiant, nimirum quòd non ſatis iuſta materia & facultas teſtibus ſuppeditetur, quæ & ſeminis prolifici & lactis generationi par ſit. Et quæ coëunt, lac vitioſum habent, ob motum ſeminis in teſtibus. Et cur poſt conceptum lactantes infelicius vtrumq; fœtum, tàm editum quàm nuper conceptum, nutriant: quia ſcilicet ſanguis bonus iam non minùs ab vtero quàm à mammis attrahitur, ille tamen dulciorem ac meliorem allicit. Nec quæ diu poſt ablactationem habent lac, concipiunt facilè, quia Natura iam adſueuit ſanguinem ad mammas potiùs mittere. Ob eandem cauſam nec coloſtrum laudatur, quia non eſt ex ſynceriore ſanguine.

Ex his, puto, conſpicuum fit, quare repentina mammillarum extenuatio in grauidis abortum portendat. Galenus id totum ad alimenti penuriam refert, quaſi fœtus imbecillior ob defectum alimenti attrahat ſanguinem ex venis communibus, qui eſt ſcilicet materia lactis, & quo fœtus alitur. Verùm Hipp. ait: ἢν μασοὶ ἰσχνοὶ γίνωνται ἐξαίφνης, *id eſt, ſine cauſa aliqua manifeſta, non ob inediam, aut morbum aliquem notum, aut ſymptoma aliquod mammarum. Vult ergo id fieri ob magnam aliquam cauſam latentem, affectum nimirùm vteri, aut infirmitatem fœtus, cui vt natura opituletur, omnem ſuccum bonum à mammillis ad vterum reuocat: aut quia mammæ deſtituuntur vi illa ab vtero, teſtibusúe vel fœtu influente aut calor ſeminis genitalis, opifex lactis, factus eſt imbecillior. Non minùs inſtantem abortum pronunciat, teſte Galeno 14. de vſu part. 8. ſi quando mammæ ante tempus ſolitum, hoc eſt, menſe quarto aut quinto, replentur lacte, ſignum etenim eſt, fœtum ob vires debiles ſanguinem non attrahere, vel cotylidones, à quibus propendet fœtus, exareſcere, laxari, aut conſtringi & reſiccari, ſicuti fit ante partum naturalem: ideoq; tùm ſanguis ſyncerior vehens illam vim, copioſior ad mammas reflectitur, quemadmodum poſt excluſum fœtum viuum fieri ſolet. Hippocrates de natura pueri, poſtquam dixiſſet, embryonem trahere dulciſſimum quodq; ex ſanguine, addit:* αἵματος ἀπὸ τοῦ γάλακτος ἐπαυρίσκεται ὀλίγον. *Quibus verbis ſignificat, fœtum auctiorem nutriri ſanguine etiam impuriore, qui tamen*

men priùs dulceſcat mixtione lactis aut ſanguinis in vberibus antè elaborati, quaſi hic ad vterum regrediatur.

Quamobrem ſi quando refluxus iſte propter vias obſtructas deletaſúe exareſcentibus cotyledonibus, aut alia de cauſa impeditur, fœtum interire neceſſe eſt, commodo nimirùm alimento deſtitutum: atq; ſic mammarum gracilitas non ſigni tantùm, ſed etiam cauſæ rationem habet.

Quàm magnus verò vteri, mammillarum & thoracis ſit conſenſus, in multis locis Hippocrates docet. In 4. Epidem. prope finem ait: Qui teſtes affectos habent, tuſsim ſiccam tuſsiunt. Et 2. Epid. 2. ſect. loquens de mutuis partium inter ſe affectionibus, ait: Sed & multa ſunt eiuſcemodi, velut mammæ abortientium gracileſcunt, neq; enim contrarium eſt: neque tuſſes diuturnæ, quoniam vbi teſtis intumuit, ceſſant: & teſtium tumor à tuſsi ceſſat & alleuatur: quæ res commonefacit nos κοινωνίας pectorum, mammarum, genituræ & vocis. Conſortij quoq; τῶν γεννητικῶν μερῶν cum thorace & mammillis meminit, & in 2. Epid. ſect. 5. vbi inquit: ἰσχνοφωνίαν κιρσὸς λύει, ἐς τὸν ἀριστερὸν. καὶ δεξιὸν ὄρχιν: nam circa annos pubertatis mutatur vox, intumeſcunt mammillæ, erumpunt menſtrua, prodeunt pili ad inguina, &c. diductis nimirùm vaſis & cute à calore copióſiore. Hic etiam poſt conceptum in mulierum teſtibus magis augetur, ob ſanguinis & ſpirituum vberiorem adfluxum. Tùm itaq; magis ſe profert & ad cuncta opera fit potentior & efficacior. Non immeritò itaque Gal. 1. de ſemine 15. teſtes appellat alteram inſiti caloris originem, multa ſiquidem caliditate perfundunt corpus totum: exectiq; omnem corporis εὐτονίαν auferunt. Nouas iſtas vires magis promunt in iis partibus, cum quibus maius ipſis eſt conſortium & συμπάθεια. Mulieres certè, quibus menſes ſunt ſuppreſsi, ſæpenumero dolores circa mammas percipiunt acres.

APHOR. XXXVIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ὁ ἕτερος μαστὸς ἰσχνὸς γένηται, δίδυμα ἐχούσῃ, θάτερον ἐκτιτρώσκει: καὶ ἢν μὲν ὁ δεξιὸς ἰσχνὸς γένηται, τὸ ἄρσεν, ἢν δ᾽ ὁ ἀριστερὸς, τὸ θῆλυ.

Mulieri geminos ferenti, ſi altera mamma extenuetur, alterum abortit. Et ſi quidem dextra mamma extenuatur, marem: ſin ſiniſtra, fœminam.

QVæ de mammillarum conſenſu cum vtero ob vim aliquam ab illo ad mammas confluentem, diximus, hoc Aphoriſmo magis conſpicuè docet,

docet, iſtaſquè Naturæ expulſiones ſeu commutationes ob amicitiam partium factas, ſemper κατ' ἴξιν ſeu εὐθυωρίαν fieri monet. Nam dexter teſticulus dextræ matricis parti annexus, vim ſuam dextræ mammillæ: Siniſter ſiniſtræ communicat: Quòd ſi verò vnicus eſt fœtus in vtero, amborum teſticulorum & vberum vis vnico iſti fœtui communicatur. Si ergo alteruter gemellorum laborat, id extenuatio alterius mammæ, quæ è directo eſt, prodit: At ſi altera ſolùm mamma mulieris vnum tantum geſtantis extenuatur, non neceſſariò fit abortus, niſi ambæ mammæ ſubitò gracileſcant. Sin dextra ſolùm emarceſcat repentè, marem ſolum, qui in dextro vteri ſinu concipi ſolet, corrumpi metus eſt: Quamquam fieri poteſt, vt & alter excludatur: Quia rarò fit, vt mulier, quæ gemellos vtero fert, abortiens, vnum ſolũ, altero incolumi ſeruato, excludat: Id tamen fieri poſſe, hic Aphoriſmus & experientia docet, quando videlicet mater robuſta, fœtuſq; validus fuerit, & abortus ab externa aliqua cauſa accidat: & ſi gemelli non ab vno coitu gignũtur, ſed per ſuperfœtationem, iſti ſiquidem in vna ſecunda exiſtunt, eademq; die eduntur, vt & concipiuntur, teſte Hippocrate in libro de ſuperfœtatione, & de Natura pueri in fine, vbi ait: Ab vno coitu gemelli vterq; in ſinu & pellicula eſt ſeu χωρίῳ, & eadem die ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον vtrumq; paris, & alter prius foràs procedit, & pelliculæ ipſius. In hac vrbe mulier feliciter peperit, quæ ante menſem abortierat.

Ariſtoteles 7. hiſt. 4. docet, ſi fœmina plures vno pariat, id fieri vel ex vno congreſſu, quando ſemen copioſum in ſinus diuerſos illabatur, hoſq; eodem tempore in lucem edi: vel diuerſis coitibus per ſuperfœtationem, (quam fieri probat exemplis Herculis & Iphicli: Item mulierculæ, quæ alterum ſuo marito, alterum adultero ſimilem peperit) idq; propinquis, & hos quoq; ſimul edi: Vel non adeò propinquis, hos perfectos edi poſſe omnes in menſibus imparibus.

De conſenſu partium κατ' εὐθυωρίαν loquitur Hipp. in libro de ſuperfœtatione, inquiens: Vtra mamma ipſi maior eſt, illic fœtus extitit: Similiter & oculus maior & ſplendidior omninò erit intra palpebram, etiam eius partis, cuius mamma maior exiſtit.

APHOR. XXXIX.

Γυνὴ μὴ κύουσα, μηδὲ τετοκυῖα ἢν γάλα ἔχῃ, ταύτῃ τὰ καταμήνια ἐκλέλοιπε.

Si mulier

Si mulier nec prægnans, nec puerpera lac habeat, ei menſtrua defecerunt.

VT ſanguinis affluxum atq; refluxum ab vtero ad mammillas clariùs probet, proponit rem miram, quæ ob raritatem multis paradoxa videri queat: nempè quòd mulier, quæ nec peperit, nec prægnans eſt, ex ſola menſium ſuppreſſione lac habeat, quale exemplum vidit & Cardanus & Chriſtophorus Vega Hiſpanus. Id autem fieri veriſimile eſt, ſanguine copioſo ac ſpirituoſo ad mammas tranſmiſſo, ac in lactis ſpeciem coloremq; tranſmutato, cum glanduloſa mammarum ſubſtantia plus concoquit ſibiq; aſſimilat, quàm ipſi ad nutricationem opus eſt, vt Galenus in hoc commento luculenter demonſtrat, id totum referens ad venarum communium repletionem ex ſuppreſſis menſtruis. Veriſimile autem non eſt ex ſola ſanguinis repletione quacunq; id fieri, niſi valida in fœmineis teſtibus vis, de qua ſuprà ſum locutus, accedat. Quare tales mulieres viragines eſſe oportet, vt ſemen illarum ad maſculinam naturam accedat, teſteſq; copioſum ſanguinem, etiam nullo fœtu in vtero exiſtente, attrahant, quem poſſint edulcare, vt deinceps ad mammas tranſmiſſus, ob maiorem ſimilitudinẽ faciliùs vertatur in lac, calore mammillarum à valida teſtium virtute adaucto & excitato. Nec diſplicet Cardani opinio, qui non credit eas, quæ nunquam antè venerem ſunt expertæ, poſſe hac ex cauſa lac gignere, per venerem ſiquidem meatus à teſtibus longè fiunt patentiores, id quod vox grauior & alia nonnulla monſtrant.

Quòd verò teſtes ad generationem lactis conferant, etiam hoc argumento eſt, quòd viri quoq; nonnulli, carnoſi ſcilicet ac benè mammati lac gignant, maximè ſi frequenti ſuctu & frictione vtantur. Et Ariſtoteles 3. hiſt. 20. ſcribit, caprum quendam in Lemno geminas iuxta genitale mammas habuiſſe, è quibus tantum lactis emulgebatur, vt inde coloſtra conficerent. Mathiolus quoq; teſtatur, tres hircos in Bohemia diuerſis in locis repertos, qui reddiderint lac, quo epileptici fuerint curati.

APHOR. XL.

Γυναιξὶν ὁκόσῃσιν ἐς τοὺς τιτθοὺς αἷμα συστρέφεται, μανίην σημαίνει.

Quibus mulieribus ſanguis ad mammas in tumorem colligitur, furorem ſignificat.

CElſus lib. 2. cap. 7. Suffuſa ſanguine mulieris mamma, furorem venturum eſſe teſtantur.

Non

Non ex quouis ſanguine ad mammas tranſmiſſo lac gigni docet, ſed ex eo ſolùm, qui probus eſt ac σύμμετρος, *acceſſu caloris noui ex teſtibus vires accipiens: nam ſanguis, inquit, prauus & ἀσύμμετρος, feruens & aduſtus in corpore redundans, ſi in mammis collectus in tumorem durum, rubore ſanguineo ſuffuſum conuertatur, maniam ſignificat. Idem & in 2. Epid. 6. ſect. in fine dixit, inquiens:* τῷ μέλλοντι μαίνεσθαι, τόδε προσημαίνει τὸ σημεῖον, αἷμα συλλέγεται αὐτῷ ἐπὶ τοὺς τιτθούς. *Ratio hæc eſt. Quòd ſanguis ob copiam feruoremúe ab adenum in mammillis frigida ſubſtantia non euinci, nec in lac conuerti poteſt, quare ibi collectus putreſcit, fumosq́; acres in caput mittens, maniam facit: Aut ſignum eſt, quòd feruidior vſtusq́; ſanguis in corpore redundet, qui cerebrum petens, ſpiritus eius exagitat, vt mulieres in furorem adigantur. Mania itaque ad mammas ſanguine ſuffuſas ſequens oſtendit, ſanguinem in toto corpore feruidum eſſe, & ad lactis generationem ineptum. quale exemplum vidit Chriſtophorus Vega. Simul docet mammarum cum cerebro cordeq́; conſenſum.*

Muſa Braſauolus refert, mulierem à ſe viſam eſſe, à cuius vberibus ſanguis lactis loco effluxerit, cùm duos gemellos lactaret, adeò fortiter ſugentes, vt non ſinerent ſanguinem in lac conuerti, quemadmodum, qui nimio vtũtur coitu, ſanguinem pro ſemine eiaculantur. Et Amatus Luſitanus ſanguinem per mammillarum pupillas effluere obſeruauit in duabus nobilibus fœminis, quarum neutra facta ſit maniaca, quia ſanguine ex ſaphena miſſo, illico ſanitati reſtitutas. At iſtæ hiſtoriæ non euertunt Aphoriſmi huius veritatem, qui non de effluxu, ſed de συστροφῇ *ſanguinis loquitur.*

APHOR. XLI.

Γυναῖκα ἢν θέλῃς εἰδέναι εἰ κύει, ἐπὴν καθεύδειν μέλλῃ μελίκρατον δίδου πίνειν, κἢν μὲν στρόφον ἔχει περὶ τὴν γαστέρα, κύει: εἰ δὲ μὴ, οὐ κύει.

Si ſcire velis, an mulier conceperit, quum dormitura eſt à cœna ei aquam mulſam potui dato: & ſi ventris tormina patiatur, concepit: Sin minùs, non concepit.

QVia prægnantibus morbo acuto correptis non tutò vel purgatio, vel alia remedia exhiberi poſſe docuit, nec tamen menſium defectus lactisúe generatio firmum certumq́; ſint imprægnationis ſignum, hîc notam quandam & experimentum tradit, quo medicus exploret, num mu-

lier, quam curandam ſuſcipit, conceperit, an ex alia cauſa menſes deficiant: Et hoc ipſo rurſum oſtendit συμπάθειαν vteri, quam habet cum toto ac inteſtinis, docens, alimenta flatulenta non minùs in vtero, quàm in inteſtinis tormina parere, atq; vterum communi vti alimento, quo totum corpus vtitur.

Multis verò hoc Hippocratis experimentum eſt ſuſpectum, eò quod ſæpenumero fallere poßit, nec veram διάγνωσιν inter malam ac veram impregnationem doceat. Videtur autem loqui de primo menſe conceptus in muliere ſana, quæ non aſſueuerit potui aquæ mulſæ, & non ſit torminibus obnoxia, aluo nec dura, nec lubrica: Tali mulieri à cœna cubitum eunti iubet melicraton crudum bibendum porrigere: Quòd ſi ergo ex huius potu tormina circa ventrem ſenſerit, ſignum eſſe conceptus: etſi nulla ipſam tormnia corripuerint, nullam eſſe conceptus notam. Nam melicraton crudum (per coctionem ſiquidem partes mellis flatuoſæ vna cum ſpuma conſuſumuntur) parit flatus plurimos, qui ventre cibis pleno non ita citò per quietem vel diſcuti vel excerni poſſunt, vtero nimirum poſt conceptum arctißimè conſtricto & conninuente: huius conſenſu arctatur quoq; & contrahitur podex: inteſtina quoq; & aliæ ventris partes verſus eundem colliguntur, contrahuntur ac ſubſident. Eiuſdem conſenſus ratione aluo conſtricta vix etiam lotium reddimus: & lotio compreſſo, feces alui vix egerimus. Quapropter flatus tàm in vtero quàm in inteſtinis à potu melicrati excitati diſtendunt, exitum non inuenientes, hinc inde reuoluuntur ac tormina inferunt. Fallax tamen eſt hoc experimentum, quando vel vterus vel inteſtina affectu aliquo præter naturam laborant, aut natura imbecillitatem quamcunq; contraxerunt. Quærenda ergo alia quoq; conceptus ſigna, & ex horum dextra collatione iudicium feratur. Talia multa tradit Hippocrates in libro de ſterilibus, vbi ait: Prægnantem mulierem ſi non ex alio cognoſcas, ex hoc cognoſces: Oculi videntur diſtracti ac cauiores: candidum in oculis naturam albedinis non habet, ſed liuidius apparet, (ſubtracto ſcilicet aut aliò deriuato calore natiuo, ad vterum nimirum) Item: Quæ in ventre habent, maculam ſolarem, ἔφηλιν, in facie habent, & poſtquam conceperunt, μίσοιτοι γίνονται ϰ̀ κακόσιτοι, καρδιωγμῶ μεςαὶ, ϰ̀ πτυαλίζουσιν. Mel & aniſum tenuißimè terito ac exhibeto, & dormire ſinito, & ſiquidem tormen ipſi fiat circa vmbilicum, prægnans eſt: Sin minùs, non eſt. Quia aniſum flatus ab aqua genitos ducit ad vterum iam patentem & rarefactum, nam denſus non concipit: & qui concepit, eius

eius vaſa patent & biant in vterum. Mel quoq; partes aliquas tenues habet, qua ad vterum ducunt aquam craſſam. Mulieres prudentiores habent ſigna certiora. Occludi os vteri ſentiunt: Semen non rurſus excidit: menſes non fluunt: & ſi poſt 30. dies, ſi mas fuerit, aut poſt 40. ſi fœmella fuerit, leues quaſdam habent purgationes per venas collo vteri inſertas, quia fœtus tenellus ſanguine illo craſſiore non alitur: deinde ilia ampliantur & venter extuberat: mater ſentit motum quendam in vtero, qui eſt Naturæ formatricis motus, non ipſius fœtus, qui tertio demum menſe fit aut quarto, omnibus membris iam abſolutis.

APHOR. XLII.

Γυνὴ ἢν μὲν ἄῤῥεν κύει, εὔχρους ἐστὶν: ἢν δὲ θῆλυ, δύσχρους.

Mulier grauida, ſi marem gerit, benè colorata eſt: Si fœminam, malè colorata.

PErſeuerat in explicanda ſympathia vteri ac teſtium cum toto, ſexus pronoſticon inferens, à colore grauidarum bono aut malo ſumptum: Significans talem naſci fœtum, qualis eſt ſanguis: nam quo totum corpus alitur, ex eodem quoq; ſemen prolificum gignitur, fœtusq; alimentum ſuum accipit. Quemadmodum, inquit, flatuoſum alimentum, quale præbet melicraton crudum, mox vtero communicatur: ita ſi ſanguis in toto venoſo genere optimè coctus fuerit, à quo ſcilicet color floridus emicat, tùm ex ſemine naſcitur mas potiùs quàm fœmina. Quia materia ſpermatica vtriusq; parentis, ſanguisq; maternus, quo fœtus nutritur & conformatur, reſpondet ſanguini in epate venoſoq; genere elaborato. Ex diſcrepante autem mamma vnus idemq; λόγος σπερματικὸς procreat differentes ſexus, nempe perfectum, qui mas dicitur: & imperfectum, hoc eſt, fœmellam, quæ non forma differt à mare, ſed ſolùm maiore ac minore perfectione, quæ ſanè non à forma ſubſtantiali, ſed ſolùm accidentali ſumi poteſt, nempe à primis qualitatibus, quibus forma tanquam inſtrumentis ad naturæ opera formanda vtitur. In ſemine eſt forma fœminæ & maris. Ex ſemine perfectiùs cocto & elaborato in teſtibus robuſtis, qui præclaram vim & calorem toti corpori inferunt, mas gignitur, qui fortior ſcilicet & calidior eſt: ex craſſiore enim, vt ait Hipp. in fine libri de natura pueri, ac fortiore genitura naſcitur: ex humidiore ac debiliore, fœmina. Semen autem fortius gignitur ex ſanguine probè cocto ſpiritibusq; pleno, à quo & vi-

uidus calor naſcitur, maximè ſi calor teſtium rectè valentium acceſſerit. Bonus ergo color geſtationem maris magna ex parte ſignificat vt in lib. de ſterilibus loquitur Hippocrates. Nam omnes iſti Aphoriſmi ſunt propoſitiones indefinitæ, quæ vt plurimùm veræ ſunt, nec eas Hippocrates vt perpetuò veras protulit, ſed eo ſolùm ſcopo, vt teſtium atq; vteri cum toto partibusq; nonnullis conſortium monſtraret.

Ex his conſpicuum eſt, verba Aphoriſmi accipienda eſſe de muliere rectè aliâs valente, atq; ad ſeipſam, nõ ad alias fœminas comparata: & quæ bona victus ratione vtitur: nã grauidæ pro vario victus genere, quo vtuntur hunc atq; aliũ colorem obtinent. Præter colorem ſunt & alia ſigna maris aut fœminæ: mares citiùs mouentur: & in dextro magis latere naſcuntur: pupilla oculi dextri maior eſt atq; ſplendidior quàm ſiniſtri: arteriæ in carpo & temporib. dextris ſunt humidiores, vt & venæ dextræ ſub lingua: papilla mammæ dextræ eſt magis exerta, magis rubet ac turget. Patet etiam hinc, quòd ad maris generationem faciant, quæcunq; ſanguinis ſeminisq; probioris confectionem iuuant, vt ſunt, ætas matura, temperantia, coitus rarior, & matutinus, victus paulò calidior, ſitus in dextro latere, de quo infrà 48. Aph. plura dicenda erunt.

Venter magis prominet: maior corporis promptitudo: motum incipiunt crure dextro.

APHOR. XLIII.

Ἢν γυναικὶ κυούσῃ ἐρυσίπελας ἐν τῇ ὑστέρῃ γένηται, θανατῶδες.

Si mulieri grauidæ in vtero eryſipelas fiat, lethale.

SPectat partim ad ea, quæ Aphoriſmo quadrageſimo dixit, nam vt ſanguis in mammis collectus futuram maniam, cerebri phlegmonen, portendit: ita & eryſipelas aut phlegmone vteri oſtendit, corpus vniuerſum bilioſo ſanguine & feruido redundare, quo fœtus nutriatur peſſimè; partim Aphoriſmum trigeſimum verum eſſe docet, vbi dixit: mulierem vtero gerentem morbo aliquo acuto corripi, lethale eſſe. Nam eryſipelas vteri coniunctam habet febrem acutam, quæ calore ſuo feruido fœtui alimentũ corrumpit, & ei in refrigerium adimit, ac tandem ipſum necat: Eadem matrem quoq; debilitat, vt deinceps laboribus partus aut abortus non ſuffitiat. Adhæc vteri πάθος dolorificum facit abortũ, qui & matri periculoſus eſſe ſolet. Sic ergo ſocietatem vteri cum partibus principibus quoq; oſtendere voluit. Eryſipelatis in vtero notas exponit Hippocrates in lib. de Nat.

mulie-

muliebri. Et libro 2. de morb. muliebribus. Si Eryſipelas, ait: in vteris oboriatur, tumor fit à pedibus exorſus, & ad crura, lumbos & mammas cum dolore procedens: rigor ac febris corripit, recta ceruice fit ſpiratio: aliquando liuida fit in poplitibus, & modico tempore meliùs habent ex hoc colore, torpor occupat manus, lumbos & crura: deinde rurſus adfligitur, & corpus puſtulis impletur, & facies rubeſcit, ſitis fortis tenet, fauces ſicca fiunt: Hic morbus ſi prægnanti fiat, moritur.

APHOR. XLIIII.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν λεπταὶ ἐοῦσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσιν, ἐκτιτρώσκουσι δίμηνα, πρὶν ἢ παχυνθῆναι.

Quæ præter naturam tenues vterum gerunt, abortiunt ſecundo menſe, priuſquam craſſeſcant.

QVantus ſit vteri cum toto corpore conſenſus, alio ſigno demonſtrat, ſimulq́ꝫ docet, quòd non ſolùm ratione febris dolorisq́ꝫ eryſipelas vteri fœtui ſit lethale, ſed etiam ob hanc cauſam, quòd fœtus creſcere & ſe mouere nequeat, ob vteri & dolorē & duritiem, ob quam extendi ſe non patiatur, q. d. fœtus in vtero excarni & admodū extenuato ob loci ſtricturā & anguſtiā excluditur, quū vterus in ampliorē capacitatē à fœtu creſcente diduci nequeat. Loquitur .n. de mulieribus, cuius partes ſolidæ ante conceptū fuere extenuatæ. Verum quia medicus habitum vteri intus latētis non poteſt oculis cernere aut tactu cognoſcere, ideò Hippocrates mentionem facit habitus totius corporis præter naturam & conſuetudinem ex morbo aut alia cauſa quacunq́ꝫ, antequam conciperet mulier, exhauſti & demacerati: Huic haud dubiè habitus vteri quoq́ꝫ reſpondebit: non autem loquitur de ijs, quæ poſt conceptum perueniunt ad maciem, vteri corpore non gracileſcente: Tales quippe ſæpenumero pulcherrimos edunt partus. Quia macies illa inde poteſt exoriri: quòd vterus fœtusq́ꝫ robuſti ad ſe ſanguinem fortiter trahentes, alimentum corpori matris reliquo ſubtrahunt.

Hanc eſſe huius Aphoriſmi ſententiam, Aphoriſmus 55. & aliorum locorum collatio oſtendit. Nam in libro de ſterilibus ait: Quum prægnans corruperit menſtruum fœtum & ad finem perferre non poterit, & tenuis præter naturam fiat, huius vteros purgare oportet, & eam φαρμακεύειν *& craſſefacere, non enim ad perfectionem geſtare poterit, donec ſe ipſam refecerit, atq́ꝫ vteri robuſti facti fuerint. Si verò concipiat quidem, corrum-*

pat autem fœtus bimeſtres exactè eodem tempore, & hoc perpeſſa fuerit bis aut ter eodem modo, aut etiam ad amplius tempus progreſſum corrumpat eodem modo: huius vteri non ampliùs extenduntur, fœtu in ipſis augeſcente & ad ampliorem molem excedente. Verùm fœtus quidem augeſcit, vteri verò non creſcunt, & propterea multa eodem tempore corrumpunt, &c. Et in libro de ſuperfœtatione: mulier, quæ concipit quidem, perdit autem fœtus bimeſtres exactè eodem tempore, aut etiam trimeſtres, aut quadrimeſtres, talibus vteri in maiorem amplitudinem non porriguntur, ita vt non ampliùs capiendo fœtui ſufficiant, ſed propterea perditur eodem tempore. &c. Idem repetit in libro de natura muliebri, & libro 2. de morb. muliebribus.

Fœtus itaq; in vtero, qui atrophia laborat, diu non poteſt incolumis perſiſtere, tùm quòd locum non ſatis ſpacioſum occupat, tùm verò ob alimenti penuriam & corpora conualeſcentia plus ad ſui refectionem trahunt quàm fœtus: Nam altero menſe vberius alimentum expoſcit. Quare eliditur menſe ſtatim altero aut tertio, niſi vterus rurſum craſſeſcat, recorporetur & carnoſior ſeu habitior reddatur. Summa ergo cura adhibenda eſt, vt mater optimè nutriatur. Quòd autem hîc dicit, πρὶν ἢ παχυνθῆναι, nam poſt 30. aut 40. dies primùm ilia ampliantur, id libro de Nat. muliebri dixit: non priùs fœtum perferre poterit, quàm vteri ipſius craſſi fiant & robuſti. Eadem phraſi mox in 46. vtitur.

APHOR. XLV.

Ὁκόσαι δὲ μετρίως τὸ σῶμα ἔχουσαι, ἐκτιτρώσκουσι δίμηνα καὶ τρίμηνα ἄτερ προφάσιος φανερῆς, ταύτῃσιν αἱ κοτυληδόνες μύξης μεσταί εἰσι, καὶ οὐ δύνανται κρατεῖν ὑπὸ τοῦ βάρεος τὸ ἔμβρυον, ἀλλ' ἀπορρήγνυνται.

Quæcunque mediocriter corpulentæ abortum faciunt menſe ſecundo aut tertio ſine cauſa manifeſta, ijs cotyledones mucoris plenæ ſunt, nec præ pondere fœtum continere poſſunt, ſed abrumpuntur.

Rurſus connexum fœtus cum vtero, & communionẽ cum toto oſtendit, etiam cauſam aborſus referens, ob quam etiam in corpore ſucci pleno fœtus priuatur ſuo alimento diſruptis nimirum vaſis, quibus in vtero fulcitur, & per qua haurit ſanguinem, quo nutritur: Græci κοτυληδόνας vocant.

Idem

Idem docuit in libro 1. de morbis muliebribus & de Natura muliebri, inquiens: Si acetabula vteri fuerint plena phlegmate, menſes quidem benè ſuccedunt, ſed pauciores fiunt: & ſi in ventre habuerit, corrumpit fœtum, vbi fortior factus fuerit, non enim retinere poteſt, ſed abrumpitur. Addit & ſigna: Humida fit, & mucoſum viſcoſumq́; à ventre defluit, & non mordet: & in menſibus poſtquam à fluxu purgari deſierit, per duos aut tres dies muci ex vteris prodeunt, & horror tenet, & calor non acutus.

Vt autem intelligi poſſit, quid ſint cotyledones, & quomodo his abruptis, abortus ſequatur, breuiter quædam ex libris Anatomicis repetenda ſunt. Duæ ſunt tunicæ ſeu inuolucra, quibus tanquam faſcijs fœtus humanus in vtero circumdatur ac incluſus tegitur, interior fœtui proxima, quæ fœtum totum immediatè inuoluit, à candore & mollitie Græcis ἄμνιος, agnina, veteribus amiculum, vulgo vitta & induſium appellatur: Et extima, quæ vndecunq́; vtero ambitur, non tamen vbiq́; ipſi adglutinatur, ſed ea ſolùm amplitudine eſt annexa, quà placenta carnea illi adnaſcitur: hæc χωρίον & δευτέριον, latinè ſecunda & ſecundina dicitur.

Quemamodum verò fluxuris menſtruis purgationibus, carne vteri intumeſcente, venæ eius recluduntur, itaq́; ſanguinem, quem ab expultrice facultate venoſi generis exceperunt, aceruatim in vteri cauitatem effundunt: ita cum vterus conceptionis appetens ſemen adſcellexit, ſanguis optimè elaboratus ſpirituq́; plenus, quem vterus opitulantibus teſtibus pro ſui nutritione, ac ſemine conficiendo per vaſa ſeminalia attraxit, modicè ac ſenſim per oſcula vaſorum in vterum dehiſcentia reſudat: ac ſingulis his adnaſcitur, ac tandem quaſi concretus aſſequitur ſubſtantiam ſpongioſam carni lienis non multùm abſimilem, in vnum corpus rotundum & planum concreſcens, quod Hipp. in libro de Nat. pueri, appellat τὸ ἐρυθρὸν καὶ στρογγύλον αἱμαλωπές: à recentioribus Anatomicis placenta carnea, à forma: iecur vteri, ab vſu & munere, quo fungitur, nuncupatur: nam ſanguinem ab vteri vaſis exceptum, denuo elaborat & purificat, vt ad formandum ac nutriendum fœtum fiat commodior. Ita & Hipp. lib. 1. de morb. mulieb. ait: κατέρχεται ἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος αἷμα ἐπὶ τὰς μήτρας κατ' ὀλίγον, καὶ περιϊστάμενον κύκλῳ περὶ τὸ ἐν τῇσι μήτρῃσιν ἐὸν, αὔξει κεῖνο.

In hanc carnem, tanquam in humum ſucco plenam, Natura ſolers admirabili quadam arte multiplici radicum ſerie vaſa vmbilicalia dicta inſeruit, vt ſuis propaginibus variè diſtributis exactè ſanguinem ſpiritusq́; per totam

totam eam carnem diffuſos elicerent, atq; ad epar & cor infantis deferrent. Venæ quidem vmbilicales ſanguinem, arteriæ ſpiritus & aërem pro cordis refrigerio, vnà cum puriore ſanguine, eò deferunt. Et vt commodior eſſet illorum vaſorum cum vtero connexus, interiecta eſt hæc fungoſa caro, de qua loquebar, inter radices horum & vaſorum vteri fines, quibus vaſa vmbilicalia non continuantur ſeu vniuntur per oſcula, ſed radices ſuas in placentam illam numeroſa ſobole diuiſas, traijciunt, atq; ex hac immediatè ſanguinem ac ſpiritus eliciunt, & ad infantis iecur per vmbilicum deferunt, quæ vaſa illa, poſtquam longo ſuo ductu plures gyros fecêre, coitu conſtituunt. Binæ quidem venæ vmbilicales ex trunco venæ portæ embryonis educũtur: totidemq; arteriæ ex aorta embryonis iuxta os ſacrum. Et vt radices horum vaſorum ſuis ſedibus ſtabiles permanerent, valido nexu caro iſta vtero eſt annexa mediantibus oſculis vaſorum ſeminalium. Quamobrem in partu vno cum vaſorum implexu adnata chorio, eijcitur: dumq; chorion à pluribus vteri vaſis abſcedit, mater parturire incipit, torſiones ventris & lumborum ſentiens.

Iſta vaſorum ſpermaticorum oſcula in vterum internum penetrantia & hiantia, Hippocrates teſte Galeno & Praxagora: cotylidones appellare videtur: Hæc etenim dum in menſtruatis atq; prægnantibus intumeſcunt ac dehiſcunt, cauitates quaſdam (quanquã non ita conſpicuas, vt in cornutis animalibus) in ſuis extremitatibus efformant, vteriq; internam ſuperficiem exaſperant inæqualemq; reddunt. Nec tàm figuram quàm vſum hac appellatione ſpectaſſe videtur Hippocrates. Sicuti enim polypus ſuis circis ſeu pedibus in fine concauis, (has cauitates cirrhorum Ariſtoteles cotyledones appellauit) tanquam cucurbitulis rem quamuis ſuo adhæſu & ſuctu adeo tenet firmiter, vt auelli nequeat: Ita & vterus his vaſorum ſuorum finibus arctiſſimè inuolucrum fœtus amplexatur, nec facilè inde auellitur, donec embryo ſit abſolutus & perfectus, vt docet Galenus 1. de ſem. 7. Ab hiſce itaq; vaſis ſeu cotyledonibus chorio alligatis propendet fœtus retineturq;, nam illis mediantibus chorion internæ vteri ſuperficiei in vno loco, in orbe ſcilicet eſt annexũ. In genere aũt κοτυληδόνες appellãtur corpora, quæ ſua exculpta cauitate cotylæ effigiẽ gerunt. Erat aũt κοτύλη Græcis, & acetabulum Latinis, genus vaſis orbiculatum, concauum, ſine marginis latitudine. Huiuſmodi ſinus caui in vteris animalium cornutorum manifeſtè conſpiciuntur, ante conceptum & paulò poſt partum aut abortum, eſt etenim illorum vterus tùm temporis multis tuberculis ac veluti pupillis ſparſim

ſim per vniuerſam eius cauitatem obſitus, quæ deinde poſt conceptum ſubindè magis excreſcunt & extuberant, atq; in ſinus plures tanquam foueas dehiſcunt, in quas vaſa vteri deſinunt: Haſce foueas veteres propriè appellarunt κοτυληδόνας. Vterus verò in muliere ac alijs animalibus brutis vtrinq; dentatis omninò caret his tuberibus, in his ſiquidem vaſa in vterum pertinentia hiatu ſolùm & dilatatione cotylas referunt.

Porrò quemadmodum adpropinquante partu ſinus illi in animalibus cornutis concidunt & obliterantur, vt Ariſtoteles prodidit: ita ſimiliter paulò ante hominis partum oſcula vaſorum incipiunt conniuere. Quo fit, vt exterior chorij ſuperficies, quæ intus carnea illa ſubſtantia tanquam glutine quodam eſt obducta, citò ac facilè, calcitrante fœtu, qui iam perfectus copioſiore egens & alimento & refrigerio, exitum quærit, auelli ab vtero & abſcedere poßit. Natura ſiquidem prouida ac ſapiens generationi lacti iam ſtudens, ceſſat ſanguinem ad vterum tranſmittere, ipſum ad mammillas reflectendo. Et vt inſtante partu naturali exareſcunt & laxantur paulatim cotyledones, à quibus fœtus, vt pomum à pediculo, propendet: ita ijdem ante aborſum ſæpè ab vtero auelluntur ictu, ſaltu, caſu, clamore, oneris ponderoſi leuatione, aut alio exercitio valido vincula iſta abrumpente: aliàs humore multo vel mucoſo emolliuntur laxanturq́;, vt fœtum præ pondere continere ampliùs nequeant, id quod maximè menſe tertio aut quarto contingit, vbi fœtus in maiorem molem excreſcit, nec tamen adeò copioſo ſanguine eget: poſterioribus verò menſibus fœtu ampliùs aucto, mucor ſanguinis illius pituitoſi, aut eius copia exiccatur & abſumitur, placenta etiam carnea denſior ſolidiorq́; fit, vaſa ipſa robuſtiora & ſicciora redduntur, vt fines amborum vaſorum firmiùs radices agere in illa adhærereq́; queant.

Falloppius cotyledones ab Hipp. appellari cenſet ipſam placentam carneã ſeu, vt Galenus in commento vocat, carnes adenoſas vtero adnatas: ac per ſynecdochen nomine continentis pro ipſo contento abuſum eſſe, carnem etenim iſtam mucoſo humore imbutam flacceſcere & laxam reddi, vt facilè abrumpatur. Verùm etiamſi flacciditas carnis illius poßit quoq; aborſus cauſa eſſe, quia ſimili de cauſa interdum portio chorij lacerati placentaq́; poſt editum fœtum cum magno matris periculo annexa vtero intus remanet: Quia tamen Hipp. 1. de morbis ſcribit, ſi cotyledones pituita pleni fuerint, menſes fieri pauciores, nimirum propter vaſorum obſtructiones: rectè quis hinc colligat, κοτυληδόνας ab Hipp. non placentam carneam, quæ tan-

tum in prægnantium vtero eſt, appellari, ſed potiùs oſcula vaſorum vteri: His enim à muco obſtructis, menſes minuuntur: Ac mulieres, quæ grauidæ cotyledonibus à pituita mucoſa obſtructis abortire quidem poſſunt, verùm non ob vinculorum rupturam, de qua verba huius Aphoriſmi ſonant, ſed potiùs ob alimenti boni penuriam. Quum ipſe Hipp. de Natura mul. ait: Si cotyledones pituita pleni fuerint, menſes quidem benè ſuccedunt, & in ventre habet, corrumpit tamen fœtum, vbi fortior factus fuerit, non enim retinere poteſt, ſed abrumpitur. Hîc ergo Hippocrati non ſermo eſt de obſtructis cotyledonibus, multò verò minùs de carne illa adenoſa.

Ex his etiam perſpicuum eſt, quamobrem Hippocrates ſuprà 4. Aph. 1. & 5. Aph. 29. interdixerit, ne mulieres vtero gerentes ante quartum menſem purgentur.

Methodo iam complectamur cunctas aborſus cauſas, quarum & hic & alibi apud medicos fit mentio. Partus ſecundùm naturā fit, quando expultrix vteri facultas ad fœtus iam perfecti excretionem inſurgit. At quum ante legitimum patiendi tempus fœtum immaturum violento quaſi conatu excludit, ἄμβλωσις & ἐκτρωσμὸς, latinè aborſus nuncupatur, ἀποφθορά ab Hippocrate: Multis verò occaſionibus vterus ad imperfectum fœtum expellendum inſurgit, nempe pondere aut humorum influentium, aut ipſius fœtus mole, ſupra vires grauatus, vel quia fœtui ob vteri maciē nō ſatis ſpacioſus locus conceditur: vel humoris odorisúe ingrati ſenſu, doloreúe aliquo & affectu præter naturam, proprio aut partis vicinæ ob conſenſum, vt dyſuria, teneſmo, &c. offenſus atq; irritatus. Grauatur autem vterus mole fœtus iam demortui, aut aliâs præ virium imbecillitate ſe non potentis ſuſtentare, (quantò enim fœtus robuſtior eſt, tantò leuior eſt magisq́; ſurſum quaſi in aquis fluctuans mouetur) aut ob cotyledonum, à quibus pendet, mollitiem, laxitatem & fragilitatem auulſionemq́;. Præterea fœtum enecant vel debilitant, quæcunq; aut refrigerium aëris adimunt, vitales ſpiritus extinguunt vel ſuffocant, vt faciunt odores venenati, terrores ſubiti, febres acutæ, &c. quia in affectibus animi vehementioribus violentior fit recurſus ſanguinis & ſpirituum ab vtero ad cor matris: Quo fœtus admodum adfligitur, magnam in eius corpuſculo commotionem perpetiens, ex qua citò ſuffocatur: Bilioſus quoq; humor in ira vnâ cum ſanguine ad vterum influens, fœtui eſt aduerſus: Vel quæ fœtui præbent alimentum malignum, vel quæ bonum alimentum prorſus ſubtrahunt, probibendo eius acceſſum, vt fit per inediam, per omnem ſuperfluam & longam vacuationem:

tionem: aut auertendo acceſſum, vt facit intempeſtiua ac inepta phlebotomia: aut intercludendo, vt fit obſtructis cotyledonibus à ſanguinis copia vel craſſitie ac lentore. Cotyledones porrò laxantur & abſcedunt aut abrumpuntur, ictu, caſu, ſaltu, aut nimia diſtenſione brachij aut alterius membri, aliouè exercitio valido, vociferatione item magna, muſculis nimirùm epigaſtrij nimiùm compreſſis: vel quando humore pituitoſo emolliuntur, vt continere fœtum iam grandiorem nequeant.

APHOR. XLVI.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν παχεῖαι ἐοῦσαι μὴ ξυλλαμβάνουσιν ἐν τῇ γαστρὶ, ταύτῃσι τὸ ἐπίπλοον τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ἀποπιέζει, καὶ πρὶν ἢ λεπτυνθῆναι, οὐ κύουσι.

Quæ præter naturam craſſæ non concipiunt, ijs omentum comprimit os vteri: Et priuſquam extenuentur, non concipiunt.

GRacilibus & admodum extenuatis, de quibus in 44. Aphoriſmo locutus eſt, opponit valdè craſſas & obeſas: & vtraſq; ad generationem ineptas aſſerit: Illas quidem, quòd abortiant bimeſtres adhuc fœtus: Has verò, quòd omninò non concipiant.

Deſumpta eſt hæc ſententia ex libro de natura muliebri, propè iiſdem verbis deſcripta, niſi quod dicit: ἀποπιέζει τὰς ὑστέρας, καὶ τὴν γονὴν οὐκ ἐσδέχεται. *Et de ſterilibus:* ἢν δέ τις γυνὴ δοκέῃ τὰς μήτρας ὑπὸ πιμελῆς βεβλάφθαι εἰς τὴν κύησιν, λεπτύνειν ὡς μάλιστα καὶ ἰσχναίνειν. *Et de ſuperfœtatione:* γυνὴ ἥτις παχεῖα παρὰ φύσιν ἐγένετο καὶ πικρὰ, καὶ φλέγματος ἐπλήσθη, οὐ κυΐσκεται τούτῳ τῷ χρόνῳ: ἥ τις δὲ φύσει τοίαυτη ἐστι, κυΐσκεται τουτέων ἕνεκα, ἢν μή τι ἄλλο κωλύῃ αὐτήν. *Iſte locus docet, in hoc Aphoriſmo* παρὰ φύσιν παχείας *dici, quæ natura macilentæ fuerunt, poſtea verò vltra mediocritatem vitæ ratione liberiore pingueſcunt: nam experientia teſtatur, multas mulieres obeſas ſatis eſſe fœcundas, quæ nimirùm ex propria natura tales ſunt, ac minimum comedant. Cæterùm plures ſunt cauſæ, ob quas pinguedo fœcunditatem prohibet. Primùm quidem omentum valdè obeſum & ponderoſum inter vterum veſicamq; procidens, vt Veſalius lib. 5. cap. 4. docet, ſua mole os vteri interius comprimere arctareq; poteſt, vt ad ſeminis à viro eiaculati conceptum aperire ſe ac recludere nequeat. Verùm quia omentum rarò tàm altè ad imas partes deſcendit, atq; os vteri ſatis durum eſt ac penè cartilagineum,*

neum, vt vix à molli corpore comprimi poſsit, ideò Philotheus cenſet, omentum hic ſignificare omnem pinguedinem, non membranam illam adipoſam ac pinguem, quæ ab Anatomicis ἐπίπλοον nominatur: vel exemplo ſeu ſigno omenti adipoſi Hippocratem monſtrare voluiſſe vterum pinguem atque obeſum, quia in libro de ſuperfœtatione non eſt expreſſa certa corporis pars. Et in lib. de locis inquit: τὸ ςόμα τῶν μητρέων ὑπὸ πιμελῆς ξυγκλείεται καὶ οὐχ ὑποδέχεται τὸν γόνον: Poteſt certè os vteri conniuere arctiùs ob copiam adipis, etſi extrinſecus non prægrauetur, vt ſemen viri in loculos iniectum non poſsit in ſe ſuſcipere. In libro quoque de aëre & aquis ſcribit, Scytharum vxoribus os vteri ὑπὸ πιμελῆς concludi, vt ſuſcipere ſemen nequeat. Vbi & aliam affert rationem, cur mulieres pingues ſoleant ſteriles eſſe: nam pinguedo, inquit, facit, vt hac inunctus vterus ſemen genitale ob lubricitatem non contineat. Ariſtoteles verò 5. de part. 2. obeſa corpora ideò infœcunda eſſe ſcribit, quòd ſanguis totus abeat in adipem ac ſeuum, vt reliquus generationi ſeminis non ſufficiat: Quo etiam conſilio caſtrantur animalia, quæ impinguari cupimus, quia teſtes non ampliùs pinguiorem ſanguinem ad ſe trahunt: Adhæc natura corporu nutritioni ſtudens, parum habet ſuperflui excrementi vtilis ad gignendum ſemen genitale.

At os vteri nõ pingueſcit.

Ego Veſalij interpretationem magis huic loco accommodam eſſe cenſeo, vt dicamus, fundo vteri ab omento valdè ponderoſo depreſſo ad poſteriora, os vteri de ſuo loco ſituq́ue recto ad poſtica extrudi ac exprimi, vt fiat auerſum & diſtortum ſeu obliquum, ſicq́ue ſemen viri non rectà in vterum eiaculari poſſe. Id enim verbum ἀποπιέζειν propriè ſignificat. Quanquam & Philothei ſenſus non falſus videatur, verùm iuxta hunc non ita benè poteſt ratio reddi, cur mulieres natura obeſæ poſsint eſſe fœcundæ.

Tales craſſas mulieres haud concipere dicit, priuſquam extenuentur, hoc eſt, ad naturalem conſuetamq́ue ſymmetriam perueniant. Quapropter Hipp. in locis ſuprà citatis docet eas extenuandas eſſe, exhibitis purgantibus medicamentis & victu attenuante: bis per annum à manibus cruribusq́ue ſanguinem detrahendum, vt nimirùm ſanguinis defectu attenuentur, iterumq́ue fœcundæ reddantur. In libro de locis in homine, diuerſum docere videtur, inquiens: Infœcundum faciunt hominem venæ ad malleolos & magnos digitos, ſectæ. Quod ſanè verum eſt de mulieribus non craſsis, maximè ſi ſolùm venæ in cruribus aperiantur, ita namq́ue vterus adfluxu ſanguinis aliò deriuati, priuatus, ſterileſcit.

APHOR.

APHOR. XLVII.

Ἢν ὑστέρη ἐν τῷ ἰσχίῳ ἐγκειμένη διαπυήσῃ, ἀνάγκη ἔμμοτον γενέσθαι.

Si vterus coxæ adiacens ſeu incumbens ſuppurauerit, emmotis curetur neceſſe eſt.

Probat os vteri ab omento depreſſum impedire ſeminis iniectionem atq; adeò conceptum. Nam vterus, inquit, à ſuo naturali ſitu ad coxam conuerſus ac retorſus, ſi poſt phlegmonen ſuppuretur, neceſſe erit, ſi rectè curare velimus, vt ἔμμοτα *ſeu penicilli immittantur, & ita pus vacuetur, quod inter coxam, inguen & vterum effunditur ac ſæpe extrinſecus facit abceſſus periculoſos, aut acredine erodit partes vicinas. Verùm quia oſculum vteri eſt ad latus alterum reflexum, atq; adeò concluditur, non poſſunt vlla medicamenta iniici, nec pus educi, niſi immiſſis penicillis os eius aperiatur, idq; propter ſitum obliquum ac deprauatum. Hanc genuinam eſſe ſententiam Aphoriſmi huius propter conciſam breuitatem admodum obſcuri, teſtantur ea, quæ ipſe lib. de Nat. muliebri ſcribit in hunc modum: Vbi intorquetur vterus, os eius recedit, nec tangi poteſt. Et in 2. de morb. mulieb. Quibuſcunq; vteri ad coxam collabuntur, neceſſariũ eſt oſculum auerſum eſſe, ac in ſupernis detineri: quum verò auerſum fuerit, concluſum eſſe. Et mox: Si vterus contingat coxam eò prolapſus, coxa fit ſolida dura καὶ ἐπὶ τὸν κενεῶνα, & dolores imi ventris, qui ad crura extenduntur, &* ἐκπυΐσκονται καὶ ἔμμοτοι γενόμεναι, καὶ ῥεόμεναι ἀποθνήσκουσι, *niſi quòd feces aut vras, vt in libro de Nat. mulieb. addit.*

Hos autem affectus poſt abortus & partus laborioſos euenire docet, partem ſiquidem vteri inflammatam totus vterus ſequitur, vt verſus alterum latus è recto ſuo loco auertatur, oſq; eius euertatur ſimul: Quod ſimiliter fieri poteſt vinculis ad inguina inflammatis. Hæc res & conceptum & rectam medicamentorum adminiſtrationem impedit, atq; adeò curationem reddit difficilem.

Ἔμμοτα vocant medici, medicamẽta, quæ penicillis ſeu linteolis conceptis, μοτοὺς *vocant Græci, excipiuntur, ac in ſinus vlcerum profundorum immitti ſolent. Galenus 2.* κατὰ γένη *appellat* ἔμμοτον, σύστασιν *medicamentorum talem, vt penicillis poſsint excipi. Et* ἔμμοτος *quoq; dicitur pars, cui* μοτοὶ *ſeu penicilli imponuntur, aut imponi neceſſe eſt. Sic enim*

Hippocrates 3. de fract. 55. de coſtarum fracturis loquens, ſcribit aliquos, qui coſtam fregerant, non expuiſſe ſanguinem, nec factos fuiſſe ἐμπύους *nec* ἐμμότους, *hoc eſt, ipſis non opus fuiſſe curatione per penicillos, eò quòd non contraxiſſent vlcus cauum & profundum. Eodem planè modò hic* ὑστέραν *vocat* ἔμμοτον*: & in alijs locis dictis,* μήτρας ἐμμότους.

APHOR. XLVIII.

Ἔμβρυα, τὰ μὲν ἄρσενα ἐν τοῖσι δεξιοῖσι, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖσι ἀριστεροῖσι μᾶλλον.

Fœtus, mares quidem dextra vteri parte, fœminæ ſiniſtra magis generantur ſeu continentur.

VTerum non ſemper rectum ſeruare ſitum, ſed interdum ad alteram coxam verti & contorqueri, vnamq́; ſolùm eius partem phlegmone affici atq; ſuppurari poſſe, declarat hoc ſigno, quòd mares in dextra vteri parte, fœminæ in ſiniſtra vt plurimùm concipiantur, nam fundo vteri grauato & contrahente ſe ad locum conceptus, os quoq; eius ad latus auertitur: inq́; latus illud ſanguis potiùs confluit & phlegmonen creat, quæ ſuppuratur poſtea. Doctrina iſta de ſexus diſcrimine proponitur quoque in 6. Epid. 2. com. in fine, his verbis: Quia in calidiore ſolidioreq́; parte dextra nimirum, mares concipiuntur, ideò nigri ſunt, & venæ illis eminent, magisq́; biliosi ſunt. Et paulò pòſt: Propterea mas robuſtior, bilioſior magisq́; ſanguine præditus eſt, quia locus ille animantium, in quo concipitur, calidior eſt. Et 6. Epidemiorum 4. com. 27. Vbi hircire quis inceperit, vter teſtis extrà attollatur conſiderandum: Siquidem dexter, maſculum: Si ſiniſter, fœminam generabit. Galenus hæc 14. de vſu part. 7. & libro 2. de ſemine, & 6. de loc. affect. 5. fuſiùs explicat. Nos iſta paucis perſtringemus.

Vterus humanus, vt ſcrotum in viro, ſutura quadam ſeu linea prominentiore ſecundùm vniuerſæ ſuperficiei longitudinem foris in dextram ſiniſtramq́; partem diſcriminatur, vt vnica tamen intus maneat cauitas, latior quàm profundior, maximè in elatiore fundi parte, quà vtrinq; in duos ceſſat angulos ſeu apices, quos cornua veteres Anatomici appellarunt: In hos deſinunt vaſa ſemen à teſtibus vtrinq; deferentia. Cætera vaſa materiam teſtibus pro generando ſemine vtrinq; offerentia, in fœminis non vniuerſa: vt in viris, abſumuntur in teſtes, verùm mediam ſui portionem

ad

ad corpus vteri porrigunt. Idem ergo eſt ſanguis, qui ad teſtes, & qui ad vterum nutriendum defertur. Vaſa verò dextri lateris non eundem habent exortum, quem ſiniſtri. Nam dextra vena ſeminalis ex ipſo caua venæ trunco deſcendente, interuallo propè duorum digitorum infra venæ emulgentis dextræ exortum ducit ſuum principium: Siniſtra autem paulò altiùs ex media emulgentis ſiniſtræ ſede enaſcitur. Eodem ferè modo ex trunco aortæ ſub arterijs emulgentibus binæ arteriæ ſeminales educuntur.

Dextra itaq; vteri pars alitur à ſanguine, quem dextra ſeminalis vehit, excipitq; ſemen in dextro teſticulo elaboratum: Siniſtra autem pars vteri nutrimentum mutuatur à vena ſeminali ſiniſtra, ſemenq; à teſte ſiniſtro in ſe recipit. Verùm ſanguis, quem ſeminalis ſiniſtra defert, magis eſt ſeroſus & excrementitius: ſed quem dextra, purior, calidior meliusq; coctus exiſtit, ideoq; & partem dextram vteri teſtemq; dextrum ſortiri temperaturam ſimilem, veriſimile eſt, maximè ſitu epatis accedente. Quare & ſemen à dextro teſte coctum, magis erit elaboratum, calidiusq;. Quamobrem par eſt, vt fœtus ex illo ſemine natus, & illo ſanguine formatus & nutritus, calidior fiat, præſertim ſi parte vteri calidiore excipiatur & foueatur. Quum autem mas fœmina ſit calidior, ac ex ſemine magis cocto naſcatur, nihil abſurdi eſt dicere, maſculos in parte vteri dextra, fœmellas in ſiniſtra generari. Mares quidem calidiores eſſe, Hippocrates inde colligit, quòd nigri ſint, venasq; magis prominentes habeant, atq; bilioſiores appareant: Quæ cuncta caliditatis euidentiſſima indicia exiſtunt. Ad hanc rem plurimùm quoq; facit, quòd ſemen à dextro viri teſte in dextram vteri muliebris partem eiaculari videatur, ob diuinum quendam occultumq; partium dextrarum, ac ſimiliter ſiniſtrarum inter ſeſe conſenſum, ad quem Hipp. 2. Epid. 6. ſect. reſpexit, inquiens: Plurimum habent præſtantiæ (δύναμιν πλείστην) mamma & oculus dexter, eademq; rectitudo in inferioribus partibus: nam & mares in dextris innaſci ſolent. Idem Hipp. in lib. de ſuperfœtatione præcipit, vt ſi quis fœmellam generare malit, vt dextrum teſtem liget, quantum id tolerare poterit: Sed ſi marem generare exoptet, ſiniſtrum teſtem obligandum eſſe. Plurimùm quoq; ad ſexus diſcrimen valet cœleſtis aſtrorum vis.

Cæterùm fieri poteſt, vt ſemen viri valde robuſtum in ſiniſtram vteri partem eiaculatum, etiam gignat marem: nam maxima vis generandi eſt in ſemine: Fieri etiam poteſt, vt pars ſiniſtra vteri in mulieribus quibuſ- dam

dam ſit validior dextra, idq́; vel à prima conformatione, aut caſu lædente dextram, ideoq́; videre eſt mulieres quaſdam, quæ ſuos fœtus ſiue mares ſiue fœminas in ſiniſtro vteri ſinu geſtant: Ideò dixit Hippocrates: μᾶλλον δ' ἐν τοῖσι δεξιοῖσι. *Intelligendus ergo Aphoriſmus de his, quæ fiunt vt plurimùm. Fœtus quoq́; iam auctioris ſitus non ita exquiſitè foris comparet. Et Hippocrates de loco conceptus, non geſtationis, loqui videtur.*

APHOR. XLIX.

Ἐς ὑστερῶν ἐκπλώσιας πταρμικὸν προσιθεὶς, προσλαμβάνειν τοὺς μυκτῆρας καὶ τὸ στόμα.

Vt ſecundæ procidant, ſternutatorio adhibito, nares & os comprime.

CElſus lib. 2. cap. 8. Quæ locis laborat, aut difficulter partum edit, ſternutamento leuatur.

Inſerta videtur hæc ſententia, vt declaret, quomodo abortus fiat, acetabulis vteri pondere abruptis, docens auulſionem & ruptionem iſtam euenire poſſe ab alia quacunq́; violenta corporis concuſſione, qualis ſcilicet fit per vehementes ſternutationes. Hæ inquit, etiam ſecundas retentas forâs excutiunt & propellunt: Quare & fœtum poſſunt expellere, quia ſemper fit abortus, quando cotyledones abſcedunt & abrumpuntur. Simul inculcat συμπαθείας *partium inter ſe, commonefaciens lectorem, vt animaduertat, quomodo facultas vteri expultrix inſurgat, dum cerebrũ ſternutamento eijcit, quod ei moleſtum eſt. Eodem ſanè modo & tenaſmus poteſt abortum facere: Quo ſanè conſilio Aphoriſmus vigeſimus ſeptimus ſectionis ſeptimæ à quibuſdam hic eſt inſertus.*

Multis verò de cauſis ſecunda ſeu χωρίον *poſt partum aut abortum retinetur, quarum aliquas Hippocrates libro 1. de morb. mulieb. explicat: Quando nimirum vmbilicus, ex quo tanquã vinculo dependet fœtus, ruptus fuerit & laceratus per vim, aut per imperitiam obſtetricis reſectus, antequam ſecunda ab vtero abſcedat & ſeparetur reſiccatis cotyledonibus: ita enim totus ſurſum retrahitur ab vtero & ibi remanet cum ſecundina, vnde grauia ſequuntur ſymptomata. Tardiùs autem abſcedit ob firmiora chorij cum vtero per cotyledones connexũ & coalitum, vt cùm prægnantes pharmacis glutinantibus vſæ fuerint, aut ſanguis in orificijs vaſorum ſeminalium lenteſcit ac glutinis modo adhæret, nimiùm calefactis lumbis: aut cotyle-*

cotyledones adhuc ſunt ſucci plenæ, nec dum ſatis exaruerunt & reſiccatæ ſunt, vt quando fœtus ante legitimum tempus editur: Interdum portio placentæ carneæ putreſcens abrumpitur, reliqua verò adhuc vtero cohæret. Aliâs ſecunda non ampliùs quidem fundo vteri eſt connexa, ſed inſtar pilæ conuoluta oberrat in vteri cauitate, aut vni parti incumbens, rectum vteri ſitum commutat, atq; os vteri præcluditur, nec exitus ipſi conceditur: Aut vterus laboribus partus defeſſus præ imbecillitate non poteſt expellere, aut ob doloris vehementiam quaſi conuellitur, vbi in primis opus eſt, vt perfu-ſi[illegible]ibus pinguibus dolor mitigetur, os vero emolliatur odoratuq́; ſuffitibus robur ei addatur. Et conſtante robore ſternutatoria rectè adhibentur, vt [illegible] ſecundæ ex quacunq; cauſa detentæ. Sternutatio ſiquidem fit aëris per nares attractione in cerebrum ſeu inſpiratione, qui aër mox ſolùm per nares vna cum pituita aut flatu cerebrũ ſeu mordicante, magna violentia [illegible] eliditur. Iubet ergo vt ſpiritus cohibeatur, ore & naribus manu [illegible]. Ita enim hauſtus aër violenter per palatum ad pulmones [illegible] Quo fit, vt diaphragma muſculiq́; abdominis breuiores facti, [illegible] comprimant. Tremulo iſto & concuſſiuo motu ſecundam à cotyledonibus [illegible] auelli & laxari oportet, ac forâs per vteri collum excuti. [illegible] ſæpenumero rumpitur peritonæum, aut foramen, per quod vaſa ſemen ad penem exportantia permeant, dilatatur & laxatur, vt [illegible] vel [illegible] ad inguina aut ſcrotum protruſis, aut flatu ſolùm eò [illegible]. Non mirum itaq; videatur, quòd ſecunda ſternutatione [illegible] excutiatur, maximè cum & vteri facultas expultrix per conſenſum [illegible].

Supra in aphoriſmo trigeſimo quinto loquutus eſt de ſternutamento parturienti[illegible] ſuperueniente: Hic autem præceptum dat, vt primo quoq; tempore inuolucrum illud fœtus poſt partum intus derelictum, adhibito ſternutatorio, ore tamen ac naribus compreſſis, ſpirituq; contento, [illegible] ſtudeamus. [illegible] etenim putreſcit, febresq́;, rigores, ventris capitiſq; dolores, tremores, animi deliquia aliaq; grauiſſima ſymptomata, & tandem ipſam mortem inducit. Scripſit eandem ſententiam in 2 Epid. [illegible] lib. 2. de morbis muli eb. inquiens: Si ſecundæ remanent, ſpiritum contineant, & ſternutatorio ad nares appoſito, nares & os [illegible] comprimat, [illegible]

[illegible]

APHOR. L.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἢν βούλῃ ἐπισχεῖν, σικύην ὡς μεγίστην πρὸς τοὺς τιτθοὺς πρόσβαλλε.

Si mulieri menſtrua ſiſtere velis, cucurbitulam quàm maximam ad mammas appone.

RVrſum inculcat vteri mammillarumq́ cum toto conſenſum, partus atq́ ſternutationis ſimilitudinem quandam oſtendens. Quemadmodum in ſternutatione vehementiore, quæ motu cerebri fit, vterus quoq́ ad ſecundam eyciendam excitatur: ita viciſſim dum vterus magno conatu fœtum excludit, ſanguis impetu quodam à venis arterijsq́ totius corporis ad vterum propellitur, ob mirabilem ſcilicet partium inter ſe amicitiam & ſocietatem. Quo fit, vt poſt partum nonnunquam pro[illegible] ſanguinis copioſum ex vtero non ſine matris periculo con[illegible] [illegible] ratione occurrendum, ſanguisue ille cohibendus atq́ ſiſten[illegible] [illegible] riſsimo docet, nempè vt cucurbitulam magnam igne c[illegible] [illegible] figamus, ita ſiquidem ſanguinem à ſupernis partibus ad [illegible] ruentem reuellemus, ac celeri auxilio promanantem ſi[illegible] manus mulieris & partes cruris ſupra genua vinculo [illegible] xerimus. Maximam verò cucurbitul[illegible] a[illegible] e pr[illegible] ignis copiam ſ[illegible]piat, multus verò ignis facit locu[illegible] propter ne n[illegible] [illegible] ad[illegible], [illegible]xa cucur[illegible] ſub[illegible] attrahit, quod poteſt, & q[illegible] cò plus, [illegible] rit. Veluti in ſternutante muliere aer ob nares [illegible] lent[illegible] quadam deprimitur, contra aeris [illegible] gu[illegible]nem cucurbita verſus ſuperiora re[illegible].

Extat eadem ſententia [illegible] ſe[illegible] [illegible] κατὰ τὸν τιτθὸν [illegible].

[illegible] pra[illegible]o vi[illegible] [illegible] Hippocrat[illegible] & Gale[illegible] [illegible] Hipp. in 2. de [illegible] [illegible] ſſ[illegible] [illegible] dem libro, non ſolùm [illegible] ſed & ſupra [illegible]os atq́ ad genua [illegible] Galenus verò 1. ad Glauc. [illegible] quum ex[illegible]unt, ſi tunc crura [illegible] [illegible].

Vt Gal. 5. Aphor. 53. docet.

trahitur. Et 13. meth. 13. menſtrua cùm euacare in animo eſt, à pube & inguine cucurbiculam affigimus. Nodus iſte ex Anatome rectè ſoluitur: Hæc oſtendit, vtrinq; à vena crurali propagines ad vterum demitti. Sanguis ergo, qui per iſtas venulas fluebat ad vterum, per cucurbitularum ad inguina, & vinculorum ad pedes adplicationem, detinetur, aut rectâ per maiorem canalem venæ cruralis ad pedes deducitur, fitq; reuulſio topica ab internis ad externa: In quem ſenſum Gal. cap. 18. de cur. rat. per phlebot. agens de vteri phlegmone, dixit: Vacuationes ſanguinis, quæ ex cruribus fiunt, non ſolùm reuellunt, ſed & menſes euocare ſolent. Præterea parte ſanguinis ſeroſa per cucurbitulas cum ſcarificatione adhibitas, euacuata, ſanguis reliquus fit craſſior minusq; fluxilis. Sed cucurbitæ mammis adhibitæ ab inferioribus ad ſupernas reuellunt, ſanguinem nimirum, qui per vaſa ſeminalia ad vterum decurrebat. Deinde hic Aphoriſmus de magno ac recenti confertimq; facto ſanguinis effluxu loquitur: Alia verò loca non de impetuoſo ac valdè immoderato fluxu accipienda ſunt, verùm de eo qui iam ad multos dies a[illegible]q; magno impetu effluxit. In mediocri quoq; fluxione, præmiſſa reuulſione per venas ſuperiores, cucurbitulæ quoq; pubi admotæ [illegible], & ſanguinem ab vtero euacant, qui venas vtero propinquas repl[illegible] [illegible] in ipſum vterum illaberetur.

Quod verò & cubitu & ad genua laqueos eodem tempore immittendos [illegible], ratio hæc eſt, quòd duobus iſtis contrarijs motibus ſeu retractionibus [illegible] ad ſupernas quàm inferas partes ſanguis, quaſi in æquilibrio conſiſtens, [illegible] ſuum moretur.

APHOR. LI.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσι, τουτέων τὸ στόμα τῶν ὑστερέων συμμέμυκεν.

Quæ vterum gerunt, his vteri os conniuet.

Conceptio fit [illegible], quando parentis vtriusq; ſemen: fœcundum exiſtens, in muliebres [illegible] iniectum, ab vtero rapitur intrò, attractumq; in [illegible] confertur ac vere inuicem permiſcetur, vt docet Hipp. in lib. [illegible], & de Nat. pueri, & de diæta. Verum [illegible] [illegible] ſe alit [illegible] [illegible] [illegible] ac rarior

carnoſiorq́ȝ redditur & quaſi intumeſcit, veluti contingit eo tempore, quo menſtruæ purgationes profluxuræ ſunt, aut iam fluunt, aut fluere nuper ceſſarunt, autore Galeno in lib. de anat. vteri cap. 8. & 10. & ipſo Hippocrate lib. 1. de morb. mul. inquiens: Quum purgatæ fuerint mulieres, maximè in vētre concipiunt cum viro conſuetudinem habentes, & genitura illis corroboratur, & ſemen viri facilè admiſcetur, & ſi præualuerit, illi accommodatur & adpropriatur. Tunc enim maximè os vterorum biat & diſtentum eſt, poſt purgationes, & venæ genituram attrahunt: at in priore tempore, & os vterorum concluſum eſt, & venæ magis ſanguine plenæ exiſtentes, non ſimiliter genituram attrahunt, &c. Et libro de ſuperfœtatione inquit: Quum menſes apparituri ſunt, ſtomachus vteri in ſe ipſum contrahitur magis quàm aliâs, &c.

Iſto itaqȝ tempore per carnem rareſactam laxataq́ȝ vaſa vteri [illegible] ſanguis faciliùs in vteri capacitatem internam penetrare po[illegible] tamen modice confluens, conceptum ſemen non ſtrangulat [illegible] conformationem non impedit.

Poſtea vterus ſemini attracto ſe totus circumquaq; o[illegible]uit, v[illegible] culus ſanus cibo accepto, atqȝ ſe contrahens arct[illegible] tur fouetqȝ, vt vim generatricem in ſemine de[illegible] tate exuſ[illegible]itet, & ne fœtus inſueto aëre lædatur, ne [illegible] mine diſſipetur, materiaue ſeminis corrumpatur [illegible] vteri conniueat & coarctetur neceſſe eſt, pulchre e[illegible] ἀντιπεπονθότως ἐχουσιν αἱ κοιλότητες τοῖς σαι[illegible] *tia a creſcente fœtu magis extenditur, eò fortius [illegible] ratione interdum homo ob copiam lotij diutius r[illegible] Idem verò accidit, quando pars vteri p[illegible] utram coxam: nam eum quoq; recto vteri ſitu [illegible] vteri durum fit & clauditur, ita enim H[illegible] in [illegible] Si ad c[illegible]am fuerint auerſi vteri, digito in[illegible] durum [illegible], &c. aut non eſt manifeſtum. [illegible] xerit mulier [illegible] tortum, aut ad coxam [illegible], ideo [illegible] quoq; e[illegible] Herophil[illegible] lib. 2. de Nat. fac. cap. 3. [illegible] c[illegible] quid [illegible] ro[illegible] admittere, [illegible] Hippocrates primus omnium [illegible]*

monis pronunciauit: In illos quidem, ſeruato naturali habitu: in phlegmonis verò in durum mutato, &c.

Voluit itaq; Hippocrates hoc Aphoriſmo monſtrare, quòd quemadmodum vtero in coxam prolapſo, os eius occludatur, ob ſitus recti in obliquum mutationem: ita in conceptibus ſimiliter os vteri conniuere, dum totus vterus ſe ſe coarctat, & circa fœtum, quem concepit, contrahit.

Quærunt hic nonnulli interpretes, qui fieri queat, vt mulieres ſuperfœtent, ſi os vteri mox à conceptu ita arctè clauditur. Ac mulieres quidem interdum ſuperfœtare, prolixe docet Ariſtoteles 7. de part. 4. & Plinius lib. 11. cap. 37. Ipſe autem Hippocrates in lib. de ſuperfœtatione ſoluit hoc dubium, inquiens: Superfœtant mulieres, quarum os vteri poſt primum conceptum non valdè clauditur. Et Ariſtoteles 4. de gen. 5. Si iam aucto con[illegible] adhibetur, ſuperfœtari quidem poteſt, ſed rarò, quoniam vterus magna ex parte ad partũ vſq; conſtringitur. Quare fieri poteſt, vt ob coitus voluptat[illegible] os vteri pateſiat, ac ita ſuperfœtatio contingat, aut [illegible] in vtero parùm firmo.

APHOR. LII.

[illegible] ἢν γάλα πολὺ ἐκ τῶν μαζῶν ῥέῃ, ἀσθενὲς [illegible] ἢν δὲ στερεοὶ οἱ μασθοὶ ἐῶσιν, ὑγιεινότερον [illegible].

[illegible] e mammis effluat, fœtum imbecillum ſignificat. Sin [illegible] eſſe fœtum ſignificant.

C[illegible] lac ex m[illegible] profluit, imbe[illegible] [illegible] Duræ mam[illegible] illud eſſe teſtantur. [illegible] partũ nonnunquã à toto corpore ad vterum [illegible] itulus ad mammas appoſitus reuellitur: ita vicisſ[illegible] us vnà cum ſeminis calore interdum ab vtero ad [illegible]m inter ſe ſocietatem atq; ſympathiam, tran[illegible] effluere. Id quod accidit, quando fœtus im[illegible] non amplius ad vterum allicit, aut ſeminis calor [illegible] ium corruptionem, de[illegible], ac ſanguinem conuertit in lac c[illegible] [illegible] ſexta. Ratio Aphoriſmi

 ex ijs,

ex ijs, quæ ſuprà 37. Aph. de generatione lactis expoſui, conſpicua eſt. Illic repentinam mammarum gracilitatem: hic lactis copioſi è mammis eſſluxum, abortũ minari docet: Illic de gracilitate ob alimenti penuriam fœtus robuſti: hic de fœtu debili, cui alimenti copia ſuppetit, loquitur.

Galenus mammarum ſoliditatẽ mediamq́; conſiſtentiam à lactis redundantia: molliciem & flaciditatem à ſanguinis penuria exiſtere docet. Cardanus verò magnitudinem vberum ex copia ſanguinis: mollitiem verò ab ipſo lacte iam genito exiſtere arbitratur: Soliditatem autem, à robore actionis ſeminis, quod mammillis communicatur, hoc eſt, duras ſolidasue eſſe præſente materia ſufficiente, quæ carnem mammarũ glandulosam [illegible], nec dum vero cocta eſt. Significare itaq; ſalutem fœtus, ſeu validam ſeminis actionem in ſanguinem. Creſcunt ſane mammillæ poſt conceptum, [illegible] dies deinde magis ſolideſcunt: poſt menſem vero ſeptimum aut o[illegible], quando lac generari incipit, laxiores ac molliores redduntur, [illegible] ad partum vſq; maiores fiant. Eodem modo partium p[illegible] ſunt: pure iam confecto, molleſcunt. Porro partu vel abor[illegible] propinquante, calor ab vtero ad mammas conuerſus ſanguinem [illegible] paulatim collectum in lac commutat. Etſi fœtus præ [illegible] propter præmaturam cotyledonum corruptionem & [illegible] trahere, quantum ſibi ad commoderatam nut[illegible] vniuerſus à fœtu in [illegible] dereli[illegible], ad mammas [illegible] mammis e[illegible], [illegible] multitudinem [illegible] Gal. 14. meth. [illegible] interpretatur de lacte [illegible] millæ ad [illegible] tempore [illegible] Et in hoc [illegible] dum naturam non generari p[illegible] menſibus.

Ego puto Hippocratem ſpectaſſe præ[illegible] duarum partium vteri [illegible] atq; mammarũ, [illegible] tionis [illegible] à Natura ſunt [illegible] 4. [illegible] ſuo [illegible] quam concepit [illegible] [illegible] fuit.

[illegible] & mammillæ [illegible] ere [illegible]. [illegible] præ[illegible], ſignum eſt [illegible] non recte va[illegible] ſ[illegible]. Recte ſ quidem [illegible]

[illegible]

do ac retinendo lacte officium ſuum faciunt: Simul probat, quòd os vteri per conſenſum claudatur, ipſo vteri corpore ſeſe coarctante: nam mammillæ quoq; vtero compatiuntur.

Addit autem in fine: ἢν δὲ στερεοὶ οἱ μαστοὶ ἐῶσιν, *fœtum indicare eſſe* ὑγιηρότερον, *non ſimpliciter ſanum. Solidas vocans mammas, quæ non effundunt lac ob carnes relaxatas, ſed has habent firmas, non flaccidas aut hiantes,: Quæ verò lac emittunt copioſum, ſolidæ manere nequaquam poſſunt.*

APHOR. LIII.

Ὁκόσαι διαφθείρειν μέλλουσι τὰ ἔμβρυα, ταύτῃσιν οἱ τιτθοὶ ἰσχνοὶ γίνονται: ἢν δὲ πάλιν σκληροὶ γένωνται, ὀδύνη ἔσται ἢ ἐν τοῖσι τιτθοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσιν ἰσχίοισιν, ἢ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσι γούνασι, καὶ οὐ διαφθείρουσιν.

Quæ abortum factu ræ ſunt, iis mammæ extenuantur: Si verò contrà duræ fiant, dolor erit aut in mammis, aut coxis, aut oculis, aut genubus, & non abortient.

AMicitiam vteri atq; mammillarum rurſus inculcat, aſſerens, quòd mammæ ſemper gracileſcant abortientibus, non tamen niſi repentina earum extenuatio certò futurum abortum ſignificet, vt ſupra 37. Aphoriſmo dixit. Quæ corruptura ſunt fœtum, inquit, iis mammæ extenuantur. Et ſi fœtus paulatim fit languidior, ſenſim quoq; mammillæ marceſcunt: ſi repente fit abortus, vt fit abrupto vinculo, ſubitò marceſcunt. Mammæ ergo perpetuò, vult dicere, compatiuntur vtero atq; [illegible]. Idem docuit in 2. Epid. 1. ſect. inquiens: τῶν ἀπο[illegible] *[illegible], quæ res nos commonefacit* τὰς κοινωνίας, *quæ eſt mammarum, vocis, geniturae, ſeu vteri [illegible].*

[illegible] fœtum corruptura eſt. Quare & mammæ [illegible]. Et [illegible] nihilo graciliores ſunt factæ: non ergo [illegible]. Et. Huic mammæ repente extenuantur, abor[illegible] Aphoriſmum. Non recte verò quis argumentetur: Huic [illegible], faciet igitur abortum: nam, vt altera Aphoriſmi [illegible] fœtu rurſus corroborato, mammæ [illegible] re[illegible] & ſolidiores fieri poſſunt, vt non ſequatur abortus. [illegible] in [illegible] gracileſcere, [illegible] ſolidæ fieri, [illegible] fœtu [illegible], nec mammæ iterum

rum ſolideſcunt: Illud verò fieri nequit, niſi humor prauus ab vtero depulſus transferatur vel ad ipſas mammillas, vt inde dur[illegible]cie cum dolore [illegible]ontrah[illegible], & tubercula dura fiant, ex quibus tandem cancri occulti naſcuntur, 2. lib. de morb. mulieb. vel ad aliam partem vtero cognatam ſociamq́, vt ſunt coxæ, genua & oculi: Translationem iſtam monſtrat dolor [illegible], quòd abortus non fit, vtero nimirum ac fœtu liberatis vitioſo ſanguine. In coxas & genua transfertur humor prauus ob horum partium cauit[illegible], & iuncturarum laxitates: Et vterum coxis annexum eſſe, in plu[illegible] teſtatur Hippocrates, vbi mala vteri in coxendicem verti ſcribit, a[illegible], quod è directo eſt, per inceſſum claudicare cum dolore acuto. Vter[illegible] ſiqui-dem lateribus eſt alligatus, communi tunica peritonæi median[illegible]. F[illegible] itaq; tranſitus eſt materiæ ab vtero expulſæ ad peritonæ[illegible] & hu[illegible] partes, quæ à peritonæo cinguntur ac veſtiuntur: Habent & venas com-munes. De hoc conſenſu loquitur in lib. de Nat. mulieb[illegible], in[illegible] vte-ri deuoluerint ſe ipſos ad intermediam lumborum & cox[illegible] par[illegible], [illegible]ra contrahuntur, & dolor in iuncturis ad ſedem d[illegible] [illegible]ſipelas vteros corripuerit, poplites tremunt. Et lib. 2. de morb. [illegible] circumuerſi fuerint vteri ex partu ad latus dextrum, t[illegible] cum dolore acuto & claudicat. In oculos tranſ[illegible] [illegible] ob quandam [illegible]ommunionem occultam, de qua Hipp. [illegible] inquiens: Circa Naturam vim plurimam habet [illegible] dexter, &c.

Et in lib. de ſuperfœtatione. Prægnantem [illegible] gno[illegible] o[illegible] cani, & candidum o[illegible]lorum [illegible]. [illegible] de Nat. mulieb. Si periculum facere velis, an [illegible], rubro lapide oculos ſublinito, & ſi ingredi[illegible], [illegible] eſt, &c. loqui ergo videtur Hippocrates de ab[illegible] menti defectus, ſed illapſus humoris praui ad [illegible], aut facultatem vteri expultricem exti[illegible]. [illegible] qu[illegible] ec[illegible]or ſanguinem in venus præ[illegible] n[illegible] re[illegible] & extenuantur, in[illegible]o ex[illegible] genitum e[illegible] ver[illegible], vt ante dixit [illegible] ampliùs retinet.

Galenus extenuationis mammillarum c[illegible] pto fœtu mox vteri expultrix [illegible]

[illegible]

tus in conatu eiectionis diuellantur cum dolore: Quapropter doloris ratione ſanguinem copioſius adfluere: Naturam etenim in omni violenta expulſione vti ſolere ope ſpirituum atq; ſanguinis, tanquam organis quibuſdam. Ex toto itaq; corpore, præcipuè verò ex partibus ſocijs copiam ſanguinis ad vterum laborantem confluere: ac mammas hoc modo ſanguine deſtitutas neceſſariò flacceſcere & ſubſidere putat.

APHOR. LIIII.

Ὁκόσῃσι τὸ στόμα τῶν ὑστερέων σκληρόν ἐστι, ταύτῃσιν ἀνάγκη τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ξυμμύειν.

Quibus os vteri durum eſt, ijs id ipſum arctari & conniuere neceſſe eſt.

Duobus antecedentibus Aphoriſmis facta collatione vteri cum mammillis docuit, cur os vteri in prægnantibus conniueat: In hoc non in grauidis ſolùm os vteri comprimi, verùm idem quoq; euenire ſcribit à calloſa duritie in orificio vteri exiſtente: Tùm ſiquidem meatus ille non ſolùm cauſa tumoris occluditur, verùm vterus etiam doloris ratione ſe quaſi conſtringit, vnde & os eius coarctatur. Hinc manifeſtum eſt, quòd & vteri durities conceptum impedit, quia nec menſes profluere poſſunt, nec ſemen intrò ſuſcipi. Non autem vno modo oſculum vteri occluditur & durum fit. In libro de ſuperfœtatione, & de ſterilibus ait, os vteri durum fieri, & ἀπὸ ξυμμύσιος ſeu conniuentia & concluſione, & ab ἀλλοιώσει: Concludi autem quando non ſit rectum, ſed ad alteram coxam auerſum, vel ad inteſtinum rectum inclinatum, vel in ſe ipſum contractum, vel ſi labrum orificij ſibi ipſi incubuerit. Ideò & 2. lib. de morb. mulieb. ait: Quibuſcunq; vteri ad coxam collabuntur, neceſſarium eſt oſculum auerſum eſſe, & in ſupernis detineri: Quum verò auerſum fuerit, concluſum eſſe. Ex auerſione autem ac concluſione durum fieri, & mutilatum eſſe. Et paulò pòſt, vt & in lib. de Nat. muliebri, inquit: Si os vteri concluſum fuerit, ſpiſſum fit, velut groſſus ficus, & ſi digito contigeris, deprehendes durum ac conuolutum, & digitum non admittit, & menſes occultantur, & genituram non ſuſcipit hoc tempore, & dolor habet imum ventrem & lumbos, &c. Et de Nat. muliebri: Si obtorti fuerint vteri, os eorum attingere non poteris: nam fortiter receſſit. Et paulò antè: Si indurati fuerint vteri, os ipſorum aſperum ſit, id quod digitus comperies. Et

iterum lib. 2. de morb. mulieb. Si vteri concluſi fuerint, oſcula ipſorum dura fiunt, & clauduntur. Hippocrates ergo ad conceptum ineptas indicat eas fœminas, quæ vel os vteri habent auerſum & diſtortum, aut quacunq; de cauſa occluſum, ſiue ob calloſam duritiem, ſiue aliјs de cauſis, quarum hinc inde apud Hippocratem mentio fit. Quandoquidem ob conceptum concluſum eſt, natiuam ſeruat mollitiem, niſi quòd ſpiſſius eſt & conuolutum: Si alia de cauſa durum eſt ac dolorificum.

APHOR. LV.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσαι ὑπὸ πυρετῶν λαμβάνονται, καὶ ἰσχυρῶς ἰσχναίνονται ἄνευ φανερῆς προφάσιος, τίκτουσι χαλεπῶς καὶ ἐπικινδύνως, ἢ ἐκτιτρώσκουσαι κινδυνεύουσιν.

Quæcunque geſtantes vterum febribus corripiuntur, & vehementer ſine cauſa manifeſta extenuantur, difficulter & cum periculo pariunt, aut abortientes periclitantur.

SVprà Aphoriſmo 53. mammas prægnantium ob humores prauos ad vterum confluentes fœtumq; & matrem malè nutrientes, gracileſcere docuit, & aborſum ſubſequi aut alios affectus præter naturam: Id nunc confirmat exemplo grauidarum febre correptarum, quarum corpus vniuerſum à febre valdè extenuatum fuerit, abſq; cauſa aliqua euidente, id eſt, non ob inediam, vigilias, mœrorem, ictum, lapſum, fluxum ventris aut aliam cauſam conſimilem, à qua facta extenuatio breui poteſt reparari, abſque periculo aborſus. Tales, inquit, difficulter & cum periculo pariunt & abortiunt: nam fœtus calore febris magnæ ac vitioſorum humorũ putredine corruptus, aborſu excluditur: Aut ſi febris lenta fuerit, nec magna humorum corruptela, ſeruatur quidem ad partum vſq;, ſed hic admodum laborioſus ac difficilis erit: Quum enim & fœtus & mater vitioſis humoribus alantur ac morbi diuturnitate extenuentur, fieri non poterit, quum vterq; ſit imbecillior: nam virium robur cum cacochymia conſiſtere non poteſt. Ad facilem verò atq; felicem partum requiritur & matris & fœtus robur, teſte Galeno in commento. Metus itaq; eſt, ne alteruter in laboribus partus deficiat & ſuccumbat. Periculum hoc grauius fit, quòd vtero gerentes, nec diætam febribus conuenientem, nec turgente materia pharmaciam aut phlebotomiam ſemper tolerant. Quare etiamſi Natura humores febrificos concoxerit, non tamen euacuârit, periculum eſt, ne denuò corrum-

corrumpantur & vnà cibi quoq; aſſumpti, atq; ita recidiua fiat ante partũ, aut in puerperio. Voluit etiam Hippocrates hoc Aphoriſmo aliam aborſus cauſam tradere, nimirum cacochymiam totius corporis: nam fœtus, qui prauo alitur nutrimento, vix poterit eſſe incolumis & viuax, idq; ob conſenſum totius venoſi generis, cuius πάθος eſt febris.

APHOR. LVI.

Ἐπὶ ῥόῳ γυναικείῳ σπασμὸς καὶ λειποθυμίη ἢν ἐπιγένηται, κακόν.

In fluore muliebri ſi conuulſio aut animi defectus ſuperueniat, malum.

QVàm periculoſus ſit partus & aborſus difficilis, docet. In iſto ſiquidem facultatis expultricis laborioſo conatu ſæpe ſanguis è toto corpore ad vterum magno cum impetu irruit, largaq; admodum aut diuturna ex vtero ſanguis profuſio ſequitur, quam interdum aut conuulſio aut lipothymia excipit. Sed lipothymian quidem, quæ ex magna virium imbecillitate ob diſſipatos ſpiritus oboritur, ſæpè mors excipit: Aut in iſta humorũ commotione acris aliquis & mordax humor ad os ventriculi, aut principium neruorum delatus, id feriens ac lancinans, conuulſionem acerſit, vt notum eſt ex 5. Aph. 5.

APHOR. LVII.

Καταμηνίων γινομένων πλειόνων νοῦσοι ξυμβαίνουσι, καὶ μὴ γιγνομένων ἀπὸ τῆς ὑστέρης ξυμβαίνουσι νοῦσοι.

Menſtruis immodicè fluentibus morbi eueniunt: non autem fluentibus, ex vtero accidunt morbi.

MAlitiam fluoris muliebris oſtendit per collationem menſium immodicè fluentium & ſuppreſſorum, poſt partum maximè vel abortum, vt monſtret periculum difficilis partus: ſignificans, vtrinq; periculum eſſe, ſiue ſanguis largè fluat poſt partum, ſiue ſupprimatur prorſum. Illis quippe fluentibus, vires totius corporis exhauriuntur, vtero ipſo non admodum adflicto, vtpotè expurgatis humoribus: Natiuus autem calor langueſcit, parteſq; principes calore deſtitutæ, ſua munera non perficiunt: Hinc verò ſyncope, conuulſio, hydrops, frigida dyſcraſia ventriculi, epatis, totiuſq; corporis exiſtunt.

Etiamſi verò fluores muliebres nimij plurimorum affectuum cauſa ſunt, non tamen ijdem retenti ſunt abſq; noxa: nam indè morbi exoriuntur, primariò quidem in vtero, qui ſanè toti corpori non ita ſubitò accerſunt perniciē, vt qui ex nimiùm fluore menſiū naſcuntur, non ex ſanguine diutiùs retento ac corrupto fiunt febres, eryſipelas, phlegmone, cancer in vtero: aut ſuo loco mouetur ſurſum vel ad latera aut fit ἄπνοια ὑστερικὴ, *conuulſio: Aut ſanguis redundans refluit ab vtero ad coxas, inguina, veſicam, genua: vel in partes ſupernas, & facit maniam, pleuritidem, anginam, tabem, vel refrigerato toto corporis habitu, hydropem, cachexiam, mala vlcera, quando nimirum impurior ſanguis opprimit calorem natiuum.*

Caterùm non tàm de effectis, quam de cauſa ſuppreſſorum aut ſuperfluè fluentium menſtruorum loqui videtur Hippocrates. Nimiùm fluunt vitio ſanguinis in toto, qui acris eſt ac tenuis, vt ora vaſorum erodat & ſtimulando aperiat; aut eſt ſeroſus, & tùm à venoſo genere, vtpotè ad nutritionem ineptus, ad vias vteri conſuetas expellitur. Supprimuntur autem menſes ob vteri affectus, nempè venis ipſius obſtructis aut phlegmone compreſſis, aut ob vitia conformationis in vtero, quando ſede ſua motus eſt, osq; eius concluſum aut diſtortum. Si enim horum aliquid fuerit, ait Hippocrates 1. de morb. muliebribus, menſes exitum inuenire non poterunt, priùs quàm vteri ad ſanam naturam redierint. Sicuti ergo menſes redundantes fiunt à toto, & pariunt morbos in toto: ita eorum defectus fit a morbis vteri: à quo vel ſanguis ſuppreſſus aut vapor inde ad alias partes refluit & defertur, eoſdem quoq; gignit. Vtq; vterini affectus ſecundariò totum corpus afficiunt, ita & vniuerſales tandem vterum quoq; debilitant, etſi non ita promptè in vtero morbos progignunt. Idem de ſanguine puerperiali intelligatur.

APHOR. LVIII.

Ἐπὶ ἀρχῷ φλεγμαίνοντι, καὶ ἐπὶ ὑστέρῃ φλεγμαινούσῃ στραγγουρίη ἐπιγίνεται: καὶ ἐπὶ νεφροῖσι ἐμπύοισι στραγγουρίη ἐπιγίνεται. ἐπὶ δὲ ἥπατι φλεγμαίνοντι λύγξ ἐπιγίνεται.

Ad recti inteſtini & vteri inflammationem, purulentosque renes vrinæ ſtillicidium ſuperuenit: Ad epatis verò inflammationem ſingultus ſuccedit.

EXemplo phlegmones vteri primùm oſtendit, ſanguinem, qui in vterum influens ibi hæret, morbos vteri parere: deinde rurſus partium συμπα-

συμπαθείας inculcat, & ſimilitudine ſtranguriæ atque ſingultus docet, vterum non ſolùm affectu primogenio, ſed etiam ab aliarum partium ratione ſitus & connexus, aut materia ab alia ad hunc adfluentis, conſenſum, laborantem ſæpenumero non facere officium in retinendo aut excludendo fœtu vel ſanguine excrementoſo.

Stranguria, dicitur ſymptoma veſicæ, quando vrinam reddit impeditè, hoc eſt, crebrò & guttatim, analogiam habens cum teneſmo, quia lotium redditur ægrè, atq; maturiùs quàm naturæ conuenit, idq; κατὰ ϛράγγα, id eſt, non niſi intercisè ac per interualla ſtillis profluit. Eſt ergo tam retinendæ quàm emittendæ vrinæ impotentia, ſubindè etenim veſica ad excretionem ſtimulatur, & tamen lotium expeditè excernere nequit. Quo fit, vt parum lotij multis viribus reddatur: Quòd ſi & dolor acceſſerit, appellatur dyſuria. Paulus iſtas voces confundit, vt & alij interdum faciunt. Accidit hoc ſymptoma vel affectu veſicæ proprio, vel per conſenſum totius corporis aut partium vicinitate aliaúe ſocietate coniunctorum, irritata nimirùm facultate expultrice, partim dolore, quem natura fugiens, celeriter quod moleſtat excernere feſtinat, non expectans, donec veſica tota repleatur, vt quum vlcere ſcabieúe laborat, aut retentrix facultas imbecillis eſt: partim calore & feruore partis vicinæ phlegmone laborantis, vteri ſcilicet aut inteſtini recti: partim ipſo lotio ſua acredine ſtimulante veſicam ad frequentem mictum, quia eius morſum diu ferre non poteſt, propterea citiſſimè illud à ſe propellit, etiamſi ipſa veſica non laboret primogenio affectu.

Acrimoniam verò iſtam lotium contrahit ex vitiato ſanguine ob calidiorem epatis vel renum intemperiem, aut mixtione humoris ſalſi, aduſti, biliofi aut aliàs corrupti, qui ſeroſo excremento mixtus, à toto venoſo genere in criſibus, ad veſicam tranſmittitur, aut à pure, quod à renum vel partis alicuius ſuperioris abſceſſu, vel vlcere cum ſeroſo humore defluit in veſicam, id quod & ramenta calculi & arenulæ faciunt: Imò idem fit, quando renes laborantes pus ſuum excernunt, quia tùm veſica per ſympathiam quandam inſurgit ad expellendum lotium, paucum, etiam non acre exiſtens. Sed minùs expeditè excernit veſica etiam laceſſita, ob propriam imbecillitatem ex frigore vel ſiccitate contractam: Vel quia à nimia vrina copia opprimitur & anguſtior fit, aut quando muſculus σφιγκτὴρ debilis eſt vel exulceratus, aut collum veſicæ obſtruitur, flatibusúe turgidum vel tumore vicino compreſſum eſt, vt & in prægnantibus fit. Ad hunc modũ ſcri-

bit & Hippocrates 1. de morb. mulieb. inquiens: Quum vterus mulieri ad ſtomachum, qui neruoſus eſt, allapſus fuerit, veſica vrinam non excolabit. Et mox de ſuffocatione vteri loquens: vteri conuerſi ad veſicæ ſtomachũ allabuntur, & ſtranguriã inducunt. Et de Nat. muliebri: Si vterus ad medium lumborũ proceſſerit, ſtercus cum vi prodit, & vrina στάζει. Et paulò antè: In procidentia vteri τὸ οὖρον στάζει κατ' ὀλίγον, καὶ δάκνεται. Et in 2. de morb. mulieb. Si vterus ad inguina incumbat, vrinæ meatus obturatur, & vrinam non emittit. Et de Nat. pueri: Quando ſanguis ſecretus non forâs procedit, ſed in vteros, vteri autem non hiauerint, tunc ſanè à ſanguine diutiùs immorante incaleſcentes vteri, reliquo corpori calorem tranſmittunt, quandoq; etiam ſanguinem in venas corporis diſtribuunt, vt & venæ repletæ doleant: aliquando & veſicam obtinent premuntq́; & claudunt veſicam, & ſtranguriam inducunt, &c.

Singultus, inquit, phlegmonen epatis ſequitur, magnam ſcilicet, vel quia magnitudo tumoris ventriculum premit, aut pondere detrahit ad inferna, viamq́; concluſis ſpiritibus intercipit: vel ſanies quædam influens, aut vapor acris exhalans, os ventriculi mordet ac irritat: quam moleſtiam excutere nitens ventriculus, motu illo ſingultiendi concutitur, idq́; ſæpiùs repetit fruſtrà, ob humorem renitentem. Compatiuntur quoq; ſibi inuicem epar & ventriculus, vt & cæteræ partes circumſtantes, meſaræon & inteſtina tenuia, non ſolùm ob viciniam, ſed etiam communium neruorum breuiſſimorum conſortium.

Vt autem ventriculus ſingultiens, aut veſica ſtillicidio laborans, ita & vterus ob malè affectas partes vicinas ſociasq́;, ſæpè menſtruum ſanguinem, fœtumúe aut molam minùs expeditè excernit, etiamſi irritetur & ad expulſionem exuſcitetur ab humore aliquo prauo, ex viſcere ad ipſum deriuato, aut quando veſicæ collum vel inteſtinum vltimum phlegmone vel vlcere infeſtatur: parùm tamen, & cum difficultate fluunt menſes, propter venas vteri à ſanguine craſſo obſtructas, aut compreſſas, aut ob oris vterini concluſionem vel diſtortionem. Poſtquam itaq; Hippocrates in duobus præcedentibus aphoriſmis pericula difficilis partus & aborſus monſtrauit: in hoc cauſas τῆς δυστοκίας referre voluit, quam dyſuriæ ſeu ſtranguriæ atq; ſingultui comparat. Tacitè quoq; ſignificat, abortum fieri poſſe propter conſenſum malè affectæ veſicæ, inteſtini recti, & aliarum partium, vtero vicinitate aut alia ſocietate compatientium.

APHOR.

APHOR. LIX.

Γυνὴ ἢν μὴ λαμβάνῃ ἐν γαστρὶ, βούλῃ δὲ εἰδέναι εἰ λήψεται, περικαλύψας ἱματίοισι θυμία κάτω: κἢν μὲν πορεύεσθαί σοι δοκέῃ ἡ ὀδμὴ διὰ τοῦ σώματος ἐς τὰς ῥῖνας καὶ ἐς τὸ στόμα, γίνωσκε, ὅτι αὐτὴ οὐ δι' ἑωυτὴν ἄγονός ἐστιν.

Si mulier non concipiat, ſcire autem voluerit, num conceptura ſit, veſtibus vndiquaque inuolutam ſubter ſuffito: Quod ſi odor tibi videatur per corpus penetrare ad os & nares, ipſam non ſui cauſa ſterilem eſſe ſcito.

PRoponit rationem explorandi, num mulier aliqua ad conceptum apta ſit, nec ne: & an vterus clauſus denſusúe exiſtat. Senſus enim aphoriſmi eſt iſte: Non mirum videatur, quòd vterus, veſica & inteſtinum vltimum mala ſua ſibi mutuo communicant: quia vterus rectè valens odores gratos, quos per pudenda in ſe recipit, ſurſum ad caput tranſmittit, vt naribus oreq́; percipiantur: Hoc quidem ſigno ſcire quis poterit, an mulier nupta ſuo vitio infœcunda ſit, nec ne. Quando enim in ſella perforata ſedens, pannis vndiquaq; circumtecta (ne ſcilicet vapor diffundatur & pereat, aut extrinſecus vllo pacto ad nares perueniat) aromatum incenſorũ ſuffitum infundibulo locis muliebribus inſerto ſubtus exceperit, odorq́; per medium corpus penetrãs intrinſecus ad os nareſq́; peruenerit, talis mulier nupta, (niſi alius fortè morbus impediat, teſtium aut ſanguinis vitium, aut hiatus vteri perpetuus,) ad conceptum non erit inepta, quia vterum nec clauſum nec denſum habere ſignificat, nec vaſa intermedia eſſe obſtructa aut intercepta. Itaq; iterum communem partium omnium cum vtero conſenſum inculcat: Vniuerſum ſiquidem corpus noſtrum eſſe σύμπνουν καὶ σύῤῥουν, *&* τὰ πάντα ξυμπαθέα *dixit* Hipp. *in* 6. Epid. *Conſimili ratione fit, vt vapores atq fumi tetri à ſemine, mẽſtruo ſanguine, aut alio humore corrupto excitati, cor & cerebrum petentes grauiſſima inducant ſymptomata,* ἄπνοιαν *ſcilicet* ὑστερικὴν, *conuulſionem, &c. de quibus morbis ex vtero Aphoriſmus* 57. *loquitur. Alia plura ſigna, quibus fœcunditas exploratur, tradit* Hippocrates: *vt in lib. de ſterilibus & de* Nat. *muliebri, inquiens: Metopium modicum, aut allium lana exceptum ſubdat: & mane conſideret, an quod ſubditum eſt, per os oleat, aut linteum vertici impoſitum id redoleat: Et ſiquidem oleat, concipiet, ſin minùs, non. Deinde & hoc* πειρητήριον *tradit: Si cognoſcere volueris, an mulier pregnans fiet,*

ſiet, butyrum & lac mulieris κυροτρόφου bibendum dato, & ſi eructauerit, concipiet: Sin minùs, non. Et aliud: Aniſum in aqua tenuiſſimè tritum bibat & dormiat, & ſi quidem pruritus ipſam circa vmbilicum corripuerit, concipiet: Sin minùs, non.

Iſta experimenta facienda puto in ijs, quæ iam cum viro coituræ ſunt: non in alijs, nec virginibus, non mox coituris. Quamquam negatiua etiam vera eſt de imprægnatis 5. Aph. 4.

APHOR. LX.

Ἢν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ αἱ καθάρσιες πορεύωνται, ἀδύνατον τὸ ἔμβρυον ὑγιαίνειν.

Si mulieri prægnanti menſtruæ purgationes prodeant, fœtum benè valere eſt impoſsibile.

Non ſolùm os vteri, verùm & venarum arteriarumq́; in vteri cauitatem deſinentium orificia hiare, & aperta eſſe debere in ijs, quæ ad conceptum ſunt idoneæ, docet prægnantium exemplo, idq́; per contrarium: In grauidis ſiquidem & os & vaſa vteri concluſa ſunt, quia menſes toto geſtationis tempore ſecundùm naturam non fluunt, nec odores vtero ſubditi penetrant ad os atq; nares, vterus enim non peruius exiſtens odoribus non concedit tranſitum: quum oſcula vaſorum ſeminalium partim deſinant ad placentam carneam, tunicisq́; fœtum inuoluentibus coniuncta & connexa ſunt: partim eo toto tempore occluſa maneant, nec vnquã fœtu vteroq; ſanis exiſtentibus, aperiantur aut hient, niſi vtero debilitato vel copia, vel tenuitate, acrimoniáue ſanguinis reſerentur. Vterus ergo non eſt peruius tàm in vtero gerentibus, quàm in ijs, quæ ad conceptum ſunt ineptæ: hæ ſiquidem, etſi os vteri non concluſum habeant, quia tamen vaſa vteri non ſunt aperta, ſemen ijs affigi nequit, adeoq́; embryo aſſumere ſanguinẽ nõ poteſt, nec ſpiritus materiæ cõmunicari cum ſpiritu ſpermatico. Sententia ergo Aphoriſmi huius eſt: Quòd ſi purgationes menſtruæ copioſè atq; repetitis viribus profluant (tale enim profluuium ſubindicat, loquens in plurali, αἱ καθάρσιες πορεύωνται, vt Galenus monet) præter morem ſcilicet ore & vaſis vteri dehiſcentibus, fieri non poteſt, vt fœtus rectè valeat: Aut enim ſanguinem non poteſt ad ſe trahere ob imbecillitatem: aut alimentò ſuo per talem hæmorrhagiam deſtitutus langueſcit, vt de aborſu metus ſit. Si cui mulieri grauidæ paucus ſanguis effluat, non eſt neceſſe

ceſſe fœtum parùm vitalem eſſe, aut corrumpi. Præterea primo aut ſecundo menſe ante fœtus τύπωσιν citra vllum detrimentum menſes fluere poſſunt, niſi copioſi admodum ſint, repetitis aliquot vicibus. Imò nonnulla adeò ſanguine refertæ ſunt, vt primis poſt conceptum menſibus ſtato ſuo tempore ſatis copioſè excernant, nec tamen fœtus eo profluuio offendatur, imò potiùs in eius commodum cedat, quia de copia ſanguinis, quæ fœtum ſuffocare poteſt, aliquid demitur, & reliquis defæcatior redditur. Aucto tamen iam fœtu non tutò fluunt ampliùs.

Idem docuit Hippocrates in libro de morb. mulieb. cùm ait: Pronuncio de muliere in ventre habente duos aut tres menſes & vltrà, ſi menſes prodeant ſingulis menſibus, neceſſe eſt tenuem ipſam fieri ac debilem: quandoque etiam febris ipſam corripit his diebus, quamdiu menſes prodierint, his vteri magis, quàm opportunum eſt, hiant & augmentum fœtus dimittunt: Et quod in vteris eſt, tenue ac debile fit.

Et paulò pòſt: Si in ventre habuerint, & menſes apparuerint, aut abortus fit, ſi plures fuerint menſes, & malè olentes, aut fœtus morboſi fiunt.

Dubitat Galenus hîc & lib. 6. de loc. aff. 5. quomodo fieri poſſit, vt grauidis purgationes menſtruæ prodeant, quum ipſis ex Hippocratis decreto os vteri à conceptu ſtatim clauſum ſit. Cenſet autem ſanguinem illum ex ijs ſolùm venis excerni, quæ in collum vteri deſinunt, quia ex ipſo vteri ſinu per venas ad internam vteri ſuperficiem pertinentes, nihil prorſus ſanguinis in ſinum muliebrem effluere poſſe. At ſi hoc verum eſſet, grauidæ nunquam ſuperfœtarent, vtpotè nullis venis recluſis, quibus affigi ſemen poſſit: Et Anatomici periti ſcribunt: vaſa ad vterum deſinentia non vniuerſa deſinere in placentam carneam, ex qua ſola fœtus alimentum ſuum haurit & accipit: Quapropter benè poteſt ſanguis per reliquas venas, fœtum non alentes, in ſinum vteri deſcendere, ac per locos muliebres effluere, vteri orificio parùm ſaltem hiante. Imò veriſimile eſt per dictas venas impuriorem ſanguinis portionem, nutritioni fœtus ineptam, interdum in vteri cauitatem reponi, quum ſæpè poſt partum ſanguinem copioſum, grumoſum ac in fruſta concretum excerni videamus. Et Hipp. lib. de nat. pueri ſcribit, ſanguinem poſt partum puellæ excretum, ad libras fermè triginta accedere: poſt maſculum editum, ad viginti duas. Neq; verò Falloppij coniectura diſplicet, exiſtimantis ſanguinem, qui per reliquas venas in placentam non

deſinentes vehitur, per venas quoq; ceruicis emanare poſſe, etiam occluſo vteri orificio, eò quod rami venæ cruralis ad ceruicem vteri ceſſantes, copulentur cum venæ ſeminalis propaginibus. Virgines & per fundum & per ceruicem ſeu collum vteri purgari credo, nihil obſtante hymene ſeu interſepto illo virgineo, quod perforatum eſſe ab Anatomicis animaduerſum eſt, vt menſtrua ex vtero optimè poſſint emanare.

APHOR. LXI.

Ἢν γυναικὶ καθάρσιες μὴ πορεύονται, μήτε φρίκης, μήτε πυρετοῦ ἐπιγινομένου, ἄσαι δὲ αὐτῇ προσπίπτωσι, λογίζου ταύτην ἐν γαστρὶ ἔχειν.

Si mulieri purgationes non prodeunt, neque horrore, neque febre ſuperueniente, cibique faſtidium accidat, hanc prægnantem eſſe æſtimato.

Cauſam oſtendit, ob quam effluxus menſium tempore impragnationis imbecillitatem fœtus indicet. Illi ſiquidem poſt conceptum iuxta naturæ leges ſupprimuntur, vt nimirùm fœtus ali poſſit. Quandocunq; ergo, inquit, menſes retinentur, non morbi alicuius cauſa, nec ob vllam notam ac manifeſtam cauſam, eas impraegnatas eſſe exiſtimare oportet, maximè ſi acceſſerint ἄσαι, id eſt, cibi faſtidia, & anxietas quædam moleſtiaq; circa ventriculum, vt cibos abominentur, aut res abſurdas appetant. Inculcat quoq; conſenſum vteri cum ventriculo atq; corpore vniuerſo: nam menſtruis præter naturam retentis, impurus ſanguis, quem natura ſtato iuxta Lunæ motum tempore per vterum expellit, ad ventriculum ac interdum in totum venoſum genus regurgitat: Huius corruptelam comitantur horrores, cibi faſtidia atq; febres. Idem quandoq; accidit in prægnantibus, ex colluuie humorū ante conceptū collecta & coaceruata. Quare hic Aphoriſmus eſt intelligendus de muliebribus, quæ ante ſingulis menſibus rectè purgatæ fuere, adueniente autem menſtruorum tempore, derepentè, & ſine manifeſta cauſa non purgantur. Sed cur in grauidis longè grauius eſt faſtidium, quàm ſi ex alia cauſa præter naturam menſes cohibeantur: Ratio eſt, quòd in illis dulcior meliorq; ſanguinis pars ſeparatur, ſolusq; excrementitius manet in venis, à ſanguine dulciore, quem fœtus ad ſe trahit, non temperatus, vt in non grauidis fit.

APHOR. LXII.

Ὁκόσαι ψυχρὰς καὶ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσι, οὐ κυΐσκουσι: καὶ ὁκόσαι καθύγρας ἔχουσι τὰς μήτρας, οὐ κυΐσκουσιν: ἀποσβέννυται γὰρ αὐταῖς ὁ γόνος: καὶ ὁκόσαι ξηρὰς μᾶλλον καὶ περικαέας, ἐνδείῃ γὰρ τῆς τροφῆς φθείρεται τὸ σπέρμα. Ὁκόσαι δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τὴν κρᾶσιν ἔχουσι συμμέτρως, ἐπίτεκνοι γίγνονται αἱ τοιαῦται.

Quæ frigidos ac denſos vteros habent, non concipiunt: Et quæ præhumidos vteros habent, non concipiunt: Extinguitur enim in ipſis genitura: nec quæ ſiccos admodum & præcalidos habent, defectu enim alimenti corrumpitur ſemen. Quæ verò ex vtriſque oppoſitionibus temperatum habent vterum, hæ fœcundæ ſunt.

STerilitatis atq; fœcunditatis cauſas præcipuas exponit, rationem redditurus, quare mulieres ineptæ ad conceptum, ſuffimentorum odores ore non percipiant, omnem verò cauſam in ſolam vteri dyſcraſiam magnam refert: alibi Hippocrates alias quoq; cauſas adducit, ab indecente compoſitione ſumptas, vt ſunt vitia in collo in imperforatis aut ore interiore vteri, quod aliquando à ſede ſua auerſum, diſtortum, vlceratum, & obliquum eſt, aut calloſum, atq; adeo concluſum, talesq; mulieres ſtatim à coitu rejiciunt ſemen: Alijs perpetuò hiat orificiũ vteri, quibus & ipſis ſtatim effluit ſperma virile: In nonnullis membrana obtenditur orificio vteri. Vbi in his nihil erit vitij, quærendæ cauſæ ſunt, de quibus hic Aphoriſmus diſſerit. Habet verò tres propoſitiones, quarum duæ priores ſunt negatiuæ, habentq; rationes adiunctas: Tertia verò, affirmatiua eſt.

Prima eſt: Mulieres, quæ valdè frigidos aut præhumidos vteros habent, ad conceptum ſunt ineptæ. Frigida ſanè dyſcraſia non magna, hoc eſt, quæ vterum non facit ſpiſſiorem ac denſiorem, à viri ſemine calidiore ad temperiem reduci, atq; emendari poteſt, vnde ſæpenumero contingit, vt mulier frigidior cum viro ſemen calidius eiaculante coiens, concipiat, quæ antè cum frigido congreſſa, non conceperat. Galenus quinq; cauſas refert, cur dyſcraſia frigida ſterilitatem pariat. Prima eſt Hippocratis, quia ea extinguit, infringitq; inſitum calorem ſpiritumq; ſeminis, quem λόγον πλαστικὸν aliqui nuncupant, à quo fit fermentatio, ſeminis elaboratio, & generatio. II. Eadem ſubſtantiam carnemq; vteri ſpiſſiorem reddit, hinc quia

vaſa non poſſunt penetrare ad profunditatem vſq; vteri, ſemen eiaculatum ipſis affigi & adnaſci nequit, nec ſanguis pro formando atq; alendo fœtu affluere, nec κοινωνία ſpirituum fieri. III. Frigus quoq; ora vaſorum vteri claudit, ipſaq; vaſa reddit anguſtiora & ſtrictiora, parcior itaq; ſanguis, aut ſeroſior adfluit: nec cotyledones poſſunt ampliari, vt ſecundis copulari queant. IIII. In eadem dyſcraſia facilè obſtruuntur vaſa, tùm ob natiuam anguſtiam, tùm ob ſanguinem pituitoſiorem & craſſiorem, qualem corpora frigidiora gignunt, vtero autē ferè totum corpus ſimile eſſe ſolet. V. Mulieres hac dyſcraſia laborantes paucas habent purgationes menſtruas, eaſq; ſeroſas, quia crudior ſolùm ſanguis & aquoſior per venas anguſtas ad vterum delabitur, qui nutritioni factus eſt ineptus. Rarò quoq; tales mulieres in coitu ſemen excernunt, deficit ergo alterum generationis principium. Harum vterus per ſuffitus aromatum erit calefaciendus atq; relaxandus. Præhumidos quoq; vteros ait ad conceptum minus idoneos eſſe, quia ὁ λόγος vel γόνος, id eſt, vis prolifica in ſemine virili & muliebri, nimia humoris copia præfocatur ac extinguitur: nam vix ſemina cerealia in terram paluſtrem coniecta germinant.

Præterea vterus immodica humiditate fit lubricus ac læuis, vt ſemen haud contineat, paucisq; horis à coitu iterum reijciat. Hac etiam de cauſa paucæ mulieres menſibus iam imminentibus coëuntes concipiunt, niſi admodum ſiccos vteros habeant. Præhumidus etiam & ſeroſus ſanguis ligamenta fœtus relaxat & emollit atq; ad nutriendum eſt inutilis.

Secunda propoſitio: Quæ ſiccos admodum calidosúe vteros habent, illæ quoq; non concipiunt, quia alimenti inopia corrumpitur genitale ſemen, ſpiritu plaſtico ſcilicet conſumpto atq; diſſipato: Imò paucum ſemen gignitur, caloreq; exuritur, & omni lentore, quo venis adhæreſcere debet, exuitur ſeroſo humore abſumpto. Tales habent viragines, quæ nunquam ferè concipiunt, & paucos edunt menſes. Sic & in ſabuloſis locis atq; arenoſis nihil prouenit.

Tertia: Quæ habent vteros rectè temperatos per omnia, hæ prolem gignunt. Non enim fit conceptus felix, niſi vterus attracto ſemini ſeſe circumquaq; obuoluens, vim generatricem in ſemine deliteſcentem, id eſt, ſpiritum plaſticum, ingenita ſua virtute exuſcitet, quæ deinceps ſe per totam ſeminis molem penitus inſinuans, mediante calore ac ſpiritu, extrudi adhuc atq; informi maſſa partes corporis omnes admiranda arte effingit &

rudi

rudi quadam delineatione primum efformat, ac tandem artificioſam illam partium compaginem fabricat & perficit, niſi vitio materiæ ſeminis aut ſanguinis adfluentis impediatur.

Sed virtus vteri ex quacunq; dyſcraſia debilis non poteſt facultatē iſtam formatricem in ſemine ſatis excitare: Quare aut nullus fit conceptus, aut infelix, qui mox altero aut tertio menſe eijcitur, aut naſcitur mola. Vtq́ue omnis dyſcraſia magna deijcit vires vteri, ita eadem conſeruantur εὐκρασίᾳ ſanguinis probi, qua calor inſitus gaudet, ac in omnibus naturæ operibus efficax eſt. Omnis itaq; intemperies à ſymmetria multùm recedens, ſterilitatis cauſa eſſe poteſt: potiſsima verò eſt dyſcraſia frigida atq; humida.

Haſce verò vteri intemperaturas per aromatum ſuffitus cognoſci poſſe, paulò antè docuit: Vterus ſiquidem δύσκρατος non ſinit odores in totum corpus diſtribui, nam frigus odorem extinguit ac denſando meatus claudit: Humiditas immodica in ſe combibit odores, eoſdemq́; ſuffocat, meatuſq́; obliterat: Calor vapores odoratos diſsipat & abſumit, meatuſq́; ſiccando conſtringit.

Eandem doctrinam tradit Hipp. libro 1. de Nat. hominis: Si non calidum & frigidum, humidum & ſiccum mediocriter inuicem temperateq́; & æquali modo ſe habuerint: ſed alterum longè præpolleat, & valentius ſit imbecilliori, non futura eſt generatio.

Mulieri, quæ vtero calidiore eſt, menſes parcè & cum labore promanant, craſsiores & atriores: genitalia veneris deſiderio pruriunt: Semen in coitu promptè excernitur, & acriùs ſuo per loca tranſitu percipitur. Quæ frigidiore, ei menſes parcè fluunt, hiq́; pallidi & decolores, voluptas in coitu minor, ſemen ſegniter emittitur liquidius & aquoſius. Humidior vterus multis continenter excrementis manat liquidis, & ob id ſemen non continet, ſed ante quartum effluit. Sunt quædam mulieres, quibus ſtatim à menſium fluxu occluditur vteri orificium, adeò vt neceſſe habeant fluentibus menſibus cum viro congredi, ſi modò concipere velint. Aliæ his abundè fluentibus rariùs concipiunt, & ſi conceperint, debiles fœtus pariunt & morboſos, præſertim cacochymia laborantes, aut plethoricis affectibus obnoxios, ſi ſanguis laudabilis ſit.

APHOR. LXIII.

Παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων. ἢ γὰρ διὰ ἀραιότητα τοῦ σώματος τὸ πνεῦμα ἔξω φέρεται, πρὸς τὸ μὴ παραπέμπειν τὸ σπέρμα: ἢ διὰ τὴν πυκνότητα τὸ ὑγρὸν οὐ διαχωρέει ἔξω: ἢ διὰ τὴν ψυχρότητα οὐκ ἐκπυροῦται, ὥστε ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸν τόπον τοῦτον: ἢ διὰ τὴν θερμασίην τὸ αὐτὸ τοῦτο γίνεται.

Eodem modo & in maribus ſe res habet. Nam aut ob raritatem corporis ſpiritus extrà fertur, ne tranſmittat ſemen: aut propter denſitatem humor non egeritur foràs: aut ob frigiditatem non incaleſcit, vt in hunc locum colligatur: aut propter caliditatem hoc ipſum fit & accidit.

Sequens verſio videtur eſſe Celſi.

Simili modo res ſe habet in maribus. Nam in corpore rarò paucus ſpiritus ineſt ſemini, quod ab illo deferri extrà oportet: Semen quoque ipſum craſsius exiſtens non poteſt eiaculari, quemadmodum nec quod frigidius eſt: calore autem nimio torreſit, atque ad eiaculationem fit ineptum, abſumpto ſero.

Galenus Aphoriſmum hunc ſpurium & ſuppoſititium eſſe cenſet, eò quòd cauſas ſterilitatis in viris explicans, non videatur redolere doctrinam atq; grauitatem Hippocraticam. Cauſæ verò illæ eadem methodo tradi poſſunt, qua in mulieribus vſus eſt: Par enim ratio ferè eſt in vtroq; ſexu vtrobiq; calorem natiuum robuſtum eſſe oportet, parteſque principes rectè valere ac firmas eſſe: Semenq; rectè temperatum, non calidius, nec frigidius, aut aquoſius ac crudius, quale eſt ſenum, puerorum, ebrioſorum, & qui crebrò coëunt, aut narcoticis ſemenq; extinguentibus vtuntur. Partes quoq; genitales rectè formatas eſſe oportet, nempe vt penis non ſit mutilatus, curuus, ob ligamenti ſubtenſi breuitatem obliquus, vt in ſpadonibus: Vaſa ſpermatica non ſint abſciſſa aut læſa ob exciſionem calculi, nec execti teſtes ambo, aut attriti, compreſſi, quales ſunt thlibiarum, nec conuulſi, obdurati, non intra ventrem conditi: nec venæ iuuenıles dictæ, poſt aures ſitæ vulnere ſint per tranſuerſum diſſectæ, quo teſtes communi vi cerebri priuantur: deniq; quibus corpus tabe indies marceſcit, qui cachexia laborant, vt & illi, quibus pars aliqua nobilis inſigni aliqua intemperie Naturæ limites excedit: Quibus item maleficiis & magicis nodis, nexibus ac vinculis coeundi potentia intercipitur.

APHOR.

APHOR. LXIIII.

Γάλα διδόναι κεφαλαλγέουσι καὶ πυρεταίνουσι κακὸν, καὶ οἷσιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορύζονται, καὶ τοῖσι διψώδεσι: κακὸν δὲ καὶ οἷσι χολώδεες αἱ ὑποχωρήσιες ἐν ὀξέσι πυρετοῖσιν ἐοῦσι: καὶ οἷσιν αἵματος πολλοῦ διαχώρησις γέγονεν: ἁρμόζει δὲ φθινώδεσι, μὴ λίαν πολλῷ πυρέσσουσι διδόναι, καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι, βληχροῖσι μηδενὸς τῶν προειρημένων σημείων παρεόντος, παρὰ λόγον δὲ ἐκτετηκόσι.

Lac dare caput dolentibus & febricitantibus, malum: & quibus hypochondria ſuſpenſa ſubmurmurant, ac ſiticuloſis: Malum item, quibus bilioſæ deiectiones in acutis febribus: & quibus ſanguinis multi deiectio facta eſt. Commodum autem eſt tabidis non valdè multùm febricitantibus: & in febribus longis & debilibus, ſi nullum prædictorum ſignorum præſens fuerit, præter rationem tamen extenuatis.

Morbos non ſolùm ab exuperantia qualitatum, de quibus hactenus locutus eſt, verùm & à cibu naſci docet exemplo lactis, quod magnam cum ſanguine menſtruo, de quo paulò antè, ratione materiæ cognationē habet, ex pinguiore ſiquidem ac meliore ſanguinis portione gignuntur, quali & fœtus nutritur. Enumerat ergo quoſdam lactis cuiusq́ cibi cauſa ægrotantibus exhibendi effectus partim vtiles, partim noxios, vt doceat qualitatum exceſſus & emendari, & fieri ab ijs, quæ alimenti naturam obtinent.

Lactis potus ſeu eſus, inquit, multùm confert phthiſicis atq́ alijs præter naturam extenuatis ac macilentis: Hi ſiquidem cibis egent εὐχύμοις *concoctuq́ facilibus &* εὐαναγώγοις, *id eſt, qui citò per venas in corporis habitum diſtribuuntur. nam tales cibi vires mox reparant & abundè alimentum ſuppeditant, corporisq́ habitum quàm optimè reficiunt. Lacte autem vix vllus cibus ſanguini eſt ſimilior: quare & infantes optimè aluntur lacte. Prompta itaq́ huius eſt tranſmutatio in probum multumq́ ſanguinem, ex quo & ſpiritus copioſi procreantur. Boni itaq́ lactis vſus reddit homines ſanos, & robuſtos, & carnoſos beneq́ roboratos, facit epar ſucculentum, acres humores temperat, quia vtraq́ qualitate temperatum eſt, tenuiq́ ſubſtantia præditum, Ideò Galenus in 6. de plac. Hipp. ſcribit, lac alere poſſe, etiamſi abſq́ alteratione in ventriculo facta, trahatur à iecinore. Et 3. alim. 15. omnium ferè, quæ mandimus, lac optimi ſucci eſt*

atq́

atq; multi alimenti. Et 5. de ſanit. 7. ſcribit: agricolam quendam amplius quàm centum annos vixiſſe, cuius nutrimentum potiſſimùm lac fuerit: Nam, non facilè inuenias aliud, quod temperamenti ſimilitudine totius ſubſtantiæ affinitate in alimoniam partium rapiatur & aſſimiletur faciliùs, ratione etenim ſubſtantiæ caſeoſæ tanquam tenaci glutine partibus affigitur, ſolidiusq; prabet alimentum, vt & cochlearum & cancrorum caro phthiſicis prodeſt: paucas quoq; habet partes excrementitias: non immeritò itaq; dicit Hippocrates, *lac conducere phthiſi laborantibus, quum non ſolùm cito probeq; nutriat, verùm etiam pectori pulmonibusq; marcidis ſua humectatione ſit commodum, ſordes quoq; purulentas & tenaces abſtergat, præſertim ſeroſum & melle roſato mixtum: Item humorum mordacium acumen & ardorem frangat & temperet, vlceriuq; conſolidationem iuuet. Rectè quoq; lac dari poteſt, inquit, in longis difficilibusq; febriculis, vt Celſus interpretatur, hoc eſt, quæ ſiccitate magis quàm caliditate corpus adfligunt, quales ſunt febres hecticæ & μαρασμώδεις. Codices quidam pro βληχροῖσι legunt non malo ſenſu βηχώδεσι, quia lac pectori amicum eſt. Veruntamen id non perpetuò verum eſſe monet, quum addit: μὴ λίην πολλῷ πυρέσσουσι: & mox: μηδενὸς τῶν προειρημένων σημείων παρεόντος.*

Non itaq; abſq; omni diſcrimine lac omnibus porrigendum eſt, ſed ſpectare oportet ægrotantis habitum, & affectum præter naturam, quo is laborat, num in huius ventriculo alioue viſcere lac corrumpi poſſit vel non. Quemadmodum enim ſanguinis menſtrui retenti & corrupti, ita & lactis corrupti in corpore varia exiſtunt incommoda: Quia lac teſte Galeno 10. lib. de ſimpl. eſt εὐαλλοίωτον, propter varias mixtiones: & quemadmodum in ventriculo εὐκράτῳ ob ſimilitudinem quam cum chylo & ſanguine obtinet, facilè coquitur: ita in ventriculo δυσκράτῳ eandem ob cauſam facilè quoq; corrumpitur. Sic lac recens ad ignem leuiter coctum fit nonnihil dulcius, inducta ſcilicet partium æquabilitate & ἰσομερείᾳ (ab hac enim dulcedo exiſtit) poſt terrenam portionem ſecretam, & partes aqueas coctione diſſipatas: Idem aëri expoſitum, mox acidum redditur, maximè ſi butyrum ſit extractum, poſtquam amiſſo calore natiuo partes aereæ, in quibus dulcedo conſiſtit, ſunt diſſipatæ: igni appoſitum ſtatim ſinditur, partibus quæ ſunt ἀνομοιομερῆ: non ampliùs ob ἀνωμαλίαν benè vnitis: partes verò eius pinguiores igne aduruntur, inq; fumos igneos abeunt. Similiter lac ſumptum aceſcit in ventriculo ob frigiditatem imbecilliore, à

quo

quo calidiores ſolùm eius partes ſuperari & concoqui poſſunt, reliqua verò portio frigidior ac crudior manet incocta, à qua eructationes acidæ proueniunt, acidus ſiquidem ſapor partibus aqueis inhæret. Cæterùm pars lactis butyroſa in febribus à calore δυσκράτῳ *in fumos igneos mutatur, variaſq; induit corruptelas, in nidorem abit, ac promptè in bilem vertitur, atq; adeo putredines, obſtructiones, phlegmonas & ſcirrhos viſcerum æſtumq; febrilem adauget, ſublatiſq; in caput vaporibus, dolores capitis parit, hypochondria flatibus diſtendit, & maximè in vaſis præſente materia putrida, cuius contagio & illud putreſcit facilè: ac ſi tranſire nequit, retenta adhuc ampliùs corrumpitur, & in acres humores vertitur, qui ſitim accendunt, deiectiones alui graues proritant, febre nimirum aucta & intenſiore facta: nam hac non præſente, interdum vſus lactis in deiectionibus bilioſis prodeſt: Qua de cauſa Hipp. 7 Epid. lac aſininum ad purganda bilioſa excrementa porrigit: Et Galenus 3. alim. monet, lac rectè dari, quibus venter fluit ab acribus excrementis morſus: Ac tùm quidem in copia ſatis iuſta exhibendum eſt, ne à calore ventriculi euincatur, ſed acredinem humoris bilioſi obtundat, & aluum purget.*

Noxius quoq; eſt lactis vſus in omni dolore capitis, & ijs, quibus hypochondria ſuſpenſa murmurant, etiam ſine febre: nam in talibus viſcera ſunt aut obſtructa, aut imbecillia, & refrigerata adeoq; flatibus referta, qui augentur a lacte flatuoſo exiſtente, vt & obſtructiones: à frigida quoq; viſcerum intemperie, quam murmura produnt, lac in acorem mutatur: Quod & ijs accidit, quorum calor natiuus ex magno ſanguinis profluuio factus eſt languidus, ventriculi & venarum coctio debilis. In valde ſiticuloſis corrumpitur quoq; facilimè, ac in nidores & fumos vertitur.

Deniq; lactu vſu læduntur vniuerſi, quorum venæ in viſceribus natura vel affectu aliquo præter naturam ſunt anguſtiores, aut qui ventriculo ſunt imbecilliore: nam in his aut in flatus vertitur, aut in ventre coagulatur, & in grumos concreſcit, aut obſtructiones viſcerum facit. Quapropter illis aut os ventriculi grauatur, aut hypochondrium dextrum tenditur, ac videntur ſibi illic ceu lapidem geſtare, ac deorſum trahi, quæ ſuprà ad iugulum ſunt: aut calculus in renibus naſcitur, caput dolet, atq; alia conſimilia mala perpetiuntur.

Hic verò ſpectare oportet differentias lactis, quæ multiplices ſunt, quantum ad ſubſtantiam & craſin attinet: Hæc variant pro diuerſis animalium ſpeciebus, habitu corporis, ætate & paſcuis, qua de cauſa vnum lactis genus

altero magis vaporoſum, pinguius, ſeroſius, craſſius, temperatius, plus vel minùs obſtructiones gignens, aut ad nutritionem commodum: ad corruptionem pronus, naturæ noſtræ conuenientius, aut è diuerſo alienius.

Semper itaq́; conſideret medicus ſtatum conditionemq́; tùm lactis, tùm morbi. Si quis macie conficitur ob ventriculi affectum aut epatis obſtructionem, nihil proderit lac: ſin ex vlcere pulmonis impuro ac ſordido, conducet lac ſeroſum, quale aſininum eſt, continens in ſe alimentum ſolidius: aut cui mel roſatum eſt commixtum: ſin vlcus non ſit ſordidum, ab acri tamen humore foueatur, magis conferet lac bubulum, muliebre aut caprinum integrum, modò ne multùm febricitent, & ventriculus adſueuerit, reliquaq́ue viſcera eius vſum concedant: Et tùm addenda ſunt, quæ coagulationem lactis prohibent, vt ſunt, mel, ſaccharum, ſal, quæ quidem & ἀνάδοσιν iuuant & accelerant. Caprinum verò lac vitio coagulationis præ cæteris maximè volunt eſſe obnoxium: ſed & decoctio arcet coactionem, ſaccharum prohibet quoq́;, ne aceſcat lac & corrumpatur. Bibendum verò lac recens mulctum & adhuc tepidum, vacuo ventriculo: nec nouum alimentum aſſumatur, nondum eo confecto: atq́; ab eius potu quieſcendum, aut ſenſim deambulandum: non autem ſuperdormiendum, niſi ſumma ventriculi imbecillitas poſtulet ſomnum propter caloris natiui contractionem. In ſicca intemperie ventriculi melius eſt lac muliebre: In hectica, aſininum, vtpote frigidius ac humidius.

In phthiſi non eſt vna ratio, pro ſtatu ſcilicet morbi.

APHOR. LXV.

Ὁκόσοισιν οἰδήματα ἐφ᾽ ἕλκεσι φαίνεται, οὐ μάλα σπῶνται, οὐδὲ μαίνονται: τουτέων δὲ ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, τοῖσι μὲν ὄπισθεν σπασμοὶ, τέτανοι: τοῖσι δὲ ἔμπροσθεν, μανίαι ἢ ὀδύναι πλευροῦ ὀξεῖαι, ἢ ἐμπύησις, ἢ δυσεντερία, ἢν ἐρυθρὰ ᾖ τὰ οἰδήματα.

Quibus tumores in vlceribus apparent, ij non admodum conuelluntur, neque inſaniunt: His verò repentè euaneſcentibus, quibus quidem retro, conuulſiones & diſtenſiones accidunt: quibus verò ante, inſaniæ vel dolores coſtarum acuti, vel ſuppuratio, vel dyſenteria, ſicubi fuerint tumores.

R*Vrſus inculcat humorum morbificorum ab vna parte ad alteram* μετάστασιν *ſeu translationem, quam non ſolum in partibus internis, verùm etiam ab externis ad internas fieri docet: atq́; ita redit ad conuulſionum cauſas, de quibus librum iſtum eſt exorſus. Hic autem refert*

ſpeciem

ſpeciem omnium difficilimã & lethalem, quam humorum μετάστασις à loco vulnerato ad neruorum principium accerſit in magnis prauisq́; vlceribus, qualia ſunt in principio ac fine muſculorum circa iuncturas, in quorum originem nerui inſignes inſeruntur, in fine autem tendines habent ex neruo & ligamento natos. Hanc translationem à repentina tumoris occultatione præmonſtrari docet. Interim reddit rationem, qua dolor capitis à lacte in ventriculo viſceribusúe corrupto creetur & augeatur: nam vt vapores à lacte ad caput: ita & humores a parte ad partem transferuntur. Monſtrat præterea, quòd humores morbifici non temerè à parte ad quamuis aliam transferantur, ſed ad illas ſolùm tranſeant, inter quas mutuus eſt conſenſus, communisq́; meatus & via. In memoriam quoq; reuocat vniuerſale hoc præceptum, quòd repentinus recurſus ac diſparentia eorum, quæ exteriùs apparebant, criſin faciat ſuſpectam.

Duæ verò ſunt propoſitiones in hoc Aphoriſmo, vna categorica: Tumores, inquit, in vlceribus vt plurimùm ægros à conuulſione & mania vindicant, hoc eſt, quibus ſimul cum vlcere tumores ſunt conſpicui, ij non admodum conuelli, aut mania corripi ſolent, id eſt, non niſi tanta ſit multitudo & malignitas humoris, qui & partem vlceratam in tumorem eleuet, & ſimul neruos aut cerebrum occupet, quemadmodum aliquando in peſtiferis tumoribus contingere ſolet: Ideò Gal. ait: ἀλλὰ σπανίως τοῦτο πάσχειν, ὅταν δηλονότι μέγεθος ἀξιόλογον ἢ κακοήθειά τινα προσλάβωσιν, &c. Per alia plerunq; vlcera vaporibus malignis humoribusq́; fluentibus patet exitus, ne caput aut neruos petant, maximè ſi ad ſuppurationem venerint.

Altera propoſitio eſt diſiunctiua: Tumores repentè, hoc eſt, abſq; manifeſta euacuatione aut reſolutione euaneſcentes malum ſignificant: Nam ſi id parte poſtica factum ſit, ſpaſmos & tetanos futuros denunciant, humoribus nimirum & vaporibus prauis per μετάστασιν ad neruorum principium aut ſpinalem medullam translatis: Quia partes poſteriores ſunt neruaceæ, atq; neruos à ſpina accipiunt: Sicuti pars anterior multas habet venas & arterias, atq; per corotidas & iugulares fertur materia in caput. Galenus per τὰ ὄπισθεν non ſolum dorſum, ſed & τὰ κῶλα ſeu artus intelligit, quod & ſexageſimus nonus Aphoriſmus docere videtur: nam à medulla ortum ſuum ducunt nerui, in brachia & crura deſinentes: ſunt ergo κατ' εὐθυωρίαν cum dorſo.

Quibus verò tumores, inquit, vlcerum in corpore anteriore ſubitò euacuerint, ij vel maniaci fiunt, humore in vlceribus exuſto κατὰ εὐθυωρίαν mediantibus multis venis atq; arterijs ad cerebrum anterius delato: Vel pleuritici, noxijs humoribus infrà ſubſiſtentibus, & ad membranam coſtas ſuccingentem translatis: Et quia pleuritis, alium morbum ſubſequens ob fractum naturæ robur, rarò diſcutitur per διαφόρησιν, ſed in thoracis ſpacium effluat, nec integrè per expectorationem pus euacuatur, facilè in empyema tranſit: Vel fit dyſenteria αἱματηρὰ, ſanguine bilioso & mordaci ad partes inferas, vtpotè inteſtina, delato. Quòd ſi tamen tumor ſit pituitoſus, nihil horum facilè fiet: Ideoq; in fine addit Hippocrates: ἢν ἐρυθρὰ ᾖ τὰ οἰδήματα, vt doceat, ſe loqui de tumoribus à ſanguine calido & craſſo factis.

Extat eadem ſententia in 2. Epid. in fine ſectionis tertiæ hiſce verbis: Quibus tumores in vlceribus non valdè conuelluntur: His verò repentè diſparentibus, ſi quidem à tergo fuerint, conuulſiones erunt μετὰ πόνων: Quibus autem ad anteriora, his aut inſania, aut dolores laterum acuti, aut dyſenteria, ἐρυθρή, rubra erit: nam tumores παραλόγως ῥηΐζοντες, impoſtulam (κίβδηλον) ſignificant, veluti Andronici filio eryſipelas intrò recurrit, ἐπαλινδρόμησε, ſi non ad eundem locum rediens, bonum quid ſignificet. Et addit paulò pòſt: τὰ ἀφανιζόμενα ἐξαίφνης κακοηθέστερα. Similiter & in 2. progn. 68. loquitur, περὶ τῶν ἀποστασίων ἀφανιζομένων καὶ παλινδρομεόντων, vbi Galenus monet, quòd Hippocrates tumores ἀφανισθῆναι dicere ſoleat, qui breui tempore diſparent & euaneſcunt, ſeu detumeſcunt, idq; duobus modis contingere, aut quia celeriter humor reſoluitur, omnibus cauſis τῆς διαφορήσεως concurrentibus, quæ ſunt, tenuitas materiæ, raritas partis, circumfuſi aëris caliditas, admoti medicamenti potentia, caloris natiui robur: atq; tùm quidem cuncta ſymptomata malæ vnà cum tumore prorſus diſcutiuntur, nec vlla alia in corpore ſuperueniunt, aut ſe proferunt: Aut quia humor tumorem efficiens ad partes interiores refluit, & quidem vel in eaſdem, vnde venerat, qui propriè dicitur παλινδρομεῖν: vel in aliam ſedem in profundo corporis poſitam, & ſi ad partem principem ruat, periculum mortis creat, ſed id ex ſubſequentibus ſymptomatibus diſtinguendum eſt, parti cuiq;, quæ refluxum excipit, aut in tranſitu afficitur, peculiaribus. Porrò cauſæ τῆς παλινδρομίας ſubitæ tumorum occultationis partim ſunt externæ, vt repellentium medicamentorum admotio, aëris frigidioris occurſus: partim internæ, robur ſcilicet na-

turæ

tura humorem ad partes ignobiles detrudentis, aut eiuſdem imbecillitas & languor, quæ humores iam expulſos non poteſt loco ſuo retinere: aut quando natura corporis rectrix vi morbi laceſſita, in extremo quaſi conatu ſanguinem vnâ cum mixtis humoribus prauis ad partem principem aliquam adflictam reuocat in auxilium: Quòd ſi hi ad cor rapiantur, æger ſubitò per ſyncopen extinguitur: ſin ad cerebrum, mania aut conuulſio ſubſequitur: ſi ad principium ſpinalis medullæ, tetanus excitatur: Interdum & humoris ipſius tanta eſt feracia, malignitas aut copia, vt ſuo loco contineri nequeat, & ad intimas corporis partes ſubitò ſe conuertat: quod itidem ob aliquam animi perturbationem, timorem, aut triſtitiam magnam, aliamúe cauſam externam euenit.

APHOR. LXVI.

Ἢν τραυμάτων ἰσχυρῶν καὶ πονηρῶν ἐόντων οἴδημα μὴ φαίνηται, μέγα κακόν.

Si in vulneribus magnis & prauis tumor non appareat, ingens malum.

SVbitam ac repentinam in vlceribus tranſmutationem ac diſparentiam probat prauam eſſe. Quemadmodum, inquit, tumores in vulneribus repente euaneſcentes, in dorſo quidem conuulſionem ac tetanum: in partibus anterioribus inſaniam, pleuritidem, &c. minantur per humorum in partem aliquam principem refluxum: Ita ſi vulnera magna & praua carent tumore, nec labia habent tumida, magnum ſignificatur malum, & quidem maius quàm ſi tumor, qui antè comparuit, iterum ſubitò euaneſcat: Signum etenim eſt, humores, qui aliâs in partem dolentem deferuntur, in partem aliquam nobilem transferri, eò quòd principum partium virtus anxia & impotens non ſtudeat aut poſſit parti ob vulnus dolenti opitulari, ſpiritus & ſanguinem copioſiorem in caloris ſymphyti ſubſidium demandando, vt aliâs, quum valida eſt, facere ſolet: Retinet ergo humores fluxuros, aut fluentes reuocat: aut propter obſtaculum humores ad partem, vnde initio expulſi erant, repelluntur, ſicuti pila parieti iniecta, in proijcientem reſilit: Aut ob extinctum calorem pars neruacea dolorem non ſentit, à quo fluxio & tumor excitatur, vt fit interdum ſponte aut poſt vſum medicamentorum repellentium ac refrigerantium.

Magna verò vlcera appellat, quæ profunda ſunt & ampla: Praua, quæ

ſunt in parte nobili ac exquiſiti ſenſus, aut à prauis humoribus partem principem infeſtantibus, vt quæ prope vaſa magna conſiſtunt, aut in capitibus finibusq; muſculorum, maximè neruoſorum, quales ſunt prope articulos, quia in horum principium & caput nerui inſeruntur: ex finibus autem tendones enaſcuntur. Veriſimile autem eſt ad hos ratione magni doloris multos adfluere humores, à quibus tumor magnus excitari ſolet.

Eadem ſententia iiſdem verbis ſcribitur in 2. Epid. in fine ſectionis tertiæ. Eandem Celſus lib. 5. cap. 26. ſic vertit: Nimis intumeſcere vulnus, periculoſum: nihil intumeſcere, periculoſiſſimum eſt: Illud indicium eſt magnæ inflammationis, hoc verò emortui corporis.

Obſeruandum quoq; præceptum therapeuticum, quod Galenus ex his Aphoriſmis duobus elicit, vt nimirùm medicus naturam rectè operantem imitetur, nec vulneribus à rheumate intumeſcentibus ac doloribus temerè valdè infrigidantia & adſtringentia, ſed potiùs habita partis affectæ ratione, calefacientia atq; exiccantia, doloremq; ſedantia adhibeat.

Ex hoc etiam Aphoriſmo etiam ratione conuerſa colligitur, bonos eſſe tumores, qui contigerint in fortibus & prauis vulneribus, præſtat enim vt foràs feratur noxia materia.

APHOR. LXVII.

Τὰ χαῦνα χρηστά, τὰ δὲ ὤμα κακά.

Tumores molles boni ſunt, crudi verò, mali.

Occurrit dubitationi: quum enim antè tumores in vulneribus commendauerit, dicens, ingens minari malum, niſi compareant, ideò iam oſtendit, ſe non quoſuis tumores laudare, ſed ſolùm eos, qui molles ſunt ac laxi, digitis prementibus cedentes. Tales quippe monſtrant naturæ victoriam, & materiæ æquabilitatem ad ſuppurationem vergentis aut quæ diſcuti, & calori concoquenti obedire queat. Vbiq; verò laudat Hippocrates materiæ æquabilitatem: nam 6. Epid. 2. ſect. probat ῥεύματα τὰ ὁμαλῶς ξυμπεπαινόμενα καὶ μὴ περισκληρά. *Mollibus opponit crudos, id eſt, duros, facultati concoctrici non cedentes, vt qui ab humoribus frigidis, lentis, craſſisq;, concoctu ob materiæ prauitatem aut copiam difficilibus, ortum ducunt. Dolor quoq; ingens à copia ſucci adfluentis & partem extendentis ortus, vires caloris inſiti frangit: & pars præ doloris acerbitate*

bitate non poteſt extendi, nec humor concoqui. In 2. Epid. verbis Aphoriſmi antecedentis mox annexa ſunt iſta: τὰ χαῦνα, χρηστὸν: τὰ ἄνω νεμόμενα, κάκιον: *Per ſurſum paſcentia ſeu vergentia* οἰδήματα *intelligit tumores duros, qui tactui prementi remittuntur, in ſublime petunt, & verſus manum attrectantem contrà aſſurgunt: Aut* τὰ ἄνω νεμόμενα *legitur pro* τὰ ἔνσωμα.

APHOR. LXVIII.

Τὰ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ὀδυναμένῳ, ἡ ἐν μετώπῳ ὀρθὴ φλὲψ τμηθεῖσα, ὠφελέει.

Dolenti partem capitis poſteriorem, vena in fronte recta ſecta prodeſt.

Probat ea, quæ in 65. Aphoriſmo docuit, nimirum quòd humores morbifici in alium locum translati tollant morbos, niſi tamen è corpore prorſum educantur, quòd alij ſuccedant noui. Dolor, inquit, in parte capitis poſteriore ſoluitur per ſanguinem detractum ex ſecta vena, quæ recto ductu à pilorum radice per frontem ad μεσόφρυον *naſum ducitur, plerumq; ſatis conſpicua, præſertim collo vinculis arctato, à iugularibus vtrinq; per partem poſteriorem capitis ad anteriorem vergentibus, atq; in media fronte coëuntibus, conſtituta: Id quod experientia docet, autore etiam Hippocrate in 6. Epid. 2. com. 9. & 27. Vbi Galenus iſtam euacuationem ſanguinis ex vena frontis ad dolorem occipitij ſoluendum: aut ex occipitio, ſi frontem dolor fatiget, appellat* βοήθημα τοπικὸν καὶ ἀντισπαστικὸν ἐπὶ τἀναντία: *monſtrat etiam Hipp. in hoc Aphoriſmo translationes ſeu* μεταστάσεις *humorum, de quibus ſupra locutus eſt, ſecundùm meatus & ductus venarum communes fieri oportere, non ſolùm ad partes vicinas per* παροχέτευσιν, *verùm etiam ad contrarios per* ἀντίσπασιν *tàm vniuerſalem, quàm topicam. Habet autem iſta vena frontis ſectio conditionem partim reuulſionis veræ: fit enim per loca contraria, non quidem ſecundum longitudinem aut latitudinem, ſed ſecundum profundum, hoc eſt, ante & retro: ſæpius autem ſanguis à parte capitis antica in poſticam irruit, quia à iugularibus duo rami prodeunt, quorum alter ad occiput, alter ad frontem & tempora fertur: per quos ramos conſenſus quidam eſt inter priora & poſteriora capitis. Eodem conſilio Galenus in commento ſanguinem per cucurbitulas occipitio adhibitas detrahit, ad diuturnas oculorum fluxiones ſanandas: Id conſilium ſequentes medici recentiores, occipitium*

cauterio

cauterio exulcerant, funem ſericum per ceruicis muſculos traijciunt, veſicatoria ponè aures admouent. Eadem ſanguinis miſſio naturam habet euacuationis ſimplicis, quæ humori eam partem obſidenti competit, ſicuti reuulſio adhuc fluenti, quia vacuatur ſanguis, qui iam in capite continetur, non qui aliunde influit, nam hic per apertam brachij venam educendus foret: Ideoq́; Galenus βοήθημα ἀντισπαστικὸν τοπικὸν vocat, quia fit in eadem parte, etſi in oppoſito ſitu: Interdum & deriuationem appellat. Qua ratione idem cap. 18. de venæ ſectione vacuationem è cruribus factam aſſerit reuellere ſanguinem ab vtero, τοπικὴν ἀντίσπασιν intelligens, quam alibi deriuationem nuncupat. Cæterùm quum huiuſmodi venæ ſectio ſit remedium τοπικὸν, vti eo non ſatis tutum eſt in corpore plethorico, niſi priùs per ſectam venam epaticam omnis plethora dematur. Nec locum habet, ſi humor dolorem excitans, ſanguineus non ſit, aut ſi primarius affectus non ſit, ſed per conſenſum excitatur: Tùm enim priùs vniuerſum corpus erit vacuandum, aut ſaltem parti mandanti proſpiciendum, remedijsq́; reuulſorijs vtendum.

APHOR. LXIX.

Ῥίγεα ἄρχεται γυναιξὶ μὲν ἐξ ὀσφύος μᾶλλον, καὶ διὰ νώτου ἐς κεφαλήν: ἀνδράσι δὲ μᾶλλον ὄπισθεν ἢ ἔμπροσθεν τοῦ σώματος, οἷον ἀπό τε πηχέων καὶ μηρῶν: ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα ἀραιόν. δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ θρίξ.

Rigores incipiunt mulieribus ex lumbis magis, & per dorſum ad caput. Viris autem parte corporis poſteriore magis quàm anteriore, veluti à cubitis & femoribus. Sed & cutis rara, quod pilus oſtendit.

EVidens eſt hîc ordinis ratio. Cauſam reddit, ob quam tumoribus in parte corporis poſteriore euaneſcentibus, conuulſio aut tetanus excitetur, quod 65. Aphoriſmo dixerat. Legitur hæc ſententia ijsdem propè verbis in 2. Epid. 3. ſect. Et 6. Epid. 3. com. 19. Rigores, inquit ibi, mulieribus incipiunt magis ex lumbis, & per dorſum, & tunc ad caput: Sed & viris poſteriùs magis quàm anteriùs: horrent magis exteriora (τὰ ἔξω σώματος) quàm interna corporis, velut cubiti & femora: ſed & cutis rara: Id verò pilus indicat. Senſus ergo eſt: Rigores in febribus & extra febres, tàm viris quàm mulieribus in tergo incipientes ad caput perueniunt: Fœminæ autem promptiùs ac vehementiùs ſentiunt frigus rigoris in lumbis ac dor-

ac dorſo, quàm viri, quia natura ſua viris ſunt frigidiores, atq; ob vteri viciniam lumbos frigidiores habent. Atqui refrigeratio poſteriorum partium, ait Hipp. 2. prorrhet. 33. omninò eſt conuulſifica, oſſeæ ſiquidem & neruoſæ ſunt. In his ergo frigus conuulſionem parit, quia cogit, denſat, exaſperat & mordax eſt. Quapropter à frigore vellicatæ, aut effluuij tranſpiratione à frigore prohibita, repletæ conuelluntur. Veriſimile itaq; eſt, vt poſt tumores in tergo euaneſcentes, materia noxia caput petat, veluti fit in rigore, vbi natura ab acri vapore ſtimulata, calor vnà cum ſpiritibus ad principia refugit, vitales quidem ſpiritus ad cor per venas: animales, ad cerebrum per neruos & ſpinalem medullam. Irritatur ergo facultas expultrix à fumis putridis, & quidem magis in partibus neruaceis & exanguibus, iſtæ quippè ſunt frigidiores ſenſuq; magis exquiſito prædita, ideoq; à refrigeratione rigoris citiùs & fortiùs afficiuntur, tùm ob ſenſum exquiſitum, tùm verò ob propinquitatem & mutuum ex ſimilitudine obſequium: nam ſimilia & imbecilliora citiùs ac validiùs qualitatis immutantis impreſſionem recipiunt, quæ ſemper maior eſt & efficacior, vbi ſubiectum paratius & aptius ad motum, & agens validius exiſtit. Rigorem fieri dicit à dorſo & lumbis, tanquam principio, non temporis, ſed motionis (nam priùs ab vnguibus & naſo frigus incipere videtur, priùs tamen lumbos & dorſi partes cruciat) nam præpoſitio ἐκ interdum cauſam efficientem, aliâs terminum, à quo fit motus, denotat.

Pluribus ergo modis rigores ex dorſo ſunt difficiliores, quia partes poſteriores frigus ſentiunt promptiùs ob neruorum copiam, & ratione loci, rigor etenim è dorſo incipiens celerrimè per ſpinam communicatione facta excurrit in caput neruorum principium, ſiquidem & medulla ſpinæ, non ſecùs ac cerebrum, frigida eſt, atq; propter ſubſtantiæ mollitudinem, ſimiliter εὐαλλοίωτος, frigoriq; obnoxia: per eadem quoq; loca fit materiæ in caput translatio. Quibus de cauſis dixit Hipp. in Coacis: Horrores è dorſo ſæpiùs incidentes, celeriterq; permutati, difficiles ſunt.

Porrò ratio, quam tradit Hippocrates, cur poſtica pars magis rigeat, hæc eſt: Quia rigores, inquit, plus quoq; ſentiuntur in partibus extremis ſeu externis magis, quàm internis, vt in cubitu ac femoribus: ab his per dorſum aſcendunt ad caput. Sunt enim à fonte caloris remotiora, ac etiam denſiora vtpote neruoſa, maximiq; nerui in cubitos & crura deriuantur, à ſpinali medulla ortum trahentes. Plus itaq; τὰ κῶλα in rigore concutiuntur, quàm ipſe truncus: Et in artubus partes interiores ſunt calidiores exterioribus,

ribus, quia magis muſculoſa. Maior itaq; eſt συμπάθεια dorſi cum neruorum principio, quàm partium anteriorum atq; interiorum in artubus: quia venis & arterijs abundant: Exteriores & poſteriores magis neruoſa ſunt propter tendines, ideoq; conuulſionibus magis obnoxia, quia neruorum principium eſt cerebrum poſterius: venarum & arteriarum, cor & vena caua, eparq;: ideoq; per has deriuatur materia praua ad pectus, & fit pleuritis: aut per epar ad ventrem, & fit dyſenteria: aut ſecundariò ad cerebrum anterius, & fit mania.

Poſtremò probat partes anteriores in trunco, ac interiores in artubus calidiores eſſe, quia ſunt rariores: Raritatem harum partium oſtendit pilorum prouentus: Raritas autem comitatur calorem, huius etenim eſt rarefacere: At dorſum & partes exteriores artuum ſunt depiles: Thorax venterq;, & partes interiores femorum & cubitorum piloſæ ſunt magis: Denſitas verò cutis pilos naſci prohibet, vt in teſtaceis apparet & partibus, quæ cicatrice obducuntur.

APHOR. LXX.

Οἱ ὑπὸ τεταρταίων ἁλισκόμενοι, οὐ πάνυ τι ἁλίσκονται ὑπὸ σπασμοῦ: ἢν δὲ ἁλίσκωνται πρότερον, εἶτα ἐπιγένηται τεταρταῖος, παύονται.

A quartanis correpti, non admodum conuulſione capiuntur: Si verò priùs capiantur & quartana ſuperuenerit, liberantur.

OBſcurior eſt hic ordinis ratio, quam ex diligenti, ac erudita collatione inueſtigabimus. Idem ferè docet Hippocrates in 6. Epid. 6. com. 7. his verbis: A quartana capti, à morbo magno non corripiuntur: Si verò corripiantur priùs, per quartanam ſuccedentem liberantur. Et 1. Epid. 3. com. 4. omnium febrium ſecuriſsima eſt quartana, facilimaq; & longiſsima, neq; ſolùm ipſa per ſe talis exiſtit, ſed & ab alijs morbis magnis vindicat & liberat. Vbi Hippocrates magnos morbos nominat, qui vim remediorum excedunt ac contemnunt, occultumq; quiddam ac diuinum in ſe habent, vt ſunt morbus comitialis, elephantiaſis & ſpaſmus quoq;, vt ex hoc loco patet, cuius ſpecies eſt epilepſia, de qua Gal. 1. Epid. 3. com. 4. ſcribit: Nouimus morbos comitiales fuiſſe à quartana diu infeſtante diſcuſſos. Quod & de alijs affectibus grauibus ab humore melancholico ortis, accipi debet.

Explica-

Explicatu autem difficile eſt, cur ſolùm quartanarij non facilè morbis magnis corripiantur. Etenim non ſatis firma videtur Galeni argumentatio in 6. Epid. 6. com. in fine, quum ait: Si quartana epilepſia ſuccedens abolere eam præſentem poteſt, multò magis impendentem arcere poteſt, & addit: πρόδηλον δ' ὅτι τοῖς ὑπὸ τεταρταίου πυρετοῦ φθάνουσιν ἐνοχλεῖσθαι, γενέσθαι τὴν ἐπιληψίαν ἀδύνατον. Id ſanè Hippocrates non ita conſtanter in hoc Aphoriſmo affirmat, ſed ait: οὐ πάνυ τι ἁλίσκονται, id eſt, rarò conuelluntur, (nam & Gal. 6. Aph. 33. & 5. Aph, 72. iſtam particulam per σπανίως exponit: & paulò antè Aph. 65. dixit: quibus tumores in vlceribus apparent, οὐ μάλα σπῶνται) frequenter ita euenit, non tamen perpetuò: Quapropter non ponit conuerſam, vt ſupra 65. Aph. fecit, nimirùm hanc: Quartana repentè ſoluta, conuulſionem inducit. Senes equidem in quartanarum acceſſionibus, perſeuerante refrigeratione ob corporis denſitatem caloriſq́; inopiam non ſunt ſemper tuti à ſpaſmo: nec quartana ſoluit ſpaſmum lethalem, vt qui à ſiccitate eſt, aut viribus proſtratis.

Rectè tamen argumentatur Hippocrates, inquiens: Quartana laborantes non admodum conuelluntur, quia conuulſi ſuperueniente deinde quartana, plerunq; liberantur à conuulſione, hoc eſt, quum quartana ſuccedens diſcutiat ſpaſmum iam antè præſentem, veriſimile eſt, quòd ſpaſmus non facilè corripiet eos, qui antè quartana febre ſint correpti, etſi id fieri poßit.

Et quòd quidem in genere febris ſpaſmo ſuccedens ſanare & ſoluere poſſit ſpaſmum, Hippocrates in multis locis docuit, nempè 2. Aph. 20. & 4. Aph. 57. & 5. Aph. 5. Et in Coacis dicit: σπασμοῦ λυτικὸν, πυρετὸς ἐπιγενόμενος ὀξὺς, μὴ πρότερον γεγονὼς: εἰ δ' εἴη πρότερον γεγονὼς, παροξυνθεὶς, id eſt: conuulſionem ſoluit febris, quæ antè non adfuit, aut ſi priùs adfuerit, ſed ita exigua, vt conuulſionis materiam mouere quidem, non autem diſcutere potuerit, acutior facta.

Cauſam Galenus in commento luculenter exponit: Febris humores crudos, pituitoſos neruis impactos acceſſu caloris attenuatos tollit, rigoris autem motu violento, tanquam vecte, eoſdem promouet, ac è corpore excutit: Quocirca neruis indè liberatis, conuulſio acquieſcit. Nam febris attenuando reſoluendoq́; & excretiones per ſudorem, vomitum, &c. promouendo, humidum ſuperfluum diſcutit & abſumit, intemperiem frigidam & humi-

humidam tùm pituitæ, tùm partis reducit ad æquabilitatem, vnde frigiditatem concoquere dicitur. Etſi enim coctio humorum, quibus corpus nutritur, & prauorum ſuccorum ad benignum reductio, ſolius caloris natiui ſint opera: Sæpenumero tamen ea tribuitur ijs, quæ calorem natiuum verè concoquentem fouent & roborant, aut materiam coctioni præparant, vt faciunt balnea, quies, fomenta, operimenta, vnguenta, vinum bonum, &c. quia leui ſuo calore cum humiditate iuncto calorem concoquentem iuuant: Item Syrupi aliaq́; medicamenta, quæ impedimenta coctionis materiæ tollunt.

Cæterùm hæc Galeni ratio communis eſt omnibus febribus moderatis, hoc eſt, quæ non ita debiles ſunt, vt nihil vel parùm efficiant, nec ita vehementes aut malignæ, vt vires ſoluant. Quæritur ergo, cur aliæ febres non conſimiliter, vt quartana, ſoluant & arceant conuulſiones: Illis quippè non rarò ſuperuenire ſolet conuulſio, craſſis ſcilicet humoribus nimio æſtu colliquatis, & vnà cum biliosis acribusq́; humorib. & vaporib. ad neruos raptis & translatis, maximè ab initio febrium, & in corpore puerorum, vt monet Hipp. 3. progn. 34. & 4. Aph. 66. vbi ait: In acutis febrib. conuulſiones, malū. In quartanis aūt calor non admodum validus, ideoq́; non tam ſubitò colliquat humores: moderatus eſt, attamen diuturnus ac longus, qui craſſum ac lentum humorem, conuulſionis autorem attenuare, paulatim conſumere, humiditates exiccare, neruosq́; calefacere poteſt: Maior etiam in his ac diuturnior per rigorem fit corporis concuſſio, totus etenim truncus conquaſſatur: quo motu humor coctus aut crudus excutitur, excitata natura pigra ad actionem: Qua ratione interdum ſubito metu, aut moto è crapula vomitu vel alui profluuio, quartana contumax ſoluitur. Conſumptis porrò humoribus pituitoſis & craſſis, qui ſæpius & ſpaſmi & quartanæ febris cauſa ſunt, non metus eſt de conuulſione. Adhæc morbi magni ſunt ferè ab humore melancholico: hic verò in quartanarijs certo loco, venis ſcilicet ſplenicis viciniſq́; cohercetur, ibiq́; collectus fixus manet, nec ob craſſitiem lentoremq́; facilè, ad principium neruorum, ad motum ineptus, cui cū vaſis ſplenicis nulla eſt communicatio, transfertur, ſed putreſcens per partium attenuationem vapores excitat, qui cor & cerebrum quidem petunt, mox tamen rurſus diſſoluuntur, manente fomite febris in loco ſuo priſtino: tandem verò & ipſe totus diſcutitur ac conſumitur paulatim rigore & calore febris.

Credo

Credo itaq; quòd Hipp. iſto Aphoriſmo per collationem quartanæ cum tumoribus vulnerum diſparentibus aliosq; morbos procreantibus declarare voluerit 65. Aphoriſmum, nempe quòd translatione humorum ab vna parte ad aliam morbus vnus alterum excipiat & ſoluat, abſorbens huius fomitem & cauſam; non ſufficiente materia pro duobus affectibus: Item quòd nõ niſi tumores ἐρυθροὺς ſubitò euaneſcentes comitentur dicti affectus, quia à pituitoſis & melancholicis craſſis ac lentis (qui ſanè tumores ἐνόμους faciunt) non fit mania, ſpaſmus, tetanus, pleuritis, dyſenteria rubra: illi enim non facilè ſoli à remotis iſtis partibus intumeſcentibus deriuari poſſunt ad neruorum principium, aut coſtam, &c. quemadmodũ bilioſi ac tenues humores, q. d. diu iam quartana conflictati non conuelluntur, nec itaq; tumor melancholicus ἔνομος euaneſcens parit ſpaſmum. Item, Quartanarij non conuelluntur, ergo nec tumores in antica parte diſparentes conuulſionem inducunt, ex venis quippe primis, quas plurimas habet pars anterior, & in quibus ſedes focusq; eſt quartanæ febris non facilè humor craſſus ad neruorum originem transferri poteſt, quia nullus eſt viarum conſenſus. Præterea partes principes, quæ in morbis magnis laborant, melancholicum humorem, vtpotè naturæ ingratum ac ad motum pigrum, cum ſanguine non ita ad ſe reuocant, vt alios humores ad motum promptiores: nec ſucci melancholici tanta in corpore coaceruatur copia, vt duobus illis morbis magnis ſufficiat.

APHOR. LXXI.

Ὁκόσοισι δέρματα περιτείνεται καρφαλέα καὶ σκληρὰ, ἄνευ ἱδρῶ-
τος τελευτῶσιν: ὁκόσοισι δὲ χαλαρὰ καὶ ἀραιὰ, σὺν ἱδρῶτι τελευ-
τῶσιν.

Quibus cutis obtenditur arida & dura, ſine ſudore moriuntur: quibus verò laxa & rara, cum ſudore moriuntur.

QVemadmodum, inquit, pilorum prouentus, ita & ſudoris eruptio raritatem cutis ſignificat & prodit: nam qui duram tenſamq; cutim habent, morientes non ſudant. Induratur verò cutis exiccaturq; tùm frigore, tùm febris vehementia, qua conſumitur humidum & alimentarium & ſubſtantificum, quod in alijs, quorum cutis laxa raraq; eſt, colliqueſcens ſub hora mortis in madorem vertitur: imò etiamſi hoc conſumptum non ſit, per cutem illorum calore induratam tranſire nequit.

Repetita eſt hæc ſententia ex 6. Epid. 6. com. 15. Inter ſigna verò lethalia recenſetur in 1. progn. 7. τὸ δέρμα τὸ περὶ τὸ μέτωπον σκληρόν τε καὶ περιτεταμένον καὶ καρφαλέον ἐόν. Et in 3. Epid. vxorem Dealcis habuiſſe ſcribit περίτασιν cutis καρφαλέην, quæ vigeſimo primo mortua eſt. Galenus καρφαλέον exponit κατάξηρον, quod exaruit & iam exuccum eſt, atque præ ſiccitate friabile & ſcabrum. Duobus autem modis corpus obdureſcere ſcribit in 2. prorrhet. 45. vbi Hipp. κατάψυξιν cum duritie pernicioſam eſſe aſſerit, vehementi nimirùm refrigeratione, & valida reſiccatione. Ad refrigerationem refertur concretio ſanguinis, quia natiuus calor patitur quidpiam ſuffocationi ſimile, cùm ſpiritus in καταλήψει τῶν φλεβῶν intercepti penetrare ad cerebrum nequeunt. Non diſſimili ratione obdureſcit corpus in quarundam febrilium acceſſionum principio, ob caloris nimirùm inopiam corporiſq; frigiditatem ac denſitatem.

Frigus ſanè indurat, aut exprimendo humidum tenue, quod ineſt, veluti lutum induratur: aut cogendo quod craſſius eſt, vt in glacie. At calor in febribus ardentibus indurat exiccando & reſoluendo, vt fit ab omni euacuatione conſpicua, & à colliquatione latente, qua etiam humidum primigenium ſolidarum partium diſſoluitur: atq; tùm quidem cutis non ſolùm dura fit, ſed etiam tenſa & arida, de qua in prognoſticis loquitur: Ad conſumptionem humidi ſolius alimentarij laxatur cutis & flacceſcit, in ſpatia inanita ſubſidens: conſumpto autem primigenio, quo partes cohærent, contrahitur, quemadmodum corium ad ignem, aut lignum exiccata medulla contrahitur, nullo alio in hiatum diducta cutis ſuccedente, ideò dixit Hipp. in 6. Epid. 3. com. 29. πᾶς λεπτυσμὸς χαλᾷ τὸ δέρμα, ἔπειτα περιτείνεται: ἀνάθρεψις τἀναντία. Porrò duritiem iſtam cum tenſione comitatur perfrigeratio, eſtq; lethalis: nam ſubducto fundamento, calorem inſitum extingui neceſſe eſt. Quando ergo in acutis morbis laxior apparet cutis, poſtea verò areſcit ac intenditur cum pallore, idq; perſeuerat, ſignum eſt factæ colliquationis atq; mortis proximæ: Et tales quidem citra ſudorem vllum moriuntur, aut pro ſudore vapor effluit calidus ante mortem, cute iam refrigerata, vbi halituoſa ſubſtantia ab vrente calore expreſſa, cutis frigore coit, vt in conuulſione à repletione. At ſi pituitoſi humores in corpore redundant, multi ſudores cum ſyncope effunduntur, ſi cutis laxa eſt & rara. Tacitè quoq; Hippocrates in hoc Aphoriſmo docere voluit, quòd quartana non ſoluat conuulſionem, quæ eſt à ſiccitate, & cum viribus reſolutis: nec tetanum fortè, cui nomen eſt ἀπὸ τοῦ τείνεσθαι.

APHOR.

APHOR. LXXII.

Οἱ ἰκτεριώδεες οὐ πάνυ τι πνευματώδεες εἰσίν.

Auriginoſi non admodum ventoſi ſunt, ſeu flatuoſi.

INterpretes in huius Aphoriſmi explicatione in varias ſunt ſententias diſtracti. Nonnulli ἰκτεριώδεας appellari cenſet, non ἰκτερικοὺς propriè dictos, quorum ſcilicet cutis croceo & liuido colore ſuffuſa eſt, ſed ſolùm bilioſos, id eſt, quorum cutis pallidum ac bilroſum colorem refert, calidiore nimirum epatis dyſcraſia, eò quòd in his flatus aut non gignantur, aut mox diſcutiantur. Alij per πνευματώδεες intelligunt non eos, qui flatibus abundant, ſed qui ſpirandi difficultate laborant, ita enim & Galenus in Gloſſis & lib. 3 περὶ δυσπνοίας vocem iſtam exponit: nam bilis in corpus effuſa ſoluit dyſpnœam, quæ priùs vrgebat. Quidã Aphoriſmũ iſtum omninò ſpurium eſſe contendunt, quum contra experientiam eſſe videatur, quæ docet multos ictericos flatibus redundare. Ego verò quum genuinus ſit, minimè dubito: Nam Hippocrates hac ſententia declarare voluiſſe videtur Aph. ſeptuageſimum: Vt enim illic dixit: Quartanarij οὐ πάνυ τι ὑπὸ σπασμοῦ ἁλίσκονται: Ita hîc ait: Icterici οὐ πάνυ τι πνευματώδεες εἰσίν, id eſt, rarò vexantur flatibus eructantibus, neq; verò de omni ictero, ſicuti in ſeptuageſimo non de omni conuulſione vel quartana loquitur. Et quemadmodum materia quartanæ ad generationem ſpaſmi eſt inepta, maximè ſi accedat calor febrilis, cauſam conuulſionis abſumens: ita & bilis, ex qua icterus gignitur, ratione tùm materiæ, quæ lentoris expers eſt ac minimè craſſa, tum caloris non facilè gignit flatus, quia materiam flatuum diſſipat, genitosq; diſcutit. Flatus autem à calore debili ex humore pituitoſo, lento & craſſo generantur. Non itaq; conſentaneum eſt, ictericos multùm flatuoſos eſſe, habitus ſiquidem corporis ſanguisq; mixtione bilis incaleſcit, præſertim ſi gignitur icterus ex intemperie epatis venoſiq; generis calidiore, ita vt plus bilis generetur, quàm à folliculo fellis trahi aut capi poſſit: Aut ſi fiat ex meatus χοληδόχου obſtructione à calculo vel phlegmate craſſo, vel à bile per moram longiorem aſſata & incraſſata, abſque tamen caloris natiui imbecillitate, hac ſiquidem præſente vnà cum crudi humoris copia, flatibus vexari hominem, nihil eſt abſurdi, etiamſi regio morbo laborent. Vnde fit, vt colicus dolor interdũ icterum ſubſequatur, aut ad colicum accedat icterus: nam in his ob partium coctioni ſeruientium imbecillitatem generantur

rantur flatus multi, etiam redundante bile in corporis habitu. Ac ſanè icterus apud nos frequenter ex copia humoris crudi obſtruentis, qui ab imbecilli calore prouenit, gignitur, vbi certè flatus redundant.

Cautè itaq; Hippocrates eſt locutus, inquiens: οὐ πάνυ τι πνευματώδεις εἰσι, *nimirùm* τὸ διηνεκὲς τῆς ἀποφάσεως κωλύων, *vt ait Galenus: Significans ictericos non abundare flatibus natura morbi & materiæ bilioſæ, quæ propter obſtructas vias in cutem effuſa eſt: attamen flatus gigni poſſe ab humore pituitoſo, qui facit obſtructionem.*

LIBER SEXTVS.

IN ſuperiore libro de commodis atque incommodis primarum qualitatum diſſeruit, plurimoſque morbos, qui ab illis tùm promanant, tùm curantur, recenſuit. In hoc autem agit de omni genere ſymptomatum, quæ nos tanquam ſigna deducunt in morborum cognitionem, atque vel partem affectam, vel naturas morborum, futuroſque in his euentus monſtrant, aut quinam morbi curationem aliquam admittant, vel non, docent.

APHOR. I.

Ἐν τῇσι χρονίῃσι λειεντερίῃσιν ὀξυρεγμίη ἐπιγενομένη, πρότερον μὴ γινομένη, σημεῖον ἀγαθόν.

In diuturnis inteſtinorum læuitatibus, ſi ructus acidus ſuperueniat, qui priùs non erat, ſignum eſt bonum.

PRæcedentem librum mentione eorum, quæ ἐπιγενόματα *&* ἐπιφαινόμενα *appellantur, finijt, atq; poſtremo loco flatuoſorum fecit mentionem. Nunc ergo ſermonem de ſignis diagnoſticis atq; prognoſticis inſtitutum, orditur à lienteria longa, cui poſt multos dies ſuccedit ructus acidus, qui eſt de genere flatuum. Ructum itaq; acidum ſignum bonum eſſe docet, qui oſtendit cibos ingeſtos, qui antè omninò incocti & abſq; omni alteratione illico forâs effluebant, calore natiuo ventriculi nihil prorſus in illos agente, iterum aliquantulum concoqui, id eſt, calorem ventriculi antè quaſi*

tè quaſi ſepultum, nunc reparatis nonnihil viribus reuiuiſcere, virtutemq́ concoctricem, quæ antè erat proſtrata, conuerti ad ciborum concoctionem, etſi nondum exactè concoquat, quia flatus gignat acidum ſaporem contrahentes: ſpem tamen eſſe, vt poſt aliquot dies perfectè coquat, atq; ita ſolutio fiat lienteriæ. Quòd autem ructus acidi flatus à diminuto calore naſcantur, Galenus 4. ſimpl. 15. & in hoc commento alijsq́ pluribus locis docet.

Legitur eadem ſententia in 2. Epid. 2. ſectione his verbis: In diuturnis lienterijs oxyregmia oboriens, quæ priùs non adfuit, bonum eſt ſignum, qualis Demenidæ contigit: fortè licet etiam arte parare, καὶ γὰρ αἱ ταραχαὶ αἱ τοιαῦται ἀλλοιοῦσιν: forſitan verò & oxyregmiæ ſoluunt lienteriam, loquitur autem Hippocrates eo in loco περὶ τῆς τῶν νόσων μεταπτώσεως, atque in alios morbos tranſitu. Galenus quoq; in fine 6. Epid. ait: Quartana epilepſiam curat, diarrhœa ophthalmiam, pleuritis peripneumoniam, oxyregmia lienteriam. Et Hipp. ſuprà 5. Aph. 70. dixerat, ſpaſmum ſolui quartana: quemadmodum hic lienteriam per oxyregmiam ſolui aſſerit. Cohæret ergo hic Aph. cum ſuperioribus ad hunc modum: Humor lentus paulùlum iam attenuatus, qui lienteriæ cauſa erat, eructando expellitur: nam ταραχὴν appellat, quia in fine libri præcedentis dixit, ictericos non multùm eructare: Vt enim in ictero plerumq́ excedit calor, ita in lienteria frigoris exceſſus eſt: In ictero flatus perperam, in lienteria autem ſalubriter excitantur, non tamen in omni lienteria, ſed ſolùm in ea, quæ iam diu durauit, excitata ab humore lento ventriculi, qui per ſe ægrè abſtergitur & diſſecatur: Ructus acidus circa initia quoq; animaduertitur, eſtq́ indicium dyſcraſiæ frigidæ, vel phlegmatis acidi in ventriculo contenti: Is verò ſolùm coctionis rudimentum quoddam, & aliquam cibi moram in ventriculo fieri oſtendit, qui lienteriæ poſt menſem, exempli gratia, ſuperuenit. Hic ergo ſalutaris eſt, quia cibos tamdiu iam retineri ſignificat, donec initium coctionis accipiant: coqui ſiquidem alimentum non poteſt, niſi conuenienti tempore retineatur, calorq́ natiuus non ſit omninò proſtratus. Quapropter Hippocrates dixit oxyregmiam in progreſſu lienteriæ longioris bonum eſſe ſignum, quia ea fit ab incoata humoris crudi coctione: oſtendit ergo facultatē concoctricem ventriculi non ampliùs otioſam eſſe, ſed ex parte coquere & mutare cibos in ſanis, & humores crudos in ægrotantibus: nec etiam retentricem omninò ceſſare ab actione, ſed aliquandiu retinere cibos,

bos, donec initium coctionis accipere poſſint, calore natiuo iterum validiore reddito.

Porrò lienteria appellatur profluuium alui tale, in quo tùm cibus tùm potus prorſum nō, vel leuiter ſaltem immutatus excernitur per aluum, Latini lauorem & lauitatem inteſtinorum vocant, quamquam propriè inteſtinorū πάθος non ſit, ſed ventriculi potiùs: Quia veteribus τὰ ἔντερα non inteſtina ſolùm, ſed interanea cuncta ſignificabāt. Nec lienteria ſemper eſt talis ventriculi aut inteſtinorū lauitas, qua interior horum ſuperficies æquabilis ſit atq; ſine rugis, ab humore glutinoſo obducta, vt ſinat ob lauorem cibos incoctos celeriter elabi: Verum potiùs eſt retentricis facultatis debilitas aut læſio, propter quam celer ſit cibi non tranſmutati excretio cum prima coctionis priuatione, quia feſtinus ille exitus in cauſa eſt huius cruditatis, non contrà cruditas cauſa eſt feſtini exitus, quo cibi aſſumpti nec conſiſtentia, nec colore odoreúe, aut alia qualitate ferè immutata, abſq; alterius humoris mixtione profluunt.

Cæterùm retentrix facultas officium non facit ob tres cauſas, vt docet Galenus in commento alijsq; locis, ob quas ſcilicet ventriculus villos ſuos non contrahit, adeoq; ſuum retinendi munus non obit. Prima eſt intemperies ventriculi frigida humidaq; quaſi hectica, à frigido potu aut cibo multo inducta, nam retentio omnis perficitur ſiccitatis & caloris cuiuſdam temperamento, quo villi in ſe contrahuntur: In hoc nullus adeſt dolor, nec ructus acidus, niſi calor natiuus iam propè extinctus iterum excitetur, dyſcraſia illa fotu calidorum, vini meracioris potu, cibo facili & calefaciente, vſuq; roborantium nonnihil correcta. II. Accidit eadem à pituita acida ſalſaúe ex cerebro fluxione, iſtam intemperiem imprimente, vel tunicam interiorem lubricam reddente, aut morſu ad præcipitem expulſionem irritante: Ab hac cauſa ægri ab initio ſtatim acidum eructant: ſananturq; humoris acidi ſalſiq; purgatione, atq; adſtringentium vſu. III. Cauſa eſt exulceratio ſummas ſuperficiei internæ ventriculi inteſtinorumq; partes occupans facultate ipſa nihil perpeſſa, quemadmodum fit ab acri ſero, pituita ſalſa, vermibus, &c. Quia natura dolorem fugiens cibos celeriter deorſum excutit, nec morari patitur, non aliter quam vlcerata veſica ſtranguriam, aut inteſtinum rectum vellicatum facit teneſmum. Hæc lienteria noſcitur ſenſu doloris ex illabentis alimenti morſu: curatur autem detergentibus emplaſticis, atq; exiccantibus medicamentis. In lienteria autem,

quæ ex duabus poſterioribus cauſis orta eſt, ructus acidus non poteſt bonum eſſe ſignum, etſi tertia de cauſa non fiat oxyregmia, quæ præſentem dyſcraſiam frigidam tantùm, aut vlcus ventriculi indicat, aut flatus acres, ex humorum corruptela, qui & ipſi lienteriam concitare poſſunt, accedente potiſſimùm acri fluxione. Deniq; ventriculus imbecillis cibo aſſumpto grauatus, aut aliàs irritatus, quàm celerrimè ipſum abs ſe excutit.

Paulus ſecutus Eraſiſtratum lienteriam cum affectione cœliaca confundit, etſi differunt: nam in cœliaca non eſt tanta cruditas, vt alimenti aſſumpti ſpecies ſeu forma apertè internoſcatur: alimentum liquatur, etſi non integrè coquitur, nec diſtribuitur: Et ob id per aluum ex medio chyloſa deſcendunt, aut corrupta, mucoſa & malè olentia: Sed in lienteria cibus non concoquitur omninò, non tamen corrumpitur, quia retentrix ſolùm læſa eſt: In cœliaca concoctrix quoq; peccat. Quando cibus retinetur quidem, at non coquitur, dicitur ἀπεψία, non λειεντερία. In Cholera cibus in ventriculo omninò corrumpitur. In fluxu chyloſo, quem aliqui cœliacum nominant, chylus coctus quidem eſt, at non diſtribuitur, eò quòd vel epar non attrahit, vel meſaraicæ ſunt obſtructæ, vel inteſtina debilia non retinent tamdiu, donec à meſaraicis ſugi poſſit. In epatico fluxu chylus quidem ab epate trahitur, ſed rurſum ad inteſtina ſemicoctus reijcitur. In diarrhœa facultas expultrix inteſtinorum irritatur ab humore mordaci aut aliàs infeſto, à capite, felle, hepate, aut à toto corpore, in inteſtina reiecto. In dyſenteria irritatur quoq; expultrix, dolorem fugiens, quem quiuis humor influens ciet, ob vlcus factum ab humore diu morante propter lentorem, quem putredine acquirit. In critico fluxu expulſio fit humoris cocti iam, à natura vincente in ſtatu morborum acutorum: In ſymptomatico expellitur humor crudus à natura aut laceſſita aut euicta. Ex quo numero eſt, qui συντηκτικὸς nuncupatur, humoribus carneq; & adipe in febribus malignis à magno calore colliquatis.

APHOR. II.

Οἷσι ῥῖνες ὑγρότεραι φύσει, καὶ ἡ γονὴ ὑγροτέρη, ὑγιαίνουσι νοσηρότερον: οἷσι δὲ τἀναντία, ὑγιεινότερον.

Quibus nares naturâ ſunt humidiores, & genitura humidior, ij minùs integra valetudine fruuntur: Quibus verò contra accidit, ſalubriùs degunt.

QVia lienteria diuturnior plerumq; ex præhumida ventriculi dyſcraſia naſcitur, quæ fouetur ſæpius pituita à capite defluente, vigoremq; virtutis retentricis ac expultricis minuente: nunc in Aphoriſmo docet, qui maximè fluxui lienterico ſint obnoxij, nimirùm qui ob excrementitiam humiditatem in corpore redundantem morbis pluribus ſunt expoſiti. Redundantiæ huiuſmodi notas tradit hic duas, nares ſcilicet humidiores, ac ſemen genitale ſeroſius, & copioſius, vt dicitur in 6. Epid. 6. com. 18. vbi eadem extat ſententia. Nares quidem humidæ cerebrum humidius indicant, hoc eſt, quod humido excrementoſo redundat, non enim humidum natiuum intelligit, nam quò hoc copioſius eſt, eò animal quoduis viuacius & ſalubrius degit. Cæterùm ſemen dilutius atq; aquoſius, idq; multum exiſtens, totum corpus ſeroſis humoribus redundare arguit: Qualis etenim ſanguis, tale & ſemen exiſtit, quod gignitur ex ſanguine, quē teſtes per vaſa ſpermatica ad ſe alliciunt, ex toto quippe corpore ſemen deciditur, & ſerum ab emulgentibus attrahitur. Valetudinarij itaq; ſunt, pluribusq; morbis adfliguntur, quorum corpora ſunt iuſtò humidiora. A cerebro quippe humidiori aſſidua multaq; deſtillationes in totum penè corpus delabuntur, vnde copioſa morborum ſeges naſcitur, nempe tuſſes, anginæ, aſthmata, cruditates & profluuia alui, tabes, &c. Seroſus porrò ſanguis in toto venoſo genere abundans ad omnis generis morbos ex putredine corruptelaq; humorum ortum ducentes, pronus admodum eſt. Adhæc redundans in ſolidis partibus humiditas robur atq; τόνον earum relaxat & diſſoluit, vt debiliùs amica contineant, inimica promptiùs in ſe recipiant, at ſegniùs expellant.

E contrà minùs adflicta eſt valetudo eorum corporum, in quibus partes paulò ſicciores ſunt, id eſt, non ſcatent excrementitio humore. Sic & in fluxu lienterico portione humoris abſumpta, fit ructus acidus, ſalutem & ſolutionem morbi nuncians: oſtendit enim facultatem ventriculi retentricem & expultricem meliùs valere, poſtquam iam ſiccior redditus eſt: nam & præſentibus flatibus non cientur ructus, niſi & robur facultatis expulſiuæ acceſſerit: Et ventriculus eructans expellit flatus & vnà etiam humorem, qui flatibus materiam ſuppeditat. Eadem de cauſa Hipp. in 3. Apho. 15. dixit: Ex anni conſtitutionibus, ſiccitates imbribus ſunt ſalubriores & minùs mortiferæ: Etſi paulò antè dixerat: In ſiccitatibus febres acutæ fiunt: Verum enim eſt, quòd corpora humidiora crebriùs in morbos incidant, non tamen ita graues, acutos, contumaces, atq; ſtabiles. Sicciora verò

verò rariùs quidem ægrotant, magis tamen opportuna ſunt morbis acutis aut diuturnioribus, vt monet quoq; Hippocrates in libello de locis in homine. Extat hæc eadẽ ſententia, vt dixi in 6. Epid. hiſcè verbis in codicè Baſilienſi: ὅσι ῥῖνες ὑγρόταται φύσει, καὶ ἡ γονὴ ὑγροτέρη καὶ πλείων, ὑγιαίνουσι ἐόντοι νοσηλότερον: τοῖσι πλείστοισι δὲ ὅισιν ὑπὸ νόσου, τἀναντία: *Id eſt, plurimis autem, quibus ex morbo, vice verſa. Quo in loco Galenus ſecutus videtur aliam lectionem: Exponit enim eos rectè valere, quorum nares humidiores ſunt & ſemen humidius: Et Oribaſius intelligit verba hæc de ægrotantib. qui conualeſcunt: nã in ſanis humiditas abundans, ſi retineatur in cerebro, periculum eſt, ne interceptis vijs fiant apoplexiæ: Si non retineatur, fient deſtillationes ac fluxiones in fauces, aſperã arteriã, pulmones, thoracem, ventriculum, &c. In ægris indicium eſt, cerebrũ abundare quidem pituita, at naturam robuſtam eſſe, quæ expellat. Ventriculus ex morbo humidus, lienteriæ obnoxius eſſe dici poteſt: at qui natura, id eſt, ingenita intemperie eſt humidior, cibos non adeò infeliciter concoquit, ſi caloris* συμμετρία *acceſſerit.*

APHOR. III.

Ἐν τῇσι μακρῇσι δυσεντερίῃσιν αἱ ἀποσιτίαι, κακόν: καὶ σὺν πυρετῷ, κάκιον.

In diuturnis inteſtinorum difficultatibus cibi faſtidium, malum. Et ſi cum febre, peius.

Scribitur idem Aphoriſmus in 6. Epid. 7. com. 22. his verbis: ἐν τῇσι μακρῇσι δυσεντερίῃσιν αἱ ἀποσιτίαι, κακόν, ἄλλως τε καὶ ἐν ἐπιπυρετήνωσιν.

Pergit docere alia ſymptomata ſeu ἐπιγεννήματα *morbis ſuccedentia. Senſus hic eſt: Quemadmodum in longis lienterijs oxyregmia ſuperueniens ſolutionem morbi pollicetur: ita in longis dyſenterijs* ἀποσιτία, *hoc eſt, abominatio & faſtidium cibi, præſertim ſi accedat inſuper febris, malum eſt, id eſt,* ἐργωδῶς ὑγιάζεται, *vt 6. Aph. 6. loquitur, ægrè curatur, & mortem ſignificat: nam vt in lienteria virtus ventriculi retentrix aboletur, ita in periculoſa dyſenteria perit vis concoctrix & vis appetendi in ventriculo, quarum hæc in parte ventriculi ſuperiore, illa in inferiore potiſſimùm viget. Item oxyregmia in longa lienteria ſubſequens oſtendit facultatem & retentricem & expultricem robur recipere: at*

 ἀποσι-

ἀποσιτία in dyſenteria ſubſequens arguit νέκρωσιν τῶν θρεπτικῶν δυνάμεων κατὰ συμπάθειαν, vt ait Philotheus, id eſt, omne robur ventriculi emortuum eſſe, vt ob multas deiectiones penuriam non ſentiat, ſed cibos quoſcunq; & gratos & ingratos auerſetur, idq; non tantùm ex primario ipſius affectu, verùm ob inteſtini vlcerati conſenſum: veluti in lienteria ſæpè ventriculus ex pituita à capite confluxu laborat: ita materia acris & putrida communicatur ori ipſius ventriculi, imò & ora vaſorum, per quæ alimentum in corpus deducitur, & à ventriculo trahitur, replet, ita vt non ſolùm non trahant, ſed & oblata reijcere cupiant. Periculum verò, ait, augetur, quando inſuper accedit febris, quæ antè non adfuit, hæc etenim ſignificat vlceri inteſtinorum vehementem putredinis malignitatem, aut phlegmonen ἀξιόλογον ſuperueniſſe, vnde nimirùm proſtrata ſit virtus ventriculi & epatis: nam & huius vitio ἀποσιτίαν fieri docet Galenus 3. Epid. t. com. 13. Diſſolutis ergo viribus ſuccedet ſudor frigidus, & tandem mors ipſa.

Non autem Hippocrati ſermo eſt de faſtidio atq; febre, qua dyſenterici ſæpenumero ab initio adfliguntur, ob humorum inteſtina exulcerantium colluuiem, quorum ichores ex iecore & inteſtinis ad os ventriculi traſmittuntur: & quia hi plerunq; putridi ſunt, ſuaq; putrilagine acredinem atq; lentorem acquirunt, inteſtina mora ſua diuturniore erodunt, febrem acceſſunt, & appetitum proſternunt. Et loquitur non de omni dyſenteria, ſed de longa, quales eſſe ſolent, quæ à pituita oriuntur, nam hæc non ita celeriter aut vehementer inteſtina exulcerat: nec putreſcens tantam acquirit mordacitatem & malignitatem, vt bilis putreſcens. Duplici præterea nomine in diuturnis morbis appetentia deiecta graue malum cenſetur: tùm quòd refectio per alimenta ad vires recuperandas omnino neceſſaria ſit: tùm quòd ea per diuturnorum morborum naturam exiſtat, quum enim frigidiores ſint, minùs appetentiam deijciunt. Quia ergo præter morbi naturam accidit, ſignum eſt, facultatem ipſam læſam eſſe, quod inter exitialia numeratur.

APHOR. IIII.

Τὰ περιμάδηρα ἕλκεα κακοήθεα.

Vlcera vndiquaque glabra, maligna ſeu malè morata ſunt.

Dyſenteria vera, de qua paulò antè locutus eſt, inteſtinorum vlcus eſt. Nunc exemplo vlcerum, quæ foris conſpiciuntur, declarat, qui fiat, quòd ob vlceris putridi atq; maligni inteſtina exedentis ſympathiam

ubiam concidat ventriculi epatiúq́; virtus appetens & concoquens: Vt enim carnes vlceri maligno vicinæ robur ſuum perdunt, ideoq́; nec pilos producere nec retinere valent, cutiúq́; deſquamatur ob virus, quod ab vlcere ad illos ſerpit, pereunte ſiquidem coctione partis, nec excrementa pro gignendis pilis cuteq́; ſuppetunt: ita ἀποσιτία *in dyſenteria longa oſtendis robur ventriculi ob vicini vlceris malignitatem proſtratum eſſe, atq́; intemperiem aliquam inſignem in parte vlcerata viciniúq́; partibus contractam, & impurum ſanguinem vitioſumq́; ſubeſſe, quo carnis cutiúq́; & pilorum alimentum corrumpitur.*

Quamobrem glabricies circum vlcera arguit ipſorum κακοήθειαν, *vt etiam cunctis ritè decenterq́; factis, difficulter ſanentur, & ad cicatricem perducantur: Quemadmodum fit, quando totus habitus partis vlceratæ adeò eſt vitiatus, vt ſanguinem etiam probum, quem accipit, corrumpat & in prauos conuertat ſuccos, qui non ſolùm conglutinationē carniúq́; generationem impediunt, ſed & ſubiectas carnes profundiùs erodunt: & tùm* φαγεδαίνας *vlcera exedentia nominant: aut putredine ſua ad vicinas partes ſerpunt, atq;* νομὰς *depaſcentia vlcera vocant: Si ad extremam deueniunt malignitatem, & omnē curam reſpuant, priſcis Chironia & Telephia cognominantur. Quòd ſi praui humores aliunde è corpore confluentes, non in ipſa parte geniti, conſolidationem remorantur, propriè* δυσεπούλωτα *&* ῥευματικὰ *dicuntur.*

A P H O R. V.

Τῶν ὀδυνέων καὶ ἐν πλευρῇσι καὶ ἐν στήθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν, εἰ μέγα διαφέρωσι καταμαθητέον.

Num dolores in lateribus, in pectore & in alijs partibus multùm differant, conſiderandum.

EST & hic Aphoriſmus ex 6. Epid. 7. ſectione petitus, & quidem duobus antecedentibus præpoſitus, adiunctam habens rationem his verbis: τῶν ὀδυνέων καὶ ἐν πλευρῇσι καὶ στήθει, καὶ τοῖσιν ἄλλοισι τὰς ὥρας, εἰ μέγα διαφέρουσι καταμαθητέον, ὅτι ὅταν βέλτιον ἴσχωσιν, αὖθις κάκιον ἴσχουσιν, οὐχ ἁμαρτάνοντες, *id eſt, vt & quando meliùs & rurſum quando peiùs affecta fuerint, nō errorē cōmittamus. Monet ergo Hipp. hac ſententia, vt medicus differentias dolorum & affectuū, in primis verò illorum tempora animaduertat & cognoſcat: videturq́; rationem reddere, quare in antecedentibus*

dentibus Aphoriſmis diuturna lienteria atq; dyſenteria mentionem fecerit, multum ſiquidem refert, quo tempore morbi in ſingulis morbis ſymptoma aliquod ſuperueniat, vt certior ſit medicus in dignoſcenda parte affecta cauſaq; morbifica, ne ue in prædicendo, victuq; præſcribendo, & medicamentis adhibendis aberret. Vt autem doctrina iſta magis eſſet aphoriſtica, hic non ſolùm tempora affectuum, ætatis aut anni, ſed etiam alias dolorum differentias quaſcunq; à parte ipſa dolente, à ſpecie, loco aut magnitudine ſumptas, animaduertendas & perdiſcendas præcipit, vt Galenus copioſè atq; eleganter in commento exemplis doloris laterum, renum ac epatis declarat.

Differunt autem dolores inuicem, vt & ipſi affectus dolorifici tum materiæ efficientis copia, qualitatibus, craſſitie ac tenuitate, æqualitate & inæqualitate, motu & quiete, origine: nam aut in ipſa parte dolente naſcitur & hæret, vel aliunde tranſmiſſa ad eam influit. Et quidem differentias dolorum alias gignit ipſa, vt ita dicam ἰδία: alias verò accidentia pariunt. Ideam vocant, materia ciens dolorem, vel loci affecti natura, vel motus materiæ, vel plura ex his ſimul.

Locus affectus ſex facit doloris diſcrimina, nam νυγματώδης ſeu διακεντῶν, pungitiuus, circa membranas potiſſimùm conſiſtit: Tenſiuus, διατείνων, accidit neruis vtrinq; verſus medium tenſis, à calore deſiccante vel humido dilatante: Diuulſiuus διασπάων, ſeu lacerans accidit membranis carni inæqualiter intextis, & ab hac diuulſis à materia huc illuc agitata. Perforatiuus, ὡς ὑπὸ σκώλοπος ἢ ὑπὸ τρυπάνυ γενόμενος, exiſtit in inteſtino craſſiore, à ſpiritu flatulento, aut materia craſſa, aut multa [illegible]o taq;. Grauis, μετὰ βάρυς ἐμφάσεως, proprius eſt viſceribus ſenſu exquiſito carentibus, carni ſcilicet epatis, renum, pulmonum, cerebri: recentiores ſuſpenſiuum & detractiuum vocant. Pulſatilis, σφυγμώδης & σφυγματώδης, accidit partibus ſenſu præditis, inflammatis, contactu arteriarum compreſſis.

Materiæ qualitas quantitasq; parit alias quinque differentias: nam δακνώδης, mordicans, quem Galenus διαβιβρώσκοντα & τιτρώσκοντα vocat, fit à materia tàm frigida, quàm calida, vtraq; enim mordicat, illa quidem conſtipando & comprimendo, ita tamen vt huic calor humidus reſiſtat: hæc verò exiccando humidum, ac diuellendo continuum. II. Ναρκώδης a frigida tantùm cauſa fit in partibus ſenſu præditis, cui calor occurrens

non

non reſiſtit. III. Exaſperans, quum res ſicca fertur per membrum ſenſus particeps, veluti faucibus euenit ex aëre ſicciore, aut vſu acerborum. IIII. Compreſſiuus dolor, μετὰ θλίψεως, *quando materia multa in membro ſenſus participe coarctata comprimit & ipſum, & vicinas partes. V. Contuſiuus,* μετὰ θλάσεως, *ſequitur ſolutam vnionem, ab attritu vel contuſione, vt cùm calculus atterit vreteres, aut inteſtina ſtercore aridiore confricantur.*

Materia cum loco affecto gignit tres differentias, inter quas eſt primùm πόνος τονώδης, *extenſiuus, quæ parit multus humor craſſus, aut flatus in concauis muſculorum ſpatijs, aut ſub membranis alijsúe meatibus anguſtioribus ſenſu valentibus concluſus. II.* πόνος ἑλκώδης *vlceroſus cietur à materia acri pungente in muſculis, qui tenuioribus membranis veſtiti, humori hinc inde penetranti tranſitum præbent. III.* κνησμώδης, *pruriginoſus, excitatur a materia acri tenuiore, quæ in cutem vtpote obſtaculum denſius impingens cohibetur, ne tranſpiret, copia tamen vrgens, ac leuitate penetrans ciet pruritum vellicando velut ac titillando.*

Accidentia multipliciter variant dolorum differentias. Sunt enim vehementiores ac intenſiores, aut mitiores ac remiſſiores, pro vt efficientis cauſæ quantitas aut efficacia augetur vel diminuitur: Quã ad rẽ facit quoq; motus & quies, locus & diſtantia, temporis longitudo & breuitas, continuitas atq; intermiſſio. Sæuiores naſcuntur à partium diuiſione & quidem magis a flatibus diſtendentibus, quàm ab intemperie: Et violentiùs mouent flatus, vtpote mobiliores, quàm humores. Acutiores ſunt ab humoribus biliosis: mitiores a phlegmaticis & ſanguine. Vehementior eſt, qui partem neruoſam occupat, aut eſt a multa materia. Diuturnus dolor eſt, vel ob multitudinem materiæ, vel ob naturam materiæ craſſæ & concluſæ, cui non patet exitus. Si dolor breuis eſt & intermittens, oportet eſſe flatus tenues, aut ſeroſos humores, qui facilè locum tranſmutant. Quidam conſimiles ob cauſas ſtabiles fixiq; ſunt, alij ab vna parte in aliam vagantur. Quidam ſunt profundi, circa membranas oſſa ambientes: alij prope ſuperficiem conſiſtunt. Continui ſunt in morbis κατὰ ἰδιοπάθειαν: *per interualla recrudeſcunt in cæteris, qui ſunt* κατὰ συμπάθειαν. *Videndum quoq;, qui dolor ſuccedat alteri, vt in dolore nephritico peruenit dolor ad crus aut ad teſtem reſpondentem, & muſculos lumbares.*

APHOR. VI.

Τὰ νεφριτικὰ, καὶ ὅκόσα κατὰ τὴν κύστιν ἀλγήματα, ἐργωδῶς ὑγιά-ζεται τοῖς πρεσβυτέροισι.

Renum vitia & dolores circa veſicam quicunque difficulter ſanantur in ſenioribus.

EXemplo doloris renum, veſicæ & reliquarum connexarum partium exemplo oſtendit, quantum interſit, differentias dolorum ab ætate atque parte affecta deſumptas, diligenter noſſe & animaduertere. Docet quoq;, quare diuturnæ dyſenteriæ ſæpius minentur malum, [illegible] ſcilicet curationem, ac tandem mortem. Vult ergo dicere: Vt dolores & affectus renũ atq; veſicæ, poſtquam inueterarunt, nunquam aut rarò & cum difficultate ſanantur integrè, ita & vlcera atq; alij inteſtinorum affectus diuturniores difficulter curantur, harum ſiquidem partium opus eſt ἀκατάπαυστον ſeu ἄπαυστον, vt ait Galenus, quod nunquam ceſſat. nam excrementa acria perpetuò per ea deferuntur, corpore vniuerſo ad hæc, tanquam in ſentinam, ſuos excrementitios humores deriuante, quorum in [illegible] ac tranſitu affectus illi de nouo exacerbantur, & renes veſica[illegible] [illegible] unt ſeroſam ſubſtantiam, quæ propter bilem permixta [illegible] & mordax, vnde irritantur vlcera & dolores illarum partium. Sanatio aũt horum atq; conſolidatio quietem potiùs, ſiccationem ac omnis doloris ac alienî influxus carentiam expoſcit. Augentur verò iſta ſanationis incommoda ætatis ſenilis acceſſu, cuius ratione lotium maiorem [illegible] partes quoque ipſæ tum ex diuturnitate morbi, tum [illegible] ætatem grandiorem, ſubinde maiorem contrahunt imbecillitatem. Calor itaq; natiuus, qui ſolus morbos curat, in ſenibus debilis eſt, præcipuè in partibus diu adflictis atq; laborantibus. Quare & ſupra 2. Aph. [illegible]9. dixit: Senes diuturnis morbis correpti, ferè commoriuntur: Et 6. Epid. 7. com. [illegible] ſcribit, ſe poſt annum quinquageſimum non vidiſſe renum vitia curari. [illegible] negat ea tamen in hoc Aphoriſmo, quum aliqui partium affectus in [illegible] curari poßint, qui mitiores ſunt, nedum temporis diuturnitate [illegible] debilitarunt. Nam quum ſcopus autoris ſit de morbis longis [illegible] habere, puto, Hippocratem loqui de ijs affectibus, qui ad primam [illegible] durarunt: & per πρεσβυτέρους intelligere ὠμογέροντας, qui an[illegible] ceſſerunt, non ſolùm decrepitos. Quanquam ſenectus non [illegible] robore virium metienda eſt.

APHOR.

APHOR. VII.

Τὰ ἀλγήματα τὰ κατὰ τὴν κοιλίην γινόμενα, τὰ μὲν μετέωρα κουφότατα: τὰ δὲ μὴ μετέωρα, ἰσχυρότερα.

Dolores ventris ſublimes leuiores: non ſublimes verò vehementiores.

Differentias dolorum atq; affectuum à ſitu locoúe ſumptas hîc in memoriam reuocat, dicens, externos ſeu ſuperficiales dolores, qui nimirùm ſunt in cute & muſculis epigaſtrij vltra peritonæum, minùs periculoſos eſſe, quia longiùs abſunt à partibus principibus, & eis faciliùs adhibentur medicamēta, quæ vires ſuas tranſmittere poſſunt ad laborantes partes: Profundos autem dolores, qui nimirum occupant partes ſub peritonæo contentas, fortiores & periculoſiores eſſe minuſq; curabiles, maior ſiquidem harum partium principatus eſt, actioq; dignior, qua vita carere nequit, vt ſunt, ventriculus, hepar, lien, meſaræon, inteſtina, renes, veſica, vterus: minùs quoq; commodè medicamenta illis laborantibus admoueri poſſunt. Probare itaq; voluit hoc Aphoriſmo, vitia & affectus renum, veſicæ, atq; inteſtinorum, de quibus paulò antè, grauiores eſſe minùſq; curabiles, etiam propter ſitum profundiorem minuſq; commodum medicamentis admouendis.

APHOR. VIII.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι τὰ γινόμενα ἕλκεα ἐν τῷ σώματι, οὐ ῥηϊδίως ὑγιάζεται.

Vlcera, quæ in hydropicorum corpora exoriuntur, non facilè ſanantur.

Celſus lib. 3. cap. 12. his verbis protulit: Communis omnium ſpecierum hydropis eſt humoris nimia redundantia, ob quam ne vlcera quidem in his ægris facilè ſaneſcunt.

Rationem videtur Hippocrates reddere, quare vlcera glabra, maligna fiant: itaq; etiam monere, quòd multum referat in quouis patium affectu, quomodo totum corpus ſit diſpoſitum. Docet quoq; cur inteſtinorum, renum atq; veſicæ vitia difficulter ſanentur, in ſenibus maximè in quibus humidū & calidum natiuum eſt exiguum, totuſq; habitus penè refrigeratus: nempe ob [illegible] humoris affluxum fomitemq;, & corporis cachexiam [illegible], ſed prauum gignentis ſanguinem. Impeditur ergo partis

vlceratæ adglutinatio, carnis regeneratio, atq; cicatricis obductio, quæ opera fiunt per exiccationem à natura partis integra & robuſta, & ſanguine probo atq; laudabili. Vlcera hydropicorum, inquit, vix ſanationẽ admittunt, propterea quòd humor aquoſus & putris acrisq; in habitum totius corporis carnemq; ſit diffuſus. Vtq; ſeroſus humor in ſenibus ob ætatem, ita in hydropicis ob putredinem, diutiùs in loco arcto retentus, acredinem aut ſalſedinem accipit: Et non minùs malum ſignum eſt, quando vlcera in hydropicorum corporibus curationem admittere nolunt, quàm quum ἀπ.σι-τια dyſenteriæ ſuperuenerit: Vtrinq; enim calor partis propè extinctus atque proſtratus ſignificatur. Celſus Aphoriſmum de omnibus hydropis ſpeciebus intellexit. In anaſarca quidem moles corporis vniuerſa ſpongiæ inſtar humida & laxa exiſtit: In aſcite ſerum à renibus non attractum, & antè ſemiputridum atq; corruptum redundat in ventrem, & hinc venis eò repletis, in crura delabitur, ibiq; dyſcraſiam inducit, calorem inſitum deficiens: Hoc autem languẽte, partibusq; benigno ſuo alimento deſtitutis, nulla fit in eis nutritio: Quam ob cauſam nec caro in vlcere regigni poteſt. [illegible] fit vt exiguæ ſæpenumero bullæ in cruribus hydropicorum diſruptæ in [illegible] immedicabilia abeant & cancroſa.

APHOR. IX.

Τὰ πλατέα ἐξανθήματα, οὐ πάνυ κνησμώδεα.

Latæ puſtulæ non admodum pruriginoſæ ſunt.

Ἐξανθήματα continentur in genere φυμάτων: ſicq; dicuntur [illegible]nes quæcunq; humorum leues ad ſummam cutem [illegible] inſtar gemmarum in plantis ad florem turgentium [illegible] floreſcunt: Latini puſtulas & papulas vocant. Accidunt autem [illegible] cute craſsioribusq; factis humoribus, præſertim vbi cutis [illegible] fuerit denſior, adeoq; craſſiorum tenaciumq; humorum exitum [illegible]. Cæterùm monet Hippocrates hac ſententia, [illegible] & figura deſumptas, qualitatemq; humoris [illegible], diligenter obſeruandas eſſe: nam & figura & pruritus in exanthematis [illegible] morbificam ſignificant: puſtulæ ſiquidem in acutum [illegible] prurientes, ſunt ab humore acri [illegible], [illegible] calore [illegible] cum impetu doloreq; pruriginoſo in cutem erumpit, vt [illegible]

ta, quæ

ta, quæ putredine calorem & ſalſuginem contraxit. Tumores à ſanguine pituitoſo ſeroſo aut melancholico orti non attolluntur in faſtigium, ſed latè ſe in omnem partem diffundunt: nec per ſe cient pruritum, niſi priùs putredine humor frigidus nonnihil attenuatur: atque tùm ſanè pertinacior fit pruritus, ita vt ſæpè cutem carnemque quis deſcalpat, quàm pruritum tollat, quia ob craſſitiem non ita citò exhalat & diſſipatur. Adhæc materia in latis puſtulis propter maiorem tranſpirationis locum faciliùs penetrare difflarique poteſt, quàm in acuminatis, vbi ea vnita & in locum arctum collecta eſt. Non autem niſi moderatè calida, autore Galeno, pruritum excitant, vehementiùs quippe calefacientia ſtatim mordent ac contriſtant exulcerantque.

Eadem ſententia in 6. Epid. 2. com. 29. recitatur, atque hiſtoria quadam confirmatur, in hunc modum: latæ puſtulæ non admodum pruriunt, quales Simon habuit hyeme, qui, cùm ad ignem vngeretur, vel calida lauaretur, iuuabatur: vomitus non expediebat: puto eum, qui calidis fouiſſet, prodeſſe vtique potuiſſe: nempe calore balnei & fomentorum cutis rarefit, humoreſque attenuantur, vnde eruptio puſtularum prompta. Hic locus monſtrare videtur, ob quam cauſam hoc in loco inſerta ſit hæc ſententia, nempe vt probet, quare hydropicorum vlcera difficilis ſint ſanationis, quia ſ[illegible]et foueantur ab humore non multùm calido, ſed frigido potiùs ac te-n[illegible], qui non in ſublime aſſurgit, ſed ſubſidens puſtulas facit latas & depreſſas, quæ diſruptæ ſæpenumero in profunda vlcera abeunt: Eadem quoque [illegible] ſunt pruriginoſa, quia humor illas puſtulas procreans non eſt in arct[illegible]luſus, eiuſque acrimonia humoris aquoſi copia vincitur ac eluitur.

APHOR. X.

Κεφαλὴν πονέοντι καὶ περιοδυνέοντι, πύον, ἢ ὕδωρ, ἢ αἷμα ῥυὲν κατὰ τὰς ῥῖνας, ἢ κατὰ τὰ ὦτα, ἢ κατὰ τὸ στόμα, λύει τὸ νόσημα.

Capite laboranti & circumdolenti, pus vel aqua, vel ſanguis fluens per nares, aut aures, aut per os, ſoluit morbum.

Capitis dolores miteſcunt, poſtquam cauſa morbifica fuerit ſenſibiliter euacuata: quia dolor pruriginoſus non [illegible] in continuum eſt la-tis puſtulis, eò quòd cauſa doloris per inſenſibilem euacuationem diſ-

 flatur

ſtatur: Et in hydropicorum corpore ſeroſus humor facit vlcera δυσαλθῆ, quia is non vacuatur. Docet quoq́, quomodo ſoluantur dolores, de quibus loqui cœpit, quòd ſolutio morbi cauſam doloris monſtret: & quòd multum referat ſcire, num pars aliqua doleat per πρωτοπάθειαν, an verò per συμπάθειαν: Prius indicat dolor continuus ac vehemens in parte tota, humorisq́ morbifici ex ipſa laborante parte excretio: nam ſenſus eſt: In affectu capitis quocunq́, ſi dolor diuturnus, continuus eſt ἀξιόλογος adſit in toto ambitu capitis (nam id περιοδυνέειν ſignificat) isq́ ceſſat, poſtquam per nares aut os vel aures vtiliter excernitur pus vel ſanguis, id ſignum eſt, caput primogenio affectu laboraſſe ex materia multa in ipſo capite [illegible] te, cuius expulſionem natura molitur per vias conſuetas ad repurgandum cerebrum. Hunc naturæ conatum medicus in ſoluendis doloribus capitis imitari ſtudeat, per os ſcilicet palatum, aures, nareſq́, quæ ſunt emunctoria cerebri, educendo pus, ſanguinem aut pituitam liquidam.

Neq́ verò Hippocratis ſententia eſt, quòd omnis dolor capitis hiſce ſolum modis ſoluatur: nam iſta non ſunt ἀντιστρέφοντα: dolor quippe a [illegible] ſpiritu, aut pauca materia tenui, aut ſola intemperie ortus, per [illegible] & diſcutientia abſq́ vlla euacuatione finiri poteſt. Præterea non ſolum excretione aut ſuppuratione exoluitur dolor capitis etiam a ma[illegible], ſed & coctione, reuulſione vel abſceſſu κατὰ μετάστασιν. Quapropter in libro περὶ κρισίων loquens de varijs morborum ſolutionibus, [illegible] dixiſſet: κεφαλὴν περιοδυνῶντι, καὶ νοσέοντι [illegible] ῥέων [illegible] ἢ κατὰ τὰς ῥῖνας, λύει τὸ νόσημα: mox infra poſt duas [illegible] κεφαλὴν περιοδυνῶντι, [illegible] χωρ[illegible] [illegible] Cαλε, λύει ὀδύνη ἐς ἰσχὴν καὶ γο[illegible]ατα καὶ ἆσθμα, [illegible] Et in Coacis dixit: κεφαλαλγίην λύει πυον [illegible] καὶ ἄνοσμα, λύει δὲ καὶ ἑλκέων ἐκθύσις: [illegible] δὲ καὶ ὕπνο[illegible], καὶ [illegible] ῥ[illegible]ις.

Dolor itaq́ capitis a ſanguine copioſo aut calido, qui in vaſis [illegible], hæmorrhagia narium maximè ſoluitur: Quamquam & parot[illegible] & [illegible], [illegible] vlcerum, itemq́ menſes, hæmorrhoides, & [illegible]. [illegible] ne [illegible], aut [illegible] quæ cerebro adfuerat a [illegible], [illegible] excreſceſcit. Sunt ergo hæc [illegible] medici [illegible] bene [illegible] capitis ſalutaribus [illegible] [illegible], ad [illegible]

[illegible]

gatione: Quod reliquum eſt, educat per aures, os, nares: aut diſcutiat per cutim, aut concoquat per ſomnum, aut impreſſis cauterijs in dolore pertinaci materiam aliò aut forâs euocet.

APHOR. XI.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι καὶ τοῖσι νεφριτικοῖσιν αἱμοῤῥοΐδες ἐπιγενόμεναι, ἀγαθόν.

Melancholicis & nephriticis hæmorrhoides ſuperuenientes, bonum.

Redit ad ἐπιγενόμενα, ac exemplo ſanguinis per hæmorrhoidas ſponte [illegible] effluentis, & melancholicos nephriticosq́ue iuuantis, probat [illegible] ſanguinis per nares vicinaq́ue loca alia effluxus dolorem [illegible] quoque capitis ſoluere queat: & quòd in genere vacuationes [illegible] conferant in morbis, & cauſas morbificas monſtrent, ſanguis [illegible] ad venas ani, quas hæmorrhoidas vocant, copioſiùs ac ſæpiùs irr[illegible], plerumq́ue fæculentus & craſſus eſſe ſolet, humoris melancholici plenus, vt ait Galenus in commento: morbos ergo ab huiuſmodi humore natos [illegible], atque futuros prohibet, ideò Hipp. 6. Epid. 5. com. 25. dixit: μελαίνης χολῆς ὡς ὅμοιον αἱμοῤῥοΐδες, *id eſt, atræ bilis velut ſimilis eſt hæmorrhois. Et Galenus ibidem: melancholicam per hæmorrhoidas leuari conſpicuum eſt, multosq́ue cauſis illis animaduertimus melancholicos factos fuiſſe. Non ſolùm verò melancholicos affectus renumq́ue paſſiones, ſed [illegible] plures morbos per fluxum hæmorrhoidum arceri docet Hipp. 6. Epid. 3. [illegible] de humor. 26. inquiens: Qui hæmorrhoidas habent, ij neque pleu[illegible] neque peripneumonia, neque phagedæna, neque furunculis, neque terminth[illegible] forte neque lepra aut vitiliginibus corripiuntur: multique intempeſtiuè curati, non ita multò pòſt talibus correpti ſunt, nimirùm poſtquam humor melancholicus plus aduritur aut putreſcit, adeoq́ue malignam con[illegible] putredinem. Sed qua ratione grauiſſimi dicti morbi per fluentes hæmorrhoides arcentur? Duplices ſunt venæ hæmorrhoides, externæ atque internæ: ita prodeunt à dextro venæ portæ trunco, quem ſplenicum vocant, qui inter duas ſui meſenterij membranas deſcendens à ſplene, tandem in plures exiles ſurculos diffuſus, finem recti inteſtini amplectitur. Per has ſanguis fæculentus, qui a ſplene abſumi non potuit, detruditur, ſua quoque grauitate deorſum ſponte delatus: cuius copia venæ illæ tumentes, tandem oſcula ſua recludunt, ipſumq́ue effluere ſinunt. Interdum etiam tenuis & ſplendi-*

ſplendidus ſanguis per has effluit, licèt à ſplene prodeat, quia permiſcetur ſanguini in venis meſaraicis contento, qui ſeroſus eſt, vtpotè nondum perfectè elaboratus. Proinde illarum fluor confert plurimùm affectibus lienis potiſſimùm & meſenterij: nam iſto fluore fit halituum & vaporum melancholicorum, & ſanguinis quoq; melancholici à capite reuulſio, itaq; etiam aliorum humorum excretio, vt ſimul omnis generis vitia in ſanguine expurgentur, quemadmodum & per menſes vniuerſus ſanguis repurgatur, qui ad cerebrum delatus, fecit maniam: et ſi ad alias corporis partes defertur, alios morbos gignit. Hæmorrhoides ergo conferunt melancholicis & maniacis, non ſolùm vacuationis ratione, ſed etiam materiæ vacuandæ qualitate. Cæterùm difficilior eſt quæſtio, quomodo hæmorrhoides conferant nephriticis, quum renes nullũ videantur habere connexum cum ramis venæ partæ: Qua difficultate moti nonnulli pro νεφριτικοῖσιν legunt φρενιτικοῖσιν. Sciendum ergo venas ani exteriores, quæ in muſculos ani deſinunt ac in oculos intuentium incurrunt, à vena caua ramo crurali dicto oriri, à quo etiam in renes, veſicam, vterumq; propagines diſtribuuntur, vnde interdum ſuppreſſis menſibus in muliebribus hæmorrhoides menſium loco fluere ſolent. Per has non ſolùm fæculenta iecoris cacochymia, ſed & totum venoſum genus expurgatur, non ſecùs quàm fit per venas vteri aut narium, quæ ſunt emiſſaria ſuperuacui & noxij ſanguinis expellendi: vnde ſæpenumero purior & floridior ſanguis per haſce venas emanet. alias verò fæculentus atq; craſſus, quia in caua vena ſanguis magis coctus ac elaboratus continetur. Proinde illarum fluor confert plurimùm affectibus hepatis, lienis, renum, vteri, veſicæ totiusq; venoſi generis: Iuuant itaq; & nephriticos, quando renes calculo, vlcere aut phlegmone laborantes premuntur ſanguinis copia: quia ſanguinis portione ad loca vicina deriuato, renes exonerantur, meatus illorum dilatantur, ac intemperies emendatur: quemadmodum fit quoq; venis in malleolis aut in poplite apertis. Quamobrem Auicenna hæmorrhoides commendat & ad morbos vteri, & ad iſchiadem: nam & ad vterum vicinasq; partes ſparguntur ramuli à vena crurali. Quum & alia ratione iuuantur nephritici, quod ſucco feculento per hæmorrhoides vacuato, ſanguis purior ac defæcatior redditur, vt non amplius ſuppeditet materiam calculo generando, qui à crudo craſſoq; humore naſcitur: Qua ſane de cauſa mulieres rariùs calculo renum vexantur, ſi per menſtrua rectè purgantur. Deniq; prodeſſe poſſunt hæmorrhoides in omnibus affectibus, qui vel à plethora, vel à cacochymia excitantur, vt ſunt

vt ſunt varices, arthritis, pleuritis, phagedæna, lepra, furunculi, humore nimirum atrabilario & ſalſo à ſuperioribus partibus atq; corporis ſuperficie ad venas recti inteſtini deriuato & educto.

APHOR. XII.

Αἱμοῤῥοΐδας ἰηθέντι χρονίας, ἢν μὴ μία διαφυλαχθῇ, κίνδυνος ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι ἢ φθίσιν.

Hæmorrhoides ſananti antiquas ſeu diuturnas, niſi vnà ſeruetur, periculum eſt hydropem aut phthiſin ſuccedere.

CElſus libro 2. cap. 7. his verbis interpretatur: Si ora venarum ſanguinem ſolita fundere ſubitò ſunt ſuppreſſa, aut aqua inter cutem, aut tabes ſequitur.

Ex contrario probat Hippocrates, quòd ſenſiles humorum euacuatione s ſoluant morbos: & quòd idem præſtare poſſint hæmorrhoides fluentes. Hæ ſupreſſæ, inquit, ſi per eas natura iam longo tempore adſueuit excrementa limoſa cæteraq; reponere, non ſolùm afferunt morbos, à quibus apertæ liberant, pleuriditem ſcilicet, phagedænas, furunculos, lepram, &c, verùm etiam alios creant, frequentiùs quidem hydropem & phthiſin, aliosq; varios morbos graues, pro partium, quas refluens ſanguis petit, & pro humoris melancholici varia putredine, vſtione & acrimonia. Hydrops quidem ſequitur, quòd præcluſis ijs venis, per quas natura fæculentum & prauum ſanguinem à iecore reijcere ſolita fuit, epar multitudine illius craßitieq; & impuritate opprimitur, & aut ſcirrhum contrahit, etiã calore natiuo paulatim debilitato, & quaſi extincto, probum ſanguinem generare nequit, haud ſecùs atq; ſi modico igni multa ſimul ligna ſuperinijciantur: Fruſtrata verò ſanguinis generatione, ſeu & Galenus loquitur, ἀποτυχίᾳ τῆς αἱματώσεως, *hydrops ſeu* ὕδερος *fit. Accidit idem, quando ſanguis limoſus in ſplene manet, aut ad hunc regeritur, vnde priùs propter exuperantiã reiectus fuerat, nec ſplen terrenas chyli partes ampliùs ad ſe ducit, ideoq; hæ in iecinore relictæ & cohercitæ, ſua copia calorem ipſius obruunt, qualitate refrigerant, craßitieq; meatus obſtruunt, vnde ſcirrhus, & mox hydrops naſcitur.*

Quòd ſi epar robuſtum plenitudinem illam in venas pulmonis regerat, tabes genarari ſolet, rupto nimirum vaſe aliquo, aut putrido ſanguine pulmones exulcerante, aut quum caro pulmonis ex impuro ſanguine eò detru-

ſo infeliciter nutrita, marcorem contrahit. Idem ſanguis in thoracem propulſus parit pleuritidem, ſputum ſanguinis, peripneumoniam, quos affectus phthiſis excipere ſolet, niſi mors præueniat: Si depellitur in caput, fit epilepſia, vertigo, melancholia, mania, conuulſio, paraplegia.

Cæterùm hæmorrhoides non tantùm ſuppreſſæ, verùm & immoderato ſuo profluuio obeſſe poſſunt plurimùm. Vterq; quippe exceſſus, vt ait Galenus de humoribus, periculoſus eſt: nempe quum ſanguis vltra modum excernitur, & quum ex toto cohibetur, quia in vacuatione immodica, homo aut repentè tollitur è medio, aut in hydropem vel malum habitum incurrit, ob ſpiritus diſſipatos caloremq; exhauſtum & refrigeratum. Contrà verò, qui ex cohibitis hæmorrhoidibus coaceruant ſanguinem, in morbum aliquem magnum incidunt, vt dictum eſt, niſi medicus venæ ſectione, purgatione, exercitijs, ſimilibusq; remedijs cautè occurrat prudenterq;.

Rectè itaq; monet Hippocrates in hoc Aphoriſmo, venas ani diu iam apertas & fluere ſolitas, ita claudendas atq; reſtringendas, vt vna tamen ſeruetur aperta, vt iſta ratione vtrumq; exceſſum caueamus. Prudentis itaq; medici eſt diſpicere, quando hæmorrhoides vel prouocandæ vel cohibendæ ſint. Conſideret itaq;, vtrùm natura id opus gubernet, & num talis ſit vacuatio, qualem eſſe expedit: Quamobrem cauſas fluxionis huius ſanguineæ diligenter expendat. Aut enim natura valens per hæmorrhoidas excernit ſanguinem, excitata ad excretionem quantitate vel qualitate ſanguinis: atq; huiuſmodi vacuatio fit ſponte citra vllam medicationẽ aut virium iacturam in ijs, qui vel bilioſiorem vel melancholicum ſanguinem copioſiorem accumulant, aut quibus conſueta vacuatio per nares aut ſimilis ſuppreſſa fuit: nec ſolùm facilè toleratur hæc vacuatio, ſed & certis fit interuallis, natura ſiquidem certo ordine agere ſolet. Aut natura non ſolùm ſuperfluum ſanguinem excernit, ſed citra facultatis excernentis opus, ſine diſcrimine humores ſinit impetu ſuo diffluere, retentrice virtute imbecilla exiſtente, aut vena aliqua rupta, aperta vel eroſa à ſanguinis acrimonia motuſue impetu concitatiore, vel flatu multo, vel cauſa aliqua externa vulnerante, mordente aut aliàs concitante, vt fit à laborioſa equitatione, partu difficili, conatu ingenti in excernendis fecibus alui, &c:

Proinde ſi cui hæmorrhoides propter cauſam aliquam manifeſtã fluxerint, protinus cohibeantur: nam conſuetudo rei præter naturam fugienda ſemper eſt, præſertim verò boni ſanguinis euacuatio, excepta menſtrua in mu-

In mulieribus, nulla neceſſitate eam poſtulante. Rectè enim conſulit Galenus in 3. de humor 26. inquiens: non ſemper conſultum eſt, vt ſanguis per inferas partes ex hæmorrhoidibus ſſluat, ſed tùm cùm nigra deijciuntur, & cùm hominis natura multum huiuſmodi humoris accumulat: alioqui natura non eſt tali euacuationi adſuefacienda, quippe quæ vtrunq; exceſſum periculoſum habeat, &c. Si verò ob ſolam plethoram vexata natura hæmorrhoides excitârit, tolerari poterunt, donec vacuatum ſit, quantum redundat: aut quod ſatius eſt, ſanguine per aliam venam detracto, ſupprimantur ſtatim. Imò quotieſcunq; immodicè fluunt, nimius fluxus quàm primùm ſiſtendus erit. Veruntamen ſi nunquam antè fluxerunt, nec æger morbis iſtis magnis, de quibus in præcedente Aphoriſmo dictum eſt, obnoxius ſit, etiamſi ſanguis in corpore quantitate aut impuritate peccare videatur, non debent prouocari hæmorrhoides, ſed alijs potiùs remedijs occurrendum, nempè vena ſectione, purgatione, bona victus ratione. Quòd ſi autem æger prædictis morbis conflictari ſolitus ſit, & natura iſtam vacuationem antè per interualla tentauerit, tùm ſanè ad προφύλαξιν ab imminentibus malis, & ad curationem præſentium venæ ani aperiri poſſunt, præſertim quando tument aut dolent.

Porrò vt caueamus quoq;, ne immodico ſanguinis per venas ani profluuio natiuus calor refrigeretur, præcipit Hippocrates, vt ſi cui longo iam tempore fluxerint hæmorrhoides, naturaq; vniuerſa corporis excrementa eò deponere iam adſueuerit, non cunctas iſtas venas vſtione, obligatione, reſectione aut alia ratione curandas ſeu conſtringendas eſſe, ne hac vacuatione prorſus cohibita, hydrops aut tabes ſequatur, ſed vnam relinquendam eſſe apertam, per quam excrementitius ſanguis repurgari poßit, nec tamen corpus meliore ſanguine deſtituatur: non autem ſurſum recurrat, & maniam alioſq; ſuprà dictos morbos efficiat. Aëtius tetrabiblo 4. ſerm. 2. cap. 5. aliam lectionem ſecutus, aliter hunc Aphoriſmum interpretatur, non exiſtimans vnam venam apertam ſeruandam eſſe, cæteris occluſis, ſi plures fluxerint: nam pro his verbis: ἢν μὴ μία φυλαχθῆ, legit ille, ἢν μὴ διαφυλαχθῆ, hoc eſt, ſi æger non vtatur conuenienti diæta & remedijs alijs, purgatione, miſſione ſanguinis, antequam periodica fluxio hæmorrhoidum redeat, de nouo regenerata ſanguinis melancholici copia: Et addit rationem hanc, quia ait, Hippocratem agere de ſanatione hæmorrhoidum, quæ iam ſunt inueteratæ: Sanationem verò eſſe perfectam liberationem: non autem perfectè ſanatum videri, vbi cauſa recurſus mali ſupereſt, nec dum cauſa

continens atque antecedens ſublata: non itaque rationem dici poſſe, ad quid vna hæmorrhois ſit relinquenda, ne hydrops aut phthiſis ſuccedat, quare inquit Aëtius: Conuenit recta diæta & venæ ſectione præmiſſa hæmorrhoidum extirpationem moliri, & nullam penitus relinquere, optimumq́; curationis finem aſſequi, poſt hæmorrhoidũ extirpationem moliri, eos qui opportuno tempore venæ ſectione & conueniente diæta ſemper vtantur, donec ad naturalem ſtatum corpus curatum reducamus, &c. Adhæc Hippocrates ipſe in libello de hæmorrhoidibus non meminit vnius relinquendæ, ſed omnes vel ſecat, vel vrit, vel putrefacit, vel filo conſuit & conſtringit. Cæterùm num iſta ſit mens Hippocratis in hoc Aphoriſmo, valde dubito, quum eadem ſententia in fine libri 4. de vict. acut. repetita ſit, & à Galeno adprobata, vbi inquit: καὶ ἀεὶ μίαν καταλίμπανε. Nec iuſta ratione caret hoc præceptum, vix enim natura vllis remedijs ab adſuetis euacuationibus reuocari poteſt, etiamſi ſummo ſtudio velimus fluxionem aliò diuertere. Cernimus enim quanto cum periculo vlcerum antiquorum in cruribus conſolidatio coniuncta ſit, etiamſi alias moliamur auerſiones. Et Hippocratem hîc non de totius corporis, ſed de hæmorrhoidum ſanatione loqui, ipſa verba Aphoriſmi oſtendunt.

Neq; tamen abſurdum videtur, vt medicus hæmorrhoides manu curaturus (vix enim credi poteſt, vt per fomenta, aut pulueres, vnctionesúe adſtringentes claudamus cæteras, vna relicta: & natura grauata venas ita clauſas per ſe aperire poteſt) vnam ſinat apertam, nec ita præcipitanter fluxum cohibeat: poſtquam autem alijs remedijs per interualla adhibitis, accedente victu commodo, corpus perſanatum videtur, tandem illam relictam quoq; conſtringat, maximè in homine non intemperante. Is ſanè non ἀκαίρως, id eſt, intempeſtiuè curabit, qui non ἀθρόως, ſed paulatim per dierum aliquot interualla vnam poſt aliam ligabit, vret, aut ſecabit, donec tota materia defluxerit: & qui nouam materiæ generationem prohibuerit, detrahendo ſanguinem ex venis cubiti, medicamenta purgantia inſtituendo, atq; exercitia conuenientia imperando, probamq́; victus rationem præſcribendo. Hac ratione tutò poterit omnes curare, ſed non ſimul.

APHOR. XIII.

Ὑπὸ λυγμοῦ ἐχομένῳ πταρμοὶ ἐπιγενόμενοι, λύουσι τὸν λυγμόν.

A ſingultu detento ſternutationes ſuperuenientes ſoluunt ſingultum.

Aliud

ALiud annectit ἐπιγενόμενον, vt rationem det, qua hæmorrhoides ſuccedentes iuuent melancholicos & nephriticos. Vt enim vapores atrabilares caput petentes lædunt mentem, atq; delirium pariunt: Idem rurſum ſoluitur, diſſolutis vaporibus illis humoreq́; ipſo poſt euacuationem ſublato: ita humor, qui ſtomachum vellicans ſingultum ciet, attenuatus in vapores caputq́; petens, ſternutamentū excitat, cuius impetu concuſſioneq; totius corporis, reliqua materia altiùs ventriculo immerſa excutitur & euacuatur, facultate ventriculi expultrice per cerebri conſenſum inſurgente, atq; ita ſponte facta ſternutatione ſingultire deſinet, qui diu antè moleſtabatur ſingultu, qui & ipſe ſymptoma eſt facultatis expultricis in ore ventriculi, quando ab humorum vel ciborum copia aut qualitate mordaci & acri laceſſitur. Oſtendit eadem ſingultus ſolutio robur naturæ humores morbificos vincentis & expellentis, id quod & ſuprà de ructu acido in lienteria dictum eſt. Præterea fluxus hæmorrhoidum monſtrat expultricem renum & partium vicinarum firmam atq; roboſtam eſſe, & per conſenſum excitatam, vt ſuccum melancholicum & alia ipſis moleſta excernant: Item vaporum impetum iam à capite auerti, ne eius actiones deprauent ampliùs vel impediant. Sternutamentum itaq; diu iam ſingultienti ſponte ſuperueniens, eſt & ſignum ſolutionis, & aliquo modo etiam cauſa eiuſdem, nam ſternutando muſculi abdominis intenti & compreſſi, vnà quoq; ventrem comprimunt, atq; ita vnà expellitur cauſa ſingultus, quæ in ipſo ventriculo aut ſtomacho ſedem habet: non tamen eam, quæ per conſenſum aliarum partium ſingultum inuehit, cui non facilè ſternutatio ſponte ſuperuenit: de illo etenim ſolo ſingultu loquitur Aphoriſmus: ſicuti nec ei, qui ab inanitione mouetur, ſuccedere ſolet. Ventriculus etiam agitatione incaleſcens liberatur à ſingultu, qui à ſola frigida ventriculi dyſcraſia interdum oritur.

APHOR. XIIII.

Ὑπὸ ὕδρωπος ἐχομένῳ τῷ κατὰ τὰς φλέβας εἰς τὴν κοιλίην ὕδατος ῥυέντος, λύσις.

Ab hydrope detento, ſi aqua in venis ad ventrem defluxerit, ſolutio fit hydropis.

ALiquoties in Aphoriſmis ſectionis huius repetit voces ἐχομένῳ & ἐπιγενόμενον, vt ſignificet, ſe non de excretionibus, quas propriè

ſymptomaticas vocant, loqui: verùm de ijs, quas obit ipſa natura victrix, per vias conuenientes non niſi præparatos & concoctos humores expellens ac vtiliter vacuans.

Nunc exemplo hydropis confirmata declarat, quomodo capitis dolor per aquæ effluxum, de quo paulò antè, ſoluatur: ac in genere quomodo morbi per humoris morbifici ad alias regiones deriuationem & è corpore vacuationem curentur: nam & hydropici, in quibus abdomen aquarum copia diſtenditur, vt etiam promineat, curentur, aquoſo humore ſponte natura confertim ad inteſtina, aut veſicam detruſo, atq; per aluum excreto, (id enim verbum ῥύσωσι denotat) quo antè venæ epatis, ſplenis, omenti aut pulmonis aut totius habitus referta erant ac turgeſcebant, in omnes eius poroſitates & ſpatia inania diffuſo: Vtq; totum corpus confluxile, ita venarum illarum extremitates introrſum ad inteſtina deſinunt, per quas tanquam φυσικὰ ἐπιστόμια ſeu tubos naturales omnis aquoſitas depellitur ad inteſtina, fitq; copioſum alui profluuium aquoſum. At ſi aqua illa in omentum ſolum eruperit, ibiq; hæſerit, tùm ventre repleto, mors ſequitur, vt infrà 7, Aph. 55. docet, non enim per aluum vacuatur. Naturæ autem robore è venis depellitur aquoſus humor per ventrem, quia corruptus non attrahitur à renibus: ſuo quoq; pondere ad imas partes deſcendit: portio aliqua, quæ iam intra peritonæum exudauit, paulatim diſcutitur, aut intra venas reſorbetur. At niſi caro epatis venæq; liberentur ab huiuſmodi ſeroſitate, quæ eſt hydropis cauſa antecedens, fouens epatis imbecillitatem, fruſtra laboramus in exhaurienda ea aqua, quæ iam in abdomine collecta eſt, præſertim vbi viſcera non ſunt integra & ſalua, aut vires proſtratæ.

APHOR. XV.

Ὑπὸ διαῤῥοίης ἐχομένῳ μακρῆς, ἀπὸ ταυτομάτου ἔμετος ἐπιγινόμενος, λύει τὴν διαῤῥοίην.

A diarrhœa longa detento ſpontaneus vomitus ſuperueniens, ſoluit diarrhœam.

IN libro 1. de morbis hic idem Aphoriſmus ſcribitur penè ijſdem verbis: A profluuio alui valido correpto vomitus ſuperueniens, bonum. Alio paradigmate oſtendit, quomodo natura robuſta impetum humorum ad partes contrarias deriuet atq; vacuet. Natura potens, inquit, vomitu ſpon-

taneo

taneo reijcit humorem iam euictum atq; ſuperatum, qui diu antè ventriculum ac inteſtina irritans, actionesq; eius proſternens, profluuium alui creabat, reuellendo ſcilicet ad partem contrariam. Significatio ergo eſt, ventriculum vires ſuas recuperaſſe, vt incipiat materiam retinere, ſeq; ad motum verſus ſuperiora conuertere, non ampliùs impediente longa per inferna excernendi conſuetudine: ſicuti ſuprà acidum ructum longæ lienteriæ ſuperuenientem probauit. Hic & vomitum & diarrhœam tolli docet, quia cauſa vtriq; communis è medio tollitur. Loquitur autem de vomitu, qui ἀπὸ ταυτομάτου, ſponte, non conſilio medici aut conſimili cauſa externa, excitatur. Nec ſermo eſt de vomitu recenti ſymptomatico, qualis fit in cholera, in qua propter acrimoniam & redundantiam humoris circa ventriculum alui profluuio iungitur vomitus: nam & in Coacis dixit: Dyſentericis vomitus bilioſus initio malus, quia in principio nihil benè à natura excernitur, vomitus itaq; initio accedens partem & ſuperiorem & inferiorem ventriculi malè affectam ſignificat, vt in cholera: & in dyſenteria humor, qui per inferiora vacuari debet, ſurſum fertur. Alia itaq; eſt ratio vomitus, qui robore naturæ, morbo iam trahente fit, & cuius materia aliò auertitur & vacuatur, quæ vniuerſa Hippocrates in vtili vomitu requirit. Hippocrates in alijs locis non ſolùm diarrhœam vomitu, ſed & vomitum diarrhœa curari docet: præterea vomitu non ſolùm aluum conſtringi, ſed etiam ſolui: nam in 2. de diæta dicit: Ventrem compactum vomitus ſoluit, & egerentem plus quàm oportet, ſiſtit: illum quidem humectans, hunc verò ſiccans. Et in lib. de locis in homine inquit: ſic quidem vomitus vomitu ſedatur: rurſus aũt propterea quòd ſedatur, quia infernè deduxit id, ex quo fiebat vomitus: atq; ita contrarijs ambobus modis homo ſanatur, à ſimili ſcilicet contrarioq;.

APHOR. XVI.

Ὑπὸ πλευρίτιδος ἢ περιπνευμονίης ἐχομένῳ, διάῤῥοια ἐπιγενομένη, κακόν.

A pleuritide aut pulmonia detento, diarrhœa ſuperueniens, malum.

EXtat eadem ſententia in 1. de morbis iiſdem ferè verbis, niſi quòd & ἐμπύϊκως addit.

Eſt quaſi correctio ſuperiorum, monet enim non quaſuis excretiones

tiones ſuperuenientes in morbis bonas eſſe, ſed eas tantùm, quas natura non irritata, molitur: non eas, quæ ob vim & vehementiam morbi fiunt per partes minùs conuenientes, ſeu, quæ cum parte affecta non habent connexum: Tales quippe nihil de materia morbifica vel deriuant vel vacuant: nec robur virtutis expultricis, ſed potiùs partium imbecillitatem monſtrant. Ideoq; nec diarrhœa pleuritidi vel peripneumoniæ iam confirmatæ ac difficili ſuperueniens, quicquam de materia lateribus & pulmonibus impacta & phlegmonen faciente educit: atq; præterea teſtatur effectum communicari hepati & reliquis nutritorijs partibus, virtutemq; epatis attractricem, atq; ventriculi concoctricem & retentricem ob ſympathiam partium ſpiritalium, febrisq; vehementiam, omninò collapſam aut læſam eſſe. Adhuc omne naturæ robur ex illo fluore alui magis deijcitur, omnis ſiquidem fluxus ſymptomaticus vires exoluit, deſurgendi frequentia dolore, & vigilijs ſpiritibus exhauſtis. Non ſolùm ergo vt cauſa, vires deijciens, diarrhœa talis malum eſt, ſed etiam vt ſignum, nota quippe eſt debilis caloris, qui ſolus concoquit, ac digerit materiam lateri aut pulmonibus impactam.

Cæterùm alijs quoq; modis in pleuritide accidit alui profluuium, ab externo nimirùm aliquo accidente, cibo aut potu pleniore, aut alimenti corruptione: aut humorum copia, quam partes continentes ferre non poſſunt: aut eorundem acrimonia, qua natura ad excretionem ante coctionem extimulatur: Quod ſanè profluuium non vllam humorũ morbifici ſpeciem certam repræſentat, nec vllum pleuritidis ἦθος oſtendit, vt Gal. in commento ait, ſed tantùm indicat, quòd æger alatur præpoſterè. Interdum aluus aquoſa multa & biliosa deijcit circa principia aut incrementa pleuritidis recentis, dum adhuc fit phlegmone, de quo Hipp. in Coacis loquitur, inquiens: Quibus in febribus dolores lateris fiunt, ijs aluo ὑδατόχολα multa deijciente, remiſſio eſt. Fit enim à natura mouente, ſed coacta: vtiliter tamen fit propter diuerſionem materiæ antecedentis, phlegmonen excitantis, ad inteſtina, ob quam cauſam Hipp. in lib. de aëre & aquis dixit, raro pleuritidi obnoxios eſſe, quibus aluus natura humidior eſt. Salutaris quoq; eſt diarrhœa, quæ viribus naturæ excitatur in pleuritide, cocto iam morbo in progreſſu morbi, in die critico atq; ſymptomatum remiſſione. Attamen natura raro iſtam ſibi viam parum commodam parat. Rectius enim atq; commodiùs thoracis affectus per ἀνακάθαρσιν, quàm per aluum repurgantur.

Quanquam

Quanquam & ratione febris putridæ, quæ has phlegmonas comitatur, critica iſta expurgatio cum ſalute ægrotantium fieri poſsit. Quamobrem Hipp. hic ait, κακὸν, non autem θανατῶδες: aut dicamus, quòd per ἐπιγενομένας vacuationes non intelligat criticas. Sermo itaq; eſt in hoc Aphoriſmo de pleuritide, quæ iam ferè ad ſummum peruenit, ac ita inualuit, vt in conſortium mali adducat epar & ventriculum, ob ſanguinem nimirùm arterialem in pulmonibus elaboratum, & ob cordis vicinitatem: Talis etenim diarrhœa lethalis exiſtere ſolet, ſignificatur ſiquidem alimentum neque à ventriculo concoqui, nec ab epate trahi, nec probè in ſanguinem conuerti.

APHOR. XVII.

Ὀφθαλμιῶντα ὑπὸ διαῤῥοίης ληφθῆναι, ἀγαθόν.

Lippientem alui profluuio corripi, bonum eſt.

In Coacis ſic legitur: Ὀφθαλμιῶντι διάῤῥοια ἀπὸ ταυτομάτυ, χρήσιμον.

NON exprimit tempus diarrhœæ, quia nec ἐχομένῳ, nec ἐπιγενομένῃ, addit, ſignificans ophthalmiam omni tempore alui profluuio iuuari. Et docet, diarrhœam interdum bonum polliceri, aliâs verò malum minari, id vt cognoſcat medicus, plura ei conſideranda eſſe indicat, nempe naturam ſitumq; partis affectæ, atq; huius cum aluo connexum, tùm verò genus atq; tempus morbi. Pleuritidem quidem inchoantem, necdum ad ſtatum progreſſam diarrhœa reuulſionis & vacuationis ratione leuare interdum poteſt, niſi vires inde plus æquo deijciantur, natura ſiquidem exonerata eo, quo veluti ſarcina premebatur, ſupra materiam continentem potentior facta, morbum poteſt ſuperare, quamquam non ſine virium periculo: magis verò iuuat, ſi critica exiſtat, id eſt, ſi die critico cum ſignis coctionis excitetur viribus naturæ ab excremento cocto incitatæ. Sed quæ circa ſtatum vi morbi accidit, ea lethalis eſſe poteſt.

Cæterùm ophthalmia à materia tenui calidaq; generatur, quæ per coctionem miteſcens, facilè dominio naturæ paret, prompteq; à venoſo genere per epar materia antecedens in corpore fluctuans, ad inteſtina transfertur: facilè deinde materia reliqua, quæ in parte affecta ſupereſt, & quidem non multa, nec craſſa, à calore partis diſcuti poteſt, nulla ampliùs adfluente.

Neq; vt in pleuritide, ſuſpicio eſt, ex morbi violentia diarrhœam exoriri, ob conſenſum oculorum, ſicuti vires partium nutritioni ſeruientium malè affectis organis ἀναπνευστικοῖς facilè offendi, ſuprà dictum eſt. Præterea maiore caloris robore opus eſt ad coctionem pleuritidis, quàm ophthalmiæ, cuius materia & pauca & tenuis eſt, multoq; commodius propter vaſorum connexum per aluum expurgari poteſt, quàm quæ iam in thorace hæret. Hippocrates ſanè in lib. de vulneribus capitis etiam ſcribit, oculos inflammatos diarrhœa ſolui: nam humor morbificus promptiſſimè à termino fluxionis, & ab hac per partem communem & remotiſſimam in affectibus rheumaticis & reuellitur, & ſimul extra corpus vacuatur: Atq; omnes equidem abſceſſus laudantur, qui relictis partibus ſuperioribus deorſum vergunt: ſed & διάῤῥοια eſt abſceſſus κατ' ἔκκρισιν. Et quia naturalis illa & αὐτόματος ἀντίσπασις etiam ab initio confert, medicus imitationem naturæ in oculorum affectibus vtatur remedijs reuulſorijs: in his tamen non ſolùm acquieſcat, ſed & dolorem ſedare ſtudeat, auertendo fluentem humorem, & vacuando qui in parte continetur.

APHOR. XVIII.

Κύστιν διακοπέντι, ἢ ἐγκέφαλον, ἢ καρδίην, ἢ φρένας, ἢ τῶν ἐντέρων τι τῶν λεπτῶν, ἢ κοιλίην, ἢ ἧπαρ, θανατῶδες.

Si cui veſica diſſecta eſt, aut cerebrum, aut cor, aut ſeptum tranſuerſum, aut tenue aliquod inteſtinum, aut ventriculus, aut epar, lethale eſt.

Eadem ſententia ſcripta eſt in Coacis his verbis: Ἀποθνήσκουσι δὲ μάλιστα ἐκ τῶν τρωμάτων, ἤν τις ἐγκέφαλον τρωθῇ, ἢ ῥαχίτην μυελὸν, ἢ ἧπαρ, ἢ φρένας, ἢ καρδίην, ἢ κύστιν, ἢ φλέβα τῶν παχείων.

Et in primo de morbis: Ἀποθνήσκει δὲ ἤν τις ἐγκέφαλον τρωθῇ, ἢ ῥαχίτην μυελὸν, ἢ ἧπαρ, ἢ φρένας, ἢ κύστιν, ἢ φλέβα αἱμοῤῥόον ἢ καρδίην.

TAcitæ obiectioni occurrit, qui fiat ſcilicet, quòd vnus affectus, nempe diarrhœa iuuet phlegmonen oculi, coſtarum verò & pulmonis phlegmonas non ſolùm non iuuet, ſed etiam lædat. Exemplo itaq; vulnerum in diuerſis partibus cauſam eſſe ſignificat diuerſam partium naturam, conſtructionem atq; vſum nobilem vel ignobilem, quarum officio

vita

vita carere poſſit, nec ne. Curationem ſiquidem non admittunt vulnera partiũ, quæ in continuo ſunt motu, vt pulmo, diaphragma, aut cor, vſum habent publicum vitæ nutritioniúe neceſſarium: aut quæ abſtruſa ſunt ac imperuia, ob ſitum non habentes meatus expurgando puri aliјsúe excrementis, vel adhibendis medicamentis idoneos, vt eſt thorax. Lethalia autem vulnera appellantur, ex quibus homo neceſſariò aut magna ex parte moritur, & raròſeruatur. Non ſolùm itaq; ex ſua natura vulnera mortifera eſſe poſſunt propter partium vulneratarum nobilitatem inſignem, aut officij ad vitam neceſſarij interceptionem, ſed etiam propter ἐπιγένεσιν grauiſſimorum ſymptomatum, qualia ſunt vulnera articulorum & neruoſarum partium, quibus accedunt inflammatio ingens, conuulſio, delirium, apoplexia & ſimilia: Sauciatis quoq; vaſis magnis hæmorrhagia magna ſubſequitur, quæ exhauſtis ſpiritibus cum ſanguine ducit ad ſyncopen grauem, priuſquam ſoluta continuitas partis reſtituatur: aut ſanguine intus retento & grumeſcente fit gangræna & corrũptela partis, cui mors ſuccedit, niſi arte occurratur: partibus internis vulneratis adhiberi remedia non poſſunt, quare mors tandem ſubſequitur. Quæ omnia magis vel minùs lethalia ſunt: ampla & magna principum partium vulnera neceſſariò ſunt lethalia, protinus vel non multò poſt hominem abſumentia: Ideoq; Hippocrates dixit, διακοπέντι. Quæ enim profunda non ſunt nec ampla, non ex neceſſitate nec ſemper, ſed tamen crebrò admodum mortem adferunt: Quæ etiam ipſa rectè θανατώδη nuncupantur.

Hæc eruditè diſtinguit Celſus lib. 5. cap. 26. inquiens: In vulneribus antè omnia ſcire medicus debet, quæ inſanabilia ſint, quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem: Eſt enim prudentis hominis primùm eum, qui ſeruari non poteſt, non attingere, nec ſubire ſpeciem eius vt occiſi, quem ſors ipſius peremit: Deinde vbi grauis metus ſine certa tamen deſperatione eſt, indicare neceſſarijs periclitantis, in difficili rem eſſe, ne ſi victa ars malo fuerit, vel ignoraſſe vel feſelliſſe videatur. Seruari autem non poteſt, cui baſis cerebri, cui cor, cui ſtomachus, cui iocinoris portæ, cui in ſpina medulla percuſſa eſt, cui aut pulmo medius aut ieiunum aut tenuius inteſtinum, aut ventriculus aut renes vulnerati ſunt, cuiúe circa fauces grandes venæ vel arteriæ præciſæ ſunt. Vix autem ad ſanitatem perueniunt, quibus vlla parte pulmo, aut iocinoris craſſum, aut membrana, quæ cerebrum continet, aut lienis, aut vulua, aut veſica, aut vllum inteſtinum, aut ſeptum tranſuerſum vulneratum eſt. Hi quoq; in præcipiti ſunt, in

quibus vſq; ad grandes intusq; conditas venas in aliis vel poplitibus mucro deſcendit. Periculoſa etiam vulnera ſunt, vbicunq; venæ maiores ſunt, quoniam exhaurire hominem profuſione ſanguinis poſſunt, idq; euenit non in aliis tantùm atque poplitibus, ſed etiam in his venis, quæ ad anum teſticulosq; perueniunt: præter hæc malum vulnus eſt, quodcunq; in aliis, vel fœminibus, vel in omnib. locis, vel in articulis, vel inter digitos eſt: Item quodcunq; muſculum aut neruum, aut arteriam, aut membranam, aut cartilaginem læſit. Tutiſſimum omnium quod in carne eſt, & hæc quidem loca vel peiora vel meliora ſunt: modò verò periculum facit, quodcunque magnum eſt, &c.

Hippocrates hîc primùm veſicæ διακοπὴν, hoc eſt, vulnus in profundum penetrans, lethale eſſe pronunciat. Celſus veſicam vulneratam recenſet inter ea, quæ vix ad ſanitatem perueniunt, non quæ neceſſariò lethalia ſunt. Ariſtoteles 3. hiſt. 15. ait: nec veſica διακοπεῖσα συμφύεται, niſi ad ipſum exordium ſuæ ceruicis, quamquam non ignoro, ita aliquando contigiſſe, vt vulnerata veſica ſolideſceret. Et Auicenna quarta primi tract. 1. cap. 2. inquit: Veſica vulnus ſanatur, cùm leue eſt. Nos quoq; experimur ſanari collum veſicæ, vtpotè quod carnoſum eſt in iis, quibus calculus ſectione ex veſica eximitur, niſi ſcilicet ex ſubſtantiæ diſruptione accedat phlegmone, febris continua & rigor. Veſalius teſtatur ſe expertum vulnera veſicæ curatu facilima eſſe, eò quòd parte anteriore ſit obducta peritoneo, vel vt Falloppius cenſet, quòd tunica veſicæ interior carnoſa exiſtat, adeoq; coaleſcere poſſit, quum id in neruoſis euenire nequeat, niſi carnis inter labia vulneris interuentu ferruminentur.

Recitat & Ioan. Kentmannus in libello de calculis, hiſtoriam de quodam nobili Germano, qui à Chirurgis quibuſdam tanquam deſperatus deſertus fuerat, quia per veſicam globo æneo traiectum animaduerterent, atq; ex hoc Aphoriſmo plagam veſicæ lethalem eſſe didiciſſent, & vrina per plures dies ex vulnere, & ex pene nihil effluxiſſet: Coaluit tamen id vulnus, & curatum eſt integrè. Idem oſtendit hiſtoria adoleſcentis cuiuſdam apud Galenum in 1. lib. de loc. aff. qui circa ſedem ſauciatus vulnere ſatis profundo, vrinam per vulnus excreuit, & ſeruatus eſt tamen. Verè tamen ab Hippocrate vulnera veſicæ inter lethalia recenſentur, nempe quæ circa fundum aut mediam eius partem ad interiorem vſq; capacitatem penetrant, & doloris acerbitate, viq; phlegmones ſuperuenientis interficiunt, nulla ſiquidem phlegmone, teſte Hippocrate pernicioſior eſt, quàm veſicæ. Plurima

tamen inſanabilia manent, quia coaleſcere non poſſunt, vtpotè in parte neruoſa & exangui, etſi lethalia non ſint, atq; diu cum his ſuperſtes homo eſſe poteſt.

Cerebri vulnus lethale dicit, primùm propter partis principis nobilitatem, quia ſi in profundum ad cerebri ſubſtantiam penetrat, ſpiritus animales celerrimè exhauriuntur, noxaq; toti corpori communicatur per priuationem aut deprauationem facultatis animalis, abolita ſiquidem actione muſculorum thoracis, ſpiratio deperditur, ideoq; hominem ſuffocatione perire neceſſe eſt. Deinde ob ſymptomatum ſuperuenientium grauitatem, quia ex cerebri phlegmone, aut commeatus facultatis animalis interceptione ſuccedit paralyſis, conuulſio, delirium, ſopor, febris, ſpiratio difficilis & alia, quæ immodicum calorem aliasúe dyſcraſias, aut ventriculorum compreſſionem & meatuum obſtructionem comitantur. Attamen Galenus in commento & lib. 8. de plac. Hipp. cap. 10. aſſerit, ſæpiùs ſe vidiſſe ſanatum cerebrum vulneratum, & quidem ex vulnere ἀξιολόγῳ & ad alterum ventriculorum anteriorum penetrante, nulla tamen ſubſtantiæ cerebri detractione. Similia exempla noſtra ætas vidit complura: & recitantur ab Antonio Muſa Braſauola, Falloppio & Volckero: His quippe ſymptomata illa grauia non ſuperueniunt. Quapropter Celſus baſin cerebri vulneratam numerat inter lethalia vulnera: ſed menyngum vulnera, inter curatu difficilia. Durior quidem ſeu exterior membrana poteſt ſola affici: quoniam longiùs à cerebro diſtat: Tenuis autem vix vnquam ſola lædi poteſt, quin vnà cerebrum quoq; afficiatur: ſicuti nec cerebrum citra huius membranæ ſympathiam poteſt vulnerari. Eadem ergo menyngis huius vulnerationem ſymptomata ſequuntur, nam cerebrum conſortio huius inflammationem contrahit.

Spinalis medulla vires cerebri gerit in partibus ſub capite locatis: habetq; eandem verè ſubſtantiã & partium conſtructionem: Quapropter & huius vulnera ſimiles ferè noxas afferre ſolent, quæ cerebro vulnerato accidunt, vt ex Hippocratis loco in libro 1. de morbis & in Coacis manifeſtum eſt. Et Celſus inquit: Seruari non poteſt, cui in ſpina medulla eſt percuſſa, id eſt, ſi vulnus non tantùm membranas, quæ medullam tegunt, ſed in medullam ipſam permeauerit. Aliâs etenim non adeò lethale ſolet eſſe, niſi per conſortium phlegmone à tunica ſerpat in medullam.

Sola cordis vulnera abſolutè ac neceſſario lethalia dici debere affirmat Galenus, quia repente necant, ſi magna ſint & profunda: Si exigua, non

ita multò pòſt: nam ſi vulnus ad ventres cordis penetrauerit, præcipuè ventriculo ſiniſtro ſauciato, ſtatim moritur homo, ſpirituum ſubita reſolutione, per ſanguinis repentinam profuſionem: Quòd ſi ictus non penetrauerit ad ventriculos, æger toto die ſuperſtes eſſe poteſt, donec ſcilicet vi phlegmones ſuperuenientis & ob effuſi ſanguinis collectionem extinguatur. Perpetuus quoq; motus cordis facit, quò minùs vulnera eius coaleſcant. Signa vulnerati cordis ſunt, extremarum partium frigus, faciei pallor, ſudor frigidus maliq; odoris. Hominem diu ſuperſtitem fuiſſe obſeruatum eſt, cui callus durus, abſceſſiiúe ſponte & ſenſim factus in corde fuit. Diaphragmatis vulnera, maximè in parte eius media neruoſa, inſanabilia ſunt, non ſolùm ratione perpetui motus & ſubſtantiæ neruaceæ, quæ ad coalitum eſt inepta, ſed etiam ſymptomatum ſuperuenientium vehementia, & curandi ἀδυναμίᾳ. Carnoſæ illius partes quidem non in profundum vſq; ſauciata coaleſcere poſſunt, difficilis tamen fit curatio ob phlegmones acceſſum, & quidem magis, ſi vulnus non forâs perueniat, quia ſanies liberum exitum non habens impedimento eſt, ne labra coaleſcant: intra peritonæum etenim defluens, nocumenta periculoſa inuehit omnibus partibus intra peritonæum contentis, ad quas ſanies peruenit. Reſpirandi quoq; munus deprauat phlegmone, ac in mali conſortium adducit non ſolùm cor, iecur & os ventriculi propter viciniam, ſed & cerebrum propter inſignium neruorum ſocietatem & continuam halituum euaporationem, grauiter afficitur, hinc delirium ferè perpetuum, tuſſis, febris ardens, dolor ad coſtas ſpurias, nauſea, dolor ſpinæ, ſpiritus rarus, &c. Ariſtoteles 3. de part. 10. & Hipp. 5. Epid. teſtantur, riſum ſuperuenire ſepto tranſuerſo percuſſo, quem conuulſio ſequi ſoleat & mors: nam diaphragmatis nerui ex tertia & quarta ceruicis vertebra orti, ramulis in muſculos maxillas & labia mouentes, propagatis permiſcentur: illis itaq; conuulſis ex vulnere, vnâ quoq; faciei muſculi conuelluntur, quapropter maxillis & labijs hinc inde præter arbitrium agitatis, riſus quidam Sardonius & tumultuoſus repræſentatur.

Inter lethales quoq; διακοπὰς ponit alta inteſtinorum tenuium vulnera, quia neruacea ſunt ſeu membranea, ideoq; & infrà 24. Aphoriſmo dicit, ea ſemel diſſecta non coaleſcere rurſum. Celſus ait: Ieiunum aut tenuius inteſtinum, ſi cui vulneratum eſt, ſeruari non poteſt. Gal. 6. meth. 4 inquit: Craſſa inteſtina facilia ſunt ſanatu: è contrario difficiliora, quæ tenuia: ieiunum tamen omninò incurabile eſt, tùm propter magnitudinem multitudinemq; vaſorum, tùm quòd tunica ipſius prætenuis ſit ac neruoſa: tùm

tùm quod bilem ſynceram recipit vniuerſam, & iocinori vicinum eſt: & propter difficultatem in adhibendis remedijs, vt monet Galenus in commẽto. Chirurgi hodiè tenuia quoq; inteſtina, ſi quando ſecto peritonæo procidunt, conſui iubent, non prorſus de curatione diffidentes, ſanari enim ea interdum contingit parte ſuperiore vulnerata, vbi carnoſum quid habent: Sed vulnere ad cauitatem penetrante, rariſſimè ſanantur: Imò vix etiam curantur inteſtina craſſiora, ſi quando tranſuerſa magnaqúe plaga ſint vulnerata, quorum vulneratio aliâs faciliùs agglutinatur, quum plurimum carnoſæ ſubſtantiæ habeant, nec ad mortem perducit, niſi phlegmone & ileos ſuperuenerit. Maior verò ſemper ſpes eſt in recto & paruo inteſtinorum vulnere, quàm in magno & per tranſuerſum inflicto, quia oræ propiores & penè cohærentes faciliùs conglutinantur, quàm multùm diſſidentes.

Si cui ventriculus ad profundum diſciſſus eſt, is nunquam curatur, niſi miraculosè, idq; ob concoctionis officium. Galenus in commento ex fide aliorum refert, quoſdam ventriculo ſauciatos fuiſſe ſanatos: quod forte de vulnere exteriorũ tantùm tunicæ, quæ carnoſa eſt, accipi debet. Et 6. meth. 4. inquit: Ventriculi vulnus in infernis, quæ partes carnoſæ ſunt, curare cum fiducia tentabis: nam fieri poteſt, vt benè cedat, non ſolùm quòd hæ craſſiores ſunt, ſed etiam quòd ſanantia medicamenta facilè hoc ipſius loco ſubſiſtant: at quæ in ore eius ac gula ſunt vlcera, duntaxat contactu medicamentorum in tranſitu fruuntur: quæ verò in ore eius ſunt, ijs ſenſus quoq; acumen ſanationi obſtat, vt minùs ferant medicamenorum contactum. Videtur autem Galenus ſermonem habere de vlceribus internis. Celſus ſanè ſtomachi vulnerationes curari poſſe negat: nam reuera vulnus inſigne in orificio, quod neruoſum eſt, deſperatum eſt propter partis præſtantiam, & ſingularem cum corde ac cerebro ſympathiam, naturam exanguem, atq; difficilem medicamentorum admotionem.

Epatis vulnera pro varietate partium eius læſarum, vulneriſq; magnitudine aut paruitate neceſſariò mortem aut grauem mortis metũ afferunt: Ideò Celſus ſcribit, ſeruari non poſſe, cui iocinoris portæ ſunt percuſſæ: quibus verò craſſum iocinoris vulneratum eſt, vix ad ſanitatem peruenire. Vulnus ergo portas epatis, venas craſſas, partem conuexam aut concauam lædens, certiùs ac celeriùs necat, quàm quòd lobos tantùm eius attingit: nam in his exiguum vulnus ſine phlegmone & corruptione ſubſtantiæ epatis ſanari poteſt: accedente aũt corruptione, aut vlcere perpetuò deſtillante, propter

propter nutritionis defectum tetramq́ exhalationem, corpus paulatim marceſcit, ac tandem emoritur. Sin gibbum, cauumúe epatis diuiſum eſt vulnere, ob venas craſſiores profuſione ſanguinis exhauritur homo priuſquàm vulnus conglutinari queat.

His addit Hippocrates in Coacis vulnera venarum craſſiorum, vt ſunt, vena caua, aorta, quæ ſunt circa fauces, vt iugulares, vel in alis, inguine, poplitibus, fœmore & quæ ad anum teſticulosq́ perueniunt, vt Celſus exponit. Hippocrates lib. 1. de morbis appellat φλέβας αἱμοῤῥοῦς, id eſt, quæ plurimum ſanguinem fundunt. In his ergo lethalia ſunt vulnera magna, propter commoderatum ſanguinis profluuium, naturam nerueam, ſitum profundiorē, vt nec ligatura nec medicamentis conſtringi queant. Et quidē grauiora ſunt vulnera arteriarum: (nam & has Hippocrates voce φλεβῶν intelligit) quia effuſo vitali ſpiritu cum tenui, flauo, calidoq́ ſanguine, celerior fit virium extinctio: & propter poſitum in profundo, ſubſtantiam ſolidiorem ac ex pluribus tunicis conformatam, perpetuamq́ agitationem curatu difficiliora ſunt vulnera. Minores venæ vulneratæ hominem ſpiritu vitali non ita citò poſſunt exhaurire, quia paucus ex his ſanguis effunditur, celeriterq́ ac citra noxam in oſculo plagæ ſuperficieq́ concreſcens, obſtruit. Quanquam etiam hæ interdum κατὰ συμβεβηκός periculum afferunt, propter ſuppreſſos intus grumos, & ſequentem πύωσιν aut γαγγραίνωσιν. Grumeſcens aūt ſanguis veneni naturam induit, grauiſſimaq́ infligit ſymptomata, & putredinem ac νέκρωσιν partium adducit, vt docet Galenus 6. de loc. aff. cap. 4.

Mori quoq́ ſcribit Hippocrates in Coacis illos, quibus magna vulnera illata ſunt aſperæ arteriæ atq́ pulmoni, non enim ſemper lethalia ſunt, niſi ampla & profunda ſint, vt tota arteria ſimul cum œſophagi contigui parte aliqua præciſa ſit: vel ſint maligna, vt ſi branchia maiora inter pharyngem & pulmonem percuſſa ſunt, aut præſtantiori loco totius tracheæ inflicta, nempè circa gulæ gutturisq́ partes ſummas, vbi vena & arteria iugulares, ac nerui reuertentes periculum augent, & phlegmone ſuperueniens ſpirandi munus intercipit, niſi ſpiritus per vulnus egrediatur: Hic verò egrediens impedimento eſt, quò minùs labra coaleſcant. Minùs periculi ſubeſt, ligamentis branchia connectentibus ſtrictiore vulnere diuiſis, vel infra guttur, vbi vox intercipitur vlcusq́ vix glutinari poteſt, vel in pulmonibus, ſed his mors tandem ex phthiſi impendet. Quòd autem iſta vulnera, ſi rectè tractentur, curari poſſint, probat veterum λαρυγγοτομία, quæ in cynanchiris

periculo

periculo ſtrangulatus imminente vtebantur, cui alia ratione occurri non potuit, ſecantes membranoſa vincula inter duas cartilagines infra tracheæ caput ſpacio trium quatuorúe circulorum: Difficilis tamen conſolidationis cauſa multiplex eſt, locus ſcilicet excarnis, nerui vaſaq́; lateribus arteriæ iuncta, tunica interior exquiſitiſſimo ſenſu prædita, motus neceſſarius, exitus ſpiritus inter reſpirandum, deglutiendum & loquendum: nec propter ſtrangulatus periculum ligaturam ſuſtinent.

Pulmonis vulnera exigua ab initio ſtatim dum adhuc ſunt cruenta, priuſquam phlegmone inuadat, emplaſticis atq; adſtringentibus medicamentis ad perfectam ſanitatem perduci poſſunt, vena ſectione interim ſæpiùs repetita, vt docet Galenus 5. meth. 8. Superueniente autem phlegmone ſanguis intus concipit putredinem, & pulmones vnà putreſcunt, aut empyema ex vlcere accedit, cuius glutinandi ſpes exigua eſt, vbi tamen pus extrorſum per vulnus expurgationem habet, curari tales poſſunt. At magna vulnera aut exigua quidem, ſed ſeriùs vel minùs artificioſè tractata, neceſſariò mortem inferunt, tùm propter ſanguinis ex ſolutione magnorũ vaſorum profuſionem atq; adeo ſpiritus vitalis diſſipationem, tùm etiam quòd ſanguinis copia & grumo ſpiritus ſtrangulantur: aut ſi magna vaſa ſanguinea non ſunt percuſſa, ſed brachia ſolùm & membranæ, non ſubitò quidem intereunt, ſed abſumuntur paulatim, ob cordis ſympathiam, pulmonum putredinem, motum continuum tuſſimq́;, & quòd pus nec detergeri nec expurgari commodè poteſt, ideò fiunt empyemata. Rectè ergo dixit Celſus: Seruari non poteſt, cui pulmo medius vulneratus eſt: vix ad ſanitatem perueniunt, quib. vlla parte pulmo vulneratus eſt. Nam ſi caro pulmonis diuerſa eſt, licèt parcior ferè ſit ſanguinis expectoratio, quàm ex ruptis vaſis: inſanabile tamen vulnus eſt, quod ad firmam cicatricem attinet. Vaſa minora rupta curantur, ſi ante phlegmonen ſubuenitur.

Celſus lethalibus annumerat etiam renum vulnera: nam renes multa vaſa continent, perpetuumq́; excrementorum illapſum excipiunt, vſumq́; habent vitæ conſeruandæ neceſſarium. Lien quoq; munus habet toti corpori apprimè vtile ac propè neceſſarium: nam eſt veluti alterum epar, ſanguificationi ſeruiens. Quare & huius vulnera vt plurimùm lethalia ſunt, non adeò tamen periculoſa ſtatim, vt aliarum partium, quæ hîc ab Hippocrate nominantur.

Celſus vteri quoq; vulnera numerat inter ea, quæ vix ad ſanitatem perueniunt. Sed Auicenna totum vterum abſciſſum fuiſſe narrat, matre ſu-

perſtite manente. Referunt alij exempla, quibus noſtra ætate vterus prolapſus computruit, aut totus ad collum vſq; eſt abſciſſus. Scribunt, mulieri cuidam fœtum putridum per ſuppurationem fruſtulatim per apertum abdomen exemptum eſſe, quæ tamen ſanitati reſtituta, poſtea rurſum peperit. Sed hæc diuino auxilio miraculosè fiunt, quæ regulam artis non mutant.

APHOR. XIX.

Ἐπὴν διακοπῇ ὀςέον, ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον, ἢ γνάθου τὸ λεπτὸν, ἢ ἀκροποσθίη, οὔτε αὔξεται οὔτε συμφύεται.

Vbi diſſectum fuerit os, aut cartilago, aut neruus, aut genæ pars tenuis, aut præputium, neque augetur neque coaleſcit.

In Coacis idem docuit duobus Aphoriſmis: Νεῦρον διακοπὲν, ἢ γνάθου τὸ λεπτὸν, ἢ ἀκροποσθίη, οὐ συμφύεται.

Et: ὅτι ἂν ἐν τῷ σώματι ὀςέον ἀποκοπῇ, ἢ χόνδρος, οὐκ αὔξεται.

EIuſdem cum antecedente Aphoriſmo ſcopi eſt. In illo etenim organicarum: hîc ſimilarium partium vulnera quid faciant exponit: docens inſuper, cur vulnera partium ſuprà enumeratarum lethalia dixerit, nimirùm quòd plurimæ partes ſimilares, ex quibus organicæ componuntur, diſſectæ non coaleſcant ampliùs, nec augeantur.

Hîc primùm animaduertendum, quòd duas ſententias in Coacis diſtinctè per διακοπὴν *&* ἀποκοπὴν *enunciatas, hîc Aphoriſtικῶς vna ſententia protulerit, per* διακοπὴν *intelligens quoq; propriè dictam* ἀποκοπὴν, *cui rectè conuenit* αὔξησις, *quemadmodum* σύμφυσις *competit* τῇ διακοπῇ, *hoc eſt,* τῇ ἐς τὸ πέρας διηκούσῃ διαιρέσει, *vt ait Galenus in commmento. Neruos diſſectos ait in Coacis* οὐ συμφύεσθαι, *vt & præputium ac tenuem genæ partem: oſſa verò & cartilagines* ἀποκεκομμένας, *ſeu exciſas,* οὐ αὐξάνεσθαι: *In hoc autem Aphoriſmo iſtas partes vniuerſas ſcribit nec* αὐξάνεσθαι, *nec* συμφύεσθαι. *Augentur propriè, quæ deficiunt & adempta ſunt ſeu exciſa: Coaleſcunt, quæ diuiſa & ſeparata ſunt, ſeu quorum fines ſeu extremitates diſtrahuntur ac inuicem diſtant, vnde & Philotheus ait:* αὔξησις ἐςιν τοῦ λείποντος ἀναπλήρωσις: σύμφυσις δὲ ἡ τῶν διεςώτων χειλέων ἕνωσις καὶ κόλλησις. *Et Galenus ſcribit, auctionem fieri generatione ſubſtantiæ ſimilis ei, quæ eſt abſciſſa:* σύμφυσιν *verò, quando labra corporis diſciſſi per* κόλλησιν *glutinantur & vera vnione ferruminantur. Cauitas ob defectum ſubſtantiæ ademptæ facta, quę eſt morbus organicus,*

organicus, Galeno regeneratione, Hippocrati auctione portionis illius ſimilaris: Solutio continui, vnitione eiuſdem curatur: Hippocrates partem præexiſtentem, Galenus eam, quæ addenda eſt ac de nouo generanda, conſiderans, vterq; rectè & propriè locutus eſt, dum ille oſſa diſſecta non augeri, hic autem non regenerari, quod deeſt, aſſerit. Auctio quidem, quæ in genere dicitur adiuncta cuiuſq; rei quantitas continua, tribus modis fit. Primùm per ſolam appoſitionem materiæ ad ſuperficiem externam, quo modo lapides & metalla augeri dicuntur. 2. Deinde per nutritionem, qua ſupplementum in loco partis defectæ ex alimento reponitur, non tamen omnes dimenſiones augentur; ſed internum tantùm ſpatium vacuum repletur, quomodo etiam ſenes, dum aluntur, augeri dicuntur. His duobus modis oſſa & cartilagines diuiſæ augentur, niſi penitus ſeparentur vt alimentum, ſenſus & vita in partem abſciſſam non ampliùs diffundi queat: nam calla ferruminata aluntur, & per additionem augentur. Tertiò, quando noua aquiritur magnitudo in toto ſecundùm omnes dimenſiones: atq; hæc eſt vera ἄυξησις ſeu accretio: nam pars recens generata additur, & fit extenſio à natura ipſa alimentum trahente atq; vniente, ſecundùm omnes partes: Iſta naturæ actio in partibus ſpermaticis poſt trigeſimum annum ceſſat: atq; hoc modo oßa & cartilagines abſceſſæ non augentur: nec pars oßis in puerili corpore ablata vnquam reſtituitur: multò autem minus in ſenioribus, in quibus etiam ſanorum oßium incrementum verum ceſſat. Vera autem accretio ſine generatione fieri non poteſt, quum eius materia, quæ accedit, forma abolita poſt multas alterationes introducatur forma partis, quæ alitur & augetur.

Cæterùm partes diuiſæ duob. modis à natura coaleſcunt & coguntur: nam medium glutinans aut eſt ὁμογενὲς cum partibus conglutinandis, atq; hæc ſpecies τῆς κολλήσεως propriè σύμφυσις dicitur, qua partes carnoſæ aliæq; molles concreſcunt per medium ſcilicet, exempli gratia, carneum, dum natura ſanguinem roris inſtar ex venis extillantem ac in anguſtis receiſa carnis partibus labris vulnerum adhæreſcentem, in ſubſtantiam venæ carnis conuertit, ſpiſſum ac tenacem reddendo: medicamenta, quæ id præſtant, συμφυτικὰ & τραυματικὰ dicuntur, & quæ cruentis vulneribus adhibentur, ἔναιμα: Aut medium conglutinans eſt ἑτερογενὲς, quo ſpermaticæ partes ac inprimis oſſa fracta, coniunguntur, non per medium oſſeum, ſed aliud corpus ſimile, quod πῶρος ſeu callus dicitur: medicamenta, quæ hunc producunt, πωρωτικὰ conferruminantia, & καταγματικὰ nuncupantur.

cupantur. Partes diuiſæ non poſteriore modo vnum fiunt ſub vna forma, vnione naturali ſeu vera, ſeu primæ intentionis, vt in ſcholis loquuntur, ſed interuentu alterius ſubſtantiæ, tanquam vinculo quodam connectuntur & ceu glutine ferruminantur, hoc eſt, fit ἕνωσις ſeu coalitus per callum aut cicatricem duriorem, quæ ſpeciem vnionis & coitionis refert. Vtrumq; eſt naturæ opus: quod iuuat medicus remouendo impedimenta, abſtergentibus, abluentibus ac exiccantibus. Partes ſanguineæ regenerari, augeri atq; vnione naturali coaleſcere poſſunt: Seminales, alienæ tantùm ſubſtantiæ interuentu conſolidantur & ferruminantur, callo ſcilicet aut cicatrice, quæ nihil aliud eſt quàm caro valdè reſiccata, denſata & velut in callum verſa. Concreſcit autem callus in oſſe fracto ex eo, quod redundat ex proprio, craſſo ac terreo alimento, & in labris fracturæ hærens concreſcit parteſq; diſſitas coniungit. Interdum caro loco partis abſciſſæ accreſcit, vt partibus veſicæ diſſectis.

Cur autem ſpermaticæ partes non regenerentur vel reſtaurentur, aut vniantur, aliqui cauſam referunt ad defectum materiæ ſeminalis, quæ illæ nutriuntur: Alij ad facultatis formatricis ceſſationem aut corruptionem: nam generanti facultati ſuccedere nutrientem, poſtquam animal adeptum eſt formationis complementum, ſed contrà hoc eſt, quòd multa membra ſolida quotidiè generantur in adultis hominibus: nam in capite arteriam ſatis inſignis magnitudinis vidit regeneratam Galenus 1. de ſem. 13. Et 6. meth. 5. mollia oſſa cuiuſmodi in puerulis, in quibus virtus eſt robuſtior, & oſſa cerea conſpiciuntur, coaleſcere poſſe non negauit: Et in omni vlcere cauo implendo multas venas & arterias paruas, quas capillares vocant, recuperari conſtat: nã aliter non eſſent via, quib. caro noua nutriretur, ſed quod omnium maximè apertam membrorum ſolidorum regenerationem oſtendit, ſunt dentes, quorum maior pars decidit in pueris & regeneratur.

Quia teſte Gal. 1. de ſem. 12. 13. & 16. venæ & arteriæ virtute, quam à teſtibus accipiũt, efficiunt ſemen, quantum ſatis eſt ad nutriendas partes ſeminales.

Quæ ergo cauſa eſt, quòd tàm rarò regenerantur partes ſolidæ, quum nec materia, nec virtus deſit? Certè nulla alia, quàm quæ à Galeno 1. de ſem. 13. affertur, nempè quòd quæ ad partium generationem concurrunt, non habeant proportionem facultati tranſmutanti reſpondentem: Virtus etenim non tàm valida eſt, quàm in ipſo vtero, cùm fœtus generatur, neq; eſt materia ita abundans, vt ſufficiat ad generationem ſolidorum: & ſubiectum non productile, vt materia per omnes eius partes æqualiter ſe poſſit inſinuare. In oſſe repugnant productioni durities, ſiccitas & denſitas partium diſſitarum, quare oſſa non admittunt vnionem naturalem, multaq; minùs veram

ram accretionem, quæ & nouæ ſubſtantiæ generatione, & præexiſtentis productione abſoluitur, quia vnio fieri non poteſt, niſi per intromiſsionem, alterationem perfectam, & agglutinationem naturalem ſucci alimentarij. Siccæ autem partes non habent ſucci copiam, nec meatus commodos, ideò difficilis eſt harum coalitus. In ætate itaq; adulta materia non ita ampliùs ſequax eſt, aut idonea ad partes illas reformandas & renouandas, quia etiamſi ſolidæ partes iam formatæ continuò ſubſtantiam ſibi ſimilem producunt, ea tamen non ſufficit nouæ parti gignendæ, nec ad ſuſceptionem formæ eſt apta. Et vt maximè materia ſuppeteret, tamen virtus formatrix multò eſt imbecillior, quàm in ſemine à parentibus deciſo, præſertim in parte, quæ ex vulnere malè affecta eſt: Abeſt quoq; finis, qui eſt expletio figuræ & menſuræ certæ. Expleta enim in vtero conformatione, menſuraq́; poſt triceſimum annum, nullus erit finis ad conformandum vel augendum, tametſi portio aliqua abſciſſa ſit, quia natura non appetit infinitum, certumq́; augmenti terminum imponit. Dentium figura & menſura certa in vtero nondum eſt expleta: Quapropter facultas operatrix poſtea etiam in hos formandos incumbit. Galenus addit & hanc cauſam, quòd circumpoſitæ partes carnoſæ ſint impedimento, quò minùs illæ reparari queant: nam carnis generatio, quæ ob ſanguinis redundantiã multò facilior eſt, præoccupat, parteſq́; diſſitas occludit & obſtipat, ideoq́; fit, vt diſſectæ partes ſeminales priùs carne integantur, quàm ipſæ ex propria materia ſeminali regenerentur.

Nerui ad finem vſq; diſſecti, maximè ſecundùm latitudinem, propter ſubſtantiæ duritiem & naturam ſeminalem, aliam etiam de cauſa vnionem non admittunt, quia motu quodam ſibi à natura inſito ad principia ſua ſeſe retrahunt, vt labra committi inter ſe nequeant. Adhæc ſauciati præ dolore ac inflammatione vim animalem excitant, vt conuellendo ſe contrahant. Neruorum autem appellatione Hippocrates intelligit etiam tendines atq; ligamenta, de quibus in Coacis ait: Nerui craſsi vulnerati vt plurimùm claudicationem afferunt, & maximè in capitibus muſculorum, & fœmoribus. Propriè tamen dictorum neruorum vulnera cæteris perículoſiora ſunt, non ſolùm propriæ actionis deprauatione aut interceptione, ſed etiam ratione ſympathiæ cerebri & ſymptomatum ſuperuenientium: vulnerati ſiquidem neceſſariò propter εὐαισθησίαν mouent dolorem multò quàm in reliquis partibus maiorem, ex quo poſt quartum diem phlegmone, febres acutæ, deliria & conuulſiones inſequi ſolent, niſi quis

dolori remedium inueniat & conuenientibus auxilijs generationem phlegmones prohibeat: per tranſuerſum quidem neruo toto præciſo, conuulſionis aut phlegmonis metus nullus iniicitur, mutilam tamen partem, quæ neruum iſtum recipiebat, manere neceſſe eſt.

Tendines vulnerati minùs quàm nerui conuulſionem accerſunt propter ſenſum obtuſiorem: claudicationem verò quoq; afferunt. Ligamentum ſauciatum aut diſruptum periculum quidem conuulſionis nullum affert, quia ſenſus eſt expers, nec cerebro continuatur, caput tamen oſſis elabi ſinit, niſi muſculi validi vndiq; contineant.

Partes quoq; tenues excarnes, vt ſunt membranoſæ & cutaneæ, non facilè coaleſcunt, vt eſt præputium, & pars illa buccarum tenuis τοῖς μήλοις ſubiecta, media inter genam ſuperiorem ac inferiorem, in quam fibræ neruaceæ atq; fines muſculi lati appellati colliguntur, qui muſculus eſt membrana carnoſis fibris adaucta, & cum cute tota ferè neruacea cohærens: Ad oras tenuium huiuſmodi partium paucus peruenit ſanguis, & calor in ſubiecto frigido infirmus non ſufficit veræ vnioni peragendæ. Qua ratione Hippocrates ſcribit, veſicam ac tenue inteſtinum aut nunquam aut difficulter, in parte nimirùm carnoſa ſuperficiaria tantùm, coaleſcere.

APHOR. XX.

Ἤν ἐς τὴν κοιλίην αἷμα χυθῇ παρὰ φύσιν, ἀνάγκη ἐκπυηθῆναι.

Si ſanguis in ventrem effunditur præter naturam, neceſſe eſt vt ſuppuretur.

DEſumptus eſt hic Aphoriſmus ex lib. 1. de morbis: nam & illic poſtquam de vulneribus lethalibus locutus eſſet, inquit: ἢν αἷμα ἐκ τρώματος ἢ φλεβὸς ῥυῇ ἐς τὴν ἄνω κοιλίην, ἀνάγκη τοῦτο πύον γενέσθαι. Quo ſanè loco per τὴν ἄνω κοιλίαν pectus intellexiſſe videtur Hippocrates, vt ex ſequentibus colligi poteſt. Hic autem vt in doctrina aphoriſtica decebat, generaliùs loquitur de omni cauitate, quæ ſecundum naturam non continet ſanguinem: In hanc effuſus ſanguis niſi rurſus effluat, neceſſe eſt vt corrumpatur, ita. n. Galenus verbum ἐκπυηθῆναι interpretatur. Et autore Hippocrate in 1. de morbis, empyema vocatum non ſolùm à vero pure, ſed etiam ab humore ſeroſo ac phlegmatico inter thoracem & pulmones delapſo & corrupto, naſcitur.

Inſertus verò eſt hic Aphoriſmus, vt aliam afferat cauſam, quare vulnera viſcerum lethalia eſſe dixerit, ſanguis ex ſauciatis partibus ſanguineis effuſus præter naturam in loca caua ampla, non peruia, detentus ibidem neceſſariò corrumpitur, refrigeratus ſiquidem in ſpatio amplo & capaci in grumos concreſcit, & ſua corruptela vicinas partes inficit atq; erodit, veneniq; naturam induens grauiſsima ſymptomata infert, animi ſcilicet defectionem, pallorem, pulſum paruum, obſcurum, putredinem partium & νέκρωσιν, vt quando ſanguis excidit, in ventriculum, veſicam, capitis, inteſtinorum, abdominis aut thoracis cauitatem, aut aliud ſpatium capacius, præſertim frigidius. In capitis quidem capacitatem è proprio conceptaculo excidens & detentus, cerebri ſubſtantiam corrumpit, ventriculos obſtruit, membranas vellicat & putrefacit, neruos imbuit & laxat, vnde apoplexiæ, paraplegiæ, conuulſiones, epilepſiæ, cephalalgiæ graues & ſimilia, quæ mortem in propinquo denunciant.

Forma quidem naturaq; ſanguinis, vtpotè qui natura frigidus eſt, ſeruatur, dum eſt in venis, arterijs, ventriculis cordis, ſinubus cerebri, ac moderatus in carne muſculorum ac viſcerum: regitur enim à calore, qui à corde & epate influit per vaſa, & à ſpiritibus motus: Ab hac niſi foueatur, ſtatim corrumpitur: imò & in venis congelaſcit, ſpiritu influente deſtitutus: pro varietate autem loci, quo continetur, varias corruptelæ ſuæ formas induit: In thorace vertitur in pus, quia multus ibi calor eſt, & à multis carnoſis partibus attingitur. Sub cutem excidens, liueſcit, & dicitur ἐκχύμωσις: ſi in exiguos ſenſumq; effugientes & τὰς λόγῳ θεωρητάς cauitates diffuſus eſt, à calore partis natiuo vincente mutatur in pus verum & probum: at ſi hic vincatur, non minùs putreſcit quàm in amplis cauitatibus, fiuntq; vlcera putrida & gangrænoſa. Ideò autem ſanguis retentus in tàm prauam conuertitur qualitatẽ, quoniam eſt pars alimenti elaboratiſsima & ſummoperè ab elementorum ſimplicitate recedens, quæ cauſa eſt, ne res putreſcat: ſicuti multa mixtio à calore præter naturam facta ingentis putredinis occaſionem continet.

APHOR. XXI.

Τοῖσι μαινομένοισι κιρσῶν ἢ αἱμοῤῥοΐδων ἐπιγενομένων, τῆς μανίης λύσις.

Si inſanis varices aut hæmorrhoides ſuperuenerint, fit ſolutio inſaniæ.

Sangui-

SAnguinem redundantem, dum eſt intra proprias cauitates, non ita facilè corrumpi docet, reditq́; ad ἐπιγινόμενα, monſtrans, ſolui morbos non ſolùm κατ' ἔκκρισιν ſeu ἐκροὴν, verùm etiam κατὰ μετάστασιν καὶ ἀπόθεσιν, in qua humor morbificus non excernitur è corpore, ſed aliò transponitur, & quidem ad loca remotiſſima repurgamentis deſtinata. Hoc conſilio repetit id, quod 11. Aphoriſmo dixit, bonum ſcilicet eſſe, ſi melancholicis hæmorrhoides ſuperueniant: Hic ait idem præſtare varices per μετάστασιν humoris melancholici. Quanquam enim μανία propriè furorem ſignificat ſine febre ab humore calido & mordaci ſubſtantiam cerebri imbuente, ortum, qualis eſt atra bilis ex vſtione aut maligna putredine genita: interdum tamen accipitur generaliter pro omni delirio ſine febre, vt comprehendat & melancholiam ex craſſo & fæculento ſanguine, vt hoc in loco, teſte Galeno 6. Aph. 11. & 1. prorrhet. 1. vbi ait, Græcos μαίνεσθαι dicere eos, qui circa febrem deſipiunt.

Senſus itaq; eſt: Etſi mania ſeu melancholia ſecuriſſimè excretione ſanguinis craſſi per venas ani ſoluitur: non malè tamen idem morbus tollitur per materiæ eiuſdem ad partes remotiores diſpoſitionem atq; ſeceſſum, motu humoris à capite ad crura conuerſo: imò valdè craſſus ſuccus non ſatis commodè ad hæmorrhoides duci & effluere poteſt, fit enim id ſæpenumero cum dolore maximo, venis ſcilicet ani tumefactis: Sicuti ſanguis è vaſis ſuis excidens grumoſus fit, & ad effluendum ineptus: qui ſi manſerit in venis & conceptaculis, varices excitat, quamquam craſſus ſit.

Porrò ſolutio maniæ per varices aut hæmorrhoides ſignificat materiam iſtam craſſam non exquiſitè exuſtam eſſe, necdum à ſanguine ſecretam aut extra vaſa effuſam, ſed caloris ac humidi natiui adhuc participem trahi à membris, aut à natura robuſta & victoriam tenente expelli, oſtendit ergo naturæ robur ac victoriam.

Hippocrates in 2. Epid. plura exempla huiuſmodi μεταβολῆς καὶ διαθέσεως humorum morbos committentium recitat, inquiens: Quæ abſcedere nata ſunt, ea per venas, oſſa, neruos, cutim aut alia huiuſmodi diuerticula ſeu ἐκτροπὰς abſcedunt, bonaq́; ſunt; ſi infra morbum fiant, qualia ſunt varices & lumborum grauitates, ſi ex ſuperioribus partibus ad infernas demittantur: præſertim verò optima ſunt, quæ ad inferna & infra ventrem maximè, & quàm remotiſſimè à morbo abſcedunt, προσωτάτω ἀπὸ τῆς νόσου καὶ αἱ κατ' ἰσχῦν.

Eſt

Eſt autem varix ſeu κιρσὸς, autore Galeno, ἀνεύρυσις venarum, aut vt 13. meth. 11. ait, ἀνευρυσμένη φλέψ, vena dilatata, à ſanguine multo craſſoq́; & flatulento facta, qualis eſt melancholicus aut pituitoſus, cui venæ cedere coguntur, vt turgeant & intumeſcant, preſſæ tamen cedunt, moxq́; redeunt, citra dolorem. Id verò maximè faciunt venæ, quæ longiùs à fonte diſsitæ ſunt, potiſſimùm verò in cruribus, ſcroto, teſticuliſq́;, inguinibus, mammis, temporibus, in ventre infra vmbilicum in mulieribus, quæ aliquoties pepererunt. De his Hipp. 3. de vlceribus ait: quòd varices in cruribus ſoluant gibboſitatem, maximè quæ in vena iuxta poplitem fiunt. Et in 2. Epid. 5. ſect. ait: Varix gracilitatem vocis ſoluit ad ſiniſtrum & dextrum teſtem. Hinc conſtat, quòd medicus rectè imitatione naturæ ſanguinem melancholicis è cruribus & malleolis detrahere poteſt, quod & ſequens Aphoriſmus docere videtur.

A P H O R. X X I I.

Ὁκόσα ῥήγματα ἐκ τοῦ νώτου ἐς τοὺς ἀγκῶνας καταβαίνει, φλεβοτομία λύει.

Quæcunque ruptiones ex dorſo ad cubitos deſcendunt, venæ ſectio ſoluit.

SCopus Aphoriſmi eſt, docere, quòd dolores ſoluantur per euacuationem ſanguinis, qui ad loca non conuenientia effuſus, non autem euacuatus, dolores creat: Et exemplo venæ ſectionis, quam medicus in dolore dorſi cubitum vergente adhibet, oſtendit, quomodo mania à natura per varices aut hæmorrhoides ſoluatur: has venæ ſectioni, varices autem cubiti ac dorſi dolori conferens. Varices quidem fiunt, ſanguine craſſo & fæculento ex lumbis per venam cruralem, ex qua & hæmorrhoides exteriores propagantur, effuſo in crura. vnde ſæpenumero lumborum grauitates & laſſitudines fluxum hæmorrhoidalem antecedunt, magnis illic venis multo craſſoq́; ſanguine oppletis ac diſtentis: Hic poſtquam per venas ani ſponte apertas vacuatur, aut in venas crurum deſcendens varices parit, ceſſant illæ grauitates. Propterea Hipp. in 2. Epid. 1. ſect. dicit, quòd varices lumborum grauitates, ac interdum etiam gibboſitatem vertebrarum in lumbis, vt in libro περὶ ἄρθρων ſcribit, nimirum materia ex locis ſuperioribus ad pedes tranſmiſſa. Iſtam naturæ deriuationem imitans medicus, rectè venam in flexu cubiti ſecat, quando dolor in dorſo oboriens per bra-

cibium verſus cubitum vergit, ſanguine ex ruptione venularum inter muſculos dorſi effuſo: Ita quidem vacuatis humoribus, qui in dorſo & cubito dolorem excitant, dolor ſoluitur, ne abſceſſus aut conſimiles tumores præter naturam ſubſequantur, veluti in hac vrbe cuidam honeſto viro accidit, qui diu conqueſtus eſt de diuturno dolore coſtarum lateris dextri: quo ceſſante perpeſſus eſt magnos cruciatus in toto brachio dextro, ac tandem abſceſſus in ipſis digitis.

Non multùm diſſimilis locus eſt in 2. de vict. acut. 10. vbi inquit: Si dolor ad clauiculam pertingit in pleuritide, vel mammam, vel brachium, venam brachij internam ſecare oportet, qua parte affuit dolor. Et 1. Aph. 21. dixit: Quæ ducere oportet, quo natura maximè vergit per loca conferentia, eò ducendum. Et 6. Epid. 6. ſect. In doloribus proximum ventrem purgare, & ſanguinis ventrem diuidere. Sententia ergo Hippocratis eſt, vt medicus, poſtquam conſtiterit fluxio, vacuet ex parte, ad quam natura ſponte vergit, id eſt, quæ dolet, & dolenti condolet, atq; ad humoris morbifici euacuationem accommoda eſt, iſto ſiquidem modo locus & dolens & condolens citò facileq; poteſt euacuari. Neq; verò hic loquitur de phlebotomia ſimpliciter reuulſoria, quæ ab initio fluxionis magna in corpore plethorico locum habet, vbi metus eſt, ne plus humoris ad locum dolentem adfluat, ſi ex vena laboranti parti proxima detractio ſanguinis fiat. Reuulſoria retrahit in contrarium, quàm cauſa doloris feratur, ſiue intelligas contrarietatem, quæ ratione motus eſt, ſiue quæ membri reſpectu, ad quod fit motus. Sed hæc, de qua nunc ſermo eſt, per eam ipſam partem vacuat, in quam à natura propellitur.

Galenus pro ῥήγματα mauult legere ἀλγήματα, quum ruptum non poſſit deſcendere: alij verò, ῥεύματα. Hippocrates in 2. Epid. 1. ſect. appellat ῥήξιας, easq; in pectine fieri ait ἀπὸ πληγῆς ἢ σπάσιος ἢ ἐμπηδήσιος. Galenus cap. 11. de cau. morb. definit ῥῆγμα eſſe ſolutionem continui ἐν σαρκώδει μορίῳ, vel vt hic in commento ait: κατὰ τὸ μόριον σαρκῶδες τοῦ μυὸς, idq; vel τάσιν vel πληγὴν, ἢ κατάπτωσιν, ἤ τινα ἑτέραν ἰσχυρὰν κίνησιν fieri docet. 5. & 4. meth. 2. fibris ſcilicet carneis ruptis ac venulis diuulſis. Quapropter ῥῆγμα conſiſtit cum quadam ἐκχυμώσει, à ſanguine circa carnem diſruptam diffuſo, cum dolore quodam ſenſuq; laßitudinis. Quæ cuncta Hippocrates vocabulo ῥήγματος complecti voluit, & ſtudio breuitatis & morbum & cauſam ſymptomaq; exprimere, vt oſtenderet, ſe non de quouis dorſi dolore loqui: Non itaq; opus eſt mutare lectionem.

APHOR.

APHOR. XXIII.

Ἢν φόβος ϗ δυσθυμίη πολὺν χρόνον ἔχουσα διατελέῃ, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον.

Si metus atque mœſtitia longo tempore perſeuerant, melancholicum hoc ſignum eſt.

Celſus ſic reddidit libro 2. cap. 7. At ſi longa triſtitia cum longo timore & vigilia eſt, atra bilis morbus ſubeſt.

Vt varices, inquit, & hæmorrhoides ſuccedentes curant melancholiam, humore atrabilari à cerebro cordeq́ reuulſo: ita metus atq́ mœſtitia abſq́ ea manifeſta perſeuerans eandem futuram portendunt, præſentemq́ indicant: Hæc enim duo ſymptomata ſunt certiſſimæ notæ humoris melancholici cerebrum aut cor occupantis: Hic etenim non ritè expurgatus, ineffabilem contrahit qualitatem, quæ miris ſpectris animum perturbat, ſiue cerebri ſubſtantiæ imbibatur, ſiue in venas repat, aut fumos emittat. Quin etiam præter naturam in aortam per arterias ſplenicas effuſus, ſanguinem arterialem, ac multò magis ſpiritus cordis, imò ipſum cor atq́ cerebrũ refrigerat & ſiccat, animalesq́ ſpiritus ſua natura lucidos ac ſplẽdẽtes craſſis ac caliginoſis et turbulentis ſuis fumis atq́ halitibus obſcuros & tenebricoſos reddit, adeoq́ metum triſtitiamq́ affert, ac tandem deliria melancholica ſedatiora excitat, antequam exuritur aut feruet: nam aduſtus feruoremq́ contrahens, ſæuiorem facit inſaniam cum audacia & furore, aut alacritate quadam, quia magis, quàm antè ſplendet: Et quia ſpiritus ſunt incenſi varieq́ agitantur, actiones mentis deprauari neceſſe eſt, & ad furorem vergere: Quemadmodum enim ſpiritus frigidi, craſſi & ſicci omnem animi alacritatem extinguunt, ac meticuloſos ſegnesq́ homines reddunt, vt metuant etiam, quæ formiduloſa nequaquam ſunt, ſpiritus ſiquidem perfrigerati inepti ſunt ad διάνοιαν, quia craſſeſcunt, vt fit in ira, aut ſpe, atq́ in corde immoti torpent, nec diffundi poſſunt ac produci: ita bilis atra calore mordaci cor & cerebrum vellicat, ſpiritus accendit & variè agitat, vnde clamores, furores & audax confidentia exiſtit in mania: Hæc interdum in febribus ſuperueniens, tranſlato humore ad cerebrum & ad neruorum originem diffuſo, conuulſionem aut etiam epilepſiam facit, vt infrà 56. Aph. docebimus. Vigiles ſunt maniaci & melancholici, vt Celſus monet, illi quidem, quia cor ſemper æſtuat & quaſi in perpetuo motu eſt, vt ſpi-

Vt medicus ſciat, quando naturam in aperiendis ani venis imitari debeat.

vt ſpiritus non ad ſe reuocet, ſed potius ad cerebrum emittat, nec vllam ipſis concedat quietem: Hi verò, quia propter ſiccitatem ſpirituum cogitationes ſemel conceptas non remittunt, adeoq́ ob intentam fixamq́ imaginationem vigilant.

APHOR. XXIIII.

Ἐντέρων ἢν διακοπῇ τῶν λεπτῶν τι, οὐ συμφύεται.

Si quod inteſtinum ex tenuibus diſſecetur, non coaleſcit.

Extat hæc ſententia iiſdem verbis in Coacis. Galenus fruſtra inſertā ac propterea expungendam eſſe hoc loco arbitratur, quum eiuſdem videatur eſſe ſcopi cum Aphoriſmo decimo nono. Non tamen ſine cauſa id factum puto: Quemadmodum enim ſuprà exemplo vulnerum quorundam inſanabilium oſtendit, morbos nonnullos propter affectarum partium naturam & conſtructionem ſanari non poſſe: ita videtur hic idem de inteſtinis gracilibus repetere, quòd diſſecta coaleſcere rurſus nequeant, quia naturæ proprietas id non admittit. Vt docet per varices & hemorrhoides non omnem melancholiam ſolui, ſed eam ſolùm, quæ fouetur ac pendet ab humore melancholico in vaſis ſplenicis aut aliis hærente, non eam, quæ eſt ab humore atrabilari, qui ventrem, hoc eſt, ipſam cerebri ſubſtantiam occupauit, ipſiq́ dyſcraſiam hecticam impreſſit, quia euacuationes hic nihil conferunt, ſicuti nec pleuritis confirmata quicquam à diarrhœa iuuatur. Præterea ſicuti ſanationis difficultatem in tenuium inteſtinorum vulneribus auget, quòd medicamenta minùs commodè adhiberi, ſordesq́ & excrementa euacuari & eximi poſſunt: ita difficile admodum eſt, humorem melancholicum, qui iam cor & cerebrum inuaſit, aliò diuertere & vacuare, quum hæ partes in profundo ſint abſconditæ.

APHOR. XXV.

Ἐρυσίπελας ἔξωθεν μὲν εἴσω τρέπεσθαι, οὐχ ἀγαθόν: ἔσωθεν δὲ ἔξω, ἀγαθόν.

Eryſipelas, quod foris eſt, intrò verti, non bonum: ab internis verò foràs ſeu extrà, bonum.

Vt probet

VT probet ſatius eſſe ſanguinem melancholicū à natura forâs ad crura vel venas ani, quàm ad ventrem aliquem, ad cor vel cerebrum demitti, pergit recenſere bonas & prauas morborum mutationes per humorum μετάςασιν factas: atq; eryſipelatis exemplo oſtendit, translationem humoris morbifici ad viſcera parteſq; internas, quæ ab intra ad extra fiunt, abſq; tamen vacuatione, malam & periculoſam eſſe: ab internis verò ad externas, laudatam. Id quod & in 3. progn. 20. docuit, inquiens: Securius eſt, tumorem atq; ruborem, quàm maximè forâs verti. Et in Coacis de angina loquens, ait: Eryſipelas forâs conuerti vtile: intrò verò decurrere, lethale. Sed intrò decurrere dicitur, quando euaneſcente rubore pectus grauius redditur, & ſpirat difficiliùs: Non ſolùm itaq; non bonum eſt, ſed etiam pernicioſum, ſi doloris vel tumoris recurſus fiat à parte ignobili ad nobiliorem. Sed ſuperiores inferioribus partibus, ac interiores exterioribus ſunt nobiliores. Ob id μετάςασις humorum ad exteriora, relictis interioribus, ſalutaris eſt, vt ſignum & vt cauſa, nam naturæ robur, victoriam certamq; agendi rationem ſignificat: partes autem principes à morbo liberat: etſi præſtaret materiā interiorem per aluū & vrinas expurgari, ſi modò abſq; moleſtia naturæ fieret, quàm ad cutim transferri. Contrà fit in cōuerſione humorū ab exterioribus ad interiora: Significat etenim materiæ vel copiam, vel malignitatem & acrimoniā, aut naturæ imbecillitatē, quæ motui humorū dominari non poteſt, ipſos ab exterioribus ad interiora recurrere ſinit. Porrò tantò conuerſio intrò facta periculoſior eſt, quantò membrū, in quod refluxus ille refertur, nobilius: non tamen omninò lethalis eſt, niſi praua ſuperueniant ſymptomata, quæ & humoris indignitatem, & certam naturæ infirmitatem certò teſtentur, nec materiam diſcuſſam eſſe oſtendant. Quam ob cauſam Hippocrates cautè loquitur, inquiens, οὐκ ἀγαθόν: nec dicit, κακὸν vel θανατῶδες: Fieri quippe recurſus poteſt materiæ non adeò prauæ ad partem, non adeò nobilem: imò eadem per aluum euacuari poteſt, quod ſignum eſt perfecti dominij ſupra materiam: Sicuti expulſio materiæ ad cutem, nullo in viſceribus ſuperſtite foco, mediocris naturæ dominatus ſignū eſt. Eryſipelatis exemplo potiſſimùm vſus eſt, quoniam fit à bilioſo ſanguine nondum putrente intra tumorem, ſed integro adhuc & fluctuante: propterea facilis & prompta eſt huius conuerſio ad alia loca.

Ex hoc loco & alijs conſimilibus generalis doctrina extruitur, non ſolùm eryſipelas, ſed aliud quodcunq; ex profundis partibus ad cutem translatum,

bonum eſſe vt ſignum, & vt cauſam: nam ſic & Hipp. 3. Epid. 3. com. 25. refert, quòd multos febre ardente laborantes eryſipelas corripuerit, qui partes externas depopulabatur: plurimosq́; horum ſuperſtites fuiſſe, quibus ad ſuppurationes hac ſpecies deuenit: at quos inflammatio reliquit, nec eryſipelas talem effecit abſceſſum, eos frequentes periſſe, quòd nimirum malum intrò vergeret: in illis verò graſſaretur in partibus externis, ſpectaculo quidem horrendo, ſed magis ſalutari.

APHOR. XXVI.

Ὁκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι καύσοισι τρόμοι γένωνται, παρακοπὴ λύει.

Quibus in febribus ardentibus tremores facti fuerint, delirium ſoluit.

HAnc ſententiam nequaquam ſpuriam eſſe puto, nam iiſdem verbis ſcribitur in libro περὶ κρισίων*: ac bis legitur in* Coacis*, his verbis:* τοὺς ἐν καύσοισι τρόμους παρακοπὴ λύει. *Quaerendus itaq; eſt verus ſenſus, idq́; ex continua orationis ſerie. Conſtat ſanè Hippocratem hoc in loco agere de transfluxu materiæ morbificæ à partibus externis ad internas, aut è contrà, ab imis ad ſuperficiarias, imò ab vna interna ad aliam internam nobiliorem aut ignobiliorem. Iſtam humorum translationem hic docere videtur exemplo delirij tremori ſuccedentis ac eum ſoluentis, facta humoris infeſtantis translatione à partibus neruoſis in ventriculos cerebri. Galenus cenſet, ipſam febrem ardentem per delirium poſt tremorem ſolui. Auicenna duplici modo verba huius Aphoriſmi interpretatur: nam libro 3. fen. 2. cap. 11. ſic ait:* Hippocrates dixit: *cui accidit in febre cauſonide tremor, tunc ſenſus permiſtio reſoluit eam ab ipſo. At lib. 4. fen. 1. tract. 2. cap. 40. inquit: Et quandoq; Cauſos eſt in eis cum profundatione ſomni propter eleuationem vaporum ad caput:* Et Hippocrates quidem dixit: *Quòd ſi alicui in febre cauſonide tremor accidit, tunc permiſtio ſenſus reſoluit ab eo tremorem, vt ſit illud, quoniam cerebrum calefit valde, vt & nerui calefiant: Et eſt veriſimile, vt ſit cauſon & ſit permiſtio mentis, quæ reſoluitur per tremorem propter expulſionem materierum ad neruos, &c.*

Vno itaq; loco Auicenna febrem ardentem vult ſolui à tremore & delirio, materia ſcilicet febrifica translata partim à vaſis in neruos, partim in ipſum cerebrum, quo calefacto nerui quoq; caleſcant, vt ita humores neruis impacti conſumantur, tremorq́; ſoluatur, vel quòd ſpiritus in delirio

ferantur

ferantur magno impetu in neruos, quemadmodum furioſos cernimus robuſtiſſimas edere actiones animales, ſpiritibus ob cordis feruorem æſtuantibus. In altero loco dicit delirium ſolui tremore, ob μετάστασιν materierum ad neruos à cerebro & vaſis maioribus.

Cæterùm vt res tota rectiùs explicetur, natura tremoris exactiùs erit inquirenda. Tremor definitur à Galeno motus partium præter naturam, quo hæ per vires crebrò permutatas ſurſum à virtute, rurſus verò à ſuo pondere deorſum feruntur: Hic motus à facultate animali cum προαιρέσει incboatur: & ab alio motus principio, nempe natura, deprauatur, hoc eſt, interrumpitur, omne ſiquidem corpus terreum ac ponderoſum, vt ſunt oſſa, muſculi, &c. natura ſua deorſum fertur. Componitur ergo tremor ex duobus contrarijs motibus ſibi inuicem ſuccedentibus, vno naturali, altero voluntario. Differt à rigore & conuulſione, quòd in his membra nobis prorſus inuitis mouentur: In tremore, nobis quidem volentibus attolluntur, inuitis verò rurſus deprimuntur, aut ad latera mouentur: niſi verò virtus ageret, membrum iaceret quietum. Adhæc tremor eſt πάθος propriè non facultas, (nam imbecillitas eſt huius affectus) ſed corporis ſeu partis neruoſæ, hæc ſiquidem tremit, non ipſa facultas.

Cauſa itaq; efficiens tremoris atq; αἴτιον συνεχές, eſt impotentia facultatis motricis, & quidem non ſolùm tonicæ, quæ nimirùm grauitati naturali liberè dominari nequit: Hæc ſi robuſta eſt adeò, vt grauitatem eam multis modis ſuperet, aut prorſus deuicta, nunquam fit tremor. Aut dicendum, imbecillitatem motricis non ſimpliciter cauſam eſſe, (niſi fortè quando virtus valida onere impari & non analago opprimitur, qui tamen tremor non eſt morboſus) ſed potiùs facultatem motricem inæqualiter ac debiliter in fibras muſculorum infuſam. Facultatis namq; organum laborat, ineptum ad motum, quia paucos ſpiritus, adeoq; debilem facultatem concipiat: atq; in hoc differt à paralyſi imperfecta, in qua æqualis eſt neruorum obſtructio, aduerſus quam facultas non pugnat. Cæterùm paucos ſpiritus concipit pars, vel quia ob alimenti penuriam aut coctionem infelicem gignuntur pauci, vel quia frigidi craſſiq; gignuntur ſpiritus, vnde ſenes ſunt tremuli, & qui cibum diu non ceperunt: vel quia geniti diſſipantur rurſum, agitatiq; conſumuntur laboribus, vigilijs, dolore, euacuatione larga: aut ex vniuerſo corpore reuocantur ad cor cerebrumq;, vt fit in iratis, timore perterritis, animo deficientibus: vel quia nerui obſtructi, denſati, ſiccati compreſſiúe aut intemperie magna laborantes non niſi leuiter & inæ-

qualiter

qualiter admittunt ſpiritus, quæ etiam de cauſa ſenes tremunt, quia neruos habent denſos, non ampliùs medulloſos, ad excipiendos ſpiritus ineptos. Iuuenes quoq; in gelu hyberno vehementer refrigerati tremunt: Item qui crapula copiam crudorum humorum congeſſerunt, propagines neruorum inæqualiter ac leuiter obſtruentium, vt vis motrix non ita promptè nec æqualiter per vniuerſas muſculi partes diſtribui, reliquæ autem fibræ non obſtructæ non ſatis validè muſculum intendere poſſint. Qui ſic affecti ſunt, poſtquam vino incaluerunt, tremere ceſſant, leuibus ſcilicet illis obſtructionibus amotis, ſpiritibusq; auctis ac per vini calorem ad motum excitatis. Tremorem quoq; inducit hydrargyron, vel quòd occulta vi neruos feriat, vel quòd humores craſſos liquefactos ſecum ducat ad neruos, quemadmodum & vinum facit, quod ſimiliter acredine ſua neruos ferit, laxat & refrigerat. Frigus etiam ingens tremorem affert, non ſolùm quòd neruos denſet, ſed etiam quia mordax eſt. Qua ratione & acris mordaxq; fumus aut humor tenuis paucusq; cum frigido mixtus in neruos aut ſaltem in fibras neruoſas inſiliens ac feriens tremores affert, leuiter ſcilicet meatibus ſpirituum obſtructis, vt Galenus in 2. lib. de cauſ. ſympt. cap. 3. docet: quem locum Manardus lib. 6. epiſt. 5. eruditè explicat.

Talem vtiq; tremorem, qui eſt à materia acri celeriter per neruorum propagines diffuſa tranſeunte, nec ita diu hærente, aut maximoperè mordente, (aliâs enim conuulſionem cieret) ſoluit παρακοπὴ in καύσῳ. Eſtq; velox ac vehemens tremor ſuos habens paroxyſmos, qui propè ſpaſmo mixtus eſſe ſolet: quapropter aliquando ab Hippocrate σπασμότρομος appellatur, quaſi tremor conuulſificus. Auicenna ſaltum membrorum vocat, quia manus ægri quieſcentes ſubſiliunt, aut partes neruoſæ ad manum medici attrectantis ſubſultant, malè ſcilicet affectæ per cerebri ſympathiam, vel primigenio affectu à copia vel malignitate humoris oppreſſæ, vel febrilis incendij acrimonia vellicatæ vehementerq; reſiccatæ, ita enim ſeſe ad ſua principia retrahunt: facultas verò laceſſita noxam propellere nitens, tremulum iſtum motum præ infirmitate excitat. Quandoq; in febribus acutis fit tremulus motus in perturbatione critica, quum natura materiam feruidam ex venis arterijsq; per partes ſenſiles & neruoſas excludit, quæ ſcilicet vel oppreſſæ tremunt, & quodámodo ſubſiliunt, vel acrimonia vellicatæ rigent. Quod interdum & ſymptomaticè fit ex materiæ aut vaporis acris per neruoſas partes tranſitu, aut à venis ad neruos, & ab his ad cerebrum translatione, vt videre eſt in hiſtoria Pythionis in 3. Epidem Neq;

tremores

tremores huiuſmodi à vellicatione humoris mordacis moti, ſi natura viget, materiaq́; pauca facileq́; mobilis exiſtit, lethales ſunt, ſicuti nec conuulſiones ex ſimili cauſa ortæ, vt ex 1. Epid. patet.

Loquitur ergo Aphoriſmus iſte de tremore, qui fit à materia febris ardentis non admodum exuſta malignaúe, nec valdè copioſa, in vapores tenues acresq́; reſoluta, qui ſurſum petentes caput, partes neruoſas, & cerebri membranas feriunt, fitq́; ita tremor, dum natura vapores iſtos excutere nititur: Quibus excuſſis, ceſſat tremulus iſte motus: atq́; ſi deſertis membranis ac neruorum principio aliquo in ipſum cerebrum penetrarint, fit παρακοπὴ, tremorq́; ſoluitur. Hinc fit, vt tremores in febribus acutis ſæpè periculum conuulſionis minentur, ſi cerebrum aut neruorum principium diu multumq́; adfligitur, vt in conſenſum trahat totum neruoſum genus, qua de cauſa Hipp. ſæpè inculcat: τὰ τρομώδεα σπασμώδεα γενόμενα, ὀλέθρια, quia tremor in conuulſionem mutatus omninò lethalis eſt: prouenit enim ab humidi primigenij reſolutione & partium neruoſarum reſiccatione per calorem febrilem, aut ab ipſius materiæ mordacis in principium neruorum translatione ac duratione: vt fit poſt vehementes phrenitidas, exoluta virtute tùm vigilijs, tùm motionibus multis. Sed leuis eſſe ſolet huiuſmodi tremor.

De tali tremore Hippocrates in prorrheticis & Coacis ſcribit: Si melancholicorum modò valde inſanientibus, tremores ſuperueniunt, malignum eſt. Idem ἀφωνίαν ex rigore febrili dicit tremore ſolui. Et, crebros rigores indicari per tremorem ſuccedentem: nam in acuta febre, ſi moto rigore maligno materia ex venis non criticè concluditur, ſed rurſum in caput vertitur per vaſa magna, quibus totũ corpus redundat, ἀφωνίαν infert, oppreſſis nimirum cerebri facultatibus: Si poſtea robuſta cerebri vis eam in neruos tranſponit, deſinit ἀφωνία, ſequiturq́; tremor, meliore ægri conditione, quia minùs nobilis pars corporis, quàm ante, obſidetur.

Non ergo omnem tremorem in καῦσῳ ſoluit παρακοπή, nam qui eſt ab exoluta virtute ſpirituumq́; conſumptione ac vehementi neruorũ reſiccatione, nequaquam per delirium ſoluitur, ſed potiùs eſt lethalis, imò ſi delirium excipit tremorem, multò certiùs mortem denunciat. Criticus ergo tremor eſt, qui febrem ardentem ſoluit: nam in illo naturæ conatu materiam è venis expellentis reuocantur ſpiritus calorq́;. Deficiunt igitur tum ſpiritus animales, aut ſaltem perturbantur in cerebro, atq́; ad id efferuntur vapores, qui falſas ſpiritibus imprimunt imagines, fitq́; delirium ſubitane-

um, non diu durans, leueq́;, quod Hippocrates hic παρακοπὴν nuncupat, teſte Galeno libro 3. de loc. affectis. Sed abutitur verbo λύειν ad μετάστασιν, qua quieſcente priore morbo alter ſuccedit perindè grauis, aut etiam grauior vel mitior. Aliâs etenim λύειν dicere conſueuit, vbi æger morbo & eius moleſtijs liberatur. Quamquam non malè λύσις dici queat, quum æger per ſuccedens delirium leue, abſq; phrenitide aut mania, liberatur à metu conuulſionis, quam tremor, vt dixi, minatur interdum & prænunciat.

APHOR. XXVII.

Ὁκόσοι ἔμπυοι ἢ ὑδρωπικοὶ καίονται, ἢ τέμνονται ἐκρυέντος τοῦ πύου ἢ τοῦ ὕδατος ἀθρόου, πάντως ἀπόλλυνται.

Quicunque ſuppurati aut hydropici vruntur aut ſecantur, ſi pus aut aqua confertim effluxerit, omninò moriuntur.

HActenus plures morbos euacuatione aquæ, puris ac ſanguinis ſolui docuit. Hîc de modo vacuationis loquitur, atq; exemplo aquæ & puris confertim euacuati oſtendit, quòd vacuationes confertim ſeu ἀθρόως factæ, quibus ſcilicet vniuerſus peccans humor vna vice [illegible], noxias & prorſus lethales eſſe: Taciteq; monet, longè feliciores eſſe vacuationes, quas natura ſponte molitur: vtq; virtutis tenor ſeruetur, eligendas eas, quæ paulatim per partes atq; per interualla fiunt. Rationem quoq; reddere videtur, quomodo per tremores in febre ardente delirium excitetur, ijdemq; ſoluantur: Eſt enim ſenſus: In cauſo poſt tremores [illegible] delirium excitatur, eò quòd in illo naturæ conatu commotis humoribus vna ſpiritus perturbantur, imò propter vitales ad cor retractos deficiunt animales ſpiritus in cerebro, vnde παρακοπὴ ſeu error mentis exiſtit ſalutaris [illegible], fit enim à natura vincente ac dominante. Similiter, inquit, pure in empyicis, & aqua in hydropicis confertim à medico per παρακέντησιν aut uſtionem euacuatis corde non iuuante illam protruſionem, magna [illegible] quoq; fit ſpirituum commotio atq; etiam diſſolutio, vireſq; [illegible]tur & animi deliquia ſequuntur, quæ mors excipit: nam [illegible], quia in loca inania prauis humoribus oppleta debiſ[illegible]unt, propter magnam corporum à ſe inuicem ſeparationem, ſeu diſtenſionem διάστασιν, [illegible]nus ait, puriſq; & ſeri putridi acrimoniam recluduntur & eroduntur. per apertas inſuper arterias, quibus antè pus erat veluti operculum quoddam vna putridi ac maligni halitus motum ſpirituum ſequentes, comites [illegible]

ſubitò

ſubitò irruunt ad cor, ſuos ſpiritus ad ſe in ſubſidium quaſi reuocat: ab his halitibus fugantur ſpiritus, ac ſæpè perimuntur, vnaq́; vita extinguitur, natura ſiquidem non eſt victrix: aut ijdem ſpiritus ad partem, è qua humor ἀθρόως vacuatur, copioſiùs miſſi, vnà exhauriuntur: aut fit vtrumq́;. Refert Galenus ex Eraſiſtrato, euacuationes confertas puris febrem afferre, nimirùm propter vapores putridos cor repentè ſubintrantes, quod ſuis adhuc ſatellitibus ante apertos abſceſſus munitum, arcet acres illos ac hoſtiles fumos, ne confertim irruant, quos poſtea debilitatum admittit, dum ſuos humores & ſpiritus in illam partem effuſos retinere cupit.

Galenus duas affert cauſas, cur hydropici, quibus aqua per παρακέντησιν confertim emittitur, moriantur, copioſam ſcilicet ſpirituum diſſipationem, & quòd viſcera obdurata, quæ circumfuſo vndiq; humore aquoſo, tanquam fulcimento ſubleuabantur, deorſum magis inclinent, ſimulq́; diaphragma parteſq́; in thorace contentas ad inferna reuellant, vnde animi deliquia exiſtant, vireſq́; iam antè morbi diuturnitate fractæ, deijciantur, vt iactura ipſarum reſarciri facilè non poſſit. Veruntamen quum viſcera ſcirrhoſa non minùs quoq; poſt ſenſim factam aquæ detractionem diaphragma deorſum detrahant: & maior ſæpè ſpirituum copia in magna hæmorrhagia è naribus, vulnere, aut vtero pereat, ideò non diſplicet Cardani ratio, qui putat putridos ac malignos vapores à pure aut aqua putrefacta commota aſſurgentes, cor petere atq; ſpiritus iam diſſipatos ſuo comitatu perimere. Quandocunq; quidem natura, de ſingularum partium & inprimis cordis conſeruatione maximopere ſolicita, vacuationem aliquam ſua ſponte molitur, vniuerſos ſpiritus ad ſe primùm accerſitos, mox ad exteriora protrudit, vt fit poſt rigores & tremores in febribus: imò & excrementitios diuino ſuo calore, quaſi conſeruare cupit. Quando autem pars aliqua per ſectionem vel vſtionem patitur dolorem, cor quoq; ad ſe ſpiritus reuocat, & vnà quoq; vapores prauos, itineris comites, à quibus debilitatum nec reliquos ſpiritus reuocare, nec reuocatos forâs producere poteſt, ſed eos cum pure aquâue effluere ſinit. Quomodo autem ſecandi & vrendi ſint empyici & hydropici, docet Paulus lib. 3. cap. 48. & lib. 6. cap. 50. Seruanda verò hæc cautio, quam Aphoriſmus tradit, etiam in omnibus alijs inſignibus euacuationibus partium, quæ multis ac magnis prædita ſunt arterijs ac venis, quæ non ſuſcipiuntur, niſi affectus alijs remedijs curari nequeant. Niſi autem pus repurgetur, mora longiore pulmones erodit & tabem facit: & aqua in hydrope putrefacta corrumpit viſcera ventris. Sectio

præterea molienda eſt, viribus ægri nondum proſtratis, & non præſente febre, aut cachexia, nec corruptis viſceribus.

APHOR. XXVIII.

Εὐνοῦχοι οὐ ποδαγριῶσιν, οὐδὲ φαλακροὶ γίνονται.

Eunuchi neque podagra laborant, neque calui fiunt.

VT probet ac declaret, quomodo fumi melancholici inſaniam, vapores tremorem in febribus acutis patientes, παρακοπὴν afferant, halitus putridi in hydropicis ac empyicis à pure aut ſeroſo humore perueniant ad eos, vitæ fontem, atq; mortem inducant, exemplo podagræ & caluitij iam docet, tàm ſpiritus vaporesq́;, quam humores hinc inde in corpore ab externis ad interna, aut ab his ad illa diduci ac diffundi poſſe, totumq́; corpus eſſe συμπνοῦν καὶ σύῤῥουν, atq; peculiarem quandam partium certarum cognationem & conſenſum. Nam hoc Aphoriſmo oſtendit teſticulorum vires in omnes corporis partes expandi, ac his robur ſubſtantiamq́; raritatem à teſtibus accedere: Viciſſim teſtes optimam ac pinguiſſimam alimenti ipſarum portionem ad ſe allicere. Vt enim cor ſingulis partibus per arterias vim ſuam viuificam impertit, viciſſimq́; ab illis tam benignos quàm prauos ac putredine inquinatos vapores humoresq́; haurit & accipit, quando empyicis aut hydropicis ſectis aut vſtis pus aut aqua confertim vacuantur: ita in ijs, qui multùm vtuntur venere, ſolidæ partes ſpiritus aliquos & materiæ ſeminalis portionem à teſtibus attractam, amittunt, atq; in huius locum ex locis vicinis crudos ac vitiatos ſuccos ad ſe alliciunt, qui ſunt materia podagræ. Quod autem teſtes pro conficiendo [illegible] ſubſtantiam ſanguis optimè elaboratam, inq́; partium ſolidarum ſubſtantiam conuertendam, & vnà ſpiritus in humido illo ſeminis radicali conſiſtentes è toto corpore, maximeq́; è partibus neruoſis ad ſe alliciant, etiam hinc eſt manifeſtum, quòd cuncti poſt intempeſtiuum veneris vſum toto ferè corpore langueant. Et quia meatus vniuerſi in corpore per coitum [illegible], per quos non ſolùm materia ſeminalis ad teſtes ducitur, verùm etiam [illegible] partes alimento ſuo ſpiritibusq́; ſpoliatæ ſuccos crudiores ad ſe alliciunt, à quibus humidum alimentare ac primigenium redditur impurum, [illegible] Hippocrates dixit: Eunuchos non laborare podagra, nec caluefcere, [illegible] pueri πρὸ τοῦ ἀφροδισιασμοῦ. Partes etenim ſolidæ ſuo humido in [illegible] ita exinaniuntur, nec ob vias minùs patentes attrahunt ſuccos impuros. [illegible]

Coacus

Coacis dixit, ante pubertatem non fieri podagram, incipiente ſi quidem pube natiuus calor nouarum virium acceſſu à perfecta iam teſtium ſubſtantia, magis ſe profert, & ad omnia naturæ opera fit potẽtior & efficacior. Quamobrem cuncta vaſa dilatantur magis, humores liquantur, totusq́; corporis habitus rareſcit, hinc prima lanugo, vocis mutatio & alia exiſtunt.

Quibus itaq; partes genitales ante pubertatem ſunt ademptæ, hoc eſt, teſtes vnâ cum vaſis ſpermaticis execti, ij non laborant vera podagra, etſi arthritide corripi poſſint, quia meatus, per quos ſeminalis materia ad teſtes deriuari poteſt, ſunt adhuc occluſi, nec ſemen gignitur. Retinent ergo adhuc neruoſæ partes ſuum humidũ, nec ex vicinis venis alliciunt, aut combibunt in ſe humiditatem impuram, ex qua dolores podagrici naſcuntur: quia ſuccus ille crudus in laxitates articulorum receptus reſolui non poteſt ob materiæ pertinaciam & caloris in parte neruoſa imbecillitatem. Non autem verus eſt Aphoriſmus de illis, quibus iam adultis teſtes ſunt adempti vel attriti, aut meatus ſolùm contorti, quos ὑποσπαδιαίυς vocant.

Hippocrates etiam in hoc Aphoriſmo ex caluitio probat, vapores & ſuccos tenues, qui podagræ dolores cient, vi caloris influentis in habitum corporis à teſtibus, ad extremas partes ipſamq́; cutim duci. Eunuchi, inquit, non caluescunt, id eſt, pilos congenitos retinent perpetuò, non tamen nouos producunt: quare manent imberbes ac depiles, quia ob defectum caloris à teſtibus accedentis, non rareſcit cutis, nec excrementa ſatis extenuantur, nec torridum illud excrementum pingue elici poteſt ex humore lento, quo cutis nutritur. Pili autem congeniti non defluunt in Eunuchis, quia non excernunt ſemen, cuius materia eſt portio ſanguinis pinguior, ex capite magna ex parte, vt ſentit Hippocrates, deciſa: ex illa autem plurimum fuliginoſi excrementi gignitur, quod eſt pilorum materia. Quum ergo non deficiat materia, nec cutis in capite rareſcat, ideò non caluescunt Eunuchi. Nouos pilos non producunt, quia ob caloris propter exectos teſtes penuriam minimum excrementi fuliginoſi gignunt, quia lentor ille pinguis fit à bona coctione. Ob cauſam conſimilem nec mulieres calueſcunt, ob cerebri nimirùm humiditatem & anguſtos poros. Cæterum ob morboſam cauſam tam mulieribus, quàm Eunuchis pilorum defluuium euenit.

Vt ratio Aphoriſmi huius rectiùs intelligatur, breuiter veram podagræ cauſam inueſtigabo, quod prolixiùs feci in diſputatione quadam de cauſis arthritidis & podagræ typis excuſa.

Podagra eſt ſpecies arthritidis per interualla aliquoties recurrens, à pedibus incipiens, ac tandem in omnes articulos progrediens. Vtq; nunc medici pleriq; loquuntur, podagra propriè eſt arthritis periodica, quæ malleolos, πόδιον, pollicis articulum initio adoritur, progreſſu autem temporis reliquos quoq; articulos inuadit. Arthritis verò κατ᾽ ἐξοχὴν appellata, is dolor articulorum nominatur, qui ſtatim, poſtquam primum hominem corripit, per omnes artus ab vno articulo ad alterum noua ſemper fluxionis acceſſu, peruagatur, nec poſtea per periodos inuadit. In hanc ſæpè febres continuæ aliįq; plures morbi finiunt, quæ nunquam poſtea per omnem ætatem reuertitur. Hæc eſt in ijs articulationibus, quæ fiunt per διάρθρωσιν: podagra etiam in illis oſſium compaginibus eſt, quæ κατὰ συνάρθρωσιν & συμφυσιν connexa ſunt: Ab illa mulieres, pueri, Eunuchi non ſunt immunes: etſi podagra non laborent, vt vult Hippocrates.

De humore efficiente podagræ magnæ ſunt inter doctos rixæ, variæq; opiniones. Quam controuerſiam ad hunc modum componi poſſe iudicamus, ſi dicamus, arthritidem non periodicam eſſe ſobolem cacochymiæ & plethoræ, quæ vel in toto eſt, vel epate vicinisq; viſceribus ac venis magnis copia grauatis aut qualitate mordaci irritatis, ſuam redundantiam in multos articulos exonerantibus.

Podagræ autem periodicæ aliam cauſam continentem ſtatuimus, nempè excrementa tùm cerebri, tùm partium ſolidarum, maximè neruoſarum & membranearum, quæ ſanguine pituitoſo nutriuntur. Cerebri quidem excrementa ſub cute per ſumma corporis, aut per medullam ſpinalem & neruorum velamina ad pedum articulos deturbantur. Partium neruoſarum excrementa duplicia ſunt: propria, quæ ex proprio ſuo alimento malè concocto gignunt: & aliena, quæ aliundè excipiunt, ſicq; cauſa continens eſt humor crudus in cerebro aut vltima coctione neruoſarum partium progenitus.

Iſta excrementa, niſi partium calore diſcutiantur, aut mox [illegible] per vias conuenientes expurgentur, ſenſim accumulata ob moram qualitates mordaces nanciſcuntur, & tandem à partibus irritatis [illegible] expelluntur in articulos, tanquam ad vltimos, quos aſſequi poſſunt fines, id per certas fere fit periodos, potiſſimum quidem, circa magnas Solis ac Lunæ conuerſiones.

Antecedens cauſa proxima podagræ eſt partim cerebri imbecillitas, excrementa multa gignentis, nec per vias conuenientes expellentis: aut debilis in

bilis in partibus neruoſis concoctio excrementorumq́; expulſio: partim articulorum ob laxitatem infirmitatemq́; ἐυπάθεια.

Coctio debilis eſt primùm ex vitio alimenti, quod parum feliciter in antecedentibus coctionibus depuratur, idq́; vel ob nimiam ingluuiem, vel culpa laborantis ventriculi, epatis aut venoſi generis, vel ob certum genus cibi potusq́;, quod nec in poſtrema coctione ſuam impuritatem prorſus exuit, ac vi peculiari inimicũ eſt cerebro aut neruoſis partibus, aut lapidifica natura præditum: vel mixtione humoris crudi cuiusq́; vitiatur. Deinde imbecillitatis coctionum cauſa eſt cerebri aut partium dictarum debilitas aut congenita, aut acquiſititia: Illa vel eſt hæreditaria, vel eſt natiua quædam dyſcraſia aut mala formatio iſtarum partium. Eadem imbecillitas ex morbo aliquo aut à fluxionis conſuetudine acquiritur. Cauſæ externæ multæ ſunt, quæ pedes reddunt debiliores, vt frigus externum, ignauum ocium, vſus balneorum, vehemens exercitium poſt ſumptos cibos, vinum potens, venus intempeſtiua, deniq; omnis crapula materiam crudis illis excrementis ſuppeditans: Suppreſſio conſuetæ alicuius vacuationis, & intermiſſio exercitij ſoliti.

APHOR. XXIX.

Γυνὴ ὐ ποδαγρᾷ, ἢν μὴ τὰ καταμήνια αὐτέῃ ἐκλείπῃ.
Mulier non laborat podagra, niſi menſes ipſi defecerint.

CElſus *lib. 4. cap. 24. ait: Podagra rarò mulieres, niſi quibus menſtrua ſuppreſſa ſunt, tentat.*

Occurrit tacitæ obiectioni: Cùm enim dixerit, eunuchos non obnoxios eſſe podagræ, eò quòd teſtibus priuati, non coeant: quærere quis poſſet, qui fiat, quòd mulieres, quæ coeunt, non ſoleant podagra adfligi, vt viri? Rationem hic reddit hanc, quòd crudi ac impuriores ſucci, quos neruoſæ partes in viris per coitum à venis vicinis hauriunt, in ſexu muliebri per menſtruam purgationem euacuantur: nam per hanc tota maſſa ſanguinis ab omnis generis humoribus excrementitijs, maximè tenuioribus, repurgatur, atq; plethora corporis ſeſe omnino exonerat. Eadem (ſiquidem vaſa ſunt, quæ materiam ſeminis ad teſtes, & quæ ſanguinem ad vteri nutritionem ex toto venoſo genere ad ſe adducunt) per eaſdem quoq; vias tertiæ coctionis excrementa ad vterum facilè deriuantur, illis ſcilicet per venerem adapertis: nec eſt tanta muliebrium teſtium vis, vt talem ſubſtantiæ raritatem

tem afferat corpori, quæ commoda ſit ad excrementorum terrenorum tranſumptionē per partes in neruos: Accedit & naturalis corporis fœminei frigiditas ac denſitas, quod ob dictam cauſam minùs piloſum eſſe ſolet: Semen parcius emittit & ſeroſius: excrementa quoq; eius minùs tenuia ſunt, vt ad profundas partium neruoſarum regiones ſubire minùs poßint. Eandem ob cauſam nec ſenes iam decrepiti, aut qui corpus habent natura frigidius ac denſius, facilè podagra corripiuntur, maximè ſi aluo ſunt fluidiore: atq; inter mulieres, non niſi calidiores podagra tentantur: Reddit & ſiccitas meatus anguſtiores, non tamen nullæ prorſus mulieres podagra corripiuntur, ſed illæ ſolùm, inquit, in quibus menſtrua per vterum repurgatio non rectè per ſtata interualla fit. Hæc etenim ſi vel ſupprimitur, vel parcior iuſto eſt, aut nullo ſeruato ordine, aut cum dolore prodit, alienamue formam coloremq; adepta eſt, (hæc enim cuncta verbo ἐκλείπειν ſignificare voluit) podagra tales corripi nihil mirum eſt. Interdum id vitium ex parentum ſemine contrahunt. Habent aliquæ dolores in pedibus podagricis ſimiles, ex defluxu humoris pituitoſi à cerebro per medullam dorſalem, qui quum non contineatur vaſis, per menſes commodè vacuari nequit, niſi per longas ambages denuo venas ſubeat. Aliâs venæ in fœminis plethora aliqua onuſtæ & grauatæ ſe ſe in venas vteri, non in articulorum cauitates exonerant.

APHOR. XXX.

Παῖς οὐ ποδαγριᾷ πρὸ τοῦ ἀφροδισιάζειν.

Puer non laborat podagra ante veneris vſum.

CElſus: Rarò pueri ante fœminæ coitum tentantur podagra. Probat Hippocrates, quare Eunuchi nō tententur podagra, nimirùm quòd venerem non exerceant: nam & pueri non podagrici ſunt, quòd ad venerem ſint inepti, nec eam exerceāt, quum teſtiulorum vis nondum illius perfectionem ſit adepta. Etiamſi enim puerorum eſt voracitas & ingluuies magna: viciſsim tamen robuſta eſt caloris natiui vires, qua cibos optimè concoquunt, ſuccos impuros à puris ſecernunt & vacuant. Ob validam inſuper nutritionem propè vniuerſus ſanguis in corporis incrementum abſumitur, vt nulla ſuperflua materia ad ſeminis generationem relinquatur: imò ſi quid ſuperflui remanet, id totum fere in halitus reſoluitur. eſt enim illorum corpus εὐδιαφόρητον.

Præterea ante pubertatis tempus vaſa minime patent · & ſi quæ ſeminaria morbi huius a parentibus acceperunt, nondum ſe in iſta ætate proferunt, vtpote humido multo benignoq́; obruta & quaſi ſepulta. Veruntamen ſi quis puer corripitur articulari morbo, non erit vera podagra, ſed arthritis ſoboles plethoræ ex multa cruditate collecta, vt Galenus in commento innuit: nam pituitoſus humor poſtquam in vaſis incaluit, liquatur & per malam criſim ad articulos pellitur, vt ſit per ἀποσκήμματα.

APHOR. XXXI.

Ὀφθαλμῶν ὀδύνας ἀκρητοποσίη, ἢ λῦτρον, ἢ πυρίη, ἢ φλεβοτομίη, ἢ φαρμακοποσίη λύει.

Oculorum dolores meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ ſectio, aut medicamenti purgatorij potio ſoluit.

Celſus lib. 6. cap. 6. Curari oculos ſanguinis detractione, medicamento & balneo, vetuſtiſſimus autor Hippocrates memoriæ prodidit. Hactenus de ſpontaneis dolorificorū affectuum ſolutionibus à natura factis, de quibus [illegible] quinto Aphoriſmo dicturum propoſuit. In Aphoriſmo [illegible] curationes a medico inſtitutas aggreſſus eſt, peruerſamq́; [illegible] rationem quandam taxauit. In hoc Aphoriſmo quinq; genera prima remediorum, quæ Galenus ἀγωνιστικὰ βοηθήματα vocat, proponit, quibus medicus naturam imitans vti queat ad omnis generis doloroſos affectus [illegible]: Ad hæc reduci poſſunt cætera præſidia cuncta: nec ſolùm ſedant dolorem, ſed & affectum ipſum tollunt. Id verò Hippocrates more ſuo exemplo [illegible], cuius aliqua eſt cum podagrico dolore cognatio, docet: & ſimul demonſtrat, quare venus atq; defectus menſium poſſint eſſe cauſa podagræ. ſanatio ſiquidem morbum oſtendit, 2. Aphor. 17.

Sanantur autem dolores per ea, quæ cauſam doloris, ſeu id, cuius præſentia dolorem ciet, vacuant. Et cuiuſuis partis dolores habent conſimiles cauſarum differentias, quales habent oculorum dolores. Non diſſimiles itaq; curandi [illegible]. Verùm quia cauſæ ſunt variæ, propterea & curatio non eadem [illegible] dolorum in quauis parte: nec eidem dolori auxilia omnia competunt.

Galenus 13 meth 2[illegible]. cauſas doloris oculorum tres recenſet, vehementem morſum humorum [illegible] tunicarum ob copiam humorum non acrium diſtenſionem: craſſorum humorum vel flatuum [illegible]

[illegible]

σεως ἐν τοῖς πόρεσι extenſionem. His cauſis cientur quoq́ podagræ dolores.

Vini meracioris potus ſoluit eos dolores, qui ſunt à ſanguine craſſo [illegible] lento, venulas diſtendente aut obſtruente: niſi ſcilicet a[illegible] corporis conſtitutio. Conuenit autem, inquit Aetius cap. 5 [illegible] blo 2. vinum colore fuluum, ſubſtantia tenue, non vetus, neq́ [illegible] adſtringens. Trallianus lib. 2. cap. 3. propinandum docet [illegible] δοτον, quod nimirum ſanguinem craſſum di[illegible]utere, humorem [illegible] propellere, partem imbecillem roborare poßit, ne humorem a[illegible] pliùs ſuſcipiat. Monet autem ſatius eſſe, vt corpus prius calefiat balneo temperato, vt hac ratione vinum promptiùs in vniuerſ[illegible]u- tum, non ſolùm calore, ſed etiam motus celeritate hum[illegible] attenuet atq́ expellat. Quo conſilio Galenus 12. meth. i[illegible] medicamentum διὰ καστορίου, & collyrium διὰ κινναμώμου [illegible] eſt ex ſpiritu flatulento: Et in commento poſt meri p[illegible] perat.

Ad dolores podagricos quoq́ iam declinant[illegible] tus vini in corpore non plethorico, nec cacochymo [illegible] excremento terreo & mucilaginoſo carens. Id[illegible] rent liquores chymici, naturæ amici, non em[illegible] acri ferientes neruos, aut viſcera offendentes, ſed [illegible] loremq́ in ipſis adaugentes.

Balneum aquæ dulcis conducit in ijs oculorum [illegible] ad fluxum humoris calidi, acris atq́ mordacis, [illegible] vbi malæ & oculorum anguli vruntur ac punguntur, [illegible] nam balneum & euocat, & contemperat humores a[illegible] maxima eius parte inter lauandum per corpus excreta [illegible] temperata. Sedatur ergo & dolor, autore Galeno [illegible] meth. [illegible] priùs cholagoga monet exhibenda, quando humores [illegible] peccant. Aetius balneum conuenire ſcribit [illegible] m[illegible] tumida in oculo fuerit ab humore [illegible] p[illegible]re ſenibus ac mulieribus con[illegible]. Podagricis [illegible] ri videntur, per ſudores ſiquidem materia pro[illegible] ne ad articulos fluere conſueſcat. Locum [illegible] in arthritide ab [illegible]fluxu humorum acrium, in corpore [illegible] & bene vacuato.

Fomenti

Fomenti vſus eſt, vbi nihil amplius in oculos influit: aut cùm experiri cup[illegible], num corpus excrementis vacuum ſit: Vt enim id, quod in oculos in[illegible]uxit, diſcutere poteſt, ita alium humorem ex vicinis attrahere poterit, te[illegible] Galeno. Accidit ergo, tùm vt calore ſuo dolorem primo minuas, paulo poſt verò maiorem reddat: Quapropter ad auxilia euacuantia decurrendum eſt, poſtea horum vſus tutior erit. Varij autem ſunt fotus: nam lenientes ſeu παρηγορικοὶ, qui humoris acrimoniam contemperant: Horum vſus eſſe poteſt in principio, vrgente dolore, ſumpta indicatione ab ἐνοχλοῦντι parte, vbi Galenus cõmendat maximoperè albumen oui, quod ἄδηκτον exiſtit ac lentum, liberat à punctura lachrymarum ex ſupernis partibus de[illegible]latarum, atq; teſte Aëtio, rarefacit meatus, & per viſcoſitatem facile lachrymas vacuat ac ſiſtit, emplaſtica vi acrimoniam humorum mulcet, tenuitatem eorundem ad iuſtam ſpiſſitudinem tranſmutat, omnem m[illegible]am putredinem deterget, poſt adhibita collyria, quæ aſperitudinem [illegible]xerunt. Lactis vſus in hoc caſu minùs eſt commodus: facilè [illegible] alteratur lac, ſiq; acrius euadit à caliditate, quæ præter naturam in oc[illegible]. [illegible] Galenus ab [illegible] ſuſpecta habet emplaſtica fomenta, non enim [illegible] fluxiones vehementes, ſed excerni prohibent: Quòd ſi ergo hu[illegible] exſtiterint acres, corneam oculi erodi contingit: Si multi, [illegible]tur dolores, illis in amplius ſpacium extenſis, niſi ſit medica[illegible] valdè [illegible], cuius vſus lædit viſoriam facultatem, relinquit [illegible] vix ſanabilem in tunicis oculorum. Nec locum habent r[illegible], quia acres humores repulſi corneam exedunt. Poſtremò [illegible] τικά, quæ tum rectè adhibentur, vbi ſublata è toto [illegible]tia nihil amplius influit: nam ſi priùs adplicentur, exiguam a[illegible] l[illegible]ationem, & paulò poſt dolorem augent. Talia ſunt, quæ fiunt ex a[illegible]ua dulci mediocriter calida, aut decocto fœni græci exacti[illegible]mè purgati, ſæpiuſq; aqua dulci pura abluti & decocti, quia ſordes remouet, ac cum viſcoſitate laxatoriam facultatem poſſidet.

Par ratio eſt fomentorum, quæ podagricis doloribus adhibentur: nam [illegible] non temerè ſunt adhibenda, lenientia ſanè apponere [illegible] non ſint pinguia, & oleoſa n[illegible]otica calorem natiuum debilitant, [illegible] denſant, vt liquor ille crudus & congelatus in articulis ſecerni & expelli, & [illegible] nequeat.

Phlebotomia adhibenda eſt ſtatim inter initia, vbi corpus vniuerſum laborauerit plenitudine: cuius notæ ſunt [illegible]rum [illegible]entio, rubor

multus ad contactum reſultans, ardor, lachryma multa calidaq́; [illegible] iuxta tunicam adnatam & corneam, quæ palpebræ vehemen[illegible] phlegmone euertuntur, vt vix oculos aperiant, adnataq́; apparet ſubrubra. Secunda verò eſt humeralis appellata in cubito, [illegible], larga ſanguinis miſsio, [illegible] flammationis feruor extinguatur. Hæc & in arthritide podagra[illegible] plenitudine locum habere poteſt: nam Galenus hac ſe aliquos [illegible] gloriatur.

Φαρμακεία locum habet in doloribus oculorum, quando vniuerſum corpus vitiatis humoribus refertum fuerit, caputq́; ſuperfluitatibus [illegible] uerit, aut aluus ſuppreſſa copiam prauorum humorum congre[illegible] humor confluens dolorem cum morſu & punctione fecerit. Materia [illegible] macorum iuxta humoris redundantis differentiam euariat.

APHOR. XXXII.

Τραυλοὶ ὑπὸ διαῤῥοίας μάλιστα ἁλίσκονται [illegible].

Balbi ab alui profluuio longo maximè capiuntur.

V*Biq; Hippocrates conſenſum partium co[illegible] inculcat. Paulò ante neruoſarum partium συ[illegible] bus oſtendit eunuchorum exemplo. Hic docet [illegible] guæ & ventriculo communes. Nec balbuties eſt [illegible] veram cauſam illius monſtrat, ventriculi [illegible] tem, etſi primò ac per ſe mollitiem muſculorum [illegible] tertio & quinto pari neruorum cerebri ortum [illegible] quidem fit balbuties ab humiditate nimia muſculos [illegible] que Hippocrates dixit, μάλιστα ἁλίσκονται: nam [illegible] prauam compoſitionem partium oris, [illegible] nempe linguæ breuitatem, vt non [illegible] eximis a[illegible] lic firmari poßit: palatum minus conuexum [illegible] tingere nequeat: vitium labiorum ac dentium: [illegible] vocant, decurtatum [illegible] λ[illegible] interdum balbutiunt [illegible] calorem [illegible] velocitate imag[illegible] lingua aſequi [illegible] iratis.*

Cere[illegible] [illegible] ventriculum, qui patet, per quod [illegible]

[illegible]

ſit, vt [illegible] lem hominem longi alui profluuijs obnoxium eſſe conſentaneum ſit. [illegible] entriculus ſiquidem faucibus ac linguæ per tunicam communē: cerebro autem, per inſignes neruos ſitumq́; vicinum conſentit. Diuturna autem diarrhœæ affectio eſt ventriculo imbecilliori familiaris: quæ ſi præter rationem perſeuerat, indelebilem quandam intemperiem in ventriculo creat, quam imbecillitas ac reſolutio tùm ventriculi, tùm partium viciniarum, epatis ac inteſtinorum comitatur: Qua de cauſa Hipp. in Coacis eam morteram eſſe ſcribit.

Hi ſanè balbi non ſunt ad alui profluuia proni.

Inſerit autem videtur hoc loco Aphoriſmus iſte, vt doceat, quare eunuchi, mulieres & pueri minùs podagræ ſint obnoxij. Cuius rei duas affert cauſas. Quia, inquit, corpora iſtorum ſunt humidiora, nec ita patulos habent [illegible] us, nec ita tenues humores generant, qui ad profundas neruoſarum partium regiones ſubire queant: præterea feliciter ab excrementis trium coctionum purgantur: nam aluum habēt fluidam: per inſenſilem quoq; διαπνοὴν [illegible] uantur: humidum verò ſubſtantificum in his abſumitur parcius [illegible], qui al [illegible] ſiccitate adiutus humores magis attenuat, vt ad neruo [illegible], ac maiorem adipiſcantur acrimoniam. Qui itaq; natura ſunt [illegible], qui humidius ac frigidius corpus habent, magis tuti ſunt a podagra [illegible] m & ij, qui fluidiore ſunt aluo. Rariùs & melancholici podagra tentari videntur, quia frigidiores ac craßiores habent [illegible], qui minùs ad profunda ſubeunt. Et Hippocrates 2. Epid. 5. ſect. [illegible] habere [illegible] α ἰσχυρῶς μελαγχο- [illegible] o ſanguine. Docet [illegible] hic Aphoriſmus, quòd [illegible] temperaturam nacti ſunt, longis apiuntur pro- [illegible] ita [illegible] que podagra difficulter ſoluatur, p [illegible] m [illegible].

Porro [illegible] σμὸς dicitur vitium linguæ difficultate loquentis: [illegible] impedita ac [illegible] locutio dicitur μογιλαλία & ἀγκυλογλωσσία. Sed [illegible] apud Ariſtotelem 11. problem. 30. tres ſunt ſpecies: [illegible] itur, quum quis vnam ſyllabam alteri non poteſt [illegible] re, nec orationem [illegible], quia lingua titubat & inter [illegible] hæret, Gaza apud Ariſtotelem vertit [illegible] tiam linguæ. Germani [illegible] dicunt. Hippocrates [illegible] Epid. 5. ſect. [illegible] ait ταρλαζειν τ [illegible], quod eſt verbum [illegible] turb [illegible] ti- [illegible] appellatur [illegible] a initio: Ae [illegible]

tardè in ſermonem prorumpant, vbi verò loqui cœperint, ſatis feſtinanter loquuntur, vt qui vino incaluerunt. 2. Τραυλότης, balbuties quando quis vnam literam exprimere non poteſt, ſed in aliam mutat, vt qui literam λ & ρ non poſſunt proferre, Germani liſpen *dicunt, quidā h[illegible] vocant blæſos. 3. Ψελλότης, in qua litera vel ſyllaba pronunciando præteritur, eliditur & omittitur: Latini blæſos, Germani* Schlurcker & S[illegible] *vocant. Plutarchus in Sylla refert podagram à quodam dictam fuiſſe* [illegible]*λισμὸν, quòd ſit veluti* ψέλλιον *ſeu catena pedum, ſicuti* [illegible] *linguæ præpedimentum. Omnia iſta linguæ vitia ſoboles ſunt fr*[illegible] *humidioris cerebri, ſanguinisúe craßioris & melancholici: oſt*[illegible] [illegible]*ρωςίαν τῆς ἐμφύτου θερμασίας, vt ait Gal. 1. Epid. 2. ſ*[illegible] *qu*[illegible] *formatrix non ſatis potens fuerit in effigendo capite eiusq́ par*[illegible].

A P H O R. XXXIII.

Οἱ ὀξυρεγμιώδεες ὐ πάνυ τι πλευριτικοὶ γ[illegible]

Acidum ructum habentes rarò pleu[illegible]

AMplius probat humores frigidos & cra[illegible] *non parere dolores podagricos, quia non* [illegible] *ſas corporis partes, quales ſunt mem*[illegible]*ana* [illegible]*cea. Craſſiorem autem ſanguinem parit redund*[illegible] *quæ à ventriculo d*[illegible] *bili generatur. Rarius itaq́ fiunt pleuri*[illegible] *edunt fre*[illegible] *referunt.* [illegible] *hu*[illegible] *ſoboles* [illegible] *in ventriculo. O*[illegible] *dem fit,* [illegible] *docunq́ ci*[illegible] *non perfectè coquitur, nempe* [illegible] *ventri*[illegible] *ci*[illegible] *a*[illegible] *pto non eſt ἀνάλογ*[illegible]*, ſiue in quantitate ſiue in* [illegible] *in* [illegible] *triculi quacunq́. Tr*[illegible] *etenim lib. 12. ca*[illegible] [illegible] *à calida intemperie naſci. Et Hipp. de a*[illegible] *fieri ex pinguibus me*[illegible] *& caſeo*[illegible]*s. Citius autem a*[illegible] *parte*[illegible] *aliter*[illegible] *ſa, a ventriculo in*[illegible] *, par*[illegible] *acorem mutantur.* [illegible] *perationes in de*[illegible] *, per*[illegible] *& *[illegible] *vnde* [illegible]*ones ac*[illegible] [illegible] *or inh*[illegible] [illegible] *per ſ*[illegible] [illegible]

lam [illegible] ſalſidinem, acrimoniam vel aciditatem, quæ irritant aluum ad præproperam excretionem, quæ aliæ quoq; humiditates excrementitiæ, ex quibus pleuritis generari poſſet, expurgantur. Galenus ex omni humore pleuritidem fieri ſcribit, id quod ſputa rubra, bilioſa, nigra & ſpumoſa [illegible]antur: Sæpius tamen bilioſus humor & tenuiſſimus ſanguis, aut humor [illegible], materia eſt vera pleuritidis, quòd durior τῆς πλευρᾶς ſubſtantia, cum phlegmone dicitur πλευρῖτις, non facile humores craſſiores admittat. Negari tamen non poteſt, quum & alij humores inter coſtas & membranam ſuccingentem colligi, aut in muſculos intercoſtales incidere poſſint, atq; pleuritidem notham parere: Ideoq; Hippocrates hîc ait: οὐ πάνυ τι γίνονται: non rei euentum negans, ſed rariorem affirmans.

Præterea pituita vel atra bilis, ſi acres fiant, ventriculum ac inteſtina irritantes, mox per aluum excernuntur, nec ad vlteriores partes tranſſumuntur. Teſtatur idem Hippocrates in libro de aëre & locis, vbi morbos plebi communes in hyeme frigida poſt æſtatem pluuioſam enumerans, ait: Pleuritides, peripneumoniæ, febres ardentes, & quicunq; morbi acuti putantur, non multùm proueniunt: non enim fieri poteſt, vt iſti morbi vigeant, vbi alui [illegible] exiſtunt. Et in eodem libro: Hyeme iunioribus quidem [illegible] καῦσοι fiunt propter alui duritiem. Concludimus itaq;, quum frigidi craſſiq; humores ad pleuritidis generationem [illegible] quòd multò minùs podagram parere poſſint, quia ad partes [illegible] non penetrant, aut aluum irritantes, faciunt, vt & re[illegible] non diſtribuantur in corpus, ſed per aluum expurgentur.

APHOR. XXXIIII.

Ὁ[illegible] φαλακροὶ, τ[illegible] κιρσοὶ μεγάλοι οὐ γίνονται. ὁκόσοις δ᾽ ἂν [illegible] κιρσοὶ ἐπιγένωνται, πάλιν οὗτοι γίνονται δασέες.

Qui calui fiunt, iis varices magnæ non fiunt: quibus verò caluis varices ſuperuene[illegible], hi rurſus [illegible] fiunt.

R[illegible] ad ἐπιγενόμενα, quæ [illegible] morboſis ſolent, declarat A-*phoriſmum [illegible] in quo eunuchos non caluos fieri pronunti[illegible] magnum eſſe [illegible] extremo & cut[illegible] ad [illegible]*

omnin[illegible]

morum tranſlationem, à capite [illegible] ad pedes & è contra. [illegible] prope eandem podagræ caluitijq; generationem cauſam eſſe, [illegible] rum vehementiam, humorum tenuitatem, & corporis raritatem. [illegible] etiam antè ſignificare voluit, quando dixit, acidum ructantes [illegible] pleuriticos: & balbos, qui minus ſunt calidi, non obnoxios hu[illegible] ctibus. Iſta ſententia repetitur ab Ariſtotele 3. hiſt. 19. vbi ait. [illegible] τες, ἧττον φαλακροῦνται κἂν ὄντες φαλακροὶ λάβωσι, [illegible]

Vt autem rectiùs iſta poßint explicari, dicendum erit de caluitiei cauſis. [illegible] tium ſeu φαλάκρωσις, *vt Ariſtoteles definit, eſt* ἡ κατὰ κο[illegible] *nium capillorum in parte capitis anteriore, quod fit ob ſenectu[illegible] idem in cæteris ætatibus efficientes, quod illa in ſenectute præſtat. [illegible] affectus cauſas alij alias tradunt. Hippocrates 6. Epid. 3. com. [illegible] ri ſcribit ob cerebri* ἀνάλωσιν, *ſeu diminutionem ab oſſe [illegible]. In libro de Nat. pueri ait:* ὅσοι φαλακροὶ γίνονται, [illegible] εἰσί. *At in 2. Epid. 6. ſect. humoris atrabilarij ſobolem [illegible] Aphoriſmo varicum & caluitij eandem generat[illegible] Ariſtoteles in 5. gen. 3. caluitiem fieri ſcribit [illegible]* τοιοῦτον δὲ μάλιστα τῶν ὑγρῶν. *Item fortè Galen[illegible] ſcribens: caluitiem fieri ob cutis ſiccitatem. [illegible] neratio expendenda eſt. Conſtat ſanè ma[illegible] tertiæ coctionis, quæ in habitu corporis fit, [illegible] terùm hæc non vnius generis ſunt: Alia [illegible] latenter [illegible] poros forâs expirant: [illegible] abeunt, ſi ra[illegible] fuerint: aut putreſcentia [illegible] ſi quid habent lentoris, vt poris im[illegible] ſa, ſicciora ſcilicet & glutinoſa, ex qu[illegible] teria pilorum, nil aliud quam [illegible] cutis nutritur, qui pituitoſus e[illegible] & glutinoſus [illegible] gues, quas natura [illegible] cum lento [illegible] cutem rarefactam [illegible] aliq; materiæ ſubſtantiæ adhibere.*

[illegible]

[illegible] Deſiſit autem [illegible] excrementum, quando calor protrudens [illegible] vel ætate ſenili, vel ex [illegible] morboſis, vbi partes piloſæ [illegible] ſuum [illegible] concoquunt, parumq; illius excrementi [illegible] procreant: calor etenim eſt exhalationum cauſa. In ſenibus ob ætatem [illegible] calor, vt ſe in partes diſtantiores naturaq; frigidiores ſpargere nequeat: [illegible] autem ob auctam ſiccitatem eſt contractior, quam ob cauſam [illegible] laxantur, partim arctantur: ex illis quidem deſluunt [illegible] autem prodire nequeunt. In reliquis ætatibus fit idem ab humore mela[illegible]co aut pituitoſo, naturales capitis actiones deſtruente, caloremq; nati[illegible] minuente. Penes tempora & in occipitio non deſluunt capilli, [illegible] caro muſculoſa cuti eſt ſubiecta, atq; plus alimenti & excrementi [illegible], quam in ſyncipite, quod ſola cute obducitur, exiguaq; eget nutritione. Eunuchi glabro ſunt corpore, quia caloris non eſt tanta vis, vt [illegible] excrementum poſſit ex nutrimento elicere: & corpus non rare[illegible] partibus, vbi calor abundat, vt in axillis & pube.

Se[illegible] ſiunt varices magnæ? Supra 21. Aph. dictum eſt: varices na[illegible] melancholici aut pituitoſi collectionem. Caluis itaq; non acci[illegible] cerebro calor capitis langueſcit, vt non gignat ex[illegible] laborat autem cerebr[illegible] ob redundantiam humor[illegible] & caluitij non ætatis ratione facti, & varicum [illegible] umor melancholicus totus petit caput, nec ad pedes de[illegible] ad pedes in varices translato, caput poſt euictam dyſ[illegible] re[illegible] valens, actiones ſuas naturales obire rurſum & [illegible]. Caluities ſenij ratione inducta, eſt incurabilis, quia in [illegible] reſtitui vel augeri: At morboſa corrigi & ſanari poteſt, ſed [illegible] per ſequentes nimirùm varices magnas, tum etenim rena[illegible] poſſent, quemadmodum ex retentis menſtruis barba interd[illegible] naſcitur, teſte Hippocrate 6. Epid. 8. com. 41.

[illegible]: Aut varices non accidunt caluis: Aut ſi accidunt [illegible] ſiunt, q. d. raró calui ſiunt varices magnæ, [illegible]m. Sin nõ magnæ oriantur, ſunt μανιώδεις, *[illegible] ita enim ait Hipp. in 2. Epid. 5. ſect.* κιρσοὶ δὲ *[illegible]* μανιώδεις. *Signum enim eſt ade[illegible] [illegible] non poſſe ipſos totos propellere vel ob [illegible] quia natura eos nondum a ſanguine ſecreuos [illegible] pelunt ad [illegible]*

 quia

quia varices deſtinantur a natura ad fæcul [illegible] *repurgamentum, liberatur mens & totum* [illegible] *depulſione* [illegible] *ad pedes, ideò ſuprà dixit 21. Aph. maniam ſolui per* [illegible] *Epid.* ἰσχνοφωνίαν *ſolui docet per varices in dextro vel ſiniſtro teſticulo.* [illegible] ἄνευ τουτέων τῶν ἑτέρων οὐχ οἷόν τε λύεσθαι. *translat*[illegible] *craſ-ſis, frigidis, pituitoſis, aut melancholicis à capite* [illegible] *vnde balbutiei origo eſt per varices ad teſtes, quorum n* [illegible] *tibus ſpiritalibus voci ſeruientibus conſenſus.*

APHOR. XXXV.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι βὴξ ἐπιγινομένη, κακόν.

Hydropicis, ſi tuſsis ſuperueniat, malum.

In 2. Epid. 2. ſectione : ὕδρωψ ἦν οἴδημα ἔχων ἐν [illegible] *-* σῃ, κακόν.

HYdropici pluribus de cauſis tuſsire ſolent non eadem [illegible] *Aut enim accidit tuſsis non ratione hydropis, ſed* [illegible] *à deſtillatione è cerebro cum hydrope c*[illegible] *malignitatem, ſed hydropem alterius morbi acc*[illegible] *2. Aut eſt pathognomonica & propria nota hydrop*[illegible] *autore Hippocrate 2. progn. 3. Eſtq́ tuſsicula ſicca* [illegible] *ſeu* θυμός, *vt Hippocrates loquitur, ad tuſsiend*[illegible] *gnum expuunt, quum in pectore nihil ſit, niſi* [illegible] *arteriam aſperam ſudoris cuiuſdam inſtar e*[illegible] *-tur.*

Iſta autem tuſsiendi cupiditas inf[illegible] *ore aut maraſmo retorrido laborat, tumor* [illegible] *bens, affectionem parit in pulmone* [illegible] *re aut languor e*[illegible] *bras quaſdam alligatur, re*[illegible] *ra enim* [illegible] *teriorem* [illegible] *dunt detra*[illegible] *ſpiritalibus in*[illegible] *accidit,* [illegible] *quando pulmo vaporibus* [illegible] *ab aqua* [illegible] *Alia* [illegible] *eſt* ἐπιγ[illegible] *hydropicis* [illegible] [illegible] *redundans* [illegible] *, aut* [illegible]

cu penetrans [illegible] *pulmonibus parit: vel cum pereunte iam epatis ſanguificatione, pulmones* [illegible] *nutritis aquoſum humorem in mediam thoracis amplitudinem effundunt, atq; adeò tuſſim mouent, & ſpirationem impediunt. Difficilis ac vehemens eſt hæc tuſſis, & ἀνέλπιστος, vt infrà 7. Aph. 4*[illegible] *loquitur. De hac etiam in hoc Aphoriſmo ſit ſermo.*

Monet ergo Hippocrates per hos Aphoriſmos ἐπιγινόμενα bona, varices [illegible] *caluitiem ſoluentes: & mala, vt eſt tuſſis in hydrope: docens, quòd vnus affectus conſequatur alterum, humorum craſſorum ab vna parte ad aliam tranſlatione ac deriuatione, non tamen ſemper ſoluat, ſi ſcilicet ea fiat in loca non peruia: Item quòd aquoſus humor calore ita attenuari queat, vt per diaphragma in medium thoracis tranſudet & tranſumatur. Reſpicere quoq; videtur ad 27. Aphoriſmum de hydropicorum ſectione vſtioneq; loquentem, vt moneat, hydropicos iam tuſſire incipientes, non eſſe ſecandos.*

APHOR. XXXVI.

Δυσουρίαν φλεβοτομίη λύει: τέμνειν δὲ τὰς εἴσω.

D[illegible] venæ ſectió: Secare autem oportet internas.

I*Dem docuit Hippocrates in 2. Epid. 6. ſectione ijſdem verbis, vt & infrà 7. Aph. 48* στραγγουρίην καὶ δυσουρίην λύει φλεβοτομίη καὶ θώρηξις, τέμνειν δὲ τὰς εἴσω φλέβας. *Non ergo videtur hic Aphoriſmus eſſe vnus τῶν παρακειμένων vt Galenus putat. Spectat enim ad 33. Aphoriſmum, in quo oculorum* [illegible] *exemplo quoſuis dolores interdum per meri potionem, aliàs per venæ* [illegible] *ſolui docuit. Et 11. Aph. dixit, ſpontaneam per venas ani vacuationem nephriticis conferre. Similiter hic alios morboſos affectus per phlebotomiam à medico naturam rectè imitante ſolui poſſe, dyſuriæ exemplo docet: quod & 22. Aph. dolorificarum in dorſo ruptionum exemplo monuit. Et quod 3*[illegible] *Aph. de venæ ſectione indiſtinctè protulit, id iam accuratius explicat, nimirum medico ſecandam eſſe eam venam, quæ cum loco affecto communicat, præcipiens in dyſuria eas aperiendas, quæ ſunt κατ'* [illegible] *τῶν νεφρῶν, vt exponit Philotheus, nempe ad malleolos interiores. Quamquā enim tam interior, quàm quæ ad exteriorem malleolum ſita eſt, ab vna vena, quæ in poplite, oriatur, vt Galenus* [illegible] *interior tamen maiorem habet ſocietatem cum renibus* [illegible] *Non malè Auicenna lib. 1. 4. fen.* [illegible]

 quidem

quidem facit, oportere vt ſciatica [illegible], ſed experimentum facit, vt operatio [illegible] plurimum [illegible] ſciæ, ſicut ſi hoc eſſet debitum. Galenus in libello de conſtitutione artis docet, optimam facilimamq́ fieri euacuationem per venas coniunctas & ſocias, id eſt, connexas ijs, quæ ab illis deductæ ſunt, quæ in ipſis affectis partibus ſitæ ſunt. Non exprimit autem Hippocrates, num internæ ſuperiores in cubito, an inferiores in cruribus ſecandæ ſint. Etenim ſi inſignis fuerit repletio, internam in cubito incidere prodeſt: nam Aetius ſcribit [illegible] in corpore plethorico ſecanda eſt, ſi virtus imbecillis fuerit: ſin valida, ea, quæ in poplite eſt aut iuxta malleolos, aperiatur, &c. vbi [illegible] xio reſtiterit, ſaphenam ſcilicet, vbi dolor eſt in veſica alijsq́ partibus inferioribus: Iſchiadicam verò, ſi coxæ dolent.

Non autem Aphoriſmi huius ſententia eſt, quòd phlebotomia [illegible] potio ſoluat omnem dyſuriam aut ſtranguriam. Et dyſuria [illegible] appellatur ſymptoma facultatis expultricis, in quo ægre & [illegible] qu[illegible] redditur: Interdum quidem cum dolore, nempe ob phlegmonen, [illegible], vlcus, intemperiem inæqualem veſicæ & partium [illegible], inteſtini recti, renum: aut ob ſpiritum flatuoſum [illegible] difficilis eſt veſicæ motio, ob propriam eius imbecillitatem, [illegible] aut longa vrinæ retentione contraxit: aut propter obſtructionem [illegible] ctationem meatuum vrinariorum à calculo, arena, grumo ſanguinis, humore mucoſo & viſcido, tumore vicino, carne excreſcente, [illegible] qualem nuper excreuit ciuis Rotenburgenſi post [illegible] ſanguinis [illegible], ac diuturnum hypochondriorum dolorem, digiti [illegible] penna ſcriptoria. Vt autem potus vini generoſi [illegible] dyſuriam, humores craſſos, grumos & flatus diſſoluendo, robur [illegible] naturæ expellenti addendo: Ita venæ ſectio conducit in eadem, ſi eſt a phlegmone [illegible], & quando renes obſtructi fuerint arenularum [illegible] aliter, ita vt [illegible] gentia [illegible] neque [illegible] ex vena caua & aorta [illegible] ſanguinem [illegible] [illegible] ex [illegible], venulæ ad renum [illegible] [illegible] propagata, copia ſanguinis [illegible] [illegible] ar[illegible]antur, vt metus ſit phleg[illegible] [illegible], cui per c[illegible] ſunt accedit ſtranguria [illegible] arenularum excretioni [illegible] obſtat [illegible] [illegible] renum inſeruiunt, repletio & [illegible] [illegible] quam phlebotomia. nam [illegible]

[illegible]

curatur, imminens verò arcetur, & repletio exinanitur: tutiùs quoque reliqua præſidia nephritica adhibentur, ne ſcilicet plus attrahant, quàm auferant.

Præmittenda verò eſt ſectio venæ in cubito, maximè quando metus eſt, ne ex doloris vehementia humorumq; adfluxu in corpore plethorico renis affecti tunica phlegmone corripiatur. Significare quoq; voluit Hippocrates hac ſententia. translationes humorum à natura ad loca imperita & incommoda factas, medico non imitandas eſſe, quum ſint noxiæ atq; periculoſæ, vt cùm aquoſus humor ex abdominis capacitate ad medium thoracem detruditur.

APHOR. XXXVII.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα γενέσθαι ἐν τῷ τραχήλῳ, ἀγαθόν.

Ab angina detento tumorem fieri in collo, bonum.

Eiuſdem ſcopi eſt cum 25. Aphoriſmo: vt enim illic eryſipelatis, ita hic anginæ exemplo docet, quod morbifici humoris conuerſio & translatio à partibus internis, vtpotè nobilioribus, (è quorum numero eſt & larynx) ad cutaneas ſeu ſuperficiarias à natura robuſta facta, ſalutaris ſit, ſicuti idem & in dyſuria ſanguis rectè per phlebotomiam ab internis à medico ducitur ad externa. De iſtis anginæ mutationibus copioſius agit Hipp. in 3. prognoſt. 16. &c. Quæ ſanè non vnius ſunt modi. ſunt ergo etiam gradus periculi & ſecuritatis. Primùm quidem fauces reſpectu muſculorum laryngis & vertebrarum habentur inter partes externas. Deinde fit conuerſio à muſculis ad collum aut ceruicem externam: aut ad loca remotiora, vt ad pectus extrinſecus.

Porrò ea ſolum tumoris vel ruboris translatio ſalutem pollicetur: quæ fit robore naturæ vincentis ac humori morbifico dominantis, cuius rei ſignum eſt, quando cætera ſymptomata, quæ circa guttur apparebant, manifeſtè remittunt, vt ſunt dolor, orthopnœa, vocis impedimentum, difficilis deglutitio, potionis per nares recurſus, &c. Humores interdum ſe quidem ad exteriora manifeſto tumore proferunt, interna tamen interim eo [illegible] non liberantur, quia morbus malignior redditus partem [illegible] ad extimas partes tranſmittit, natura vi exprimente [illegible], quod [illegible] præ[illegible] non continente. Idcirco [illegible] Aph. 4[illegible] [illegible] repetitur, additum eſt, ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

APHOR. XXXVIII.

Ὁκόσοισι κρυπτοὶ καρκίνοι γίνονται, μὴ θεραπεύειν βέλτιον· θεραπευόμενοι γὰρ τάχιον ἀπόλλυνται. μὴ θεραπευόμενοι δὲ, πο[illegible] χρόνον διατελοῦσιν.

Quibus occulti cancri fiunt, eos non curare melius eſt. Si enim curantur, cele[illegible] moriuntur. Si vero non curantur, longiore tempore durant.

Morbos in vniuerſum curatu difficiliores eſſe docet, qui in locu internu abditúq; ſedem ſuam habent, vt angina acuta: quia nec manu chirurgica per ſectionem aut vſtionem tutò curari, nec al[illegible]s remedijs materia aliò transferri atq; amoueri poteſt, ob eius ſcilicet contumaciam, malignitatem aut ſitum, ob quam cauſam efferantur, ſi tractentur cuiuſmodi ſunt, podagra, hydrops, caluities, cancer occultus, id eſt, la[illegible] in penitioribus, aut qui nondum prominet extuberatúe extra c[illegible]ſuperficiem, nec exeſa cute ſe detegit, exulceratusq; eſt. Hortatur e[illegible]o medicos, ne omnium morborum curationem temere ſuſcipiant, mul[illegible]os etenim curatos exacerbari ſolùm ac deteriores reddi.

Eſt autem cancer tumor durus, dolens & contumax, e[illegible]co ſucco per venas ab epate in partem aliquam corporis laxam d[illegible], natus. Fit ex eodem ſucco elephantiaſis, quæ a nonnull[illegible] cancer [illegible] appellatur, quando is ab epate δυσκρα[illegible] & malè aff[illegible]o maxi[illegible] partem in iſtiuſmodi ſuccum conuertente, aduritur ac pecu[illegible]ari quadam m[illegible]nitate inficitur, atq; in totum habitum corporis e[illegible]unditur [illegible]q; c[illegible] ſordida putredine incaleſcit: craſis partium ſo[illegible]darum mut[illegible] [illegible] altrix aberrat, vnde mutatio coloris viuidi ac ru[illegible]eſcent[illegible] in l[illegible]du[illegible], [illegible]cedo vocis, exulcerationes in cute exiſtunt, &c. Hi idem ſi non [illegible] putreſ[illegible] autem in habitu, craſ[illegible]aq; & ma[illegible]na pituita ei [illegible]ur, [illegible] fit [illegible]pra & ψ[illegible]ea græcis appellata, cum prurit u magno. [illegible]uando ſangu[illegible] c[illegible] a[illegible] terrenus parti alicui im[illegible]actus pu[illegible] [illegible]ruare, ſ[illegible]tia[illegible], in atram bilem degenerat, fit vlcus cr[illegible], [illegible]ans, [illegible]carbu[illegible]ulum vocant. Succ[illegible] verò melancho[illegible] val[illegible] [illegible] & [illegible] parte [illegible] fixus, ſcirr[illegible]um [illegible]. Idem incaleſcen s & a[illegible]uſ[illegible]us [illegible] non vl[illegible], [illegible]erueſcens & acor[illegible] [illegible]era[illegible]e mor[illegible] [illegible]s, cancru vlceratū p[illegible] vt & atra [illegible] e[illegible] pr[illegible] a[illegible]ſtione genita, [illegible]aperi[illegible] a[illegible] [illegible] calore[illegible]

[illegible] natiuum deſtruens, vt non amplius euinci, hoc eſt, nec dyſcuti, nec ad ſaniem deduci vllis medicaminibus poßit, vtpote extra vaſa ſitus, inq; ſubiecto terreno hærens, & à calore vrente attenuatus, vt elui abſtergiq; nequeat: occupat vero magis partes laxiores & fungoſas, vt ſunt nares, labra, mammæ, gingiuæ, pudenda & aliæ conſimiles, quarum calor per ſe debilior eſt. Aegerrimè itaq; hoc malum tolli poteſt, & quidem non niſi igne aut ferro radicitus excindatur, quod in occultis cancris abſq; magnæ hæmorrhagiæ, aut conuulſionis metu, aut partium vicinarum iactura graui fieri haud poteſt: niſi enim radices ac fibræ vniuerſæ ſint exciſæ aut exuſtæ, nihil proficies: læſo autem neruoſo, fiet conuulſio: ſi vulneretur magna vena aut arteria, quales ſunt in inguine, & collo axilliſq;, fiet incurabilis hæmorrhagia. Aliqui quidem pro cancris curant phagedænas aut carcinomata, quæ ad male curata vlcera ſequuntur: nam & Celſus cancrum nominat ſerpentem vlcerum corruptionem atq; gangrænam.

Non vetat Hippocrates curare cancros non occultos, id eſt, ſuperficiarios & vlceratos: nam his licet & manum adhibere, & remedia topica, quæ dolorem abſq; putrefactione ſedant, feruorem extinguunt ac mitigant, vt ſuccus ſolani, Polygoni maris, geranium alterum folijs maluæ, heliotropium [illegible] Matthioli, cinis cancrorum, xanthium, pompholyx & ceruſſa cum camphora & aqua vitæ, radix tapſi barbati, hypericum, &c. quæ [illegible], digerunt ac ſine morſu ſiccant. Plinius Secundus [illegible] & folia viridia cucubi cum duplo herbæ polygoni ma-[illegible] panis. Galenus in commento laudat τὰ παρ[illegible]γορη-κὰ & [illegible] ichores abluentia, ita vt nec putrefaciant, nec [illegible] cancrorum ἀγωνιστικὰ ſola [illegible] ſectionem & [illegible] in ſumma corporis parte hærentes [illegible] cum radicibus [illegible].

[illegible]dum, quia hos magis exacerbant, hominesq; [illegible] tempore [illegible] cum [illegible] transfigere [illegible] neq; [illegible] medicina profuit, ſed [illegible] nec occiderent. Ex[illegible] ſi etiam [illegible] cicatricem [illegible], & cauſam [illegible] ad [illegible] perue[illegible], [illegible] quæ [illegible] quo[illegible]tur.

APHOR.

APHOR. XXXIX.

Σπασμὸς γίνεται ἢ ὑπὸ πληρώσιος ἢ κενώσιος: οὕτω δὲ καὶ λυγμός.

Conuulſio fit aut à repletione aut vacuatione ſeu inanitione: ſic vero & ſingultus.

HActenus pluribus Aphoriſmis docuit, morbos per humorum vacuationem & tranſlationem ſolui. Nunc conuulſionis & ſingultus exemplo oſtendit, nempe quòd morbi quidam [illegible] à replentibus, eosq́ recte vacuantibus tanquam contrarijs [illegible]: aliquos verò non à repletione, ſed ab inanitione oriri, qui vacuantibus [illegible] tollantur, ſed augeantur potius. Conuulſio quidem à repletione, [illegible] ſuppreſſam vacuationem aliquam comitatur [illegible] minùs quàm dyſuria, dolorq́ oculorum [illegible]. [illegible] rabilis eſt, quæ a ſiccitate, hoc eſt, [illegible] riores ſinus opplentur, à calore igneo inæqua[illegible] ſicat etiam Hippocrates hoc Aphoriſmo, al[illegible] expulſiua adiuta per animalem motricem ſolui, [illegible] quia humor cancros occultos creans à ſola natura [illegible] ſit extra partes, quæ ſe vacuant, ſicut ſupra de [illegible].

Porro conuulſio, quam Celſus diſtenſionem neruorum [illegible] ctionem neruorum appellat, a [illegible], quod eſt obluctando [illegible] m[illegible] trahi & diſtendi [illegible] in longitudinem [illegible] vera conuulſio nihil aliud eſt, quàm vitiata & v[illegible] tractio, quæ membra nobis inuitis in[illegible] itaq́ motus deprauatus, ſymptoma [illegible] go muſculi [illegible]aſmo, & quidem [illegible] lorum. [illegible] rens, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ita vt per [illegible] [illegible]

[illegible]

à noſtris conuulſio interpolata dicitur, alterius motibus interrupta. Propriè itaq; non eſt conuulſio, illa partium corporis præter naturam contractio, quæ fit quieſcentibus muſculis, vt quum membra diſtorquentur ex podagra, paralyſi, vulnere, frigore, morte, &c. vbi tendo muſculi induruit aut muſculus oppoſitus præciſus eſt.

Porrò motus tùm voluntarius, qui fit κατὰ προαίρεσιν, *quàm conuulſiuus, fit muſculi agentis ſecundum ſui medium, quod ventrem vocant, contractione, & oppoſiti relaxatione, per eadem inſtrumenta, quæ à cerebro vim motricem accipiunt: & vtrobiq; eadem eſt motus forma & ſpecies, ac verſus eundem locum: Differunt eo ſolùm, quòd ille fit voluntatis imperio: hic verò propter voluntatē, nobis inuitis: & vt plerique medici volunt, quòd ille fiat à facultate motrice ſolùm: Hic verò à natura vel à morbo ſolo abſq; vllius facultatis opera efficiatur, vt paralyſis, nihil agente natura: exiſtimant enim illi, motum conuulſiuum ſequi ad morbum organicum, nimirùm nerui abbreuiationem ſeu in breuiorem longitudinem contractionem. Sed quia ſpaſmus à Galeno inter deprauatos motus recenſetur, non eſt abolitus motus, quemadmodum paralyſis.*

Præterea multa oſtendunt, quòd muſculi in ſpaſmo contrahuntur quidem & abbreuiantur, eius contractionis tamen cauſa non eſt nerui alicuius decurtatio, ſeu contractio: ſiquidē nec in voluntarijs motibus ſecundùm naturā factis nerui ſeſe contrahendo mouent muſculos: multò minùs erunt autores illius deprauati motus. Etenim eum ſolū vſum habent nerui, vt veluti canales virtutē motricē à cerebro acceptā deferant ad muſculos. Galenus ipſe in libro de formatione fœtus ex profeſſo docet, muſculos nō à motis neruis moueri, & 1. de loc. aff. 6. & 12. de vſu part. 3. atq; in fine de plac. Hipp. & Platonis teſtatur, neruum ſine carne nullam partem mouere. Adhac nerui non perpetuò in capita muſculorum inſeruntur, ſed aliquando ad ventres: aliqui etiam non ipſam carnem muſculi ſubeunt, ſed lateratenus tantum attenduntur, vt nonnulli Anatomici docent. Quia ergo obliquè accedunt, non verſus principium muſculi ſemper fieret contractio, illis in ſe coeuntibus, nec conuelluntur vllæ partes, carne muſculoſa carentes, etiamſi neruos à cerebro accipiant ſenſui exquiſito ſeruientes. Videtur itaq; conuulſio πάθος *eſſe potiùs muſculorum quàm neruorum: & quòd deprauati huius motus cauſa prima & proxima ſit vitioſa muſculi diſpoſitio, ſicuti naturalis eiuſdem motionis cauſa immediata eſt, ipſius diſpoſitio naturæ congruens. Cenſet etiam Veſalius, quòd muſculus beneficio carnis ſe colligendo mo-*

Vuu *ueat*

ueat partem, propterea iuxta fibrarum carnearum ordinem tendi & laxari muſculum. Neceſſarius quidem neruorum vſus eſt ad edendum motum, non tamen eſt proximum motus inſtrumentum, etſi principium motus præbent, animæ imperium ad muſculos deferendo, ſicuti auditionis proprium inſtrumentum eſt auris, non neruus ἀκυςικός.

Sed dubium eſt, vnde praua iſta muſculorum diſpoſitio exiſtat, ſi non eſt à neruorum contractione. Plurimæ ſanè ſunt cauſæ euidentes, quæ conuulſionem accerſunt, nempe vulnera neruorum cerebriq́;, compreſſio, contuſio, punctio, inflammatio, vertebrarum luxatio, crapula, cibi corruptiones variæ, immodicæ vacuationes, acres & venenati vapores aut humores cerebrum aut neruos ferientes, dolores ventriculi inteſtinorumq́;, conſternatio metusq́; repentinus, ira, &c. Harum cauſarum ſingulæ multùm inter ſe diſpares, vnam eandemq́; affectionem ſuſcitent oportet, quæ ſit cauſa proxima & καθόλυ conuulſionis. Illam continentem cauſam omnium conuulſionum, quæ quantum ad cauſas primitiuas & locos affectos attinet, multiplices ſunt, quærimus.

Sciendum itaq;, quòd motus partium localis aut eſt κατὰ φύσιν, quo membra à muſculis vel flectuntur, vel extenduntur in rectum, vel extenſa ſuſtinentur, ne concidant: Rectè fiunt hi motus, quando organa rectè ſe habent, virtusq́; non eſt languida. Aut eſt παρὰ φύσιν, idq; non vno modo, vel abſq; deliberatione præcedente, & nõ accedente vi animali, ſolius morbi violentia organis ad motum coactis, qualis motus eſt palpitatio, & conuulſio quoq; ex Galeni ſententia: Aut accedit facultas motrix, à natura tamen coacta, vt ſe à cauſis infeſtantibus expediat, vt ſunt, tuſſis, rigor, pandiculatio, oſcitatio, ac vt nos credimus, conuulſio: Vel affectio morbida agit ſimul cum facultate animali, etſi languida & oppreſſa, idq; cũ deliberatione, vt ſit in tremore. Porrò tria ſunt in nobis principia motus, imperium voluntatis, imaginatio τῇ ὀρέξει αἰσθητικῇ annexa, & natura, quæ ciet ſternutationes, vomitus, ſingultus, purgationes criticas & menſtruas, pulſum cordis & arteriarum. Voluntas nunquam imperat conuelli membra: nec appetitus rationis expers vult conuulſionem ſimpliciter. Quid ergo facultatem motricem excitat, vt edat vitiatas huiuſmodi actiones conuulſiuas? Etſi motus voluntarius & rectus & prauus fiat à voluntate imperante, non tamen ſequitur, quòd & violentus motus ab eâdem fiat voluntate, ideò & Gal. 3. de loc. aff. 6. ait, quòd in motu voluntario det voluntas principium motionis in cerebro ipſis neruis, ac per hos muſculis:

ſecùs

ſecùs autem in ſpaſmo fieri. Quas ergo alias cauſas habet motus conuulſiuus? Reſp. Facit id, vt credo, res dolore moleſtiaúe intus afficiens cerebrum aut neruos, humor videlicet aut flatus copia diſtendens vel mordicatione laceſſens, vel occulta quadam vi inimica irritans atq; offendens. Hanc moleſtiam naturalis cerebri & neruorum vis percipiens, dum excutere eam aut repellere ſtudet, facultatem motricem in auxilium excitat, vt muſculos contrahat præter voluntatem, etiam ſine delirio, aut vllo cerebri affectu præter naturam: contrahit autem eos ob fugam mali interni, ſicuti aliâs contrahit eoſdem voluntariè, ad fugiendum malum externum, quod phantaſia monſtrat. Hîc verò ſpecies mali interni potentior pro ſua natura deprauat motum, vt contra voluntatem muſculos contrahat, vincens ac intercipiens vim illam ab intellectu practico prouenientem, vt conuulſum membrum non poſſit voluntas mouere. Eadem ratione tuſſim ſæpe comprimere, aut riſum continere, aut oſcitationem inhibere nequimus. Quia naturæ motus facilè excitat motum appetitus bruti, qui cum illa magnam habet ſimilitudinem. Sic & in conuulſione natura neruorum moleſtiam aliquam percipiens cogit appetitum ad agendum, licèt propter temporis breuitatem, aut læſionis paruitatem non animaduertatur. Similes alij motus fiunt, qui non diſtinctè à voluntate vel appetitu mandantur, ſic quaſi neſcientes reſpiramus, nictamus oculis: aliqui inter dormiendum ſtrident dentibus, loquuntur, ambulant: alij loquentes ringunt naſum, aut caput agitant quaſi inuiti aut non aduertentes: ſed hæc fiunt à bruta appetitione, non rationali.

Sunt autem motus conuulſiui admodum turbulenti ac interciſi, quia virtus mandans motum non diſtinctè præfinit his vel illis muſculis, quantum tendi laxariúe debeant, ſed confusè pluribus, ac in epileptica conuulſione, omnibus imperat.

Spaſmus ergo, vt ſymptoma, affectus eſt facultatis motricis vel muſculorum, qui deprauatè mouentur, etſi nullum in ipſorum corpore ſit vitium: Verùm vt morbus eſt πάθος principij neruorum vel partium neruoſarum, ſenſum illum moleſtum percipientium, id eſt, tendinum & fibrarum neruacearum in muſculis, & neruorum ante inſertionem in muſculos ſolùm in epilepſia ſubiectum eſt cerebrum.

Porrò cauſa neruos moleſtia afficiens, eſt materia aut craſſa aut tenuis, multa vel pauca, humoroſa vel vaporoſa & flatuoſa. Si tenuis eſt, acris tamen & mordax ſubitò in neruos irruens, tùm virtus expultrix dolore exci-

tata contrà luctatur, atq; eam vibratione continua excutere cupit, aut accurrentem repellere antequam admittat, nec ceſſat, donec eam depulerit, niſi labori ſuccumbat: atq; ita fit conuulſio interpolata. Sin materia eſt viſcida, multaúe, copia diſtendens vel mordacitate diuellens, aut ſi flatus craſſior in neruos inſilit ac opprimit, vt natura nihil reluctetur, tùm pars manet immota, eandem figuram pertinaciter retinens, quia muſculus perſeuerante ac vrgente malo inceptam contractionis actionem continuat, & quidem robuſtiſſimè agit, quia coactus agit, ſicuti parturientes mulieres in graui dolore fortiter articulos comprimunt. Manet itaq; contractum membrum, donec natura ſuo robore aut medicamentis adiuta humores aut flatus neruis infarctos diſcutiat. Tetanus quidem ſeu conuulſio perpetua fit, quando vnus vel plures muſculi vnius lateris agunt. interpolata verò, quando oppoſiti per vices crebras mouentur: In tetano hærere videtur materia impacta neruo, qui muſculis eſt inſertus: In interpolata, in neruo nondum diuiſo & inſerto.

Fit autem tetanus vel ad anteriora, flectentibus muſculis ad anteriora tenſis, & dicitur ἐμπροσθότονος*: vel ad poſteriora, iiſdem extenſis, & fit* ὀπισθότονος*: vel tàm flectentibus quàm tendentibus æqualiter conuulſis pars æqualiter riget, & nominatur* ὁμότονος *& ſpeciatim* τέτανος*. Materia neruos offendens fluit ad ipſos ex ſpinali medulla aut cerebro: vel ex toto per venas arteriasq; ſubſtantiæ neruorum immerſas.*

Sed qui fit, quòd materia neruis impacta non parit paralyſin? Et dubium eſt, a craſſa ne an tenui materia generetur conuulſio? Meo quidem iudicio, ſpaſmus & paralyſis tàm à craſſo, quàm tenui ſucco naſci poſſunt, diuerſa tamen ratione, nempe iuxta diuerſas nerui partes, quæ tres ſunt: ſubſtantia medullaris, & duæ membranæ à menyngibus cerebri propagatæ, mediam iſtam ſubſtantiam inueſtientes. Humor ſanè craſſus medullam nerui occupans obſtructiones facit, impeditq; tranſitum facultatis motricis & ſentientis, cuius vehiculum eſt medulla. A tenui quoq; multoq; fit paralyſis: nam is vel copia obſtruit medullam, vel inter tenuem & craſſam menyngem à cerebro defluens totam nerui ſubſtantiam emollit & relaxat madore ſuo, vt motus potiùs quàm ſenſus languefiat, maximè tendinibus & fibris nerueis muſculorum emollitis, vt oſſa transferre nequeant, id quod pueris ex natiua tendinum humiditate accidit. Talem tenuem pituitam in ſpinali medulla ac neruis collectam reperit copioſam Volckerus in ſectis cadaueribus paralyticorum. At ſi humor vel flatus craſſus effunditur inter

duas

duas nerui menyngas, easq́ vel diſtendendo diuellit & lacerat, vel acredine vellicat, tùm vim motricem excitat, vt muſculos contrahat & conuellat: ſi hæc maleficia medulloſæ ſubſtantiæ nerui communicatur, tùm cerebrum in conſenſum trahitur, totumq́ corpus conuellitur. Hinc fit vt ſpaſmus vniuerſalis non ita crebrò tetanum comitetur, quum craſſus humor intra menyngas concluſus maneat, ad medullam ob craſſitiem non potens tranſire, niſi ex eo corrupto acris vapor exurgens penetrat in profundum. Pueri autem ob neruorum mollitiem & facultatis expultricis robur, neruoſiq́ generis εὐαισθησίαν leuiſſima de cauſa conuelluntur. Ad punctos neruos cõuulſio ſequitur, ratione retentæ ſaniei poſt acceſſum phlegmones genitæ, quæ ob moram acrem malignitatem adipiſcitur: huius ergo virus in nerui ſubſtantiam internam, & tandem in cerebrum permanat.

Ceterùm duplex eſt conuulſio ratione loci affecti: vna, quâ corpus vniuerſum conuellitur, cerebro aut primo neruorum principio laborante, & dicitur vniuerſalis: eaq́ eſt vel cum ſtupore mentis ac ſenſuum, appellaturq́ epilepſia: vel ſine ſtupore quidem mentis, ſed cum delirio, vt fit interdum in phrenitide, in qua ſanies acris tenuiśq́ extillans ad principium ſpinæ defluit, illudq́ acri calore pungit, cum magna ſpirituum perturbatione, qui magno impetu abſq́ omni ordine in neruos propelluntur, vt robuſtiſſimos motus edant, firmiſſimoq́ amplexu retineant ea, in quæ incidunt: aut inflammatis menyngibus cerebri per conſenſum laborant etiam tunicæ dorſalem & neruorum medullam tegentes. Altera particularis eſt, in qua vel corpus capiti ſubiectum, abſq́ muſculorum faciei offenſione, conuellitur vniuerſum, affecta neruorum origine in ſpina dorſi: vel dimidia ſolùm pars corporis ſubiecti, dextra ſiniſtraúe conuellitur, quando ad alterutram medullæ partem materia è cerebro depulſa eſt: vel ad partem medullæ inferiorem, ad vnius ſcilicet nerui maioris exortum decumbit, & tùm conuellitur ea duntaxat pars, quæ ab eo neruo propagines ſumit. Oculorum muſculi molles ſunt ac cerebro viciniſſimi, ideoq́ cerebri affectiones primò omnium ſentiunt: & horum conuulſio peculiari nomine ςραβισμὸς dicitur, ſicuti muſculorum buccas & maxillam inferiorem mouentium ſpaſmos, riſus Sardonius dicitur. Spaſmus cynicus ſeu tortura oris impropriè σπασμὸς appellatur, quum ſit potiùs paralyſis partis oppoſitæ, vno ſiquidem muſculo reſoluto, oppoſitus congener maxillam vniuerſam & vnâ labra ad ſe trahit.

Sed cur Hippocrates in hoc Aphoriſmo omnes conuulſionum differentias ad duas tantum cauſas retulit, nimirum ad πλήρωσιν & κένωσιν, quum

ad hũc ſpaſmus à recentioribus non proportionatus ad materiam dictus, non videatur referri poſſe? Ego ſanè arbitror Hippocratem intelligere repletionem non totius corporis, ſed neruorum ipſorum, quod & Galenus 5. Aph. 5. innuere videtur, eam videlicet, quæ ad vires refertur. Grauantur autem & offendantur vires neruorum iam antè debilitatorum, ab omni qualitate humoris aut vaporis mordentis vel copia diſtendentis impulſu & influxu: Cacochymia enim quoq; dicitur πλησμονὴ & πλεονεξία, etſi non ſit πλῆθος: Fit & à veneno ſpaſmus, quod mole quidem exiguum eſt, ſed viribus maximum, quod ἰοβόλα morſu infundunt. Quapropter conuulſio, quam aut vapor aut humor, quantumuis paucus, ſuſcitat, dicitur profecta à repletione, hoc eſt, ab inutili ſubſtantia. Ab inanitione oritur ſpaſmus, qui ob defectum innati ſpiritus atq; humoris accidit neruis per incendium febris aut immoderatam vacuationem reſiccatis & exhauſtis: Hi ergo ob ſiccitatem ſunt ſenſibiliores, atq; ob priuationem ſpirituum imbecilliores: atq; exhauſti facilè in ſe trahunt humores acres, qui difficulter & tardè rurſus elui poſſunt è neruo debili & ſiccato: parsq; imbecillis à leuiſſima cauſa afficitur, tardeq; liberatur: Sic multi ex ira conuelluntur, humore vel flatu mordaci repentè in neruos incurrente. Lethalis itaq; iudicatur conuulſio ab inanitione, ob conſumptum calidum humidumq; natiuum, & vires proſtratas.

Neq; verò opus eſt accipere Aphoriſmum de tali repletione, quæ neruos dilatando efficiat contractiores & breuiores. Hippocrates etenim ſe ipſum declarat, inquiens: ὥτω δὲ καὶ λογικός. Fit autem ſingultus, quoties os ventriculi copia vel qualitate inimica moleſtatur, aut quando triſtis in eo ſenſus naſcitur propter conſumptionem humiditatis inſitæ, aut calor eiuſdem extinguitur: non autem ſingultus fit ob ventriculi ſiccitatem aut ob neruorum ad ventriculum deſinentium abbreuiationem: ſed potiùs quia orificium eius, quod exquiſitiſſimi ſenſus eſt, irritatum cupiat excutere, quod ei penitiùs impactum moleſtumq; eſt, pro ea vi quæ ſingulis corporis partibus à natura inſita eſt, qua propellunt à ſe, quod offendit. Non autem nerui, niſi ſecundariò, ſed ipſe ventriculus mouetur in ſingultu, primùm quidem ſe dilatans, deinde iterum conſtringens, compreſſioneq; aëris in vacuo ſpacio contenti & eiuſdem per anguſtam viam expulſione ſonitum edit, vt fit in tuſſi per thoracis compreſſionem. Quapropter hinc concludo, quòd & in conuulſione muſculus contrahens ac iterum extendens ſe concutiat, vt cauſam nocentem expellat. Vtq; ventriculus, ita & nerui à frigore, quod mordax

dax eſt, irritatur, non minùs quàm acribus. Et tàm ſpaſmus quàm ſingultus comitari ſolet vomitum ſuperfluum, hæmorrhagias magnas, ὑπερκάθαρσιν, vigilias, vulnera menyngum, puncturas neruorum: & cuncta illa quidem ob conſenſum neruorum.

Adhæc conuulſio, vt ſymptoma, non eſt effectus proximus repletionis atque inanitionis: non enim ſunt morbus, ſed cauſa morbifica, ſunt quippe occaſio, vt irritetur neruus, ſoluta eius ſubſtantia continua. Non ergo proximas & immediatas cauſas conuulſionis recenſet Hippocrates, multis alijs morbis communes, & magis προκαταρκτικάς. Omnia etiam externa, quæ poſſunt humores reddere acriores, ad cauſas προκαταρκτικάς conuulſionum referri poſſunt, vt vigiliæ, inedia, ira, pharmaca, febres acutæ, vinum potens, non quidem præcipuè, quod neruos exiccent, ſed quia humorum mordacitatem adaugeant.

APHOR. XL.

Ὁκόσοισι περὶ τὸ ὑποχόνδριον πόνοι γίνονται ἄτερ φλεγμονῆς, τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸν πόνον.

Quibus circa hypochondrium dolores fiunt abſque phlegmone, his febris ſuperueniens ſoluit dolorem.

APhoriſmo trigeſimoprimo plura dolorum remedia propoſuit, non ſolùm quæ materiam morbiferam aliò transferunt, aut educunt è corpore, de quibus hactenus eſt locutus: Sed etiam attenuatoria facultate eandem diſcutiunt & conſumunt, vt ſunt fomenta & meri potio: quæ dolores oculorum & ſtranguriam ſoluere dixit. Hic idem à natura ipſa fieri docet, inquiens: dolores hypochondriorum abſq; calore ſeu phlegmone ſoluit febris ſuperueniens: Hæc ſiquidem à tetano quoq; & conuulſione liberat, vt 2. Aph. 26. & 4. Aph. 57. & 5. Aph. 5. & 70. docuit, materiam ſcilicet rebellem per calorem auctum à febri attenuando ac præparando, vt deinceps à natura concoqui, & per ſudores, vrinas aliasq; vias expelli queat. Excludit autem dolores cum phlegmone coniunctos, aut à cauſa calida mordaci ortos, hi enim acceſſu febris magis exaſperantur: Illi ſolùm dolores à febre ſuccedente ſanantur, qui propter inæqualem intemperiem frigidam, obſtructionemúe, aut ſpiritus flatulentos eueniunt, ſiue cum humore ſint, ſiue abſq; eo: nam calor febrilis humorem frigidum attemperat, coquit & diſcutit, flatus diſsipat & reſoluit, obſtructiones aperit.

rit, meatus cutaneos reſerat, & quidem multò potentiùs ac ſecuriùs, quàm foris admota fomentà, quæ non ita penetrant, nec in partes omnes æqualiter agunt, ac ſæpè plus ad partem trahunt, quàm diſcutiant. In hypochondrijs verò, quia plurimum caloris habent, faciliùs iſta fiunt, minoreq́; periculo quàm in thorace aut capite, vbi partes nobiliores continentur, minusq́; commodè ab his excrementa poſſunt expurgari. Medicus tamē quoq; imitetur naturam, & vtatur ſacculis & fotibus ex oleis & alijs medicamentis coquentibus, incidentibus, attenuantibus & reſoluentibus. Celſus hunc Aph. pluribus verbis expreſſit: Si ſine inflammatione dolor eſt, nihil imponendum eſt, hunc enim ſtatim ipſa febris ſoluit, at ſi neq; inflammatio, nec febris, ſed tantùm præcordiorum dolor eſt, protinus calidis & ſiccis fomentis vti licet, quibus vtimur, ac ſi febris fuerit.

APHOR. XLI.

Ὁκόσοισι διάπυόν τι ἐὸν ἐν τῷ σώματι μὴ ἀποσημαίνει, τουτέοισι διὰ παχύτητα τοῦ πύου ἢ τοῦ τόπου, οὐκ ἀποσημαίνει.

Quibus ſuppuratum quid in corpore exiſtens non innoteſcit, his propter puris aut loci craſsitudinem non innoteſcit.

Eadem ferè ſententia in Coacis extat his verbis: τὰ δ' ἐμπυήματα εἴσω ῥυγνύμενα, βέλτιστα, μήτε ὄγκῳ, μήτε πόνῳ, μήτε χρώματι διάδηλα, ἔξω ποιέει: τινὰ δὲ τούτων διὰ πάχος πύου οὐ διασημαίνει. *Et Celſus lib 2. cap. 8. Ex ſuppurationibus hæ tolerabiles ſunt, quæ in exteriorem partem feruntur & acuuntur.*

TVmoribus internis ad ſuppurationem tendentibus, febres quoq; ſuperueniunt, iuxta 2. Aph. 47. dum pus generatur, dolores ac febres accidunt magis quàm iam confecto: Suppurationis autem ſigna in abſceſſu frigido obſcuriora ſunt: ideò nunc monet, vt medicus in laboribus hypochondriorum attentus ſit, ne acceſſu febris deceptus, à febre ſuccedente ſolutionem eius tumoris, qui iam ſuppurari incepit, ſperet: nam ſuppurationes quaſdam nec ex colore, aut tumore, aut dolore partium externarum vllam ſui dare ſignificationem docet, nec tactu viſuue deprehendi poſſe. Itaque diſpiciat accuratè ſeduloq;, quis ſit locus ſuppurationis, & quando fiat ſuppuratio: nam & loci & temporis ignoratio errorem grauem parere poteſt, intempeſtiuam ſcilicet aut parùm profundam ſectionem adhibens, aut le-

eum à pure immunem ferro ſecans vel vrens. Vicinæ ſiquidem partes quoq; corruptelam à pure contrahunt, & membri craſis euertitur, & ad id vtpotè debilitatum, frequenter fit è toto corpore confluxio, atq; ob læſam eius coctionem copia excrementi in eo coaceruatur. Occultatur autem ac deliteſcit puris notitia, nec foris apparet vel ob loci denſitatem duritiemúe, aut profunditatem, vt cùm abſceſſus intra muſculos ventris cruriúue, aut articulos magnos latent, vt & in calcaneo & planta pedis ob craſſitudinem cutis: vel ob ipſius puris craſſitiem deliteſcit, quia ratione vnius ad ſuperficiem propelli nequit: Quapropter tumor non acuminatur, nec in faſtigium attollitur, nec digitorum tactui ac compreſſioni cedit, nec fluctuat. Paulus mollitiem cum inundatione quadam vult certiſſimum ſignum eſſe factæ ſuppurationis: Verùm quia loci denſitas tactum perturbat, propterea Auicenna locum pluribus digitis premendum iubet, vt inundatio ſeu fluctuatio deprehendatur. Obſeruandus quoq; color cutis, qui in loco puris cum ſplendore quodam albicans eſt a vicinarum partium calore plurimùm diſtans: Sentitur & pondus atq; pruritus: rigor inordinatus percipitur: præceſſit phlegmone aut durities argilla locum ſuppuratum tegens, autore Hippocrate, celerius reſiccatur.

Auicenna locum ſuſpectum fouet aqua calida: & pars commutata locus erit puris. Hac cognita, ſi pus lateat propter ſui craſſitudinem, vtemur tenuantibus & mollientibus: ſi ob cutis denſitatem, laxantibus & rarefacientibus: & pars ſcalpello profundo incidenda aut admoto pyrotico emiſſarium puri faciendum.

APHOR. XLII

Ἐν τοῖσιν ἰκτερικοῖσι τὸ ἧπαρ σκληρὸν γενέσθαι, πονηρόν.

Morbo regio laborantibus iecur durum fieri, malum.

Celſus lib. 2. cap. 8. In morbo arquato durum fieri iecur, pernicioſiſſimum eſt.

Alios quoq; hypochondriorum labores ſeu affectus à febrili calore non ſalui poſſe ſignificat, nempe tumores duros in dextro hypochondrio, ictero ſuperuenientes ab epatis duritie, quæ à calefacientibus augeretur. Nam bilis redundans in vaſis hepatis hærens, humoriq; craſſo ac viſcoſo mixta, aut etiam ſola cohercita, per moram longiorem

craſſeſcēs, tenues viſceris venas infarciēdo, obſtructiones facit iecinoris. Aut in ipſam epatis carnem effuſa, tenuiq́ eius portione diſcuſſa, ſcirrhum epatis inuehit, idq́ in amplā ſæpè molem diſtendit. Caro eius intumeſcens, aut flatibus craſſis turgens, ambientem tunicam ſenſus participem diſtendens, & vincula, quibus alligatur epar vicinis partibus, diſtrahens, dolorem facit in dextro hypochondrio, vagum quidem & repentinum, quando eſt à flatibus: acutum verò ac vehementem cum febre acuta, in phlegmone epatis, præſertim vaſa & membranam occupante: ſin adeſt dolor leuis cum duritie ſenſuq́ ponderis, eſt ſcirrhus. Dolet quoq́ epar abſq́ tumore, cum duritie non magna nec renitente, ſenſuq́ grauitatis, obſtructis extremis tenuium vaſorum partibus. Durities in ictero minatur hydropem, ſignificans totam epatis ſubſtantiam bile ſuffuſam infarctamq́ eſſe, & ab eadem exiccatam & torrefactam.

Et quia fieri poteſt, vt epar in ictero ſolum à flatibus aut obſtructionibus indureſcat, ipſa carne epatis nondum denſata aut refrigerata, & non præſente phlegmone, ideo Hippocrates non dixit θανάσιμον, *ſed ſolum* [illegible], *quia medicamenta aperientibus & diſcutiētibus ſalus bilem expurgantibus frequentiùs iteratis reſtitui poteſt. Durū ergo epar in ictero* [illegible] *phlegmone & ſcirrho, eſt malum ratione tàm ſigni, quam curationis.* [illegible] *enim epar antè exſiccatum eſſe: calida verò locum non habent,* [illegible] *emollientia, quæ robur iecoris exoluunt, etſi morbus ea poſtu*[illegible]

APHOR. XLIII

Ὁκόσοι σπληνώδεες ὑπὸ δυσεντερίης ἁλίσκονται, [illegible] μακρῆς δυσεντερίης, ἢ ὕδρωψ ἐπιγίνεται [illegible] καὶ ἀπόλλυνται.

Lienoſis, qui à dyſenteria corripiuntur, ſi longa d[illegible] lienteria ſuperuenit, & moriuntur.

In Coacis eadem ſententia ſcribitur hoc modo: Δυσ[illegible] μὴ μακρὴ, χρήσιμον· μακρὴ δὲ, πον[illegible] λη[illegible] ἢ λειεντερίαι γίνονται, θανάσιμον. [illegible] *ait:* Τοῖσι σπληνώδεσι δυσεντερ[illegible]

L ienoſorum, quibus ſplen in ſiniſtro [illegible] *docet, quod labores hypochondriorum non t*[illegible] *vacuantibus ſoluantur: & quod idem* [illegible]

ſ[illegible]

ſalutem & interitum afferre poßit: nam dyſenteria breuis, lienoſis, inquit, ſuperueniens conducit, vt paulò infrà dicit, euacuato nimirùm humore melancholico, qui in ſplene collectus duritiem parit: diuturnior autem & ſupra modum protracta, niſi arte occurramus, alios morbos graues, hydropem aut lienteriam pariens, interitum affert.

Splenicos verò Hippocrates *appellat, non ſolùm quibus lien longo tempore ab infarctu humoribus melancholicis aut à phlegmone & ſcirrho obduruit, ſed in genere omnes quibuſcunq; lien iamdiu malè eſt affectus, nimirum obſtructus, in magnam molem tumens ſine ſcirrho, à flatibus aut excrementi melancholici aut crudi humoris colluuie, cum fœdo corporis colore [illegible] ſymptomatis. Humor verò, quo ſplen intumuit aut obduruit, ſalutariter per hæmorrhoides, aut per ramos ſplenicos ad inteſtina depulſus per aluum, abſq; inteſtinorum exulceratione expurgatur, appellaturq; dyſenteria* αἱματώδης *aut deiectio nigrorum à ſanguine atro: interdum etiam c[illegible] exul[illegible]eratione inteſtinorum, contracta nimirùm corruptela & acrimonia ex longa ſuppreßione ac æſtu, aut aliorum humorum acrium mixt[illegible]: [illegible] dyſenteria vera cum vlcere, quæ tamen funeſta non eſt, modò non diut[illegible] perſeueret, ſed ſalutaris potius eſt, quia indicat lienis obſtru[illegible], m[illegible] per inteſtina euacuata eſſe ſolutam, atq; id malum ſalua ſplen[illegible] ortum fuiſſe, tantùm ob vias interclusas vaſorumq; ſple[illegible]. Non autem exulcerantur inteſtina humoris melan[illegible] poſt 4 dies, autore* Hippocrate*: licèt atra bilis exulcer[illegible]ina, planè mortifera ſit. At dyſenteria cruenta quo[illegible]o tempore durauerit, nec ea leuetur æger, nec lien d[illegible] cra[illegible] ſanguis deyciur, quia monſtrat obſtinatam o[illegible] & im[illegible]atem [illegible]enoſq; gener[illegible]: nec tam e[illegible] longitudine, quàm ex [illegible] huius perſeuerantis fluxus peri[illegible] amplius incolumem ſ[illegible] ex toto corpore [illegible]uari, nec iam ampliùs vaſa [illegible] referta eſſe, quem tamen a ſe propter [illegible]*

[illegible] imbecillitatem officium facere ceſſat, [illegible] ſanguinis ad ſe non ducens, tandem [illegible] excrementa [illegible] patiu ſua [illegible] ſtate

 ſangui-

ſanguificatio deſtruitur: vel lien ſuo contactu vires ventriculi concoctrices offendit, ſuccuſq; prauus continuato ſuo tranſitu craſin & vires inteſtinorũ ventriculiq; corrumpit, fitq; lienteria, quæ magnitudine cauſæ, def[illegible] alimenti, quod nec generat nec diſtribuitur, vigilijs & aßiduo ſurgendi labore poſt dyſenteriam planè lethalis eſſe ſolet. Vires etenim ob multas euacuationes ex morbo præcedente deijciuntur, vnde faciliori negotio mors inuadit ægrotantem.

Nam & per hunc aliquando excrementa ſplenis vacuantur, quando eſt ἀναῤῥοπ⊙.

APHOR. XLIIII.

Ὁκόσοισιν ἐκ στραγγουρίης εἰλεὸς ἐπιγίνεται, ἐν ἑπτὰ [illegible] ἀπόλλυνται, ἢν μὴ πυρετοῦ ἐπιγενομένου ἅλις τὸ οὖρον [illegible]

Quibus ex vrinæ ſtillicidio ileos ſuperuenerit, hi in ſeptem diebus mo[illegible], ſi febre ſuperueniente vrina ſatis fluxerit.

In Coacis extat hæc ſententia his verbis: Ἐπὶ στραγγουρ[illegible] γενόμεν⊙ ἑβδομαῖος ἀπ[illegible]υσιν, ἢν μὴ πυρετοῦ ἐπ[illegible] θρόον οὖρον ἔλθῃ. *Et in 2 Epid. 6. ſect.* [illegible] νον πολλὸν ἄκ[illegible]τον κατὰ λ[illegible]γον δίδ[illegible] [illegible] ὀδύνη γένηται. λ[illegible] δὲ καὶ πυρετὸς κ[illegible] *Celſus lib. 2. cap. 8, hunc & quadrageſimum[illegible] Deniq; ipſa febris, quod maximè mirum [illegible] eſt: nam & præcord[illegible] dolores [illegible] Et ex difficultate vri[illegible] mo[illegible] per calorem mouet, [illegible]*

SVprà Aphoriſmo trigeſimo ſexto d[illegible] venæ ſectione ſolui docet: nunc ex[illegible] peruenie[illegible] docet, quo a[illegible] a[illegible] r[illegible] , [illegible] qu[illegible] a [illegible] t[illegible] tio [illegible] excernitu[illegible] iam læ[illegible] a[illegible] [illegible]

delicet crudis craſsiúq; collum veſicæ obſtruentibus, calore febris ſuperuenientis attenuatis, vt per vrinæ meatus vacuari poſsint. Nec ſolùm ſtranguria per febrem lotiiq; profluuium ſoluitur, ſed etiam ileos, qui eſt ſtranguriæ ἐπιγέννημα quoddam: Quando enim craſſum phlegma vnà cum multis flatibus in tenui inteſtino coaceruatur, pars verò eiuſdem ad veſicam depulſa, obſtruendo vel mordendo ſtranguriam fecerit, tùm veſica lotio diſtenta meatum inteſtini inferioris comprimendo, flatibus & excrementis exitum per aluum impedit: imò veſica dolente ac retinente lotium, rectum quoq; inteſtinum per conſenſum ſe comprimit feceſq; retinet: quemadmodum in 5. Aph. 58. ob inteſtini recti laborantis conſenſum ſtranguriam fieri dixit. Deinde prohibita fæcum & flatuum excretione, dolores in inteſtinis cientur: poſtea horum facultas expultrix grauata & flatibus laceſsita, cum violentia ac impetu feces ad ſupernas partes protrudit, ſiquidem ad inferna nihil cõſueto motu promouere poteſt. Hinc ructus fœtidi vomitusq; praui ſequuntur. Humore autem collum veſicæ obſtruente, vnà cum lotio copioſo euacuato, nec ampliùs compreſſo inteſtino infimo, phlegma quoq; caliditate febris in inteſtinis liqueſcens, liberè vnà cum flatibus per aluum iam non [illegible] excernitur: atq; ita vterq; affectus, tàm ſtranguria, quàm ileos [illegible]. De tali vtiq; ileo locutus eſt Hippocrates in 2. Epid. vbi dixit, εἰλεὸν [illegible], mollem, qui non adeo intenſos habet dolores, ſolui per dyſ[illegible]lentem, id eſt per alui profluuium ſimplex, non cruentum: [illegible]er. cum in eo dandum eſſe, quod ſcilicet craſſos humores att[illegible], & vires roborat.

Si febr[illegible] [illegible]rum profuſione ſuperueniat, æger ob duorũ morborum [illegible], vehementiam viribus exhauſtis, intra primum ſeptima[illegible] [illegible]nte quum ob excrementorum alui lotiiq; ſuppreſsionem, & propter æſtum calor natiuus facilè ſtranguletur.

[illegible] morbus [illegible] deperdita inteſtinorum cauitate, qua non ſine [illegible] excrementorum delatione per inferiora prohibita, ſurſum ea ad [illegible]tur. Quando enim facultas irritata excluſionem ag[illegible], propter [illegible] contractionem ſeu anguſtiam conſueto more nihil [illegible] ad [illegible] promouere, ordinem inuertit, ac multa vi excrementa [illegible] ſurſum regerit. Cauitas autem inteſtinorum non vno [illegible] enim [illegible] ob permutationem [illegible] vt [illegible] [illegible] conuoluuntur [illegible] [illegible]

chionis Brandeburgenſis in puella quadam animaduertit. Inde à Græcis χόρδαψος, à Latinis voluulus dicitur. Deinde ob tumorem aliquem dolentem, maximè φλεγμονώδη, vbi natura dolorem refugiens, excrementa preterlabi non facilè ſinit: Aut idem fit ab humoribus multis craſſis viſcidiſq; & flatulentis, tranſitum excrementis prope inteſtinum cæcum, cuius oſculum valdè eſt anguſtum, prohibentibus: imò ſoli flatus extremitatem inteſtini ilei ad cæcum pertinentem, diſtendentes, difficilem ibi poſſunt oppilationem parere. Et de tali phlegmatico ac flatulento ileo Auicenna lib. 3. fen. 16. tract. 4. cap. 29. hunc Aphoriſmum exponit, vbi interpres ſudorem mole reddidit pro lotio. Ileum ſiquidem à phlegmone aut alio duro tumore ortum, non ſoluit febris ſuperueniens, imò priorem febrem, quæ phlegmonen comitatur, magis exaſperat: adhæc tumor ſtercusq; calore [illegible] indureſcunt. Ileos itaq; ex ſtranguria ortus, non eſt cum phleg[illegible]ne, [illegible] Hippocrates ſermonem habet de febre, quæ veſicæ aut inteſtini [illegible] ſuperuenit, verùm de ea, quæ fit ratione doloris, aut ab humor[illegible] motis. Nec Hippocrates omnem ileon à phlegmone fieri put[illegible] libro de locis in homine, & περὶ ἀδένων, ſcribit: inteſtinum [illegible] pituita à cerebro aut aliunde illapſa, vnà cum vehementi per[illegible] quæ nullum dolorem excitat, priuſquàm tranſitum excre[illegible] omninò præcludat, vel in flatus conuertatur.

APHOR. XLV.

Ἕλκεα ὁκόσα ἐνιαύσια γίνεται, ἢ μακρότερον [illegible] ἀνάγκη ὀστέον ἀφίστασθαι καὶ τὰς οὐλὰς κοίλας γιγν[illegible].

Vlcera quæcunque annua fiunt, aut longiore tempore duran[illegible] abſcedere, & cicatrices cauas fieri.

PVris aut abſceſſus intus latentis & abſ[illegible]ndi[illegible], de [illegible] loquebatur, notam tradit, nempe ſi longiore tempor[illegible] ſcunt. Declarat etiam, cur dyſenteria [illegible]ior l[illegible] rat, vt 43. Aphoriſmo dixit: nempe quod ea ſ[illegible]ue[illegible]tur per[illegible] morum, qui a vi[illegible]iato c[illegible]repto [illegible]e viſcere aliq[illegible]o aut a[illegible] quo non ſ[illegible]lato, d[illegible]ter[illegible]a illa cru[illegible]ta non ceſſat: [illegible] ſeptem dierum [illegible]acio interi[illegible]t, ita [illegible]us, q[illegible]o[illegible] n[illegible] p[illegible]ns, cui os no[illegible]ofundè [illegible]e[illegible]t, p[illegible]uam [illegible] v[illegible]ſ[illegible]atio puris contenti a[illegible] o[illegible] ſub[illegible] [illegible]

caro, quæ oſſi vtpotè impuro adhærens, iterum putreſcit, fitq́; nouus ſinus, idq́; tàm diu, donec os purgetur.

Senſus ergo Aphoriſmi huius talis eſt: Si quando vlcus, quod non eſt ῥευματικὸν *&* κακόηθες, *omnibus ritè & ſecundùm artem factis, veram conſolidationem in annum vſq; aut longiùs produxerit, cicatrixq́; contracta ſemel atq; iterum reſoluitur & rūpitur, ibi neceſſe eſt oſſis portiunculā corruptā eſſe, aut oſſis ſquamā auulſam, nec citò repoſitā abſcedere, hoc eſt, ad circumferentiā tranſmitti, carne inter ſquamā & os reliquum nata, nec vlcus antè conſolideſcit, quā putredo cariesq́; amota, vel ſquama eiecta ſit: ſanies etenim ab oſſis ſubiecti latente abſceſſu manans, integram vlceris ſanationem impedit & remoratur. Aufertur autem ſcalpris raſorijs, igneúe aut id naturæ relinquitur, quæ tamen iuuanda erit medicamentis tenuium partium reſiccantibus & calorem partis tuentibus, vt eſt radix peucedani, ariſtolochiæ rotundæ, opopanax, euphorbium, aqua ſulphuris, &c. Poſtquam verò os iam abſceſſit, cicatrices cauas fieri, inquit, neceſſe eſt, oſſa ſiquidem non regenerantur, vt 6. Aph. 19. dixit: nec natura plus carnis gignit, quàm antè adfuit, parsq́; ex vlcere facta eſt debilior.*

At ſi ex alia cauſa vlcus ſit δυσεπούλωτον, *vt ſi ob corporis cacochymiam prauus ſuccus perenni fluxione in partem vlceratam adfluxerit, vt fit in fiſtulis, aut ob partis intemperiem & cachexiam caro non regignitur, id ſanè medicamentis rectè adhibitis anni ſpatio curari poteſt corrigendo cacochymiam & cachexiam, atq; perennem fluxionem cohibendo: ita demum cicatrix obduci poterit etiam ante annum. Quæ autem ratione cauæ cicatrices arte ſint ad æqualitatem reducendæ, docet Paulus lib. 4. cap. 48. & Celſus lib. 5. cap. 26. in fine.*

APHOR. XLVI.

Ὁκόσοι ὑβοὶ ἐξ ἄσθματος ἢ βηχὸς γίνονται, πρὸ τῆς ἥβης ἀπόλλυνται.

Quicunque gibbi ex aſthmate aut tuſsi fiunt, ante pubertatem pereunt.

Gibboſitatis & aſthmatis exemplo docet, quomodo duo morbi ex vna cauſa orti ſibiq́; ſuccedentes, augeant periculum, vnusq́; alterum creſcere faciat. Quemadmodum enim ſtranguria & ileos à phlegmate multo viſcidoq́; ortum habent, et ſi illa ante ileon ſe proferat, eiusq́; ſauitiem prouocet ac excitet: ita etiam gibboſitas atq; aſthma vel tuſſis ab eadem

eadem origine naſcuntur, nempe à materia cruda, quam cerebrum ad medium ventrē depellit: tuſſis tamen & aſthma celeriùs, quàm gibboſitas animaduertitur, imò hæc incrementum accipit ab aſthmate ac tuſſi, eſtq; latentis abſceſſus, qui à medico non ita notatur, index, ſicuti vlcerum diuturnitas abſceſſum oſſis arguit. Et ſicuti abſceſſum oſſis comitatur cauitas: ita vertebras aut coſtas ſuo loco motas ſequitur gibboſitas, quæ ſimiliter eſt mutata conformatio, nempe διαστροφὴ ſeu diſtorſio ſpinæ, vel deprauata thoracis figura ex luxatione coſtarum ad vertebras ſpinæ facta. Vtq; ileos ex ſtranguria natus in ſeptem diebus interimit, vlceraq; intra anni ſpatium cicatricem contrahunt, niſi os vitiatum lateat: ita gibbi ex aſthmate aut tuſſi, inquit, ante pubertatem facti, non diu ſunt ſuperſtites: Quia natura tantam iliaci mali acutiem non vltra ſeptem dies tolerare poteſt: nec ob impeditam ſpirationem vita in gibboſis aſthmaticis diu poteſt durare: Calor ſiquidem cordis circa annos pubertatis auctior factus maiorem ac liberiorem ſpirationem expoſcit, tubercula verò tùm aut in maiorem molem excreſcunt, aut ſuppurantur ob vim caloris aucti. Creſcunt & ipſa viſcera in thoracis cauitate contenta, cor & pulmo: Interim verò cauitas illa non proportione amplior fit, ſed arctior, quia probibetur thoracis nutritio. Quo fit, vt impedita ſpiratione calor ἔμφυτος paulatim langueſcat, & tandem ſuffocetur ſubitò.

Loquitur autem Hippocrates non de gibboſitate, quæ eſt cum aſthmate, ſed de ea, quæ eſt ex aſthmate: ſicuti antè de ileo ex ſtranguria loquebatur. Qui ergo gibbi facti ſunt ſine aſthmate aut tuſſi præcedente, diu poſſunt ſuperſtites eſſe, vt & illi qui ante vel poſt annos pubertatis, aut ex ictu caſuue aut alia cauſa externa gibbum contrahunt. Impubes ætas impensè [illegible] da eſt: non ergo pueris inſuetum malum eſt aſthma ob humorum è cerebro defluxiones, à quibus etiam colliguntur tubercula ſeu φύματα ad [illegible] vertebras & coſtas, quæ ſublata in tumorem, ligamenta ad ſe trahunt, [illegible] verò vertebras. De ea ergo gibboſitate ſolùm Aphoriſmus loquitur, [illegible] à tuberculis occupantib. vincula, quæ vertebras inter ſe coſtas cum vertebris & ſterno copulant. Hæc ſiquidem tubercula, vt & muſculi vertebris adiacentes, ſi quando intumeſcunt, vertebras è ſuis ſedibus euertunt, [illegible] phlegmone muſculorum circa œſophagum quartam anginæ ſpeciem facit, vertebra nimirum ſecunda aut prima ab illis tenſis introtracta. [illegible] verò fit gibboſitas, quando pulmo ijs in locis eſt coſtis per fibras alligatus. Tubercula autem illa, dum adhuc cruda ſunt & magna, impediunt [illegible]

[illegible]

monum dilatationem, pectoris cauitatem multò anguſtiorem faciendo. Natura quoq; doloris ratione pulmones in amplum dilatare reformidat, quum iam antè propter aſthmaticam dyſpnœam impeditior ſit ſpiratio. Conduplicatur ergo reſpirationis difficultas ob gibboſitatis acceſſum, vt pueros deficiente virtute ante pubertatem contabeſcere neceſſe ſit, nec ad iuſtam hominis ætatem perueniant, ſed ineunte adoleſcentia moriuntur. Quòd ſi tubercula ſuppurantur, ſaniesq; exudans in ſpatium thoracis vacuum effunditur, augetur aſthmatis cauſa, commouetur q; tuſſis vehemens, quæ vertebras è ſuo loco pellit: ipſaq; tubercula fiunt ἐνιαύσια & diuturna, quæ non facilè conſolidationem admittunt. Adhæc aſthmatici & tuſſientes partes thoracis vniuerſas ſummis viribus diducunt, aucto nimirùm vſu, ne homo ſuffocetur. Muſculi ergo validiùs moti vehementiùs trahunt coſtas, & harum ligamenta humectata facilè laxantur, vt coſtæ loco ſuo excidant, præcipuè in puerorum corporibus, quæ molliora ſunt: pulmo prætereà à duris tuberculis compreſſus, tuſſiendo à ſe depellere cupit id, quod premit ac moleſtat.

Porrò quocunq; humorum collectio ſe in coſtis conuertit, in eam partem vertebræ loco motæ ſequuntur, retrorſum vel antrorſum, vel in latus. Decurtatæ quidem membranæ & vincula per tumorem tuberculorum, coſtas & vertebras potiùs introrſum trahunt: vinculis & membranis iiſdem coſtas cum vertebris copulantibus nimio humore madefactis & relaxatis, coſtæ citiùs ad exteriora luxantur. Hinc tres gibboſitatis ſpecies conſtituuntur à medicis: nam cùm in poſteriorem ſpinæ partem retrorſum luxantur ſeu conuertuntur vertebræ & coſtæ, vt appareat tumor ſupra dorſum, Græcis dicitur κύρτωσις, κύφωσις & ὕβωσις, Latinis propriè gibboſitas. Quando ad partem anteriorem ſeu interiorem diſtorquentur, vt in dorſo ſit cauitas, pectus verò præmineat, appellatur λόρδωσις græcè, interpretes vertunt repanditatem, recuruationem, gibbum ad interiora: Quando ad latus alterutrum dicitur σκολίωσις, obliquatio, tortuoſitas, diuaricatio: Quando & ad interiora & exteriora, vtrinq; gibbi nuncupantur. Hippocrates in hoc Aphoriſmo τῶν ὑβῶν appellatione omnes differentias complecti videtur. Galenus in commento inter ſpinæ πάθη recenſet etiam σεῖσιν, quando vertebrarum iuncturæ ita concutiuntur, vt vertebræ in ſua quidem ſede maneant, in periculum tamen contuſionis ac diuulſionis incidant, quod multò eſt deterius, quàm ſi abſq; concuſſione diſtorſiones fiant. Et quidem κύφωσις fit, vbi duo tumores obſident ligamenta interna duarum aut plu-

rium vertebrarum, inter quas duæ aut plures interiectæ ſint inuiolatæ: nam ita vertebris illis à ligamentis ad ſe inuicem tractis, intermedia ſuo loco foràs dimouentur. Sed λόρδωσις fit, vbi nulla interiecta eſt vertebra nullo obſeſſa tumore: ſic namq; vertebræ ſequuntur ſua ligamenta tumentia, ac intrò contorquentur: atq; ita in vtraq; differentia internum pectoris ſpatium redditur anguſtius, pulmones ergo non tam liberum habent motum.

Cæterùm in gibbis vertebræ, non ex toto dilabuntur, ſed plures ſimul nonnihil deflectunt abſq; medullæ ſpinalis attritione: nam ſi hæc accidat, mortem affert præcipitem, aut partium ſubiectarum reſolutionem, quando nimirùm pars aliqua ſpinæ affatim curuatur: at ſi paulatim fit ſpinæ luxatio, atq; in orbem magis, vt paululum promineant vertebræ, non tamen totæ loco ſuo excidant, nihil notatu dignum patiuntur partes, quæ emotis vertebris ſuppoſitæ ſunt. Item quoties nerui à luxatis vertebris tenduntur, ſi vnà quoq; accedat phlegmone, conuulſio comitatur: quoties verò ſine tenſione premuntur, paralyſis ſequitur.

Cæterùm qui aſthmatici ſunt ex gibboſitate, aut gibboſi poſt annos pubertatis, vitam longiorem poſſunt protrahere, maximè ex ictu, caſu, flatibus vincula diſtendentibus, humorumúe defluxu tales facti.

APHOR. XLVII.

Ὁκόσοισι φλεβοτομίη ἢ φαρμακείη συμφέρει, τούτους τοῦ ἦρος προσήκει φλεβοτομεῖν ἢ φαρμακεύειν.

Quibus venæ ſectio aut medicamentum purgans conducit, his verno tempore venam ſecare, aut medicamentum purgans exhibere conuenit.

P*roponit tempus maximè commodum, quo doloribus atq; affectibus, qui præſentes curantur difficilimè, aut ſuo acceſſu priores morbos multùm augent, maximè occurrendum ſit per magna illa auxilia medica, venæ ſectionem & purgantium medicamentorum vſum, verni temporis collationem cum annis pubertatis inſtituens: Significans morbos plerosq; magnos certis temporibus mutationes accipere in peius aut melius, ſicuti corpora noſtra iuxta varias temporum anni vices diſsimiliter afficiuntur. Ileos ſiquidem ex ſtranguria periculum prima ſeptimana creat: gibbi ex aſthmate facti circa annos pubertatis plerunq; moriuntur, vt antè docuit. Quemadmodum verò in pueritia ad pubertatem tendente calor natiuus*

nus ſe magis profert, potentiùs ſuperuacuos atq; inutiles humores ſecernit & expellit, menſes ſiquidem tùm primum erumpunt, ſemenq; generatur, & varij morbi ſe produnt pro natura partis, in quam fit humoris depulſio, & pro qualitatis in materia contractæ vitio, maximè verò aſthmatici fiunt eius ætatis adoleſcentes, humoribus ad pulmones illabentibus: Ita verno tempore vires corporis noſtri magis robuſta ſunt, ſpiracula cutis laxantur, viæ ſunt patentiores, humores fiunt fluxiles, ac intus deliteſcentes ſponte de profundis locis proſiliunt ac mouentur; & à natura vacuantur. Commodiùs itaq; & à medicis προφυλακὴ magnorum ac difficilium morborum ſuſcipi & poteſt & debet. Tùm etenim plures morbi ſcaturiunt, corpus eſt apertum, humores ſunt moti atq; fluctuantes, auxiliantem quoq; habent calorem natiuum, qui acceſſu Solis ad noſtrum verticem fit vegetior, ac profundas imasq; partes ſponte à ſordibus ac excrementitijs humoribus repurgat: tempus quoq; illud maximè εὔκρατον eſt, ac validis illis pharmacis, quibus Hippocrates vtebatur, commodum valde.

Proponit autem duo ma[illegible] auxilia, ad arcendos morbos opportuna ſanguinis miſsionem & pharmaciam: Illa quidem conducit morbis, qui ex plethora ſunt, vbi ſanguis redundat, aut prauus eſt, nondum tamen à maſſa ſanguinis ſecretus. Pharmacis verò corpus euacuandum eſt in morbis, qui ſunt κατὰ διαφθορὰν, vt ait Galenus, hoc eſt, ijs, qui conflati ſunt ex prauis humoribus iam ſecretis, aut qui in proprijs ſuis vaſis, aut alijs in locis exiſtunt. Si vtroq; auxilio opus fuerit, primum ſanguinem mittemus, euacuatis tamen priùs ijs, quæ in vijs ſunt communibus: deinde inſtituemus purgationem.

Galenus pituitoſos humores circa veris initia: bilioſos, circa finem veris purgare ſatius eſſe credit. Medij veris non meminit: in hoc enim incidit æquinoctium: Circa magnas verò temporum mutationes à medicationibus abſtinendum eſſe præcipit Hippocrates, Conſilij huius Galenici rationem tradit Falloppius iſtam: Pituitoſi craſsiq; humore tempore hyberno coacervati, aëris iam incaleſcentis ope eliquati, & à calore natiuo in corpus diducti, niſi priùs euacuentur, morbos parere poſſunt, acceſſu præſertim ſeroſorum humorum. In fine autem veris calidiores ſucci abundant, qui æſtiuo tempore mox ſequente putreſcentes, accendunt febres: Tum itaq; euacuandos eſſe conſulit, obſtructionesq; aperiendas, quarũ occaſione calidi humores & gignuntur, & putredine inficiuntur. Sed notandum quoq; tem-

Tyy 2 pus,

pus, quo ſolet redire morbus: & ſpectandum, num hyems præcedens ſeriùs aut citiùs mitior euaſerit.

APHOR. XLVIII.

Τοῖσι σπληνώδεσι δυσεντερίη ἐπιγενομένη ἀγαθόν.

Lienoſis dyſenteria ſuperueniens bono eſt.

SVprà 43. Aph. dyſenteriam longam ſplenicis affectibus ſuperuenientem, dixit mortem afferre: Hic de dyſenteria longa loquens, monet tempeſtiua purgatione atq; vena ſectione præcaueri poſſe, ne ſplenis affectus longam dyſenteriam, aut dyſenteria ileon, aut aſthma gibboſitatem pernicioſam afferat, aut ne vlcera diuturna fiant: nam & ſpontanea, inquit, ſanguinis atri vacuatio lienoſis conducit, quia euacuata materia, quæ in ſplene hærebat, ægros liberat, quæ retenta diuturnam afferret dyſenteriam, quam tandem mors excipit. Quapropter & medicus naturam imitari ſtudeat, medicamentis melanogagis ſuccum melancholicum per aluum, & ſanguinem craſſum per hæmorrhoidas educendo: nam de cruenta dyſenteria, aut quæ eſt ab humore melancholico loquitur. Tacitè quoq; docere voluit, vt medicus adhibeat pharmaca generi locoq; humoris morbifici conuenientia, venamúe verno tempore commodam aperiat.

APHOR. XLIX.

Ὁκόσα ποδαγρικὰ νοσήματα γίνεται, ταῦτα ἀποφλεγμήναντα ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν ἀποκαθίσανται.

Quicunque podagrici morbi fiunt, ij remittente inflammatione in quadraginta diebus ſedantur & conquieſcunt.

IN libro περὶ χρισίων, vbi eadem ſententia extat, legitur καθίσανται. Celſus lib: 4. cap. 24. de articulorum doloribus manuum pedumq; agens, inquit: Vbi dolor & inflammatio ſe remiſerunt, quod intra 40. dies fit, niſi vitium hominis acceſſit, modicis exercitationibus, abſtinentia, vnctionibus leuibus vtendum eſt.

Vt in ſuperioribus ſtranguriæ cum ileo iunctæ, atq; gibboſis ex aſthmate vlceribus, quæ maligna non ſunt, certum terminum præfiniuit: Ita hic tumores articulorum dolorificos, qui ſunt verè podagrici, certo temporis ſpatio

tis, nimirum intra 40. dies, pacari & deſiſtere ſcribit, tumore paulatim decreſcente caloreq́; deferueſcente, niſi ægrotãtis aut medici culpa ſecùs fiat: Quia materia collecta per calorem phlegmones diſcuſſa, articulus quaſi in integrum reſtituitur, & vera fit curatio, quemadmodum ſplenicis accidit per dyſenteriam non longam, qua tota materia morbifica expurgatur, liene manente illæſo. At ſi phlegmone ſuperueniens podagra non intra 40. dies ceſſauerit, hoc eſt, non ἀποφλεγμαίνηται, ij non ad integram ſanitatem reſtituuntur, ſed articuli corrumpuntur & diſtorquentur, ſicuti infrà ſcribit, ad diuturnum dolorem iſchiaticum ſequi cruris luxationem, tabem & deniq; claudicationem.

Ceterùm ſermo eſt Hippocrati de paroxyſmi arthritici, non de ipſius morbi integra perfectaq́; ſolutione. Dolores autem podagricis ſimiles, ex alio quodam humorũ adfluxu aut partis congeſtione nati, longè diuturniores ſunt, iſtumq́; terminum 40. dierum non ſeruant. Humor quidem crudus aliunde à partibus excluſus, à quibus concoqui non potuit, decumbens in articulos, qui natura longè ſunt frigidiores, quum non reſoluatur, nec ſuppuret, illic ob moram neceſſariò corrumpitur & concaleſcit, parteſq́; vicinæ, quibus ille eſt imbibitus, inflammationem quandam & feruorem inde contrahunt. Inde & podagra appellatur phlegmone ab Hippocrate, qui verbo φλεγμαίνειν, ac nomine τῆς φλεγμονῆς generaliter vtitur pro omnĩ tumore dolente ac calente, etiamſi ab humore ſeroſo frigido & crudo gignatur. Sed in podagra accedit & partium carnoſarum phlegmone ex humorum à venis per conſenſum adfluentium copia, quæ vix 14. diem excedit. Quin & verus podagricus humor, qui paulò tenuior eſt, ante 40. diem diſcuti poterit, maximè in ætate vegeta, temporeq́ue anni calido, ſi æger temperanter viuat, & calor natiuus ſit robuſtus. At ſi craſſior exiſtat, ſæpenumero tumor dolorq́; non ante 40. dies ſoluitur, nimirum collectus in partibus frigidis ac denſis, vtpotè exanguibus & alto loco ſitis. Eundem terminum ſuprà 5. Aph. 15. præſcripſit empyicis ex pleuritide, tanquam vltimum terminum morbis acutis ex decidentia peculiarem, tanto ſiquidem tempore pulmo illæſus manere poteſt, vt non putreſcat aut erodatur, etiamſi reliquiæ morbi poſt 40. diem paulatim reſoluuntur & expurgantur. Ad conſimilem modum podagrici morbi ad diem quadrageſimum prorogantur ad ſummũ, hoc eſt, tùm ſymptomata cuncta fiunt mitiora, artus detumeſcunt, dolorq́; ceſſat, etſi reliquiæ longiore adhuc tempore conſpiciantur.

APHOR. L.

Ὁκόσοισιν ὁ ἐγκέφαλος διακοπῇ, τούτοισιν ἀνάγκη πυρετὸν καὶ χολῆς ἔμετον ἐπιγίνεσθαι.

Quibus cerebrum diſciſſum fuerit, his neceſſe eſt febrem & bilis vomitum ſuperuenire.

In lib. 1. de morbis: ἢν ὁ ἐγκέφαλος τρωθῇ, πυρετόν τε ἐπιγενέσθαι, καὶ χολῆς ἔμετον, καὶ ἀπόπληκτόν τι τοῦ σώματος γενέσθαι καὶ ἀπολέσθαι.

Et in Coacis: Οἷς ὁ ἐγκέφαλος τιτρώσκεται, πυρετὸς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ χολῆς ἔμετος ἐπιγίνεται, καὶ ἀποπληξίη σώματος, καὶ ὀλέθριοι οἱ τοιοῦτοι.

Et rurſus: Ἐπὶ τρώματι χολῆς ἔμετος ἐπιγινόμενος, κακόν, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῖσι κεφαλικοῖσι. *Celſus: Si cerebrum membranaue eius vulnus accepit, ſanguis per nares, quibuſdam etiam per aures exit, fereq́ bilis vomitus inſequitur, &c.*

Quod ἐπιγεννήματα *faciant ad* διάγνωσιν, *hoc eſt, morbi ſpeciem & locum laborantem monſtrent, iterum docet exemplo febris & vomitus bilioſi in profundis vulneribus capitis ad ipſam ſubſtantiā aut menyngas eius penetrantibus, aut conquaſſationibus eiuſdem. Senſus eſt: vt febris ac vomitus bilioſus ad profunda cerebri vulnera & conquaſſationes ſubſequi ſolent, ita & podagricis doloribus ob partium inter ſe conſenſum ſuccedit phlegmone in vicinis locis, ventriculus quippe, cum quo cerebrum ob inſignium neruorum coniugationem maximum habet conſenſum, cerebro condolens ſanguinem ſpiritusq́ ad ſe allicit & trahit: atq; ita ſimul bilis iam antè mota, vtpotè redundans in folliculo fellis, calida, tenuis ac mobilis, vnà cum ſeroſis humoribus in ventrem fertur: Quanquam & aliâs in magnis doloribus atq; animi mœrore, aut ira magna bilioſum excrementum ad ventriculum fluere conſueuerit, maximè ſi homo* πικρόχολος *ſit. Copioſior verò bilis generatur à febre acuta, quæ ob ſauciatæ partis phlegmonen fit: hæc quippe non ſolùm ſanguinem adurit, ſed etiam adipem carnemq; recens concretam liquefacit.*

Materia autem eliquata & exagitata faciliùs ad ventriculum decurrit, ab epate expulſa in inteſtinum duodenum: huius pars ebulliens motu

iſto

iſto ſurſum ad ventriculi fundum vergit, vnde poſtea vomitu reijcitur. Et inflammato cerebro, calor febrilis cordi quoq; per arterias communicatur ex phlegmone vel ſanie putrente: atq; ita fit febris acuta: non tantùm ephemera, qualis eſſe ſolet à principio ratione doloris, qui etiam eliquat & exagitat. Ideoq; aliqui febrem patiuntur, ac bilem vomunt in vulneribus capitis etiam non perforata caluaria, ob dolorem cerebriq; & totius corporis ex ictu vel caſu concuſſionem: aut ob ſuppurationem, nondum inflammato cerebro. De tali ergo febre, quæ ſtatim cum vulnere incipit, non loquitur Hippocrates, *ſed de ea, quæ eſt* ἐπιγίνημα, *hoc eſt, quæ vi morbi adaucti & ob materiam intus ſuppreſſam ſuperuenit. Aliquando etiam ſanis benè paſtis vomitus excitatur ob ſolam partiū interiorū contuſionē ac concuſſionē, qui tamen nec periculū portendit neq; diutiùs vrget, nec quicquā eò reijcitur præter ea, quæ ventriculo continebantur: è contrà in vomitu, qui cerebri oblaſi ſignum eſt, omninò biliofa ſeroſis mixta reijciuntur. Hic vomitus, vt & febris, primum die quarto, aut ſeptimo, aut ſequentibus diebus criticis ſe profert. Sed & vomitus biliofus fit vel ſolo fracto cranio, vel membranis cerebri percuſſis, idq; ſtatim ab initio.*

Adhac etiamſi cerebrum ſit percuſſum: non tamen ſemper eſt neceſſe duo hæc ſigna euenire: Quando enim puri vaporibusq; patet exitus, multusq; ſanguis effunditur, nihil horum interdum ſuperuenire poteſt. In cæca quoq; fiſſura paruaq;, aut pauco ſanguine in διπλόην *vel membranam effuſo, nullum interdum graue ſymptoma initiò ſe prodit. Quamobrem in* Coacis *additur clauſula* ὡς ἐπὶ τὸ πολύ: *nam ſeruari poſſunt etiam percuſſo cerebro, quādo arte prohibetur phlegmone atq; febris victus ratione atq; vacuatione os depreſſum celeriter eleuando, fractū aperiendo, vapori & ſaniei exitū dilatatione foraminis parando, parteſq; corruptas remouēdo, ne ſphaceliſmus oboriatur, maluq; fiat inſanabile, aut neruis à ſanie vel ſanguine effuſo, vel oſſe depreſſo coarctatis ſuccedat paralyſis, cōmeatu facultatis per neruos ad inferiores partes intercepto. Ideoq; non ſolùm ad vulnerationē cerebri ſequitur febris atq; vomitus biliofus, vnus ſiquidem effectus poteſt plures habere cauſas: nec ſemper vulnerato cerebro ſuperueniunt duo iſta ſymptomata, maximè verò vomitus, in his præſertim, qui non ſunt* πικρόχολοι, *aut qui ad vomendum minimè ſunt propenſi.*

APHOR.

APHOR. LI.

Ὁκόσοισιν ὑγιαίνουσιν ἐξαίφνης ὀδύναι γίνονται ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ παραχρῆμα ἄφωνοι γίνονται, καὶ ῥέγχουσιν, ἀπόλλυνται ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ.

Quibus rectè valentibus repentè dolores capitis accidunt, & protinus muti fiunt ac ſtertunt, intra ſeptem dies intereunt, niſi febris apprehendat.

In lib. 2. de morbis: Ἢν ἐξαπίνης ὀδύνη λαμβάνῃ τὴν κεφαλὴν, καὶ παραχρῆμα ἄφωνος γίνεται, καὶ ἀκρατὴς ἑωυτοῦ, οὗτος ἀποθνήσκει ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν, ἢν μὴ μὶν πῦρ ἐπιλάβῃ, εἰ γὰρ ἐπιλάβῃ, ὑγιαίνει.

Et iterum: Ἐξαπίνης ὑγιαίνοντα ὀδύνη ἔλαβε τὴν κεφαλὴν, καὶ παραχρῆμα ἄφωνος γίνεται, καὶ ῥέγχει, καὶ στόμα κέχηνε, καὶ ἤν τις αὐτὸν καλέῃ ἢ κινήσῃ, στενάζει μοῦνον, συνίει δ᾽ οὐδὲν, καὶ οὐρέει πολὺ, καὶ οὐκ ἐπάγει οὖρον, οὗτος ἢν μὴ πυρετὸς λάβῃ, ἐν τοῖσιν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀποθνήσκει: ἢν δὲ λάβῃ, ὡς τὰ πολλὰ ὑγιὴς γίνεται.

Repetuntur eadem in fine libri περὶ κρισίων.

Hic iterum facit mentionem febris ſoluentis morbum, cui ſuperuenit, vt & 44. Aph. fecit: rationem ſcilicet redditurus, quare in podagricis doloribus diem quadrageſimum terminum phlegmones conſtituerit. Vt enim partes principes, teſte Galeno in commento, diuturnos ſimul ac vehementes affectus non diu tolerant: ita nec neruoſæ partes, minùs quidem nobiles, ſed valdè ſenſiles, non vltra 40. dies ferunt dolores ſine noxa. Præterea ſicuti dolores podagræ aliunde humores ad articulos acterſunt, phlegmonen in his creantes: ita capitis dolores vehementes accerſita maiore humorum multitudine, ἀφωνίαν *& ſtertorem adducunt, quibus tandem apoplexia ſuccedit, & hanc mors intra ſeptimum diem excipit, niſi febris, antequam apoplexia inuadat, ſuperueniens craſſos humores attenuet ac liquet, ſpiritus flatuoſos diſcutiat, atq; ſic morbum alleuiet. Dolor ingens fit, non à materia frigida ac craſſa, niſi multitudine ſua diſtendat menyngas, quod ſimiliter à multo flatulento ac vaporoſo fit ſpiritu: dolor deinde multam pituitæ adfluentis copiam promouet, vnde poſtea aucto morbo fit* ἀφωνία *atq; ſtertor.*

Certant interpretes, de quo morbo loquatur Hippocrates. Galenus quidem de apoplexia valida interpretatur: at quum fortis apoplexia morbus ſit acutiſſimus, nec det inducias ad ſeptimum vſq; diem, imò Hippocrate 2. Aph. 42. autore, ſolui nunquam poſſit, parùm conuenire videtur hæc expoſitio: adhæc febris cum dyſpnœa iuncta mortis periculũ potiùs augeret, non tolleret. Rectiùs ſentire videntur, qui Hippocratem loqui arbitrantur de affectu ſaporoſo, quem Græci καρὸν vocant, cuius ſcilicet comes ſit ἀφωνία & ἀκρήτεια τοῦ σώματος ſtertorq; : apoplexiam verò validam præcurrat: Huius abſolutionem probibet febris in illo temporis tractu ſuperueniens, adeoq; mortem, quæ alioqui intra ſeptem dies imminet, arcere poteſt. Galenus ipſe in 5. Aph. 5. ἀφωνίαν accipit pro caro, qui ſanè affectus iſti ætati regioniq; familiaris fuit: Alibi interpretatur τὴν ἐξαιφνίδιον παράλυσιν τῶν ἁπασῶν ἐνεργειῶν κατὰ προαίρεσιν: Et 5. Aph. 51. ἀκινησίαν & ἀναισθησίαν: nam quum ἡ φωνὴ ſit omnium actionum voluntariarum quaſi præcipua, per ἀφωνίαν reliquarum quoq; actionum quæ voluntaria ſunt, offenſionem vult ſignificari.

Cæterùm obmuteſcentia ſeu ἀφωνία, id eſt, vocis defectus cum læſione mentis ſequitur ad plures affectus, nempè ad ſyncopen cardiacam, apoplexiam, caron & quam ἀπόληψιν τῶν φλεβῶν vocant. De hac verò venarum interceptione Aphoriſmus non poteſt intelligi, in qua ſanguis in venis perfrigeratus congelatur, ob vias caloris influentis interceptas. Hanc etenim Hippocrates 4, de vict. acut. 23. & 2. Epid. 5. ſect. ſolui docet per venæ ſectionem, quæ nimirùm magnam illam vaſorum plenitudinem tollit, ac metum ſuffocationis admiſſo aëre adimit: præterea calor febris ſuccedentis metum iſtum augeret, calorem natiuum iam penè ex vaporum farctura ſtrangulatum prorſus extinguens. Aliqui Aphoriſmum intelligunt de conuulſione apoplexiam antecedente, de qua in 5. Aph. 5. meminit: Et in lib. 2. de morbis de hoc affectu loquens, ait: poſtridiè fit ἀποπληκτὸς, ſanguine nimirùm refrigerato, quum antè non verè eſſet apoplecticus.

Porrò non omnem ſoporoſum affectum febris ſanare poteſt, ſed eum tantùm, quem pituita aut flatus aut ſanguinis refrigeratio concitant. Neque omnis febris id efficit, ſed qualis & quanta neceſſaria eſt, hoc eſt, proportionata materiæ morbi, vt tenuare, incidere, concoquere & diſſoluere poſſit ſpiritum flatuoſum & humores pituitoſos, ſpatio trium aut quatuor dierum. Proinde Numenio filio in prorrheticis nihil profuit febris, quod mi-

nor eſſet, quàm vt eam contumacem materiam ſoluere poſſet: nec tamen etiam maior ſit oportet, quæ vires exoluat.

Nec ſtertor ſine alijs ſignis vera nota eſt apoplexiæ fortis, quandoq; enim multus ſpiritus flatuoſus ſtertorem mouere poteſt, quando accedente ſopore materia pituitæ confertim adfluit, calorq; natiuus penè ſuffocari incipit, niſi febris ſuperueniens tùm ſpiritum flatulentum, tum humores craſſos excalefaciat atq; reſoluat, id quod tribus aut plurib. diebus fit, non tamen vltra ſeptimum procedit, propter morbi magnitudinem, & partis affectæ nobilitatem,

Cæterùm ſtertoris cauſa propria eſt, vt rectè docet Galenus in commēto, facultatis motricis imbecillitas, quæ laryngem ſatis dilatare nequit, quando per ſoporem copia humoris in fauces irruens facit, vt ſpiritus liberè exire & regredi nequeat. Significat ergo morbi magnitudinem, aut proſtratam virtutem motiuam, quæ in apoplecticis, vt & in ſomno ſanorum, penè tota ſopita eſt: ſolùm muſculi thoracis agunt coacti: Ideoq; Gal. in 2. de motu muſcu. cap. 4. docet, eos ſolùm dormientes habere muſculos penitus otioſos, quorum corpus propter morbum, ebrietatem, defatigationem aut aliam virium infirmitatem eſt exolutum: Hos, ait, ſtertere cum hiatu oris ob relaxatos muſculos maxillam inferiorē mouentes, maximè in ſupino decubitu: In eo ſiquidem ſitu rima laryngis magis conſtringitur, quos Hippocrates 3. de art. 8. ἐξεχεβρόγχους gutturoſos appellat. Fit enim ſtertor in gutture ac faucibus, compreſſa & arctata nonnihil parte tracheæ ſuperiore, ſpiritu ad laryngem vehementiùs abſq; excreatione impulſo à pulmonibus, ob impeditam reſpirationem: qualis in moribundis, ſomno profundo oppreſſis, & apoplecticis accidit: Quia ob motricis facultatis debilitatem thorax non ſatis pro refrigerij neceſſitate attollitur, nec pulmo multùm dilatatur, ſed ſublimis ſurſum in iugulum fertur, vndè viæ ſpiritus anguſtæ redduntur, ſummaq; vi ſpiritus ducitur & emittitur. Alius fit ſtertor in thorace cum ſibilo quodam ſtridoreq; ſonoro in aſthmate, peripneumonia, alijsq; nonnullis dyſpnœæ ſpeciebus, ab humore lento & flatuoſo, qui in bronchijs capacioribus ſpiritui hinc inde tranſeunti obſiſtit: atq; fit concertatio materiæ & ſpiritus in ipſis arterijs.

Therapeuticum quoq; hinc præceptum ſumitur: nam quum ſopor huiuſmodi apoplexiam antecedens per febrem ſuperuenientem ſolui, atq; adeò apoplexia arceri queat, medicus in tali caſu calefacientibus ac exiccantibus vti debet.

APHOR.

APHOR. LII.

Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν. ἢν γάρ τι ὑποφαίνηται ξυμβαλλομένων τῶν βλεφάρων τοῦ λευκοῦ, μὴ ἐκ διαῤῥοίης ἐόν τι ἢ ἐκ φαρμακοποσίης, φλαῦρον τὸ σημεῖον καὶ θανατῶδες σφόδρα.

Spectare verò oportet in ſomnis oculorum ſuſpectiones ſeu apparitiones: nam ſi quid palpebris commiſsis, non exactè tamen, de albo oculorum ſubappareat, modò non ex alui profluuio, aut medicamenti potione contingat, prauum eſt ſignum & lethale admodum.

Exemplo τῶν ὑποφασιῶν probat, τὴν ἀφωνίαν & ſtertorem à muſculorum imbecillitate: Simul quoque corrigere videtur priùs dicta, ideo dicit: σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς &c. nempè quòd febris caput dolentibus & obmuteſcentibus ſuperueniens liberet quidem à morte, niſi ſimul adſit ſumma virium corporis imbecillitas, quam tales oculorum in ſomno ὑποφάσεις oſtendunt, non præſente cauſa aliqua externa, vt alui profluuio, aliaue inſigni euacuatione per inediam, vigilias, triſtitiam vehementem, aut peculiaris aut naturalis palpebrarum conſtitutio adſit in his, qui ita ſani dormire conſueuerunt. In ebrijs quoque & puerulis verminantibus apparent eiuſmodi ὑποφάσεις, ob cerebri humiditatem nimiam, neruos ac muſculos laxantem aut ob fumos aſcendentes, qui feriunt ac replent cerebrum & neruos, qui repleti abbreuiantur. Eadem de cauſa interdum conuulſiones ſequuntur, quæ tamen minùs ſunt periculoſæ, quàm quæ ab inanitione oriuntur. Excludit ergo ἀφωνίαν à ſiccitate & vacuatione ortam, aut potiùs eam, quæ eſt à caloris natiui extinctione atque extrema cerebri debilitate. In diarrhœa, quam hic excipit, exhauritur humidum ſolum nutrimentale, non ſubſtantificum, vt fit in febribus maleficis, in quibus tum neruoſæ partes exiccantur, tùm cerebrum à prauo vapore feritur, cuius diſpoſitionem oculi maximè ob vicinitatem & coniunctionem indicant, & aliàs facilimè clauduntur, maximè in ſomno, retracto nimirùm intrò ſpiritu animali, cuius ope muſculi attollunt palpebras. Solùm ergo de cerebro malè affecto loquitur. Sunt autem palpebræ, pars valdè ſicca, conſtant enim ſola membrana, quæ cute obducitur, & attenſam habet cartilaginem: Has mouet muſculus ex Falloppij ſententia, intra oſſium orbitæ cauitatem latens cum muſculis oculum mouentibus: hic intrò contractus palpebram attollit: ac ſi quando præter naturam exiccatur aut debilitatur, fit breuior,

vt oculus non integrè aperiatur claudatur úe, præſertim iuxta angulos, vbi oculi albicant: nam muſculus non eò vſq; pertingit. Sed nec muſculus huic oppoſitus, à medio cartilaginis inferioris oriens agit ob languorem. Calorem ergo augeret febris accedens, & adhuc magis cerebrum muſculosq́; exiccaret atq; feriret.

Excerpta eſt hæc ſententia ex lib. 1. prognoſt. 11. vbi tamen generaliùs proponitur, loquens ſolùm de febricitantibus. Celſus lib. 2: cap. 6. inter reliqua mortis ſigna hoc etiam refert, inquiens: Per ſomnum palpebræ non committuntur, ſed inter has ex albo oculorum aliquid apparet, neq; id aluus fluens expreſſit.

APHOR. LIII.

Αἱ παραφροσύναι, αἱ μὲν μετὰ γέλωτος γινόμεναι, ἀσφαλέστεραι: αἱ δὲ μετὰ σπουδῆς, ἐπισφαλέστεραι: σφαλερώτεραι πασῶν θρασεῖαι.

Deſipientiæ, quæ cum riſu fiunt, tutiores: quæ verò cum ſtudio ſerio, periculoſiores: quæ cum audacia, omnium periculoſiſsimæ ſunt.

QVantum interſit, à qualibus vaporibus vel fumis cerebrum malè affectum feriatur, exemplo variorum deliriorum oſtendit: Docet item quòd τὰ ἐπιγινόμενα non ſolùm morbum partemq́; laborantem, ſed interdum etiam cauſam morbiferam, & vnà euentus periculum monſtrent: idq́; exemplo delirij, quod eſt actio læſa in cerebro, de cuius affectibus præter naturam in antecedentibus eſt locutus. Eſt autem παραφροσύνη ſeu delirium & deſipientia, generaliter accepto vocabulo, affectio cerebri deprauata, qua φαντασία aut διάνοια aut vtraq; læditur impediturúe, facta à mala ſpirituum animalium diſpoſitione, quæ proficiſcitur à fumis ſanguineis vel melancholicis vel bilioſis, putreſcentibus aut aliàs aduſtis & vitiatis, qui ſpiritibus mixti eos alterant varieq́; afficiunt: Spirituum verò conſtitutionem ſequuntur actiones, quas principes appellant, quia illorum opera præcipuè obeuntur. His ergo præter naturam affectis, ſpecies à ſenſibus conceptæ falſas acquirunt circumſtantias, vnde fit, vt homo circa verum & bonum decipiatur: Atqui pro humoris redundantis qualitate peregrina, temperamentoq́; corporis vario, alij aliter delirant: quemadmodũ ebrij idem vinum potantes alij aliter afficiuntur. Propriè autem παραφροσύνη appellatur delirium ſymptomaticum in febribus: de quo potiſsimùm loquitur Aphoriſmus: ac de periculo potiùs quàm diuturnitate morbi, cui ſuperuenit, aut difficultate curationis ſermonem habet,

Tres

Tres verò differentias delirij, cauſis efficientibus & ſymptomatis variantes, vna hac ſententia complexus eſt Hippocrates, quanquam tertiam codices quidam omittunt, à Galeno tamen ſeruatam. Deſipientia, inquit, quæ cum riſu eſt, minùs periculoſa eſt in morbis, quia eſt à ſanguine craſſo limoſoq́; aut alio humore benigno, qui, neſcio, quid ineffabilis vitij è calore immodico contraxit: huius ſiquidem fumi ſunt ſuauiores, quapropter minùs feriunt cor & cerebrum, ſpiritusq́; tàm vitales quàm animales. Interdum humori nigro permiſcetur ſanguis, & tùm per interualla edũtur lætitiæ ſigna, vt etiam fit, quando ſanguis vritur, aut cerebrum eo alteratur & concaleſcit: aliquando & humore melancholico incaleſcente, quia magis ſplendet, ſpes animo alacritasq́; oboritur, atq; profuſi riſus erumpũt, ſed mox ſanguis metu refugit. Effertur autẽ hic ſermo in comparatiuo, inquiens, ἀσφαλέστεραι: nam & riſus aliquando ſuſpectus eſt ob grauiora ſymptomata: Silenus etenim in 1. Epid. 3. com. 19. phrenitide laborans, tertia nocte ridebat, qui tamen vndecima obijt, qui ſanguis calidus putreſcit tempore ignemq́; concipit, vnde è moderata & ludicra deſipientia fit veſania.

Alia deſipientia, ait, eſt magis ſeria, μετὰ σπουδῆς, cum ſtudio & ſolicitudine maiore ac perturbatione, vt æger abſurda quidem loquatur, ſed quaſi prudens & cum quadam præmeditatione, promptus ad mala propinquis inferenda abſq; ferocia & furore: atq; hæc eſt à bile non valdè mordaci, nondum vſta, quæ aſſari incipit.

Aliæ ſunt θρασεῖαι, cum audacia & ferocia, vbi ægri ſic efferati ſunt, vt vociferentur, eiulent, calcitrent, mordicus impetant quoſuis, retineri non poſſint: Hæ fiunt à flaua bile vehementiùs inferueſcente ac in atram degenerante, aut à ſucco melancholico, vbi præter modum incaluit aut malignam qualitatem ex putredine aut alia corruptela concepit. Iſta ferina & rabioſa dementia, ſi cum febre eſt iuncta, maius periculum vitæ minatur, ſæpiusq́; finitur conuulſione ob inflammationem & immoderatam ſiccitatem, exhauſto nimirùm humido primogenio neruoſarum partium: aut finitur in phrenitin ferinam, aliâs maiorem, aliâs minorem, pro vt ex bile vel ſanguine craſſo vel ſucco melancholico magis vel minùs exuſta eſt aut aliter deprauata atra bilis. In feritate minùs periculi eſt, ſi febris non adfuerit. Propria eſt ferocitas maniæ, vt ſi in phrenitide appareat, ea μανιώδης dicatur.

APHOR. LIIII.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσι τοῖσι μετὰ πυρετῦ αἱ κλαυθμώδεες ἀναπνοαὶ, κακαί.

In acutis affectibus, qui cum febre ſunt, luctuoſæ ſpirationes, malæ.

PRacedens Aphoriſmus de riſu, hic de luctu ſermonem habet: Subiungens aliud ἐπιγέννημα acutis affectibus ſuccedens: & declarat, quod dixit, delirium μετὰ σπουδῆς, id eſt, cum triſtitia & ſolicitudine coniunctum, periculoſum eſſe, quia humoris prauitatem arguat. Cùm ergo luctuoſa ſpiratio tali delirio coniuncta eſſe ſoleat, etiam hæc prauitatem humoris arguit, quo cerebrum & cor malè afficiuntur.

Eſt autem ſpiratio luctuoſa ſeu ſuſpirioſa, ſpecies τ̃ πνεύματος προσκόπτοντος, ſpiritus offenſantis ſeu ingeminatæ ſpirationis, quam ſuprà 4. Aphor. 68. conuulſionem minari dixit. Ingeminata enim ſeu interrupta inſpiratio, qua aër impeditè attrahitur, in acutis morbis febrilibus, ſi eſt abſq; cauſa manifeſta, ſignificat aut laborare mentem, aut cor copia fuliginum premi, aut ab humore aliquo exuſto præfocari: maiorem ergo recreationem expetit. Sic verò appellata eſt, quòd pueri lugentes ac plorantes his ſæpè ſpiritum in mediis lachrymis reuocant, inq; nares trahunt, expirationem reduplicantes, cum ſpecie quadam ſingultus: Ideoq; vulgus hoc vitium auctum appellat ſingultum mortis, aliquando enim animam eluctantibus ſpiratio eiuſmodi redditur, quaſi elidatur ſpiritus in faucibus, & eliſus ſonum ingeminet. Morientes ſiquidem ob imbecillitatem vix attollere thoracem poſſunt, cor tamen laborans eum ad motum cogit, vt aëris refrigerantis vim accipiat, aut maiorem fuliginum copiam excutiat, quando nimirùm in vicino aliquando loco bilis torrida adfligit ſuoq; æſtu corpus grauat, aut cerebrum atris exagitat vaporibus, vnde & qui in luctu ſunt, crebrò ducunt ſuſpiria gementes, ipſisq; ſpiritus & offenditur, & protenditur: Vrgente quidem luctu magis offenſat reſpiratio: conſeneſcente eodem ſuſpiria longa emittuntur: vt & pueri finito fletu per interualla ſuſpirant ex immenſa ad cauſam flendi cogitatione: inter plorandum autem inſpirationem ingeminant: Quum enim maximè ducantur affectibus, nimius mœror ob ſpirituum turbationem neruos concutit, quod iratis quoq; accidit: aut humiditas à cerebro liquata præ anxietate ad neruos diaphragmatis defluens ſpirationem interturbat. Alia ratione ſpiritus ſubſiſtit in ſtertentibus

tentibus: nam præ copia fuliginis concepta in medio ſtertore expirationem conduplicant. In phreniticis oritur ſuſpirioſa ſpiratio, quæ imaginationi hærentes reſpirare obliuiſcuntur, quod & pueri finito fletu facere ſolent. In moribundis qui anguſtia ſpiritus ſuffocantur, intercedunt aliquando media quædam ſuſpiria, quaſi natura in medio curſu ceſpitare velit, rurſumq́ adijcere quod deerat, qualis ſpiratio in aſthmaticis etiam contingere ſolet.

Galenus Aphoriſmum de offenſante ſpiritu interpretatur, cuius duæ ſunt partes, διπλῆ ἐπανάκλησις εἴσω καὶ ἔξω*: Et huius duplicis reuocationis vtriusq́ cauſam duplicem affert libro quarto de loc. affectis, motũ conuulſiuũ muſculorum ſpiritalium, vel immodicum calorem, qui laborantem cogit continenter vel inſpirare, vel expirare. In commento hoc addit conuulſioni duritiem inſtrumenti: calori autem imbecillitatẽ facultatis: nam virtute languente ac inſtrumentis præ ſiccitate malè cedentibus, opus reſpirationis intermittitur: Eadem rurſus excitata, vſuq́ vrgente, maiore vi mouet, ſed inſtrumentis renitentibus & quodammodo reuulſis, inæqualitas quædam intercidit, ſpiratio ſcilicet infirma & quaſi interciſa, vt & ſæpe vox tremula. Debilitas ſola citò ab opere quieſcit, non tamen iterat ceptum motum, calor verò magnam reſpirationem efficit, ſi virtus valida eſt, & inſtrumenta obediunt. Cauſa ergo referri debet vel ad duritiem ex ſiccitate contractam vel virium imbecillitatem, vel affectionem conuulſoriam, quæ acutis febribus interdum ſuperuenit.*

Aliud ergo hîc docet Hippocrates, quàm ſupra in 4. Aph. 68. nam luctuoſa ſpiratio non tantùm conuulſionem portendit, ſed prauum ſubeſſe humorem ſignificat, qui cor adfligit, aut virium infirmitatem cum vſu vrgente in febribus, aut mentem laborare, vt in delirantibus, vbi mens aliò tranſlata obliuiſcitur muſculis thoracis vim motricem præbere. Cæterùm morbos non acutos excludit, quibus ratione doloris ſuſpiria ſunt familiaria, nec quicquam mali per ſe portendunt.

APHOR. LV.

Τὰ ποδαγρικὰ καὶ μανικὰ τοῦ ἦρος καὶ τοῦ φθινοπώρου κινέεται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Podagricæ & maniacæ affectiones vere & autumno magna ex parte mouentur.

Reddit rationem Aphoriſmi quadrageſimi ſeptimi, nempè cur verno tempore humores morbificos vena ſectione & pharmacis educendos præcepe-

præceperit, vt morbis repetentibus atq; omniuerſarijs occurramus: idq́; facit exemplo podagrici doloris: (nam huius ſolùm pleriq; codices meminerunt) qui circa ambo æquinoctia maximè exacerbari ſolet. Oſtendit itaq; illam medendi rationem à ſe traditam ad naturæ imitationem fieri: Hæc quippe humores antè quietos tempore verno excitat & ad corporis ſuperficiem promouet. Tùm etenim ob Solis acceſſum, quemadmodum tellus, ita meatus in corpore cutisq; ſpiracula aperiuntur & laxantur: humores per hyemẽ intus congeſti funduntur ac liquantur, naturaq; tùm valida exiſtens ob ſanguinem copioſum, ipſos ſecernit & repurgat, eos è corpore pellendo aut ad partes ignobiles tranſponendo. Autumno etiam qui & aliorum morborum ferax eſt, repetere ſolent dolores podagrici, quia calor natiuus ob Solis diſceſſum à noſtro vertice paucus in ſubſtantia exiſtens & calore æſtiuo conſumptus, ſubitisq; & crebris caloris atq; frigoris in aëre mutationibus fractus, motos humores regit infirmiùs: Seroſa humiditas à calore diminuto copioſior progignitur, ob ambientis verò inæqualitatem & frigus intus cohercetur, nec vt antè in æſtate, diſcutitur, & vacuatur: Quare in partes imbecilliores detruditur, articulos ſcilicet in corporibus ad arthritidem propenſis, horum ſiquidem craſis roburq; iam antè ex doloribus ſæpius recurrentibus diſſolutum eſt. Suprà quoq; 3. Aph. 20. arthriticos dolores inter affectus vernales, & 3. Aph. 22. iſchiadicos inter autũnales recenſet. Etſi verò in æſtate fit reſolutio materiæ in corpore raro: at hyeme humores manent fixi & immoti, non tamen idcirco materia podagrica his anni temporibus non poteſt accumulari & moueri, quando nimirùm natura nimia humorum copia mordacitateúe irritatur, aut humores alia de cauſa liquati in articulos fluunt, ligamentaq; & membranas implent ac diſtendunt, vnde cruciatus podagrici oriuntur.

APHOR. LVI.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι νοσήμασιν ἐς τάδε ἐπικίνδυνοι αἱ ἀποσκήψιες ἢ ἀποπληξίην τοῦ σώματος, ἢ σπασμὸν, ἢ μανίην, ἢ τύφλωσιν σημαίνει.

Morbis melancholicis per hæc tempora periculoſi humorum decubitus, vel apoplexiam corporis, vel conuulſionem, vel maniam vel cæcitatem denunciant.

HVmores verno atq; autumnali tempore moueri, ac plures morbos alios vni morbo cum periculo ſuperuenire, alio exemplo docet: nam in mor-

In morbis, inquit, ab humore melancholico pendentibus circa hæc eadem tempora periculoſi admodum decubitus & translationes fiunt humoris melancholici ad partes nobiliores, quem ſatius eſſet è corpore expurgari: Hinc etenim morbi peſſimi curatuq; difficilimi oriuntur, nempè apoplexia, conuulſio, mania, cæcitas: Quoniam melancholicus humor collectus & feruore fuſus, copia aut malignitate facultatem excretricem cerebri aut alterius partis, in qua hæret, irritans, reijcitur in aliam partem imbecilliorem, vt ſunt articuli in podagricis: & per cerebrum transfluens ac delirium melancholicum excitans, facilè à ſubſtantia cerebri modò in ventriculos meatusq; alios transfertur, eosq; obſtruens apoplexiam aut paralyſin facit: modò ad partes neruoſas conuertitur, & fit ſpaſmus: modò in venas & ſubſtantiam menyngum diffuſus, maniam concitat, aut in oculorum neruos illabitur, cæcitasq; ſequitur. Humor quidem melancholicus, qui ante decubitum cerebro & ſpiritibus moleſtus erat ſolùm vaporibus, cerebri ſubſtantiam imbuens, melancholiam affert: idem aſſatus & malignam qualitatem contrahens, & craſin mutans maniam: cerebri ventres obſtruens, apoplexiam inuehit. Non differunt ergo hi affectus cauſis efficientibus, fiunt enim ab eodem humore, ſed locis tantùm affectis differunt. Verno tempore ex fuſione humorum augetur plenitudo: In autumno cacochymia ex æſtate ſuperuentu frigoris ſuppreſſa, ſtimulat & mordet cerebrum, vt expellat. Non tamen neceſſariò ſemper fiunt tam periculoſæ ἀποσκήψεις ſeu ἀποσκήμματα: liberantur enim ſæpe excretione aliqua, per vomitum ſcilicet, ſudores, hæmorrhagiam, hæmorrhoides, varices aut dyſenteriam: Adhæc idem humor ad alias quoq; partes effundi & transferri poteſt.

Hippocrates 1. Epid. 2. com. in fine ait: Natu ſenioribus & quos iam calor deficit, paraplegiæ, aut inſaniæ, aut cæcitates fiebant, &c. In quo loco Galenus inquit: Sermo erat de his, quibus caput grauatur, cor dolet, &c. illaq; ſenibus accidiſſe naturæ imbecillitate, quæ vomitu aut profluuio ſanguinis excrementa in capite neglecta excernere nequit, &c. Et 1. de morbis recitans Aphoriſmi quinquageſimi verba, addit: καὶ ἀποπληκτόν τι τοῦ σώματος γενέσθαι: Et paulò antè: ἀποπληκτοὶ μὲν χεῖρας καὶ πόδας, καὶ φωνῆς ἀκρατέες, καὶ παραπλῆγες ὑπὸ μελαίνης χολῆς. Et infrà 7. Aph. 40. eodem ferè modo loquitur. Videtur ergo & hîc per ἀποπληξίαν τοῦ σώματος intelligere παραπληγίαν.

APHOR. LVII.

Ἀπόπληκτοι δὲ μάλιστα γίνονται ἡλικίῃ τῇ ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτέων ἄχρις ἑξήκοντα.

Apoplectici maximè fiunt in ætate, quæ eſt à quadrageſimo anno vſque ad ſexageſimum.

QVum in Aphoriſmo præcedente dixiſſet, tranſmutationes in melancholicis morbis fieri, tùm ad alios morbos graues, tùm verò ad apoplexiam quoq́; refert modò, in qua ætate maximè mutatio ea fieri ſoleat, nempè in declinante, quæ cum autumno analogiam habet: nam vtriq́; melancholicus humor familiaris eſt, inter ætates enim vt anni pubertatis analogiam habent cum vere, ita declinans ætas cum autumno: Et ſicuti in autumno humor vſtione per æſtatem genitus ob ambientis frigiditatem ac ſiccitatem cohibetur, ne diſſoluatur: Ita in declinante ætate, qua corpus noſtrum paulatìm ſiccius fit frigidiusq́;, humor conſimilis generatur: bilis flaua, quæ in iuuentute copioſior genita fuit, aduritur & exiccatur, nec ob diminutum calorem diſſoluitur, ideoq́; maior copia ſucci melancholici & atrabilarij coaceruatur, qui ſpiritibus animalibus totius quaſi ſubſtantiæ proprietate aduerſatur, eos diſſipat, fugat ac deſtruit, motum ipſorum intercipit, ductus cerebri obſtruens.

Non ergo omnem apoplexiam in iſta ætate fieri docet, ſed eam ſolùm, quæ, Galeno autore, ex ſola atra bile ortum habet, ſeu humore melancholico. Nec inde ſequitur, quòd omnis apoplexia à ſucco melancholico naſcatur, aut quòd nulla alia ætas huic morbo ſit obnoxia, ideo ait Hippocrates: μάλιστα γίνονται: *apoplexiam ſiquidem ex Hippocratis ſententia parit omnis humor craſſior, qualis eſt & pituitoſus & melancholicus, atque ſanguis craſſus multus aut concretus & grumoſus.*

APHOR. LVIII.

Ἢν ἐπίπλοον ἐκπέσῃ, ἀνάγκη ἀποσαπῆναι.

Si omentum exciderit, neceſſe eſt vt putreſcat.

EAdem extat ſententia in Coacis, & lib. 1. de morbis ſtatim ab initio poſt verba Aphoriſmi quinquageſimi: & mox ſubiungit: ſi ſanguis,

ait,

ait, ex vulnere aut vena effluxerit in ſuperum ventrem, neceſſe eſt, ipſum in pus conuerti: In eodem autem libro multa colligit exempla malorum affectuum, qui alijs ſuperueniunt. Scopus itaq; huius Aphoriſmi eſt, vt omenti exemplo oſtendat, humorem, qui melancholiam parit, extra propria ſua conceptacula effuſum, malignam quandam qualitatem induere per putredinem aut aliud corruptelæ genus, niſi mox expurgetur, atq; adeò morbos violentiſſimos inferre, poſtquam non ampliùs à calore natiuo regitur.

Confert enim omentum procidens cum humoribus extra vaſa effuſis, ſiquidem omentum, quatenus pingue eſt, non pars corporis dicitur ſicuti nec humores nec calorem in ſe vegetum habet, ideoq; ab externo ambientis frigore læſum, adipoſam humiditatem regere nequit. Omentum, ait, plurimo adipe conſtans, ſi quando diuiſo peritonæo per vulnus abdominis excidit ac prominet, neceſſariò cumputreſcit, niſi ſtatim reponatur, antequàm liuorem contrahat, imò vel minimo tempore nudatum ac rurſus repoſitum putreſcit, & quidem celeriùs, quàm ſi extra maneat, etſi certiùs corrumpatur extra prominens: nam inchoata putredo citiùs à calore perficitur.

Loquitur autem populari conſuetudine, cùm ait: ἀνάγκη ἀποσαπῆναι, *quòd ſcilicet rariſſimè aliter eueniat: nam citiſſimè repoſitum fortaſſis non putreſcit, vt Galenus conijcit, atq; Braſſauolus bis vidit. Corruptionis expedita cauſa eſt partis humiditas, (adeps ſiquidem nil aliud eſt, quàm humor pinguis concretus) & caloris natiui pauci à frigore ambientis extinctio: Tanta vis eſt loci natiui ac conſueti in conſeruanda rei cuiuſq; natura: ac diſſuetudinis in corrumpendo. Pars omenti liueſcens tota eſt præcidenda, antequam reliquum omentum digito vel ſpecillo intra peritonæum recondatur: aliàs corruptio ad vicinas partes ſerpit. Quando autem pars liueſcens excinditur, pars ſana funiculo præliganda erit propter hæmorrhagiæ periculum, vt Galenus 6. meth. 4. docet.*

APHOR. LIX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι χρονίης τὸ ἰσχίον ἐξίσαται, καὶ πάλιν ἐμπίπτει, τουτέοισι μύξαι ἐπιγίνονται.

Quibus diuturno coxendicum dolore infeſtatis coxa excidit, rurſumq; incidit, iis mucores ſuperueniunt.

DVobus his vltimis Aphoriſmis exemplo morbi coxarij ampliùs docet, quomodo ſubindè morbi in alios grauiores commutentur. Et ratio-

nem reddit, cur periculoſi ſint decubitus humoris melancholici extra ſuam ſedem, & cur omentum prolapſum & repoſitum mox putreſcat: nam & in coxa, inquit, humor locis ſuis excluſus muceſcit, vel coxa è ſua cotyla ſeu cauitate excidens & rurſum recidens contrahit mucorem quendam, qui eſt putredinis ſpecies, humor ſcilicet pituitoſus, ſemicoctus in partibus illis exanguibus, quæ proprium ſuum alimentum conficere nequeunt, non ſecùs atque in oculis infirmis apparent ſordes, quas lamas vocant. Quare os femoris quod coxendici committitur, ob ligamenti laxitatem facilè è ſua ſede excidens, & rurſum haud difficulter illabens, oſtendit mucoſam pituitam in illo articulo copioſam eſſe collectam, idq́; fieri ob caloris innati inopiam ac debilitatem. Vt enim omentum extra abdomen prolapſum, ita & articulus coxæ ob diſlocationem fit imbecillior. Mucor autem iſte nihil aliud eſt quàm excrementum præter naturam, ab intemperie partis genitum ac imbecillitate articuli, quam acquiſiuit ex luxatione, longoq́; dolore, quo calor innatus fit languidior, vt minùs feliciter alimentum proprium concoquat, aut humores aliunde adfluentes regat, quibus ligamentum illud validum, quo os femoris cauitati coxendicis firmiter copulatur, madeſcit & relaxatur, vnde facilis fit luxatio & haud difficilis repoſitio. Non loquitur autem de humore, qui cunctis articulationibus ob promptiorem motionem ſecundum naturam eſt illitus & inductus, ſed de excrementis mucoſis, quæ illic ex debili partium neruoſarum coctione ſuccreſcunt, aut ex cerebro aut vtero in mulieribus vel muſculis vicinis eò deſinentibus in cauitatem illam influunt, ac lentorèm acquirunt non naturalem, ac ſæpè mordacem acrimoniam, vnde ingentes illi dolores iſchiadici cientur. In mulieribus interdum oritur dolor iſchiadico ſimilis, magis tamen ad interiorem partem: & fit à retractione ligamentorum vteri ob flatum, aut refrigerationem & contortionem vteri.

APHOR. LX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι χρονίως τὸ ἰσχίον ἐξίσταται, τούτοισι φθίνει (τήκεται) τὸ σκέλος, καὶ χωλοῦνται, ἢν μὴ καυθῶσιν.

Quibus diuturno coxendicum dolore infeſtatis coxa excidit, ijs crus contabeſcit, & claudicant, niſi vrantur.

L*Vxationem à diuturno dolore iſchiadico factam duo mala ſequi docet, tabem cruris & claudicationem. Contabeſcit quidem ob ἀτροφίαν,*

φίαν, quia malè nutritur ob mucoſæ pituitæ frigiditatem, & caloris natiui ex dolore diuturno debilitati defectum, & quia vena atq; arteria ſuo loco conſueto dimouentur, vt alimentum non rectè deferatur in crus, nec vitalis calor à corde illi ſuggeratur. Humor quidem ille lentus in magnum illum laxumq; articulum ex venis, in quibus antè concoqui non potuit, licet in loco multo calidiore per ἀπόσκηψιν decumbens, vix ob contumaciam concoqui, reſolui aut ſuppurari poteſt: Corrumpatur ergo neceſſe eſt, illicq; concaleſcens neruos laceſcit & quaſi inflammationem parit, vnde dolor grauis, qui venas alimentum cruri diſpenſantes opprimit. Accedit, quòd non ita validis motibus, vt antè, excitatur, quum exercitia maximè calorem natiuum in artubus foueant & excitent. Quapropter quum cruri alimentum nec ſuggeratur, nec adductum concoquatur, pituita illa cruda craſſaq; etiam in venis vicinis ſanguinem ad crus deuehentibus obſtructiones parit. Non ſolùm verò crus aduerſum intabeſcit, ſed ſæpenumero & reliquum corpus dolore atq; vigilijs emarceſcit, vnde phthiſis ἰσχιαδική nomen accepit, quæ marcoris initium inde accepit.

Cæterùm claudicatio ſit, quia crus ob ἀτροφίαν robore ſuo deſtituitur: & ob luxationem ad exteriora ſit breuius, etſi inceſſus maneat rectior (interius luxati obliquè magis incedunt, & crus minùs decurtatur, imò ſit longius.) Adhæc vinculo propter mucoris multitudinem relaxato, os femoris non firmiter ſtabilitur, facileq; extra proprium locum excidit: Cauſam luxationis fuiſſe humoris mucoſi multitudinem, oſtendit curatio, quæ ſit per pyrotica, his ſiquidem humor ille viſcidus euocatur & abſumitur: cutis circumiacens ſit contractior ac firmior, quæ priùs ob atrophiam erat laxior, & promptam illam oſſis excidentiam augebat, vt docet Hipp. 1. de artic. 25. vbi ſcribit: boues hyberno tempore ob paſtus inopiam extenuari, & propterea os femoris facilè ijs excidere.

De modo vrendi iſchiadicos vide Paulum lib. 6. cap. 76. & Albucaſin cap. 43. parte prima. Celſus de hoc lib. 4. cap. 22. ſic loquitur: vltimum eſt & in veteribus quoq; morbis efficaciſſimum, tribus aut quatuor locis ſuper coxam cutem candentibus ferramentis exulcerare, &c.

IN LIBRVM SE- PTIMVM.

IDem ferè huius poſtremi libri argumentum eſt, quod ſexti: pergit enim recenſere ſymptomata, quæ morbis acutis ſuccedunt, nosque vel ad affectuum corporis cognitionem deducunt, vel bonos & malos in morbis futuros euentus moresque & malitiam aut benignitatem eorum monſtrant.

APHOR. I.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασι ψύξις ἀκρωτηρίων, κακόν.

In acutis morbis frigiditas partium extremarum, malum.

INitio agit de qualitatibus partium externarum internos affectus conſequentibus. In hoc autem Aphoriſmo vituperat frigus partium morbis acutis ſuperueniens, quorum tamen natura eſt ea, vt in his partes corporis extrema ardeant ac ſupra modum caleant. In genere quidem extremorum frigiditas fit, quando calor natiuus vel imminuitur, vt ſe in totum nõ poßit expandere, vt fit in ſenibus morboq́; diuturno laborantibus: vel aliò transfertur, intrò ſcilicet reuocatus à corde laborante ac expulſionem aliquam difficilem moliente, aut intus in viſcere aliquo vehemens latet phlegmone vel humor malignus, dolorúe acris: vel copia crudorum atq; craſſorũ oppreſſus impeditur ob vias intercluſas, vt calor febrilis non poßit ad cutim peruenire, id quod fit abſq; ſiti ac æſtu interno.

Perfrigeratio quidem, quæ cum magno internorum viſcerum æſtu ſitiq; aut ſudore gelido liuoreq; partium coniuncta eſt, non ſolum mala eſt, ſed etiam lethalis pronunciatur ab Hippocrate 4. Aph. 48. quia ſignificatur vel magna viſcerũ inflammatio, inſtar cucurbitulæ ad ſe ſpiritum & calorem attrahens: vel bilis in medio corporis æſtuans omnem ad ſe ſuccum alliciens, qui caloris eſt pabulum: vel caloris natiui languor ad extinctionem properans, quam ſudor frigidus ac liuor partium oſtendit, quæ marmoris inſtar frigidæ percipiuntur, nec recaleſcunt amplius. Minore periculo frigeſcunt partes externæ, non multùm incaleſcentibus internis, ob grauem

aliquem

aliquem dolorem ventriculi, inteſtinorum & aliorum viſcerum, de quo infrà Aph. 26. vbi natura parti dolenti ſuppetias latura ſanguinem & ſpiritus intrò reuocat. Nec adeò pernicioſum ſignum eſt extremorum frigus, quando craſſioris ac frigidioris materiæ copia calorem opprimit, viasq́ exhalationi intercludit, aut expanſionem caloris remoratur. Minimè verò pernicioſa eſt periodica in febribus intermittentibus refrigeratio, vt nec ſemper ſymptomatica in diuturnis. In ætate ſenili, hybernoq́ tempore extrema non magno periculo perfrigerantur ob caloris natiui paucitatem. In critica perturbatione etiam vtilis eſt, modò excretio aliqua rigorem frigorificum ſequatur. Eſt ergo hic Aphoriſmus generalior, non de lethali ſolùm frigore loquens, vt 4. Aph. 48. Celſus lib. 2. cap. 41. Mali etiam morbi ſignum eſt, nimis celeriter emarceſcere, caput & pedes manusq́ calidas habere, ventre & lateribus frigentibus, aut frigidas externas partes acuto morbo vrgente.

APHOR. II.

Ἐπὶ ὀστέῳ νοσῦντι σὰρξ πελιδνὴ, κακόν.

In oſſe ægrotante caro liuida, malum.

QVemadmodum artuum & cutis extima refrigeratio docet laborare partes corporis intus abditas, ita & liuor carnis circa os, oſtendit os ſubiectum malè affectum eſſe: præterea vt liuor carnis perſeuerans indicat defectum ac diminutionem caloris inſiti, ob latentem putredinem aut aliam corruptelam oſsis: ita in acutis morbis frigus cum liuore extremorum omnium nota eſt vel extinctionis caloris à corde influentis iam in toto abſolutæ, id eſt, quæ extremis communicetur: vel magnæ phlegmones intus latentis, quæ ſpiritus caloremq́ vnà cum ſanguine ad ſe trahit: Partes ſiquidem extimæ calore ac ſpiritu vitali deſtitutæ, liuorem contrahunt. Vt enim caloris & ſpirituum ſeu ſanguinis arterialis probi præſentia cauſa eſt floridi coloris in corpore: ita partium decoloratio ſeu liuor, qui eſt plumbeus color, cinereo nigrior fit ob extinctum vel interceptum calorem, qui vnà cum ſpiritu vitali à corde proficiſcitur, ſicuti earundem perfrigeratio magna fit à calore ad extinctionem properante, aut qui propter paucitatem vel receſſum ad interiora procul in membra diffundi ampliùs nequit. Tàm liuor itaq; quàm frigus extremorum à defectu caloris influentis dependet: ac ſi ad frigus accedit liuor conſtans, mors in propinquo expectanda

pectanda eſſe, quæ nihil aliud eſt, quàm caloris à corde proficiſcentis extinctio, liuor fit in carne, quia igneus calor ab oſſis ſubiacentis putredine excitatus, exhaurit partem ſanguinis floridiorem ac lucidiorem, terrenam verò & concretam exurit, humidumq́; quod eſt caloris ſubiectum, ſubtrahit: Quare caro manet, vel nigra, vel liuida, quia non ampliùs actum vitæ à calore vitali accipit: Difficilem ergo curationem oſtendit liuor in carne, os ſcilicet illud abſcindendum, aut eximendum, aut cauterio inurendum, etiam quicquid carioſum eſt, deradendum eſſe. Vt verò hîc non de liuore, qui carni, ſed qui oſſi proprius eſt, ac ſine cauſa externa oritur, loquitur: ita in antecedente Aphoriſmo ſermo eſt de frigore partium extremarum per conſenſum internarum facto.

APHOR. III.

Ἐπὶ ἐμέτῳ λύγξ καὶ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροὶ, κακόν.

A vomitu ſingultus & oculi rubri, malum.

Oſtendit quòd ſæpenumero affectum ingraueſcentem plura ſymptomata ordine conſequantur: atq; exemplo ruboris oculorum rurſum docet, partes in morbis alieno colore infici propter totius, aut vnius alicuius partis conſenſum: loquitur autem de vomitu in morbis acutis. Poſt laborioſum vomitum, inquit, oculi interdum rubent vnà cum ſingultu, quia ſcilicet non tota materia naturæ moleſta potuit per vomitum reyci, nempè ob copiam aut malignitatem & acrem morſum, aut aliam contumaciam: Sed eius portio ori ventriculi tunicisúe eius infixa ſingultum ciet, atq; ob motus vehementiam conatumq́; ad vomendum, cerebrum quoque propter inſignes neruos, quibus ventriculo communicat, in conſenſum trahitur. Sanguis quidem ob motum bilis feruidæ & ob cerebri phlegmonen, & abſque hac, ad oculorum venulas præ copia, per commotionem vomitu factam exprimitur & in tunicam oculi adnatam effunditur, quæ venas habet à pericranio & dura menynge propagatas. Galenus ſanè Aphoriſmum hunc de ingenti phlegmone aut potiùs διαθέσει φλεγμονώδει cerebri aut ventriculi exponit: Quæ tamen abſq; febre aut delirio exiſtere nequit, vnde & huius nulla fit hîc mentio: Galenus ipſe 1. progn. 3. ait: oculorum alba, ſi rubra reddantur, ſanguinis copiam indicant in cerebro & illius inuolucris, interdum etiam phlegmonen, præſertim ſi ægri delirent, &c.

Rubor itaq; oculorum ſanguinis vel copiam vel eiuſdem impetum aut æſtum in cerebro indicat, vnde per venulas vapores transferantur in oculos: Secundariò autem ſequitur malam ventriculi diſpoſitionem, quæ cerebrum in conſenſum trahit: Nec principaliter hîc loquitur de eo rubore, cuius cauſa primariò eſt in ipſo cerebro. Ex iſta quoq; cerebri commotione poteſt conuulſio ſubſequi. Signum quoq; eſſe poteſt extremæ virium exolutionis, ſanguine ſcilicet ſeſe ex maioribus in minores venas effundente: quo modo lacbrymæ inuoluntariæ ſignificant malum.

Quamobrem non perpetuò phlegmonen cerebri arguit rubor oculorum, niſi ſanguis præ copia extra venulas erumpat, nec ampliùs retrocedere poſſit: nam idem euenire poteſt ob nimiam cerebri commotionem ex vomitu, qua membranæ diſtenduntur, & ſanguis forâs in oculos extruditur, vt & in temulentis, ophthalmicis, & critica translatione fieri conſueuit, ob ſanguinis copiam in cerebro. Et ſi poſt vomitum ſuperuenit ſingultus durans, ſignum eſt, relictam in ventriculo materiam tenuem valdè malignam. Porrò ſingultus fit etiam in phlegmone cerebri per conſenſum neruorum à cerebro ad os ventriculi deſcendentium: veluti & ventriculo inflammato delirium ſuperuenit, aſcendente ad caput per continuas partes aut ſolo calore, aut ſpiritu vaporoſo acri aut fumoſo. Philotheus atq; Celſus non coniunctiuè, vt Galenus, ſed diſiunctiuè hunc Aphoriſmum interpretantur. Ille enim lib. 2. cap. 4. inquit: Mali morbi etiam ſignum eſt, nimis celeriter emarceſcere, &c. aut poſt vomitum ſingultum eſſe, vel rubere oculos. Philotheus ſingultum ideò malum eſſe cenſet, quòd materia à ventriculi cauitate in ipſas tunicas ſtomachi translata imbibatur, à parte ignobiliore ad magis nobilem.

APHOR. IIII.

Ἐπὶ ἱδρῶτι φρίκη οὐ χρηστόν.

Poſt ſudorem horror non bonum.

Celſus lib. 2. cap. 4. Mali etiam morbi ſignum eſt, poſt ſudorem inhorreſcere.

VT ſingultus cum oculorum rubore ad vomitum ſuccedens ſignificat materiæ vomitum excitantis copiam aut malignam mordacitatem, in cuius expulſione natura multùm ac infeliciter laborat: Ita horror ſudori ſuperueniens arguit, vel vires parùm valentes ac propè euictas,

ſtat, vel materiæ multitudinem atq; ad euacuationem, quæ per ſudores fit, ineptitudinem: quorum prius interitum, poſterius morbi longitudinem portendit, iuxta dictum Hippocratis in 2. Epid. Decretoria non decernentia, mortem aut ἀκρισίαν ſignificant.

Horror quidem in febribus acutis (nã de his initio loqui cœpit) fit, quando humores, qui febrem faciebant, non vniuerſi per ſudorem à natura ſunt expulſi, ſed ob huius imbecillitatem perturbationemúe, vel materiæ contumaciam iuxta ſenſiles partes hærent, vnde fit mala aut imperfecta criſis, quam horror prænunciat.

In Coacis dixit, ἱδρῶσιν cum rigore eſſe lethalem, quia natura ſæpiùs, at fruſtrà materiam grauantem amolitur, mouens quidem, ſed nihil, quod ſit laudabile, promouens: idq; fit virium imbecillitate vel ſimpliciter dicta, quando caloris & ſpiritus defectu languet: vel ad materiam comparata. Non autem dixit, κακὸν, vt ſuprà 4. Aph. 56. vbi inquit: Febricitanti ſudor ſuperueniens febre non deficiente, malum: prorogatur enim morbus, & multam ſignificat humiditatem: ſed ait: οὐ χρηστὸν, generaliùs ſcilicet loqui volens, nihil quicquam boni in ſe continet, aut ſpem boni affert. Aliquando quidem ſudor huiuſmodi minatur interitum, qualia exempla multa in Epidemijs recitantur. Filia Euryanactis poſt ſudorem in ſeptima riguit, & mortua eſt poſtea nona die. Et mulier in foro mendacium ſudauit, in vndecima riguit, in decima quarta eſt mortua. Nihil ergo abſurdi ſignificat in duabus tertianis ſe mutuo excipientibus, vbi præcedens ſudore finitur, quem mox horror ſequentis febris excipit, ſimiliter & in ſemitertianis rigor poteſt ſuccedere ſudori, abſq; tamen naturæ alleuiatione, ideoq; etſi non ſit κακὸν, rectè tamen dicitur οὐ χρηστὸν, ſignificans magnam naturæ perturbationem, quando horrificum frigus mox ſudori ſuccedit, quo antè cutis aperta fuit, quæ mox rurſum clauditur.

APHOR. V.

Ἐπὶ μανίῃ δυσεντερίη, ἢ ὕδρωψ, ἢ ἔκστασις, ἀγαθόν.

Poſt maniam dyſenteria aut hydrops, aut mentis emotio, bonum.

ARgumentatur à contrario: Horror poſt ſudorem oſtendit naturæ motum debilem, & parùm laudabilem: at dyſenteria aut hydrops, aut ἔκστασις poſt maniam ſignificat robuſtum motum naturæ, materi-

materiam morbificam ad aliam partem depellentis. Soluitur enim furioſa mania & in alium morbum mutatur, humore morbifico à capite ad inferiores corporis partes robore naturæ per criſin, quanquam imperfectam, depulſo, hoc eſt, ſanguine melancholico ad inteſtina reuulſo atq; per aluum excreto: aut eodem ad ſplenem, iecur, atq; intra abdominis cauitates tranſlato, illæſis adhuc ob breuitatem ſcilicet tranſitus viſcerum viribus, hydropicus ventris tumor ſuccedit: aut quando furioſa mentis alienatio mutatur in ἔκστασιν, hoc eſt, ſilentem deſipientiam, acrimonia bilis aduſtæ beneficio naturæ euicta: Ita enim ſignum eſt, humorem morbificum non amplius ita mordacem eſſe: Et quia natura potuit acrimoniam frangere, ſpes eſt, quòd & reliquias expellere poſſit, ſi iuuetur. Quapropter refert Galenus, ſe vidiſſe leuatos inſanientes, vehementi delirio repentè oborto, quia ſcilicet repentina illa mentis emotio & perturbatio facta fuerit, ex magna cauſarum maniam efficientium motione & agitatione, vt ſit critica quædam perturbatio oſtendens naturæ pugnã atq; ἔφοδον, ex qua, vel ſanitas vel mutatio in melius inſequitur. Eadem ratione quartanam ſolui obſeruatum eſt, iniecto vehementi metu, aut vomitu è crapula moto, aut alio graui caſu, viribus naturæ pigræ excitatis, humore iam cocto. Epilepſiam ſcribit Hippocrates de criſibus ſolui à mania, humoribus nimirum & flatibus malignis in magno humoris melancholici impetu ex ventriculis cerebri depulſis.

Cæterùm ἔκστασις Græcis multa ſignificat. Primùm quidem abſtractionem quandam mentis ad contemplanda diuina: aut terrorẽ ſubitum, cùm anima à ſuis functionibus abſiſtit, ſpiritibus perculſis, ac in ſinus intimos receptis, adeò vt ſæpè apertis oculis nihil videant. At medici de phreniticis loquentes ἔκστασιν eadem origine appellant, quum mens è propria poteſtate exit, ac internis quibuſdam imaginibus rapitur, quas putat foris eſſe: Eaq; duplex eſt, vna vehemens ſeu ferina, altera ſilens phrenitis. Philotheus quoq; ἔκστασιν ſcribit eſſe κίνησιν καὶ ταραχὴν μέλλουσαν κρίνεσθαι: nam vehemens quandoque mentis emotio, in qua homo vi morbi è poteſtate eximi incipit, nec ampliùs apud ſe eſt, furioſam inſaniam excutit, veluti in euacuationibus criticis fieri ſolet: Iacent tales in ſilentio oculis confixis, quieſcente ſcilicet materia mentemq; occupante, & omnes interiores ſenſus lædente.

Quomodo verò mutatio maniæ in morbos grauiores poteſt bona dici: vt Hipp. περὶ παθῶν ait: Cùm morbus vnus alteri ſuccedit, plerumq; occidit?

dit? Reſpondeo, vnam eſſe Hippocratis ſententiam de morbi vnius in alium mutatione, vi morbi facta: vt cum 6. Aph. 42. dixit: Morbo regio laborantibus, ſi epar durum fiat, malum. Sed mutatio in melius facta per viam criſis, ea hîc ab Hipp. commendatur: Hac ſoluitur morbus per alterius partis affectum: nam ratione materiæ noxiæ aliò translatæ dyſenteria & hydrops remedio ſunt maniæ, quia humor iam euictus aliundè excuſſus, mox euacuatur, antequam ibi figatur, & hecticam faciat dyſcraſiam: Eſt enim morbus adhuc fiens, qui faciliùs curatur quàm mania præcedens, ſemperq́, citiùs curantur morbi per criſin facti, ſi remedia commoda adhibeantur, illi etenim humores magna ex parte à natura euicti ſunt atq; concocti: Expeditiùs itaq́, ab eadem expelluntur. Dum autem natura concoctos humores paulò pòſt euacuatura eſt, vehementiſſima ſæpenumero antecedere ſolent ſymptomata ob magnum motionis impetum, inter quæ etiam ἔκστασις dicitur.

APHOR. VI.

Ἐν τῇ νόσῳ πολυχρονίῃ ἀποσιτίη καὶ ἄκριτοι ὑποχωρήσιες, κακόν.

In morbo diuturno cibi faſtidium & ſinceræ deiectiones, malum.

Explicat, quando hydrops & dyſenteria bonum ſignificent, nempè ſi morbo non diuturno ſuccedant, nec ipſa etiam diu durent. Confert autem vomitui & ſudori, de quibus paulò antè, ſinceras deiectiones: ſingultui autem & horrori τὴν ἀποσιτίαν: nam vt in illis expultrix non omnem humorem noxium euacuare poteſt, ita nec hîc ventriculus moleſtantes humores à ſe poteſt deponere, etiamſi conetur, vel ob propriam imbecillitatem vel ob materiæ copiam, cruditatem ac malignitatem, quam ſinceræ deiectiones arguunt.

Adhæc quia in præcedenti Aphoriſmo viſus eſt commendare dyſenteriam, addit hîc correctionem, ſignificans, ſe loquutum fuiſſe de dyſenteria, quæ fit virtute concoctrice adhuc conſtante, in qua non fiunt ſinceræ deiectiones, ſiquidem tales excernuntur tùm ſolùm, quando facultas naturalis humores ipſos non exactè concoquere aut permiſcere poteſt, calore natiuo morbi diuturnitate pene extincto, aut natiua iecoris temperie euicta. Suprà 6. Aph. 3. dixit: In longis dyſenterijs ἀποσιτία malum, quia ſcilicet perijt aut ſaltẽ proſtrata eſt vis concoquendi & appetendi in ventriculo, ac ſugendi in epate: arguit ergo νένκρωσιν τῶν θρεπτικῶν δυνάμεων, non quidem

dem primario ipſius ventriculi affectu, verùm ob vlcerati inteſtini affectum. Duplici autem de cauſa ἀποσιτία malum ſignificat in morbis diuturnis, tùm quòd refectio per cibos ad vires longitudine morbi fractas, recuperandas ſit neceſſaria, tùm quòd ea ſit præter naturam longorum morborum, quia in his partes ſolidæ ob cibi parcitatem exhauſtæ alimentum appeterent, ſi modò æger euaſurus ſit, & virtus non prorſus proſtrata. Malum ſeu periculum id augent deiectiones ſynceræ, hæ ſiquidem vel copiam prauæ materiæ in ventriculo aut epate contentæ, vel malignitatem eius atque ad euacuandum & ſecretionem & contumaciã, cui natura non dominatur, vel παντελῆ ἀσθένειαν τῆς δυνάμεως θρεπτικῆς in ventriculo aut epate, interprete Philotheo, quæ nec concoquere nec ſecernere nec retinere poteſt humores, ſed impermixtos effluere ſinit, & quidem corruptos, à quibus appetitus quoque euertitur: aut magnum incendiũ, à quo humiditas aquea reſoluitur, oſtendunt, à quo faſtidium cibi exiſtit. Ἀποσιτία ſignificat faſtidium cibi, vbi æger cibos ſumere auerſatur: opponitur τῇ ὀρέξει: Sicuti ἀποσιτία perpetuò eſt prauum ſymptoma oris ventriculi, quando aut crudo humore aut incocto alimento, aut alimenti concocti corruptela opprimitur: vel prauus aliquis humor à capite veniẽs, aut viſcere aliquo in ventrem confluit: aut extincta eſt facultas ventriculi vel epatis, quod Galenus 3. prorrhet. 25. principium τῆς θρεπτικῆς δυνάμεως conſtituit. Humores ἄκρητοι à Galeno definiuntur, qui amiſerunt ſuum ἰχῶρα, à quo eius acrimonia retunditur, vel qui non habent κρᾶσιν ſeu dominium caloris natiui, à quo ſit mixtio naturæ conueniens, ſicuti ab igneo calore ſit natiuæ humiditatis abſumptio. Sic bilis ſyncera vocatur, quæ craſſior facta eſt ac pro colore pallido accepit croceum, conſumpto ſcilicet ſeroſo humore, qui primus accenditur. Et ſynceræ deiectiones dicuntur, quando vnus humor ſolus, propriam ſuam formam & calorem retinens deijcitur, ſine fæcibus aut alio humore vtili, vt cùm bilis inſtar pultis craſſa ſine ſero admixto deijcitur. Gal. 2. progn. 38. pituitam ſynceram eſſe ſcribit, quæ vel aduſta eſt, vel frigore concreta, quod humiditatem aqueam exprimit aut compingit: & αἷμα ἄκρητον ab Hipp. dicitur κακόκρατον, ſanguis malè temperatus, craſſior ac nigrior, proprij ſeri expers. Bilis naturalis inter omnes humores maximè diluitur aquea humiditate, ac prima ferè in febribus accenditur, ideò Galenus ſæpe per ἄκρητα interpretatur bilioſa meraca, craſſiora, acriora, coloratiora, ob diſſolutam ab ardore materiam ſeroſam, quæ flaua bilis naturaliter temperatur.

APHOR. VII.

Ἐκ πολυποσίης ῥῖγος καὶ παραφροσύνη, κακόν.

A multa potatione rigor & delirium, malum.

Exemplo potationis vini liberalioris horrorem à ſudore fieri docet ob calorem natiuum ab humoris morbifici copia oppreſſum: nam & à potatione, ait, rigorem fieri, non bonum eſt, maximè ſi ſit ἀνεκθέρμαντος, *id eſt, à quo ægrotus omninò non, vel ægrè recaleſcit. Fit autem rigor ob luctam facultatis naturalis vel caloris natiui cum humore morbifico, quem renitentem ipſa expellere conatur, vtpotè grauantem & moleſtantem: ac ſiquidem natura ſuperior eſt, corpus tandem laxatur, ſudorq́ue aut alia excretio ſequitur, qua æger morbo liberatur, vel certè leuatur: At contrà ſuccumbente natura materiaq́ue reſiſtante, nulla commouetur excretio ob caloris natiui paucitatem aut oppreſſionem aut viarum interceptionem, vt fit in ebrietate, & iis in morbis, qui fiunt ab humore multo, crudo ac lento, quia laborante cerebro & corde, ſpiritibusq́ue à vini vaporibus quaſi ſuffocatis, cor ad ſe reuocat ſuos ſpiritus. A copia vini hauſti calor in ebrietate grauatur & opprimitur aut abſumitur, ſicuti Sol flammam diſſipat. Verum quia vinum eſt* ἀνομοιομερὲς, *varios edit effectus: partibus quidem vinoſis ætheréisq́ue cerebrum calefacit, ſpiritus, qui ſunt ratiocinationis organum, incendit ac mentem exagitatis ſpiritibus perturbat: caloreq́ue ſuo natiuũ reſoluit, eiusq́ue pabulum abſumit: partibus autem aqueis, quas ſane plurimas habet, refrigerandi vi pollet, viſceribusq́ue parùm eſt gratum, ideoq́ue mox per vrinas excernitur: Hæ ſanè aquoſæ eius partes natiuum calorem debilem copia ſua opprimunt, qualitate autem extinguunt. Dicit ergo* κακόν, *quia minatur periculum apoplexiæ &* ἀπολήψεως τῶν φλεβῶν, *aut caloris natiui extinctionem, aut etiam furorem.*

APHOR. VIII.

Ἐπὶ φύματος ἔσω ῥήξει ἔκλυσις, ἔμετος καὶ λειποψυχίη γίνεται.

A tuberculi introrſum ruptione fit exolutio, vomitio & animi defectio.

Recenſet tria difficilia ſymptomata, quæ ad ruptiones internorum abſceſſuum poſt ſuppurationes ſequuntur: & ſic explicat periculum rigoris ebrietati cum delirio ſuccedentis: nam vt cerebro, inquit, ex potu vini largiore offenſo, (id quod delirium oſtendit) corpus vniuerſum in conſenſum trahitur, & inhorreſcit, id eſt, natura luctatur, in quo certamine interdum ſuccumbit: ita quando vomica aliqua intus rumpitur, ob conſenſum

ſenſum partium fit vomitus aut alia vacuatio, qua vires reſoluuntur, & ſæpè lipothymia periculoſa ſubſequitur, quam aliquando mors excipit: nam pus acrimonia ſua triſtem ſenſum natura inducit, ac ſpiritus cordis praua illius qualitate offenſi proſternuntur, diſſipantur aut opprimuntur: maximè ſi ſuppuratio rupta ſit in parte, in qua multa ſunt venæ & arteriæ: nam ita multum ſpiritus effluit, naturaq́; ſaniem ab intimis partibus extra corpus propellere cupiens, quaſi vltimum conatum tentat per vomitum & alias vacuationes, quibus ſi ſuccumbat, ſequitur lipothymia periculoſa, quam præceßit ἔκλυσις διὰ τὴν τοῦ ζωτικοῦ πνεύματος ἔκκρισιν, cum immoderata excretione factam. Facta eruptione puris in ventriculum, vomitus excitabitur, irritato eiuſdem orificio à fœtore ac tetro vapore puris: trahitur & in conſenſum cerebrum, & cor, vnde animi deliquium ſequetur. Oſtendit quoq; Hippocrates his verbis prauorũ ſymptomatũ gradus. Subitã eruptionẽ puris ſequitur primùm inordinatus rigor, ſanie ſcilicet effuſa mẽbranas vellicante: idemq́; fit ante ruptionem, abſceſſu ad ſuppurationem tendente, ob mordaces vapores: deinde ſequitur ἔκλυσις, id eſt, vires cordis exoluuntur: mox fit vomitus & nauſea: Tandem accedit animi deliquium ſeu maior exolutio cum ſudore frigido omniumq́; actionum naturalium caſu: quæ ſanè ſymptomata grauiora redduntur pro conditione partis, in quam fit puris ruptio: & pro puris copia & malignitate.

Hippocrates hoc in loco ἔκλυσιν diſtinguit à λειποψυχίᾳ, quæ non alia eſt, quàm λειποθυμία, niſi quòd illius etymon reſpiciat defectum facultatis animalis ſeu ψυχικῆς: huius verò ad θυμικὴν ſeu vitalem, qua deficiente, concidunt reliquæ quoq;, non tantoperè tamen, vt in ſyncope. In genere autem ἔκλυσις ſignificat manifeſtam virium imbecillitatẽ, facultatiśq; animalis & vitalis languorem, nec differt à lipothymia, niſi maioris minoriśq; ratione: nam & Hipp. 2. Aphor. 41. non diſtinguere videtur: propriè verò ἔκλυσις dicitur ea virium infirmitas, quæ non eſt à virium oppreſſione, ſed ob ſpiritus paulatim à diuturnitate morbi aut magnitudine ſymptomatum aut immoderata vacuatione, aut qualitate venenata, non irreparabili malo reſolutos. In lipothymia & ſyncope ſubitò propè extinguitur aut diſſoluitur ſpiritus congenitus, aut influens comprimitur, & in anguſtias contrahitur. Syncope vehementiores atq; diuturniores cauſas habet quàm lipothymia, ita vt omnes facultates confertim concidant & propè aboleantur: non multùm differens à morte, ſiquidẽ hæc eſt deſtructio facultatis vtriuſq; ſine ſpe reuocationis, motu cordis omninò ceſſante. In lipo-

In lipothymia ſolùm minuuntur vires aut læduntur ſubitò, ob malè affectos ſpiritus, nam hi ob ſui tenuitatem ac mobilitatem facilè patiuntur. In ſyncope vires prorſus ſunt conciſæ: in lipothymia tantùm diminutæ ſiũt. In ſyncope perit ſenſus ac motus mentiúq; actiones, pulſúsq;: in lipothymia fiunt, quamquam debiliter: deficit δύναμις ζωτικὴ, *non tollitur ac deſtruitur, nondum deficiente animali. In ſyncope vires reſoluuntur in ipſis ſolidis: In lipothymia diſsipantur ſolùm, ſani ſunt ſpiritus, quando certam mẽſuram, qualitatem, & motum liberum obtinent. Si deficiunt, collabuntur vires, vt fit poſt hæmorrhagiam. Copia ſua quoq; nocere poſſunt, quando confertim ad cor recurrunt in terrore, & paroxyſmis febrium: Qualitates manifeſtæ non ita ſubitò eos alterant, niſi ſimul ſubſtantiam diſsipent: at qualitas maligna ex ſumpto veneno, aut aëre peſtifero hauſto, poteſt eſſe cauſa ſyncopes: ſicuti & vapores maligni ex rupta vomica cor petentes, qui ſpiritus extinguunt. Motus ipſorum impeditur in* ἀπολήψει τῶν φλεβῶν, *aut in prohibita reſpiratione.*

APHOR. IX.

Ἐπὶ αἵματος ῥύσει παραφροσύνη ἢ καὶ σπασμὸς, κακόν.

A profluuio ſanguinis delirium & conuulſio, malum.

Celſus lib. 2. cap. 8. ſi ſanguis profluxit, deinde ſecuta eſt dementia cum neruorum diſtentione, periculum mortis eſt.

Coniunctiuè legendus videtur Aphoriſmus hic, ſicuti & præcedentes: per ſe enim delirium non ita malum eſt, niſi ſequatur conuulſio: ſtatimq; per ἀνάθρεψιν *curatur tale delirium, ſumpto ouo ſorbili, aut epoto vino bono. Niſi quis fortè ob ſequentes Aphoriſmos legere malit,* ἢ καὶ σπασμὸς, *nam & in illis ſtatuit gratus quoſdam inter ſymptomata praua, quæ ſibi inuicem ordine ſuccedentia periculum in morbis augent.*

Sed quæramus ordinis rationem. In ſeptimo dixit malum eſſe, ſi ex potu vini multo rigor fiat & delirium: Hîc ait malum eſſe, ſi ex ſanguinis inanitione fiat delirium & conuulſio. Rigor fit à conatu naturæ expellentis: At conuulſio fit, eò quòd nerui ſuo calore ac ſpiritu deſtituuntur: Defectus ſiquidem ſpirituum cauſa poteſt eſſe & delirij & conuulſionis: nam in illis atq; humiditate natiua præcipuè virium robur conſiſtit. Qua ratione membra paralytica contabeſcere ſolent. Euacuato autem ſanguine

copio-

copioſo ſimul & calor & ſpiritus exhauriuntur, mens itaq; non habet ſat caloris ac ſpiritus ad exercendas ſuas actiones in ratiocinando ac imaginando. Accedit & alia ordinis ratio: In præcedenti agit de imbecillitate virium copia oppreſſarum: hic de earundem languore per reſolutionem. Affecta ergo virtute vitali ac naturali, ſi delirium quoq; accedat, certiſſimum eſt indicium laborantis facultatis animalis. Parum verò ſpei eſt reliquũ cunctis facultatibus læſis. Infirmæ ſiquidem vires nullũ grauius ſymptoma ferre poſſunt. Sed minùs periculoſum eſt leue delirium defectui virium ſuccedens quàm quod fit ex perturbatione ſpirituum à malignis feruidiſq; vaporibus: minus quoq; periculi habet delirium poſt hæmorrhagiam, ſi non accedat conuulſio aut ſingultus, 5. Aph. 3. ſed delirium in illis, qui acuta febre diſſoluti ſunt, mortis imminentis eſt indicium: nam ad ſpirtuum inopiã accedit intemperies cerebri immedicabilis. Sic & in Coacis ſcribit Hippocrates: αἱ προεξαδαχατησάντων παραφροσύναι, κάκισται, loquens de febribus acutis. Eſt ergo ratio huius dicti: vt vapores acres vel maligni ex rupta vomica cor petentes lipothymiam pariunt, nimirùm ſpiritus fugantes ac extinguentes: ita per longam ſanguinis euacuationem exagitatis & vacuatis ſpiritibus fit delirium & ſpaſmus, non ſine vitæ periculo. Delirium quidem fit, vt dixi, quòd princeps cerebri facultas non ſat copioſos aut parùm obſequentes ob mobilitatẽ ſpiritus habet, ideoq; formas rerum componere nequit: Conuulſio autem, quòd nerui calore influente deſtituti, facilè à quouis humore ad neruorum principium irruente offenduntur: Subita ſiquidem euacuatio neruis adueniens adducit refrigerationem, multo ſpiritu exeunte cum ſanguine: nam venæ largiter euacuatæ à muſculis & neruis alimentum repetunt, qui ad principium retracti quaſi ſuppetias petentes, conuulſionem mouent: aut ob contractam ex refrigeratione iſta imbecillitatem leui de cauſa à prauo mordaciúe humore aut flatu ad neruos in iſta humorum commotione irruente, & acredine ipſos ſtimulante, eadem cietur. Aliqui Aphoriſmum interpretantur non de profluuio ſanguinis iam facto, ſed de eo, quod adhuc fit, & non multùm eſt progreſſum.

APHOR. X.

Ἐπὶ εἰλεῷ ἔμετος, ἢ λύγξ, ἢ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Ab ileo vomitus, aut ſingultus, aut delirium, malum.

PLura ilei pernicioſi & exacerbati ἐπιγεννήματα recenſet, quæ auctæ ſæuitiei & magnitudinis ſigna ſunt, ordine ſibi inuicem ſuccedentia. Periculoſus quidem eſt, qui vomitum habet adiunctum, ipſi aliâs familiarem: augetur verò periculum acceſſu ſingultus: longè ſæuior eſt, cum inſuper ſpaſmus aut delirium ſuperuenit. Hæc ſymptomata pleraq; oriuntur ex natura volentis rem moleſtam & dolorificam extrudere, etſi inani & fruſtaneo conatu. Vomitus in ileo ſemper malus eſt: ab initio tenuia inteſtina affici certò oſtendit: Si poſtea ſuperuenit, magnitudinem affectionis declarat: mortis proximæ ſignum eſt, vbi vnâ quoq; per os reiicitur ſtercus, aut putrida & grauiter olentia ſimiliter ſtercori, interdum ileos ſine vomitu ſit, vbi minus periculi impèndet. Galenus ilei proprium ἀχώριστον eſſe ſcribit excrementorum cibi retentionem, vt de his nihil omninò per aluum deſcendat, (niſi fortè liquida quædam pauca & ſeroſa) via inferiore præcluſa ab inteſtini alicuius phlegmone vel abſceſſu, vel prolapſu in ſcrotum per peritonæi rupturam, vel alia ſitus permutatione, vel à duro ſtercore vel multis humoribus craſſis cæcum inteſtinum obſtruentibus.

Facultas atq; expultrix inteſtinorum ſentiens noxam, vehementi contractione excluſionem aggreditur: at quia propter ductuum coarctationem iuxta conſuetum motum à ſuperioribus ad inferiora nihil promouere poteſt, ordinem inuertit, multaq; vi excrementa bilemq; cohibitam ſurſum regerit, fitq; primùm ſingultus, conſentiente ventriculo affectu inteſtinis tenuibus, atq; ſubſtantia ventriculi à fumis acribus putridæ materiæ laceſſita: Aut fit καρδιωγμὸς & nauſea: Tandem ſubſequitur vomitus ſtercoris, quem ructus fœtidi antecedunt. Sæpe neruorum principio in conſortium mali ſtomachum obſidentis attracto, aut humoribus, qui deorſum ferri nõ poſſunt, violenter naturæ impetu ſurſum impulſis & caput petentib. aut ſolùm vaporibus tetris in cerebrum elatis, fit conuulſio, vel paraplegia vel cataphora, vel phrenitis aut delirium leuius: Quod & ratione plegmones in inteſtino tenui, aut per conſenſum ventriculi cum cerebro ob neruos ſexti paris ſuccedere poteſt, vide 5. Aph. 3.

APHOR. XI.

Ἐπὶ πλευρίτιδι περιπνευμονίη, κακόν.

A morbo laterali pulmonis inflammatio, malum.

Morbos

MOrbos exacerbari & grauiores reddi non ſolū ſymptomatum, ſed etiam morborum nouorum acceſſu, hoc Aphoriſmo docet. Nec loquitur de μεταςάσει ſeu μεταπλώσει, id eſt, tranſlatione humoris morbifici, in qua vno morbo ceſſante nouus maiorq́; oboritur: Sed vt tota orationis ſeries oſtendit, ſermo ei eſt περὶ ἐπιγινομένων, vbi morbo manente nouus morbus ſuperuenit, qui priùs periculum adauget: Id quod, Galeno teſte, in magnis & malignis morbis maximè fieri ſolet. Hac ratione in pleuritide materia, quæ coſtis contineri nequit, per diffuſionē mox ab initio communicatur pulmoni, parti longè nobiliori. Malum verò eſt, poſt ceſſantem pleuritidem pulmoniam euenire, quia vires ex priore morbo iam fractæ & fatigatæ, facilè nouæ iniuriæ ſuperuenienti ſuccumbunt, & ad nouum morbum ferendum ſunt impares, præſertim maiorem & periculoſiorem: Ideò enim Hipp. περὶ παθῶν dixit: Cùm in morbis alter alteri ſuccedit, plerumq́; occidit. Citiùs aūt pulmonis phlegmone, quam pleuritis poteſt ſtrangulare, pulmo ſiquidem præcipuum eſt ſpirationis organum, quo calor cordis fouetur, multo ſiquidem ſanguine oppletus & diffarctus dilatare ſe atq; frigidum aërem, cordi adducere nequit: ſæpe quoq; in empyema conuertitur. Porrò pulmo ob coſtarum inflammatarum calorem incaleſcit, ſanguisq; in eo efferueſcens attenuatur, quem pulmo ad ſe trahit, aut difficili ſpiratione per antecedentem pleuritidem laſſatus promptiùs excipit, per oſcula arteriarum aſperarum, quæ materiam è coſta inflammata effuſam in thoracis capacitatem in ſe hauriunt. Etiam ob hanc cauſam dicit Hippocrates κακὸν εἶναι, quod ſignificet magnam ab initio fuiſſe pleuritidem & ferocem.

APHOR. XII.

Ἐπὶ περιπνευμονίας φρενῖτις, κακόν.

A pulmonia phrenitis, malum.

ALio exemplo docet, quomodo morbi ſuperuenientes malum ſignificent: nam & phrenitis peripneumoniæ ſuccedens grauiſſimū pulmonis affectum fuiſſe oſtendit, (alioqui enim cerebrum non adduceretur in conſenſum) calidumq; ſubeſſe humorem, qui copioſo & acri halitu cerebrum inuadens, periculum phrenitidis affert. Nec ſolùm prioris morbi magnitudinem ferociamq;, ſed & naturæ impotentiam indicat, humoris proteruitatem tolerare tegereq; nequeuntis. Natura ſiquidem non

niſi victa, humores vitioſos ad aliud viſcus nobile detrudit, quia robuſta exiſtens, concoctos ſolùm humores mouet extraq́; corpus pellit, ſed delaſſata in medio ſuo conatu deficit, & materiam quam, ob procacitatem ferre non poteſt, quacunq; ratione excutere tentat, etſi parùm felici ſucceſſu, vt & in turgente materia fit, quæ naturam mox in principio ad pugnam prouocat.

Cæterùm phrenitis peripneumoniæ ſuperuenire ſolet, quia poſtquam muſculi thoracis incaleſcunt, fieri non poteſt, quin & ſanguis in pulmonum vaſis viciniſq́; fiat feruentior. Quare ſi adeſt copia ſanguinis, facilè per venas iugulares, & carotidas aſcendit ſanguis ebulliens in cerebrum, vnde phrenitis oritur. Delirium quidem fieri veriſimile eſt etiam ex vaporibus in iſta humoris veluti ebullitione, propter cerebri vicinitatem, fuliginum copiam, ſpirationem impeditam, atq; caloris extranei incendium in pulmonibus propter phlegmonen: ob quam cauſam & genæ rubent magis in peripneumonia quàm per alios quoſuis thoracis morbos, in quibus non tam calidi ac feruidi halitus ſurſum efferuntur, neq; ſpiratio æquè impedita eſt. Adhæc vbi cerebrum ab halitibus incaluit, non ſolùm recipit, ſed & attrahit ſanguinem, qui auget inflammationem.

Celſus lib. 2. cap. 7. quatuor hoſce Aphoriſmos his verbis interpretatus eſt: Poſt lateris dolores vitia pulmonum oriuntur, poſthæc inſania: poſt magnos feruores corporis neruorum rigor aut diſtentio: vbi caput vulneratum eſt, delirium: vbi vigilia torſit, neruorum diſtentio.

APHOR. XIII.

Ἐπὶ καύμασιν ἰσχυροῖσι σπασμὸς ἢ τέτανος, κακόν.

A vehementibus ardoribus conuulſio aut tetanus, malum.

Hippocrates καύματα appellat, quando in febribus ardentibus περικαςεῖς ipſe vocat, pars aliqua corporis incenſa eſt, caloreq́; æſtuat ardetq́;, vt in eryſipelate, &c. Valde autem pernicioſum eſt, ſi ſpaſmus aut tetanus his ſuperueniat: indicat enim magnitudinem & malignitatem febris, quæ genus neruoſum eſt exiccatum, patiturq́; ſpaſmum aut tetanum immedicabilem: Hic quidem ab humore craſſo viſcido, eoq; frigido & ſicco à plenitudine, aut multa ſiccitate, aut vehementi calore aut frigore, affatim irruentibus fit: ſpaſmus verò etiam ab inanitione fieri poteſt, vt ab

vt ab æſtu quoq́, per quem magna fit humorum & ſpirituum exagitatio & commotio.

APHOR. XIIII.

Ἐπὶ πληγῇ ἐς τὴν κεφαλὴν ἔκπληξις ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Ex ictu capitis ſtupor aut deſipientia, malum.

QVòd τὰ ἐπιγενήματα oſtendant & prodant magnitudinem etiam eorum affectuum, qui à cauſa externa oriuntur, ſignificare voluit: Item, quòd non ſolùm ab oppreſſione aut defectu ſpirituum oriantur effectus in cerebro, ſed etiam ab eorundem motu perturbato aut impedito: cuius equidem ratione fit ἔκπληξις & παραφροσύνη ex ictu capitis contundente potiùs, quàm diuidente cerebrum.

Cæterùm ἔκπληξις in definitionibus Galeni definitur, ἔκστασις τῆς διανοίας διά τινα ταραχὴν αἰφνίδιον ἔξωθεν, ſtupor mentis ex repentina conſternatione extrinſecus adueniens. Hippocrates alibi ἀκράτειαν τοῦ σώματος aut κάρον, aut ἀφωνίαν infrà Aph. 58. vocare videtur: quando homo ſine ſenſu motuq́ quaſi dormiens iacet, ob grauem cerebri affectionem ex ictus grauitate magnaúe concuſſione ortam.

Accidit verò iſta conſternatio per ſolam facultatis animalis in cerebrum collectionem ſeu contractionem, motumq́ inordinatum ſpirituum & humorũ ex concuſſionis vehementia, etiam abſq́ partium intus contentarum læſione ruptioneúe: Et tùm ægri aliquandiu neq́ loquuntur, neq́ agunt quicquam, vt Galenus ait, ſed apertis oculis immoti manent, ſimiles ijs, qui metu & pauore perculſi ſunt atq́ attoniti. Hæc quippe ſymptomata ſequuntur caloris contractionem & ſpirituũ diſſolutionem vel anguſtiã locorũ, per quæ ſpiritus feruntur. Quapropter facultas animalis commotione vehementi offenſa ad ipſum cerebrum retracta, quietem agit & feriatur, atq́ quamdiu ob officio ceſſat, æger mutus & immotus iacet. Ἔκπληξις ergo offenſæ magnitudinem oſtendit, quæ ſanè periculoſior eſt, ſi cerebrum aut membranæ vulnus acceperint, aut aliquid in cerebro diſruptum diuulſumúe fuerit: quàm ſi ſolùm exinaniti aut perturbati fuerint ſpiritus. Magis verò terret, quæ poſtea vulneribus ſuperuenit, quàm quæ mox à principio apparet: nam multa initio videntur lethalia eſſe, quæ non ſunt, ideoq́ ratione doloris, loci, hæmorrhagiæ inordinati meatus, aut ſpirituum atq́ humorum & facultatis contractione: Quæ autem permanent, vel dein-

ceps accedunt, quo tempore omnia remitti oportuit, ingens aliquod malum portendunt, nempè phlegmonen, putredinem, aut apoplexiam, ſi obſtructio ſequatur in carotidibus aut cerebro à grumo ſanguinis: in principio dorſalis medullæ, paralyſin partium ſubiectarum: in alterutro huius foramine, hemiplegiam dextri vel ſiniſtri lateris: aut caron, ob coanguſtatos cerebri meatus, quibus tranſitus liber ac refluxus expeditus intercluditur, id eſt, ſpiritus vitales aditu ad cerebrum, vel animales exitu prohibentur. Horum grauiſſimorum affectuum præludium eſt ἀκράτεια τοῦ σώματος, quæ ad locomotiuam, & ἔκπληξις, quæ ad mentem atq; rationem refertur: Vtroq; autem modo ceſſat facultas, ſi deprauatur, fit παραφροσύνη: ſæpè vtrunq; fit, ſed non ſimul: nam attoniti ad ſe redeuntes, delirare priùs ſolent, donec omninò inordinatus ſpirituum motus ceſſet.

APHOR. XV.

Ἐπὶ αἵματος πτύσει πύου πτύσις, κακόν.

A ſanguinis ſputo puris ſputum, malum.

SVbijcit alia, quæ pulmonum & thoracis affectibus ſuperueniunt, ſputum videlicet ſanguinis & puris, docens, malum eſſe ſputum ſanguinis, quod puris ſputum comitatur: non enim ad omne ſputum ſanguinis ſequitur ſputum purulentum. Quare non omne ſputum ſanguinis vel puris malum pronunciat, ſed ſolùm ſputum purulentum, quod poſt ſanguinis ſputum ſucceſſit à pulmonis vlcere, quod poſt rupturam aut eroſionem vaſorum conſequitur phlegmonen pulmonis: Nec loquitur de ijs, qui pus expuunt, nec tamen antè reiecerunt ſanguinem, vt fit poſt ſuppuratam pulmoniam, aut pleuritidem, vel ex phlegmate à capite deſcendente ac in thorace putreſcente, etſi verum pus non ſit: id enim è ſanguine tantùm gignitur, qui poteſt in alimentum corporis conuerti: ob qualitatem verò alienam, quam ex putredine acquiſiuit, non ampliùs in alimentum mutatur, ſed quiddam alimento ſimile. Pus ergo tale vocat κακόν, ratione loci potius, in quo ſcilicet vlcus non curatur, non propter pus ipſum, quod aliquando bonum eſt ac laudabile.

Cæterùm pluribus de cauſis ſputo reijcitur ſanguis à pulmonibus, non tamen pari periculo: nam vel eroſis vaſis eius ſanguineis, vel ijſdem copia feruoreq; ſanguinis apertis, vel ruptis ac diuiſis ſputum ſanguineum accidit.

Inter-

Interdum conſueta ſanguinis vacuatione aliqua ſuppreſſa, corpus non inutiliter per αἱμαπλόησιν expurgatur, reſudante ſanguine ex arteria venali aut etiam ipſa carne pulmonis in ramos tracheæ per meatus, quibus aër ore hauſtus ad cor pertranſit, dilatatos aut per vaſa: per ἀναςόμωσιν aperta, abſq; vlceratione aut alio periculo. Minore quoq; periculo fit ſanguinis reiectio per rupta apertaq; vaſa quàm per eroſa. Nam ruptura recens conuenientibus auxilijs curari poteſt, antequam phlegmone oriatur, niſi immoderato ſanguinis profluuio vires exhauriantur, aut bronchijs grumoſo ſanguine oppreſſu quis ſtranguletur. Sed poſtquam iam facta eſt phlegmone, generatur pus, & mox purulentum vlcus in carne pulmonis ſubſequitur immedicabile propter viſceris mollitiem, motum perpetuum ac saniem ſubinde ſuccreſcentem, quæ nec detergeri, nec extrorſum commodè purgari poteſt, niſi tuſſiendo: Sed tuſsis denuò dilaniat & amplificat vlcus: Hoc niſi purgetur, non poteſt adglutinari. Quare fruſtrà ferè ſemper vera curatio ſperatur, vt Galenus 5. meth. 8. docet. Medicus ergo mox ab initio occurrat adhibendo apertis vaſis adſtringentia: ruptis glutinantia: exeſis ſarcotica & boni ſucci alimenta febrem & phlegmonen prohibeat.

APHOR. XVI.

Ἐπὶ τῷ τοῦ πλύσει φθίσις καὶ ῥύσις, ἐπὴν δὲ τὸ πλύσλον ἴσχηται, ἀποθνήσκουσιν.

A puris ſputo phthiſis & fluor, cùm verò ſputum retinetur, moriuntur.

PRobat veritatem Aphoriſmi præcedentis, oſtendens, quare ſputum purulentum poſt ſanguinis ſpuitionem ſit malum, nimirùm, quòd arguat pulmonis vlcus, ad quod totius corporis vnà cum febre parua extenuatio conſequitur, quæ phthiſis ſeu φθόη nuncupatur: mox quoq; ſequitur fluor alui & defluuium capillorum, quæ duo ſuprà 5. Aph. 11. & 12. deploratæ phthiſis ſigna eſſe dixit. Nonnulli per ῥύσιν fluorem ſanguinis copioſi intelligunt: is etenim phthiſicis ſemper eſt lethalis, qui in alijs non perpetuò malus eſt, vt qui per ἀναςόμωσιν aut διαπήδησιν fit, nec ſputum ſalſum eſt. Nec vllum certum mortis periculum eſt, dum fluit ſanguis purus, non ſalſus, & quidem in corpore non phthiſico. Quòd ſi verò pus aut cruor (nam vtrumq; ſignificat vox πλύσλον) in phthiſi collectus retinetur ob expultricis imbecillitatem, quæ eſt ex alui fluore, &c. æger obſtructis bronchijs abſq; vijs ſpirationis ſtrangulatur: Si non retinetur, fit tamen virium diſſo-

diſſolutio ob ſanguinis aut alui fluorem: caro pulmonum tabeſcit, corpuſq́ totum emarceſcit ob adiunctam febrem, qua cor quoq; inflammatur atque exiccatur immoderatiùs & tandem refrigerato & arefacto corde, mors ſuccedit: At & ſpiritus vitales in corde ob pus in pulmonibus contentum deprauantur, nec rectè ſuo funguntur munere. Neceſſariò itaq; ἀτροφία corporis, contabeſcentia & decoloratio ſequitur.

APHOR. XVII.

Ἐπὶ φλεγμονῇ τοῦ ἥπατος λὺγξ, κακόν.

Ab iecoris inflammatione ſingultus, malum.

HIc quoque ſuperueniens ſingultus magnitudinem & κάκωσιν inflammationis in epate oſtendit, non quòd ipſe ſingultiendi affectus per ſe ſit lethalis, vel quod ſingultus ſit phlegmones huius ſignum perpetuum, vt Celſus lib. 2. cap. 7. interpretatus eſt, inquiens: Frequens ſingultus & præter conſuetudinem continuus iecur inflammatum ſignificat. Non enim ſemper, neq; quouis modo propter iecoris inflammationem os ventriculi coafficitur, ſed tùm demum, quando ita aucta eſt, vt & ventriculum immodicè calefaciat, vel huic incumbens mole ſua premat, ponderéue deorſum trahat extenſo diaphragmate: vel tenue ac bilioſum ſerum auctiùs genitum reſudet ad inteſtinum primum, ex quo ad ventriculum facilis eſt ad pylorum aſcenſus: vel feruor halitúsue acris per exiguos neruos, quos habent communes, ſtomacho communicetur. Vide ſupra 5. Aphoriſmo 58.

APHOR. XVIII.

Ἐπὶ ἀγρυπνίῃ σπασμὸς ἢ παραφροσύνη, κακόν.

A vigilia conuulſio aut delirium, malum.

Celſus lib. 2. cap. 7. Vbi vigilia torſit, neruorum diſtentio.

HAEc quoq; ſymptomata duo, quæ hîc recenſet, magnitudinem cauſæ vigiliarum oſtendunt, nimirùm magnam ſpirituum animalium conſumptionem per vigilias factam, debilitatemq́ cerebri ob caloris ſpirituumq́ imminutionem, aut dyſcraſiam ſiccam calidamq́ magnam cerebro inductam vix medicabilem, aut multam bilioſam acremq́ exhalationem,

tionem, quæ maniam & phrenitidem poteſt parere, vigilia ſiquidem reddit humores acriores. Quemadmodum verò à magno prauoq́; ſanginis profluuio, ita & à vigilijs fit delirium, ad ſpirituum ſcilicet defectum: Conuulſio autem, ob immodicam ſiccitatem aut bilem atriorem redditam. Vnde ex cauſa continuatione atq; magnitudine duplex periculum impendet, conuulſionis à ſiccitate, & phrenitidis à ſanguine biloſiore facto. Oportet ergo corpus humectare alimentis & potionibus, ſomnumq́; conciliare.

APHOR. XIX.

Ἐπὶ ὀςέυ ψιλώσει ἐρυσίπελας, κακόν.

Ab oſsis denudatione eryſipelas, malum.

QVomodo auctis affectibus cutaneis grauiora ſymptomata ſuperueniant, hoc Aphoriſmo docet. Oſſa cute carneq́; ſua exuta robur ſuum amittunt, calore nimirùm inſito, cuius caro ſuperiacens munimentum eſt, debilitato: non ergo facilè noua carne induci poſſunt, quando prior eſt corrupta, niſi priùs eryſipelas curatũ fuerit: nam ſanguinis bilioſi influxus, à quo eryſipelas naſcitur, carnes adiacentes ſua acrimonia abſumit & erodit, nouamq́; renaſci prohibet dyſcraſia ſua, deficit enim bonum alimentum. Per oſſa verò denudata ſeu detecta intelligit, quæ carent ſuo tegumento, carne ſcilicet, cute & membrana, quando ipſa oſſa ſunt oblæſa per contuſionem, fracturam aut eroſionem: vel caro eſt contuſa aut putrefacta vt in gangræna, aut eroſa à carie oſsis ſubiecti, vt fit in vlceribus annuis, de quibus infrà 45. Aphoriſmo. Ita duplicatus malum.

APHOR. XX.

Ἐπὶ ἐρυσιπέλατι σηπεδὼν ἢ ἐκπύησις, κακόν.

Ab eryſipelate putredo aut ſuppuratio, malum.

SImili locutionis ac probationis forma vſus eſt ſuprà 15. & 16. Aphoriſmis. Rationem etenim reddit, quare malum ſit, quando oſsi non operto eryſipelas ſuperuenit: quia, inquit, putredo aut ſuppuratio ſuccedens oſtendit malignitatem eryſipelatis: purum ſiquidem ac benignum eryſipelas, quum ad ſolam cutim, quæ imbecillam calorem habet, pertineat, rectiſsimè per διαφόρησιν curatur: non putredine aut ſuppuratione ſolui de-

bet: nam materia eryſipelatis, quæ eſt ſanguis feruidus, tenuis, bilioſus, ad veram ſuppurationem ob ſiccitatem caloriſq; paucitatem inepta eſt, vt & ad putrefactionem. Sanguis ſolus poteſt in pus conuerti, is enim ſolus nutrit: deinde verò & caro, quæ ob ſuffuſum ſanguinē rubra eſt, vt ſanguis, quamquam ſua natura, quoad fibras, alba ſit. Bilis, quia naturam ſanguinis exceſſit, nunquā ſuppuratur. Quare nec eryſipelas ſua natura vnquam ſuppuratur. Si quando autem ſuppuratio aut putredo ſuperuenit, neceſſe eſt cauſam præpotentem fuiſſe: atq; ſi omninò fit ſuppuratio, caro corrupta in pus commutatur: aut iuncta eſt phlegmone ob mixtum ſanguinem. Non tamen Hippocrates de vera ſuppuratione loqui videtur: hæc enim ad ſalutē ducit: at ſermo illi eſt de prauis ſymptomatibus, gangrænam aut ſphacelum minantibus: Intelligat ergo per ἐκπύησιν mutationem factam in ſaniem malignam & acrem in eryſipelate vlcerato, in qua ſignificatione vſurpat verbum ἐκπυηθῆναι in 6. Aph. 20. de omni corruptela ſanguinis, quæ νομὰς affert, nec tamen calorem in parte totum corrumpit, vt fit per σηπεδόνα, vlcus malignum, depaſcens & grauiter olens. Ambo hæc impuritatem aut malignitatem humoris morbifici arguunt, aut caloris inſiti in mēbro debilitatem produnt, quam oſſa nuda contrahunt, vtpotè frigori expoſita, vt videre eſt in fracturis denudatis, quæ ſemper tardiùs curantur. Calor ergo iſtas materias ob debilitatem nec ad pus deducere, nec reſoluere poteſt, ſed putredine corrumpi ſinit, & vnà carnem & ſubiecta oſſa, vnde metus gangrænæ, ſphaceli, aut aliorum vlcerum malignorum, cancroſorum & phagadenicorum, ſi accedat melancholicus humor.

APHOR. XXI.

Ἐπὶ ἰσχυρῷ σφυγμῷ ἐν τοῖς ἕλκεσιν αἱμοῤῥαγίη, κακόν.

A forti pulſu in vlceribus hæmorrhagia, malum.

Aliud ſymptoma extremo affectui ſuperueniens annectit, quod vlceris prauitatem, ac periculum oſtendit, nempe validam ac vehementem pulſationem vlceri ſuperuenientem, in magna ſcilicet phlegmone Tria verò σφυγμὸς apud Hippocratem ſignificat. 1. Vehementem arteriarum motionem, quæ & tactu & aſpectu deprehenditur, præſertim ad tempora. 2. Palpitationem. 3. Dolorem ab inflammatione ob arteriarum pulſantium diaſtolen, quæ ſcilicet ob loci anguſtiam à vicina

vicina carne premuntur, & partes phlegmone obſeſſas percutiunt: Accedit & feruor ſanguinis arterialis, nempè concalefactis commotiſq; arterijs à ſpirituoſo feruidoq; ſanguine, aut vbi flatus ac ſpiritus inanibus locis ob vias præcluſas cohibentur, exitum verò euituntur. Fortis iſta arteriarum motio copiaq; ſanguinis ſæpè venas & arterias in vlcera deſinentes perrumpit, ſequiturq; copioſa hæmorrhagia ob ſanguinis feruorem ac impetum, quæ quum vix ſiſti ac compeſci poſſit, maximè ſi rupta aut aperta ſit arteria, vires admodum frangit ac deijcit.

Senſus ergo Aphoriſmi eſt: quòd fortis pulſatio magnitudinem phlegmones vlceri ſuperuenientis oſtendit: ſicuti eryſipelas oſſi vlcerato ſuperueniens mox corruptionem ac putrefactionem ſubſecuturam oſtendit, ob eryſipelatis malignitatem. Pulſatio quidem eſt propria nota phlegmones, qua ab eryſipelate differt: vehemens ergo pulſatio magnam phlegmonen ſignificat, cuius calore & feruore doloreq; adductus & fuſus ſanguis magis premit atq; dolore afficit arterias ſanguine diſtentas, quæ impletæ minùs quoq; cedunt, vehementiùſq; inſurgunt, vt expellant ea, quæ moleſtant & obſtant, ideoq; Galenus σφυγμὸν fieri ſcribit à facultate arteriarum expultrice: à qua excitetur tàm larga ſanguinis euacuatio.

Pulſatio magna in phlegmonis eſt ſignum futuræ ſuppurationis, in vlceribus hæmorrhagiæ.

Duplici ergo ratione dicitur κακόν, quia & hæmorrhagiam largam ciendo vires deijcit, & malum latens oſtendit, imò fortè etiam ſignificat ſerpere putredinem nudati oſſis, vt etiam vaſa afficiat & erodat. Hippocrates περὶ παθῶν dixit: Vulnera ſanguinem fundentia, maligna. Cautus itaq; ſit medicus in aperiendis vlceribus pulſantibus, ſanguinem per cucurbitulas, venæ ſectionem, vincula & ligaturas auertendo: ac lintea aceto aut ſimili liquore madida imponendo, ne magna hæmorrhagia periculum creet.

APHOR. XXII.

Ἐπὶ ὀδύνῃ πολυχρονίῃ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἐκπύησις, κακόν.

A diuturno ventris dolore ſuppuratio, malum.

VT vehemens pulſus in vlceribus minatur periculum ex hæmorrhagia & magnitudine phlegmones conuicta: ita diuturnus dolor partium in abdomine periculoſam & prauam ſuppurationem portendit.

Explicat autem partem Aphoriſmi vigeſimi, vbi dixit, malam fieri ἐκ-

APHOR. VII.

Ἐκ πολυποσίης ῥῖγος καὶ παραφροσύνη, κακόν.

A multa potatione rigor & delirium, malum.

EXemplo potationis vini liberalioris horrorem à ſudore fieri docet ob calorem natiuum ab humoris morbifici copia oppreſſum: nam & à potatione, ait, rigorem fieri, non bonum eſt, maximè ſi ſit ἀνεκθέρμαντος, id eſt, à quo ægrotus omninò non, vel ægrè recaleſcit. Fit autem rigor ob luctam facultatis naturalis vel caloris natiui cum humore morbifico, quem renitentem ipſa expellere conatur, vtpotè grauantem & moleſtantem: ac ſiquidem natura ſuperior eſt, corpus tandem laxatur, ſudorq́; aut alia excretio ſequitur, qua æger morbo liberatur, vel certè leuatur: At contrà ſuccumbente natura materiaq́; reſtitante, nulla commouetur excretio ob caloris natiui paucitatem aut oppreſſionem aut viarum interceptionem, vt fit in ebrietate, & ijs in morbis, qui fiunt ab humore multo, crudo ac lento, quia laborante cerebro & corde, ſpiritibusq́; à vini vaporibus quaſi ſuffocatis, cor ad ſe reuocat ſuos ſpiritus. A copia vini hauſti calor in ebrietate grauatur & opprimitur aut abſumitur, ſicuti Sol flammam diſſipat. Verum quia vinum eſt ἀνομοιομερὲς, varios edit effectus: partibus quidem vinoſis ætheréisq́; cerebrum calefacit, ſpiritus, qui ſunt ratiocinationis organum, incendit ac mentem exagitatis ſpiritibus perturbat: caloréq́; ſuo natiuũ reſoluit, eiúsq́; pabulum abſumit: partibus autem aqueis, quas ſane plurimas habet, refrigerandi vi pollet, viſceribusq́; parùm eſt gratum, ideóq́; mox per vrinas excernitur: Hæ ſanè aqueſæ eius partes natiuum calorem debilem copia ſua opprimunt, qualitate autem extinguunt. Dicit ergo κακόν, quia minatur periculum apoplexiæ & ἀπολήψιος τῶν φλεβῶν, aut caloris natiui extinctionem, aut etiam furorem.

APHOR. VIII.

Ἐπὶ φύματος ἔσω ῥήξιος ἔκλυσις, ἔμετος καὶ λειποψυχίη γίνεται.

A tuberculi introrſum ruptione fit exolutio, vomitio & animi defectio.

REcenſet tria difficilia ſymptomata, quæ ad ruptiones internorum abſceſſuum poſt ſuppurationes ſequuntur: & ſic explicat periculum rigoris ebrietati cum delirio ſuccedentis: nam vt cerebro, inquit, ex potu vini largiore offenſo, (id quod delirium oſtendit) corpus vniuerſum in conſenſum trahitur, & inhorreſcit, id eſt, natura luctatur, in quo certamine interdum ſuccumbit: ita quando vomica aliqua intus rumpitur, ob conſenſum

ſenſum partium fit vomitus aut alia vacuatio, qua vires reſoluuntur, & ſæpè lipothymia periculoſa ſubſequitur, quam aliquando mors excipit: nam pus acrimonia ſua triſtem ſenſum natura inducit, ac ſpiritus cordis praua illius qualitate offenſi proſternuntur, diſsipantur aut opprimuntur: maximè ſi ſuppuratio rupta ſit in parte, in qua multæ ſunt venæ & arteriæ: nam ita multum ſpiritus effluit, naturaq́ſ ſaniem ab intimis partibus extra corpus propellere cupiens, quaſi vltimum conatum tentat per vomitum & alias vacuationes, quibus ſi ſuccumbat, ſequitur lipothymia periculoſa, quam præceßit ἔκλυσις διὰ τὴν τοῦ ζωτικοῦ πνεύματος ἔκκρισιν, cum immoderata excretione factam. Facta eruptione puris in ventriculum, vomitus excitabitur, irritato eiuſdem orificio à fœtore ac tetro vapore puris: trahitur & in conſenſum cerebrum, & cor, vnde animi deliquium ſequetur. Oſtendit quoq; Hippocrates his verbis prauorũ ſymptomatũ gradus. Subitã eruptionẽ puris ſequitur primùm inordinatus rigor, ſanie ſcilicet effuſa mẽbranas vellicante: idemq́; fit ante ruptionem, abſceſſu ad ſuppurationem tendente, ob mordaces vapores: deinde ſequitur ἔκλυσις, id eſt, vires cordis exoluuntur: mox fit vomitus & nauſea: Tandem accedit animi deliquium ſeu maior exolutio cum ſudore frigido omniumq́; actionum naturalium caſu: quæ ſanè ſymptomata grauiora redduntur pro conditione partis, in quam fit puris ruptio: & pro puris copia & malignitate.

Hippocrates hoc in loco ἔκλυσιν diſtinguit à λειποψυχίᾳ, quæ non alia eſt, quàm λειποθυμία, niſi quòd illius etymon reſpiciat defectum facultatis animalis ſeu ψυχικῆς: huius verò ad θυμικὴν ſeu vitalem, qua deficiente, concidunt reliqua quoq;, non tantoperè tamen, vt in ſyncope. In genere autem ἔκλυσις ſignificat manifeſtam virium imbecillitatẽ, facultatiúq; animalis & vitalis languorem, nec differt à lipothymia, niſi maioris minoriſq; ratione: nam & Hipp. 2. Aphor. 41. non diſtinguere videtur: propriè verò ἔκλυσις dicitur ea virium infirmitas, quæ non eſt à virium oppreſsione, ſed ob ſpiritus paulatim à diuturnitate morbi aut magnitudine ſymptomatum aut immoderata vacuatione, aut qualitate venenata, non irreparabili malo reſolutos. In lipothymia & ſyncope ſubitò propè extinguitur aut diſſoluitur ſpiritus congenitus, aut influens comprimitur, & in anguſtias contrahitur. Syncope vehementiores atq; diuturniores cauſas habet quàm lipothymia, ita vt omnes facultates confertim concidant & propè aboleantur: non multùm differens à morte, ſiquidẽ hæc eſt deſtructio facultatis vtriuſq; ſine ſpe reuocationis, motu cordis omninò ceſſante.

In lipo-

In lipothymia ſolùm minuuntur vires aut læduntur ſubitò, ob malè affectos ſpiritus, nam hi ob ſui tenuitatem ac mobilitatem facilè patiuntur. In ſyncope vires prorſus ſunt conciſæ: in lipothymia tantùm diminutæ fiũt. In ſyncope perit ſenſus ac motus mentiſq́ actiones, pulſuſq́: in lipothymia fiunt, quanquam debiliter: deficit δύναμις ζωτικὴ, *non tollitur ac deſtruitur, nondum deficiente animali. In ſyncope vires reſoluuntur in ipſis ſolidis: In lipothymia diſſipantur ſolùm, ſani ſunt ſpiritus, quando certam mẽſuram, qualitatem, & motum liberum obtinent. Si deficiunt, collabuntur vires, vt fit poſt hæmorrhagiam. Copia ſua quoq́ nocere poſſunt, quando confertim ad cor recurrunt in terrore, & paroxyſmis febrium: Qualitates manifeſtæ non ita ſubitò eos alterant, niſi ſimul ſubſtantiam diſſipent: at qualitas maligna ex ſumpto veneno, aut aëre peſtifero hauſto, poteſt eſſe cauſa ſyncopes: ſicuti & vapores maligni ex rupta vomica cor petentes, qui ſpiritus extinguunt. Motus ipſorum impeditur in* ἀπολήψει τῶν φλεβῶν, *aut in prohibita reſpiratione.*

APHOR. IX.

Ἐπὶ αἵματος ῥύσει παραφροσύνη ἢ καὶ σπασμὸς, κακόν.

A profluuio ſanguinis delirium & conuulſio, malum.

Celſus lib. 2. cap. 8. ſi ſanguis profluxit, deinde ſecuta eſt dementia cum neruorum diſtentione, periculum mortis eſt.

Coniunctiuè legendus videtur Aphoriſmus hic, ſicuti & præcedentes: per ſe enim delirium non ita malum eſt, niſi ſequatur conuulſio: ſtatimq́ per ἀνάθρεψιν *curatur tale delirium, ſumpto ouo ſorbili, aut epoto vino bono. Niſi quis fortè ob ſequentes Aphoriſmos legere malit,* ἢ καὶ σπασμὸς, *nam & in illis ſtatuit gradus quoſdam inter ſymptomata praua, quæ ſibi inuicem ordine ſuccedentia periculum in morbis augent.*

Sed quæramus ordinis rationem. In ſeptimo dixit malum eſſe, ſi ex potu vini multo rigor fiat & delirium: Hîc ait malum eſſe, ſi ex ſanguinis inanitione fiat delirium & conuulſio. Rigor fit à conatu naturæ expellentis: At conuulſio fit, eò quòd nerui ſuo calore ac ſpiritu deſtituuntur: Defectus ſiquidem ſpirituum cauſa poteſt eſſe & delirij & conuulſionis: nam in illis atq́ humiditate natiua præcipuè virium robur conſiſtit: Qua ratione membra paralytica contabeſcere ſolent. Euacuato autem ſanguine

copio-

copioſo ſimul & calor & ſpiritus exhauriuntur, mens itaq; non habet ſat caloris ac ſpiritus ad exercendas ſuas actiones in ratiocinando ac imaginando. Accedit & alia ordinis ratio: In præcedenti agit de imbecillitate virium copia oppreſſarum: hic de earundem languore per reſolutionem. Affecta ergo virtute vitali ac naturali, ſi delirium quoq; accedat, certiſſimum eſt indicium laborantis facultatis animalis. Parum verò ſpei eſt reliquũ cunctis facultatibus læſis. Infirma ſiquidem vires nullũ grauius ſymptoma ferre poſſunt. Sed minùs periculoſum eſt leue delirium defectui virium ſuccedens quàm quod fit ex perturbatione ſpirituum à malignis feruidiſq; vaporibus: minus quoq; periculi habet delirium poſt hæmorrhagiam, ſi non accedat conuulſio aut ſingultus, 5. Aph. 3. ſed delirium in illis, qui acuta febre diſſoluti ſunt, mortis imminentis eſt indicium: nam ad ſpirtuum inopiã accedit intemperies cerebri immedicabilis. Sic & in Coacis ſcribit Hippocrates: αἱ προεξαδαχατησάντων παραφροσύναι, κάκισαι, loquens de febribus acutis. Eſt ergo ratio huius dicti: vt vapores acres vel maligni ex rupta vomica cor petentes lipothymiam pariunt, nimirùm ſpiritus fugantes ac extinguentes: ita per longam ſanguinis euacuationem exagitatis & vacuatis ſpiritibus fit delirium & ſpaſmus, non ſine vitæ periculo. Delirium quidem fit, vt dixi, quòd princeps cerebri facultas non ſat copioſos aut parùm obſequentes ob mobilitatẽ ſpiritus habet, ideoq; formas rerum componere nequit: Conuulſio autem, quòd nerui calore influente deſtituti, facilè à quouis humore ad neruorum principium irruente offenduntur: Subita ſiquidem euacuatio neruis adueniens adducit refrigerationem, multo ſpiritu exeunte cum ſanguine: nam vena largiter euacuatæ à muſculis & neruis alimentum repetunt, qui ad principium retracti quaſi ſuppetias petentes, conuulſionem mouent: aut ob contractam ex refrigeratione iſta imbecillitatem leui de cauſa à prauo mordaciùe humore aut flatu ad neruos in iſta humorum commotione irruente, & acredine ipſos ſtimulante, eadem cietur. Aliqui Aphoriſmum interpretantur non de profluuio ſanguinis iam facto, ſed de eo, quod adhuc fit, & non multùm eſt progreſſum.

APHOR. X.

Ἐπὶ εἰλεῷ ἔμετος, ἢ λύγξ, ἢ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Ab ileo vomitus, aut ſingultus, aut delirium, malum.

PLura ilei pernicioſi & exacerbati ἐπιγεννήματα recenſet, quæ aucta ſæuitiei & magnitudinis ſigna ſunt, ordine ſibi inuicem ſuccedentia. Periculoſus quidem eſt, qui vomitum habet adiunctum, ipſi aliâs familiarem: augetur verò periculum acceſſu ſingultus: longè ſæuior eſt, cùm inſuper ſpaſmus aut delirium ſuperuenit. Hæc ſymptomata pleraq; oriuntur ex natura volentis rem moleſtam & dolorificam extrudere, etſi inani & fruſtaneo conatu. Vomitus in ileo ſemper malus eſt: ab initio tenuia inteſtina affici certò oſtendit: Si poſtea ſuperuenit, magnitudinem affectionis declarat: mortis proximæ ſignum eſt, vbi vnâ quoq; per os reijcitur ſtercus, aut putrida & grauiter olentia ſimiliter ſtercori, interdum ileos ſine vomitu fit, vbi minus periculi impendet. Galenus ilei proprium ἀχώριστον eſſe ſcribit excrementorum cibi retentionem, vt de his nihil omninò per aluum deſcendat, (niſi fortè liquida quædam pauca & ſeroſa) via inferiore præcluſa ab inteſtini alicuius phlegmone vel abſceſſu, vel prolapſu in ſcrotum per peritonæi rupturam, vel alia ſitus permutatione, vel à duro ſtercore vel multis humoribus craſſis cæcum inteſtinum obſtruentibus.

Facultas atq; expultrix inteſtinorum ſentiens noxam, vehementi contractione excluſionem aggreditur: at quia propter ductuum coarctationem iuxta conſuetum motum à ſuperioribus ad inferiora nihil promouere poteſt, ordinem inuertit, multaq; vi excrementa bilemq; cohibitam ſurſum regerit, fitq; primùm ſingultus, conſentiente ventriculo affectis inteſtinis tenuibus, atq; ſubſtantia ventriculi à fumis acribus putrida materia laceſſita: Aut fit καρδιωγμὸς & nauſea: Tandem ſubſequitur vomitus ſtercoris, quem ructus fœtidi antecedunt. Sæpe neruorum principio in conſortium mali ſtomachum obſidentis attracto, aut humoribus, qui deorſum ferri nõ poſſunt, violenter naturæ impetu ſurſum impulſis & caput petentib. aut ſolùm vaporibus tetris in cerebrum elatis, fit conuulſio, vel paraplegia vel cataphora, vel phrenitis aut delirium leuius: Quod & ratione plegmones in inteſtino tenui, aut per conſenſum ventriculi cum cerebro ob neruos ſexti paris ſuccedere poteſt, vide 5. Aph. 3.

APHOR. XI.

Ἐπὶ πλευρίτιδι περιπνευμονίη, κακόν.

A morbo laterali pulmonis inflammatio, malum.

Morbos

MOrbos exacerbari & grauiores reddi non ſolū ſymptomatum, ſed etiam morborum nouorum acceſſu, hoc Aphoriſmo docet. Nec loquitur de μεταστάσει ſeu μεταπλάσει, id eſt, translatione humoris morbifici, in qua vno morbo ceſſante nouus maiorq́; oboritur: Sed vt tota orationis ſeries oſtendit, ſermo ei eſt περὶ ἐπιγενομένων, vbi morbo manente nouus morbus ſuperuenit, qui priùs periculum adauget: Id quod, Galeno teſte, in magnis & malignis morbis maximè fieri ſolet. Hac ratione in pleuritide materia, quæ coſtis contineri nequit, per diffuſionē mox ab initio communicatur pulmoni, parti longè nobiliori. Malum verò eſt, poſt ceſſantem pleuritidem pulmoniam euenire, quia vires ex priore morbo iam fractæ & fatigatæ, facilè nouæ iniuriæ ſuperuenienti ſuccumbunt, & ad nouum morbum ferendum ſunt impares, præſertim maiorem & periculoſiorem: Ideò enim Hipp. περὶ παθῶν dixit: Cùm in morbis alter alteri ſuccedit, plerumq́; occidit. Citiùs aūt pulmonis phlegmone, quam pleuritis poteſt ſtrangulare, pulmo ſiquidem præcipuum eſt ſpirationis organum, quo calor cordis fouetur, multo ſiquidem ſanguine oppletus & diffarctus dilatare ſe atq́; frigidum aërem, cordi adducere nequit: ſæpe quoq́; in empyema conuertitur. Porrò pulmo ob coſtarum inflammatarum calorem incaleſcit, ſanguisq́; in eo efferueſcens attenuatur, quem pulmo ad ſe trahit, aut difficili ſpiratione per antecedentem pleuritidem laſſatus promptiùs excipit, per oſcula arteriarum aſperarum, quæ materiam è coſta inflammata effuſam in thoracis capacitatem in ſe hauriunt. Etiam ob hanc cauſam dicit Hippocrates κακὸν εἶναι, quod ſignificet magnam ab initio fuiſſe pleuritidem & ferocem.

APHOR. XII.

Ἐπὶ περιπνευμονίας φρενῖτις, κακόν.

A pulmonia phrenitis, malum.

ALio exemplo docet, quomodo morbi ſuperuenientes malum ſignificent: nam & phrenitis peripneumoniæ ſuccedens grauiſſimū pulmonis affectum fuiſſe oſtendit, (alioqui enim cerebrum non adduceretur in conſenſum) calidumq́; ſubeſſe humorem, qui copioſo & acri halitu cerebrum inuadens, periculum phrenitidis affert. Nec ſolùm prioris morbi magnitudinem ferociamq́;, ſed & naturæ impotentiam indicat, humoris proteruitatem tolerare tegereq́; nequeuntis. Natura ſiquidem non

niſi victa, humores vitioſos ad aliud viſcus nobile detrudit, quia robuſta exiſtens, concoctos ſolùm humores mouet extraq; corpus pellit, ſed delaſſata in medio ſuo conatu deficit, & materiam quam, ob procacitatem ferre non poteſt, quacunq; ratione excutere tentat, etſi parùm felici ſucceſſu, vt & in turgente materia fit, quæ naturam mox in principio ad pugnam prouocat.

Cæterùm phrenitis peripneumoniæ ſuperuenire ſolet, quia poſtquam muſculi thoracis incaleſcunt, fieri non poteſt, quin & ſanguis in pulmonum vaſis viciniſq; fiat feruentior. Quare ſi adeſt copia ſanguinis, facilè per venas iugulares, & carotidas aſcendit ſanguis ebulliens in cerebrum, vnde phrenitis oritur. Delirium quidem fieri veriſimile eſt etiam ex vaporibus in iſta humoris veluti ebullitione, propter cerebri vicinitatem, fuliginum copiam, ſpirationem impeditam, atq; caloris extranei incendium in pulmonibus propter phlegmonen: ob quam cauſam & genæ rubent magis in peripneumonia quàm per alios quoſuis thoracis morbos, in quibus non tàm calidi ac feruidi halitus ſurſum efferuntur, neq; ſpiratio æquè impedita eſt. Adhæc vbi cerebrum ab halitibus incaluit, non ſolùm recipit, ſed & attrahit ſanguinem, qui auget inflammationem.

Celſus lib. 2. cap. 7. quatuor hoſce Aphoriſmos his verbis interpretatus eſt: Poſt lateris dolores vitia pulmonum oriuntur, poſthæc inſania: poſt magnos feruores corporis neruorum rigor aut diſtentio: vbi caput vulneratum eſt, delirium: vbi vigilia torſit, neruorum diſtentio.

APHOR. XIII.

Ἐπὶ καύμασιν ἰσχυροῖσι σπασμὸς ἢ τέτανος, κακόν.

A vehementibus ardoribus conuulſio aut tetanus, malum.

Hippocrates καύματα appellat, quando in febribus ardentibus περικαέσι ipſe vocat, pars aliqua corporis incenſa eſt, caloreq; æſtuat ardetq;, vt in eryſipelate, &c. Valde autem pernicioſum eſt, ſi ſpaſmus aut tetanus his ſuperueniat: indicat enim magnitudinem & malignitatem febris, quæ genus neruoſum eſt exiccatum, patiturq; ſpaſmum aut tetanum immedicabilem: Hic quidem ab humore craſſo viſcido, eoq; frigido & ſicco à plenitudine, aut multa ſiccitate, aut vehementi calore aut frigore, affatim irruentibus fit: ſpaſmus verò etiam ab inanitione fieri poteſt, vt ab

vt ab æſtu quoq; per quem magna fit humorum & ſpirituum exagitatio & commotio.

APHOR. XIIII.

Ἐπὶ πληγῇ ἐς τὴν κεφαλὴν ἔκπληξις ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Ex ictu capitis ſtupor aut deſipientia, malum.

QVòd τὰ ἐπιγεννήματα oſtendant & prodant magnitudinem etiam eorum affectuum, qui à cauſa externa oriuntur, ſignificare voluit: Item, quòd non ſolùm ab oppreßione aut defectu ſpirituum oriantur effectus in cerebro, ſed etiam ab eorundem motu perturbato aut impedito: cuius equidem ratione fit ἔκπληξις & παραφροσύνη ex ictu capitis contundente potiùs, quàm diuidente cerebrum.

Ceterùm ἔκπληξις in definitionibus Galeni definitur, ἔκστασις τῆς διανοίας διά τινα ταραχὴν αἰφνίδιον ἔξωθεν, ſtupor mentis ex repentina conſternatione extrinſecus adueniens. Hippocrates alibi ἀκράτειαν τοῦ σώματος aut κάρον, aut ἀφωνίαν infrà Aph. 58. vocare videtur: quando homo ſine ſenſu motuq; quaſi dormiens iacet, ob grauem cerebri affectionem ex ictus grauitate magnaúe concußione ortam.

Accidit verò iſta conſternatio per ſolam facultatis animalis in cerebrum collectionem ſeu contractionem, motumq; inordinatum ſpirituum & humorũ ex concußionis vehementia, etiam abſq; partium intus contentarum læſione ruptioneúe: Et tùm ægri aliquandiu neq; loquuntur, neq; agunt quicquam, vt Galenus ait, ſed apertis oculis immoti manent, ſimiles ijs, qui metu & pauore perculſi ſunt atq; attoniti. Hæc quippe ſymptomata ſequuntur caloris contractionem & ſpirituũ diſſolutionem vel anguſtiã locorũ, per quæ ſpiritus feruntur. Quapropter facultas animalis commotione vehementi offenſa ad ipſum cerebrum retracta, quietem agit & feriatur, atq; quamdiu ob officio ceſſat, æger mutus & immotus iacet. Ἔκπληξις ergo offenſæ magnitudinem oſtendit, quæ ſanè periculoſior eſt, ſi cerebrum aut membranæ vulnus acceperint, aut aliquid in cerebro diſruptum diuulſumúe fuerit: quàm ſi ſolùm exinaniti aut perturbati fuerint ſpiritus. Magis verò terret, quæ poſtea vulneribus ſuperuenit, quàm quæ mox à principio apparet: nam multa initio videntur lethalia eſſe, quæ non ſunt, ideoq; ratione doloris, loci, hæmorrhogiæ inordinati meatus, aut ſpirituum atq; humorum & facultatis contractione: Quæ autem permanent, vel dein-

ceps accedunt, quo tempore omnia remitti oportuit, ingens aliquod malum portendunt, nempè phlegmonen, putredinem, aut apoplexiam, ſi obſtructio ſequatur in carotidibus aut cerebro à grumo ſanguinis: in principio dorſalis medullæ, paralyſin partium ſubiectarum: in alterutro huius foramine, hemiplegiam dextri vel ſiniſtri lateris: aut caron, ob coanguſtatos cerebri meatus, quibus tranſitus liber ac refluxus expeditus intercluditur, id eſt, ſpiritus vitales aditu ad cerebrum, vel animales exitu prohibentur. Horum grauiſſimorum affectuum prœludium eſt ἀκράτεια τοῦ σώματος, quæ ad locomotiuam, & ἔκπληξις, quæ ad mentem atq; rationem refertur: Vtroq; autem modo ceſſat facultas, ſi deprauatur, fit παραφροσύνη: ſæpè vtrunq; fit, ſed non ſimul: nam attoniti ad ſe redeuntes, delirare priùs ſolent, donec omninò inordinatus ſpirituum motus ceſſet.

APHOR. XV.

Ἐπὶ αἵματος πτύσει πύου πτύσις, κακόν.

A ſanguinis ſputo puris ſputum, malum.

SVbijcit alia, quæ pulmonum & thoracis affectibus ſuperueniunt, ſputum videlicet ſanguinis & puris, docens, malum eſſe ſputum ſanguinis, quod puris ſputum comitatur: non enim ad omne ſputum ſanguinis ſequitur ſputum purulentum. Quare non omne ſputum ſanguinis vel puris malum pronunciat, ſed ſolùm ſputum purulentum, quod poſt ſanguinis ſputum ſucceſſit à pulmonis vlcere, quod poſt rupturam aut eroſionem vaſorum conſequitur phlegmonen pulmonis: Nec loquitur de iȷs, qui pus expuunt, nec tamen antè reiecerunt ſanguinem, vt fit poſt ſuppuratam pulmoniam, aut pleuritidem, vel ex phlegmate à capite deſcendente ac in thorace putreſcente, etſi verum pus non ſit: id enim è ſanguine tantùm gignitur, qui poteſt in alimentum corporis conuerti: ob qualitatem verò alienam, quam ex putredine acquiſiuit, non ampliùs in alimentum mutatur, ſed quiddam alimento ſimile. Pus ergo tale vocat κακόν, ratione loci potiùs, in quo ſcilicet vlcus non curatur, non propter pus ipſum, quod aliquando bonum eſt ac laudabile.

Cæterùm pluribus de cauſis ſputo reiȷcitur ſanguis à pulmonibus, non tamen pari periculo: nam vel eroſis vaſis eius ſanguineis, vel iȷſdem copia feruoreq; ſanguinis apertis, vel ruptis ac diuiſis ſputum ſanguineum accidit. Inter-

Interdum conſueta ſanguinis vacuatione aliqua ſuppreſſa, corpus non inutiliter per αἱμαπτόησιν expurgatur, reſudante ſanguine ex arteria venali aut etiam ipſa carne pulmonis in ramos tracheæ per meatus, quibus aër ore hauſtus ad cor pertranſit, dilatatos aut per vaſa: per ἀναστόμωσιν aperta, abſq; vlceratione aut alio periculo. Minore quoq; periculo fit ſanguinis reiectio per rupta apertaq; vaſa quàm per eroſa. Nam ruptura recens conuenientibus auxilys curari poteſt, antequam phlegmone oriatur, niſi immoderato ſanguinis profluuio vires exhauriantur, aut bronchÿs grumoſo ſanguine oppreſſus quis ſtranguletur. Sed poſtquam iam facta eſt phlegmone, generatur pus, & mox purulentum vlcus in carne pulmonis ſubſequitur immedicabile propter viſceris mollitiem, motum perpetuum ac saniem ſubinde ſuccreſcentem, quæ nec detergeri, nec extrorſum commodè purgari poteſt, niſi tuſſiendo: Sed tuſſis denuò dilaniat & amplificat vlcus: Hoc niſi purgetur, non poteſt adglutinari, Quare fruſtrà ferè ſemper vera curatio ſperatur, vt Galenus 5. meth. 8. docet. Medicus ergo mox ab initio occurrat adhibendo apertis vaſis adſtringentia: ruptis glutinantia: exeſis ſarcotica & boni ſucci alimenta febrem & phlegmonen prohibeat.

APHOR. XVI.

Ἐπὶ πύῳ πτύσει φθίσις καὶ ῥύσις, ἐπὴν δὲ τὸ πτύελον ἴσχηται, ἀποθνήσκουσιν.

A puris ſputo phthiſis & fluor, cùm verò ſputum retinetur, moriuntur.

PRobat veritatem Aphoriſmi præcedentis, oſtendens, quare ſputum purulentum poſt ſanguinis ſpuitionem ſit malum, nimirùm, quòd arguat pulmonis vlcus, ad quod totius corporis vnà cum febre parua extenuatio conſequitur, quæ phthiſis ſeu φθόη nuncupatur: mox quoq; ſequitur fluor alui & defluuium capillorum, quæ duo ſuprà 5. Aph. 11. & 12. deploratæ phthiſis ſigna eſſe dixit. Nonnulli per ῥύσιν fluorem ſanguinis copioſi intelligunt: is etenim phthiſicis ſemper eſt lethalis, qui in alÿs non perpetuò malus eſt, vt qui per ἀναστόμωσιν aut διαπήδησιν fit, nec ſputum ſalſum eſt. Nec vllum certum mortis periculum eſt, dum fluit ſanguis purus, non ſalſus, & quidem in corpore non phthiſico. Quòd ſi verò pus aut cruor (nam vtrumq; ſignificat vox πτύελον) in phthiſi collectus retinetur ob expultricis imbecillitatem, quæ eſt ex alui fluore, &c. æger obſtructis bronchÿs abſq; vÿs ſpirationis ſtrangulatur: Si non retinetur, fit tamen virium

diſſo-

diſſolutio ob ſanguinis aut alui fluorem: caro pulmonum tabeſcit, corpusq́; totum emarceſcit ob adiunctam febrem, qua cor quoq; inflammatur atque exiccatur immoderatiùs & tandem refrigerato & areſacto corde, mors ſuccedit: At & ſpiritus vitales in corde ob pus in pulmonibus contentum deprauantur, nec rectè ſuo funguntur munere. Neceſſariò itaq; ἀτροφία corporis, contabeſcentia & decoloratio ſequitur.

APHOR. XVII.

Ἐπὶ φλεγμονῇ τοῦ ἥπατος λὺγξ, κακόν.

Ab iecoris inflammatione ſingultus, malum.

HIc quoque ſuperueniens ſingultus magnitudinem & κάκωσιν inflammationis in epate oſtendit, non quòd ipſe ſingultiendi affectus per ſe ſit lethalis, vel quod ſingultus ſit phlegmones huius ſignum perpetuum, vt Celſus lib. 2. cap. 7. interpretatus eſt, inquiens: Frequens ſingultus & præter conſuetudinem continuus iecur inflammatum ſignificat. Non enim ſemper, neq; quouis modo propter iecoris inflammationem os ventriculi coafficitur, ſed tùm demum, quando ita aucta eſt, vt & ventriculum immodicè calefaciat, vel huic incumbens mole ſua premat, ponderéue deorſum trahat extenſo diaphragmate: vel tenue ac bilioſum ſerum auctiùs genitum reſudet ad inteſtinum primum, ex quo ad ventriculum facilis eſt ad pylorum aſcenſus: vel feruor halitusúe acris per exiguos neruos, quos habent communes, ſtomacho communicetur. Vide ſupra 5. Aphoriſmo 58.

APHOR. XVIII.

Ἐπὶ ἀγρυπνίῃ σπασμὸς ἢ παραφροσύνη, κακόν.

A vigilia conuulſio aut delirium, malum.

Celſus lib. 2. cap. 7. Vbi vigilia torſit, neruorum diſtentio.

HAEc quoq; ſymptomata duo, quæ hîc recenſet, magnitudinem cauſæ vigiliarum oſtendunt, nimirùm magnam ſpirituum animalium conſumptionem per vigilias factam, debilitatemq́; cerebri ob caloris ſpirituumq́; imminutionem, aut dyſcraſiam ſiccam calidamq́; magnam cerebro inductam vix medicabilem, aut multam bilioſam acremq́; exhalationem,

tionem, quæ maniam & phrenitidem poteſt parere, vigiliæ ſiquidem reddit humores acriores. Quemadmodum verò à magno prauoq́ ſanguinis profluuio, ita & à vigilijs fit delirium, ad ſpirituum ſcilicet defectum: Conuulſio autem, ob immodicam ſiccitatem aut bilem atriorem redditam. Vnde ex cauſæ continuatione atq; magnitudine duplex periculum impendet, conuulſionis à ſiccitate, & phrenitidis à ſanguine biloſiore facto. Oportet ergo corpus humectare alimentis & potionibus, ſomnumq́ conciliare.

APHOR. XIX.

Ἐπὶ ὀστέου ψιλώσει ἐρυσίπελας, κακόν.

Ab oſsis denudatione eryſipelas, malum.

QVomodo auctis affectibus cutaneis grauiora ſymptomata ſuperueniant, hoc Aphoriſmo docet. Oſſa cute carneq́ ſua exuta robur ſuum amittunt, calore nimirùm inſito, cuius caro ſuperiacens munimentum eſt, debilitato: non ergo facilè noua carne induci poſſunt, quando prior eſt corrupta, niſi priùs eryſipelas curatū fuerit: nam ſanguinis bilioſi influxus, à quo eryſipelas naſcitur, carnes adiacentes ſua acrimonia abſumit & erodit, nouamq́ renaſci probibet dyſcraſia ſua, deficit enim bonum alimentum. Per oſſa verò denudata ſeu detecta intelligit, quæ carent ſuo tegumento, carne ſcilicet, cute & membrana, quando ipſa oſſa ſunt oblæſa per contuſionem, fracturam aut eroſionem: vel caro eſt contuſa aut putrefacta vt in gangræna, aut eroſa à carie oſsis ſubiecti, vt fit in vlceribus annuis, de quibus infrà 45. Aphoriſmo. Ita duplicatus malum.

APHOR. XX.

Ἐπὶ ἐρυσιπέλατι σηπεδὼν ἢ ἐκπύησις, κακόν.

Ab eryſipelate putredo aut ſuppuratio, malum.

SImili locutionis ac probationis forma vſus eſt ſuprà 15. & 16. Aphoriſmis. Rationem etenim reddit, quare malum ſit, quando oſsi non operto eryſipelas ſuperuenit: quia, inquit, putredo aut ſuppuratio ſuccedens oſtendit malignitatem eryſipelatis: purum ſiquidem ac benignum eryſipelas, quum ad ſolam cutim, quæ imbecillam calorem habet, pertineat, rectiſſimè per διαφόρησιν *curatur: non putredine aut ſuppuratione ſolui de-*

 bet:

bet: nam materia eryſipelatis, quæ eſt ſanguis feruidus, tenuis, bilioſus, ad veram ſuppurationem ob ſiccitatem caloriſq́; paucitatem inepta eſt, vt & ad putrefactionem. Sanguis ſolus poteſt in pus conuerti, is enim ſolus nutrit: deinde verò & caro, quæ ob ſuffuſum ſanguinē rubra eſt, vt ſanguis, quamquam ſua natura, quoad fibras, alba ſit. Bilis, quia naturam ſanguinis exceſſit, nunquā ſuppuratur. Quare nec eryſipelas ſua natura vnquam ſuppuratur. Si quando autem ſuppuratio aut putredo ſuperuenit, neceſſe eſt cauſam præpotentem fuiſſe: atq; ſi omninò fit ſuppuratio, caro corrupta in pus commutatur: aut iuncta eſt phlegmone ob mixtum ſanguinem. Non tamen Hippocrates de vera ſuppuratione loqui videtur: hæc enim ad ſalutē ducit: at ſermo illi eſt de prauis ſymptomatibus, gangrænam aut ſphacelum minantibus: Intelligat ergo per ἐκπύησιν mutationem factam in ſaniem malignam & acrem in eryſipelate vlcerato, in qua ſignificatione vſurpat verbum ἐκπυηθῆναι in 6. Aph. 20. de omni corruptela ſanguinis, quæ νομὰς affert, nec tamen calorem in parte totum corrumpit, vt fit per σηπεδόνα, vlcus malignum, depaſcens & grauiter olens. Ambo hæc impuritatem aut malignitatem humoris morbifici arguunt, aut caloris inſiti in mēbro debilitatem produnt, quam oſſa nuda contrahunt, vtpotè frigori expoſita, vt videre eſt in fracturis denudatis, quæ ſemper tardiùs curantur. Calor ergo iſtas materias ob debilitatem nec ad pus deducere, nec reſoluere poteſt, ſed putredine corrumpi ſinit, & vnà carnem & ſubiecta oſſa, vnde metus gangrænæ, ſphaceli, aut aliorum vlcerum malignorum, cancroſorum & phagædenicorum, ſi accedat melancholicus humor.

APHOR. XXI.

Ἐπὶ ἰσχυρῷ σφυγμῷ ἐν τοῖς ἕλκεσιν αἱμοῤῥαγίη, κακόν.

A forti pulſu in vlceribus hæmorrhagia, malum.

ALiud ſymptoma extremo affectui ſuperueniens annectit, quod vlceris prauitatem, ac periculum oſtendit, nempe validam ac vehementem pulſationem vlceri ſuperuenientem, in magna ſcilicet phlegmone. Tria verò σφυγμὸς apud Hippocratem ſignificat. 1. Vehementem arteriarum motionem, quæ & tactu & aſpectu deprehenditur, præſertim ad tempora. 2. Palpitationem. 3. Dolorem ab inflammatione ob arteriarum pulſantium diaſtolen, quæ ſcilicet ob loci anguſtiam à vicina.

vicina carne premuntur, & partes phlegmone obſeſſas percutiunt: Accedit & feruor ſanguinis arterialis, nempè concaleſactis commotiſq; arterijs à ſpirituoſo feruidoq; ſanguine, aut vbi flatus ac ſpiritus inanibus locis ob vias præcluſas cohibentur, exitum verò enituntur. Fortis iſta arteriarum motio copiaq; ſanguinis ſæpè venas & arterias in vlcera deſinentes perrumpit, ſequiturq; copioſa hæmorrhagia ob ſanguinis feruorem ac impetum, quæ quum vix ſiſti ac compeſci poßit, maximè ſi rupta aut aperta ſit arteria, vires admodum frangit ac deijcit.

Senſus ergo Aphoriſmi eſt: quòd fortis pulſatio magnitudinem phlegmones vlceri ſuperuenientis oſtendit: ſicuti eryſipelas oßi vlcerato ſuperueniens mox corruptionem ac putrefactionem ſubſecuturam oſtendit, ob eryſipelatis malignitatem. Pulſatio quidem eſt propria nota phlegmones, quæ ab eryſipelate differt: vehemens ergo pulſatio magnam phlegmonen ſignificat, cuius calore & feruore doloreq; adductus & fuſus ſanguis magis premit atq; dolore afficit arterias ſanguine diſtentas, quæ impletæ minùs quoq; cedunt, vehementiùsq; inſurgunt, vt expellant ea, quæ moleſtant & obſtant, ideoq; Galenus σφυγμὸν fieri ſcribit à facultate arteriarum expultrice: à qua excitetur tàm larga ſanguinis euacuatio.

Pulſatio magna in phlegmonis eſt ſignum futuræ ſuppurationis, in vlceribus hæmorrhagiæ.

Duplici ergo ratione dicitur κακὸν, quia & hæmorrhagiam largam ciendo vires deijcit, & malum latens oſtendit, imò fortè etiam ſignificat ſerpere putredinem nudati oßis, vt etiam vaſa afficiat & erodat. Hippocrates περὶ παθῶν dixit: Vulnera ſanguinem fundentia, maligna. Cautus itaq; ſit medicus in aperiendis vlceribus pulſantibus, ſanguinem per cucurbitulas, venæ ſectionem, vincula & ligaturas auertendo: ac lintea aceto aut ſimili liquore madida imponendo, ne magna hæmorrhagia periculum creet.

APHOR. XXII.

Ἐπὶ ὀδύνῃ πολυχρονίῃ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἐκπύησις, κακόν.

A diuturno ventris dolore ſuppuratio, malum.

VT vehemens pulſus in vlceribus minatur periculum ex hæmorrhagia & magnitudine phlegmones conuicta: ita diuturnus dolor partium in abdomine periculoſam & prauam ſuppurationem portendit.

Explicat autem partem Aphoriſmi vigeſimi, vbi dixit, malam fieri ἐκ-

ύνοισιν in eryſipelate oßis denudati, ob calorẽ debilẽ & dolorẽ ex eryſipelate: nam dolor continuus ac diu perſeuerans, inquit, in partibus ad ventrem pertinentibus, hoc eſt, in muſculis abdominis deſtruit calorem, vt ab hoc materia dolorifici abſceſſus non diſcutiatur, ſed corruptelæ ſpeciem accipiat, mutata in malam ac erodentem ſaniem, quæ etiam ſanas partes depaſcendo ſerpit, aut abſceſſu ad interna rupto, poſt ſe vlcera profunda & ſinuoſa relinquit. Non enim de vera phlegmone loquitur: hac enim ab humore calido fit, nec de vero pure, ſed de abſceſſu pituitoſo, qui poſt longum tempus mutationem accipiens tandem vertitur in materiam puris ſimilem, ſi adeſt lenta febris: nam abſq; febre tranſit in ſcirrhum. Dolores autem, qui à flatibus ſunt, aut ab humore mordaci, aut nuda intemperie frigida inæquali, non poſſunt eſſe diuturni, dum modò ritè ac conuenienter omnia ad ægri curationem adhibeantur: nec vnquam tales poſſunt ad quamcunq; ſuppurationem perduci. Sermo itaq; Hippocrati eſt de dolore, qui ab humore craſſo viſcidoq; exiſtit, à quo nunquam fit vera phlegmone.

Conferenda huc ſunt, quæ habet in 1. progn. 31. vbi inquit: ſi œdema in hypochondrijs durum ac dolens vigeſimũ diem tranſcendit, & febris detinet, œdema verò non deſiſtit, in ſuppurationem vertitur. Ibidem Galenus in commento ait: Niſi deſiſtat, cunctantur humores, ac ſpatio temporis mutatio futura eſt per qualitatem, interdum putredinem, quoties nihil ad eorum concoctionem natura molitur: interdum ſi vires valent, mutatio in pus fit. Et iterum de œdemate frigidiore loquens textu 35. Si verò prætereat diem ſexageſimum, & febris detineat, nec deſiſtat œdema, fore ſuppurationem hoc loco & reliquo ventre, ſignificat. Cæterùm ne res eò deueniat, adhibeat medicus in huiuſmodi diuturnis doloribus ea, quæ diſcutiunt aut concoquunt materiam, quæue calorem partis roborant.

APHOR. XXIII.

Ἐπὶ ἀκρίτῳ ὑποχωρήσει δυσεντερίη, κακόν.

A ſyncera deiectione dyſenteria, malum.

VT fortem pulſationem in vlceribus hæmorrhagia difficilis, & diuturnum ventris dolorem ſuppuratio praua comitatur: ita deiectiones ſyncera, quas ſuprà 6. Aphor. in omni morbo longo vituperauit, afferunt dyſenteriam grauem ac periculoſam, curatu ſcilicet difficilem, niſi medicus commodis pharmacis obuiam eat, fieri etenim non poteſt, quin humores

mores ſynceri, id eſt, ſeroſæ humiditatis aut alterius ſucci mixtione non contemperati & caſtigati, diutiùs per inteſtina tranſeuntes morſu ac detorſione non abrodant ac tandem exulcerent inteſtina, quæ ſanè vlcera vix conſolidationem admittunt. Rectè itaq; ex præcedentibus vocem κακὸν *repeti iudico. Sicuti enim putredo poſt eryſipelas, aut in forti pulſatione hæmorrhagia, & poſt longum ventris dolorem ſuppuratio malum portendit & oſtendit: ita & dyſenteria ſynceras deiectiones comitans difficilis eſt. Et niſi etiam in ſequentibus eadem vox repetatur, parùm certa erit ſententia.*

APHOR. XXIIII.

Ἐπὶ ὀστέῳ διακοπῇ παραφροσύνη, ἢν κενεὸν λάβῃ.

Ab oſsis diſciſsione, ſi in vacuum vſque penetrauerit, delirium, ſcilicet malum.

SI vulneri capitis ad intimam vſq; ſuperficiem, ſeu ad ſpatium, quod inter duram matrem & cranij interiorem tabellam eſt, penetranti, delirium ſuperuenit, malum eſt: ſignificat enim menyngem vulneratam, ad quam ſanguis confluit, qui in ſaniem conuerſus ſub cranio colligitur & putreſcit. Cognatus hic eſt decimo quarto Aphoriſmo, in quo dixit: Ex ictu capitis ſtupor & delirium, malum. Hîc ſolùm delirij meminit ex vulnere capitis. Aliqui codices & hîc addunt ἐκπλῆξιν: *nam vulnere, quod cum impetu infligitur, fit quoque cerebri concuſsio ſpirituumq́; perturbatio.*

APHOR. XXV.

Ἐκ φαρμακοποσίης σπασμὸς, θανατῶδες.

A potione pharmaci conuulſio, lethale.

GEneralior eſt hîc Aphoriſmus, quàm primus & quartus quintæ ſectionis, quorum ille de helleboro, alter de ὑπερκαθάρσει *loquitur. Hîc non ſolùm de purgatorijs medicamentis videtur loqui, ſed de alijs quoq; pharmacis, quæ cerebrum maligna ſua qualitate grauiter afficiunt, conuulſionemq́; cient, vt ſolanum, cicuta, caſtoreum corruptum, apium, riſus ſeu herba Sardoa, &c. Quorum ſanè vis malefica longè periculoſiorem mouere poteſt conuulſionem, quàm immodica pharmaci per vomitum vel aluum euacuatio. Senſus ergo eſt: vt vulnus ad medullam penetrans vires cerebri valdè lædit, & dolor longus calorem partium frangit: ita*

ita & virulenta pharmaca pota in profundas partium principum regiones ſe ſinuantia, pertinacem ibi ſedem figunt, vt non ita facilè inde rurſum excuti poſſint, maximè ſi illarum vis integra ſynceraq́; eò peruenerit.

APHOR. XXVI.

Ἐπὶ ὀδύνῃ ἰσχυρῇ τῶν περὶ τὴν κοιλίην, ἀκρωτηρίων ψύξις, κακόν.

A forti dolore partium ad ventrem attinentium, perfrigeratio extremitatum, malum.

Celſus lib. 2. cap. 8. Periculum mortis eſt, ſi in magno dolore extrema partes frigent.

Qvemadmodum, inquit, in conuulſione ex pharmaco ſumpto principium neruorum grauiter offenditur: ita in magno ac diuturno viſcerum partiumq́; ventris imi neruoſarum ac ſenſilium dolore ſeu affectu dolorifico quocunque cor quoq; per conſenſum laborat, quod in anxietate conſiſtens intrò ab externis ſpiritus vitales vnà ſanguinẽ reuocat in ſubſidium partium dolentiũ, vt periculum ſit, ne ſpiritus cordi innatus conteratur, ſuffoceturúe aut reſoluatur. Quamobrem externi artus algent, nec ita citò recaleſcunt. Nec videtur loqui Hippocrates de dolore, qui ob magnitudinem internæ phlegmones exiſtit, de qua 4. Aph. 48. & 7. Aph. 1. locutus eſt. Non minus ſiquidem calor à dolore vehementi intrò reuocatur, quàm ob magnam viſceris phlegmonen: vtrobiq́; frigus extremorum inſignem cordis laborem arguit, cauſam doloris expellere conantis.

APHOR. XXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ τεινεσμὸς ἐπιγενόμενος ἐκτρῶσαι ποιέει.

Teneſmus mulieri grauidæ ſuperueniens eam abortire facit.

Vt præcedentibus lucem addat, pergit alia quædam ἐπιγινόμενα enumerare. Quemadmodum, inquit, cor quoq; laborat, ſi pars aliqua ventris inferioris dolore vehementi affecta fuerit: ita vterus in grauidis ob conſenſum recti inteſtini, quod vtero ob vicinitatem connexumq́; & ſubſtantiæ ſimilitudinem conſentiens, atq; in teneſmo acri & mordaci viſcidoq́; humore aut abſceſſu moleſtatus in aſſiduo illo ac vehementiore

mentiore conatu inani tamen fæces excernendi, fœtum quoq; ipſum excludit. Etſi enim natura ſana & robuſta tantùm excrementitia euacuat, vtilia verò retinet: præter naturam tamen affecta aut ab alio irritata, abſque delectu tàm vtilia quàm inutilia expellit: adhæc expultrix virtus tùm vteri tùm inteſtinorum ope muſculorum abdominis vtitur, qui in ſe contracti expulſionem ſimul ſecum & excluſionem fœtus iuuant.

Ceterùm τεινεσμὸς ἀπὸ τῦς τάσεως *ſeu* ἀπὸ τοῦ τείνεσθαι *nomen habet: & definitur à Plinio lib. 28. cap. 14. crebra & inanis egerendi voluntas: Analogiam habet cum dyſuria & dyſenteria, quamquam in hac non naturales fæces excernuntur, ſed tantùm mucoſa ac cruenta paucaq;. Fit autem hoc ſymptoma, quando facultas expultrix ſtimulatur à mordaci materia, quam excernere conatur, nec tamen poteſt: Idq; fit vel affectu inteſtini huius primogenio, vel partium vicinarum conſenſu: Si primo modo, cauſas cum dyſenteria ſimiles habet, pituitam ſcilicet ſalſam, aut bilem mordacem, à qua eroditur inteſtinum vltimum: Eam irritationem interdum faciunt vermes, aut fæces ſabuloſa & aſpera, aut ſola intemperies frigida. Deinde fit per* συμπάθειαν *veſica & vteri: nam vtriq; parti eſt* συμφυής. *Eodem modo & in nephriticis doloribus veſicaq; calculo deſidendi cupiditas accedit, vt & in laboribus partus fit: aut per phlegmonen paraſtatum, quam diſtentio penis cum ardore vrinæ monſtrat.*

APHOR. XXVIII.

Ὅτι ἂν ὀστέον ἢ χόνδρος ἀποκοπῇ ἐν τῷ σώματι, οὔτε αὔξεται, οὔτε συμφύεται.

Quodcunque os aut cartilago abſcindatur in corpore, neque augetur, neque coaleſcit.

REpetit Aphoriſmum ex ſectione ſexta, non aliam, vt puto, ob cauſam, quàm vt probet Aphoriſmum vigeſimum quartum, quo dixit vulnera capitis ad cauitatem vſq; cranij penetrantia ſubſequi delirium, quia ſcilicet ſanies collecta non poteſt purgari, nec neruoſæ partes membranaq; rurſum ſanari per coalitum nequeant: Quapropter ſubindè ſanies renaſcitur, quæ cùm purgari non poſſit, retenta corrumpitur, varijsq; modis actiones cerebri lædit.

APHOR.

APHOR. XXIX.

Ἢν ὑπὸ λευκοῦ φλέγματος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἰσχυρὴ ἐπιγένηται, λύει τὴν νοῦσον.

Si leucophlegmatia detento fortis diarrhœa ſuperuenerit, ſoluit morbum.

Idem dixit in Coacis: Τοὺς λευκοφλεγματοῦντας διάῤῥοια παύει.

Vbi morbus aliquis perſeuerat, (de perſeuerante enim leucophlegmatia loquitur, vt voce ἐχομένῳ *innuit) veriſimile eſt, aut humorem morbificũ non excerni, aut perennem eſſe eius generationem, vt paulò antè de ſaniei in cerebro generatione dictum eſt. Hoc itaq; Aphoriſmo docet, euacuatione humoris morbifici ſolui morbos, aut ſaltem alleuiationem inde conſequi. Sed & ad alios præcedentes Aphoriſmos reſpicit, q.d. vt robuſtum cor & vterus ob malè affectas aliàs partes ad expulſionem quoq; per conſenſum illarum inſurgunt, ita quoq; epar validum habitu corporis toto per leucophlegmatiam grauato, ad expulſionem phlegmatis per carnem corporis diffuſi exurgit, & diarrhœa ſalutaris ſequitur, per quam ſcilicet corpus vniuerſum iterum detumeſcit, excretaq; prauorum ſuccorum redundantia, valetudo priſtina reſtituitur: Expreſsè verò dicit fortem, hoc eſt, copioſam aut certè diuturnam diarrhœam eſſe oportere, morbo non imparem, quæ ſponte natura accedat, ita vt per eam copia humoris pituitoſi depleatur, nimirùm è corporis habitu in ventrem ac inteſtina per medium epar & venas meſaraicas natura robore conuerſi. In ſecundo libro de morbis iſtam quoq; conditionem requirit, vt id fiat viribus integris, nondum malo corporis habitu contracto: addit enim:* ἀρχομένης τῆς νόσου, *ne æger morbi lõgitudine ſit debilitatus, ſed adhuc* εὐσπλαγχνος, *vt in prorrhet. loquitur, id eſt vt firma ſint viſcera, quæ non contraxerint vitia deſperata: & vt ſit profluuium alui aquoſum, ſine cruditate tamen: aliàs quippe non ſalutare imò lethale eſſe ſolet, profectum ſcilicet ab imbecillitate retentricis, aut ab interceptione* ἀναδόσεως, *aut alimentorũ corruptione.*

Porrò Hippocrates περὶ παθῶν *etymon naturamq;* τῆς λευκοφλεγματίας *ſatis benè deſcribit, nec eam inter ſpecies hydropis recenſet, imò hydropem ex hac naſci ſcribit:* ἡ δὲ νόσος, *inquit,* αὐτὴ γίνεται ἀπὸ φλέγματος, ὅταν τις ἐκ πυρετῶν πολυχρονίων φλεγματώδης ὢν ἀνακάθαρτος γένηται:

γίνηται: τρέπεται δὲ τὸ φλέγμα αὐτοῦ ἀνὰ τὰς σάρκας, καὶ λευκότερον μὲν οὐδὲν τοῦτο φλέγμα τοῦ ἄλλου τοῦ φλέγματος, ὁ δὲ χρὼς φαίνεται λευκότερος: τὸ γὰρ αἷμα ὑπὸ πλήθεος τοῦ φλέγματος ὑδαρέστερον γίνεται, διὰ τοῦτο καλέεται ἡ νοῦσος φλέγμα λευκόν. *Non itaq; à colore pituita nomen habet, ſed ab eo potiùs colore, quem iſta pituita corpori inducit. Et rurſus eodem in libro:* Ἢν μὲν θεραπευθῇ ἀρχομένης τῆς νόσου, ὑγιὴς γίνεται: ἢ δὲ μὴ, ἐς ὕδρωπα μεθίσταθαι ἡ νοῦσος, καὶ διαφθείρει τὸν ἄνθρωπον.

Eſt ergo λευκοφλεγματία *nihil aliud, quàm cachexia phlegmatica, quando ob intemperiem epatis partiumq; ſolidarum in habitu corporũ frigidam pituita plurima tùm in vaſis tùm in toto habitu coaceruata eſt, propter quam generatur aquoſus & phlegmaticus ſanguis, qui per carnoſum genus ſuffuſus non adſimilatur, ideoq; flos coloris viuidi deperditur, cutis exalbeſcit, caro mollior eſt, fungoſa & quodammodo tumida. Quanquam hic pituitoſus humor ex vitio tertiæ coctionis quoq; ſine magno epatis vitio ab intemperie frigida partium gigni poteſt. Talis cachexia antecedit interdum etiam aſciten, & anaſarcam, qua de cauſa leucophlegmatia interdum tertiam hydropis ſpeciem ſignificat, quæ alijs quoq; nominibus exprimitur: nam appellatur* ἀνάσαρκα, ὑπόσαρκα, σαρκίτης, *ἐπὶ & ὑποσαρκίδιον, eò quòd pituitoſus humor per carnem, ſub carne ſeu iuxta carnem ſpargitur & colligitur, acceditq; ſanguis frigidior partim è iecore, partim è tota carne corporis velut in aquam liquatus ac reſolutus. Gal. 1. de nat. facult. anaſarcam naſci tradit ex tertiæ coctionis vitio, vbi nutrimentum apponitur quidem, ſed non adglutinatur, multò minùs aſſimilatur. Interdum epar ſanum ex chylo non ſatis in prima coctione elaborato vix poteſt probum ſanguinem conficere, copia aut alio vitio chyli obrutum, vt chylum ferè totum conuertat in aquoſum ſanguinem. Medicus autem naturæ imitatione obſeruatis ſuprà dictis conditionibus experiri poteſt & ipſe iſtam vacuandi rationem per hydragoga, quanquam & per ſudorifica & diaphoretica & ſiccantia aut* καυστικὰ *cruribus inuſta curentur hydropici. Hippocrates in loco priùs dicto curationem tradens, ait:* φάρμακα διδόναι κάτω, ἐφ᾽ ὧν ὕδωρ ἢ φλέγμα καθαίρεται: διαιτᾷν δὲ σιτίοισι καὶ ποτοῖσι καὶ πόνοισιν, ἐφ᾽ ὧν ξηρότατος ἔσται καὶ ἰσχνότατος.

APHOR. XXX.

Ὁκόσοισιν ἀφρώδεα τὰ ὑποχωρήματα ἐν τῇσι διαῤῥοίῃσι, τούτοισιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς φλέγμα καταῤῥεῖ.

Quibus in alui profluuijs ſpumoſa ſunt alui excrementa, ijs ex capite pituita defluit.

Pituitoſos humores ab habitu corporis in inteſtina vſq; protrudi poſſe in leucophlegmatia, hoc Aphoriſmo probat: nam in nonnullis diarrhœis, inquit, pituita è capite deuoluitur in inteſtina: Cuius rei ſignum eſt, quòd deiectiones à tali defluxu ſpumoſæ ſunt, ob pituitam viſcidam & vaporulentam, cuius officina quaſi eſt cerebrum, per vias longiores violentiùs motam, inq; partes tenues diuiſam, quibus partibus flatus craßi includuntur, non autem excitatur ſpuma, niſi ex impetuoſa exagitatione. Neceſſe ergo eſt, vt ventriculi virtus ſit robuſta, quæ pituitam è capite defluxam mox fortiter iterum à ſe propellat: ſpuma ſiquidem nihil aliud eſt, quàm humoris tenacis ac viſcidi, facilè tamen diuiſibilis, per incluſum ſpiritum flatuoſum extenſio, à motu aut calore facta. Sic lotia viſcida vehementer mota ſpumeſcunt valde: nam motu in multas partes franguntur & comminuuntur: calorq; partes illas in vapores attenuatas vertit in flatus, qui aquæ viſciditate concluſi non poſſunt erumpere & foràs exire. Sic vrinam ſpumoſam mingunt, quibus phlegma è cerebro cum impetu in venas detruditur, veluti & alui deiectiones ſpumeſcunt, quando illud per ventriculum in inteſtina depellitur: quare dicunt medici, vrinas ſpumoſas dolorem capitis præſentem aut futurum ſignificare, ſpumoſus ſiquidem ſanguis in cerebrum euaporat, ſi calor accedat. Si verò ventriculi virtus à defluxu phlegmatis languefacta fuerit, fiet lienteria potiùs: non diarrhœa.

Non aũt ἀδιορίστως loqui videtur Hippocrates, non enim vult, quòd omnis ſpumoſa egeſtio fiat à pituita capitis, ſed ſolùm ea, quæ in diarrhœa abſque febre conſpicitur: quæq; longo tempore ſpumans eſt, qualis non eſt, quæ à lenta pituita in ventriculo aut inteſtinis cum flatibus mixta conſiſtit: quæ ſanè non diarrhœam, ſed dolores potiùs colicos parit. Si Galenus 3. prorrhet. 20. ait: vrinas ſpumoſas conuulſionem in febribus portendere, ob magnam ſpiritus flatuoſi & humorum lentorum perturbationem à calore factam, vnde & dolores coli ſæpè exiſtunt. Aliæ itaq; ſunt ſpumoſæ deiectiones, quæ admixtam habent ſpumam plurimam in ventre ac inteſtinis genitam,

nitam, aut à venis in ventrem demiſſam: ſic & in colica ſpumeſcunt deiectiones ob agitationem phlegmatis flatuoſi. In dyſenterijs quoq; materia à calore æſtuante agitata ſpumoſæ deiectiones fiunt. Idem contingit in febribus à calore intenſo per ebullitionem aut colliquationem, quo in excrementis lentor excitatur, & pinguedo inteſtinis adhærens abraditur & colliquatur, humoresq; concitantur. Excitari quoq; ſpuma poteſt à pinguibus atq; viſcidis alimentis. Spumam à cerebro delabi conijciendum, ſi adſint ſigna malè affecti cerebri, ſi deiectio ipſa alba lentaq; fuerit, multasq; & magnas habeat bullas.

Sic mulſa meracior epota ſpumoſas reddit deiectiones 3. de vict. acut. 13.

APHOR. XXXI.

Ὁκόσοισι πυρέσσουσιν ἐν τοῖσιν οὔροισι κριμνώδεες αἱ ὑποστάσιες γίνονται, μακρὴν τὴν ἀρρωστίην σημαίνουσι.

Quibus febricitantibus ſedimina craſsiorem farinam referentia in vrinis ſunt, diuturnum morbum forè ſignificant.

QVemadmodum alui deiectiones, ita & vrinæ oſtendunt affectus partium validè à ſe excrementa pellentium. Idq; deinceps per plures Aphoriſmos agit, ſigna ab vrinis deſumpta proponens: & quæ ἐπιγεννήματα *fiant, in excrementis enarrat, & quomodo ex his morbi natura atq; ſedes cognoſcantur, docet.*

Primum verò agit de hypoſtaſi κριμνώδει *ſeu farinacea, aliqui pultaceã vocant: Hanc in 2. progn. 28. ponit inter malas vrinas, paritũ ſolidarũ colliquatarũ calorem & ſubſtantiã indicantes, inquiens:* κριμνώδεες δ' ἐν τοῖσιν οὔροισιν ὑποστάσιες πονηραί, τούτων δ' εἰσὶ κακίους πεταλώδεες, *&c. Vbi Galenus ſcribit:* κρίμνα *vocari* τὰ ἐν ἀλφίτοις ἐμφερόμενα τῆς περιφρυγμένης κριθῆς μόρια μεγάλα, διαπεφευγότα δηλονότι τὴν ἐν τῇ μύλῃ κατεργασίαν ἀκριβῆ, *hoc eſt, farinam hordei rudiorem, quæ exactiorem molæ confractionem effugit, & maiuſcula granorum fragmenta continet: noſtri vocant* Grieſſmel, *de quocunq; frumento. Hypoſtaſis ergo inſtar pultis craſſa & fruſtulatim collecta, etiam in non febricitantibus apparet, quando corpus ſuccis crudis craſſiuſq; ſcatet: In febribus autem longitudinem morbi oſtendit, ſi robur virium conſtat, quia humores crudi craſſiores cum tenuibus miſcentur in venis, coctioni rebelles, qui tamen à natura robuſta per renes & veſicam, ſi horum meatus ampli ſunt, expurgantur, ac tempore longiore concoquuntur, calore non pariter in omnes*

partes

partes agente, ſemper ſiquidem ἀνωμαλία partium imbecillæ coctionis indicium eſt. At ſi talis conſpicitur hypoſtaſis, facta ob febris calorem colliquantem partes ſolidas, (& tùm quidem colore liuida eſt, cum pinguedine innatante) aut aſſantem atq; adurentem ſanguinem, (tùm colore rufa eſt) vires autem imbecillæ fuerint, non diuturnitatem, ſed periculum minatur mortis: præcedere autem ſolet vrina oleaginea, & furfuracea ſubſequi, tandemq; farinacea. Intelligantur verò Aphoriſmi verba de vrina diutiùs tali manente.

APHOR. XXXII.

Ὁκόσοισι δὲ χολώδεες αἱ ὑποστάσιες, ἄνωθεν δὲ λεπταὶ, ὀξείην ἀῤῥωστίην σημαίνει.

Quibus verò ſedimina biliosa fuerint, ſuperiùs autem tenuia, acutum morbum ſignificant.

VT in præcedenti Aphoriſmo longi morbi, ita in hoc breuis atq; acuti notas tradit duas, à colore & ſubſtantia vrinæ ſumptas, nempè ſedimentum bilioſum, ac in ſuperna parte tenue. Bilioſa verò ſedimenta appellat, quæ bile ſunt tincta, id eſt, picei aut citrini, aut aurei coloris: at per ἄνωθεν intelligit partem tenuiorem ſedimenti, quæ in ſublime fertur, aut inſtar nubeculæ ſeu enæorematis eſt, vel quæ ſpectat ſuperiora, vt facit bilis, quæ ignea eſt, ſuaq; natura ſurſum euehitur: nec aquoſam eſſe neceſſe eſt, quæ tenuis eſt, modò non decolor ſit. Sedimina pituitoſa ob craſſitiem fundum petunt: intelligit autem per ὑποστάσεις omnia contenta: de horum ergo colore & conſiſtentia accipiendus eſt hic Aphoriſmus. Sedimenta ergo bilioſa bilem admodum tenuem in venis exuperare, aut ſanguinem vehementer incendio corrumpi ſignificant: Quapropter morbum acutum breuemq; fore præſagiunt. Bilis etenim celeris motus eſt, ideoq; acutiorem ac breuiorem morbum committit. Sedimen autem craſſius eſt ab humore craſſiore, ideoq; longiorem morbum indicat. Galenus voculam ἄνωθεν exponit de tempore: Etſi vrina ab initio aquoſa, quæ poſtea primùm bilioſa fit, longum potiùs morbum denotare videatur.

APHOR.

APHOR. XXXIII.

Ὁκόσοισι δὲ διεστηκότα τὰ οὖρα γίνεται, τουτέοισι ταραχὴ ἰσχυρὴ ἐν τῷ σώματι ἐστίν.

Quibus vrinæ ſunt diuerſæ ſeu differentes, his turbatio vehemens fit in corpore.

Bono ordine nunc de vrina inconſtante, quæ in colore & ſubſtantia ſubinde variat, ſermonem habet. Tales, inquit, vrinæ magnam in corpore perturbationem atq; naturæ laborem arguunt, cui nimirùm cum multis iiſq; diuerſis & contrarijs, bilioſis & pituitoſis humoribus luctandum atq; confligendum ſit: Quare anceps fit pugna, tàm in longo quàm in breui morbo. Tùm itaq; medicus naturam iuuare debet medicamentis tenuantibus, ac ipſi robur addentibus. At vrina conſtans, quæ & colore, & ſubſtantia, & contentis ſemper ſibi ſimilis eſt: naturam morbo ſuperiorem indicat. Galenus Aphoriſmum de inæqualitate & ἀνωμαλία τῆς συστάσεως in vna vrina interpretatur, quæ etiam fit à natura partim ſuperante materiam obedientem, partim luctante aduerſus materiam repugnantem. In vniuerſum, inquit, natura ſuperante, omnes materiæ partes æqualiter ſunt vnitæ.

APHOR. XXXIIII.

Ὁκόσοισι δὲ ἐν τοῖσιν οὔροισιν ἐφίστανται πομφόλυγες, νεφριτικὰ σημαίνουσι, καὶ μακρὴν ἀῤῥωστίην ἔσεσθαι.

Quibus in vrinis bullæ inſident, morbum renalem & longam ægritudinem fore ſignificant.

Qvid ſpumoſa excrementa alui ſignificent, paulò antè docuit. Hic addit ſignificata bullarum, quæ vrinis innatant diuq; durant, nec citò diſſipantur: nam ſpumeſcit quoq; vrina non admodum viſcida ex commotione & circumlatione vehementiore: Sed ſpuma talis ſtatim rurſum diſſilit atq; euaneſcit, nec ſpuma aliud eſt, quàm plures bullæ prauæ in vnum quaſi globulum copulatæ. At hæ generantur ſimiliter ab humore viſcoſo ac lento, extenſo à flatibus, qui ob humoris tenacitatem exitum non habent, exire tamen in aërem, tanquam locum proprium enituntur. Bullæ ergo, quæ ſtabiles magnæq; ſunt, à ſe inuicem ſeparatæ genera-

generationis locum habent in vicinia, viſcidus namq; humor per longiores vias delatus: in minores pluresq; portiones, id eſt, in bullas ſpumam conſtituentes frangitur, vtpotè motu magis attenuatus. Quamobrem ſicuti vrina aut egeſtio ſpumoſa ſignificat humoris viſcoſi cum flatibus craſsis in venis, inteſtinis, cerebri ſinubus permixti exagitationem, quam ſanè auget calor præternaturalis: ita ampullæ vrinis ſuperſtantes oſtendunt, quòd humores viſcidi hæreant in renibus calida laborantibus dyſcraſia, quæ humores eò delati redduntur magis lenti, parteſq; tenuiores in ſpiritus flatulentos vertuntur, dum ſeroſus humor per anguſta renum loca deſtillat & tranſcolatur: Notum verò eſt, quòd ex humore crudo, qui lentoris particeps eſt, arenulæ & calculi in renibus generentur, abſq; lentore autem ſuccus crudus nunquam in lapideam duritiem compingatur & concreſcat. Renalis ergo morbus gignitur per obſtructionem, aut dolorem nephriticum aut tandem etiam lithiaſin. Rectè itaq; dixit Hippocrates, bullas huiuſmodi ſignificare νεφριτικὰ, id eſt, renes humoribus viſcidis imbutos laborare obſtructionibus, aut intemperie aliqua, quæ humoribus ijs craſsitiem ac lentorem conciliat. Addit verò clauſulam hanc: καὶ μακρὴν ἀῤῥωστίην ἔσεσθαι, ſignificans morbum renum ex tali cauſa genitum, fore longum, eò quòd ſit à materia frigida craſſaq; & viſcida, quæ difficulter coctionem admittit, adeoq; longum morbum creat. Nonnulli generaliùs hæc verba interpretantur, nempè quòd bullæ præſagiant longitudinem morbi cuiuſq;, quia morbi longi à materia craſſa dependent.

APHOR. XXXV.

Ὁκόσοισι δὲ λιπαρὴ ἡ ἐπίστασις καὶ ἀθρόη, τουτέοισιν νεφριτικὰ καὶ ὀξέα σημαίνει.

Quibus pinguedo in vrinis confecta inſiſtit in ſummo, ijs nephriticum & quidem acutum morbum adeſſe ſignificat.

QVòd ſeroſus humor per renes à craſſo glutinoſoq; humore obſtructos tranſiens lentore imbuatur, hoc Aphoriſmo demonſtrat: nam idem humor, inquit, adipem quoq;, cui renes inuoluti ſunt, à calore vehementi liquatum, ſecum vehit. Vt ergo vrinæ bullantes renalem morbum, & quidem longum denunciant: ita pinguedo multa vniuerſim ac confertim excreta ac in lotio ſupernatans, ſimiliter renes malè affectos indicat, & quidē morbo acuto, phlegmone ſcilicet & acutiſsimis doloribus cuius ſcilicet calor

calor feruidus ac ignem adipem renum colliquat. Addit autem καὶ ἀθρόον, *ne vrina huiuſmodi pinguis in præſagiendo fallat medicum: nam ex venis quoq; & toto habitu corporis ad renes interdum defluit pinguedo, vrinis innatans.*

Dat ergo ſignum diagnoſticum, quòd ſi excretio pinguedinis fit ἀθρόως, *id eſt, celeriter & confertim, ſignum eſt pinguedinem renum diſſolui, quia interuallum loci exiguum eſt: exactis ergo paucis diebus, vrina pinguis eſſe deſinit. At pinguedinis excretio tardè & paulatim fit, diuq; durat, in colliquatione totius corporis, quia pingue id per longos venarum anfractus tandem ad renes peruenit, vt fit in febribus ardentibus, quas* συντηκτικὰς *appellant, in febre hectica aut peſtilente, in affectu hepatico, &c.*

APHOR. XXXVI.

Ὁκόσοισι δὲ νεφριτικοῖσιν ἐοῦσι τὰ προειρημένα συμβαίνει σημεῖα, πόνοι τε περὶ τοὺς μύας τοὺς ῥαχιαίους γίνονται: καὶ μὲν περὶ τοὺς ἔξω τόπους γένωνται, ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον ἔξω: ἢν δὲ μᾶλλον οἱ πόνοι πρὸς τοὺς εἴσω τόπους γίνωνται, καὶ τὸ ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον μᾶλλον εἴσω.

Si quibus verò nephriticis præter ſuprà dicta ſigna dolores etiam circa ſpinæ muſculos fiunt: ſi quidem ad loca exteriora fiant, abſceſſum quoque exteriùs futurum expecta; ſi verò ad interiora magis dolores vergant, introrſus etiam abſceſſum futurum potiùs expecta.

Explicat, per quos affectus pinguedo renum colliquata prodeat cum lotio nimirùm non ſolùm per affectus renum primarios, verùm etiam eos, quibus renes ob vicinitatem afficiuntur, hoc eſt, tàm per phlegmonen renum, quàm muſculorum dorſalium, à quorum calore renes quoque ipſi ob vicinitatem incaleſcunt, adepsq; liquatur. Imò renes interdum ſuā πληθώραν *in illos exonerant, fiuntq; in illis abſceſſus, qui non ita facilè per* διαφόρησιν *poſſunt diſcuti. Quare* τὰ νεφριτικὰ *ſuprà appellauit omnes affectus, qui ſunt in loco renibus vicino. Muſculos autem* ῥαχιαίους *ſeu* ῥαχίτας *vocant, qui dorſum in partem pronam vel ſupinam vel in latus vtrumq;, vel in orbem mouent, vertebris thoracis, ceruicis & lumborum inſerti. Præcipuè verò hic loquitur de illis, qui renibus ſunt ſubſtrati, ijq; duplices: interni, qui in aperto cadauere poſt ablatum abdomen in internis muſculorum ſedibus, ſeſe offerunt, à Galeno* ψόαι, ἀλώπεκες *&* νευρομήτραι

μήτραι vocati: Hi vtrinq; bini ſunt, vnus quidem vertebras lumborum & vnà mediam dorſi partem flectit, craſſus & carnoſus: alter qui femur mouet: Externus, qui dorſum ad partem poſteriorem extendit. Et hi plures ſunt.

APHOR. XXXVII.

Ὁκόσοι αἷμα ἐμέουσιν, ἢν μὲν ἄνευ πυρετοῦ, σωτήριον: ἢν δὲ ξὺν πυρετῷ, κακόν. θεραπεύειν δὲ τοῖσι ψυκτικοῖσιν ἢ στυπτικοῖσι.

Qui ſanguinem vomunt, ſi quidem ſine febre, ſalutare: Sin cum febre, malum. Curare autem oportet refrigerantibus & adſtringentibus.

DEclarat, quomodo per lotium non ſolùm ea, quæ in ipſis renibus, ſed & in partibus vicinis ac per vaſa connexis, ſunt, excernantur: nam ſanguis, inquit, per vomitum interdum reijcitur abſq; proprio ventriculi affectu, nempè qui ab accumbentibus viſceribus, epate nimirùm, liene, vtero & alijs effunditur in ventriculum, qui eum tolerare (quia mox corrumpitur) non poteſt. In hunc, inquam, ſanguis ex illis locis ἀνάῤῥοπος plerunq; redundat per ramos venæ portæ tunicis ventriculi inſertos, vt fit in plethoricis, mutilatis, aut quibus ſupprimuntur menſes vel hæmorrhoides, aut quando affectus aliquis grauior iecur vel lienem obſidet. Locus autem affectus internoſcitur potiſſimùm doloris proprietate, ſitu, & proprijs cuiuſq; partis ſymptomatibus, tumore apparente, &c. Ex ipſo quidem ſtomacho non multus effluit ſanguis, nec eſt ſine dolore ſtomachi: Qui è viſceribus reijcitur, niger eſt & grumoſus: minùs quidem, ſi ex epate: magis ſi ex ſplene.

Monere etiam voluit hoc Aphoriſmo, multùm referre in præſagiendi ratione, num vrina cum ſedimento farinaceo aut bilioſo, aut cum bullis pinguedineq; excernantur cum febre vel abſq; hac. Vomitus, inquit, ſanguinis abſq; febre, ſalutaris eſt, qui tamen malus eſt cum febre: Ille ſiquidem ſæpè à morbo præſenti vel futuro liberat periculoq; vacat, & facilè refrigerantib. & ſtypticis curari poteſt, nec à mala cauſa prodit: Abſentia enim febris nec vlceris aut effuſi ſuppreſſiue ſanguinis putredinem nec inflamationem aut abſceſſum vllum ſubeſſe ſignificat: arguit quoq; robur naturæ, ſeſe à ſanguinis multitudine exonerantis, quo aggrauata fuit, & à quo grauioris morbi metus fuit. Verè itaq; eſt σωτήριον, vt ſignum, quanquam interdum etiam vt cauſa: nam abſolutè aliquando confert ſanguinis reiectio, vt qua

vt quæ fit per ἀναστόμωσιν, copia premente naturam poſt ſuppreſſam aliquam vacuationem conſuetam, modò ne fluxus immodicus aut vlcus reſiduum quidpiam periculi afferat: nec vaſorum anaſtomoſis vel phlegmonem vel febrem excitat, fereq́; ex ea vacuatione leuiùs habent, qui purgantur. Ruptura vaſorum deterior eſt, & fit à cauſa externa, cuius hic non fit mentio: nonnunquam tamen iuuat eos, quibus ſuppreſſa eſt vacuatio: ſed tamen periculum eſt inde, ob curationis difficultatem, & vlceris reſidui vitium, atq; ſanguinis effuſi copiam. Eroſio eorundem eſt periculoſiſſima, ob humoris acris malitiam, quæ ita breui corrigi nequit: nec eſt abſq; exulceratione nec febre. Qui per διαπήδησιν prodit, paucus eſt ac tenuis, fitq́; ex vaſorum debilitate. Verbo ἐμέουσιν copiam innuere videtur. In febribus non fit ſanguinis profuſio per ἀναστόμωσιν, quia copia ſanguinis à calore febrili abſumitur: ſed ſolùm per eius malignitatem effluit. In ſano autem homine non veriſimile eſt vomitionem ſanguinis fieri ob huius malignitatem aut vaſorum imbecillitatem, vt in febricitantibus.

Similis ſententia extat in Coacis: Τοῖσιν αἷμα πλύουσιν ἀπυρέτοις συμφέρει, ſi moderanter tuſſiant doleantq́;: febricitare autem & præterea tùm tuſſire, tùm dolere, ſanguinemq́; recentem expuere, inutile. Id Celſus lib. 4. cap. de tuſſi his verbis eſt interpretatus: Neq; ignorare oportet, eis quibus fluere ſanguis ſolet, aut quibus ſpina dolet coxaue aut poſt curſum vehementẽ vel ambulationem, dum febris abſit, non eſſe inutile ſanguinis mediocre profluuium, idq́; per vrinam redditum ipſam quoq; laſſitudinem ſoluere: neq; vomitum huius afferre periculum, etiam cùm repetit, ſi antè confirmare & implere corpus licuit: ex toto nullum nocere, qui in robuſto corpore neq; nimius eſt, neq; tuſſim aut calorem mouet.

Verum tamen eſt, quod 4. Aph. 25. dixit: Sanguinem ſuprà ferri, malum, &c. nimirùm reſpectu naturæ ſua ſponte, nec impeditè agentis, quæ nunquam hanc vacuandi vim molitur, niſi irritetur: Si tamen non adſit febris, abſq; noxa eſt. non itaq; ἀγαθὸν, ſed σωτήριον dixit, quia pòteſt ſaluti eſſe.

In fine addit curationem: vt rationem reddat, quare talem vomitum ſanguineum ſalutarem eſſe dixerit, quia curari poſſit: & oſtendat, de quo vomitu ſanguineo loquatur, nempè de morboſo, qui fit per ἀναστόμωσιν nam in hoc competunt στυπτικά, quæ ora vaſorum aperta conſtringunt & claudunt: & ψυκτικά, quæ fluentem ſanguinem compeſcunt ac ſiſtunt.

Neutra verò conueniunt in phlegmone, qua his exaſperatur & augetur, aut in ſcirrhum commutatur. Sunt autem alia remedia, quæ curant hæmorrhagias ab alijs cauſis ortas.

Omnis quidem hæmorrhagia, vt paucis rem complectar, curatur primùm auerſione, ſi eſt copioſior: Hæc verò fit vel reuulſione per venæ ſectionẽ in brachio ſiniſtro ob conſenſum lienis cum ſtomacho, aut in cruribus cucurbitulas, vincula: vel diuertentibus. 2. Deinde per ea, quæ ſanguinem fluentem ſiſtunt, intercipiunt aut repellunt. Siſtunt, quæ ipſum reddunt craſſiorem & minùs fluxilem: aut congelant, vt faciunt narcotica & opiata: item ſemen portulacæ, oxalidis, ſuccus plantaginis, polygani: aut quæ lentore ſuo fluorem ſanguinis remorantur, vt radix ſymphyti, althea, craſſula maior, centaurium maius: quædam occulta vi ſuppriment, vt iaſpis, corallium, hæmatites, camphora, vrticæ radix. III. Quæ os venarum reſeratum claudunt obturando vel obſtruendo: aut diuiſam venam coniungunt atq; conglutinant. Clauduntur ora aperta per σέγνωσιν, facta coniunctione laterum per deligaturam, vinculum, conſutionem, ſuccos adſtringentes: vel per ἔμφραξιν, os obſtruendo turundis, linamentis, grumo coacto, aut operculo eſcharoticũ inducto, regenerata carne per σαρκωτικά. Si adſit eroſio aut ruptio, locum habent emplaſtica appellata, κολλητικὰ atq; ſiccantia, qualem vim habent lenta, thus, myrrha, albumen oui, ſymphytũ, gypſum, &c.

APHOR. XXXVIII.

Καταῤῥόοι ἐς τὴν ἄνω κοιλίην ἐκπυῦνται ἐν ἡμέρῃσιν εἴκοσιν.

Deſtillationes in ventrem ſuperiorem intra viginti dies ſuppurantur.

Aliqui etiam de ſanguinis defluxu interpretantur, ex quo fit pleuritis, quæ venit ad ſuppurationem, nec ſoluitur per alui profluuium, nec per vrinas ſudorẽ in ventriculũ & thoracem aut per hæmorrhoidas vel abſceſſum.

Explicat, cur vomitum ſanguineum etiam ſalutarem ſtypticis curandum eſſe præceperit: Pituita, inquit, è cerebro delapſa ad thoracem ſuppuratur & putreſcit, id eſt, facit empyema intra 20. dies, qui eſt terminus acutorum morborum externus, ſicuti decimus quartus eſt terminus eorum internus. Multò ergo magis ſanguis extra vaſa effuſus per hæmorrhagiam, non ita multò pòſt corrumpitur, & varias noxas affert. Clarius Aphoriſmi huius ſententiam expreſſit in lib. 1. de morbis, loquens de generatione empyematis: ὅταν φλέγμα ῥυῇ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἅλις ἀθρόον εἰς τὴν ἄνω κοιλίην, σήπεται καὶ γίνεται πύον: σήπεται δ' ἐν ἡμέρῃσι μάλιστα μιῇ κἂν εἰκοσῇ, &c. Et iterum: γίνονται δ' ἔμπυοι καὶ ἀπὸ φλέγματος

ἐκ τῆς κεφαλῆς ῥυὲν, πρὸς τὸ πλευρὸν προσπάγῃ καὶ σάπῃ, &c. Fit ergo empyema non ſolùm ex ſanguinis eruptione, ſed etiam à pituitoſo humore per catarrhum à capite aut reliquo corpore in cauitatem thoracis delato: Etſi enim ſanguis aut humor, cui ſanguis mixtus eſt, ſolùm in pus conuertatur: tamen & pituita, vtpote ſanguini cognata, per coctionem quodammodo puri aſſimilatur in thorace, 20. dierum ſpatio, ob caloris magnitudinem propter cor pulmonesq́ue vicinos. Et verbo ἐκπυῆσαι, vt in libro de morbis verbo σήπεται, καταχρηστικῶς vſus eſt. Sic mucus è naribus effluens interdum puris formam ac ſimilitudinem habet. Fortè & præcedens Aphoriſmus intelligi poteſt de omni ſanguinis reiectione copioſa, etiam ea, quæ in thorace eſt: nam verbo ἐμέειν alibi quoque ſic vtitur. Fortaſſis etiam ad 36. Aphoriſmum reſpicit, q. d. Vt ex humorum transfluxu à renibus in muſculos fiūt phlegmonæ atque abſceſſus: ita empyemata ex ſanguinis aut pituitæ in thoracem defluxu generantur.

APHOR. XXXIX.

Ἤν ὑρέῃ αἷμα καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸν περίναιον καὶ τὸ ὑπογάστριον, καὶ τὸν κτένα, τὰ περὶ τὴν κύστιν νοσέειν σημαίνει.

Si quis ſanguinem & grumos minxerit, & ſtranguria laboret, dolorque in interfœmineum atque imum ventrem & pectinem inciderit, loca ad veſicam male affici ſignificat.

REpetit hunc Aphoriſmum ex quarta ſectione, vt doceat ſanguinem in cauitates effuſum grumeſcere atque corrumpi, prauaq́ue inducere ſymptomata, ſtranguriam nimirùm, doloresq́ue in partibus veſicæ propinquis, quæ vrinæ reddendæ ſeruiunt. Sanguis, inquit, in veſicam effuſus grauia parit ſymptomata, multò ergo magis in thoracem elapſus, locum cordi vicinum, aut in ventriculum noxas parit. Deinde quoque, vt probet, quòd aliquando pars propter conſenſum vicinæ partis alterius malè affectæ, laboret. Ideò dicit, τὰ περὶ τὴν κύστιν νοσέειν: Sicuti paulò antè dixit, τὰ νεφριτικά.

APHOR. XL.

Ἤν ἡ γλῶσσα ἐξαίφνης ἀκρατὴς γένηται, ἢ ἀπόπληκτόν τι τοῦ σώματος, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτο γίνεται.

Si lingua ſubitò impotens fiat, aut pars aliqua corporis ſyderata ſeu reſoluta, tale melancholicum eſt.

Alia deinceps tradit ἐπιγεννήματα, ex quibus de cauſa morbifica latente poteſt capi coniectura: ſimul rurſum inculcans, quòd partes alijs ſibi vicinis ſuos affectus communicent. Sicuti humor, inquit, à capite in thoracem delabens facit empyema, ita delabente melancholico humore aut halitu tetro ex cerebro in neruos linguæ aut partium aliarum capiti ſubiectarum, linguæ motus languet, vt balbutiat aut hæſitet, vel pars aliqua reſoluitur. Lingua etenim ἀκρατὴς dicitur, non quæ omninò motu eſt priuata, ſed cùm ſine reſolutione languet eius motus, vt videatur eſſe præludium ac initium paralyſeos ſeu obſtructionis perfectæ. Sic enim & in Coacis legimus: ὅσαι ἐκ τρώματος ἀκρατέες γίνονται τοῦ σώματος, μὴ γενομένου πυρετοῦ, ἀποπληκτικοὶ γίνονται τὰ δεξιὰ ἢ τὰ ἀριστερά. Deprauatum ſanè ac imbecillem linguæ motum alibi etiam Hippocrates ad melancholiam refert: nam in 2. Epid. 5. ſectione ait: νοσήματα ἔχουσι τραυλὸς ἢ ἰσχνόφωνος, ἢ δασὺς, ἰσχυρῶς μελαγχολικά: νοσήματα δ' ἔχουσιν: ὅσοι τῇ γλώσσῃ παφλάζουσιν, χειλῶν μὴ ἐγκρατέες ἐόντες. Cardanus propterea linguam ἀκρατῆ exponit, quæ abſurda deliraque effutit: nam qui paraplegia corripiuntur, plerunque etiam delirant. Qui verò nihil prorſus loqui poſſunt, hi ab Hippocrate ἄφωνοι appellantur. Si verba Aphoriſmi coniunctiuè legantur, ſenſus erit, eam paraplegiam ab atra bile fieri, quæ eſt cum lingua impotente, quaſi humor melancholicus non in totum obſtruat neruos: vt facit phlegma, minus enim lentoris habet, ac omnium humorum pauciſſimus eſt: Solùm itaque premit & alterat principium neruorum: aut fugat ſpiritus, quibus valdè eſt infeſtus: hi ergo deſertis neruis ſe ad interiora conuertunt, vt fit in alijs quoque affectibus animi ſubitis: vel flatus, quibus melancholici abũdant, velociter linguam impellunt, ac eius motum impediunt. Ariſtoteles 10. problem. 30. quærens, cur ἰσχνόφωνοι ſint melancholici, ſcribit hos habere celeres cogitationũ motus, quos lingua impedita aſſequi non poſſit, adeoque animus quaſi præuertat linguæ motum. Galenus ignorare ſe fatetur, quare Hippocrates iſta linguæ vitia appellet melancholica, & tandem non aliam ſe cauſam ſcire ſcribit, quàm occultã, qua ſcilicet in febre quartana ſuccus melancholicus ſit cauſa quartani circuitus. Hippocrates in lib. 1. de morbis inquit: ἀπόπληκτοι μὲν χεῖρας καὶ πόδας, καὶ φωνῆς ἀκρατέες καὶ παραπληγέες ὑπὸ μελαίνης χολῆς: ὄμματα δὲ πωροῦνται ὑπὸ φλέγματος. De iſta morborum melancholicorum mutatione loquutus eſt ſuprà in ſectione

ſexta

ſexta Aphoriſmo 56. Et mox in 57. dixit: Apoplexias maximè fieri in prima ſenecta, in qua ſuccus melancholicus redundat. Dicit autem, ἢν ἐξαίφνης ἀκρατὴς γένηται, quia ſuccus melancholicus impetu flatuum ſubitò ad neruos, vias ſpirituum impellit, at partem ſolùm horum obſtruunt, ob lentorem & paucitatem: quapropter ab hoc non ita citò vniuerſales fiunt reſolutiones ac ſtupores, quales à pituita fiunt, quæ plurima eſt in corpore, etſi ab hac non ita repentè fiant, quia ob craſſitiem non tàm facilè mouetur aut penetrat.

APHOR. XLI.

Ἢν ὑπερκαθαιρομένων πρεσβυτέρων λὺγξ ἐπιγένηται, οὐκ ἀγαθόν.

Si ſenibus ſupra modum purgatis ſingultus ſuperueniat, non bonum.

Singultum linguæ incontinentiæ, atq; ſenium melancholiæ conferens, cauſam reddit, cur lingua ἀκρατὴς atræ bilis morbum ſubeſſe ſignificet. Aetatis quoq; rationem habendam eſſe monet, ſi quis de euentu cauſisq; morborum dextrè ex ſuperuenientibus iudicare velit. In corpore ſenili nerui ſunt duriores minusq; ſenſiles, nec tàm facilè ab externis offenduntur: Eadem ætas ſuccis melancholicis magis redundat, qui ſanè ad fluxionem minùs faciles ſunt. Quapropter nerui in ſenibus non tàm promptè alieno humore, præſertim craſſiore imbibuntur aut flatu acriore feriuntur: ſecùs fit in pueris, qui ob neruorum mollitiem humorumq; fluxibilitatem ad conuulſiones ſingultumq; proniores ſunt. Quando ergo ſenes humoribus per hypercatharſin valdè commotis ſingultiunt, plus mali eſt quàm in ætate magis ſucculenta: cauſæ etenim magnitudinem ſæuitiemq; oſtendit, quum lædantur ij, qui non ita ſunt εὐπαθεῖς, iuxta 2. Aphoriſmi 34. In morbis minùs periclitantur, quorum naturæ aut ætati magis congruit morbus. Melancholici humores, vt antè dixi, non adeò penitùs obſtruunt neruos tàm repentè, vt nulla prorſus vis motrix ad linguam deferatur, vt fit in ἀφωνίᾳ & apoplexia vera. Præterea ſenibus omnia mala etiam leuia ſunt ſuſpecta, quòd imbecillus ſit eorum calor natiuus, corpus ſiccum, venas habens anguſtas, &c.

APHOR. XLII.

Ἢν πυρετὸς μὴ ἀπὸ χολῆς ἔχει, ὕδατος πολλοῦ καὶ θερμοῦ καταχεομένου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, λύσις τοῦ πυρετοῦ γίνεται.

Si febris non à bile ortum habeat, multa aqua calida capiti ſuperfuſa, ſolutio febris fit.

Similis ſententia extat in 2. Epid. 6. ſect. his verbis: Si quem febris prehendat, neq; ex bile, neq; ex pituita, ſed aut ex laſſitudine aliaue de cauſa febricitet, calida multa effuſa caput irrigato, quoad in pedibus ſudor excitetur.

Oſtendit autem hoc Aphoriſmo, multùm referre in arte prognoſtica & therapeutica, ſcire à qua cauſa orta ſint ſymptomata morbis ſuperuenientia: docet etiam affectus à ſiccitate natos, qualis eſt ſingultus in ſenibus, non purgantibus, ſed humectantibus potiùs ac rigantibus curandos eſſe, quia laborioſè purgantia plùs exiccant humoresq́; exagitant, qui moti feriunt neruos, ſpaſmumq́; & ſingultum excitant. Balnea aquæ dulcis quoq; vſurpata in febribus à bile aut quouis alio humore ortis, calore ſuo liquant humores crudos, qui fuſi ad partes poſtea debiles fluunt, obſtructiones pariunt, coctiones remorantur, aucta putredine febres exaſperant. Nomine autem τῆς χολῆς *omnes reliquos humores complectitur, ac ſæpe omnes febres à bile ortum ducere ſcribit, quia in omni genere febrium, etiam quotidianarum & quartanarum maximè continuarum, humores & ichores bilioſi mixti & plurimùm putrent, ferueriq; materiam ſeu fomitem præbent: bilis etenim omnium humorum tenuiſſima exiſtens pinguisq́;, facilè calorem flammamq́; concipit. Ab vſu itaq; balnei excludit* Hippocrates *omnes febres humorales putridas, aliosq́; affectus à craſſis humorib. crudis orientes. Gal. 10. meth. 10. balneum non niſi noxijs humoribus priùs concoctis, aut priùs aliqua ex parte vacuatis conuenire ſcribit: & libro 11. balneum probat in vniuerſali declinatione febrium ardentium ac bilioſarum: prohibet verò tùm plethoricis, tùm cacochymis, quòd humores quietos moueat, ipſisq́; viam aperiat ad partes alias nobiles & ignobiles. Conducit aũt febrib. hecticis, quæ non habent adiunctam putredinẽ, & ephemeris, quæ ex inſolatione, algore, laſſitudine, cutis ſtipatione ortũ habent: in dolore capitis à Solis æſtu contracto confert quoq; lotio aut perfuſio tepidiuſcula, ad humectationem ac frigerium capitis plus æquo excalefacti & areſacti: Hu-*

ius etiam

ius etiam vſu pori cutis rareſiunt, ſtipatio tollitur, excrementa fuliginoſa, quæ ſub cute ſunt, vacuantur, corpus vniuerſum humectatur & refrigeratur. Nos lixiuio caput lauamus, ad deterſionem ſordiũ capitis, pororumq; apertionem, exiccationemq; potiùs quàm humectationem, niſi ſit lixiuium valdè aquoſum.

Cæterùm copioſam aquæ temperatæ: (nam frigida aut feruens claudit & conſtringit poros) ſuperfuſionem fieri iubet: nam motus vehementia iuuat operationem, vt profundiùs imprimatur. Celſus libro 2. cap. 17. iſtam doctrinã ita complexus eſt: Balneum, inquit, modò diſcuſſis febrib. initiũ cibi plenioris viniq; firmioris, valetudini facit: modò ipſam febrem tollit, fereq; adhibetur, vbi ſummam cutem relaxari, euocariq; corruptum humorem & habitum corporis mutari expedit: Antiqui timidiùs eo vtebantur: Aſclepiades audaciùs, neq; terrere ea res, ſi tempeſtiua eſt, debet: at ante tempus nocet.

APHOR. XLIII.

Γυνὴ ἀμφιδέξιος οὐ γίνεται.

Mulier non fit ambidextra.

SExus ac natura experimento docet, quantum pro ætatum atq; temperamentorum diuerſitate effectus in humano corpore varient. Mulieres, inquit, non naſcuntur ambidextræ, quia nunquam tantùm roboris à natura adipiſcuntur, vt ambabus manibus æquè validos motus edant, ad quos firmitate muſculorum & copioſo calore ſpirituq; opus eſt, qui tamen in ſexu muliebri tantus non facilè eſt, niſi vſu & conſuetudine eam promptitudinem acquirant. Dextræ autem in vtroq; ſexu omniũ animalium robuſtiora eſſe ſolent ſiniſtris, teſte Hipp. in libro 3. de morbis, & Ariſtotele 19. problem. 31. primùm quidem ob conſuetudinem: deinde quòd motionis origo eſt ex dextra parte, eodem Ariſtotele autore: & dextra calidiora ſunt, ob ſitum cordis & epatis. Vix autem vllus vir ἀμφιδέξιος eſſe poteſt, id eſt, vtraq; manu ad validas actiones vti, & qui in vtraq; manu tam potentem habeat calorem, vt validas actiones obeat. Multò itaq; minùs mulier ἀμφιδέξιος eſſe poterit, quæ pauciores ſpiritus caloremq; habet: Fœminæ autem nec in dextro ſinu vteri progenitæ, habent tam validas vires in ſiniſtris partibus, vt dextras æquent, etſi ob ſitum augeatur robur dextræ manus.

manus. Viri autem nonnulli, in ſiniſtra vteri parte feminea, ſiniſtri teſticuli procreati, ſiniſtra æquè vt dextra, validos edunt motus, ſuntq́ moribus & ingenio muliebri.

APHOR. XLIIII.

Ὁκόσοι ἔμπυοι καίονται, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται: ἢν δὲ ὕφαιμόν τε καὶ βορβορῶδες καὶ δυσῶδες, ἀπόλλυνται.

Qui ſuppurati vruntur, ſi quidem pus purum & album effluxerit, euadunt: Si verò ſubcruentum, fæculentum ac fœtidum, moriuntur.

Redit ad ἐπιγινόμενα excrementorum, quæ morbis diuturnis ſuperuenientia ſalutem aut mortem ſignificant. Et quia non multò antè empyicorum ex catarrho mentionem fecit, ſi phlegma coaceruatum putreſcit, aut ſanguis poſt pleuritidem vertitur in pus, aut ſanies ex vlcere pulmonis colligitur, nunc docet, quando vſtio ſeu ſectio horũ ſit ſalutifera, aut nõ, ſumptis notis à colore, conſiſtentia & odore puris educti: nã ſi pus effluxerit purum & album, medicus cognoſcere poteſt, ægrum euaſurum. Appellat verò pus καθαρόν, quod eſt æquale, non ex diuerſis naturis conſtans, quale ſcilicet caloris natiui victoriam monſtrat, quemadmodum & pus album teſte Hippocrate 1. progn. 42. & 2. progn. 72. Adhæc album pus ſignificat, vlcus non eſſe in ſubſtantia pulmonis, verùm in eius tunica, aut in pleura aliiſq́ partibus ſpermaticis: hæ etenim quia candidæ ſunt, ſanguinem illum ſemiputridum in ſui ſubſtantias conuertere ſtudent, at cùm id ob materiæ ineptitudinem aſſequi non poſſint, addunt qualemcunq́ ornatum in colore, odore & ſubſtantia, candorem ſcilicet & æquabilitatẽ partium inducentes. Albo puri opponit ὕφαιμον, ſubcruentum, quando natiuus color exiguus aut materia non ἀνάλογος fuerit, aut huius actio dolore, aliaúe re moleſtante eſt impedita, ita vt inchoetur quidem concoctio, à qua pars vna albeſcit, alia manet ſubrubra inſtar ſanguinis: Quare nõ æqualiter cunctas partes cõcoquit. Puro puri opponit τὸ βορβορῶδες, fæculentum & fœtidum: quod nimirùm inſtar cœni craſſum eſt minimeq́ elaboratum, ex corruptione carnis pulmonum, membranarum & bronchiorum ſanguinisq́ procreatum, calore non dominante materiæ.

Fœtor quoq́ puris eſt ſignum victi caloris natiui, vincentis autẽ putridi caloris, qui corrumpit humidum natiuum, odoris baſin, ſubiectum atq́ ſedem:

ſedem: fœtor ſiquidem à putredine oritur tùm puris ipſius aut alterius humoris, tùm vlceris aut partis, vnde manat pus. Quia ergo loco puris boni generatur humor putridus fœtens, conijcimus ex eo, ægrum perniciosè habere propter pulmonum νέκρωσιν & immedicabilem materiæ corruptelam, facultatis deniq; naturalis caſum, morbiq; victoriam. Fœtor etiam ipſe ſpiritus vireſq; cordis obruit atq; extinguit. Similis locus eſt in libro 2. de morbis, vbi ait: Si ſectis pus defluat inſtar lutei oui, aut craſſum cum virore, ſubpallidum, moriuntur. Ibidem quoq; ægrum conualeſcere ſcribit pulmone ſuppurato, ſiquidem album pus & purum effluat, fibris etiam cruentis intermixtis: Sin vitello oui ſimile ac ſubuiride, craſſum & fœtidum, ipſum mori. Tum verò ſectio aut vſtio in empyicis locum habet, quando pus in ſpacio thoracis contentum ad ſui craſſitiem aut copiam aut virium imbecillitatem nec per ſputa, nec per aluum aut vrinas expurgari poteſt. Ea verò tentanda eſt, poſt decimum quartum diem à ruptione vomicæ, donec ſcilicet pus illud concoquatur, & antequam viſcera contrahant vitium & vires collabantur, aut pus corrumpatur. Num verò ſecti aut vſti euaſuri ſint, ex puris erumpentis conditione conijciendum eſſe, monet hic Aphoriſmus.

APHOR. XLV.

Ὁκόσοι τὸ ἧπαρ διάπυον καίονται, ἢν μὲν τὸ πῦον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται. Ἐν χιτῶνι γὰρ τὸ πῦον τουτέοισιν ἐστίν: ἢν δὲ οἷον ἀμόργη ῥυῇ, ἀπόλλυνται.

Quibus iecur purulentum aduritur, ſi pus purum & album effluat, ſalui fiunt. In tunica enim ipſis pus continetur: Si verò qualis amurca profluat, intereunt.

CAuſam affert, propter quam aliqui epar vel pulmonem purulentum habentes euadant, alij verò intereant. Monens, ſpectandam quoque eſſe partem affectam, ſi quis dextrè περὶ τῶν ἐπιγινομένων iudicium ferre velit.

Fit autem ſuppuratio abſceſſus, qui eſt in tunica viſcus inuoluente, quæ pars eſt vel peritonæi vel membranæ ſuccingentis coſtas: Vel fit in ipſa viſceris ſubſtantia carneq; & vaſis. Si illic vomica epatis, illæſa viſceris ſubſtantia, rumpitur, & pus intra peritonæum fluctuat, aut per puris craſſitiem copiamúe aut virium infirmitatem non rumpatur abſceſſus, facta autem vſtione aut ſectione pus album & æquale effluxerit, ſeruari poſſunt æ-

gri, quia ſignificatur facultatis alteratricis robur, naturæ victoria, & viſcerum integritas, & quòd pus in membrana ſolùm contineatur. Sed quibus corruptio ad carnem vſq; iecoris penetrat, hi moriuntur: nam virtus coctrix perit, nec caro epatis, quum ſit primigenia, nulla arte reparari poteſt, neq; fieri poteſt, vt calor vllus eam parte corruptã, quũ fibris careat, in verũ pus commutare poßit: Ideoq; in his cœnoſum pus, & quaſi amurcæ ſimile, ruſum, glutinoſum & fæculentum redditur. Caro ſiquidem epatis corrupta colliquatur, fitq; ſe ipſa humidior ob putredinem, & diffluit inde ſubſtantia, colore & conſiſtentia reſpondens amurcæ, hoc eſt, recremento ac feci oliuarum expreſſarum, vt definit Dioſcorides, quod ruſum eſt & fæculentum glutinoſumq; fœtidi odoris: Galenus in hoc commento, & 1. ſimpl. 18. confert feci in vino, vt & Theophraſtus lib. 1. de cau. ſtirp. cap. 13. Plinio autem amurca non eſt fex olei, (hanc enim fraces nominat) ſed potiùs ichor ſeu ſuccus ſeroſus, medius inter oleum & fraces, vinoſus, acris & acetoſus, in oliuis expreßis apparens.

De vſtione hac loquitur Celſus lib. 4. cap. 8. Si iecur vomica laborat, eadem facienda ſunt, quæ in cæteris interioribus ſuppurationibus, quidam etiam contra id ſcalpello aperiunt, ipſam vomicam adurunt, &c. Primùm ergo locum ferro non candenti aperire locum iubet, deinde vomicam intus adurere. Hippocrates quoq; in libro de internis affectionibus, cùm iecur maximum euaſerit, ſic vt multum promineat, exurere ipſum iubet buxeis fuſis oleo feruente intinctis aut fungis: at cùm educitur pus, candente ferro exurendum ſcribit, vſtionem plerîq; magis probant quàm ſectionem, quòd ignis putredinem finiat, non ſolùm pus educendo & abſumendo ſaniem, à qua vis σηπτικὴ ſerpit, ſed etiam impreßionem ex ſanie relictam corrigendo & exiccando.

APHOR. XLVI.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἄκρητον ποτίσας, ϗ λούσας πολλῷ θερμῷ φλεβοτόμει.

Dolores oculorum poſt meraci vini potum, & calidæ aquæ multæ lotionem, vena ſectione curato.

SVprà 42. Aphoriſmo dixit, febres non ab humore multo aut putrido ortas, lotione: & in ſequentibus, vomicas ſectione & vſtione curari: Hic addit, dolores, qui potu vini & lotione non curantur, hos vacuantibus

tibus rectè curari, vtpotè qui non à nudis qualitatibus exiſtunt, verùm ab humorum copia, quæ commodiſsimè per apertam venam educitur: Quando, inquit, dolores oculorum poſt vſum balnei viniq; generoſi non ceſſant, ſignũ eſt, eos non à flatibus, aut praui humoris acrimonia oriri, ſed à multo potiùs ſanguine, qui phlebotomia minuitur. Hoc itaq; conſilio pars huius Aphoriſmi repeti videtur ex ſectione ſexta, vt in memoriam reuocet, non ſolùm partem affectam, ſed etiam cauſam morbificam ſpectandam eſſe, quam ſequens curatio monſtret. Galenus in commento monet, ſi abſq; totius corporis plenitudine dolor ſit propter ſanguinem craſſum vias obſtruentem, prodeſſe vinum cum balneo: Sin adſit plethora, venæ ſectionem: ideoq; Aphoriſmum iſtum adulterinum eſſe putat, quum tria iſta remedia non poſſint vni affectui congruere: Quamquam Hippocrates non velit cuncta hæc conuenire, ſed ſi duo priora non iuuent, accedendum eſſe ad tertium.

APHOR. XLVII.

Ὑδρωπιῶντα ἢν βὴξ ἔχῃ, ἀνέλπιστός ἐστιν.

Si tuſsis hydropicum habeat, deſperatus eſt.

INſeritur hic Aphoriſmus, vt doceat habendam eſſe rationem cauſæ morbificæ & partis affectæ. Hydrops, inquit, incurabilis eſt, ſi ab epate corrupto oritur: cauſa etenim huius mali non poteſt, vt dolores oculorum, tolli vel alterantibus vel vacuantibus. Vocabulo ἔχῃ *notat vehementiam affectus, qui nimirùm pertinax ſit ac ægrè medicabilis, eò quòd à corrupto aliquo viſcere oriatur. Tuſsis autem pertinax infeſtat illos in hydrope, quorum epar ſcirrho, dyſcraſia frigida hectica, tumore, ſphacelo aut maraſmo retorrido laborat, cui & vis ſanguifica periit, vt & pulmones aquoſum humorem effundant in mediam thoracis amplitudinem: & epar pondere ac languore ſuo deorſum inclinans, vnà ſecum diaphragma ad inferna reuellit, vnde inanis tuſsicula excitatur, de qua & in 2. progn. 3. loquitur Hippocrates, cùm ait: Quibus ab epate hydropes fiunt,* βῆχές τε καὶ θυμὸς τούτοισιν ἐγγίνεται, *&c. Suprà 6. Aph. 35. loquutus eſt de tuſsi ſuperueniente in hydrope ex catarrho aut aliis de cauſis, quã ſimpliciter malam eſſe dixit, hic agit de tuſsi conſtante, quæ vnà cum hydrope incepit, iecinorisq; corruptelam indicat.*

APHOR. XLVIII.

Στραγγουρίην καὶ δυσουρίην θώρηξις καὶ φλεβοτομίη λύει: τέμνειν δὲ τὰς εἴσω.

Stranguriam & dyſuriam vini potio & venæ ſectio ſoluit: Incidendæ autem ſunt interiores.

Declarat, quomodo oculorum dolores potu vini meraci & venæ ſectione ſoluantur: nam iiſdem quoque remediis, inquit, curatur ſtranguria & dyſuria, potu quidem vini, quando veſica propter humores craſſos aut flatus grumoſúe obſtruentes, aut imbecillitatem propriam ex intemperie frigida contractam, officium nō facit: Phlebotomia verò, quando phlegmone iam eſt præſens, aut metus eſt futuræ in pingui renum tunica ob plethoram & vaſorum repletionem & arctationem, vt ſuprà 6. Aphoriſmo 36. fuſiùs explicatum eſt, vbi dyſuriæ ſolùm ac venæ ſectionis meminit.

APHOR. XLIX.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα καὶ ἐρύθημα ἐν τῷ στήθει ἐπιγενόμενον, ἀγαθόν: ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

Ab angina detento tumor & rubor in pectore ſuperueniens, bonum: forìs enim vertitur morbus.

Eadem ordinis ſerie quatuor iſti Aphoriſmi ſuprà in libro ſexto recenſentur, quâ hîc repetuntur, etſi non pari conſilio vniuerſi. In hoc quidem reddit rationem, quare venæ ſectio dyſuriam & ſtranguriam ſoluat, nempè quòd morbificus humor ab internis ad externa ducitur, quemadmodum fit in angina, humore, qui tumorem ruboremque excitat, à faucibus ad pectus translato. Id bonum eſſe dicit propter partis affectæ naturam: nam propter partium ſpiritalium nobilitatem vſumque vitæ neceſſariũ à faucium quàm pectoris tumore maius imminet periculum. Signum quoque robuſtæ naturæ materiam ab interioribus ad exteriora expellentis: Tùm ergo dolor fit remiſſior, febris mitior, ſpiratio & deglutitio expeditior.

APHOR. L.

Ὁκόσοισι σφακελισθῇ ὁ ἐγκέφαλος, ἐν τρισὶν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται: ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

Quibus

Quibus cerebrum in corruptelam vertitur, intra tres dies pereunt: Si verò hos ſuperauerint, ſani fiunt.

In Coacis hæc ſententia bis repetita eſt his verbis: Ἐγκεφάλου σφακελίσαντος, οἱ μὲν ἐν τῇσιν τρίτῃσιν ἡμέρῃσιν, οἱ δὲ ἐν τῇσι ἑβδόμῃσι τελευτῶσι; ταύτας δὲ διαφεύγοντες, σώζονται.

EXemplo corrupti cerebri docet, verum eſſe, quod antè dixit, perire illos, qui exuſti de ſe pus emittunt amurcæ ſimile, à putrida epatis carne promanans: euadere tamen poſſe, quando illæſa viſceris carne, pus in tunica viſcus ambiente continetur.

Senſus enim eſt: In ſphacelo cerebri, niſi ipſa medulla ſit corrupta, fieri poteſt, vt homo euadat, modò vires robuſta ſint, nec nouum deinceps malum ex ichorum aut membranarum putredine accedat. Non minùs verò epatis quàm cerebri vſus toti corpori neceſſarius eſt. Quare vt mors corruptionem cerebri tridui ſpacio comitatur, ita à corruptela iecinoris non minus periculum mortis imminet, etſi non ita celeriter interitum afferat.

Sphaceli autem nomen, teſte Galeno in exegeſi, medicis reliquis quamlibet membri corruptionem ſignificat: Hippocrati autem eam, quæ in oſſe eſt: ſicuti quæ in carne, gangræna dicitur. In hoc autem commento, vt & in 4. de vict. acut. 35. Galenus σφάκελον *etiam dici ait carnoſarũ partium mortem, quæ inflammationis magnitudinem ſequitur, quam medici propriè gangrænam nominant: nec in hoc Aphoriſmo ſignificat ipſam cerebri* νέκρωσιν, *quæ gangræna non curata terminus eſt, & à qua nullus euadit, calore ſcilicet partis iam extincto, & humido inſito abſumpto à calore igneo aut ſuffocato vel corrupto, quibus pars viuebat. Id quod interdum accidit ob malè affectum cor, quod non ſatis copioſos & benè viuificos ſpiritus poteſt in omnes partes diſtribuere, deficiente illius motu: cuius rei hiſtorias recenſet Veſalius eorum, quibus gangræna nata fuit in cruribus & alijs partibus, ob miram molem carnis glanduloſæ in ſiniſtro ventriculo cordis.*

Loquitur ergo Aphoriſmus de magnæ inflammationis in gangrænam ſeu σφακελισμὸν *tranſitu, vel de ipſa phlegmone magna, quæ ſyderationis ſeu corruptelæ periculum minatur, quando nimirùm putredo excitatur in cerebro ob ſuppreſſam ſaniem aut grumũ vaſis dilaceratis aut ſauciatis poſt ictum aut caſum adfluente magna humorum copia ibi hærente, à qua*

calor cerebri, alioqui paucus ac imbecillus, opprimitur & ſuffocatur aut corrumpitur. Perfecta ſanè cerebri ſyderatio ſtatim interficit, propter partis præſtantiam & ipſius affectus grauitatem ac magnitudinem.

Ac morbo magno natura robuſta vltra primum diem decretorium non dat inducias: Ideoq́ intra triduum pugnam & luctam tentat, in qua niſi ſuccumbat, ſpes eſt ſalutis ex morbi remiſſione & virium confirmatione, niſi recidiua fiat ex morbi reliquijs: ita enim & ſeptimo primum die perire poſſunt, imò etiam poſt ſeptimum: Exacto tamen primo triduo, ſalus ſperanda eſt: ſignum enim eſt vires validas eſſe, atq; ſphacelum eſſe remiſſum. Iuuanda verò natura eſt à medico, qui ſectione vias aperire poteſt puri collecto aut putridis vaporibus & fumis, quos internus ignis excitat. Amatus 1. cent. 9. hiſtoriam recitat de quodam, qui 48. horarum ſpacio ex hoc affectu perijt. Superioribus quoq; annis in malignis febribus Epidemicis, quas Vngaricas cognominabant, viſa eſt cerebri ſubſtantia in fœtidam ſaniem colliquata. Aphoriſmus de incipiente tantùm ſphaceliſmo aut diſpoſitione praua accipi debet, à qua æger reſtitui poteſt diligenti adhibita curatione.

Sphaceliſmus cerebri copiosè in 2. & 3. libro de morbis deſcribitur ad hunc ferè modum: Sanguis in vulnere aut caſu ictuúe, aut bilis feruens, aut pituita madens putreſcit: inde accẽditur calor, cerebrum igneſcit & fit phlegmone: quare medulla ſpinæ, cæteraq; partes è cerebro membrana mediante deducta, dolent: ſequitur ſurditas, vocis priuatio, &c. cor per arterias, orificium ventriculi per neruos irritatur: Inde animi deliquiũ, & ſudor fit, laborante natura: Hac ſi vincit in certamine, ſanguis fluit è naribus, aut euomitur, aut per eas venas exit, quæ ex interiore cerebro in caluariã abeunt: paulatim in ſyncipite tumor naſcitur, qui ſuppurat, & vt puri pateat exitus, ſecatur: Sin vincitur, inualeſcit incendiũ, fit rigor, febris, ſudor frigidus, ſequiturq́ mors celeriùs aut tardiùs, prout materiæ vis & copia, atq; in putredinem malignã procliuitas, naturæq; robur adfuerit, &c.

APHOR. LI.

Πταρμὸς γίνεται ἐκ τῆς κεφαλῆς διαθερμαινομένου τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ διυγραινομένου τοῦ ἐν τῇ κεφαλῇ κενοῦ, ὑπερχεῖται γὰρ ὁ ἀὴρ ὁ ἐνεὼν ἔξω: ψοφεῖ δὲ, ὅτι διὰ στενοῦ αὐτῷ ἡ διέξοδός ἐστιν.

Sternutamentum cietur ex capite, calefacto cerebro, aut perhumectato ſpacio inani, quod eſt in capite: aer enim intus contentus foràs erumpit. Sonat autem, quia per anguſtum ipſi eſt exitus.

Rurſum

Rurſum oſtendit morbos ſolui per ea, quæ materiam morbificam euacuant: & cauſam reddit, quomodo ſanus fieri poſſit, cuius cerebrum ſphaceliſmo, morbo grauiſſimo, ſit correptum: Eam verò totam reijcit in robur facultatis expultricis, quam cerebro validiſſimam ineſſe monſtrat ſternutamentum, quod nihil aliud eſt, quàm vehemens cerebri & partium coniunctarum concuſſio, qua ingenti ac ſonoro impetu forâs expellitur id, quod calore liquatum partes cerebri anteriores ſtimulat & moleſtat. Non diſsimili ratione, inquit, calor natiuus à nimio phlegmones cerebri feruore aut humorum ſuperfluorum copia excitatus inſurgit, vt expellat ea, quæ cerebrũ adfligunt, per quaſcunq; vias poteſt: nam Hippocrates docet in cerebri ſphacelo nares ſtillare ſanguinem, atq; fieri ſanguinis vomitum, quando nimirùm venæ in capite calefactæ fuerint, ſanguisq; in ipſis efferbuerit, tùm venæ capitis, inquit, ſanguinem diſtribuunt ad os & nares: quæ verò circa ſpinam ſanguifluæ, in corpus.

Fortem autem fieri expulſionem ab ipſo cerebro probat Hippocrates, quia aër, inquit, per nares & palatum vnà cum vapore humoreúe intus genito & collecto attractus erumpit cum ſonitu, qui ſanè argumento eſt, quod aër ſubitò violenterq́; per vias arctas, anguſtiſſima videlicet oſsis narium foramina, in apertum exeat & erumpat, vnâ ſecùm deferens humores, quos intermedio ſpacio offendit.

Vehemens itaq; expulſio ſpiritus cauſa eſt, ſine qua ſternutatio fieri nequit: hæc verò facultatis motricis à cauſa præter naturã irritatæ, opus eſt, adeoq́; motus ſymptomaticus cerebri, etſi vnà & pectus cõcutitur, per iſtam ſiquidem vehementem aëris expulſionem non ſolùm quæ naribus, oſsi cuneiformi, & cerebro anteriori ſunt moleſta, ſed etiam quæ in aſpera arteria hærent, excutiuntur. Cauſa, quæ naturam ad eum vehementem motum concitat, vel eſt externa, nares mordicans & titillans: vt ſunt medicamenta ptarmica naribus inflata: vel interna, defluxio ſcilicet humoris acris è capite, cuius portio inflatus conuerſa ſtimulat vel diſtendit cerebrum anterius, & ita ad concuſſionem id incitat: aut ſpiritus flatulentus irritans vel grauans cerebrum, qui ſcilicet eſt inter cranium & menyngas, vel in vacuis ſpacijs ſupra nares in oſſe frontis & cuneiformi, vel in ipſis anterioribus cerebri ſinubus. Porrò vt hunc cerebrum à ſe depellat, geminam adhibet expirationem, vnam, quam per ſe facit per oſſa ethmoidas alteram per palatum, thoracem neruis ſeu prælongis manibus, vt Galenus ait, in thoracem demiſsis, vtens, & ſpiritum vnico impetu ex pulmone & capite

capite vehementer & confertim per foramina narium emittens, & vnà rem mordicantem explodens.

Ceterùm flatus duobus modis mouetur, vel à calore ſuperueniente in cerebro, frigido vt nō mouere poſſit flatus, nec ab humore ſuperfluo in cerebro inani & calido, cuius nimirū calor impar ſit concoquēdo humori nimio. His duobus modis ſternutationem moueri Hippocrates hic docet, addens efficientem, nempè virtutem excretricem valentem, ſpiritumq́ ex anguſtijs in ſinus ampliores commotum. Niſi autem cerebrum validum ſit, materiaq́ ſtimulans ei communicetur, non fit ſternutatio, etiam narium cauitatibus irritatis. Sternutatio itaq́ oſtendit facultatem cerebri adhuc eſſe robuſtam, præſertim quando cum ſpiritu flatuoſo etiam humiditatē quandam excernit, interdum ſenſu perceptibilem, interdum verò obſcuram & inſenſilem. Fit quoq́ expulſio irrita & inutilis συμπτωματικῶς, *virtute expultrice ſtimulata copia vel acredine materiæ nondum concoctæ, vt in principio coryzæ: Aut quæ nullus humor excernitur, fruſtraq́ cerebrum iſto motu irrito lancinatur, materia intus permanente, quum ob contumaciam protrudi & expurgari nequeat. Tali ſternutatione non leuatur caput, quæ tamen poſtea facultatis excretricis robur, & cōcoctricis victoriā, materiæq́ reſolutionem denunciat. Etſi itaq́ ratione cauſæ irritantis eſt præter naturam, ob robur tamen facultatis aliquando in bonis ratione ſigni, non cauſæ ducitur, præſertim in affectibus capitis à plenitudine: In thoracis affectibus ſternutamenta non probantur, quia exagitant thoracem pulmonemq́ lacerant, quem in quiete eſſe conuenit.*

APHOR. LII.

Ὁκόσοισιν ἧπαρ περιοδυνᾶται, τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὴν ὀδύνην.

Quibus iecur vehementer dolet, ijs febris ſuperueniens ſoluit dolorem.

Aphoriſmi iſti hoc in libro repetuntur, aut de nouo inſeruntur, ab Hippocrate, vt doceat, morbos ſolui per vacuationem & diſcuſſionem, ſiue id à natura fiat rectè operante, ſiue à calore febrili, ſiue medici opera. Suprà 6. Aph. 40. de hypochondrij dolore indifferenter loquutus eſt: in hoc agit de epatis dolore, qui ortum ducit à flatibus, aut frigidorum humorum obſtructione, aut intemperie aliqua frigida inæquali, hunc,

hunc, inquit, ſoluit calor febris, quia cauſam doloris tollit, incidendo, extenuando, diſcutiendo & ad ſymmetriam perducendo. Legitur eadem ſententia in Coacis his verbis: Τοῖσιν ἧπαρ ἐξαπίνης περιοδυνᾶσιν, πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει. *Vbi vox* ἐξαπίνης *additur, vt dolorem ex flatibus denotet, iſte etenim ſubitò excitatur, quando materia craſſa viſcidaq́ꝫ calore diffuſa in flatus reſoluitur, qui deinde irruunt in membranam, quæ carnem iecoris inueſtit: vinculaq́ꝫ diſtrahunt ac diuellunt, vnde dolor vehemens, quem ſoluit calor febris, qui flatus in halitum diſpergit, quod imbecillus calor innatus præſtare non potuit. Deinde vox* ἐπιγενόμενος *excludit dolorem à phlegmone excitatum, huius ſiquidem perpetuus comes eſt febris. Vehementia autem doloris, quem vox* περιοδυνᾶται *innuit, excludit obſtructionem, à qua ortus dolor leuis eſſe ſolet aut mediocris: Adhac ab vtraq; cauſa dolor tardiùs & generatur & ſoluitur, à febre autem finitur. Vehementer quoq; dolet totum dextrum hypochondrium, non ſolum ob magnitudinem phlegmones aut ſuppurationem intra membranam epatis, (nam qui eſt in carne eius, grauis tantùm eſſe ſolet) ſed etiam propter ſpiritum flatuoſum, qui tunicam obuoluentem violenter diſtendit. Priores duas cauſas abeſſe duo indicant, febris* ἐπιγενόμενος, *& repentinus doloris exortus: at qui a flatu eſt, repentinus quidem eſt ac vehemens, at abſq; febre: Dolorem propter obſtructiones in extremis tenuium vaſorum partibus grauitatis ſenſus in dextro hypochondrio ſeparat a flatulenta diſtentione. Febris itaque ſoluit dolorem, qui a frigore eſt, aut flatu: nam hunc tenuando, coquendo & interdum obſtructiones ſoluendo, diſcutit.*

APHOR. LIII.

Ὁκόσοισι συμφέρει αἷμα ἀφαιρέεσθαι ἀπὸ τῶν φλεβῶν, τούτους χρὴ ἦρι φλεβοτομέεσθαι.

Quibus ſanguinem è venis detrahere confert, iis verno tempore ſecanda vena eſt.

NOn ſine conſilio Aphoriſmus hic ex libro ſexto repetitur, mutatis nonnihil verbis, volens etiam repetitionibus huiuſmodi præcepta vtilia atq; neceſſaria diligenter lectori inculcare. Senſus verò eſt: Dolor a flatibus aut frigore ortus rectè alterantibus tollitur: at qui ab humoribus exiſtit, præcipue autem à ſanguine, abundat & rectiſſime per venæ ſectionem curatur, & maximè quidem verno tempore, quo ſanguis in

partes exteriores magis diffunditur, qui per hyemem in internis lat[illegible] at reconditus: & natura vires radijs Solis ad noſtrum verticem aſcendentis adiutæ tunc robuſtiores ſunt. Sicuti quoq; humores in calido cerebro liquati, nareſq; irritantes per ſternutationem protruduntur, qui intus manentes ſubſtantiam cerebri corrumperent: ita quando phlegmone cere[illegible] adeſt, adfluxum & copiam ſanguinis per apertam venam imminuere ac detrahere confert, ne ſphacelus ſequatur.

APHOR. LIIII.

Ὁκόσοισι μεταξὺ τῆς γαστρὸς καὶ τῶν φρενῶν φλέγμα ἀποκέκλει[illegible]σι, καὶ ὀδύνην παρέχει οὐκ ἔχον ἔξοδον, οὐδὲ εἰς ἑτέρην τῶν κοιλιῶν, τ[illegible]σι κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κύστιν τρεπομένου τοῦ φλέγμα[illegible], λ[illegible]σις γίνεται τῆς νόσου.

Quibus inter ventriculum & ſeptum tranſuerſum pituita repoſita eſt & d[illegible] adfert, in neutrum ventrem exitum habens, ijs per venas in veſicam [illegible] pituita, morbi ſolutio fit.

DEclarat, vt apparet, quomodo vehemens epatis dolor per f[illegible] ſuperuenientem ſoluatur, diſcuſſa nimirùm per διαφ[illegible] dolorifica, aut per ſanguinis miſſionem vacuata: nam p[illegible] inquit, cum dolore (ob flatus, in quos tepidè illius loci calore [illegible] abſtruſis & impe[illegible]ijs circa diaphragma hærens, ita vt nec in [illegible] tatem nec in abdomen deponi poßit: calore autem attenuat[illegible] in ven[illegible] patis, nam à natura robuſta transfertur, ac per veſicam vacuat[illegible] terdum natura miraculosè per vias cæcas nobis incognitas & om[illegible] conſpicuas ſoluit morbos, vt Hipp. 6. Epid. 5. com. 2. præclare d[illegible] ρίσκει ἡ φύσις ἑαυτῇ τὰς ἐφόδους, οὐκ ἐκ διανοίας, ἀπαιδε[illegible] οὐκ μαθοῦσα τὰ δέοντα ποιεῖ.

Obſcurus ac explicatu difficilis eſt hic Aphoriſmus non co[illegible] eruditam Anatomiam: Incertum enim eſt, quomodo phleg[illegible] rens inter diaphragma & ventriculum, hoc eſt, inter ſeptum [illegible] partem, quæ inferiorem ſepti ſuperficiem ſuccingit (Marin[illegible] προσεπιτοναίου ap[illegible]ellauit: *aliqui hodiè vulgari voce ſtomachi f[illegible] nant) ita vt nec per ſeptum in thoracis cauitatem, ne[illegible] per [illegible] ritonæi deorſum in abdominis ſpacium permeare p[illegible] ta[illegible] transſmutatur. Aliqui id fieri exiſtimant, [illegible] paul[illegible]*

[illegible]

tenuata per tunicam epar inueſtientem, peritonæi propaginem, in ipſam iecinoris carnem abſorbeatur, ac tandem in eius venas, & hinc per emulgentes atq; renes cum ſeroſo excremento in veſicam deducatur. Alij per truncum cauæ venæ aſcendentem, qui ibi peritonæum & diaphragma perforat & amplos habet meatus, id fieri arbitrantur. Cæterùm ſi vera eſt Bartholomæi Euſtachij obſeruatio, nihil opus eſt tam longas quærere ambages: Is enim venas renum venamq; azyga interdum cum venis diaphragmatis vniri animaduertit: Facilis ergo eſt phlegmatis in ſepto hærentes per has vias in renes & veſicã expurgatio. Veriſimile itaq; eſt, huiuſmodi induſtriã naturæ, quæ animaliũ ſalutẽ conſeruare ſtudet, ac dolore vrgetur in expurgando diaphragmatis abſceſſu per lotium ab Hippocrate obſeruatã fuiſſe: quandoquidem & per oſſa, eodem autore, abſceſſus fiunt, ac per cutem integram ſanguis excidit in oſſium fracturis callum contrahentibus, vt Galenus in commento monet.

APHOR. LV.

Ὁκόσοισι τὸ ἧπαρ ὕδατος πλησθὲν εἰς τὸν ἐπίπλουν ῥαγῇ, τουτέοισιν ἡ κοιλίη ὕδατος ἐμπιπλᾶται, καὶ ἀποθνήσκουσιν.

Quibus iecur aqua refertum in omentum eruperit, iis venter aqua expletur, atque moriuntur.

Correctio quædam eſt antecedentis Aphoriſmi, docens, non ſemper felices eſſe humorum translationes per anguſtos meatus, ſi ſcilicet fiant ad loca abſtruſa, à quibus nullus eis ad veſicam vel aluum exitus patet, maximè ſi materia fuerit contumax aut natura parùm robuſta, aut pars aliqua corporis corrupta. Interdum iecur totum copioſa aqua refertum in magnam intumeſcit molem, è quo ſciſſo deinde in cadauere mortuo plurimum aquæ effluit. Hæc ſi per ramos venæ portæ meſentericos cum impetu in inteſtina detruditur, atq; hinc per aluum confertim vacuatur, ſoluitur morbus, vt ſuprà 6. Aph. 14. docuit: At ſi per ramos ad omentum tendentes (quod eſt veluti penus ſecundaria prependens ventriculo alimentum per longiores inedias) impetu quodam per extrema orificia per vim reſerata præ multitudine, eruperit aut propulſa fuerit in cauitatem omenti tanquam in marſupium quoddam (nam epiploum duplicatum peræ & impertuſi infundibuli ſpeciem habet, intra ſe caudicem venæ portæ excipiens) repentè venter aqua repletus diſtenditur: & mors ſequitur.

quitur. Idq́ accidit fortè ſplene aquoſo exiſtente ob hydropoſiam: de quo Hipp. in libro de morbis mulieb. loquitur: ſplen ſublatus oppletusq́ aqua, corpori refundit aquas per venas, maximè in epiploum & partes aluo propinquas, & in crura: Et libro de locis in homine: ἀπὸ τ̃ σπληνὸς θάλλοντος ἀποῤῥέει ἐς τὸ ἐπίπλοον, ὡς ἐγγύτατα ἐὸν τὸ ἐπίπλοον. *Aperiuntur & epiploi venæ aqua diſtentæ, quæ guttatim poſtea influit & inſtillat in abdominis ſpacium. At epar, ſi robuſtum eſt, non ſe in omentum exonerat, vt lien aut aliæ partes à quibus hoc enaſcitur: pars enim omenti dextra, quæ iecori propinquat, ſolida eſt, nec quid in ſe illabi ſinit, niſi putredine exeſum omentum laceretur aut rumpatur.*

Facta autem huius corruptione, nulla ſalutis ſpes eſt. Si enim omenti tunica exeditur acrimonia aquæ priùs in epate collectæ, neceſſe eſt epatis quoq́ carnem ab eadem corrumpi: quare veriſimile non eſt iſtam expulſionem robore epatis fieri. Adhæc aqua iſta in abdominis capacitatem [illegible] dit, ibiq́ propter vias imperuias hæret, nec facilè à venis ob epatis [illegible] imbecillitatem rurſus abſorbetur, vt ad inteſtina vel veſicam dedu[illegible]. Medicamenta præterea hydragoga, aut alia remedia natura debilis ferre non poteſt, nec παρακέντησις *conferre poteſt, quum ſecare & perforare omentum non ſit tutum.*

Galenus Aphoriſmi verba, τὸ ἧπαρ ὕδατος πλησθὲν, *expo[illegible] lis aqua plenis, in membrana carnem epatis obuoluente obortu[illegible] ipſe vocat: has ruptas, ait, effundere aquam in epigaſtrium. Ve[illegible] crates dicit ipſum epar repleri, non membranam: & ab epate in omentum, & ab hoc demum in ventrem erumpere. Nec veriſimile eſt veſiculas [illegible] ruptas tantum aquæ profundere poſſe, vt vel omentum vel abdomen [illegible] te & affatim replere poßint: quod verbo* ῥαγῇ *Hippocrates [illegible] voluit.*

APHOR. LVI.

Ἀλύκη, χάσμη, φρίκη, οἶνος ἴσος ἴσῳ πινόμενος λύει [illegible] σον.

Anxietudo, oſcitatio, horror, vinum æquali portione aquæ epo[illegible], ſo[illegible] morbum.

Plurimis huiuſce libri Aphoriſmis docere voluit, morbos [illegible] teriæ morbificæ euacuationem, manifeſtam vel oc[illegible] retentionem afferre exitium atq́ mortem: [illegible] hoc d[illegible]

vnde

modo pituita inter ſeptum & ventriculum collecta ad veſicam poſſit deuenire: aut aqua ab epate in omentum penetrare: Idq; vini exemplo facit, quod ore ſumptum ob ſui λεπτομέρειαν citò per vniuerſum corpus penetrat, vaporesq́; & flatus, qui oſcitationis, pandiculationis, horrorisq́; cauſæ ſunt, diſcutit, per meatus minimè conſpicuos ſpirituoſa ſua ſubſtantia in muſculos ſubiens. Totum ſiquidem corpus eſt σύμπνουν καὶ σύῤῥουν. Vinum verò multis corporis affectibus, frigidis potiſſimùm atq; humidis medetur, optimi ſucci eſt, ſolidas partes nutriendo humectat, & multò efficacius præſtat aquæ miſtione perfuſum: nam ita vinum diutiùs moratur, & ob moram iſtam magis vires ſuas exerit: eſt quoq; vehiculum aqua, quæ acrimoniam humorum contemperat, quos vinum calore attenuatos diſcutit, ac ſui motus impetu propellit: feruorem autem & maximè ſiccitatem vini temperat ac retundit, eiusq́; vaporationem coërcet: fertur aqua autem à vino tanquam vehiculo per vniuerſum corpus, ne diutiùs in hypochondrijs hæreat. Conſimiliter autem aquoſus humor ab epate in omentum defertur, qui vehiculo tenuioris ſucci, caloreq́; epatis adiutus per membranas penetrat. Mixtionis verò modus non vnus eſt, nimirùm pro vini viribus, affectusq́; morboſi ſpecie & magnitudine, atque ſumentis natura variandus.

Porrò vinum dilutum tollit ἀλύκην, quam & ἀλυσμὸν, ῥιπτασμὸν, ἀπορίαν, δυσφορίαν, ἄλυσιν & ἄλιν Græci vocant: eſtq́; πάθος ventriculi ab humore aut flatu acri, tunicis eius immerſo vellicati maleq́; affecti: quem vinum dilutum diſcutit aut temperat. Eadem ratione Galenus 10. meth. 3. & 4. exhibens panem vino imbutum horrores in febribus bilioſis inhibuit, frangendo bilis acrimoniam in primis venis hærentis, aut cruditatem corrigendo. Fit quoque ab humore acri & feruente in hypochondrijs primisq́; venis.

APHOR. LVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φύματα γίνονται, τουτέοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος λύεται ὁ πόνος.

Quibus in fiſtula vrinaria naſcuntur tubercula, vbi ſuppurauerint & eruperint, doloris fit ſolutio.

EST & hic Aphoriſmus ex fine ſectionis quartæ repetitus, non tamen ocioſè: voluit enim noto exemplo probare, quod antè dixit, eſtq́; ſenſus: ſicuti dolor in tuberculis in vrinario meatu natis ſoluitur, quando materia tumoris in pus conuerſa, manifeſtè vacuatur: ita oſcitatio &

 horror,

horror, qui febrem non habet comitem, ceſſant, quando humor efficiens iſta ſymptomata, per vini diluti potum diſcutitur, etſi id non ita in ſenſum incurrat. Sed & ἀλύκη definit, humore acri ex ventriculo eiecto.

APHOR. LVIII.

Ὁκόσοισι δ' ἂν ὁ ἐγκέφαλος σεισθῇ ὑπό τινος προφάσιος, ἀνάγκη ἀφώνους γίνεσθαι παραχρῆμα.

Quibus cerebrum ex cauſa aliqua externa concuſſum fuerit, eos repente m[illegible]os fieri neceſſe eſt.

HActenus per Aphoriſmos ſeptem declarauit & comprobauit po[illegible]rem quinquageſimi Aphoriſmi partem, quomodo ſcilicet ſ[illegible] ij, qui ſphacelo cerebri laborantes triduum effugerint, rob[illegible]rùm naturæ, per vias nobis incognitas humores morbificos expe[illegible] conſumentis. In hoc priorem dicti Aphoriſmi partem declarat, [illegible] cur plerunque tridui ſpacio pereant ij, quorum cerebrum corru[illegible] paſſum: nam ſtatim, inquit, obmuteſcunt, omniq́ue ſenſu ac motu [illegible]tur, quibus ex alto præcipitatis, aut ictu valido cerebrum v[illegible] commotum ac concuſſum eſt, non tamen diſruptis vaſis, me[illegible] neruis, nec loco motis partibus, quòd ſub ſenſum cadat, ſed el[illegible] atque tenſis, quia ſola virtus ψυχικὴ ex huiuſmodi occaſione [illegible] ſi perterrita ſeſe in cerebrum reuocat, vt ait Galenus, & re[illegible]ritibus perturbatis quietem agit feriaturq́ue, & propterea or[illegible] ac motus ſuo officio non funguntur. Vel quia vertebris [illegible] caſu affectis læſi ſunt nerui ad diaphragma pertinentes, [illegible]dant.

Eadem ſententia in Coacis legitur his verbis: Ὁκόσοισιν ἂν [illegible]λος σεισθῇ, καὶ πονέσῃ πληγῇσιν, ἢ ἄλλως πίπτωσι, παρα[illegible]φωνοι γίνονται, καὶ οὔτε ὁρῶσιν, οὔτε ἀκούουσι, καὶ τὰ [illegible]σιν.

Porrò ex cerebri concuſſione duplicem euentum obſeruauit [illegible]tes: Aut enim tales ad ſe redeunt, ac iterum loqui incipiunt po[illegible] ſolutam, poſtquam facultas animalis reſtituta ad ſe red[illegible] plicando partibus iterum ſe inſinuat, præcedente leui [illegible] facta vlla vaſorum, neruorum, aut membranarum in cerebro [illegible] aut crany fractura: aut redeunt quidem ad ſe, & iteru[illegible]

in grauiſſima tamen ſymptomata incurrunt. Nam oborta phlegmone ſuperueniunt febris acuta, delirium, conuulſio: aut muſculis temporalibus compreſſis, vel caluaria tenuiúe menynge depreſſa, vel ventriculis anterioribus replotis, vel cerebro valdè refrigerato, fit ſopor & ἀφωνία, ſtupor vel paralyſis: Aut non redeunt ad ſe, ſed moriuntur: Aut moriuntur, antequam ad ſe redeunt, quando nimirùm portio cerebri auulſa eſt, vel neruorum ἀποφύσεις aut venæ membranæq́ abrumpuntur: Quod frequentius accidit in corporibus ſenilibus, in quorum capite minor eſt cerebri moles, adeoq́ ſpacium inter cranium & cerebrum amplius. Hi intra triduum moriuntur, nam ſuccedit σφακελισμὸς periculoſus atq́ lethalis poſt phlegmonen, putredinem ſanguis grumeſcentis & ſaniei collectionem, quam conuulſiones irremediabiles comitantur. Euadunt nonnunquam aliqui, quibus confeſtim inciſa cute os fracti cranei ſerra vel terebello perforatur aut eleuatur, vt foramine dilatato ſanies effluat, aut pharmacis attractorys forâs eliciatur: aliâs etenim ſuprà cerebri duriorem pelliculam defluens accerſit putredinem, vnde ſphacelus, motus conuulſiui, delirium, &c. Suprà 14. Aphoriſmo dixit, ex ictu capitis abſq́ continui ſolutione fieri ἔκπληξιν & παραφροσύνην, ſed maius malum eſt ἀφωνία, ad quam ſæpenumero mors ſubſequitur.

Deniq́ ſymptomata, quæ ex concuſſione cerebri aut ſpinæ eueniunt vel apparent in vniuerſo corpore, vt ἀκράτεια ſeu impotentia totius corporis, ſe[illegible]rus, ἔκπληξις & tandem paralyſis aut mors: vel circa cerebrum ſolum, vt παραφροσύνη, ἀφωνία, oculorum inflammatio, ſanguinis per nares, os, aures effuſio: Quædam circa ventriculum, vt vomitus bilis, 6. Aph. 50. Dodonæus in ſuis obſeruationibus medicis hunc Aphoriſmum de valentiſſima concuſſione interpretatur. Quando enim minus violenta eſt concuſſio, non ſtatim muti redduntur, primùm quidem ſopore non adeo profundo occupati, quum interpellati excitari poſſint, donec grauis ſopor ſequatur, quem mors excipit. Interdum latus ex aduerſo reſoluitur, vbi duram menyngem liuere reperit, & ſub hac ſubſtantiam cerebri ſphacelo correptam.

APHOR. LIX.

Τοῖσι σώμασι τοῖσιν ὑγρὰς τὰς σάρκας ἔχουσι δεῖ λιμὸν ἐμποιεῖν: λιμὸς γὰρ ξηραίνει τὰ σώματα.

Corporibus humidas carnes habentibus famem adhibere oportet: fames enim exiccat corpora.

Suprà

SVprà morbos oſ affectus humoribus morbificis vacuatis aut diſcuſsis curari docuit: Eoſdem nunc curari & arceri monet per famem, hoc eſt, inediam ſeu ciborum ſubtractionem. Eſtq́ ſententia enthymematica: Fames, inquit, exiccat: eam ergo adhibere oportet corporibus humidioribus, id eſt, excrementitia humiditate refertis: nam humidum natiuum non ſine certo vitæ detrimento exiccatur. Ratio conſequentiæ eſt: Calor natiuus, qui omnium operationum Naturæ opifex, copia crudorum humorum obrutus ſegniter ſuum officium facit: ſubtracto ergo cibo, coctionem crudorum ſuccorum, qui morbum fouent & creant, aggreditur. & humido excrementitio abſumpto carnes humidiores exiccantur, ac priſtinæ ſanitati reſtituuntur. Fames ergo ſalutaris eſt ijs, in quorum corpore pituitæ d[illegible] copia in toto collecta eſt, cuius alimonia calor multò fruitur [illegible], quàm cibo recens ingeſto, qui longiùs à forma ſanguinis diſtat, q[illegible] pituita. Id autem de moderata fame intelligatur, diuturna etenim a[illegible]modica vires prorſus deijcit, hominemq́ interimit, ſiquidem non ſu[illegible] ac inſtauratur, quod aſsiduo de corpore effluit diſsipaturq́, tum a [illegible] ambientis, tùm verò a natiuo corporis ſubinde in humidum agente, [illegible]do ipſum in vapores. Siccat autem inedia non vi vlla ſiccante, [illegible]dens. Inter alia verò quæ corpus humectũ exſiccant, fames eſt re[illegible] ſecuriſsimum, quum abſq́ omni ventriculi ac reliquorum viſcerum [illegible] commodiſsimè atque æqualiter id auxilium præſtet: Exercitia [illegible], pharmaca purgantia, venæ ſectio, vigiliæ, balnea, frictiones & alia ſimul ſpiritus exhauriunt & inflammant, fluxiones mouent, c[illegible]pediunt, &c. Locum verò habet iſta exiccationis medela, qua[illegible] omnes corporis partes phlegmate ſunt refertæ: (nam de carnibus humidis loquitur) ita enim nullum eſt periculum de natura humiditatis in a[illegible] partium conſumptione. Talia quippe corpora abſq́ vllo virium diſpendio [illegible] dies ieiunium tolerare poſſunt, & a multis morbis per inediam tu[illegible]ri, aut etiam ijs liberari. Vrſi per 40. dies, vt ſcribunt, cibum no[illegible] capiunt, quia toto anno craſsis viſcidisq́ cibarijs aluntur, atq́ ita multos cr[illegible]cos coaceruant, quos prolixo illo ſomno concoquunt: Par[illegible] propter circumſtans frigus exhalat & diſcutitur, calorq́ qui paucus e[illegible], phlegma crudum pro alimonia ſufficit, & parum de illo diſsipatur: Pingueſcere ergo videntur eo tempore animalia φωλεύοντα, quamuis reuera pinguia non ſint, ſed turgent ſolùm flatibus, qui ex crudo ſucco generantur, [illegible] in cauernis latitans. Animalia verò calidiora non ita diu ſine cibo viuere poſſunt.

APHOR

APHOR. LX. & LXI.

Ἢν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ, οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῇ φάρυγγι, πνὶξ ἐξαίφνης ἐπιγένηται, καὶ καταπίνειν μὴ δύνηται, ἀλλὰ ἢ μόγις, θανάσιμον.

Ἢν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἐπιστραφῇ, καὶ καταπίνειν μὴ δύνηται, οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῷ τραχήλῳ, θανάσιμον.

Si febre correpto, nullo in faucibus tumore exiſtente, derepente ſuffocationis periculum ſuperueniat, & non poſsit deglutire, vel non niſi ægrè, lethale.

Si febre detento collum peruertatur & deglutire non poſsit, nullo tumore in collo apparente, lethale.

HId duo Aphoriſmi in quarta ſectione iiſdem verbis recenſentur, quibus in eo loco docere voluit, periculoſos fieri abſceſſus per μετάστασιν materiæ à cerebro in muſculis faucium & laryngis abſq; conſpicuo tumore, quos vel angina grauiſſima comitatur, vel etiam in ipſo cerebro deteriores abſceſſus alios ſequi, phrenitim ſcilicet conuulſionemq́, quando natura ab humoris malitia euicta eſt: quare actio muſculorum in faucibus læſa grauem aliquem cerebri affectum oſtendit. Nunc eoſdem Aphoriſmos repetit alio conſilio, nimirùm vt declaret, quomodo ἀφωνία ſignificet latentes noxas in cerebro, quod vim motricem muſculis, deglutitionē & reſpirationem iuuantibus, tribuit: & quòd ἀφωνία ex commotione cerebri facta non habeat localem originem in partibus φωνητικοῖς, ſicuti reſpiratio & deglutitio ſæpè impeditur non ob faucium tumorem (nullus ſiquidem eſt conſpicuus) ſed quia nerui in illos muſculos deſinentes conuelluntur, aut aliâs laborant.

APHOR. LXII.

Ὅκου ἂν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ καὶ τὸ σῶμα καταψύχεται καὶ πάλιν θερμαίνεται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου μεταβάλλει, μῆκος νόσου σημαίνει.

Vbi in toto corpore mutationes, & corpus refrigeratur, viciſsimq́ue calefit, aut colorem alium ex alio commutat, morbi longitudo ſignificatur.

ET hic Aphoriſmus ex quarta ſectione Aph. 40. repetitur, vt notas tradat, quæ corpora carnes humidas habeant, id eſt, inutili humidi-

tate, quæ corpori non poteſt in nutrimentum cedere, ſcateant: & quibus fames competat. Mutatio coloris & qualitatum tactilium varios humores prauos contumacesq́ redundare oſtendit: morbi verò longitudo vires mediocres arguit. Caloris frigorisq́ & coloris viciſsitudo natiuum calorem à multis varijsq́ hoſtibus oppugnari indicat, quibus tamen reluctetur, vt nec vincat tamen, nec vincatur, quum pugna ſit inter pares: neceſſe ergo eſt, vt morbus ſit diuturnior, cui ſola inedia non poteſt ſuccurrere, quia prauitatem illam ſuperare atq; euincere nequit: opus ergo eſt pharmacis purgantibus & alterantibus.

APHOR. LXIII.

Ἱδρὼς πολὺς θερμὸς ἢ ψυχρὸς αἰεὶ ῥέων σημαίνει ὑγρὸν ἀπάγειν, ἰσχυρῷ μὲν ἄνωθεν: τῷ δ' ἀσθενεῖ κάτωθεν.

Sudor multus calidus vel frigidus ſemper fluens, ſignificat humidum ſubducendum eſſe, in robuſto quidem corpore supernè: in imbecillo autem, infernè.

IN hoc quoq; Aphoriſmo ex quarta ſectione 42. paucis mutatis verbis repetito, notas tradit redundantis humoris inutilis, ſeroſi nimirùm, qui nunquam corpori poteſt in alimentum cedere, etiamſi calor longo tempore in ipſum agat. Sudor quippe copioſus & perſeuerans, non criticus aut periodicus, demonſtrat adeſſe materiam contumacem, hoc eſt, vel craſſam lentamq́, vel copioſam, quæ per inediam vix emendari poteſt. Hanc ergo ſubducendam eſſe monet vacuantibus, in valido quidem corpore per vomitum, in imbecilli, per alui deiectionem, craſsior enim quum ſit, per ſudores commodè vacuari non poteſt. Magis verò robuſtas vires expoſcit ſuperna purgatio, plus etenim moleſtiæ adfert, tùm ob humoris grauitatem, tùm quòd naturæ non ita familiaris eſt. Sed & humoris qualitas, ægrotantis natura, regio & alia ſpectanda ſunt, de quibus ſuprà egit.

APHOR. LXIIII. LXV. & LXVI.

Πυρετοὶ ὁκόσοι μὴ διαλείποντες διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται, ἐπικίνδυνοι: ὅτῳ δ' ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι.

Ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τουτέοισιν ἢ φύματα, ἢ εἰς τὰ ἄρθρα πόνοι ἐγγίνονται.

Ὁκόσοισι φύματα μακρὰ, ἢ ἐς τὰ ἄρθρα πόνοι ἐκ πυρετῦ γίνονται, ὗτοι σιτίοισι πλείοσι χρέονται.

Febres quæcunque non intermittentes, ſi tertia die fortiores fiunt, periculoſæ: Quocunque autem modo intermittant, ſignificant, quòd non ſint periculoſæ.

Quibuſcunque febres ſunt longæ, ijs vel tubercula, vel ad articulos dolores decumbunt.

Quibuſcunque tubercula diutina, aut in articulos dolores ex febre decumbunt, ij cibo pleniore vtuntur.

Hos tres Aphoriſmos ex quarta ſectione repetit, vt doceat, non omnes humores in corpore redundantes fame tolli poſſe, etiamſi à pleniore cibo naſcantur, nimirum illos, qui febres continuas vel intermittentes excitant, aut ex quibus tubercula doloresúe in articulis generantur: nam hos, vtpote ob craſſitiem & frigiditatem ad corporis nutritionem ineptos, natura aliter vincere non potuit, niſi expellendo aut per febres breuiores concoquendo: Hæc tamen cibis non eſt obruenda, ne in opere iſto impediatur.

APHOR. LXVII.

Ἤν τις τῷ πυρέσσοντι τροφὴν διδῷ, τῷ μὲν ὑγιαίνοντι ἰσχὺς, τῷ δὲ κάμνοντι νοῦσος.

Si quis febricitanti cibum dederit, ſano quidem robur, ægrotanti autem morbus eſt.

Exemplo febricitantium oſtendit, corporibus humidis famem & abſtinentiam, non cibum conuenire: Sanis autem competere cibum, qui niſi ijs porrigatur, corpus abſumitur iuxta 1. Aph: 14. Febricitantes non concoquunt cibos ſumptos, ſed potiùs corrumpũt: Hi verò corrupti incrementum dant febri, aucta materia morbifica, quia exhibitione cibi natura à coctione morbificæ materiæ reuocatur, & ipſa nouo onere defatigatur. In alijs quoq; morbis natura in materiæ morbificæ concoctione occupata minùs rectè cibos concoquit, vnde augetur cruditas & humorum prauitas, morbos fouens, ſic enim ſuprà 2. Aph. 10. dixit: Impura corpora quò plus nutries, eò magis lædes. Et 2. Aph. 8. Si quis à morbo cibum aſſumens, non corroboratur, corpus alimento copioſiore vti ſignificat: Quòd ſi non aſſumenti cibos hoc accidat, ſcire oportet, vacuatione indigere. Cibus ergo ægrotis nunquam exhibetur ratione morbi, ſed ſolùm vt vires conſeruentur, Sanis autem, vt augeantur. Prudenter ergo medicus naturam iuuet,

tùm ſubtractione & exhibitione cibi, tùm verò medicamentis purgantibus prauos humores & ſuperfluos.

APHOR. LXVIII.

Τὰ διὰ τῆς κύστεως διαχωρέοντα ὁρῆν δεῖ, εἰ οἷα τοῖς ὑγιαίνουσιν ὑποχωρέεται: τὰ δὲ ἥκιστα ὦν ὅμοια τουτέοισι, ταῦτα νοσωδέστερα: τὰ δ' ὅμοια τοῖσιν ὑγιαίνουσιν, ἥκιστα νοσερά.

Quæ per veſicam excernuntur, inſpicere oportet, an talia ſint, qualia ſanis excernuntur: Quæ igitur his minimùm ſunt ſimilia, hæc morboſiora: Quæ vero ſanis ſimilia, minimùm morboſa.

QVia cibos ægrotantibus porrigere noxium eſſe dixit, nunc duobus ſequentibus Aphoriſmis notas in excrementis animaduertendas tradit, ex quibus cognoſcat medicus corpus morboſum: primùm quidem vrinam ſpectandā eſſe monet. Hæc, inquit, ſi quando ſanorū vrinæ parū ſimilis ſit colore, ſubſtantia, contentis, rufa ſcilicet & craſſa, ſignificat corpus non adeò benè valere: loquitur ſiquidem in comparatiuo, inquiens: ταῦτα νοσωδέστερα, *nec voluit, vt prorſus non ſit ſimilis, vt eſt nigra vrina cum ſedimento nigro: dixit etenim:* ἥκιστα ὅμοια: *ſed particula* ἥκιστα *non prorſus negat. At quæ ſanorum vrinis, ait, ſimilis eſt, ſignificat corpus* ἥκιστα νοσερόν, *id eſt, non admodum morboſum, cautè ſiquidem loqui voluit propter morbos, de quibus non ita certa ſigna depromi poſſunt, ex vrina, vtpote quæ ſolùm de ijs, quæ venoſi generis ſunt, teſtetur.*

APHOR. LXIX.

Καὶ οἷσι τὰ ὑποχωρήματα, ἢν ἐάσῃς στῆναι, καὶ μὴ κινέῃς, ὑφίσταται οἷον ξύσματα, καὶ ἢν ὀλίγα ᾖ, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίγνεται: ἢν δὲ πολλὰ, πολλή. Τουτέοισι ξυμφέρει ὑποκαθῆραι τὴν κοιλίην: ἢν δὲ μὴ καθαρὴν ποιήσας, διδῷς τὰ ῥοφήματα, βλάψεις, καὶ ὁκόσῳ ἂν πλείω διδῷς, μᾶλλον βλάψεις.

In quorum deiectionibus, ſi ſtare ſinas & non moueas, veluti ſtrigmenta ſubſiſtūt, ſique pauca fuerint, paruus morbus eſt: ſin multa, magnus. His aluum infernè purgari confert: alioqui ſi aluo haud purgata, dederis ſorbitiones, quantò magis plures exhibueris, tantò magis nocebis.

EIuſdem ſcopi eſt cum antecedente, docens, cibum non ſine noxa porrigi illis, quorum corpus refertum eſt humoribus mordacibus & craßis

craſſis crudiuſq́; quos arguunt excrementa alui ξυσματώδη, id eſt, craſſa & ramentoſa de ſumma inteſtini tunica ab humoris acris & erodentis tranſitu abraſa & liquidis permixta in imo ſubſidentia, qualia in dyſenteria excerni ſolent. Vtile itaq; eſt, vt tale corpus ab huiuſmodi humoribus prauis & contumacibus repurgetur, nec vllum alimenti genus, niſi admodum parcè, exhibeas, iuxta 2. Aph. 10. Impura corpora quò plus nutries, eò plus læſeris.

APHOR. LXX.

Ὁκόσα ἂν κάτω ὠμὰ διαχωρέῃ, ὅτι χολῆς μελαίνης ἐστιν, ἢν πλείω, πλείων: ἢν ἐλάσσω, ἐλασσόνων ἡ νοῦσος.

Quibus cruda deorſum deijciuntur, ab atra bile ſunt, ſi plura, maior: ſin pauciora, minor eſt morbus.

IN morbis atrabilarijs quoq; parciorem cibum eſſe debere monet: in his ſiquidem crudi humores colliguntur in corpore: atra enim bilis omnes naturæ actiones remoratur ac refrigerando debilitat, imprimis verò ventriculum, vnde cruditates oriuntur ex ἀπεψίᾳ, ventriculo plus appetente quàm poſſit concoquere. Quo fortaßis conſilio Galenus quartanarijs exhibet ſinapi & diatrionpipereon, ad humoris crudi concoctionem, qui in quartanis coacervari ſolet, adeoq́; ſæpenumero hydropem affert. Quid verò ſit crudus humor, explicat Galenus 1. alim. 2. Et in commento hoc ait, ex ἀπεψίᾳ in corpore bilioſo gigni οἷον κνισσώδη.

APHOR. LXXI.

Αἱ ἀποχρέμψιες ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ καὶ αἱματώδεες, καὶ χολώδεες καὶ δυσώδεες, πᾶσαι κακαί: ἀποχωρεῦσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαὶ, καὶ κατὰ κοιλίην καὶ κύστιν: καὶ ὅκου ἄν τι ἀποχωρέον στῇ μὴ κεκαθαρμένον, κακόν.

Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ, bilioſæ, fœtidæ, omnes malæ: ſi verò benè commodeque excernuntur, bonæ, ſiue per aluum ſiue per veſicam prodeant: & vbi aliquid prodiens reſtiterit non purgatum, malum.

EST & hic Aphoriſmus ſectione quarta expoſitus: hoc autem loco repetitus, vt probet bonum eſſe, ſi excrementa vacuentur, etſi non vſque adeò laudabilia ſint. Addit verò, quòd ſi aliquid de vacuandis manſerit in corpore, id malum adferre, quia recidiuas facere poteſt.

APHOR. LXXII.

Τὰ σώματα χρὴ ὅκου τις βούλεται καθαίρεσθαι, εὔροα ποιέειν· κἢν μὲν ἄνω, στῆσαι τὴν κοιλίην· ἢν δὲ κάτω, (alij ὑγρῆναι) ῥυῆσαι τὴν κοιλίην.

Corpora vbi quis purgare voluerit, fluida facere oportet: & ſi quidem ſuperiora velit fluida facere, aluus ſiſtenda: ſin inferiora, eadem laxanda, vel humectãda.

QVia purgantium aliquoties mentio incidit, repetit præceptum ex libro ſecundo Aph. 9. nempe vt medicus pharmaca exhibiturus, priùs meatus omnes, per quos humores educendi ſunt, laxiores: humores autem ipſos fluxibiliores reddat. Hîc addit, ſi quis per aluum purgare voluerit, priùs inteſtina humectet, facesq́ alui emolliat, vt per lubricas vias humores faciliùs egredi poſſint: ſin per vomitum purgare cupiat, vt aluum ſiſtat.

APHOR. LXXIII.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα μᾶλλον τοῦ μετρίου γινόμενα, νοῦσος.

Somnus, vigilia, modum ſi exceſſerint, morbus.

REpetit & iſtum Aphoriſmum ex libro ſecundo, vt oſtendat, ſi vel fames nimia adſit, vel euacuatio aliqua, vel aliud quoduis de rebus non naturalibus modum excedat, id morbum potiùs parere, quàm tollere. In omnibus itaq; rebus modus eſt adhibendus.

Repetit ex libro quarto etiam duos ſequentes Aphoriſmos, vt hortetur medicos, ne in lethali morbo vel famem imperent, vel purgantia offerant, id ſiquidem cum artis ignominia facerent.

APHOR. LXXIIII.

Ἐπὶ λευκῷ φλέγματι ὕδρωψ ἐπιγίνεται.

A pituita alba hydrops ſuperuenit.

REdit ad ἐπιγινόμενα, & ad Aphoriſmum vigeſimum nonum reſpiciens, docet, niſi leucophlegmatia ſponte à natura per diarrhœam fortem aut per calefacientia, famemúe aut alia vacuantia curetur à medico, ſequi hydropem, qua appellatione Hippocrates aſcitem maximè intelli-

intelligit, in quo vis epatis ſanguifica per venarũ conſenſum labefactata, chylum non vt antè, in ſanguinem pituitoſum, ſed in aquoſum humorem commutat. Suprà quoq; monuimus, leucophlegmatiam apud Hippocratem non ſemper hydropis ſpeciem ſignificare, ſed morbum hydropi congenerem, qui in hydropem facilè degenerat, minùs tamen periculoſum, quàm qui ab epatis ſcirrho aut corruptela naſcitur: loqui autẽ videtur de cachexia phlegmatica, qua pituita plurima in vaſis & toto corporis habitu coaceruantur, vt fit ante hydropem, anaſarcam & aſciten.

APHOR. LXXV.

Ἐπὶ διαῤῥοίῃ δυσεντερίη.

A diarrhœa dyſenteria.

PErgit docere, quomodo morbus ex alio morbo perſeuerante naſcatur: niſi medicus prudenter adhibitis remedijs præueniat. Humor, qui diarrhœam progenerat, plerumq; eſt acris, niſi tamen à natura dominio deſertus putreſcat & inteſtinis diu adhæreat, non ita citò abradit ea & exulcerat: nec etiam ſemper adeò acris eſt, vt erodat. Quare tempeſtiuè medicus occurrat, & eos humores, ne longo adhæſu erodant, quàm primùm purgantibus educat clyſteribusúe eluat, epiceraſticiśq; contemperet: ipſa verò inteſtina emplaſticis præmuniat, ne aſſiduo acrium ſuccorum tranſitu erodantur. Suprà 23. Aph. de ſynceris deiectionibus dyſenteriam creantibus eſt locutus: quæ ſan magis è eſt periculoſa, quàm quæ diarrhœa ſuccedit.

APHOR. LXXVI.

Ἐπὶ δυσεντερίῃ λειεντερίη ἐπιγίνεται.

A dyſenteria lienteria.

SIcuti diarrhœa, inquit, dyſenteriam: ita dyſenteria diuturnior & ſupra modum protracta, niſi arte occurramus, lienteriam affert: nam vlceratis atq; dolentibus inteſtinis, tandem & ventriculus per conſenſum laborat ac debilitatur, vt cibũ non concoquat, doloreúe & à frequentibus deiectionibus irritatus cibum incoctum excutiat. Suprà 6. Aph. 43. ſolùm de lethali lienteria loquitur, quæ ſplenicis accidit.

APHOR.

APHOR. LXXVII.

Επὶ σφακελισμῷ ἀπόστασις ὀστέου.

A ſyderatione oſsis abſceſſus.

Sicuti ad non curatam dyſenteriam ſequitur ablata actio ventriculi, quæ lienteria eſt: ita niſi auferatur caro corrupta oſsis ſubiecti, abſceſſum, corruptionem & ſeparationem fieri neceſſe eſt. Sphacelus hic quoq; ſumitur pro carnoſæ partis inflammatione in veram gangrænam vergente. Sublata itaq; inflammatione, intercipitur ſphaceliſmi generatio, ſi nondum ad terminum eſt perductus. Cæterùm ipſius oſsis ſphaceliſmum ſequitur oſsis abſceſſus, ſicuti os, quod carni corruptæ ſubeſt, abſcedit & ſeparatur: nam carne nudatum refrigeratur, id eſt, calorem inſitum amittit, nec nutritur. Si ſuperficietenus tantùm refrigeratur, non prorſum abſcedit, ſed deſquamatur ſolùm, tantaq; pars oſsis abſcedit, quanta alimento deſtituta corrumpitur ſubſtantia, oſſea, quum laxa ſit & cauernoſa, facilè putreſcit, præſertim ſi non datur exitus puri: mox ergo abſcedit pars carioſa, ſquamasq; & teſtulas relinquit. Imò omne vlcus, cui os non profundè ſubeſt, vbi inueterauit, puris contenti acrimonia os exedit & vitiat, idq; intra anni ſpacium iuxta 6. Aph. 45. Calidis itaq; fouenda ſunt oſſa, ne læſa abſcedant tota: Et caro putrida quàm primum amouenda, reſecandaq; & abradenda aut exurenda pars oſsis carioſa, aliiſq; remediis exiccantibus Natura iuuanda, vt corrupta pars oſsis ſeparetur & abſcedat.

APHOR. LXXVIII.

Ἐπὶ αἵματος ἐμέτῳ φθόη καὶ τοῦ πύου κάθαρσις ἄνω.

A ſanguinis vomitione tabes & puris purgatio ſupernè.

Niſi medicus commodis remediis occurrat, facilè ex ſputu ſanguinis conſequitur phthiſis, præſertim ſi quis etiam pus per os reiiciat. Per vomitum autem videtur intelligere ſputum copioſum ſanguinis: Non enim voluit Hippocrates 7. Aph. 15. & 16. quòd ad omnem ſanguinis reiectionem ſequatur phthiſis, nam & hîc copulatiuè loquitur, & ſuprà dixit, malum quidem eſſe ſputum ſanguinis, at non omne, ſed quod puris ſputum ſubſequitur, id enim excipit phthiſis. Galenus ex quibuſdam codicibus

dicibus antiquis addit: ἐπὶ τῇ φθόῃ ἐκ τῆς κεφαλῆς, καὶ τῷ ῥεύματι, *&c. nempè quòd à tabe fiat fluxio è capite, fortè propter calidam humoris putridi euaporationem, quæ in cerebrum exhalans aßiduè, cerebrum excrementis congerendis magis obnoxium reddit.*

APHOR. LXXIX.

Ὁκοῖα καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὴν κύστιν, καὶ τοῖς κατὰ τὴν κοιλίαν ὑποχωρήμασι, καὶ ἐν τοῖσι κατὰ σάρκας, καὶ ἤν πῃ ἄλλῃ τῆς φύσιος ἐκβαίνῃ τὸ σῶμα, ἢν ὀλίγον, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται: ἢν δὲ πολὺ, πολλή: ἢν πάνυ πολλὴ, θανάσιμον τὸ τοιοῦτον.

Qualia ſint, quæ per vrinas & aluum ſubeunt, & quæ per carnes, & ſi qua alią in re corpus à natura recedat, ſpectare oportet: ſi parùm, paruus morbus eſt: ſi multũ, magnus: ſi valdè multùm, iam tale pernicioſum fuerit.

Vltimo hoc Aphoriſmo monet, vt medicus in omni morbo ſpectet excrementa omnis generis è corporibus ægrotantium ſubeuntia: ſunt etenim peccantium humorum portio quædam & reliquiæ, ideoq́; illorum conſtitutionem optimè referunt, ſtatumq́; morbi indicant. Hæc itaq; ſi multùm à natura ſua diſceſſerint, & ſanorum excrementis minimè ſimilia ſint, magnum morbum oſtendunt: Sin parùm, leuem ac paruum morbum oſtendunt.

ENARRATIO ALIQVOT APHORISMORVM SPVRIORVM.

APHOR. I.

In lethargo tremor, malum.

Tremor in lethargo ſignificat morbi auctionem: nam vel languorem facultatis animalis à morbo ſuperatæ, aut aliâs defeſſa monſtrat, vel metum conuulſionis indicat, acri ſcilicet vapore neruoſas partes feriente. Eadem ratione alibi dixit, tremorem in phrenitide malum eſſe.

APHOR. II.

Ὁκόσοι ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα ἔτεα φρενιτικοὶ γίνονται, οὐ πάνυ τι ὑγιάζονται. ἧσσον γὰρ κινδυνεύουσιν, οἷσιν ἂν οἰκείη τῆς φύσιος καὶ τῆς ἡλικίης ἡ νοῦσος ᾖ.

Qui ſupra quadraginta annos fiunt phrenitici, non ita crebro ſani fiunt: nam minus periclitantur, quorum naturæ & ætati morbus fuerit conueniens.

SEntentia hæc enthymematica eſt: omiſſaq́; propoſitio minor, nempè quòd phrenitis ſit morb. bilioſus, ideoq́; minùs conueniens ætati decreſcenti, in qua bilis flaua non multũ ſolet exuperare: proinde vehemens admodum morb. erit, atq; periculoſus, à vehemẽti ſcilicet cauſa ortus, cui ætatis declinantis robur non adeò firmũ, vix poterit reſiſtere. Maior propoſitio ex ſectionis ſecundæ Aphoriſmo 34. deſumpta eſt.

APHOR. III.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τεταρταίοισιν ἐοῦσιν αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῇ, πονηρόν.

Quibus in febribus quartanis ſanguis è naribus fluxerit, malum eſt.

HAEmorrhagiam Hippocrates etiam in 6. Epid. 2. improbat in febribus quartanis, inquiens, αἱ τεταρταῖαι αἱμοῤῥαγίαι, δύσκριτοι. Ratio eſt, quia per ſanguinis profuſionem corpus refrigeratur & exſiccatur, quod antè ab humore melancholico redundante frigidius eſt redditum. Præterea quartanæ febris materia eſt ſuccus frigidus craſſusq́;, & ad motum piger, non multùm in venis exiſtens: non ergo facilè per hæmorrhagiam narium criticè vacuari poterit, natura enim ſua eſt κατάῤῥοπος, id eſt, deorſum viam affectat, non ſurſum. Quum ergo fluxus ſanguinis narium non tollat cauſam morbi, vires autem frangat, in bonis haberi nequit: Effluit ſolùm tenuior ſanguis, non ab expultrice robuſta ad nares depulſus: relictusq́; ſanguis, craſſior & frigidior fit, non ampliùs à calidiore ſanguine temperatus: Fit ergo ad motum & ad coctionem contumacior. Nullum itaq; leuamen febri quartanæ accedere poteſt à fluore ſanguinis per nares: quin potiùs damnum non leue.

APHOR.

APHOR. IIII.

Ἱδρῶτες ἐν τῇσι κρισίμοισιν ἡμέρῃσι γινόμενοι σφοδροὶ καὶ ταχέες, ἐπικίνδυνοι, οἱ ὠθύμενοι ἐκ τοῦ μετώπου, ὥσπερ σταλαγμοὶ καὶ κρουνοὶ, καὶ ψυχροὶ σφόδρα καὶ πολλοί: ἀνάγκη γὰρ καὶ τὸν τοιοῦτον ἱδρῶτα πορεύεσθαι μετὰ βίης καὶ πόνου ὑπερβολῆς καὶ ἐκθλίψιος πολυχρονίου.

Sudores in diebus iudicatorijs vehementes ac celeres, periculoſi, præſertim qui ex fronte tanquam guttæ & aquæ fiſtulæ ſalientes pelluntur, frigidique valdè ac multi: Neceſſe enim eſt talem ſudorem multa vi & labore longaque expreſſione prodire.

Non de ſymptomaticis aut periodicis, vel à medico prouocatis, ſed criticis ſudoribus loquitur: atq; horum tres damnat differentias. Primùm quidem notat vehementes & veloces: Nam & in Coacis laudat eos, qui κατὰ μικρὸν, *paulatim fiũt: Vituperat verò* ἀθρόως: *vires quippe fractæ non ferunt vacuationem quamcunq; affatim factam: vt nec caloris vehementiam: Satiusq; eſt materiam paulatim & coqui, & excerni. Sudores qui paulatim fiunt, iuuant, quamquam per imperfectas criſes fiant, quia materia morbifica naturam non valdè irritat: multùm quoq; ſpirituoſæ ſubſtantiæ & aliquid de alimento diducto per ſudores effluit: Natura paulatim atq; per vices excernit, quia copia & craſſities coctionem remoratur: leuatur tamen natura euacuata portione humoris paulatim concocti & excreti.*

Sunt quoq; periculoſi ſudores, qui à fronte velut guttæ & aquæ ſalientes expelluntur, quia ſignificant cor anxium à multa materia humida ſpirituumq; agitatione oppreſſum, in facie ſudorem exprimere, vaporibus quibuſdam craßis vnà cum ſpiritibus eò tranſmißis: aut partes ſuperiores per halitum digeri ac dißipari. Facies ſanè plurimo ſpiritu abundat, cutisq; in ea rarior eſt, ſponteq; ad ſuperiora feruntur vapores. Frigidus ſudor extingui docet vitales ſpiritus, atq; reſolui, qui denuo ab aëre frigido coguntur: aut naturam copia materiæ pituitoſæ frigidæ opprimi, vt ferè ſuccumbat.

APHOR. V.

Ἐπὶ χρονίῳ νοσήματι καὶ κοιλίης καταφορὴ, κακόν.

Poſt longum morbum alui fluxus, malum.

IN omni morbo diuturno, ſubtracto ſcilicet alimento corpori, extenuari agros & vires labefactari conſueuerunt: Huic ergo ſuperueniens fluxus alui, vires magis proſternit. Talis etiam alui fluxus ſignificat, naturæ vires adeò longitudine morbi fractas eſſe, vt nec cibos concoquant, nec concoctos diſtribuant aut retineant.

APHOR. VI.

Ὁκόσα φάρμακα οὐκ ἰῆται, σίδηρος ἰῆται: ὅσα σίδηρος οὐκ ἰῆται, πῦρ ἰῆται: ὅσα δὲ πῦρ οὐκ ἰῆται, ταῦτα χρὴ νομίζειν ἀνίατα.

Quoſcunque morbos medicamenta non ſanant, ferrum ſanat: quos ferrum non ſanat, ignis ſanat: Quos ignis non ſanat, hos ſanari non poſſe credito.

EPilogus quaſi eſt totius doctrinæ Aphoriſticæ, docens, quæ nec diæta, nec pharmacis curari poſſint, ea chirurgica operatione eſſe tollenda, nempè vt ferro ſecante vel candente abſcindamus & exuramus, quæ in corpore corrupta ſunt. Per ferrum intelligit & alia metallica, quæ non facilè liqueſcunt, chalybem ſcilicet argentum, aurum, æs, &c. Hydropicos per παρακέντησιν curamus: pus in empyicis ſectione thoracis inter quartã & quintã coſtã educimus: Manu tollimus nebulã in ſuffuſis: itẽ, ſtrumas varices, hernias, carcinomata: calculos veſicæ excindimus: membra luxata reſtituimus manu ac vinculis. Porrò ignis nomine intelligit omne vſtionis genus, quicquid igneã qualitatem actu habet. Hippocrates fuſis buxeis in oleo feruente intinctis, item fungis vſus eſt in empyicorum curatione. Igne potiùs vtimur quàm ſectione, vbi propter magna vaſa vicina metũs eſt hæmorrhagiæ, & ſimul robur parti addere cupimus. Recentiores alijs pyraticis vtuntur, quale eſt oleum vitrioli, aqua ſeparationis nominata, capitellum & alia cauteria potentialia appellata.

Repetuntur hîc & alij nonnulli Aphoriſmorum ex libris prognoſticis, quos omittimus, docentes ſigna mortis inſtantis.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM MEMORABILIVM IN his enarrationum libris VII. Aphoriſ. Hippoc. contentorum locupletiſsimus.

A.

Abortus cauſa in mediocriter corpulentis quænam 398. quibus temporibus fiat maximè 179.378. quot cauſæ 402. ſigna ex mãmis 386.415.

abortum facit fluxus nimius alui 382.

abſceſſus in renũ morbis qua parte expectandus 591. quando fieri poſſit commodè 304.

abſceſſum futurum ad articulos, intercipit vrina, multa, craſſa & alba: Item hæmorrhoides ex naribus 321.322.

abſceſſus ad articulos & iuxta maxillas fiunt, quibus per febres laſſitudinis ſenſus ineſt 266. ex morbo conualeſcentibus vbi fiant 267. & quot modis 268. in quibus febribus earundem longitudinem ſignificent 291. quando aperiendi 76.

ἀκμὴ quid 23.

ἀκροχορδόνες pueris infenſæ 209.

adoleſcentes qui morbi infeſtẽt 210.

æger tribus modis videtur ad ſtatum meliorem redire 124.

ægroti virtutis, non morbi cauſa nutriuntur 139.

ægrotis conducentia an ſanis noceant & contrà 18. in quibus gratificandum 139.

æquinoctiũ vtrumq́, periculoſum in medicationibus 235.

aër ſuis qualitatibus ſpiritus, humores, parteſq́; ſolidas immutat 160

aëris mutationes præcipuè morbos proferunt 193. qualibet conſtitutio quos morbos pariat 171.

æſtas quando ſit ſimilis veri, quid in feb. expectandum 169. ſicca & aquilonia: autumnus pluuius & auſtrinus quid prænuntient 181.

æſtate & autumno ſenes aliquãtiſper valent 192. magis ſuperiores partes ſunt purgandæ 232. paucus cibus dandus 62. qui morbi fiant 198.

æſtus vehemens circa ventriculum & cordis morſus in feb. malum 309.

ætas creſcens plurimum alimenti poſtulat 51.

ætatis habenda ratio in curando 62. maximè habenda ratio in victu præſcribendo 49

ætates quædam ratione temporum, locorum & diætarum benè vel

malè ſe habent 163. ſingulæ quibus temporibus optimè viuant 192.

affectus plures diuerſarum partium interdum ſimul complicantur 149.

affectus complicatos curandi ratio 359.

αἱμάτωσις quid 70.

Albara nigra quid Auicen. 197.

alimenta ſuperflua ingeſta non nutriunt 130.

ἄλφοι quid 197.

aluus humida in iuuenta melior, quàm ſicca in ſenibus præter naturam 157.

alui, oculorum & narium humiditates ſenibus familiares 224. profluuiũ caſum capillorũ in phthiſicis ſequens quid 346. nimium abortum facit 382. phthiſicis lethale 349. poſt longum morbum, malum 628.

aluum emollit Auſter 191.

aluos humidas quicunq; habent, hi in iuuenta meliùs degunt, quàm qui eaſdem ſiccas obtinent: in ſenectute verò deteriùs degunt 157.

ἀλύκη quid 613.

ἄμυτος quid 399.

amurca quid 602.

anaſarca vnde oriatur 585.

angina quid & quando expectãda 187. 202. vera quando vertatur ad pulmonem 343.

angina cauſa 196.

angina laboranti, tumor in ceruice, bonũ 517. 604. laboranti quibus in pulmonem vertitur, quid expectandum 342. 344.

animalia quædam cur caſtrentur 404.

anima prudens habitat in cerebro ſicco 353.

animi deliquia quanã debilitatem arguant 142. vnde fiant ibid. crebrò & vehementer citra manifeſtam cauſam quibus fiant, ij repentè moriuntur ibid.

anni tempora cibi quantitatem variant 56. viciſſitudinum 4. regularium cauſa 161.

anxietudo, oſcitatio, horror vino diluto ſoluitur. 612.

Aphoriſmus quid & vnde 1. ἀφορισμὸς vna ex pœnis Eccleſiaſticis ibid.

Aphoriſmorum Hipp. ſcopus 2.

Aphoriſmis cur vſus ſit Hipp. ibi.

ἀφορίζειν tria ſignificat 1.

ἀφωνία ex rigore febrili, tremore ſoluitur 497. quos affectus ſequatur 545. ab ebrietate quo modo oriatur 337.

ἄφθαι æſtiuo aëri cõſentaneæ 199. infantes exercent 205.

in Apoplecticis concurrentium ſymptomatum cauſa 144.

apoplexia duplex 144. fortis quanã & cur ea curatu difficilima 145. quid & quãdo expectanda 143. 187. 202. 204. quomodo differat à cæteris affectibus ſoporoſis 144. ſenibus magis familiaris 143. 223.

apoplexia differentiæ 145.

apoplexiam fortem ſoluere impoſsibile: debilem verò nõ facilè 143.

apoplexia in qua ætate maximè fiant 554.

appetentes deterius poſt morbũ, meliùs euadunt 131.

Aprilis inconſtans 174.

Aqua calida cur duritiem tollat 362. frigida ſitim compeſcit 369. leuiſsima quæ 368. quò tenuior, eò citiùs & incaleſcit & refrigeſcit 174.

aqua frigida vſus in morbis arthriticis & conuulſiuis 366. proba indicia 368.

Aquilones aluũ adſtringunt 190.

Aquiloniæ conſtitutiones diariæ, quæ bona & mala adferant 166. 189.

ab Ardoribus vehementibus conuulſio aut tetanus, malum 572.

arena & τὰ ψαμμώδη diff. 328.

arenulæ albæ an ſolùm veſicalem lapidem denuncient 329. in vrina vnde 328.

aromata, quæ & vnde dicantur 371.

aromatum ſuffitus muliebria ducit 370. ad quæ vtilis 371. capitis grauitatem cur inducat 372.

arteria aſpera vulnera magna lethalia 480.

arteriarũ vulnera, lethalia ibid.

arthritis quo tempore maximè fiat 188.

ad Articulos quibus tubercula vel dolores fiunt poſt febres lõgas, ij pluribus cibis vtuntur 282.

ἀρτίως κρίνεσθαι quid ſit 65.

artuum dolores ſenibus familiares 222.

Aſiani proceræ ſunt ſtaturæ, non tamen robuſti, aut laborum patientes 158.

aſthmata quos vexent 217.

Athletæ plurimo cibo egent 56. cur ſomnos habeant longos 57.

Athletica corpora non facilè ferunt largas vacuat: 10. εὐεξία 11. non admittit quietem 10.

auctio & coalitus diff. 483. auctio tribus modis fit ibid.

auditus acerrimus flante Aquilone 190.

auditus grauitas ſenibus familiaris 225.

auditum obtundit Auſter 191.

aurium dolores quãdo expectanda 199.

Auſter cur auditum & aciem oculorum hebetet 167.

Auſtrina conſtitutio quæ mala adferat 166. & ſeq. 189.

Autumnales morbi quando expectandi 164. & ſeq.

Autumnus aquilonius & ſiccus quibus conferat & quibus non 183. cur morbos acutiſsimos & pernicioſiſsimos maxima ex parte adferat 174. quibus morbis noxam adferat 176. tabidis malus ibid.

Autumno & Hyeme qui optimè valeant 192. paucus cibus dandus 62. qui morbi fiant 200.

auxilia morbo ſint æqualia 22.

Axioma-

axiomata quædam Medica explicata 358.
ἄυξησις competit τῇ ἀποκοπῇ 482.

B.

Balbi maximè capiuntur longa diarrhœa 508.
balbuties & eius ſpecies 509. quã habeat cauſam 508.
balneæ calidæ purgationes ſiſtũt 235.
balneum in quibus oculorum doloribus conducat 506. quibus febribus conueniat 598.
barba interdum mulieribus naſcitur 506.
bilioſæ deiectiones ſurditatẽ ſoluunt 263. & ſeq.
bilis atra intus latens quãdo non mouenda 259. ſi vel ſuprà, vel infrà morbis quibuſuis incipientibus, exierit, lethale eſt 256.
bilis atræ deiectio in morbi progreſſu, lethalis 258. quando non lethalis 257.
bilis flaua per aures purgatur 263. quomodo auditũ & hebet. ibid. in ventriculo redundantu notæ, indicantes expurgationem per ſuperiora 249.
Boreales venti quos morbos afferant 166. 168.
Boreas corporibus quid præſtet 189. 191.
Brudi Luſit. circa ſtatũm concoctionis de cibis pleniùs exhibendis ſententia 33.

C.

καχεξία 11. ſenibus cõſueta 223.
calculus pueros exercet 208.
calidum frequentiore vſu, quæ inducat incommoda 351. 353. 357. modicum quibus affectibus & partibus vtile 361. & ſeq. 355. quando ſuppurationem iuuet 362.
callus quomodo fiat 484.
Calor aut frigus in qua corporis parte, ibi morbus eſt 274. calor cur dicatur ἐυμεταβλητικὸς 352. ἔμφυτος eſt duplex 53. elementaris & innatus quomodo diſtinguantur ibid. Hippocrati eſt anima ibid. in hyeme atq; æſtate qua ratione ſit vnus 56. innatus & calidum innatũ diff. 52. natiuus conſeruandus 164. quare non fiat maior ad annos vſq; conſiſtentiæ, cùm tamen moles corporis cum ætate creſcat 54. quomodo vermes generet 209.
caloris actiones per accidens, quæ 352. copioſi ſignum 51. opera, quæ 351. 371. proprias actiones, quæ ſequantur 352.
caluitij cauſa 512.
calui varicib. laborantes, rurſus fiunt hirſuti 511. 513.
caluis non fiunt varices magnæ 511.
cancer quas partes occupet 519. quid 518.
cancri in extima corporis quando non admittant curationem 259. occulti non ſunt curandi 518.
cancrum, quæ curent 519.

caniculæ effectus 235.

caper quidam in Lemno geminas mammas habuit 392.

capillamenta in vrina vndè 326.

capilli cur non defluant penes tempora & in occipitio 513. *in phthiſicis fluentes quid ſignificent* 346.

capitis dolores repentè facti rectè valētibus, &c. quid ſignificent 544. *quomodo ſoluantur* 461. *ictum ſtupor aut deſipientia ſequens, malum* 573. *partis poſterioris dolor ſciſſa vena frontis curatur* 439. *vulnera quando mala* 581.

carbunculus quid 518.

carnoſi mediocriter & qui ægrè vomunt per inferiora purgare conuenit, cauendo æſtatem 237.

caro liuida in oſſe ægrotāte, malum 559. *ſuilla aut bubula quomodo nutriant* 110.

caruncula & veluti capilli in vrina quid prænuncient 324.

catarrhi quando expectandi 180.

catharticu medicam: cautè vtendum 333.

κατάστασις quid 46.

cephalalgiæ quando expectanda 182. 191. 204.

cerebrum cōcuſſum ἀφωνίαν adfert 614.

cerebri concuſſionem quæ ſequātur ſecundum Hippoc. ibid. diſciſsi ſymptomata 542. *perfecta ſyderatio ſtatim interimit* 606. *ſphaceliſmus quomodo curandus ibid. quando interimat* 605. *vulnus quādo lethale, & quando non* 477.

cerebrum frigus lædit 356.

cholera viros exercet 219

χόρδαψ Latinis volulus 534

χωρίον quid 399.

χύλωσις & χύμωσις quid 70.

cibandi tempus in ſynochis 45.

cibus an tantum in acceſsionibus offerendus ibid. copioſior morbum parit 109. *vide, victus ratio.*

cibum in acceſsionibus dare, nocet 43.

in cibo offerendo modus obſeruandus 60.

cibi praui quinam 138

κινέειν veteribus quid 79.

coalitus duobus modis fit 483.

cocta ſeu concocta cur ſolū purganda 80. 82.

coctio æſtimatur per excrementa 28. *humorum quibus ſit iuuanda* 73. *maturatoria vbi locum habeat* 71. *omnis incraſſando procedit* 74. *quid* 69.

coctionis cauſa efficiens 74. *differentia* 69. *vera finis* 72.

coctionem iuuat extenuatio 74. *quæ reſpuant* 75.

concoquenda quænam ante purgationem 72.

colli peruerſio repentina, tumore non apparente in faucibus, lethale 270.

collum quot modis & quibus ex cauſis peruertatur ibid.

colliquatio ſubitò facta quid portendat 126.

colorum in corpore mutatio quid ſignificet 275.

conceperit'ne mulier explorandi ratio 393.

conceptionis ſigna 394. 412.

conſueta etiã peiora minùs moleſtant, quàm inſueta minùs mala 153.

conſuetudo ad ferendos labores plus habet momenti, quàm vel ætas, vel corporis vires naturales 152. 153. *cibi modum indicat* 60. *eſt quædam natura adſcititia* 152.

conſuetudinis mutandæ modus quibus definiatur 154.

conualeſcentes cur vehementiùs quàm conficere poſſint, cibos appetunt 130. *quibus alimentis optimè refici poſſint* 138.

conuulſio, vide ſpaſmus.

conuulſio à pharmaci potione, malum 581. *aut ſingultus à ſang. excretione & à purgat. immodica, malum* 335. *cerebrum lædit* 334. *& ſeq. duplex* 525. *ex helleboro lethalis* 333. *febre accedens quando lethalis* 122. *in febre minùs lethalis in pueris* 133. *quænam ſalutaris in febribus* 121. *quid* 520. 523. *vulneri ſuperueniens, lethalis* 334. 360.

conuulſionis cauſa duplex, eiusq; curatio 520.

conuulſiones & circa viſcera dolores validi, in feb. acutis, malum 810. *pueris promptiùs accedunt* 122.

conuulſionum cauſæ Hipp. cur duæ 525.

cordis morſus in feb. malum 309. *vulnera lethalia* 477. *vulnerati ſigna* 478.

coriandrum eryſipelati prodeſt 365.

corpus ſi cui à morbo benè comedenti nihil proficiat, malum 130.

corporis habitus quid ad periculum in morbis prædicendum, facit 146. *ſpecioſa magnitudo iuuentæ quidem liberalis eſt nec indecens: ſenectuti verò inutilis, deteriorq; breuitate* 157. *& ſeq.*

corpora humidiora & ſicciora quibus morbis magis opportũa 452. *impura non nutrienda* 103. *magna citiùs exoluuntur* 158. *morbis extenuata quomodo reficienda* 99. *non omnino leuiter febricitantium, in eodem permanere ſtatu, quid ſignificet* 125. *plus quàm pro ratione eorum, quæ aliàs ſolent corpus diſſoluere, contabeſcere, quid ſignificet* 126. *præpinguia celeriùs ſeneſcere* 146. *quomodo præparanda ad purgationem* 622.

coryza quando expectanda 203.

κοτυληδόνες *Medicis quid & vnde ſint dictæ* 400. *cur ruptæ abortus ſequatur* 399.

κοτύλη *Græcis quid* 400.

coxæ luxatio vſtione curatur 557. *luxationem in iſchiade quid ſequatur* 555.

craſſi admodũ qui natura ſunt, celerius moriuntur, quàm qui graciles 146.

κρίσιμα quid 587.
κρίσις quid 116.
τῆς κρίσεως ſunt tres partes 37.
criſes à calore ac celerantur 119. *duplici fiunt modo* 107. *interdiu ſæpius contingunt quàm noctu* 106.
criſium omnium cauſa an ad cœlum referri poßint 118.
ante criſes nihil dandum 63. *& cur* 64.
κρίσιμα 31.
critici dies Hipp. περισσοὶ 303. *quid* 116. *quomodo ſint impares* 303.
criticorum dierum cauſa 117. *enumeratio & vires* 116. *& ſeq.*
crudi humores rarò turgent 84.
cruda nec medicanda, nec alijs irritamentis mouenda ſunt 76. *quādo vacuanda* 69. *quæ turgent mox in principijs mouenda* 82. *verè appellata non ſunt mouenda* 78. *verè, quæ dicantur* 77.
cruditas quid ibid.
cucurbita quàm maxima quomodo menſes ſiſtat 410.
cucurbita cui parti ſint affigenda in menſibus ſiſtendis 411.
cunctari in acutis morbis, malū 240.
curatio periculoſa non ſemper omittenda 155.
curationes extremæ, extremis morbis conueniunt 22.
cutanei morbi quando & quomodo fiant 196.
cutis cur exiccetur & induretur 445. *quib. obtēditur arida & dura, ſine ſudore: quibus verò laxa & rara cum ſudore moriuntur* ibid.

D.

Deiectio cruda ab atra bile, magna vel parua, quid indicet 621. *pauca plurimum vrinæ profluxurum prænonet* 332.
deiectionis celerioris ac copioſioris, item tardioris & paucioris, cauſa 113.
à deiectione ſyncera, dyſenteriā: malum 580.
deiectiones quomodo morbi κατάστασιν purgationem & alia indicent 620. *ſpumoſa quid* 586. *ſyncera quid* 565.
delirium vndè 570. *ſoluit tremores in feb. ardentibus* 494. *ſed non omnes* 497.
dentes cur regenerentur 485. *in febribus nigreſcentes periculum minantur* 294.
dentibus vtrùm frigidum ſit amicum 356.
dētitionis tempore qui morbi accidant 206.
dentitionē quæ prænuncient ibid
deſipientiæ, quæ ſint tutiores, quæ periculoſiores, quæ periculoſiſſimæ 548.
diſtillationes in ventrem ſuperiorem intra 20. *dies ſuppurantur* 594.
dextra robuſtiora & calidiora ſiniſtris 599.
diætæ differentiæ 14.
diaphragmatis vulnera quando lethalia

lethalia 478. vulnerati ſignũ ibid.
diarrhœa in pleuritide quanã ſit ſalutaris 472. oculos inflãmatos ſoluit 474. ophthalmiam ſoluit 473. quomodo pleuritidi ſuccedat 472
à dirrrhœa, dyſenteria 623.
in diarrhœa ſpumoſæ deiectiones quid ſignificent 586.
diarrhœæ bilioſæ viris congruunt 218. quando fiant 199.
dies critici quomodo ſint impares 303. dies impares maximè decretorij Hipp. 271. indices omnes ſunt quaternarij, vſq; ad viceſ. &c. 119. indices quid 116. & qui 117. intercalares ibid.
diſtortiones ſupercilij, oculi, naſi, &c. quid 289. dolor attrahit 87. in hypogaſtrio quid indicet 329.
doloris cauſa 35. cauſa continentes 97. dolorem vt plurimùm non ſentientes, dolente tamen aliqua corporis parte, ijs mens laborat ibid.
dolores cur deſinant, ceſſante Naturæ certamine in morbi declinatione 151. ſoluendi quomodo 505. ſuppuratione factâ ſedantur 150. ſupra vel infra ſeptum, qui purgatione egent, quæ vacuatione indigeant 250. ventris ſublimes leuiores: non ſublimes verò vehementiores 459.
dolorum differentia diligenter conſiderandæ 455. vndè ſumantur 456.
doloribus duobus ſimul infeſtantibus, non tamen vnum locum, qui vehementior eſt, alterum obſcurat 149.
δοθιῆνες ſeu furunculi quid 210.
dyſenteria à deiectione ſyncera, malum 580. lethalis ſi per inferiora veluti carnes exierint 261. quando expectanda 177. 180. 188. 199. ſi ab atra bile inceperit, lethalis 259. viros exercet 219.
à dyſenteria lienteria 623.
dyſpnæa cum delirio in feb. continua leathalis 290.
Dyſuria quid 516. in dyſuria, quæ vena ſecanda ibid.

E.

Ebrius mutus repentè factus, conuulſus quando moriatur 336. 338. quomodo mutus fiat 337.
ἔκλυσις quid & quomodo differat à λειποψυχίᾳ 567.
ἔκπληξις quid 573.
ἔκστασις Græcis quid 563.
ἔμμοτα, μοτοὶ & ἔμμοτος Medicis quid 405.
empyema ex quo fiat 595.
ἐναιώρημα quid indicet 48.
elephantiaſis vnde fiat 518.
epatis vulnera lethalia 479.
ἐπικράσει quinam curandi 137.
epilepſia quæ mutatione ætatis ſoluitur, à qua cauſa fiat 339. quando curabilis & quando non ibid. & ſeq. quando periculoſior 340. quid & quando expectãda 187. 202. quomodo fiat 148.
epilepſiæ iuuenes obnoxij 216.
epilepſiam ſolui à mania 563.
epilepſiæ quædam etiam inclinãte ætate ſolui poſſunt 340.
epile-

epileptici qui iuniores ſunt, mutatione maximè ætatis, locorum & victus liberantur 147.

ἐπινυκτίδες 197.

eryſipelas ab oßis denudatione, malum 577. *ſi mulieri grauidæ in vtero fiat, lethale* 396.

eryſipelatis in vtero notæ ibid.

eryſipelas extrà melius eſt, quàm intrò vergere 492. *frigida curant* 365.

ab eryſipelate putredo aut ſuppuratio, malum 577.

euacuatio ad λειποθυμίαν quando conferat 86. *inutilis cohibenda* 231. *ſalutaris quæ* 7. 232.

euacuationis legitimæ conditiones 91. *modus cur Hipp. λειποθυμία* 87. *quantitas quibus æſtimanda* 85.

euacuationem repletio curat 114.

Eunuchi cur imberbes 501. *neque podagra laborant, neque caluiſiunt* 500.

ἐξανθήματα quid & vnde ſic dicantur 460.

excreationes in feb. quænã bona, aut contrà 621.

excrementa corporis ſpectanda, & quid inde diſcendum 625. *duplici ratione dicuntur cruda* 78. *quando dicantur cocta* 72. *quomodo morbi κατάστασιν indicent* 46. 317. *totius corporis in morbis vniuerſalib. ſtatum futurum indicant* 48.

excrementorum mutationes in profluuijs alui quomodo iuuent 106.

excreta locum affectum indicant 348.

excretio liuida, cruenta, fœtida, billoſa quid indicet 285.

excretiones quænam laudentur 272.

experientia periculoſa 4.

expurgari per ſuperna citra febrem, qui debeant 249.

extenuationis ſigna 100.

poſt extenuationem tardam cur tardè reficiamur ibid.

extrema an à principijs adhibenda 22.

εὐεξία duplex 11.

εὐσιτία periculoſa 130.

F.

Falloppius notatur 401.

fames naturæ modum excedens non bona 95. *nec ſanis nec ægris commoda* 108. *per accidens ſiccat* 616. *quibus vtilis* 109. 615. *vbi ſit, laborandum non eſt* 108.

famis diuturnæ incommoda 616.

famem vini potio ſoluit 113.

faſtidium cibi & ſyncera deiectiones in morbo diuturno, malum 564. *impregnationis ſignum* 426. *in longis dyſenterijs, malum* 564. *in longis dyſenterijs, malum: & ſi cum febre, peius* 453.

faucium ſine tumore dolores quid denuncient 269.

febris conuulſioni aut diſtentioni ſuperueniens, ſoluit morbum 297. *& ſeq.* 337. 443. *dolores hypochondriorum abſq; phlegmone ſoluit* 527 *indicat humectantia & frigida* 58. *& ſeq. non omnem ſoporoſum affe-*

 ctum

ctum ſanat 545. φιλόστοργος qua 303. poſt morbum regium quando periculoſa 308. quanam, multa aqua calida ſuperinfuſa, ſoluatur 598. quando facere ſoleat recidiuas 302. quid 55. tantùm moderata in conuulſionibus prodeſt 121

febrem conuulſioni ſuperuenire melius, quàm contrà 120.

in febre ſuffocatio aut difficilis deglutitio ſine tumore, lethale 617.

febres acutæ in ſiccitatibus ſqualidis fiunt 170. & ſeq. quando expectandæ 177. 183. albæ Hipp. ſunt morbus virgineus 202. aliæ, cur non vt quartana, ſoluant conuulſiones 444. ardentes vires infeſtant 218. chronicæ quando expectandæ 183. continuæ multis modis ſunt periculoſæ 280. continuæ quando periculoſa 619. κοπώδεις quales 322. diariæ quando comitentur bubones 296. erraticæ quando fiant 200. in bubonibus omnes malæ, præter diarias 295. intermittentes magis tutæ quàm continuæ 281. 301. longæ tuberculorum & tumorum in articulis cauſa 281. non intermittentes, quæcunque per 3. diem fortiores fiunt, magis periculoſæ 279. quænam ſunt δύσκριτοι 265.

febribus acutis iuuenes obnoxij 215. in continuis expectanda coctio maturatoria 85. diuturnis adoleſcẽtes magis obnoxij 211. in longis quid expectandum 619.

febricitantibus quibusnam cibus dandus ibid.

Fernelio, materiæ febris concoctio quid 71.

filamenta in vrina vnde Montano & Fernelio 325.

flamma quid 57.

flatus vnde 447. in febribus vnde 320.

fœminæ in ſiniſtra vteri parte magis geſtantur 406.

fœtus imbecilli aut ſanioris ſigna 413. inuolucra duo 399.

fotus quinam podagricis conueniant 507. qui, quos oculorũ dolores ſoluant ibid.

ferrum & ignis quos morbos ſanent 628.

frigida quando ſuppurationem iuuet 362. quando tetanum curet 360. 366.

frigiditas partium extremarum in acutis morbis, malum. 558.

frigidum conuulſiones, tetanos, denigrationes & rigores febriles adfert 353. 359. inimicum oſſibus, dentibus, neruis, cerebro, ſpinali medullæ 355. vlceribus mordax, cutem obturat, facit dolorem inſuppurabilem 359. 361.

frigido in quibus & quomodo vtendum 364.

frigida & δυνάμει & actu per ſe partibus frigidioribus & exanguibus ſunt inimica 357. 361. calefacere oportet, niſi ſanguis fluat 358. quæ pectori inimica 365.

frigus extremarum partium in

magno

magno dolore, malum 582.
frigoris actiones propriæ 353.

G.

Gemini quot modis concipiantur 391.
genæ rubentes peripneumoniæ ſignum 572.
gibbi ex aſthmate aut tuſsi ante pubertatem pereunt 535. *quinã diu poſsint viuere* 536.
gibboſitatis tres ſpecies 537.
γλαύκωμα q̃d eiuſq́; ſpecies 225.
graciles & ad vomẽdũ faciles per ſuperiora purgare conuenit, cauendo hyemem 235. *& qui facilè vomũt, qua ratione hyeme p inferiora rectè purgentur* 236.

H.

Habitus corporis in morbis ſpectandus 134.
hæmorrhagia à forti pulſu in vlceribus, malum 580. *quomodo curanda* 594.
hæmorrhoides antiquæ quomodo debeant curari 465. *in quibus non ſint prouocandæ* 467. *melancholicis & nephriticis ſuperuenientes, bonũ* 463. 488. *quomodo conferant nephriticis* 464. *tùm ſuppreſſæ tùm immoderatè fluentes obſunt* 466. *viros infeſtant* 219. *vteri morbis & iſchiadi vtiles* 464.
hæmorrhoidũ venæ duplices 463.
Helleborus adfert ſtrangulationẽ 249. *periculoſus carnes ſanas habentibus* 248. *quare conuulſionem faciat ibid. vide, veratrum.*
hellebori vis venenata 334.
helleboro vtendi modus 224.
ab Hepatis inflãmatione ſingultus, malum 576.
Hipp. defenditur contra Plinium & Auerrhoëm 305.
hirci tres in Bohemia lac generãrunt 392.
horror in feb. acutis quando fiat 562. *poſt ſudorem, non bonum* 561.
humor qui promptiùs educatur 81.
humoris naturam, quæ indicent 68.
humores pituitoſi & bilioſi, quo tempore purgandi 539. *poſt criſin relicti per quas vias ducendi* 66. *quinam ſint pharmacis idonei* 230. *ſymptomaticè bifariã excernuntur* 231.
hydrargyrõ tremorẽ inducit 496.
hydrops à pituita alba ſuperuenit 622. *& phthiſis quando ſequatur hæmorrhoides* 465. *ſiccus* Hipp. *quid* 242. *ſoluitur ſi aqua in venis in ventrem defluxerit* 469.
hydropis futuri diuturni nota 241. *& ſeq. ſicci exemplo* Hipp. *docet quibus in morbis à catharticis ſit abſtinendum* ibid.
hydropem quando mors excipiat 470.
hydropici cur tuſsire ſoleant 514. *repentina aqua vacuatione moriũtur* 498.
hydropicorum & ſuppuratorum ſectio quando fieri debeat 500.
Hyems auſtrina & ver aquiloniũ quid prænuncient 129. *quos morbos irritet*

irritet 202. ſicca & aquilonia: ver autem pluuium & auſtrinum, quos morbos adferant 177.

hyeme copioſus cibus dandus 63. magis inferiores partes ſunt purgandæ 232. & vere alimenta vberiora ſunt porrigenda 56.

hypercatharſis quomodo ſupprimenda 247.

hypochondriorum tumoris & doloris ſolutio quando expectanda 319.

I.

Ictericì non admodum ſunt flatuoſi 447.

ictericis epar durum fieri, malũ 529.

icterus criticus ſoluit febrem 307. duplex & quomodo vterq; fiat 305. in feb. ante 7. diẽ ſuperueniens 304. in feb. ſuperueniens, quando bonum aut malũ 308. quando lethalis 305. & ſeq.

icteri praui & ſymptomatici cauſæ 306.

ἱδρῶα quando fiant 199.

iecur aqua refertum, quibus in omentum eruperit, quid illu expectandum 611. vterinum vndè dicatur 399.

iecoris dolorem vehementem febris ſuperueniens ſoluit 608. purulenti vſtio quando lethalis aut ſalutaris 601.

ignauia corpus hebeat, labor firmat 153.

ignis quando ſectioni præferẽdus 628. quos morbos ſanet ibid.

iliacos dolores Autumnus profert 202.

ileos quid & vndè oriatur 533.

ab ileo vomitus, aut ſingultus, aut delirium, malum 569.

impetigo 197.

infantes q. morbi exerceant 204.

indices dies quid ſignificẽt in genere 316. quomodo morbi conſtitutionem indicent 317.

inediam qui ferre & qui non poſſint 317. vide, fames.

inſueta etiam optima, corpus moleſtia afficiunt 153.

inſuetis quare nos oporteat aſueſcere ibid.

inteſtinum tenue diſſectum non coaleſcit 492.

inteſtinorum difficultates vide, dyſenteria.

inteſtinorum tenuium vulnera lethalia 478.

ira conuulſionis cauſa 336.

iſchiades quo tempore fiant 201.

iſchiadici dolores vndè 556.

iſchiadicis coxa excidens quid expectandum ibid.

ἰσχνοφωνία quid 509.

ἰσχνόφωνοι cur ſint melanch. 596

ἦθη morborum variant 38.

iudicium difficile 4.

iuuenes morbis & pluribus & acutioribus, quàm ſenes ſunt obnoxij 140. 139. quibus morbis præcipuè obnoxij 214.

iuuenibus temperatis aluus ſemper humidior eſt: iiſdem ſeneſcentibus

bus, ſiccior 113.

L.

Labium contractum quid ſignificet 289.

labor corpus firmat: ignauia hebetat 153.

laborem omnem faciliùs puer vel ſenex, quàm inſuetus homo ſuſtinet 152.

labores antecedant cibos 109.

labores qui faciliùs ferant, & qui contrà 152.

lac Ariſtoteli quid 387. Caprinũ facile coagulatur 434. è mammis grauidarum perfluens fœtum imbecillum arguit 413. non gignunt, quæ Venerẽ non ſunt experta 392. quãdo bibendum 434. quando in mammis generari incipiat 414. quibus in affectib. non exhibendũ 431. Tabidis & quibus febricitantibus vtile 431. 433. quibus porrigendum 432. quomodo menſtruorum defectum ſignificet 392. quomodo Scaligero magis coctum quàm ſanguis 387. vnde & quomodo generetur ibid.

lactis boni vſus quid præſtet 431. cauſa efficiens 388. coagulationem prohibentia 434. differentiæ 433. ſeminis & ſanguinis menſtrui, eadẽ eſt materia 386.

lachrymæ voluntaria & non voluntaria in feb. & acutis morbis quid ſignificent 292. & ſeq.

lachrymarum differentia, earum quę cauſæ ibid.

λαρυγγοτομία veterum qualis fuerit 480.

laſſitudo futuros abſceſſus prænũciat 266.

laſſitudinis differentiæ 97.

laſſitudines ſpontaneæ prænunciant morbos 96. & ſeq. ſpontaneæ quomodo curandæ 151.

λειχὴν quid 197.

lentores ſeu muceres ſupra dentes in feb. quid 294.

Leonicenus annos 96. natus grauedine & raucedine liberatus eſt 141

lethargus quid & qui in eũ propenſi 218.

λευκοφλεγματίας etymon & natura 586.

leucophlegmatiam hydrops ſequitur 622. fortis diarrhœa ſuperueniens, ſoluit morbum 584.

lienis vulnera periculoſa 481.

lienoſis dyſenteria longa, aut hydrops aut lienteria ſuperueniens, lethale 530. dyſenteria ſuperueniens, bonum 540.

lienteria potiùs vẽtriculi affectus 244. quomodo differat à cœliaca, alijſq; affection. 451. viros exercet 219

lienteriæ definitio, cauſæ & curatio 450. qui maximè obnoxij 452.

lienterici hyeme minùs commodè vomitorijs purgantur 243. hyeme per inferiora, æſtate per ſuperiora purgari poſſunt 244.

lingua ἀκρατὴς Cardano, quæ 596. repentè incõtinens, aut pars aliqua corporis reſoluta, quid ſignificet ibid.

lippientem diarrhœa corripi, bonum 473.
lippitudines ſiccæ quando expectandæ 180. & ſeq. 188. 199.
liuor extremorum vndè 559.
locus affectus qualem purgationem indicet 250.
λόρδωσις quid & quomodo fiat 537.
lumbrici pueros infeſtant 208.
Luna eſt πηγὴ τῆς φυσικῆς δυνάμεως 118.
Lunæ motus eſt cauſa dierum criticorum 117.
λύειν & λύσις quid 498.
lypothymia ſæpè præcedit apoplexiam 143.

M.

Magnitudo & ſæuitia morbi differunt 129.
mala quæ κατὰ λόγον eueniunt, ſunt formidanda 123. quæ temerè in morbis eueniunt, ſunt incerta ibid.
mammæ quomodo abortum indicent 387. 389. quomodo geminorum alterutrius abortum indicent 390. ſolidæ Hipp. quid 415.
mammarum ſoliditas & flacciditas vndè 414. extenuationis cauſæ 416.
maniæ cauſa 195.
maniã excipiens dyſenteria, aut hydrops, aut ἔκστασις quid 562.
mas quib. differat à fœmina 395.
maris aut fœmellæ in vtero geſtati ſigna 395. & ſeq.
mares calidiores fœminis 407. in vteri dextra parte magis geſtantur 406.
maturatio quid 70.
medica ars non eſt, quæ annos numeret 379.
medica inſtrumenta tria 2.
medicamentis rectâ ratione præſcriptis, etſi minùs ſecundum rationem ſuccedant, nõ ad aliud eſt tranſeundum 156. quædam ſubſtantiæ ſimilitudine humores peculiares trahunt 81. quando in morbis mutanda 156.
medicationes ſub cane & ante canem ſunt difficiles 234.
medicationes difficulter ferunt, qui corpore rectè valent 137.
medicina quid 6. 114.
medicinæ difficultas 4. ſcopi quinque 2.
medicus ægrotis aliquid concedat 138. & ſeq. Naturæ miniſter 67. naturam imitari debet 380 non ſit ocioſus ſpectator 66.
medici officium 5.
melancholia morbus cõmodè per inferna purgatur 239. quid eiuſq; cauſa 195.
melancholiæ ſigna 491.
melancholiæ quando expectandæ 183.
melancholicus ſuccus, quos morbos pariat 518.
melancholici ſucci deiectio, in quibus accidat 253. ſucci excretio naturalis non eſt periculoſa 255.
melancholicorum morborum per qua

quæ tempora decubitus periculoſi ad quas partes 552.

melancholicos vehementiùs per inferiora purgare conuenit 239.

melicratū crudum quomodo conceptionem prodat 394.

menſes decolores, nec ſemper eodem tempore prodeuntes, corrigantur 384. decolores qui & vnde 385. retenti quãdo ſint impragnationis ſignum 426.

menſium natiuus color qui 385.

menſes mouentia 384. quid anticipet aut retardet 385.

menſtrua cur nimium fluãt, aut ſupprimantur 420. quomodo grauidis prodire poßint 425. ſanguinis vomitum ſoluunt 380.

menſtrua ſiſtendi modus 410.

menſtruis aut nimiùm fluentibus aut retentis morbi ſuccedunt 419.

metus & mœſtitia diu perſeuerantes melancholiæ ſignum 491.

mictio noctu plurima facta, paucam deiectionem ſignificat 332.

minoratiuum Medicis quid 91.

modum alimenti, quæ indicent 60. naturæ excedentia, non bona 95. 154.

molæ vterinæ ſigna 388.

mora in valdè acutis morbis periculoſa 240.

morbus crudus quinam dicatur 79. peracutus eſt extremus 24. perfectè ne ſit ſolutus, quomodo videndum 108. regius: vide, icterus.

morbi conſtitutiones & futuras acceßiones quomodo præſciamus 48. ſæuities & magnitudo differunt 36. inſtatu quando nutriendum 32. ſtatus an interdum mox fiat in principio 36. ſtatus triplex 26. in vigore victu tenuißima vtendum 25.

morbi acuti 13. acuti intra 14. dies iudicantur 115. acuti quo tempore fiant 170. & ſeq. ætati congrui quando poßint curari 153. 147. alij ad alias naturas benè vel malè ſe habent 163. à ſiccitate orti variùs curantur, quàm qui à plenitudine naſcuntur 120. breues 13. ἐκ μεταπτώσεως 116. exactè peracuti ibid. extremi 23. ἐυσταθέες καὶ ἐυκρινέες, item ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι quando oriantur 172. magni, qui 442. minùs acuti 24. ob commutata temporum anni cataſtemata nouos mores acquirunt 169. πολυχρόνιοι 13. propè vniuerſi tribus de cauſis fiunt 158. quilibet omnib. temporibus fieri poſſunt: nonnulli tamen in quibusdam magis tùm fiunt, tùm exacerbantur 193. quinam magis & minùs periculoſi 133. & ſeq. triplices 14. vernales quinam 194. ὑπόστροφοι vndè 173.

de morborum chronicorum curatione melius ſperandum in iuuenib. quàm in ſenibus 140. differentiæ 13. in fine quando vacuandum 128. in principijs, quando commodior medicamentorum vſus 126. & ſeq. in principijs, neq; medicandum, neq; mouendum quicquam 82. in vigore

gore ab evacuationibus deſiſtendum 127 & ſeq.

morbis incipientibus omnia ſunt leuiſſima: per augmentũ increſcunt: in ſtatu omnia ſunt ſumma 129. incipientibus potiùs, quàm vigentibus Medicus mouere debet 128. in morbis quinam minùs periclitentur 133. 147. in valdè acutis cõuenit medicari eadem die, ſi materia turget 240.

mors repentina quando oboriatur 142.

mortis propinquæ in feb. continuis ſigna 288.

motiones corporis magis, quàm ſomnus & quies conueniunt à veratro ſumpto 246.

motus quomodo fiat 521. tonicus quies eſt apparens 520.

motus principia tria 522.

mulier: vide vtero gerens.

mulier non fit ambidextra 599. non laborat podagra, niſi menſes ipſi defecerint 503. num apta ſit, nec ne ad conceptum, explorandi ratio 423. prægnans, vide: vtero gerens: ſanguinẽ vomens profuſis menſtruis liberatur 381.

mulieris grauidæ color quomodo ſexũ indicet 395. grauidæ nota 416.

mulieri prægnãti ſi menſtrua profluant, fœtus debilitatem ſignificant 424.

mulieres cur non caluescant 501. lactantes rarò concipiunt 389. poſt conceptũ lactentes infeliciùs vtrumque fœtum nutriunt ibid. præter naturam craſſæ, quare non concipiant 403. præter naturam craſſæ quomodo concipere poſſunt 404. quæ coeũt lac vitioſum habent 389. quæ difficulter pariant, aut abortientes periclitentur 418. quæ præter naturã tenues vterum gerunt, abortiunt 2. menſe, priuſquam craſſeſcant 397. quando maximè concipiant 412. quando naturaliter purgentur 385.

muſculi ῥαχιαῖοι qui 591.

muſculos abdominis carnoſos eſſe atq; robuſtos in omni morbo, melius eſt, quàm ſi tales non ſint 135.

mutatio ὀρθῶς facta, bona multa adfert 155.

mutationes frigiditatis & caliditatis in corpore, quid ſignificent 617. in toto corpore, morbi longitudinem ſignificant 275. quænam ſint probandæ 157. regulares qualitatum aëris, cur morbos procreẽt 160. ſubitæ periculoſæ 95. 99. 154. & ſeq. 159. 165. temporum magnæ, excitant morbos κατὰ λόγον 160.

mutationib., quæ præter naturã ægros leuant, non eſt credendum 123.

N.

Nares & genitura natura humidiores, aut contrà, quid ſignificent 451.

natura Hipp. quid 162. peccans per exceſſum inhibenda 66. non docta, omnia optimè facit 610.

naturæ auxilium ferat Medicus 65. motus quando reuocandus 68.

naturarum hæ quidem ad æſtatem, illæ verò ad hyemem benè aut malè ſe habent 161. & ſeq. nonnulla in his vel illis locis aut diætis benè maleúe ſe habent 164.

naturalis virtutis vigor quibus æſtimetur 41.

nauigatio indicat, motione turbari corpora 246.

nerui quomodo offendantur in vulnere, ſimiliq́; plaga 335. ſecundum latitudinem diſſecti, vnionem non admittunt 485.

neruorum officium 521.

nigræ deiectiones poſt ſumptum pharmacum meliores, quàm ſi ſponte exeunt 255. quæ maius malum minentur ibid. quando peſſimæ & quando bonæ 253. ſanguini atro ſimiles quid Hippoc. 254. triplices & quid quælibet indicet 253.

nimium omne naturæ inimicum 11. 154.

nix & glacies pectori inimica 365.

nutrientia celeriter, celeres excretiones habent 110.

nutritio differt à coctione 70. quid 51.

nutritionis tempus commodum 43 & ſeq.

O.

Obeſi κατὰ φύσιν ſunt frigidioris naturæ 147.

occaſio præceps 4.

oculorũ diuturnæ fluxiones quomodo curandæ 439. dolores à potatione vini, aut diuturna lotione calida, quomodo ſoluendi 602. dolores quomodo ſoluendi 505. doloris cauſa ibid. in ſomno ſuſpectiones non præſente cauſa externa, quid indicent 547. rubor quid indicet 561 rubor in vomitu quid ſignificet 560.

ὀδονξυσμὸς 206.

odoris ſubiectum, halitus 345.

œdema in hypochondrijs quando ſuppuret 580.

omentum ſi exciderit, neceſſe eſt vt putreſcat 554.

omenti extra prominentis curatio 555.

ὠμογέροντες 220.

ophthalmia vndè 473.

os aut cartilago abſciſſa, neq; augentur, neq; coaleſcunt 583.

oſsis abſceſſus, à ſphaceliſmo 624. corrupti, nota & curatio 535. à denudatione eryſipelas, malum 577. ſphaceliſmi curatio 624.

in oſſe ægrotante, caro liuida, malum 559.

oſſa denudata Hipp. quid 577.

oſſium fracturis calida aqua confert 363.

oues moriuntur ob copiam adipis in renibus 147.

ὀξυρεγμία lienteria diuturna ſuccedens, bonum 448. vide: ructus acidus.

ὀξυτόκια partus difficultatẽ iuuant 384.

P.

Palpebræ quid 547.

papula 197.

παραφροσύνη *quid* 548. *tres eius differentia* 549.

παρακμαστικὴ *qualis ætas* 217.

paralyſis cur non fiat à materia neruis inpacta 524.

παρίσθμια *pueris familiaria* 208.

paroxyſmi vehementiores fiunt tempore ſtatus in feb. ſalubribus 150.

partis affecta conſideratio quid conferat ad prædictiones 143. *naturam quæ oſtendant* 68.

partes anteriores in trunco, ac interiores in artubus, calidiores 440. 442. *nobiliores aut contrà quæ* 493. *præciſæ quanā non coaleſcant* 482.

partus difficultas vnde 422. *difficultatem iuuantia* 384.

pauores à ſomno aut conuulſiones in febribus, malum 310.

pauorum à ſommno cāuſa, & quibus accidant 311.

pectoris morbi 203.

πέπανσις *quid* 70.

πεπασμὸς *maturatio* ibid.

πέψις ἐπικρατικὴ 71. πέψις *quid Galeno* 70.

cum periculo quæ fiunt, non ſemper omittenda 155

periodorum collatio 47.

peripneumonia duplex & qui in eam propenſi 217. *& ſeq. periculoſior pleuritide* 571.

peripneumoniæ phrenitis ſuccedens, malum ibid.

peripneumoniæ quādo fiant 203.

perniones fotu calidorum curantur 363.

φαρμακεία *quando locum habeat in oculorum doloribus* 508.

pharmacum ſuccum familiarem ſuperfluum non reperiens, ſanguinē & carnes colliquat 136.

à pharmaci potatione conuulſio, malum 581.

pharmaco epoto purgatorio non eſt dormiendum 246.

phlebotomia purgationem præcedat 539. *quando oculorum dolores ſoluat* 507. *quibus morbis conducat* 539. *quo tempore optima* 538. 609. *ſoluit dyſuriam* 515.

phlegma fixum inter ventriculū & diaphragma, per quas vias rectè exeat 610.

phlegmonas quomodo frigida curent 264.

φωλεύοντα *animalia* 18. 616.

phrenitis cui ætati minùs conueniens magis eſt periculoſa 626. *cur dicatur* μανιώδης 549. *virili ætati congrua* 218.

φθινώδεις 282. φθίσις: *vide tabes.*

phthiſici ſputo retento, moriūtur 575.

phthiſis ἰσχιαδικὴ 557.

phthiſis iuuenibus familiaris 215.

phthiſis deploratæ ſigna 575.

φύγεθλα *ſeu pani, bubones & parotides quid* 210.

φύματα *pueris infeſta* ibid.

πικρόχολοι ἀσιτίαν *moleſtiùs ferunt.* 50.

pili

pili quomodo generentur 346. 512.

pinguedo quare fœcunditatem prohibeat 403. *repetinæ mortis occaſio quibuſdam* 146.

pingue vrinæ innatans quid ſignificet 590.

placenta carnea quid 399.

placentam carneam an Hipp. *vocauerit cotyledones* 401.

Planetarum ſuperiorum magnæ coniunctiones quid efficiant 161.

pleuritis ex omni humore fieri poteſt 511. *quando tranſeat in tabem* 349. *quomodo feliciſſimè finiatur* 341.

pleuritidis ſuppuratio quādo expectanda ibid. terminus non ſemper idem 341.

pleuriditi aut pulmoniæ longæ, diarrhœa ſuccedens, malum 971. *peripneumonia ſuperueniens, malum* 570. *qui rarius obnoxij* 472. *viri ſunt obnoxij* 217.

pleuritides quo tempore fiant 202.

pluuia multa quos morbos pariant 186.

πνεῦμα προσκόπτον Hipp. *quid* 311.

podagra cur ab Hippoc. vocetur phlegmone 541. *non fit ante pubertatē* 501. 504. *quid* 502. *ſæpè curatur aqua frigida affuſione* 367.

podagræ cauſæ externæ 503. *cauſa proxima antecedens* 502. *humor efficiens ibid.*

podagricæ & maniacæ affectiones vere & autumno plerunq; mouentur 551.

podagrici magis iuuātur balneis ſiccis 506. *morbi, remittēte inflāmatione intra* 40. *dies ſedantur* 540.

πολύτροφα 100.

πόνοι στηθέων καὶ πλευρέων 203.

πυρωτικὰ *medicamenta* 483.

potu faciliùs, quàm cibo reficiuntur vires 104.

prædictiones acutorum morborum non omnino ſunt certæ 112. *in morbis chronicis minùs fallaces ibid.*

præparatio corporis quando purgationem præcedere debeat 245. *humorum duplex impropriè dicitur coctio* 72.

præputium & genæ tenuis particula vulnerata, non coaleſcit 486.

principium in morbis duplex 37. *circa principia & fines leuiſſima ſunt omnia: circa ſtatum verò vehementiſſima* 128. *& ſeq.*

προκύων *quando nobis oriatur* 234.

profluuio muliebri conuulſio aut lipothymia ſuccedens, malum 419.

προχείμασις 234.

prurigines ſenibus moleſtæ 223.

ψελλότης *quid* 510.

ψώρα *quid* 197.

πτερυγώδεις 182.

πτύελον Hipp. *quid* 48.

pubertas maximè corporis habitum mutat 214.

pubertatis ſigna 210.

pubertatē attingētiū morbi ibid.

pueritia

pueritia quando maximè periclitetur 148.

puer non laborat podagra ante Veneris vſum 501. 504.

pueri ætatis prouectioris in quos morbos ſint procliues 207. *ne, an iuuenes ſint calidiores* 54. *plus cibi appetunt* 50. *quibus temporibus optimè habeant* 192. *ſæpè fiunt aſthmatici* 208.

pueris febricitantibus qualis diæta conueniat 58.

puerilium morborum euacuationis cauſa 213.

pueruli nuper nati in quos morbos ſint procliues 204.

puerulis quando plurimi morbi iudicentur 212.

pulmonia quid 344.

pulmonis caro qualis 146. 347. *vulnera magna lethalia* 480.

pulmones ſanguine tenuiſſimo aluntur 215.

in pulmones à larynge per quas vias fiat ſanguinis aut materiæ crudæ translatio 343.

pulſatio fortis in vlcere quid 578.

purganda corpora, priùs fluida facere oportet 102. *quæ & qualia & quo maximè morbi tempore* 69.

purgandi modus particularis cuique morbo 68.

purgante medicamento conualeſcentes celeriter exoluuntur 136. *medicamento, illi qui prauo vtuntur alimento, celeriter exoluuntur* 136. 143.

purgantia acutis feb. correptis non ſunt exhibenda 89. *in acutorum tantùm principijs conceduntur ibid. quando cum periculo exhibeantur ſenibus* 136. 143. *quo tempore in morbis ſint exhibenda* 89.

purgatio grauidis quando vtilis, & contrà 227. 372. *importuna quæ* 69. *vt facilis, tutaq́, quæ requirantur* 137.

purgationis ritè factæ ſigna 7. *vtilis, nota* 231.

purgationem in acutis Medicus adhibito iudicio moliatur 90.

purgationes quomodo iuuemus 102.

pus à ſolo calore naturali fit 150. *καθαρὸν & album quid ſignificent* 600. *dum conficitur, dolores & febres accidunt magis, quàm iam confecto* 149. *& ſeq. ex quo humore fiat* 151. *mictum quid ſignificet* 322. *purgatur quoq; per aluum & vrinam in phthiſicis* 350. *quomodo dignoſcatur à crudo humore* 323

puris ſputum à ſang. ſputo, malum 574. *à puris ſputo, phthiſis & fluor: cùm verò ſputum retinetur, moriuntur* 575.

puſtulæ latæ non admodum ſunt pruriginoſæ 460.

pyrotica medicamenta 628.

Q.

Quadragenarijs diebus Hippoc. multum tribuit 119.

quadrageſimus dies eſt decretorius in morbis longis &c. 213.

qualita-

qualitates cõtrariæ lentè in corpora inducendæ 166.
quartana conuulſioni feliciter ſuccedit 442. qualis ibid.
quartanæ materia 626.
quartanam ſanguinis fluxus ex naribus ſuperueniens, malum ibid. ſoluit interdum metus aut vomitus 563.
quartana laborantes non admodum conuelluntur 442
quartanæ æſtiuæ 198. æſtiuæ magna ex parte breues, autumnales longæ & maximè, quæ hyemem attingunt 119. autumnales 200. quo tēpore maximè fiant 120.
quartanarij, cur non facilè morbis magnis corripiantur 443.
quartus dies morborum acutorũ primus eſt criticus 339.
quartanarij dies maiorem habent vim indicandi quàm iudicandi 303.
quies defatigationem corporis ex motu valido contractam, tollit 151. dolores ex motu valido ortos mitigans, oſtendit corpus ſanum 152. ex accidente humectat 245.

R.

Rationem in quouis morbo conſtare recteq́, ſe habere ad ea, quæ offeruntur, bonum: contrà verò ſe habere, malum 132.
raucedo quando expectanda 182. 202.
raucedinis & coryzæ cauſa 141.
raucedines & grauedines in valdè ſenibus non maturantur 140.
recidiuæ minùs periculoſæ quæ 303.
recidiuarum cauſa quæ 105. ſignum, quas criſes ſequi ſoleant ibid.
recidiui morbi ſigna ibid.
refectiones ſummæ periculoſæ 10.
reficiendi modus quibus æſtimandus 98. & ſeq.
refrigeratio extremorum ſitis & interiorum vſtio in feb. continuis, lethale 286.
regionis & victus mutatio debet eſſe morbis & temperamento ægrotantis analoga 148. habenda ratio in cibo offerendo 62.
regius morbus: vide, icterus.
renũ dolores ſenes exercent 222. exulceratorum ſigna 324. vulnera lethalia 481.
repletio quædam ſpaſmi cauſa 526. euacuatione curatur, & contrà. 114.
repletiones ſummæ in morbis difficulter feruntur 12.
reſpirationis cauſa 290.
ῥῆγμα quid 490.
rigor & delirium à multa potatione, malum 566. febrē quando non ſoluat 300. in feb. quando lethalis & cur 282. & ſeq. quando fiat 299. ſi ſuperueniat laboranti febre ardente, ſolutio fit 298.
rigoris natura & cauſa Galeno quæ 299.
rigores ex dorſo, cur difficiliores 441.

441. *fœminis vnde incipiant, ibidem & viris 440. quibus in feb. quotidiè fiunt, ijs quotidiè febres ſoluuntur 306. ſexto die facti, quid ſignificent in febribus* 264.

rigores, conuulſiones ac tetanos calida aqua mitigat 363.

ructus acidus: vide, ὀξυρεγμία.

ructus acidus vnde 449. 518.

ructum acidum habentes, rarò fiunt pleuritici ibid.

S.

Sanguinea nigra copioſè per aluum quando excernuntur, bonum 261. 263.

ſanguis aut pus mictum quid ſignificet 322. 330. è naribus fluens, aut aluus turbata ſurditatē in feb. ſoluit 301. extra naturalia vaſa corrumpitur 487. in mammis collectus, furorem ſignificat 392. interdum in mammis colligitur ob fortem ſuctum 393. in veſicam effuſus grauiora parit ſymptomata 595. primis 4. morbi diebus eſt mittendus 80. quando prægnantibus ſit mittendus 375. & quando minùs periculosè hoc fiat 377. quomodo frigidis ſiſtatur 364. quot modis reijciatur ex pulmonibus 574. redundans miſſus, quæ commoda adferat fœtui 376. ſi in ventrem præter naturam effunditur, neceſſe eſt, vt ſuppuretur 486. ſponte mictus quid ſignificet 327. ſpumoſus niger, concretus, poroſus obſeruatus à Dodonæo 348. vtrum à renibus, an veſica ſit excretus, quæ indicent 325.

ſanguinis copioſa profuſio per febres, noxas in ventre facit 262. eruptio iuuenibus familiaris 215. fluxus è naribus, ſuppreſſis menſibus vtilis 381. mixtus abſq; pure quando fiat 323. miſſio an ſecurior ſit, quo fœtus minor exiſtit 377. miſſio quibus mēſibus & per quas venas ſit prægnantibus tutiſſima 378. & ſeq. miſſio non ſemper abortum facit 374. profluuij cauſa 196. à profluuio delirium & conuulſio, malum 568. ſpumantis tres gradus Cardano 348. ſpumoſi cauſa 347. ſpumoſi expuitio, vndè, ibid. vomitus quando ſalutaris, & vnde oriatur 592. vomitus quomodo curandus 594. vomitum quæ ſequantur 624. vomitum ſoluit menſtruorum eruptio 380.

ſanguinem ſupernè quidem efferri qualiſcunq; ſit, malū: infernè verò, bonum, ſi nigra ſubeant 260. 593.

ſanitas duplex 11.

ſanus homo nullis obligare ſe legibus debet 153. quomodo ſe gerere debeat 18.

ſani & in quibus nihil redundat, non purgandi 138.

Sardonius riſus diaphragma vulneratum indicat 478.

ſatietas naturæ modū excedens, non bona 95.

σατυριασμοὶ *ſeu* σατυρισμοὶ & σατυρίαι 209.

ſecunda cur poſt conceptum retineantur.

trantur 408. poſt partum intus relicta, quæ incommoda adferant 409.
ſecundas expellendi modus 408.
ſedimentum vrinæ farinaceum quid ſignificet 587.
ſedimenta bilioſa, ſuperius autē tenuia quid indicent 588.
σεῖσις quid 537.
ſenectus patet morbis longis, quæ plerunque ad finem vitæ vſque durant 139. & ſeq. quibus ſit metienda 220.
ſenes cur tremuli 495. inediam faciliùs ferunt 49. & ſeq. in quos morbos ſint procliues 220. non ita acutis feb. corripiuntur 51. parum alimenti poſtulant ibid. quib. temporibus optimè habeant 192. quomodo ſint humidi 224.
ſenibus renum & veſicæ morbi difficilè ſaneſcunt 458. ſupra modum purgatis ſingultus ſuperueniens, non bonum 597.
ſenilis ætas indicat ſiccantia 59.
ſeniores magna ex parte minùs ægrotant, quàm iuuenes 139.
ſenſus in partibus duplici modo perit 97.
ſenſus omnes acerrimi flante Aquilonio 190.
ſeptenarij vires 117. 119.
ſiccitates imbribus ſalubriores 184. 189. quos morbos pariant 186. & ſeq.
ſingultus ab excretione ſanguinis & purgatione immodica, malum 335. ab epatis inflammatione, malum 576. hepatis inflammationem ſuccedit 420. 422. Galeno quid 336. quid & vndè eiuſque curatio 469.
ſingultus cauſa duplex 256. 520.
σιναπιδῶνες quid & quando expectandæ 186.
ſiticuloſis dormituris an potus ſit præbendus 370.
ſitis in feb. continuis quid denunciet eiuſque cauſa 287. interdum eſt bilis ſignum 251. præſens non ſemper completam oſtendit purgationem 252. quid eiuſque curatio 360.
ſitis defectus poſt phar. purgans ſumptum quid ſignificet 251.
Sol eſt πηγὴ τῆς ζωτικῆς δυνάμεως 118.
Solſtitia ambo periculoſiſſima in medicationibus 235.
ſomnus in morbis quando lethalis & quando non 92. modum excedens, malum 94 & ſeq. prolixior eſt cauſa caloris copioſi 57. quando obſit 93. quid & quomodo fiat 57. 94. ſitis remedium 369. ſudorē prouocat, reliquas vacuationes ſiſtit 246. & ſeq. 277. vbi delirium ſedauerit, bonum 93. vigiliæ, modum ſi exceſſerint, morbus 622.
ſomni hyeme & vere quare longiſſimi 57.
σπασμότρομος Hipp. quid 496.
ſpaſmus: vide conuulſio
ſpaſmus an fiat neruorum contractio-

tractione 521. à tetano differt 298. periculoſiſſimus qui 334.
ſpaſmi cauſa & curatio 298.
σπάσματα Hipp. *quid & quomodo curentur 367.*
ſpermatica partes cur non regenerentur 484.
ſpermaticarum partium duplex calor 357.
ſpes dubia, certa deſperatione potior 22.
à ſphacelìſmo, oſſis abſceſſus 624.
σφάκελος *quid 605. differt à gangrena ibid.*
σφυγμὸς Hipp. *quid 578.*
ſpinalis medulla vulnus lethale 477.
ſpiratio in feb. offendens, malum 311. luctuoſa quid 550. ſublimis quid arguat 291.
ſpirationes luctuoſa in feb. mala 550.
ſpiritus frigidi, craſſi & ſicci quales efficiant homines 491.
ſplenici Hipp. *qui 531.*
ſpuma circa os indicat difficilem apoplexiam 145. in epilepticis vndè 146. quid 589.
ſputum carbonib. iniectum graueolens quid ſignificet 345. coctum in pleuritide quid indicet 48. in feb. continuis quando bonum aut malum 284. quomodo pleuritidis conſtitutionem indicet 46. 317.
à ſputo ſanguinis, ſputum puris, malum 574.
ſtatum futurum qua indicent 40.
στιγματις *duplex 144.*
ſterilitatis cauſa in viris qua 430. & fœcunditatis cauſa in mulierib. qua 427.
ſternutamentum quid 607. quomodo ex capite cieatur 606.
ſternutamentū excitantia 607.
ſternutamenta ſingultum tollūt 468. ſuffocationem vterinam & difficilem partum iuuant 383. quomodo ſecundas expellant 409.
ſtertoris cauſa propria 546.
ſtillicidia & difficultates vrina ſenibus familiares 221.
στραβισμὸς *quid 525.*
ſtrangulatio febricitanti ſubitò ſuperueniens, multo tumore in faucibus exiſtente, lethale 268.
ſtranguria autūno cognata 201. quid & eius cauſa 421. ad recti inteſtini & vteri inflammationē, purulentosq́; renes ſuperuenit 420. veſicam laborare indicat 329.
ſtranguriam & dyſuriam vini potio & vena ſectio ſoluit 604. quādo debeamus expectare 188.
ſtranguria affectis ileos ſuperueniens lethale 532.
ſtruma ſeu ſcrofula pueros infeſtant 209.
ſudor calidus non ſemper bonus 277. copioſus calidus vel frigidus ſemper fluens, quid indicet 618. cutis raritatem ſignificat 445. febricitanti

citanti ſuperueniens non deficiente febre, malum 297. frigidus peſsimus 274. frigidus quid 273. in qua corporis parte eſt, ibi morbũ eſſe oſtendit ibid. & ſeq. multus à ſomno quid ſignificet 276. multus frigidus vel calidus aſsiduè fluens, quid ſignificet 277.

ſudoris frigidi & calidi cauſa 278.

ſudores febricitantibus boni aut mali quando & cur 271. & ſeq. frigidi cum febre acuta facti mortẽ ſignificant: cũ mitiore autem, morbi longitudinẽ 272. in dieb. decretorijs quinam periculoſi 627. pauciores in prima veris parte 170.

ſuffitus aromatici τὰ γυναίκεια ducunt 371.

ſuperfœtatio quomodo fiat poſt conceptum 413.

ſuppuratio latens quomodo inueniatur 529. 534. quid 71.

ſuppurationis αἴτιον principale & συναίτιον 151. ruptionis & expurgationis nota 350.

ſuppurati puris ingenti euacuatione intereunt 498. quando vrendi aut ſecandi 601. vſti quinam moriantur, & qui non 600.

ſuppuratoria quæ dicantur 362.

ſuppuratum quid in corpore, cur interdum non innoteſcat 528.

ſurditas blilioſas deiectiones finit 263.

ſurditatis ante criſin in febribus cauſa 302.

σύμφυσις competit τῇ διανοίᾳ 482.

συμφυτικὰ & τραυματικὰ medicamenta 483.

ſymptomata quadruplicia in morbis acutis 31.

ſymptomatica euacuationes an Medico ſiſtendæ, an verò iuuandæ ſint 230.

ſyncope differt à λειποθυμίᾳ 87. 567. quid 88. 143.

Syrius quando oriatur 234. vnde dictus 209.

T.

Tabes: vide phthiſis

tabes in quibus ætatibus maximè fiat & cur 342. quando expectanda 182. 188. quo tempore naſcatur ex pleuritide 349.

tabis extrema ſigna 345. certiora ſigna 346. & ſeq.

tabis incrementum duo tempora augent 176.

tabidos purgare volentes, caueamus partes ſuperiores 238.

ταχύτροφα 99. 104.

temperamentum natiuum, vt conſeruetur, quæ requirantur 163. à ſimilibus conſeruatur, à contrarijs verò corrumpitur 162.

tempus generationis æquale eſt corruptionis tempori 115. quid 27.

tempora anni quomodo ſint morborum cauſa 165. morbi, motum eiuſdem definiunt 27. morbi quatuor ibid.

ibid. morborum iuxta variam materia diatheſin non ſunt deſcribenda 35. morborum quomodo præcognoſcenda. 46.

temporum anni habenda ratio in cibando 62. diſtinctio in febribus 31. frequentes mutationes, inſanias afferunt 166. inconſtantia cur difficiles pariat morbos 165. morborum cauſa 27. morbi deſcriptio penes cruditatem & concoctionem materiæ 28. morbi diſtinctio in phlegmone 30. mutationes potiſſimùm morbos pariunt 159.

tendines & ligamenta vulnerata, non coaleſcunt 486.

teneſmus vndè nomẽ habeat 583. vndè oriatur ibid. vtero gerenti abortum facit 582.

terror ſubitaneus conuulſionis cauſa 336.

tertiana exquiſita ſeptenis, ad ſummum, circuitibus iudicatur 300.

teſtes ad lactis generationem conferunt 392. altera inſiti caloris origo Galeno 390. quid corpori conferant 500.

tetanus quid 338. quot modis fiat 324. rigor Celſo 298. violentiſſimus quarto die interimit 338.

thoracis dolores augent Aquilones 190.

thoracem frigus moleſtat 356.

θώρηξις fami opponitur 114.

θερμὸν ἔμφυτον quid, quæq; eius origo 52.

tormina circa vmbilicum quomodo fiant 243. genuum grauitas & lumborum dolor, non febricitantibus, quam purgationem indicent 252.

τραυλισμὸς q̃d eiusq́; ſpecies 509.

τραυλότης quid 510.

tremor criticus καῦσον ſoluit 497. in lethargo, malum 625. quid eiusq́; cauſa 495. quomodo differat à rigore & conuulſione ibid.

tremores in feb. acutis cur ſæpè conuulſionem minentur 497.

τριχίασις Ariſtoteli quid 326.

tuberculo rupto introrſum quid accidat 566.

tuberculum in vrinaria fiſtula ſuppuratio & ruptio ſoluit 331. quãdo à Medico curandum, & quomodo ibid.

tubercula & dolores ad articulos in feb. quid indicent 619. & dolores arthritici vndè 282.

tuberculorum dolorem in fiſtula vrinaria ſuppuratio ſoluit 613.

tumor in magnis & prauis vulneribus non apparens, ingens malũ 437.

tumorem atq; ruborẽ quàm maximè forâs verti, ſecurius 493. 517.

tumores cur interdum repentè euaneſcant 436. in vlceribus bonum: repentè verò euaneſcentes, malum 434. molles boni, crudi verò mali 438.

turgens materia quare purgationem

nem indicet 84. & cur ſtatim purganda 83.
turgentis materiæ conditiones quatuor 83.
turgere quando humores dicantur 82.
tuſsis hydropicis ſuperueniens, malum 514. 603. quando expectanda 182. 202. ſenibus familiaris 221. ſicca & ferina Hipp. quid 295.
tuſſes ſiccæ vtplurimùm in feb. ardentibus leuiter irritantes, quid indicent 294.
tuſſes mouent frigida 365.
V.
Vacuare quando Medicus debeat 64.
vacuationis bonæ conditiones 9. cuiuslibet, quibus ſit quantitas metienda 285. 379. quantitas 12.
vacuationes ἀθρόως factæ, lethales 499.
vacuationes confertas puris febrem afferre 498.
valetudinis confirmatæ ſigna 124.
varix quid 489.
Varices & hæmorrhoides maniam ſoluunt 487. at non omnem 492 in cruribus ſoluunt gibboſitatem &c. 489.
vena arterioſa conſideratio 347. ſectio ruptiones, quæ ex dorſo aut cubito deſcendunt ſoluit 489. vide, phlebotomia: aut, ſanguinis miſsio.
venarum craſsiorum vulnera lethalia 480.
venenatus humor ſtatim vacuandus 84.
Veneris frequentis incommoda 500.
venter inferior quando expurgandus 233.
ventris diuturnum dolorem ſuppuratio ſuperueniens, malum 579.
ventres φύσει calidiſsimi, hyeme & vere 56.
venti topici 169.
ventorum cognitio Medico neceſſaria 167. contrarij effect. vnde 168. ſalubritas maior vbi 169.
ventriculi vulnera quando curari, & quando non poſsint 479.
veratrum: vide, Helleborus.
veratri ſumptionem quando & quæ humectantia præcedere debeant 244.
ver cur ſit ὑγιεινότατον καὶ ἥκιστα θανατώδης 174. & ſeq. phlebotomiæ & purgationi idoneum 538. 609.
vere & prima æſtate pueri & qui his ætate proximi ſunt optimè degunt 192. qui morbi fiant 194. quomodo cibandum 63.
vermis per vrinæ vias excreti hiſtoria 516.
vermes in vrina vnde 325.
verno tempore, quare multi moriantur 175.
vertigo quando accidat 191. 204.
vertigines ſenib. familiares 223.

veſicæ affectæ ſigna 329. & ſeq. 595. phlegmone periculoſiſſima 476. vulnus non ſemper lethale ibid.

victus: vide, cibus.

victus extremè tenuis quibus morbis conueniat 23. paulò plenior periculoſus 18. plenior in dolore magno non competit 34. tenuis Auicennæ quid 16. ſimpliciter tenuis periculoſus 12. tenuis in pleriſq; morbis periculoſior, quàm paulò plenior 16. tenuis non perpetuò periculoſus 20. tenuis magis lædit vires 18. tenuis non ſimpliciter in omni morbo damnatur 17. tenuis ſitne melior, an paulò plenior 20. tenuiſſimus an debeat eſſe in omni morborum ſtatu 26. tenuiſſimus in morbis acutis locum habet 22.

victus formam rectam quænam indicent 39. ratio quæ, quibus conueniat 15. qualitatem tria indicant 58. in victus ratione, mutationes in morbis per criſes factæ, ſunt etiam ſpectandæ 63.

victum quando innoxiè offerre liceat 43.

in victu tenui delicta cauenda 17.

ex victu ſanorum facienda eſt diſciplina, quæ conferant 19.

victuum differentiæ 14.

vigilia modum excedens, malum 94. & ſeq. quomodo fiat ibid.

à vigilia conuulſio aut delirium, malum 576.

vigiliæ immoderatiores ſenibus cognatæ 224.

vinum nocet neruis 337. quando podagram ſoluere poſſit 506. quos affectus corporis curet 613.

vini immodicè aſſumpti incommoda 566. meracioris potus quos oculorum dolores ſoluat 506. potio famem ſoluit 113

vina odorata ſpiritus reficiunt 104.

vires triplices 40.

virium robur in tribus potiſſimùm conſiſtit 126.

viri quinam lac gignant 392.

virorum morbi 216.

viſus obtuſus ſenes exercet 225.

vita breuis 4.

vitalis virtutis robur vnde cognoſcatur 41.

viuendi diligens ratio quantum valeat ad vires recuperandas & conſeruandas 139.

vlcus annuum abſceſſum oſſis denotat 534. pulmonis incurabile 575.

vlceris praui ſignum 578.

vlcera in hydropicorum corpore difficile ſanantur 459. pudendorum quando fiant 199. vndiquaq; glabra, maligna 454.

vlceribus frigus cur noxium 360.

vomitus bilioſus cur ſequatur cerebri vulnera 543. bilioſus dyſentericis initio malus 471. quibus inutilis 237. ſpontaneus diarrhœam lon-

gam

gam ſoluit 470. & contrà 471. vtilior hyeme quàm æſtate 236. vtilis in quartana 239. ventrem compactũ ſoluit, nimiùm fluentem ſiſtit 471.

à vomitu ſingultus & oculi rubri, malum 560.

vrina arenoſa vnde 328. ex craſſa & grumoſa facta tenuis, iuuat 312. febricitantium. quid indicet 620. furfuracea quid prænunciet 326. graueolens & ſquamulas habens quid indicet 330. ijs 4. die nubeculam continet rubicundam, quibus die 7. futura eſt criſis 315. in morbis venoſi generis coctionis ſigna exhibet 48. multa, alba & craſſa vnde 321. quare craſſa, eiuſq; paucitas vnde 312. ſanguinolenta & grumoſa quid indicet 329. ſpumoſa vnde oriatur 586.

vrinæ & ſedimenti rubor morbi ſecuritatem docet 317.

vrinæ differentes quid ſignificent 589. flatus interdum ſoluunt 320. quot modis in morbis tenues reddantur 313. perſpicuæ & albæ præſertim in phreneticis, malæ 318. perturbata velut iumentorum in feb. quid ſignificent 314.

vrinarum contentum rubrum quid indicet 316. turbidarum cauſa quæ Fernelio 315.

vrinas craſſas reddi ex tenuibus, tutius quàm contrà 313.

in vrinis bullæ quid ſignificent 589.

vrſi per 40. dies inediam ferunt 616.

vterus coxæ adiacens ſi ſuppurauerit, quomodo curandus 405. coxis annectitur 416.

vtero durities conceptum impedit 817. frigida dyſcraſia cur ſterilitatem adferat 427. in duas partes diuiſio earumq; conſideratio vtilis 406. intemperatura quomodo poſſint cognoſci 429. mammillarum & thoracis conſenſus 390. & ſeq. os conniuet ob calloſam duriciẽ, quæ eſt in vteri orificio 417. os ijs conniuet, quæ vtero gerunt 411. & ſeq. os quot modis occludatur & durũ fiat 417.

vulnera periculoſa 481.

vtero gerens: vide, mulier.

vtero gerens ſectâ vena abortit, eoq; magis, quo fœtus eſt grandior 374.

vtero gerentem aliquo morbo acuto corripi, lethale 373.

vtero gerentes quando & quæ ſint purgandæ 226. 372.

vtero gerentibus quibus non ſit mittendus ſanguis 376.

vulnera lethalia quæ 475. quarum partium ſint lethalia 474.

vulnera curandi ratio 438

Υ.

ὑποστροφὴ quid 303.

ὑστερικῆς πνιγὸς origo, ſymptomata & curatio 383.

FINIS.

CORRIGENDA.

Numerus prior paginam, eiuſdem verſum poſterior indicat.

Pagina 3. verſu 22. lege πῶρα. v. 23. κρίσις. v. 24. ποιέοντα. p. 6. v. 9. mouendum. v. 15. ἐμέτοισι τοῖσιν. v. 16. καθαίρεσθαι. v. 19. ἢν δὲ μὴ. p. 8. v. vlt. ἐσχάτῳ. p. 9. v. 1. δύνανται. ibidem. ἀτρεμέειν. v. 2. ἀτρεμέουσιν. ὑδέτι δύνανται. v. 3. ἐνεξίην. v. 4. τὰς. v. 5. ἐς. p. 16. v. 23. τῇσιν. v. 26. ἀκριβέες. p. 41. v. 25. dele, ἤπιά. p. 43. v. 1. in margine lege, In tertiana. pag. 51. v. 2. πλείστης οὖν. v. 3. Πέρυσι. p. 56. v. 1. APHOR. XV. v. 3. ταύτῃσιν. ibid. προσάρματα. v. 5. οἱ ἀθληταί. p. 59. v. 4. nutriendi. p. 64. v. 7. Τὰ κρινόμενα καὶ τὰ κεκριμένα. ibid. v. 8. φαρμακεύῃσι. p. 66. v. 25. ταύτῃ. pag. 76. v. 4. ſua. p. 81. v. 28. paleas. p. 91. v. 30. Ἐν τῷ νοσήματι. p. 39. v. 11. παραφροσύνην. p. 106. v. 22. ἦν. p. 166. v. 22. πλευρέων. p. 171. v. 28. κατάστασιν. p. 183. v. 2. ἄνυδρον. p. 200. v. 3. σπλῆνες. p. 202. v. 11. fecum. v. 26. interpone, λύθαργοι. p. 236. v. 8. metus. p. 240. v. 16. die ſi materia turget: p. 279. v. 30. alternis. p. 325. v. 14. generari. p. 328. v. 23. matula. v. 25. ſalis. pag. 333. v. 6. dele, &. p. 349. v. 20. tabes. p. 368. v. 26. aut odore. p. 369. v. 21. quia. p. 379. v. 18. cap. 9. p. 424. v. 29. vicibus. p. 436. v. 18. impoſturam. p. 444. v. 3. reductio. p. 459. v. 23. cap. 21. p. 462. v. 1. δυσελκῆ. pag. 482. v. 8. γνάθου. p. 500. v. 9. ad cor. p. 526. v. 23. καὶ λυγμὸς. p. 530. v. 17. medicamentis. p. 552. v. 1. anniuerſarijs. p. 378. v. 33. motus. p. 569. v. 14. προεξαδυνατησάντων. p. 575. v. 17. alimentis. pag. 580. v. 28. ἀκρήτῳ. p. 610. v. 19. tepidi. p. 620. v. 26. ῥοφήματα. p. 621. v. 10. ἐλάσσων. p. 625. v. 9. πάνυ πολὺ. p. 628. v. 23. pyroticis.

Cætera σφάλματα, cùm ſint leuioris momenti, quàm vt eruditum lectorem poſſint remorari, hic ſunt omiſſa.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE